

ספר

קהילות ישראל

משנה הלכות

והוא

חילופי תשובות במשא ומתן של תורה, בחידוש והלכה

בין

כ"ק מרן הגה"ק, ראש גולת אריאל

רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקלה"ה

מסטייפלא

בעל הקהילות יעקב

ויבלחט"א

כ"ק מרן הגאון האדיר, אביר הרועים

רבי מנשה קליין שליט"א

אדמו"ר וגאב"ד אונגוואר יע"א

בעל המשנה הלכות

מהדורא תניינא

יר"ל ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

ושנ"ת גאולי באה לפ"ק

Published by
Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of
Rabbi Menashe Klein
of Ungvar
Dean of Yeshiva Beth Shearim
1578 53rd Street
Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:
To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free
ניו יורק (718) 851-0806 New York
ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel
MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל
Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:
Please send your generous donations to:
Machon Mishne Halachos
3301 W. Strathmore Ave.
Baltimore, MD 21215
USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד
Copyright © 2004

בעזה"ש"ת

עש"ו

עמ"י

ספר

קהילות ישראל משנה הלכות

והוא

חילופי תשובות במשא ומתן של תורה, בחידוש והלכה

בין

כ"ק מרן הגה"ק, ראש גולת אריאל
רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקלה"ה
מסטייפלא

בעל הקהילות יעקב

ויבלחט"א

כ"ק מרן הגאון האדיר, אביר הרועים,
רבי מנשה קליין שליט"א

אדמו"ר

וגאב"ד אונגוואר יע"א

בעל המשנה הלכות

פעיה"ק ירושת"ו

אדר תשמ"ו

★

יו"ל ע"י כולל אונגוואר

שע"י

ישיבת בית שער, קרית אונגוואר י"ם.

איסור השגת גבול אפי' בחלק מהמכתבים
כל הזכיות שמורות
כולל אונגוואר שע"י ישיבת בית שערים
קרית־אונגוואר רמות ירושלים,
ת.ד. 5563 י"ם

•

כזה יום ה' ב' אלול שמיו צדק זאנו יבול"ל
סמיוז

בהנחה רבה מתכבד יוני לשאר
ארגון דומיו פטור הדור

פיתח שדיו צדק לדיוני בתקופה

זמנ פריז ~~ממ~~ יואר או גבול

לזיון משנת טדורה ~~יאר~~ ~~בזית~~

לדורו שמדקדקו ומשנת ביצו אסדור

ה' הדות כדור רחיומו לבית הגיוון פלגול

מזק התעה לכוונאה ומדיו מדיק

הוענה לדדור בק"ר הגיוון י' מנה גליון לזיון

ז' א הצלום להדק שליטא בולר מתברר

דכ"אט דס"עג אומדיות יטג מאופ דה"ג אט"ט

הכ"ז תמ"ק ארומי הש"ת מחסבו ולגיון דק"ז

אל ילסט גזקס

הקדמה

אמר מנשה ברגשי לב שמח וברוח נמוכה הנני כותב שורות אלו מעין הקדמה לספר "קהלות ישראל" אשר יצא לאור ע"י כולל דישיבתנו הקדושה בקרית אונגוואר ירושלים עיה"ק לפני כעשר שנים, והסכימו עכשיו לחזור ולאדפוסו אידרא ולהפיצו בין לומדי ואוהבי תורה לכבוד הבר מצוה של בן ידידי היקר מאד נעלה משפחת ויטמאן ובניו הי"ו. והנה אז בשעת ההוצאה לא היתה לבי וראשי אתי עמי מחמת הצער הגדול והאבילות שנפלה על עם ישראל בכלל ועלי בפרט בהלקח מאתנו ארון אלקים האי סבא קדישא קוה"ק מרן הגאון ר' יעקב ישראל קנייבסקי זצוקללה"ה והסטייפלער, ולא יכולתי לכתוב אף כמה מילין לכבוד התורה, כי מצטער פטור, אמנם למשך שנים וכבר אמרו ז"ל ועל המת שישתכח מן הלב, וידוע דלב הוא רגשי גשמיים וטבעיים, והמוח הוא השגת הרוחניים, וזה שאמרו ז"ל ועל המת שישתכח מן הלב שהוא הגעגועים ורגשי הגשמיים אבל לא מן המוח, ואדרבה לאחר שישתכח קצת חלק הגשמי מתגבר חלק הרוחני שהוא המוח, ולכן צדיקים במיתתם קרויים חיים שהם עיקר החיים רוחניים ולעולם לא נשתכחין מן החיים.

ואולי זה הכוונה מה שאמרו ז"ל אל יפטור מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זכרהו, ולפום ריהטא כל מה שיפטור הימנו יזכרנו. ולהנ"ל י"ל דאל יפטור אדם כלומר שיפטור לעוה"ב, אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זכרהו, דחלק הרוחני לעולם ישאר לו לזכרון, לא כן דברים גשמיים שנגזרה גזירה על המת שישתכח מן הלב ולא יזכרנו עוד.

ואולי זה גם הכוונה ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו, וצ"ב כפל לשון ולא זכר וגו' וישכחהו, אלא דהי' נגד הטבע שמטבע העולם כיון דנפטור הימנו מתוך דבר הלכה בפתרון חלומות הי' לו לזכרו ובפרט שהוא בחיים, אלא לא זכרו בכוון וישכחהו לעונש ליוסף על שבטח בו כמ"ש חז"ל במדרש.

ושמח לבי בקרבי בראותי שחוזרים ומדפיסים דברי אלקים חיים אשר כתב וטרח ועמל באמיתת התורה ועלץ לבי בה' בזכרי אשר זכיתי לידידות יתירה מהגה"ק עד לאחת אשר כמוהו לא זכו גדולים וטובים הימני כי מכיר אני מקומי ומאת ה' היתה זאת אשר כמעט עד יום האחרון דלה דלה לנו מתורתו ודרש ושאל והשיב בידידות יתירה בכל ענינים שלו ומשפחתו החשובה, ואני הקטן זכיתי שהי' גם נשמעים ומתקבלים דברי עליו, ואשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים ואשרי התלמיד שרבו מורה לו.

ברם לעומת זאת לבי עלי דוי על האי שופרא דבלע בעפרא, ואולי זכינו והי' עדיין בחיים חיותו בעוה"ז ובתפילתו ותורתו וצדקתו היינו זוכים כולנו לגואל צדק בביאת משיח צדקנו, וחבל על דאבדין ולא משתכחין, ובזאת נחמתי כי אמרו ז"ל

גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם ואם בחייו כך ק"ו בתר חייו שהגיע לחיי עולם הרוחני, ובודאי לא ינוח ולא ישקוט עדי יפעול ישועה לכלל ישראל במהרה בבגצ"א.

והיות כי הוצאה זו נתאפשרה ע"י ידידינו הדגול הרה"ח מו"ה גדלי' ויטמאן ורעיתו רבקה בת הרה"ח מאד נעלה הר' יצחק גליק ז"ל אשר הי' ידידי מנוער לאחר המלחמה להבחלח"ט, ובדמי ימיו נסתלק מהאי עלמא לעלמא דקשוט אבל זכה והניח ברכה לאחריו חתנין ת"ח ובנות צעדו עלי שיר השירים בדרך אבותינו הקדושים, וב"ה זכה לנכדים יראי ה' ולומדי התורה ויתן ה' שיהי' נחת רוח ולעלוי ולזכות נשמתו הטהורה, וכפי מה שמקובל לנו מפי הבעש"ט ז"ל וגם משאר צדיקים (והבאתי לזה סמך מגמ') אשר האבות משתתפים בשמחת צאצאיהם עד ג' או חמש או אפילו עד עשרה דרי ויותר, לכן ודאי שגם בשמחה זו ישתתף עמהם ראש המשפחה שלהם ויתפלל על הבח' הבר מצוה ועל בתו וחתנו הורי הבר מצוה ועל כל משפחתו.

והנני בתפלה ובברכה שיזכו ההורים ידידי מוסדותנו לגדל בנם זה ושאר בניהם מתוך בריאות הגוף לתורה ולחופה ומע"ט, ולפרנסה טובה בניקל והרחבה, כאות נפשו וכעתירת וברכת ידידכם המברך בלב ונפש,

מנשה הקטן

בשער הספר (ממהדורא ראשונה)

תנן במתניתין יומא נ"ג ע"ב משניטל ארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה היתה נקראת וכו', ותני עלה בגמ' משנגנו לא קתני אלא משניטל, ורבינו חננאל שם הביא ירושלמי תני עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון, ומשניטל היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא. מתוך דברי הגמ' הללו רואים אנו קצת נחמה, אחרי התדהמה הגדולה, כשנצחו האראלים את המצוקים, בהסתלקותו מאתנו של הגאון הקדוש, שר התורה והיראה אביהן ורבן של ישראל, ראש גולת אריאל, רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקללה"ה מסטייפלא, בעל הקהילות יעקב, אשר עלה ונתעלה ומסר נשמתו לקונו להתדבק באין סוף ב"ה, ויקצר המצע, לחרוט ולכתוב אפילו מקצת יריעת חייו המבורכת, היוצרת והפוריה של אדם גדול זה, אחד מאדירי התורה וארזי הלבנון מהדור הקודם, ואין ביכולתנו הדלה, לבאר את השבר הנורא, שהכתה גלים בכל התפוצות, בראש כל חוצות, על הכלל והפרט, בהיעדר ממנה עמוד התווך במלא שיעור קומתו של עם ישראל. וכדי שתישאר עדות מרשימה שישמש מושג נכון להנחיל זכרו הקדוש לדורות הבאים, ללמוד ולהכיר דמות פלאים זו, גדול החשש פן על ידי תיאור קורות חייו אשר בעינינו הגשמיים ראינו בעליל, גם לא נצליח למצות את עומק הגדלות של האי גאון קדוש וטהור.

וכדי לעשות ולפעול המשימה הקדושה להנצחת זכרו ופעליו הכבירים של מרן הגה"ק זצוקללה"ה במחזה רוחני, לקחנו לנו למטרה, לשנס מתנינו ולהעמיס עלינו, להוציא לאור עולם תעלומות כתבי קודש, חילופי תשובות בחידוש והלכה, בין כ"ק מרן הגה"ק זלה"ה ויבלחט"א כ"ק אדמו"ר הגאון האדיר, אביר הרועים, שר התורה וההוראה, רבי מנשה קליין שליט"א גאבד"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים, בעל המשנה הלכות, אשר במסכת היחסים שהי' לו זצלה"ה עם גדולי ישראל, נשמר מקום מיוחד לקשריו האישיים, ויחסים עדינים ידידותיים ההדוקים ביותר עם יבלחט"א כ"ק מרן שליט"א, אשר על זה יוכלו להעיד המכתבים הנדפסים בקובצנו הלז, ואין המקום בכאן להאריך בזה. ובזה מצאנו ביאור בדברי הגמרא הנ"ל משנגנו לא קתני, כי בזה לבד שנלקחה ארון הקודש לאור באור העליון, אינו אלא בבחינת ניטל מאתנו אשר על זה כל לבב דוי, אבל נגנו לא קתני הוד דברי תורתו וחידושים אמיתיים, עימנו נשארה להאיר לארץ ולדרים.

ועל דרך זה יבואר דברי הירושלמי הנ"ל, עד שלא ניטל וכו', די ומספיק היה בזה ששכן אתנו צדיק וקדוש, אשר בזכותו הגדולה, הפריש אבר כנשר וסכך והגין על עם ישראל, אולם משניטל מגשש ונכנס וכו' כי כאשר המשענת הגדולה נגרעה ונכחדה מאיתנו ואין להישען אלא על אבינו שבשמים מוכרחים להתחזק בלימוד דברי תורתו הק', ובטוחים אנו באלה, שיהיה בזה לאור קדושת נשמתו נח"ר ושמחה

לעילא, להתענג בגינתא דעדן בחדוותא דאורייתא ובודאי נחא ליה לאותו צדיק שיהיו דבריו הקדושים מופצים על פני תבל.

טרם נפרט כאן טיב המלאכה, נדגיש כי חלק גדול מדברי התשובות והמכתבים הועלו כבר על ספר, מקצתם נזכרים בספרי קהילות יעקב בכמה מקומות בקיצור לשון קצת, וחלק מהם נדפסו בספרי משנה הלכות, חלקים ז' ח' וט', ועל ראשם תשובות ארוכות בקשר למו"מ הנודע, בעולם התורה והלכה, בנושא חיתון עם בע"ת, מלבד אלו תשובות ערוכות בכת"ק אשר טרם ראו אור הדפוס, על כן אמרנו ללקט נפזרים, להוסיף על הקודש, עד היכן שידינו מגעת, ממה שנשאר אחריו ברכה, גם מה שכבר הודפס נערך מחדש מתוך הכת"י, בתיקון ובתוספות דברים שנשמטו בהוצאה הקודמת להאיר לב המעיינים. ולמען לא יחסר המזג ושיהיה דבר שלם, הוספנו גם דברי הספד וקינה, אשר נשא בנהי ובכי, כ"ק אדמו"ר שליט"א לפני קהל עם רב בהיכל ביהמ"ד דישיבה"ק בניו יארק, ומכתב ברכה שנחרטה על גליון ונשלחה לכבוד טקס "הנחת אבן הפינה" לקרית אונגוואר בירושת"ו, ועוד דברים כאשר יראה עין הקורא המסתכל.

ובעת נעילת שער, כאן המקום להעלות על נס, אחת ממפעליו הגדולים של כ"ק נשיאנו אדמו"ר גאב"ד אונגוואר שליט"א, המחזיר עטרה ליושנה בהקמת עולה של תורה, מבצר הקדושה דנן, כולל אונגוואר שע"י ישיבת בית שערים בקרית אונגוואר ירושלים עיה"ק תובב"א, המוקמת זה כבר כמה שנים, במטרה לגדל שוב דור דעה, דור של גדולי התורה וההלכה, אשר במסגרתה נמנים עשרות אברכים מיקירי בני ציון, אשר תורתם אומנתם וקול התורה בוקע ועולה מתוכה במשך רוב שעות היממה, וללא ספק כי תקרין אור מהודה, ונחשבת נדבך גדול בהרחבת גבולי הקדושה בעיה"ק ת"ו, לתפארת בית ישראל.

ואפריון נמטי' לכבוד הה"ג הרב דוד שלמה קליין שליט"א בן כ"ק אדמו"ר שליט"א, אשר על ידי יוזמתו הברוכה ניגשנו אל המלאכה בהדפסת קונטרס הדין, ועל המציאו לנו תצלומי גוף כתי"ק מחידו"ת ותשובות הנ"ל, שנוכל להשוות ולתקן במקום שצריך תיקון, תשוב"ח לו.

ונסיים בברכה, יהא רעווא שייחשב לפני אדון צור עולמים נח"ר לעילוי נשמתו הטהורה זיע"א, ולקיים בזה מאחז"ל (שקלים פ"ב מ"ה) אין עושין נפשות לצדיקים דבריהן חן הן זכרונם, וכאלו הושבנו ישיבה על קברו, ובתקווה כי תביא תועלת רבה לההוגים בדבר ה', השוחרים והעמילים בתורת מרנן ורבנן, כשאיפת וכרצון כל בית ישראל.

בברכה וביקרא דאורייתא

הרב חיים שלמה בקר
ראש הכולל

קהלות ישראל

מערכה א'

אי יש להתרחק מלהתחתן בבני תשע מדות

להשחקך עם נע"ת שאבותיו לא עמדו על הר המור מור וקניעה ואפי' לחלצה לא הגעו והם פורקי עול מחללי שבת כופרים צעיקר מהכת הנקרא רעפארמער וכיוצא בהם למיניהם שאינם מאמינים בתורת ה' ר"ל, ואם יש איזה איסור חסון עמהם, אי יש ענין להודיע הנד השני או חייב להודיע שהנע"ת הוא מדור קטעי, שאם היה יודע לא היה מתחתן עמהם וזירף לשאלתו זילום ממש"כ כ"ק נספרו קהלם יעקב סימן כ"ג צעניי שידוכין (אין לי הספר צייתי ומאד אשמח אם כ"ק יטריח את מי שהוא לשלחו לי ובכסף מלא אקחנה בל"ג). והיות כי הרבה פעמים נשאלתי בזה להלכה למעשה ומיראי הוראה אני וכ"ש להחיר מה שרצונו אסרו, אמרתי ארוצה מכתבי לכג"ק מה שעלה במאודתי בזה ואפלפל קצת בדברי כג"ק ומיני' דמר ומיני' יתקלס צרי' וציד כג"ק לקרב או לרחק.

אור ליום ה' לסדר ויחי יעקב התשל"ו
בני"י צו"נ

רוקע הארץ על המים, הוא יתן אריכות ימים ושנים וחיים, למע"כ רב הרבנים האי גאון ציס"ע אור ישראל וקדושו ברצינא קדישא חסידא ופרישא מופת הדור זיוו והדרו תנא דליטרא דקציעות ידי"ע וידי"נ פ"ה ת"ת עומר נקי רבן של ישראל מרן כגקש"ת מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א, בני ברק תו"א.

אחדשכג"ק צידידות נאמנה וציראת הכבוד יחירה,

מי אני כי באחי עד הלום, אין הלום אלא מלכות, מאן מלכי רבנן, ונפשי יודעת מיעוט ערך נפשי עלי להמיצב במקום גדולים כמותו ירבו בישראל. אמנם נדרשתי לאשר שאלוני חד מידידי ותלמידי צירושלים עיה"ק אי יאות

אם לחוש לאסור בני העוברים על הדת

ראשון לציון נראה לפענ"ד דודאי לאוסרם מדין תורה לא מצאנו בהם איסור חתון כל שהם שומרי תורה גם שהיו אבותיהם עובדי הדת והיה לן לחוש שמא אשמו זנחה והו"ל הולד ממזר כיון שמחלל שבת הרי הוא כגוי גמור וצמגילה י"ב אמרו איהו בקרי ואיתחא צבוינא והם פרוצים בעריות א"כ לדידהו נמי היה לן לחוש. מיהו בחולין י"ג ע"ב שחיטת מין לעו"כ וי"א אף בניו ממזרין ות"ק אשמו לא מפקרי, ובשו"ת מהר"ם מרומנובורג סימן תתרכ"ב הרבו מערכה מול מערבה אי מין שומר את אשמו שלא תזנה תחתיו, ומיהו נראה דהסכימו האחרונים ז"ל דלא מפקרי נשיהו ואפילו אי זינחה אמרינן גם בהו רוב בעילות הולכין אחר הבעל ולא הוי הולד ממזר. גם לענין גיטין שאינן נוהרין בהם כידוע שרובם סומכין על גיטי המדינה והיה לחוש, מ"מ יש בזה תרתי לטיבותא חדא דאזלינן בחר רוצא גם בזה ורוב אינם מגרשין נשותיהם ואף שצוה"ז נחרבו הגיטין בהם, וא"כ היה אפשר לומר סמוך מיעוטא דמונות להמגרשות והו"ל עכ"פ מחנה על מחנה אם לא נאמר דהוה רוב פסולים מ"מ גם קידושין שלהם נעשו בפסולי עדות וכיוצא בהם הגם דלא שרינן להו בסתם בלא כלום מ"מ לענין הנשים שלא לפסלם מטערפין הוי טעמי נמי ואזלינן

בחר רוב ואמרינן דכשרים מינהו בקהל, דהרי אפילו אי נחוש לכל אלו לא הוה אלא ספק ממזר דמה"ת מותר לבא בקהל ולכן לא חששו לה לאוסרם לבא בקהל ח"ו.

חילוק בין המאמין שהוא בבלל ישראל לאינו מאמין

הן אמת דהרמב"ם בפה"מ פ"י דסנהדרין לאחר שהעלה הי"ג עקרינן כתב דכאשר יאמין האדם באלה היסודות כולם ונחזרר בו אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל ומזה לאזהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שזוה השי"ת איש לחזירו מן האהבה והאחווה ואפילו עשה מה שיכול מן העצירות מחמת התאוה והתגברות הטבע הגרוע הוא נענש כפי חטאו אבל יש לו חלעוה"ב והוא מפושעי ישראל וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלו היסודות הרי יצא מן הכלל כפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקולץ בנטיעות ומזה לשנאו ולאבדו עליו נאמר בתהלים ק"ט הלא משנאיך ה' אשנא וגו'. מבואר דמחלק בין מאמין בעל תאוה שהוא בכלל ישראל ובין מין שאינו מאמין שהוא יצא מן הכלל ואינו נמנה מכלל ישראל עוד, וכ"כ עוד בספרו היד פ"ב מהל' עו"כ ה"ב והנראה דהמינים והאפיקורסים יצאו מכלל ישראל לגמרי.

המשומד יצא מקדושת ישראל

ובשו"ת מהר"ם ז"ב סימן תתקכ"ה השיב הגאון מאוה"ג כך

הראוני מן השמים שהמשומד אינו יורש את אביו מ"ט כיון דאישחמד יצא מקדושתיה דאביה ולא מקרי זרעו דכתיב להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו מי שזרעו מיוחס אחריו יצא משומד שאין זרעו מיוחס אחריו שאין מחייתם אחר אביו, ומנלן דלא ירית דהכי אשכחן באברהם ויצחק וכו' והו"ל לאברהם חרי בנין יצחק וישמעאל ולא ירית ישמעאל וכו' וכן אשכחן ביצחק אביו דא"ל הקב"ה כי לך ולזרעך אחן וגו' אע"ג דהו"ל חרי בנין יעקב ועשו לא אשכחן דירית עשו נכסי יצחק וכו' וכן בפריעת חוב דכתיב ידוע חדע וגו' לא פרע לא ישמעאל ולא עשו אלא יעקב ובניו אלמא לא מקרי זרעיהו אלא מי שמתחיתם אחר אביה והאי משומד אס אחר הוא אינו יורש את אביו דלאו בנו מקרי וכו', וחחס גרשום בר' יהודה ע"כ, וכ"פ ר' דדוק גאון ור"ת הביאם הרא"ש בתשובה כלל י"ז מתשו' ר' משולם בן ר' קלוני'.

מכלל ישראל ויידון כיוצא מן הדת ואינו לא ישראל ולא נוצרי ולא חגור וכו', כלל דמילתא כאילו נמתה שמו מישראל ע"כ, ובגמ' יצמות ט"ז ע"א איכא דאמרי כי אמריה קמיה דשמואל א"ל לא זז משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים שנאמר בה' בגדו כי בני זרים ילדו, מצואר דיש כת ציד חו"ל להוציאם מכלל ישראל לגמרי אפילו מה שנוגע לענין אישות, וא"כ אפשר בהני נמי שהבדילם מכלל ישראל גם על צניהם היה ספק.

המשומד הוי אח ללידה ומותר להתחתן בבניו

אמנם כבר העלו לנו רבותינו הצדיקים האחרונים דלענין תמנות לא עשאו כגוים גמורים ואפילו המירו דחס נמי צניהם בכלל ישראל המה, ועי' רש"י יצמות ט"ז ע"א ד"ה וטועים שהמירו דחס וגורו על כחמיהם שאע"פ שחטאו שהמירו ישראלים הם, והטעם נראה לפ"מ שמצואר בתה"ד סימן רכ"ג שכתב חו"ל, למה צרית וצדקה לא מקרי אחיו ולענין יבום מומר נמי אחיו הוא וזוקק, וכתב לחלק לגבי צרית וצדקה לאו באחיה גמורה אחי אלא כלומר בכלל ישראל שהם אחים צחורה ומצוות, וחדע שהרי אנו מזהרים צרית וצדקה על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מזרע (ישראל) יעקב, וכיון דהכי הוא משומד

מבואר מדצריהם דמשומדים ושאינו מאמין צחורה לאו בכלל ישראל נינהו ולדעת מהר"ם אפילו זרעו לא נקרא לענין ירושה וכיוצא בזה, ועי' ריב"ש סימן ד' ובסימן י"א שם דמתחיל שבת צפרהסא שעושה צריון וכיוצא בהם אין להם חלק באלקי ישראל, והת"ס ח"ו סימן קצ"ה כתב עונש המחלל שבת אין צידיו לדון דיני נפשות ואם לא ישמע לכופו הרי הוא מובדל

עד שעשאוּם עכו"ם, יש להאריך בזה.

המשומד יכול להפקיע עצמו מב"י
במה שנוגע לעצמו

עוד יש לחלק דמשומד כל מה שנוגע
לעצמו יכול להפקיע עצמו מכלל
ישראל אבל מה שנוגע לאחרים א"א לו
לנאת מן הכלל ולהזיק לאחרים וכגון
לענין קדושין שנוגע לאשה אחרת
שקדשה וכן ירושה לבניו שלא ירשו
אביהם ואבי אביהם (ודלא כמהר"מ)
אבל מה שנוגע לעצמו צידו להפקיע
עצמו, וזוהי י"ל דנחלקו הפוסקים אי
קדושין תופסין במומר עי' מהרשד"ס
א"ע סימן י"א וש"ע א"ע סימן מ"ד
ובאה"ט שם ועוד י"ל, מיהו לדין
נראה פשוט דעת האחרונים י"ל דלא
אסרו לבא בקהל ולהתחתן בבני עוברי
על דת כשצניהם חזרו בתשובה וליכא
עלייהו חשש פסול ממזרות או שאר
פסול קהל.

בן הנדה אי הוי בכלל בני ט"מ

אלא דמה שיש לעיין מהא דנדרים כ'
ע"צ וצרותי מכס המורדים
והפושעים כי אמר ר' לוי אלו בני תשע
מדות בני אסני"ת משגע"ח בני אימה
בני אנוסה בני שנואה בני נדוי וכו'
ופירשו בו צ' פירושים פירוש אחד בני
נדוי שחייב נדוי או הוא או היא
ואסורין בתשמיש המטה עי' רא"ש שם

שכפר בעיקר וינא מן הכלל פרק ממנו
אחיה זאת אין אנו מזהירים עליו לרחם
עוד ולהחיותו אבל אחיה דכתיב גבי
זיקה ויבוס אינו ר"ל אחיו בחו"מ אלא
אחיו מעצמו ובשרו שנולד מאיש אחד
ומשומד אע"פ שנשחמד לא פסקו
תולדותיו והלא הוא אחיו נולד מאיש
אחד דהא עשו נמי משומד היה והמורה
קראהו אח ע"ש.

ולפי היסוד של התה"ד דיש לנו חרי
מיני אחיה אח לבטן ולידה ואח
לקדושה, וכל אחיה החולה בקדושת
ישראל כל שפסק ממנו עול חורה
וקדושה ינא מכלל אחיה זו אבל אחיה
החלי בגוף ישראל כיון שנולד מגוף
ישראל מזרע אברהם ינחק יעקב לא
יחליפנו ולא ימיר אותו לעולם, וממילא
לענין צניהם שזה חלי בלידה כל שנולד
מגוף ישראל אף שהמיר דתו לא ינא
מכלל ישראל ומותר להתחתן בבני שהם
זרע יעקב (היינו אם אין עליהם פסול
משפחה אחרת) ומה"ט אמרו בגמרא
יצמות ט"ז עכו"ם שקדש בזה"ל חוששין
לקידושיו שמה מעשרת השבטים קאחי
הרי אף דהוא רחוק מתורת ה' חוששין
לקדושיו ועי' רבינו החשב"ץ בחשו' ח"ב
סימן כ"ג שרבינו פרץ הכהן לא רצה
ליכנס צי"ק של עכו"ם מפני
המשומדים שגופם מטמא. עכ"פ נראה
דלנאת מכלל ישראל בגופו א"א אם לא
שחז"ל יבדילוהו כאיכא דאמרי דשמואל
וכמו שמצינו ג"כ בכוחים שלא וזו משם

הפעם שבן הנדה מקרי פגום, ומהות הפגם

איברא דש לעיין להרמב"ם שכתב
דבן הנדה הוא פגום מאי

כוונתו בזה ומנ"ל הא, שהרי בהדיא אמרו ביצמות אי אחת עושה חלל מנדה וכן האם לא נעשית זונה א"כ אין הבח פגומה ג"כ, ובשלמא להראב"ד והטור ודעימייהו דהוא בכלל בני חשע מדות א"כ מבואר לן בקרא, אבל להרמב"ם ז"ל דהוא פי' בפכ"א מא"ב בני נידוי שאלחד מהן או שניהם מנודין א"כ ז"ב מאי פגימתם של בני נדה, ואולי ס"ל דכ"ש הוא מבני חשע מדות כיון שנולד באיסור נדה ובעצירה, ובספר עזי ארזים א"ע סימן ד' אות כ"א ראיתי שכתב דאפשר לפ"מ דאמר' בגמרא הטעם דנשתנה נדה משאר חייבי כריתות שאין הולד ממזר משום דח"כ לא חפסי בהו קידושין משא"כ בגדה ודעת הרמב"ם בפ"י מהל' אישות דבגדה לית בה הוי' דנישואין א"כ י"ל דמטעם זה החמירו חכמים שיהיה הולד פגום מדרבנן כיון דמצינו דלא ש"ך ביה הוי' דנישואין עכ"פ נראה דלהרמב"ם נמי אף דלא חשיב בן הנדה בין הט' מדות מ"מ פגום הוה.

וגחלקו הפוסקים פגם זה מה הוא ומה עושה זה הפגם, הרש"ל בחשונה סימן ו' וביש"ש יצמות הביא חכם אחד שרצה לומר דפגום לכהונה

ורש"י ור"ן אבל הראב"ד בצעה"נ והטור פי' בני נדה שבא עליה בשעת נדחה ונתעברה הימנו והני כלהו בני נדות הן.

הן אחת דלענין איסור גם בן הנדה אינו איסור דקיי"ל (ביצמות מ"ט ע"א וקידושין ס"ח) אמר אב"י הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר אמר חזקיה אמר קרא ותהי נדמה עליו אפילו בשעת נדמה מהא בזה הוי' וכל שיש בזה הוי' אין הולד ממזר, וכן פסק הרמב"ם פט"ו מא"ב ה"א וז"ל, איזהו ממזר האמור בחורה זה הבא מערוה מן העריות חוץ מן הנדה שהבן פגום ואינו ממזר ובפי"ח מא"ב ה"א והבא על הנדה אע"פ שהוא בכרת לא נעשית זונה, וכ"כ הרא"ש בחשונה כלל כ"ט וכן פסקו בש"ע סימן ד' סי"ג וז"ל, איזהו ממזר זה הבא מאחת מכל העריות בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות חוץ מהבא מהנדה אע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן ע"כ מבואר דבן הנדה אף דהוה פגום איסור ליכא.

שוב מצאתי ברעיא מהימנא פרשת פנחס (דף ר"ל) וז"ל וקב"ה עמיד לעברה לה ולבנהא מעלמא דממזרים אינון מבני ט' מדות אסנ"ח משגע"ח ממזרי דרבנן. ע"כ נראה דס"ל דבני ט"מ הוי ממזרי דרבנן באמת ודלא כמחבר וז"ע.

קאמר (סופ"ג אות כ"ב) והיש"ש דחה דבריו דאינו פסול לכהונה אלא שיש עליו פגם שצריך להתרחק ממנו לענין יוחסין. עוד רנה החכם שם לחדש דאף דאינו פגום לכהונה מ"מ ראוי הוא להבחנה שהוא מן המורדים והפושעים שהרי טעמא דהבחנה אמר ר"נ אמר שמואל בפ' החולץ להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני ופירש"י לפי שאין השכינה שורה אלא על הודאים שזרעו מיוחס אחריו וכדאמרין בנדרים וברוחי לכם מן וגו' כל אלו בני ערבוזיא, ואף שרצא נתן טעם אחר הרי"ף והרא"ש הביאו שני הטעמים והיש"ש כתב עליו דטעות הוא דבשלמא גבי ערבוזיא היינו להבחין כדי שלא יהא ערבוזיא בבני ישראל שהם המורדים והפושעים אבל הכא מאחר שאם מעוברת היא בנדחה עכ"פ יהא הולד עזות פנים מאי מועיל שאתה מבחין שהוא מן הנדה או לא, ואין שייך לומר כאן להבחין בין זרע שנזרע בקדושה כמו גבי גר וגיורת דהרי תרוייהו קדושה נינהו אלא שנעשה צעירה.

אי יש חיוב הבחנה לברר בשרות העובר

ומייהו מצינו פוסקים מחולקים בזה וס"ל כאותו החכם, הש"ג שזועות ריש הל' נדה כתב באשה ששמשה כמה ימים אחר לידתה וראתה

דס, כתב להשואל שאמר שצריכה להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע לדעת אם נחעצרה והולד יש בו חשש פגם שהוא בן נדה או לא, כתב דאע"ג דמצינו שחשו חכמים לתקנה זו כדאיתא בפ' החולץ והכ"נ היה קצת סביר לומר להמתין ג"ח להמתין בין זרע שנזרע בטומאה לזרע שנזרע בטוהרה מ"מ לא דמי לדחוס דהחם בודאי הוא אבל הכא אח"ל שנחעצרה אפשר לומר שלא נחעצרה מביאה זו הטמאה דכמה ביאות קדמו לה בטוהרה ובן הנדה דאמר בעלמא אינו אלא ששמשה בלא טבילה, נראה דס"ל דאלו היה באמת באופן שמועיל ההבחנה היה מצריך הבחנה, אלא דבסוף נראה כחזור אחר שהביא מדברי הסמ"ג באשה שנחעצרה מן הסדין ועלה כמסתפק בדבר, וט"ו יו"ד סימן קצ"ו פשיטא ליה דבעי הבחנה בס"ק י"א שם אם לא היה בעלה אצלה קודם ובנקה"כ כתב עליו דאין צריך, ועי' עני לבונה בשם דרישת אריה דחילק בין נדה דאורייתא שצריך הבחנה לנדה דרבנן דא"צ הבחנה והאחרונים האריכו והעלו רובם דא"צ הבחנה.

והנה פשוט דבין למ"ד דבעי הבחנה ובין למ"ד דלא בעי הבחנה הולד פגום לכ"ע כשנולד צעירה מנדה ובע"מ קרי ליה, ולכאורה אמאי לא יצטרך הבחנה כדי שנזרע להבחין לענין יוחסין ועל האב חיוב לומר שהולד הזה

והפושעים כדאיחא בנדרים וכדמוכח
מההוא עובדא דר"ע דמסכת כלה,
וכ"כ בתשו' הרא"ש כלל ל"ב ובזית
שמואל א"ע סימן ד' ס"ק ט"ו.

גנות בני מ' מדות, וחובת הזהירות
מהם

וראיתי קדוש אחד מדבר רבינו הגדול
הרוקח ז"ל צפי' על החורה
פרשת לך לך שער הנעלם וז"ל, בפרשת
מילה כל האומיות ונעלם ט', וכן בע'
נפש שירדו למצרים נעלם ט', אל
הקב"ה לאברהם והקימותי את צרתי
להיות לך לאלקים ולזרעך הזהר מן הע'
מדות דאמר בסוף ואלו מותרין וברותי
מכם המורדים והפושעים כי א"ר לוי
אלו בני ט' מדות אסנ"ת משגע"ח בני
אמה בני שנואה בני ידיו בני מריבה
בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוזיא
בני חלופה וא"ל להזהר מאלו ט' דברים
שלא יחטיא בהם שכחוב בישעיה מאשר
לא ידע עד נזורו אחר, כל זה לא היה
בע' נפש שירדו למצרים "ומי שיש בו
מאלו ט' כביכול לו איני לאלקים ואיני
עונה לו". וכן במזמור יענך ה' נעלם
ט' יש בו ע' חיצות וכמו שאין ט'
בפרשת מילה כך אין ט' בדברות
הראשונות שהמילה שקולה כנגד י'
הדברות, מן יענך ה' עד ביום קראינו
ס"ז חיצות כנגד ס"ז זכרים שירדו
למצרים למנצח מזמור לדוד כנגד ג'
נקבות דינה יוכבד סרת, ובכל הכחוב

אינו מיוחס ופגום הוא שימרחק ממנו
אדם מיוחס וי"ל דעל הספק כה"ג לא
גזרו לומר כיון דלאו ודאי הוא ולא הו'
אלא ספק פגום לא גזרו, אבל אודאי
פגום אפשר דלריך לומר למי שאינו
יודע שלא יטעה.

והנה הד"מ כתב שהוא פגום ואין
משפחתו מיוחס וראוי להרחיק
מהם, וכ"כ היש"ש וגם בתשו' רש"ל
הנ"ל ובספר עני ארזים וז"ל, אלא
דהאי פגום היינו שאינו מיוחס וראוי
להרחיקו ובספר אפי זוטרי סימן ד'
אות ט"ו וז"ל, שהוא פגום מהרש"ל
בתשובה ס"ו פי' דהפגם הוא שראוי
להתרחק ממנו סורו טמא קראו למו
שזרע בדרך אי' ובדאי הוא מעזי פנים
שבדור ובניו אחריו יהיו דומים אל שרשו
אבל אין בו פיסול לכהונה אם בת היא
עכ"ל וז"ל כיון דליכא איסורא ליכא
חיוב להודיע למי שאינו יודע בו שהוא
בן הנדה אם אינו שואל עליו אבל אם
שואלו ודאי מחויב לומר שהוא בן הנדה
כיון שמצוה להתרחק ממנו, והא דלא
לריך הבחנה מטעם זה י"ל דאדרבה
כיון דליכא איסורא בנישואין שלו א"כ
טוב שלא לזכר אם הוא ודאי בן הנדה
שלא יהא מחויב להודיע לאחרים שבאם
יבחין אולי באמת יהא חיוב עליו לומר
ולהודיע לאחרים שהוא בן הנדה ופגום
וראוי להרחיק ממנו. עכ"פ לכ"ע ראוי
להרחיק מהם והם פגומים ומקולקלים
ומעזי הפנים שבדור המורדים

פסוקים נחנך ביקהל וביקחו לי
תרומה העלים ט' לומר שלא היו
מכניסין בעזרה בני אסנ"ת משגע"ח
עכל"ק.

והנה מה מאד הזהיר מהני בני ט"מ
עד כדיכול לו איני חלקים ואינו
עונה לו ולא היו מכניסין לעזרה בני
ט"מ הללו והטעם נראה פשוט בזה
כיון דאינו מיוחס הרי אין השכינה
שורה עליו. ודמירנא כד הוינא טליא
שמעתי כמה רעה עושה הנבעלת
בנדחה שאם במהרה יבנה המקדש ובנה
כ"ג יתברר שהוא בן הנדה יורידוהו
ולפי דברי רוקח מבואר היטב כיון דלא
היו מכניסין אותם בעזרה א"כ אפילו
יהא כה"ג יורידוהו. והקרא כפשוטו
דדרשינן מיניה וברתי וכו' הלא לוח מה
פסקם של אלו המורדים והפושעים
כמבואר שם, ועיין ספר המלוות הקצר
להחפץ חיים זצ"ל ל"ח קל"ב שכחב נמי
בפשיטות דראוי להתרחק מהם והביא
דברי הזוהר הנ"ל.

טומאת בן הנדה דוחה רגלי השכינה

וחזון הרבתי צוה"ק פרשה שמות דף
ג' וז"ל, תלמא אינון דחיין
שכינתא מעלמא וגרמין דיוריה דקב"ה
לא הו בעלמא ובני נשא לווחין ולא
אשתמע קליהון ואלין אינון, מאן דשכיב
בנדה דלית מסאבו חקיף בעלמא בר
מסאבו דנדה, מסאבו דנדה קשיא מכל

מסאבו דעמא, אסתאב איהו וכל
דמתקרבין בה יסתאבון עמה בכל אחר
דאולין אחדחייא שכינתא מן קמיייהו ולא
עוד אלא דגרים מרעין בישינ על גרמיה
ועל ההוא זרעא דיוליד דכיון דיקרב בר
נש לגבי נדה ההוא מסאבו דליג עלוי
ישתאב בכל שייפין דיליה, זרעא דיוליד
בהו שעתא (מסאבו) משכין עלוי רוח
מסאבו וכל יומי יהא במסאבו, דהא
בנינא ויסודא דיליה איהו במסאבו רב
ותקיף מכל סאבו דעלמא דמיד דקרב
בר נש לגבי נדה ההוא מסאבו דליג
עלוי וכו' ע"ש.

הנה מבואר דבני נדה אין ראויין
שחשירה עליהן שכינה ודוחין
רגלי שכינה ואין הקב"ה שומע לחפלחם
ונמלא נחבררו דברי הרוקח ז"ל שנאמרו
ברוח הקודש ממש כדברי הזוהר.
ומה"ט מבואר נמי דלא היו מכניסין
אותם לביתמ"ק כיון דדוחין השכינה
ובעזרה כולה בית מלא אורה ואם יכנס
ח"ו ידחה ומי נדחה מפני מי ושפיר לא
היו מכניסין אותם בעזרה.

ומבל הנ"ל דרכי מאז ומתמיד למי
ששאל אותי בענין זה איני
מורה בזה כפי המבואר בכל הפוסקים
שראי להרחיקם ולהתדבק בזרע ישראל
הכשרים והמיוחסים וראוי לשמור על
יחוס וכשרות המשפחה ולהתדבק בהם
ובזרעם אחריהם כפי האפשר.

דברי בעל הקה"י וצוק"ל בהיתר לישא
בע"ת

האמנם ידידי הנ"ל שלח לי צילום
מספר דמר הדרג"צ שליט"א
קהל יעקב סימן כ"ג שדן בזה ולפי
שראיתי בסימן הנ"ל דברים שלפענ"ד
יש להעיר עליהם אמרתי לא אכחז
מזה כלום לידידי הנ"ל עד שאכחז
לכג"צ מה שיש לי להעיר על דבריו
הקדושים כדי לזרר הדבר. והנה בעברי
על מכתב כג"ק ראיתי אהבת ישראל
המתבונן מחוך כל מלה ומלה כאשר
ראוי ויאות לנדיק כמוהו ומשחתף
בזערן של הבעלי חסובה אשר יצא
עליהם הפסק מאת בעלי הש"ע ונושאי
כליהם לרחק ולא לקרב, וכג"ק יצא
לקרב אחינו בעלי החסובה אשר עליהם
אמרו במקום שבע"ת עומד אין נדיק
גמור יכול לעמוד, וחפש בחורין
ובסדקין בנחה דהמירא לקרב שלא
לנעול דלת בפני בע"ת ח"ו ובכלל מה
תהא עליהם ומהיכן ישאו להם נשים
ולכן המציא להם היחזר ועל שלשה
דברים קוצצ היתר.

אחד מה ששמע בשם אחד הרבנים
דמה שאמרו בן הנדה הוא חנוף
ומקולקל היינו שכן הוא ע"פ הרוז אבל
יש הרבה יוצא מן הכלל, ואם אנו רואים
באיש זה שאינו חנוף ומקולקל הוא בעל
מדות טובות ע"כ שהוא מהמיעוט
היוצא מן הכלל, והטעים כ"ג דע"כ כן

הוא דהרי כל אדם יש לו בחירה למקן
עצמו ומדותיו ואפילו בעל מדות קשות
וע"כ מה שאמרו שהוא חניף אינו אלא
בסתמא, וגם מן המציאות הביא ראיה
שרואין אנו כמה וכמה שבאו מבטים
חופשיים ומצוינים במדות וציר"ש,
ובע"כ שיש יוצא מן הכלל.

והשנית לפי היסוד שהביא האפי
זוטרא א"ע סימן ד' אות
ט"ו בשם מהרש"ל הביאו באו"ה פ"ד
ס"ה ע"ד סק"א דע"מ שכתב בש"ע
פגום כתב וז"ל, ובניו אחריו יהיו דומין
אל שרשו. ואי נקבל היסוד הזה דפגם
בני ט"מ הולך בירושה א"כ היסוד דבן
הנדה הוא פגום ע"פ גמרא נדרים כ'
ע"ז דבני חשע מדות נקראים הפושעים
והמורדים וגרם שם הטור בני נדה
(באמת כי הרמב"ם כתב פגום לא
מגמרא נדרים הנ"ל בנדה), ולפי"ז גם
כל שאר חתנים אע"פ שהחזקו אבותיו
משומרי התורה לא יצאו מספק גדול
שהם בני חשע מדות, חדא דנהו
שאבותיו שמרו ע"ט המשפחה שמה
אחד מאבות אבותיו עד דור המדבר
היה אחד מהם מבני הנדה והיו כל
דורותיו בפגם זה ודרך שאמרו חז"ל
קידושין ע"א אטו אנן ידעינן מהיכן
קאחינן והשנית אפילו אח"ל שאבותיו
ואבות אבותיו עד יעקב אבינו לא היו
בני הנדה לא בשוגג ולא במזיד אחתי
שמה הוא בא מאחד משאר מדות שהם
מצויים טובא אצל המון עם ואפילו

את"ל שאביו אינו חשוד ע"ז מ"מ אולי אחד מאבותיו משפחת אביו או אמו עד דור המדבר היו בני אימה בני מריבה וכו' שכ"ז מצוי מאד באנשים פשוטים וא"כ כל החתנים קרוב שלא ילאו מחשש זה.

והשלישית מאחר שדברי חז"ל הקדושים הם קודש קדשים והם אמרו שבני הנדה המה חלופים ומקולקלים ואנחנו רואים כמה מהם שהם בערך שזה עם רוב חבריהם ע"כ שמדרגה כזו נקרא אלל חז"ל בגדר חלוף ומקולקל, ומי שאינו שייך לבני ט' מדות הוא באמת במדרגה נעלה הרבה מהחתנים הרגילים, וא"כ אדרבה קרוב הוא שרוב החתנים הם מגזע של תשע מדות (אם נחליט שפגם ט' מדות הולך בירושה מדור לדור) וא"כ אין נד"ד גרוע משאר חתנים, עכלכ"ג.

אין לחוש שא' מאבות אבותם של רוב החתנים היה מבני ט"ם

ואני אסקופה נדרסת תחת כפות רגלי לדיקים בקראי הדברים אמרתי לא ניחא ליה למריהו דלימא הכי, וח"ו להוציא לעז על כלל ישראל זרע קודש מחנכתם צהרי קודש דור אחר דור עד דור המדבר ויעקב אבינו ולומר שרובם ככולם הם מגזע של תשע מדות פגומים בפגם העומאה המאוסה נדה או אסנ"ת משגע"ח אשר עליהם נאמר

וצרתי מכם המורדים והפושעים ורובם ככולם ראוי להתרחק מהם ליחוס משפחה סורו עמא קראו למו והם מעזי פנים שצדור הגורמים לשכינה שתחלוק מישראל וצניהם אחריהם יהיו דומים לשרשיהם, חס מלהזכיר ולומר שרוב חתנים הקדושים זרע קודש מחנכתם מהורים קדושים הם ח"ו זרע פגום ולא מיוחסים וצריך להתרחק גם מהם למשפחות מיוחסות והם העזי פנים שצדור פגומים ולא ראויים שתשרה שכינה עליהם ועל זרעם, ואיה זרע ישראל הכשרים אם רוב החתנים הם מהם א"כ גם רוב הכלות שלהם בדומה להם וכי על זה אנו ואבותינו מוסרין נפשן זה יותר משלשת אלפים שנה.

ובמקום אחר הבאתי דגם במצרים כבר שמרו על טהרה כמבואר בתדכ"א פ"ו דם מפני מה בא עליהם (המצרים) מפני שהיו רואין את ישראל טובלין מן הנדה ומן תשמיש המטה מה עשו המצרים אחזו עליהן את המים שלא יטבלו ולא יבואו זה על זה ולא יפרו ולא ירבו לפיכך הפך הקצ"ה את מימיהם לדם וכו' נראה דמאז ומעולם היו נוהגים בטהרה זו נדה וש"ז, ועזרא שתקן לא היה אלא לחיוב אבל בלי חיוב נהגו כן מעולם, ומה שאמרו בגמרא שבת קל"ה דורות ראשונים יוכחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמנה ופי' רש"י מאברהם עד מתן תורה שנתנה מילה ולא נהגו טמאה צ"ל מדינא.

והנה הנביא ניבא עליהם (יחזקאל כ')
 וברותי מכם המורדים והפושעים
 שהגלות יכלה אותם ואל אדמת ישראל
 לא יבואו וימותו במדבר וכי ח"ו כלה
 אחת עושה בזרע ישראל אם רובם
 ככולם מהם הם, ואם חנן ממשכנין
 נפשין להחיר לבעלי חסובה לבא בקהל
 לקרבם וכי על חסבונם נפגום ח"ו את
 כלל ישראל, הריני כפרתם שדור הזה
 והדורות הקודמים לפנינו והבאים
 אחרינו לומר שכולם פגומים ולכן נחיר
 לבע"מ להחערב ציינו וגם לאסור
 למשפחות המיוחסות להתחתן עם
 משפחות מוחזקות לכשרות ציינו, אם
 הבני נדה בני ריחוק הם מלהחערב עם
 זרע קודש מפאת פגמם מי שהוא פגום
 יראה לחקן עצמו כמה שאפשר או
 שישא בת דומה לו או בת מי שאינו
 מקפיד על אזהרת הפוסקים לרחק, אבל
 ח"ו לפגום בשביל זה את הכלל כולו
 ועל זרעם זרע קודש לומר שהם זרע
 פגום אינן ראויין שחשרה שכינה עליהם,
 דמבואר דבני נדה אין ראויין שחשרה
 שכינה עליהם ואדרבה דוחין השכינה
 מעלמא וטומאת הנדה נכנס בשפיין
 וכ"ש לפי רעיא מהימנא תקונא
 שחיתא הנ"ל דבני ט"מ היו ממזרי
 מדרבנן ודלא כמחבר ע"ש. וא"כ ח"ו
 לומר על כלל ישראל שח"ו אינן ראויין
 להשראת השכינה. והנה אמרו איש
 ואשה שכינה שרויה ציניהם ומי זה פתי
 שיתן בתו לאיש שדוחה שכינה מציתו
 כעדות הזוה"ק והרוקח ושאר פוסקים ז"ל.

ובדבר הטענה שלא לנעול דלת צפני
 בע"מ אומר אני אם בשביל
 שלא נוציא לעו על צנ"י הכשרים
 והמיוחסים לומר עליהם ששים הם
 להפגומים, ננעול דלת צפני הפגומים
 ולא יחזרו בחסובה יאצדו חלק כמותם
 ולא נוציא לעו על כלל ישראל לפוגמם
 באסנ"מ משעג"ח ופגם מאוס של
 טומאה מאוסה שהנביא ניבא עליהם
 שלא יבואו כולם על אדמת ישראל אלא
 ימותו במדבר, ואם על ממזרים אמרו
 ז"ל שאחת לשבעים שנה מחים כולם
 כדי שלא יתעברו בזרע קודש חנן נחוש
 להם ולא נחוש לכבוד צנ"י הקדושים
 ונוציא לעו עליהם מדור דור אם אמרו
 לרחק ולא להחערב בהם בזהדי כנשא
 דרחמנא למה לן.

האיך יתכן שיש בע"מ יראים וצדיקים

והיות כי אני מכיר את מעב"ק
 ולדקתו נגמר בדעתי שצודאי
 לא יבאו דברים מפי כ"ק או שיש שם
 איזה טעות בדפוס מהבחור הזעזער
 וטעה המעתיק ולא שם על לב כ"ק,
 ולכן מאד אבקש מכ"ג להזהיר ולהזהיר
 אחי אם טעיתי כי איך אראה צרעה
 אשר מצא את עמי בהולאת לעו שח"ו
 כולם פגומים ביחס המשפחה ואיככה
 אוכל וראיתי באצדן מולדתי שגם צנו
 ח"ו פגומים הם לפי"ז וגם אנו
 ואבותינו וכל מולדתינו ח"ו בכלל הני
 פושעים שזורו רשעים מצטן. והקושיא

וכו' יתה ד"ק לא מפני שזה גדול מזה
אלא שזה מעביר על מדותיו ופי' ר"ע
היה בן גרים ומדותיו היו נמשכים אחר
מדות אבותיו והוא היה מעביר עליהם
ועושה טוב אבל ר"א מדותיו הנולדים
עמו היו בעצם טוב ולא היה צריך
לעבור עליהם ולשכרם כר"ע לכן זכה
ר"ע להיות בתפלותיו הקב"ה מעביר
להם לישראל על מדותיו ולרחם עליהם
ע"ש. ובאמת כי חנן קיי"ל דודאי מי
שטבעו רע ח"ו נוטה לרשעתו הוא
פחות ממי שנולד בטבע טוב והכ"נ האי
פגום הגם שנולד בטבע רע הרי עשה
ותיקן מדותיו ונתעלה למעלה שאר
חברים ואלו היה נולד בקדושה היה
נתעלה יותר ויותר.

התורה מעדנת מדותיהם של המצור
ובני ט"ם

ועוד זו שלישיה דנלפענ"ד דמה
שאמרו הם עזי פנים שצדור
היינו קודם שלמדו תורה ואז הם כולם
עזי נפש וזה הוא הסימן שהם פגומים,
וכמעשה דמסכת כלה דר"ע ור"י
וחבריו שעבר עליהם אותו איש ואמרו
עליו האי ממזר בן הנדה הוא, אבל
ודאי שאם ע"י סיבה הנלחית ללמוד
תורה אפשר לתקן מדותיהם החינוכים
שהוא העושה דאפילו רשע גמור ובעל
מדות קשות ורעות אם ירצה מאד יכול
לתקן מדותיו כמו ממזר שג"כ צידו
לתקן מדותיו אבל מ"מ פגמותו שנולד

מן המציאות שהם דומים קצת לחתנים
דעלמא הרבה חירושים נאמרו בדבר,
חדא לפמ"ש כ"ג בעצמו דינאם מיעוט
מהם שאין עזי פנים אם נחליט סברה
הרב הנ"ל לאמת (כי לפענ"ד גם זה
אינו אמת לפי טעם הזוהר והרוקח
ובסמוך נביא עוד ממדרש). והשני
דאם תקשה לן י"ל אדרבה אילו לא היו
אלו בני נדה היו גדולים יותר במעלות
ומדות ובתורה אלא לפי שהם בני נדה
שים הם לשאר חתנים וכעין גמרא
תענית דף ו' ע"ב אמרה ליה ברתיה
דקיסר לריב"ח אי חכמה מפוארת בכלי
מכוער אמר לה אביך רמי חמרא וכו'
אמר ליה (קיסר) אמאי אמרת הכי א"ל
כי היכי דאמרה לי אמרי לה והא איכא
שפירא דגמירי ומשני אי הוו סנו טפי
הוו גמירי ופירש"י ותוס' דאם הוו
שונאים היופי הוו תלמידי חכמים ביותר
וא"כ הכא נמי אם אפילו הכי זכו כ"כ
אלו הוו בני כשרים בלא פגם היו
מתעלים במעלה יותר מעל סתם
חתנים.

וידוע מחלוקת הפילוסופים שהביא
הרמב"ם בשמנה פרקים אי
עדיף מי שנולד בטבע רע מבטן
ומלידה אלא שהוא מתקן מדותיו לאחר
שנולד או מי שהוא נולד בטבע נכון
עדיף דאין צריך כ"כ עבודה לתקן
מדותיו, ועי' עין יוסף תענית כ"ד
מעשה בר"א שירד לפני התיבה ואמר
כ"ד קינות ולא נענה ירד ר"ע אחריו

בו שהוא רוצן בעצמותיו לא אודה מיניה בשביל שתקן מדותיו רק שאינו עו פנים וחלוק ולכן הכ"ג הפגם שאינו ראוי להשראת השכינה לא הלך לו כמו בממזר. וראיה לדבר שהרי אמרו ממזר ח"ח קודם לכה"ג ע"ה ואמרו מדחציף כולי האי ש"מ ממזר הוא ופשוט דממזר ח"ח שקודם לכה"ג ע"ה ע"כ מיירי שיש לו מדות טובות ואיננו חלוק ומתחלף דאם הוא חלוק אפילו הוא ח"ח כיון שהוא מורד ופושע אין לריך לכבדו א"כ הרי אפשר שממזר ודאי שודאי הוא חלוק מ"מ יהיה בשוה עם שאר ח"ח ועם שאר בנ"א ושאר חתנים ולא יתחלף והוא שילמוד תורה וכי נימא שכיון שהוא ממזר ושוה לכל עם שאר חתנים ח"ו נימא דגם שאר חתנים יהיו ממזרים כיון שהם שוים לו או שנימא שהוא ינא מאיסורו בשביל זה.

נפק"ם בין בע"ת שנוולד בקדושה להגולד בשומאה

עוד אפשר דבאמת הצע"ת אלו הם עזי נפש, וכדעת חז"ל שהם אמת ותורחם אמת, אלא לפי שהם נכנעים כשהם לומדים תורה ויושבין בין ח"ח בין זרע קודש שלא טעמו טעם חטא, ע"י זה המה נכנעים וכובשים עצותם וכעסם ונעשים שוה עם רוב חזריהם, ולבא לפומא לא גליא ועינינו ראו כמה מהנקראים צע"ת מצערים ח"ח האמימים בעצותם כשאינם רוצים

להתנהג כפי דרכם ונעשים אפרומער עזות פנים, וח"ו אין אני מוציא לעז על כולם אבל כמה מהם אני מכיר שמתנהגים בעזות וחולפה גם כשהם צע"ת רק פרומע חולפה. וכבר שמעתי ממז"ר שליט"א (ה"ה כ"ק אדמו"ר מקלויזנבורג זנוק"ל). שמלפנים צע"ת היו נכנעים מאד והיו הולכים מעיר לעיר ומכריזין על עצמם שהם צעלי עבירה ושיתפללו עליהם וכל ישראל קדושים ועכשיו רואים ההפוך שצע"ת הם הם המכריזין על אחרים שהם צעלי עבירה וכיוצא בו וחמה למה הוא כן. ולפענ"ד נראה דהטעם פשוט דצע"ת מלפנים היו צעלי עבירה אשר נולדו בקדושה ולא היו מתחלפים אלא היו צעלי תאוה ולכן כשצבו מדרכם שבו בכל לבם והיו נכנעים לכל, אבל צע"ת דזמנינו הם הנוולדים בטומאה ר"ל ובעזות והם עזי פנים שדור ולכן אף לאחר שצבו ונעשים צע"ת אבל עזותם נשארה אצלם במדה גדולה והם המצערים אח"כ הח"ח ואם שגייתי ה' הטוב יכפר.

ועל זה אומר אני נמי דמה שאמרו במקום שצע"ת עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד היינו צע"ת שנוולדו בקדושה ובטהרה רק שבמשך הזמן נמשכו אחר תאוה לבס והעיר רוחם ושבו לה' וכגון ר"א בן דוראי וכגון ר' יוסי בר"א בר"ש ובר"ל וכיוצא בהם אבל מי שנוולד בפגם ע"ז

לא מהני תשובה כלל ואין זה בכלל במקום שבע"מ עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד דאזתה הטומאה לא יכול לזרוק מעצמו בכל אופן.

וחמישיתו אוסיף עליו דאולי היה אפשר לומר קצת בדרך רחוקה שאם נגמלא בע"מ שאינו חנוף אולי ע"פ סיבה קרה מקרה אשר אמו טבלה באיזה מעין או נהר או שהלכה לרחוץ או נפלה במי טהרה בע"כ ויאלה מטומאת נדה דאורי"י, ולכן הילד הזה לא היה בן הנדה ששמש אז, כל זה היה עדיף לן לדחוק ולאוקמי דברי חז"ל על אחיתחן מלהוציא ח"ו לעו על כלל ישראל.

פגם בני ט"ם אם נמשך כמה דורות

ובר מן דין אם נחליט דלא כאפי זוטרא דהפגם אינו נמשך לדורות אלא רק הדור הראשון פגום או שנאמר דגם האפי זוטרא אין כוונתו לדורות כששבו, ע"כ צריך ליישב קושית כ"ג שאנו רואין שהן שוין לחצריהם בדמיונם והם בני הנדה ושאר החתנים כיון שהם מדור השני ודאי אינם בני נדה לפי שיטה זו שהרי אבותיהם שומרי תורה הם, ודברי חז"ל קודש קדשים הם שאמרו בני נדה חלופים הם והללו שהם בני נדה שוין הם בצציונם ודמיונם לשאר חצריהם וע"כ צ"ל כמ"ש וא"כ מנ"ל לומר דכולהו ח"ו בני חשע מדות הם.

ובאמת כי לעיקר דין הפגם אי נמשך לדורות כפי מה שהציא הא"י בשם הרש"ל, הנה ברש"ל ליכא דורות לא ביש"ש ולא בתשובה וכמ"ש גם כ"ג בספרו הנ"ל אלא שבספר אפ"י כתב כן וכג"ק כתב דאין לו הספר לעיין אחריו, ואני בעניימי עיינתי שם וכמו שהעתיקתי לעיל בסמוך דבריו ח"ל, שהוא פגום מהרש"ל בתשו' סימן ו' פי' הפגם הוא שראוי להרחק ממנו סורו טמא קראו למו שזרע בדרך איסור, ובודאי הוא מעוז פנים שצדור וצניו אחריו יהיו דומים אל שרשו אבל אין פסול לכהונה אם בת היא וכו' עכ"ל, ולפי הנראה דלשון ובודאי הא וכו' וצניו אחריו יהיו דומים אל שרשו הוא לשון עצמו ולא לשון הרש"ל ו"ל, והאפ"י הוא שהוסיף הא"י צניו אחריו, וגם בשאר הפוסקים לא מצינו שכתבו דורות וכמדומה לי שכך שמעתי מלדיקי אמת שלא חיישינן לדורות שאם ראו שעשו תשובה ונעשו בעלי תשובה אמיתיים דור שני יבא להם בקהל יחוס שהרי הריחוק הוא לפי שנולדו בעצירה וצניהם אחריהם שילדו הם בקדושה לא נולדו בעצירה ואין להרחקם.

ולפ"ם ריהטא אמרתי דדבר זה אי דורות אסורי בזה, מולה בטעמא דהפגם דלדעת הראב"ד והעטור דבן נדה הוא בכלל בני חשע מדות א"כ הפגם הוא אחד ופגם זה לא כתוב ביה דורות כלל, אבל להרמב"ם

עצמו בניו אחריו יחזיקו בדרכו החדשה ואז אין להם פגם זה, ואם מתנהגים כשורה הם מקוה טהרה לבניהם אחריהם וכ"ש הוא מחלל שיש לו מקוה טהרה אפילו לכהן.

בני הנדה ייעשו למצורעים ואין לישא מהם

וברגע נפל מילתא בליבאי טעם שאין להתחתן בפגומים ההם לפ"מ שכתב במדרש ויק"ר פט"ו אות ה' וז"ל, מה כתיב למעלה מן הענין אשה כי תזרע וילדה וזכר מה כתיב בתריה אדם כי יהיה צעור בשרו וכי מה ענין זה לזה אמר ר' תנחום בר חיילאי משל לחמורה שרעמה ונכוחת ונא צנה כווי מי גרם לולד שיהיה מזרע אמו שלא שמרה ימי נדמה אמר ר' אבין משל לגנת ירק שהמעין לתוכה כ"ו שהמעין לתוכה היא עושה כרימין כך כל מי שהולך אלל אשמו נדה עושה בנין מזרעים ר' אבין קרי עלה (ירמיה ל"א) אבות יאכלו צוסר ושיני צנים תקהינה והן קוראין על אבותיהם אבותנו חטאו ואינם ואנחנו עונוניהם סבלנו ע"כ.

ובילקוץ ראובני הביא כן בשם המקובלים שהזרע נא על עון הוריו בגלגול שצא על אשמו נדה, ופלא שלא הביא כן בשם המדרש, ועי' פענח רזא. מבואר דבני נדה נעשים מזרעים.

דליף ליה לפגם זה דצנדה לית בה הוי' דנשואין א"כ הפגם הוא משום דלית בה הויה, והרי הטעם שהחירו בן נדה לקהל משום דלית בה הוי' דכתיב ותהי נדמה עליו, וא"כ כיון דלענין נשואין לית בה הוי' נשאר האיסור מטעם דלית בה הוי' וא"כ כיון דאיסור ממזר הוא איסור עולם א"כ איסור בן נדה דליף לה הרמב"ם מאיסור דנשואין דלית בה הוי' נמי איסור דורות הוא כיון דליף לה מינה כך עלה בלבי.

ובידיה נראה לפענ"ד דלא חיישינן לדורות וראה מדברי הוזה"ק הנ"ל שכתב וז"ל, זרעו דיוליד צהיהא שעמא (מסאבו) משכין עליו רוח מסאבו וכל יומיו יהא במסאבו דהא צנינא ויסודא דיליה איהו במסאבו רב ותקיף מכל מסאבו דעלמא ע"כ. והנה דיין וכל יומיו יהא במסאבו והכונה דכל יומיו היינו כל ימי חייו יהא במסאבו, משמע דוקא כל ימי חייו ולא זרעו אחריו גם מדנתן טעם דהא צנינא ויסודא דיליה איהו במסאבא רב וכו' משמע דוקא איהו דצנינו ויסודו בטומאה לא ינא מטומאתו לעולם אבל זרעו אחריו שצנינא יהיה בקדושה אם ישוב לה' באמת לא יעלה עליהם טומאתו עוד.

ואולי האפי זוטרא נמי לא אמר אלא בפגם שמחזיק בעזותו ובדרכו שנולד בו אבל אם יחזור בתשובה ויקדש

הפעם שאין מכניסין בני מ"ט לעזרה

ובזה יש להבין וליתן טעם לדברי הרוקח שכתב שאין מכניסין אותן לעזרה וטעמא בעי ולעיל כתבתי מדברי הוזה"ק משום דדחיין שכינתא ובעזרה ח"ו לדחות ולכן מי נדחה מפני מי ואין מכניסין אותם בעזרה. ומיהו לפי דברי המדרש יש לומר עוד טעם כיון דמזורע דין הוא שנשלח מחוץ למחנה וכיון דהמורה העידה דבני נדה עונשן להטריע לא רצו להכניסם לעזרה כדין מזורע אף שעדיין לא נראה עליו הנרעם דילמא כרגע יתראה עליו הנגע דבכל רגע ורגע עלול הוא להטריע, ואפשר דהו"ל כאשה סמוך לוסתה כיון שעלולה להתטמא צריכה להתרחק עונה שלימה הכ"נ כיון שהמורה העידה שיטריע הרחיקוהו מליכנס לעזרה וי"ל.

רוב בעילות לאו פט' מדות הן

עוד רגע אדבר במה שרצה כ"ג לומר לפי היסוד דבני ט"מ הולך בירושה ולפי"ז י"ל שמא אחד מבני משפחתו עד למעלה ראש היה מבני ט"מ שהם מזויין אצל המון. ולולי דברי כ"ק לפענ"ד יש לדון דהרי כמו דאמרינן ברוכז בעילות הולכין אחר הבעל אפילו בפרוזה ביותר, כמבואר בגמרא (סוטה דכ"ז) דלר' יוחנן דקיי"ל כותיה ישא אדם בת דומה ואפילו במקום שבאו עדים שזנתה ודאי אפ"ה

והנה קיי"ל בש"ע א"ע סימן ב' ס"ז לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מזורעין ולא ממשפחות נכפין וא"כ בני נדה שעונשן להיות מזורעין א"כ הרי הם בכלל ממשפחת מזורעים ונכפין שאסור לישא מהן אשה ופשוט דהא דאל ישא ממשפחת מזורעים מיירי באשה שאינה מזורעת אלא כיון שהיא ממשפחת מזורעין אל ישאנה כיון שממשפחתה מוחזקין כמזורעין א"כ אפשר שגם היא חטורע, כמשפחת גחזי, והגם שכתבו שם דוקא שהוחזקו ג' פעמים, וכח הנמק"י דבהא אפילו רבי מודה דאין לחוש במשפחה פחות מחלחא זמני עי' ח"מ שם, מ"מ פשוט דהחם הטעם דלא נחזיק כל המשפחה ואותה אשה בחזקת מזורעת עד שנראה ג' זמנים ובלאו הכי אמרינן דאשה זו לא תהיה מזורעת, אבל אם הייתה האשה מזורעת ודאי אינו ראוי לישאנה וא"כ הכא כיון דחז"ל העידו ודרשו מסמוכין בתורה דבני נדה עונשן לנגע אותם בצרעת א"כ הו"ל כודאי מזורעת ואסור לישא אשה מהם כמו שאל ישא אשה ממשפחת מזורעין וזה לפענ"ד דבר חדש.

שוב הראה לי אחד מחלמידי הכולל ברוקח הלי' נדה סימן שי"ח וז"ל, המשמשת נדה לבעלה גורמת אפילו לעשרים דור שבניה לוקין בצרעת נראה לכאורה דהוא פגם נמשך לדורות וכאפ"ז ועלינו לקבל באימה דבריו שכולם הם דברי קבלה.

בבעל הקשו האחרונים מה טעם יש בזה והא רוב מעליא הוא ובתורה אחרי רבים כחיב, וכחבו האחרונים ז"ל ע"פ מש"כ בשמ"ק ב"מ ד"ו בשם הרא"ש דהא דאזלינן בחר רוב אינו ודאי אלא ספק ועי' כו"פ סימן ס"ג שכחב ג"כ הכי ורק דספק שאינו שקול כזה התורה החירה, וזה פליגי שמואל ור' יוחנן דר"י ס"ל דרוב הוא ודאי ומוחלט ואין בו שיעור ספק ושמואל ס"ל דאכתי יש בו ספק ומיהו בשו"ת הגרע"א סימן ק"ז ובתוס' בנו הגאון מהרש"א שם נראה שהוא דין מדיני התורה וכעין זה כחב מרן בשו"ת בית שערס יו"ד ובאור שמת הל' שגגות פיי"א הל' ו' לענין ספק טומאה דרה"ר ספיקו טהור וברה"י ספיקו טמא, ולכלוהו בדין כיון דהכא לא חיישינן מאחר, אלא בבעל עצמו לכ"ע אזלינן בחר רוב שהיה בהיתר ובכשרות כנלפענ"ד.

בחדש שימנעו מלחזור בתשובה אם לא ינשאו להם

ואבתי פש לן מה שחש כג"ק שלא ימנעו בשביל זה לשוב בתשובה. הנה בזה מי יכול לדון עם מי שתקיף ממנו הן בתורה הן בקדושה הן בחכמה הן בשנים. מ"מ לפענ"ד הייתי אומר סברא גם לאידך גיסא שאם לא נחיר להם לישראל ולהתערב בין קהל המיוחס ויראו אמותיהם של אלו שהבנים סובלים עונותיהם כמאמר

בניה כשרים מטעם דרוב בעילות הולכין אחר הבעל, וכמ"ש הת"מ א"ע סי' ד' סק"י"ד, ובשו"ע שם סעיף ט"ו כחב דא"א שיצא עליה קול שהיתה מזונה חתם בעלה והכל מרננין אחריה אין חוששין לבניה שמא הם ממזרים, ובגמרא גיטין דפ"ט יצא עלי' שם מזונה אין חוששין ופי' רש"י לפוסלה לכהן דפריצותא בעלמא תוא בזה, אלא דהב"ת מחמיר בא"א ומוקי הגמרא בפניה ועי' ח"ס א"ע סימן ח'. והכ"ג אומר אני אפילו נחליט דהני ט' מדות מצויין אצל ההמון וגם אפשר לפעמים בשוגג בא על הגדה מ"מ רוב בעילות שלהם לא מט' מדות הן דרוב פעמים לא משמשים בשכרותן ולא בועלין נדות וא"כ סמכין דהולד נולד מרוב פעמים שהוא ביאה כשרה וכמו שכתבתי לעיל בשם הש"ג לענין הנחנה דהנא על הגדה לא צריך להבחין דבן הגדה קדמו לה כמה ביאות כשרות וכן הגדה לא הוא אלא כשבא עליה ולא טבלה ולא בא עליה מקודם והכ"ג לענין בני ט"מ שדין כל הולדות שנחשבו מרוב בעילות דלא הוא באופן דט"מ אצל המון שאינם שומרי תורה באופן של אסנת משגע"ת ושפיר לא אמרינן סברא זו ולפגום הדורות.

ואפילו למ"ד דאין חולין רוב בעילות בבעל אפ"ה בנ"ד נראה להכשיר דהרי בעיקר דברי מר שמואל שסובר דלא סמכין ארוב זה לחלות

חבמינו ז"ל הקפידו להשתדך עם
מיוחסים דווקא

אבל לעצם הענין מצינו לחז"ל כאלו
וגדולה מזו דבני צבל לא רצו
לשדך בבני א"י וזעירי תלמידו דר' יוחנן
היה משתמט מיניה דר' יוחנן רביה
אמר לה נסיב ברתא והוא לא רצה וכד
ארכביה לעצור עורקמא דמיא א"ל ר'
יוחנן לתלמידו אורייתן כשרה בנתן לא
כשרן, ופירש"י דלא היה חפץ בבתו
מפני שהוא היה מא"י והוא היה מצבל,
וודאי ח"ו לומר שבני א"י כר' יוחנן
ושאר אמוראים ותנאים גדולים היו
פסולי קהל אלא שלא הי' להם כתב
יחוס והיו חוששין ומרחקין זה מזה ולא
חששו לשום דבר, ורבי דאיעסק ליה
לבריה בי ר' חייא כי מטא לכתוב
כתובא נח נפשה דרביחא אמר רבי ח"ו
פסולא איכא עיינו במשפחות ומלאו רבי
אחי משפטיה בן אביטל ור"ח אחי
משמע אחי דוד ופירש"י שזה הפסול
שרבי היה מבית דוד ולא היתה בת
הבאה משמע ראויה לבנו שלא היתה
בת מלכים (כתובות ס"ב) וביצמות דף
ט"ז ע"ב וי"ז ע"א קחשיב כל
המקומות שאינם מיוחסים כדי שידעו
להזהר מהם וממשפחותיהם, ורבי
המנונא דהוה קא הו' בשמעתא קמיה
דעולא אמר מה גברא ומה גברא אי
לאו דהרפניא מאחי' הרי דאף דהי'
גברא רבא וודאי היה בעל מדות טובות
ובעל ד"א וכולה ביה ואפ"ה אמר אי

הנביא אבות אכלו בוסר ושיני צנים
תקהינה אולי יווסרו הנשים ולא יקלו
ראשם כ"כ בשמירת טהרת המשפחה
כשיחודע להם שאין רוצים להתחתן
בילדיהם והבנים ינעקו מר מר
לאבותיהם, וידוע שהרבה מההורים
עושים לעצמם סידור קידושין וכיוצא בו
אף שאין מאמינים בזה רק משום שלא
יזיק לבניהם אחריהם, ובאמת ראה
ראינו כי נשמרים אפילו הפרוצות ביותר
מלהוליד ממזרים וב"ה וב"ש זה כמעט
לא נמצא בחרם ישראל ממזרים לפי ערך
החפשים עוצרי הדת בעונ"ה, והטעם
שדבר זה הוא אפילו אללם יודעים
שבניהם יהיו ממזרים ולא יתחתנו עם
ואפי' בני פנויה הוא בושא להם
ולתחתן עם וא"כ אם באמת יפרסמו
הדבר בכל חוקף עוז שכן הנדה אינו
מיוחס ומתרחקים ממנו אז לפענ"ד
יותר נשים היו חוזרים וטובלות לנדתן
והיו שומרים טהרת המשפחה בשביל
בניהם עכ"פ אבל כיון שרואים שאין
להם שום קשיים אחרונה רודפין אחר
בניהם ומקריבים אותם בכל מיני קורבה
א"כ חוששין שאין זה ענין חשוב ואין בו
עולה כלל.

ומיידו כמו שכתבתי מי יכול לדון עם
מי שחקיק ממנו ולכן אין אני
מפלפל עם כג"ק בענין זה, גם כי
להלכה באמת אין מי שיאסור, ומ"מ
מאד הפגם הפוסקים הביאו זאת
וכנראה שעל הזמן הזה נמי קאי.

לאו דהרפניא מאחיה ואינו מיוחס ולא חשו לללוס, ובפסחים ס"ב ר' שמלאי אחא לקמיה דר' יוחנן א"ל ניחני לי מר ספר יוחסין א"ל מהיכן את מלוד והיכן מוחנך בנהרדעא א"ל אין שונין לא ללודים ולא לנהרדעין ופירש"י ל"א לפי שאינן מיוחסים וכו', ובקידושין דף ע' וע"א ע"ב ע"ג דלא העלימו כלום אדרבה גילו כל המקומות שהיו בה פסולים ולחלמידים עוד היו מודיעים פעמים בשבוע ועשו כל מה דאפשר להחזיק יחוס משפחה בישראל.

ובספר חסידים סימן קנ"ו כתב ח"ל, ואם תראה שלשה דורות ולמעלה זה אחר זה כולם חלמידי חכמים ואח"כ זרעם ע"ה לא תאמר דברי חכמים בטלים שאמרו לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע וגו' (ישעיה נ"ט כ"א) שוב לא יפסוק החורה מהם שהרי נתחתנו במשפחה שאין דינם להיות עמהם חלמידי חכמים ואמרו חכמים רוב בנים דומים לאחי האם לכך ציהם ע"ה וכיוצא בו ליראי אלקים וחסידים שנאמר (קהלת ד' י"ב) והחוט המשוש לא צמחה ינחק ואם תראה שפוסק בדור רביעי יראי השם וחסידים בידוע שהתחתנו במי שאין דינם להתחתן כגון שאינו ירא שמים וחסיד ולפיכך אותו הדור כך, לפיכך יחתן אדם על עצמו ועל זרעו ועל זרע זרעו בכל יום לזווגם בזווג יראת שמים עם חורה וגמ"ח כי על שלשם נאמר שם

והחוט המשוש לא צמחה ינחק ועי' מקור חסד שם שנין לקהלת רבה פ"ד ספ"ט טוברים השנים מן האחד אר"ז משפחות משפחות הם משפחת סופרים מעמדת סופרים בני חורה מעמדת בני חורה וכו', וציומא ע"א ע"א אם רואה אדם שמורה פוסקת מזרעו ישא בת ח"ח וכו' וכחב צעיון יעקב שאע"פ שהוא מד' דורות ח"ח וזה רואה שמורה פוסקת חליין לפי שנשא אשה שאינה מהוגנת ואין חקנה רק שישא בת ח"ח וא"כ הנושא ממשפחה כזו שנולדה באיסור ואחיה והוריה הם עדיין ר"ל בשקע הטומאה האם זה נקרא אשה הוגנת לו ובת ח"ח, ודאי מי שחושש לבניו וציתו אחריו שיהיו בני חורה ולא ע"ה חייב לראות לישא אשה הגונה בת טובים ולצדוק באחיה והוריה שיהיו יראי אלקים וחסידים וגמ"ח, ואע"ה השביע את אליעזר עבדו שלא ישא לו אשה רק ממשפחתו הגם שודאי בת אליעזר שהיה זקן ציתו הימה לנועה והיו בה מעלות ראויות לינחק אבינו מ"מ כיון דהמשפחה אינה ראויה השביע אותו שלא להתחתן בו. וכן ינחק אבינו ליעקב ויעקב לבניו.

קנם להרוצה לדבק שלא במשפחתו

ובירושלמי קידושין פ"ד ה"ד הנושא אשה נריך לצדוק אחריו, ד' אמהות וכו' ולויה ישראלית מוסיפין עוד אחת, ובגמרא פריך לוים ישראלים

מוסיפין עליה עוד אחת ולא נמצאת מחמיר בישראלים יותר מן הכהנים אמר רבי יוסי בי רבי בון אחת זו ואחת זו קנס קנסו חכמים בהן כדי שיהא אדם דבק בשצטו וצמשפחתו ע"כ, ופי' הק"ע ופינ"מ דבין צכהן שנושא כהנא ובין ישראל שנושא כהנא אין הבדיקה אלא משום קנס שקנסו חכמים למי שאינו מחדק צמשפחתו כדי שידבק אדם בשצטו וצמשפחתו ולפיכך הטריחו חכמים לבדוק ובלווים וישראלים קנסו יותר מן הכהנים לפי שהן מדקדקין כ"כ לדבק צמשפחתם. גם בירושלמי כחובות פ"ק ה"ה לענין כחובה שצ"ד של כהנים גובין ד' מאות אמר ר' יוסי בי רב בון אחת זו ואחת זו קנס קנסו בהן כדי שיהא אדם מידבק בשצטו וצמשפחתו, ועי' במפרשים שם.

הנה קנסו חז"ל למי שרוצה לדבק שלא צמשפחתו, שידבק דוקא צמשפחתו וצקרוציו שהם ידועין לו ולא חששו שלא ימצאו אשה, והוא עולה בכוונה אחת עם מדרש קהלת הנ"ל משפחות הם, וכנראה שמעולם דקדקו בענין יומסין שלא להחערצ וצמשפחתו ידוע לו עם מי הוא משחדך וצאחרים לא ידוע לו והצריכוהו בדיקה, וודאי כהיום אף שאין חיוב לבדוק מי שידוע שאין צמשפחתו כל פגם אין ראוי לו להשחדך עם מי שיש לו פגם ולהשחית את נחלתו.

המשפחות המיוחסות לא יתחתנו בבני הנדה

ובסיום הדברים נלפענ"ד להעתיק דברי החינוך מצוה חקס"ד וז"ל, שנמנענו שלא להרחיק ולחעב המצרי מהחמתן עמו בדור השלישי אחר שיחגייר וכו', ואל תשמע מדברינו שנהיה מצווים להחמתן עם המצרי או האדומים אחר ד' דורות, שאין כוונת הכחוב לצוהינו עמהם חלילה "והמשפחות המיוחסות שבישראל לא ירדו ממעלתן להחמתן עמהם", אבל ימנענו הכחוב מהרחיק מיחוסם בטענת איסור ויודיענו שאין בהם איסור כלל במי שירצה להחמתן בהם וכמו שכחצחי למעלה בסמוך עכ"ל. והכ"נ אגא צהא סליקנא דודאי אין איסור להחמתן צבני נדה אבל פגום הוה והמשפחות מיוחסות בישראל חלילה לא ירדו ממעלתן להחמתן עמהם מפני הפגם שבהם המצואר צמדרש וצוה"ק וצרוקא וד"מ והרש"ל וצ"ש ואפ"ו ושאר פוסקים כולם פה אחד, אבל מי שאין ידוע שהוא מהם קיי"ל כחכמים דכל ישראל צחוקת כשרות הם כל זמן שלא נודע פיסולם, והשי"ת שמו ישמרנו שנוכל להמשיך ולהחמתן ביחוס משפחה ע"פ דרך המורה (ואגב למשפחתן יש צ"ה כחצ מיוחס עד דהמע"ה).

יד"ג אוהבו הנאמן קשור באהבתו דושכ"ק בידידות נאמנה וכלב נפש. מנשה הקטן

גב. בזה הנני לדרוש בשלום ברא כרעא דאבוה ידיד נפשי הגאון המובהק הצדיק ר' חיים שליט"א.

הנ"ל

עוד בענין הנ"ל

בעה"י יום א' פ' יתרו שתו"ל לפ"ק

לפא"מ כבוד הגאון הגדול פאר הדור
וכו' וכו' הג"ר מנשה קליין שליט"א.

אחדש"ב הדר"ג שליט"א,

(א) ראשית כל הגני מן המודיעים
שכל מש"כ בספרי קה"י
לקוטים ת"צ סימן כ"ג אינו כלל הוראה
להלכה רק הצעה כחלמיד הדן בקרקע
לפני רבותיו מה שיש ללדד בזה ע"מ
שהם יתוו דעתם, וכן כתבתי שם בסוף
הסימן שלמעשה נריך לפנות בזה לבעלי
הוראה רק שאני מצטער שלא כתבתי
באופן בולט יותר שכל דברי אינם
להוראה רק להעיר.

קשה לציריך שמא' ממליצי הורים שיש
לב"א שלא יהיו ממ"מ

(ב) והנה כתבתי שם דאי נימא
כהאפ"ז דהא דבני ט'
מדות עזי פנים ומקולקלים במדות הוא
נמשך לדורות אפשר שרוב התחנים הם
במדות כאלו משום שאחד מאבותיו או
אמהותיו היו מט"מ וכו', ואהא השיב
כ"ג מענין רוב בעילות אחר הבעל וה"נ

איכא רובא וכו', ולענ"ד לא שיך כאן
ענין הולכים אחר הרוב כיון שאין אנו
דנים על הלכה של או"ה אלא על
המציאות מה הוא, ואיני מאריך בזה
דהעיקר הוא שע"פ האומד הישר
כשנחזור להביט למשל על חמישים
דורות למעלה יש לכל אדם מיליאני
אבות ואמהות (כאשר אי"ה אבאר את
התשבון בסוף המכתב) שאם רק אחד
מהם הוא מט"מ כבר יש בן או בת
אחר בן או בת וולד אחר וולד [האדם
שבזמנינו] לאדם שהוא מט' מדות וקשה
מאד מאד לציר שכל הגני מיליאני
אבות ואמהות אין אף אחד שנולד בא'
מט' מדות, ואם יצויר באחד או
באחדים שיהיו באופן רחוק בלא אחיה
בט"מ, עכ"פ על רוב הצבור לומר כן
אין הדעת סובלתו כלל.

כו"ע בני ט"מ משום השחתת זרע
ומנודים הם

(ג) והנה כ"ג שליט"א הרעיש מאוד
האיך אפשר להוציא לעז על
כלל ישראל רובן הם מט' מדות וכו'
והנה טרם כל שית אשאל מה יאמר
כ"ג לדעת הרמב"ם ז"ל והש"ע באה"ע

על העון פקע הנדוי ממנו אבל לא
מנאחי מקור לזה וצ"ע גדול אולי יודע
כ"ג איזו פשר דבר בזה יודיעני נא
דעמו דעם תורה.

הטומאות ופורעניות חלין על בני ט"מ
ולא על זרעם

ד) והנה כ"ג נקיט ואזיל חומרי דהני
ט"מ שהם נקראים פושעים
ומורדים, ושהכתוב אומר עליהם
שהגלות יכלה אותם [ולא] יבואו לאדמת
ישראל וימותו במדבר, ובספר הרוקח
בפי' התורה פ' לך כתב דהני ט"מ
כאילו אין הקב"ה לו לאלקים כביכול
(ולכן אין ט' בפרשת מילה) ואין חפלתו
נשמעת (ולכך אין ט' במזמור יענק)
ולא היו מכניסים אותו בעזרה (ולכך אין
ט' בפרשת חזר המשכן), ובני נדה
כתוב בזה"ק שמות דאסחאב ונכנסה
בטומאה דנדה וכו'.

וע"פ כ"ז הרעיש כ"ג שליט"א מאוד
על מה שנדדתי שרוב בני הדור
יש להם איזו אחיזה בט"מ היינו שאחד
מרבבות אבותינו ואמהותינו היו מט"מ,
שא"כ הוא הולאח לעז על כלל ישראל
שח"ו לא יזכו בזמן הגאולה לבא על
אדמת ישראל וטמאים הם בטומאת
אסנ"ת משגע"ח ולא יכניסו אותם
לעזרה ואין השכינה שורה עליהם ואין
חפלתם מתקבלת הכלה אחת עושה לעם
ישראל וכו' אח"ד כ"ג שליט"א.

סימן כ"ג דהמשחית זרעו רח"ל הוא
יושב בנדוי ממילא היינו שכבר נדוהו
חז"ל (ומה שהקשה בזה הפרישה יעין
בביאור הגר"א ז"ל שם סק"ה שמבאר
היטב) והנה הראשית חכמה בשער
קדושה פי"ז כתב על דורו שכמעט אין
אדם בדורו שנמלט מעון המר הזה ואם
בדור הר"ח דור דעה של הב"י והאר"י
ז"ל וכו' מה היה בדורות לאחריו וכש"כ
בדורותינו יחמי דחמי, הנה אחד
מט"מ הוא בני נדוי לפי גירסתינו
שהיא גירסת הרמב"ם ז"ל והש"ע
או"ח סי' ר"מ ונמא שכל הדורות
רובם ככולם ממש הם בני ט"מ עזמן
[ובלא חידוש האפ"ז שזה נמשך לדורות
ע"כ שכולם בני ט"מ] (ומה"ט ניחא
שאין אנו רואים בעינינו שיניים בבני
חופשים שעשו תשובה לשאר חתנים).

והנה הדבר לכאורה פשוט דכשאחז"ל
יהא בנידוי סתם הוא מנודה כל
ימי חייו יעין ביו"ד סימן של"ד סעיף
כ"ז ולפ"ז חמהני מאוד למה אין נוהגין
מכל דיני מנודה שאסור בחבוסה
ונעילת הסנדל וכו' וצ"ל דסומכין על
שיטת החוס' ודעימי' דמה שאחז"ל יהא
בנדוי היינו שב"ד צריכים לנדות (אם
נודע להם מי שחוטא בזה) אבל לא
שהוא ממילא בדיני נדוי דבדרבנן אזלינן
בחר המיקל, ואכתי חמה לומר שלדעת
הרמב"ם ז"ל אסור לעמוד בד"א של
כמעט כל הנזכר וכיו"ב שאר דיני נדוי,
ועלה על דעתי ספק שאולי כששכ כהוגן

ומבנות לי מכתבו הזו ניכר דקוצר כ"ג
שליט"א שלדעת האפ"ו
דהעזות פנים וקלקול המדות הם
לדורות ה"ה שכל הני פורעניות
וטומאות השורות על בני ט"מ כולם
וההגים לזרע של בני הט"מ עד סוף כל
הדורות ח"ו, ולענ"ד ח"ו חלילה וחלילה
לומר כן על זרע ח"ו של הט"מ,
שאפילו כמה שאמרה חורה בפירוש
פוקד עון אבות על בנים מבואר בפ"ק
דברכות דזהו דוקא באוחזין מעשה
אבותיהן, וביחזקאל י"ח כמה הזהיר
שלא לומר אבות יאכלו בוסר ושיני בנים
תקהינה, וכחזב מי יתן טהור מטמא
אברהם מתרח חזקיה מאחז עי' מד"ר
ר"פ חוקת. ובודאי כל אותן טומאות
ופורעניות האמור על בני ט"מ הוא רק
עליהם ולא על זרעם כלל וכלל, רק
בענין זה שאמרו שהם עזי פנים ומדות
מקולקלים שהם ענין שצטבע האדם
אהא כתב האפ"ו שצניהם יהיו כמותם
שטבעי האנשים נמשכים אחר אבותם,
וכ"מ קצת מהא דדוד גזר על הגבעונים
משום שראה בהם מדת אכזריות ואמר
שאין ראוי לידבק בהם כדאיחא בפ'
הערל, והנה דהמע"ה אסרן איסור
עולמית גם צניהם ובני צניהם עד סוף
כל הדורות והכל משום מדת האכזריות
שבהם, ומשמע דענין המדות הוא
צטבע דבר הנמשך לדורות, ולכן יש
להסתפק שמא גם הזרע של הט"מ
נמשך בהם פגם המדות, אבל לענין
שאר רעות ועונשין שיש על הט"מ

מפני שנזרעו באיסור פשיטא שאין זה
אמור כלל וכלל על זרעו חרע זרעם,
וכל דברינו היה רק על ענין המדות
שלפי המשוער י"ל שרוב האנשים כבר
יש להם איזה שורש מאחד מהט' מדות
ומאז המדות שלנו המה נקרא אלז חז"ל
בגדר מדות פגומים.

אם כלל ישראל פנומים במדות

(ה) אך כך היה לכ"ג להשיג עלי דחילה לומר על כלל ישראל שהם פגומים במדות, ועל זה אשיב שהלא מבואר שהדורות מתקלקלים והולכים וכדאמרין בשבת צפ' אלו קשרים אם ראשונים כמלאכים אנו ככנ"א ואם ראשונים ככנ"א אנו כחמורים, ובירושלמי ספ"ו בגיטין קאמר רבי כשם שיש בין ק"ק לחולי חולין כך בין דורינו לדורו של ר' יוסי, ובזכורות חנן מלות יום קודם למלות חליצה בראשונה שהיו מחכוניס לשם מזה ועכשיו שאין מחכוניס לשם מזה אמרו מלות חליצה קודמת, ובסוף סוטה ובפ' חלק מייתי לה דבעיקבתא דמשיחא חוטפה יבגי, ושמעתי שהרמ"ה ז"ל בסנהדרין שם כתב חימא למה לא בא בזמנינו (ואין לי ספר הרמ"ה ז"ל לסנהדרין) הרי דכבר בזמנו ירדנו פלאים להיות חוטפה יבגי. ויחקן שאלת מהסיבות לזה הוא מפני שנמערב יותר יותר במשפחות שיס להם נד לט"מ.

ומ"ם מאחר שכ"ג רואה נמש"כ ספר הנ"ל תולאה שני' אשמיט אי"ה
 נספרי כעין לעו על ישראל הדברים שכתבתי שם * ותלי"ת נחוסף
 ח"ו הסכמתי שגם יזכר השי"ת להו"ל לי בזה כמה עניינים שאכמ"ל.

אלו דברי בעל הקה"י וצוק"ל בקהילות יעקב ליקומים חלק ד מימן טו לאחר
 שהשמיט הרב"ם, בו מוזכרים הערות ב"ק מרן האדמו"ר שליט"א ותשובותיו אליו.

בעניני שידובין

הנה תלי"ת נפרט דלהלן אפשר דרא, היינו שנמצאים כמה בעלי תשובה שיצא יקר מוולג, היינו
 שהוריהם הם מחללי שנה נפרהסיה ואינם שומרים כלל על טהרת המשפחה וננס מלא הדרך
 לישיבה ונמחקן על טהרת הקודש ונעשה ח"ח הגון, וכן רבות ננות מהורים פורקי עול עשו חיל ללכת
 לבית יעקב ונעשו נע"ת ושומרי תורה ומצוות, ונשאלתי מרז גדול אחד מחו"ל שיש שם נע"ת כאלה
 נעירי, וכבר הגיעו לפרקס ועמם להחמקן, והוא אינו יודע מה לעשות כי מצד א' הלא כל שאיפת נע"ת
 אלו הוא להסמדר בנים חרדי וכשר, שלא תמוט התורה מפיו ומפי זרעו ח"ו וגם מוכן שהדבר נחון
 מאוד שיחמקנו במקום כשר כי להחמקן בנים שאינם הגון, הוא סכנה ח"ו לכל היהדות שלו, ואולם מצד
 השני הרי מנואר שאין להחמקן עם בני הנדה, כי הם פגומים.

והנה מנואר בזה"ע סי' ד' סעיף י"ג שע"פ ההלכה אין שום פסול על בן הנדה ונחם כשרה אפי'
 לכהונה, וא"כ שאלה של איסור אין כאן כלל, רק שמנואר שם שהוא [בן הנדה] הוא פגום
 ומקולקל והיינו שהוא חנוף ועו פנים וכיו"צ במדות רעות ומנואר כי"ו ביש"ש נספ"ג דיבמות, ואם
 נחליט שיש לרחקם, אפשר שהוא כעין נעילת דלת בפני נע"ת (ולפעמים מחלמים לו בזה מינו היינו
 אשה בעלת תשובה שגם ההורים שלה לא שמרו על טהרת המשפחה).

והנני כותב מה שאולי אפשר לנדר בזה ולא להלכה למעשה כלל רק כתלמיד הדן בקרקע לפני רבותיו,
 דהנה שמעתי בשם אחד מהרצנים דמה שאמרו שכן הנדה הוא חנוף ומקולקל היינו שכן הוא
 ע"פ רוב אבל יש יוצאים מן הכלל ואם אנו רואים בראש זה שאינו חנוף ומקולקל ע"כ שהוא מהמיעוט
 הבלתי מקולקלים עכ"ד כפי ששמעתי ולכאור' זה מוכרח שהרי כל אדם יש לו כח הנחירה ואפילו בעל
 מדות קשות יכול לחנך את עצמו לעלות במעלות החורה ור"ש ולחנך מדותיו וע"כ דמה שאמרו שהוא
 חנוף ומקולקל אינו אלא שרובם כך הוא נחמם אדם, אבל נח"ס שסוקד על החורה והיראה, (וכן כשהצח
 מתחנכת נכ"י על טהרת הקודש) אפשר שתיקן מדותיו הרבה ונפרט כשרואים שמדותיו הגונים כשאר
 בני חורה.

ושוב העירוני הגאון הגדול בעהמ"ח ספר משנה הלכות שליט"א במכתבו אלי (שנדפס במשנה הלכות
 ח"ו סי' ר"ג ע"ש) שהרדב"ו ז"ל נספר מנחה דוד מנחה רכ"ב (שמדבר שם במצות פו"ר)
 ואחר שכתב שם דאם יעשה את המצוה שלא כתיקונה (ופשוט דר"ל כגון א' מחשע מדות המצוארים
 נגמ' נדרים ספ"ב, וכש"כ כשנחמננה מניאות אסורות) גרם להביא לעולם נשמות טמאות כי' והביא
 לשון הוזה"ק גבי קין ע"ש ואח"כ כתב ח"ל ולא תטעה לומר כי נמנעל כח האפשרות (לעלות במעלות

החורה ועבודת השי"ת) כי לא נחבטל אלא שיהי' לזה יותר קשה מזה עכ"ל, והרי זה כעין האמור לעיל דגם בני הע"מ מחבטל שיכולים לתקן מדוחיהם כשאר ישראל אלא שלהם קשה יותר.

והנה אחי פעמים נשאלתי בזה לא מדד הבט"מ אלא מדד הכשרים שהם רוצים להתחתן עם בע"ת אלו ואינם חוששים כ"כ על מה שהם בחזקת מקולקלים כיון שכבר נמחנכו כמה שנים בישיבה וחפצים בהם אם מפני הנטייתם בחורה, אם מפני שלא הולך להם להצד השני בשדיוכי בנותם והם חושבים שכאן ילך, ולפעמים מפני שאין כסף לאדון זה, ולהבט"מ יש אפשרות של סדור. ועכ"פ רוצים להשתדך עמהם ועיקר השאלה העומדת אללם הוא שמא דבר זה (שהוא חנוף ומקולקל) הוא דבר הנמשך לדורות והיו יוצאי חלציו חלופים ומקולקלים דנהי שהוא חייך את עצמו ללכת בדרך טובים מ"מ שמא עכ"פ טבעו לא נעקרה משורשה ויליד בניס מקולקלים חבו עיקר שאלתם.

וזה נ"פ שכל זמן שלא מצינו רא"י מפורש שהקולקל נמשך לדורות אין לחוש כלל שמא הולך לדורות דאין לנו אלא מה שאמרו חכמים, אולם ראיתי באוצר הפוסקים דס"ה עמוד ד' סק"א על מש"כ בש"ע שם שכן הנדה פגום כתב ח"ל ובינו אחריו יהיו דומין אל שרשו (אפי' וטרי ס"ק ט"ו ממנהרש"ל) עכ"ל, וחפשי ולא מלאמי לשון זה לא ביט"ש ספ"ג דיבמות ולא בתשובת מהרש"ל ז"ל ס"י ו' וצ"ע היכן מלא ד"ו, ואולי מלאה בדברי מהרש"ל ז"ל במקום אחר ואין לי ספר אפ"ו לעין בו, ושוב אח"י שלא אלי הגאון משנה הלכות הג"ל במכתבו העתק לשון האפ"ו ומבואר שהוא מסתמך רק על תשובת מהרש"ל ז"ל ס"י ו' והמהרש"ל ז"ל באמת לא כתב לשון זה [שהפסול נמשך לדורות] אלא שהאפ"ו כתב מדעת עצמו דברים הללו ופשוט שאין כוונת האפ"ו לומר שסגולת הפגם הוא להמשך לדורות. דמנ"ל זה, אלא רצ"ל שאדם זה שהוא חנוף ומקולקל ודאי יתחנכו ויתרגלו בניו להיות כמותו, אבל על מי שיגע ותיקן את עצמו שלמעשה אינו חנוף ואינו מקולקל לא אמר האפ"ו כלל שמ"מ בניו יהיו מקולקלים, וכל זמן שאין לנו מקור על זה הרי אין לחוש במה שלא אמרו חו"ל, ושוב כתב לי הגאון בעל משנה הלכות בתשובתו ח"ל וכמדומה לי שכן שמעתי מנדיקי אמת שלא חיישין לדורות שאם ראו שעשו תשובה ונעשו בעלי תשובה אחימים דור שני יבא להם בקהל יחוס, שהרי הריחוק הוא לפי שנולדו בעבירה וביניהם אחרים שילדו הם בקדושה ולא נולדו בעבירה ואין לרחקם עכ"ל המשנה הלכות וע"ש עוד.

וקצת יש להוסיף דמדות רעות נמשך לדורות מיבמות דע"ט דאמרינן שדור אחר את הגבוענים לבוא בקהל, כשראה שהן אכזריים ביותר ע"ש, ואמר שג' סימנים בישראל רחמנים וכו' וכל שאינו במדות טובות אלו, אין ראויין לדבק ע"ש, והנה דהע"ה אסר איסור עולם לדורות משום מדות רעות הללו ומשמע שהמדות הרעות הולכין בירושה מאבות לבנים, אך י"ל דאין הכוונה שגאופן טבעי טבע הבן כטבע האב אלא נמשך לדורות ע"י חינוך והרגל שחיון שהאב מתנהג באכזריות ממילא בניו מתלמדים ממנו ומתחנכים לכל מה שנעשה סביבם, אבל כשהאב עשה תשובה ומתערב בין ישראל שומרי תורה

שאר העם הולכין בחשך נוהגים בב"ד מהט"ם
 (ו) ובשהראתי מכתב כ"ג לבני מהר"ם שליט"א
 השיב שהרי כן מבואר בהרמב"ם ז"ל
 ששאר העם מלבד ח"ם נוהגים בכמה
 דברים של הט' מדות, ואין לי אלא
 להעתיק לשון הרמב"ם ז"ל פ"ה
 מהלכות דעות ה"ד ראוי לו לח"ם
 שינהיג עצמו בקדושה כו' ולא יהיו
 שניהם לא שזורים ולא תהיה ישינה
 (שג"ז מחשע מדות להרמב"ם ז"ל
 שכ"מ במסכת כלה ובצה"ג) ולא יאנוס
 אותה כו', הלכה ה' כל הנוהג מנהג זה
 לא די לו שקידש נפשו וטהר עצמו
 ותקן עצמו אלא שאם היו לו בנים וכו'
 נאים ובישנים ראויים לחכמה ולחסידות,
 וכל הנוהג במנהגות שאר ההולכים
 בחשך יהיו לו בנים כמו אותן העם
 עכ"ל. ומבואר על קצת מהט"ם שזהו
 מנהג שאר העם כלומר רוב הנכבד
 וע"ש בלח"ם.

ומתנהגים במדות טובות ממילא גם הבנים יתנהגו כהוגן, עוד ילה"ע מבינה דל"צ ע"כ דשכ"מ חקלע
 לבבל בעא מהם עסקא ולא יהבו ל'. מוזני מין נמי לא זיינהו, אמר הני מערב רב קאמי וכו' ע"ש
 אלמא דהערב רב נשארם במדות רעות שלהן לעולם, אך אפשר דמשפחות גויים גרעי טפי שעיקר מדות
 טובות הללו (רחמיים ביישנים גמ"ח) נחויים נחויים המה לישראל ולא לנכרים אבל בישראל שקלקל וע"י
 זה גרם לבניו שיהיו בעלי מדות רעות, אין לנו ראוי שזה נמשך לדורות.

ועוד נלענ"ד פשוט דאפי' אח"ל שהמדות רעות הולכים ג"כ בירושה מ"מ כשמתחננים עם מקולקל
 (באחד מהט"ם) אין צנו אלא חזי מקולקל שהרי יש בו ג"כ צד ירושת מדות טובות מאמו שהיא
 לא מקולקלת, דודר השני שאתרו לא יהי' בו אלא רביע דודר השלישי שמינית דודר השני שמינית
 שנשמינית וכו' וכו' דהא דאפי' גם מכת האם יש השפעה על הולד (וכ"מ לכאן) מהא דאמר' דהנושא
 אשה צריך שיבדוק באחי' ולכאן ענינו לפי שהיא מסתמא כאחיס שלה, ואיכותה יעבר למולדותי' ודוקא
 לענין פסולים אמר' "לו הלך אחר פסולו" אבל לענין השפעת ההורים על הבנים כל אחד משפיע לפי
 ערכו וממילא החלק של מקולקל פוחת והולך כנ"ל.

וההיא דבינה דל"צ דאמר מערב רב קאמי (ואמאי לא אמר' דכח הע"ר כבר הי' פוחת והולך) נראה
 דמסתבר שהמשפחות של הע"ר היו מתחננים בנים לבין עצמם ולא עם ישראל (כי ישראל לא
 רצו לדבק עם הע"ר וכדאמר' אין ארור מדבק בברוך) וכנראה שהיו כמה חוגים ומשפחות ששמרו על
 משפחתם להסתכן זה עם זה כדי לשמור על שלמות המשפחה, באופן שאם הם מע"ר הי' תמיד עיקר
 יחוסם למשפחות הע"ר, ואכתי נ"ב.

ובתבתי כ"ז להעיר מה שיש לצדד בענינים אלו ולענין הלכה למעשה הדבר מסור לחכמים מורי הוראה
 שהגיעו להוראה וזר ישראל יתלנו משיאות וראנו נפלאות מתורתו הקדושה.

הרבה ענייני שבינתא שריא יש

(ז) ועבשיו אטייל קצת בדברי כ"ג במכתבו היקר, מש"כ איזו פעמים דהט"מ גורם לשכינה שחסחלק מ"שראל, לא מלאחי מצואר ד"ז על הט"מ רק אמר' צפ' עשרה יוחסין שאין הקב"ה משרה שכינתו אלא על משפחות מיוחסות שבישראל והחס מיירי לאפוקי משפחות שמעורב בהן פסולי קהל ולא מצעלי ט"מ, ומשמעות הלשון הוא דאם אין המשפחה מיוחסת היינו שמעורב בהם פסולים אין השכינה שורה אפילו על הכשרים שבהם, וא"כ בזמנינו שאין לנו כחצי יוחסין (ואפילו אותן יחידים שיש להם כחצי יחוס עד דוד המלך ע"ה או עד אהרן הכהן אין זה מועיל אלא"כ היו כחצי יחוס גם לכל נשותיהן שנשא) א"כ ח"ו אין השכינה שורה על כלל ישראל, אבל באמת איכא הרבה מדרגות בעינין השכינה דבאבות חנן שנים שעוסקין בחורה שכינה שרייה צנייהם, וצרכות ד"ו ילפינן דבעשרה מחפללין שכינה שרייה צנייהם ומשנינן דבצי עשרה שכינה קדמה ואחי ע"ש, וביצמות פ' הערל אמרינן שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות.

והנה הטעם דכל דבר שנקדושה אינו בפחות מעשרה הוא משום דכל צי עשרה שכינתא שרי', ואטו אנשים ממשפחות שאינן מיוחסות שאמרו

עליהם שאין הקב"ה משרה שכינתו עליהן היעלה על הדעת שהם אינם מצטרפין לעשרה, וכן צבן הנדה שמצואר צוה"ק פ' שמות שהציא כ"ג במכתבו דבכל אחר דאולין אחי שכינה מקמי', ונסנהדרין פ"ק אמר' דדיין שדן שלא כדין גורם לשכינה שחסחלק מ"שראל אטו כל הני לא מצטרפי למינן עשרה, ובע"כ שיש הרבה ענייני שכינתא שריא והוא מהנסמרות לה' אלקינו יח"ש וצודאי כל העוסק בחורה ובמנות לש"ש מחקרב להשי"ת, והרמז"ס ז"ל כתב שכל אדם יכול להיות כמרע"ה וצפ"ז מחשונה כתב על הצעל חשונה שהוא מודבק בשכינה.

אזהרות הרוקח קאו על האבות

(ח) בהא דהציא דברי הרוקח ז"ל דברים נוראים על בני הט' מדות, כמדומה לענ"ד דהרוקח לא מיירי כלל אודות הבנים אלא אודות האבות המסתנהגים באחד מט"מ אלו, ואזיל בשיטת הראצ"ד ז"ל כפי מה שפירש הב"י באו"ח סימן ר"מ דעל האבות נאמר וצרותי מכס ולשון בני אימה בני אנוסה כו' הוא כמו-בני חורין בני חיוצא בני מחילה וכיוצ"ב שפירשו אנשים חורין אנשים מחוייבין אנשים מוחלים, וה"נ כאן אנשים של אימה אנשים של מאנסין, שכן משמע לענ"ד לשון הרוקח ז"ל שהציא כ"ג שכתב צוה"ל להזהר מאלו הט' מדות שלא

יחטיא בהם, ושם להלן כתב ומי שיש לו מאלו ט' כו', ולא כתב ומי שהוא מאלו ט' ומ"מ אין הדבר מוכרע כ"כ.

ובעיקר דברי הרוקח ז"ל שני הט"מ אין מניחין אותן ליכנוס לעזרה ז"ע טובא דהא איכא חיובא דאורייתא למנות רא"י בג' רגלים וצריכים ליכנס לסמיכה ולתנופה והאין ראין לצטלן ממ"ע דאורייתא בשביל חומרא [דמה שאינו אלא חומרא בעלמא לא סגי לדחותו מעזרה] וז"ע.

אין הברח שבני ט"מ יהיו מורדים ופושעים

(ט) מתמיד היה חמוה לי מה דקרי להני בני ט"מ מורדים ופושעים והם לא חטאו כלל רק אביהן עשה שלא כהוגן, והו"ל לקרותן טמאים ומקולקלים אבל למה יהיו נקראין מורדים ופושעים, וחשבתי לומר דפושעים ומורדים לא קאי כלל אהני ט"מ אלא על הנזכרים שם בפרשה שהיו עושי"ז ומחללי שבת ונותנים מזרעם למולך דבזה מיירי כל הפרשה, רק שהחיצות וברותי מכס שהוא לשון בלחי רגיל דרשוהו חז"ל דקאי לרבות הני ט"מ דהללו טעונים צריה לפי שאין מכירין במה שאדם עושה בחדרי חדרים, וכך היא המדה בכ"ד שחז"ל דרשו אילו חיצות אע"פ שאין לו המשך כלל למש"כ להלן, וכגון הא דאמרו

במס' מכות המשהה נקציו עובר צבל חשקצו את נפשותיכם אע"פ שההמשך דכתוב להלן בזהמה ובעוף אינו המשך לזה כלל אלא למה שנאמר שם לעיל בענין בזהמות האסורות, דמ"מ מיון שהלשון חשקצו משמעותו ענין זוהמה דרשוהו חז"ל גם לענין משהה עצמו, כי ד"מ כפטיש יפוצץ סלע וכולל הרבה דברים דאחין ברמיזא, וכה"ג הא דדרשו ושמרתם את המצות ושמרתם את המצוות דמצוה הבאה לידו אל יחמיצו אע"פ שההמשך שם אינו אלא על מצות יו"ט ראשון של פסח, וכה"ג דרשו בסוף ברכות חרב אל הצדים על שונאיהם של ת"ח שעוסקים בחורה בד צבד אע"פ שההמשך שם להלן אינו אלא על מפלת הכשדים, וכה"ג טובא.

ושוב מצאתי בזהרמז"ס ז"ל פכ"א מא"י צ שמצאך הא דקרי להו מורדים ופושעים היינו שמהם סופן להיות מורדים ופושעים ע"ש בזה"צ (וצרור שאין המכוון שכך מוכרח להיות, דמעיקרי תורה"ק הוא שכל אדם יש לו כח הבחירה, עי' פ"ה ופ"ו מהלכות חשונה, אלא רצ"ל שהמה עלולים יותר להיות פושעים, וע"פ הרוצ הפושעים והמורדים באין מאותן הט"מ), עכ"פ מצאך בזהרמז"ס ז"ל שם שמש"כ להלן שלא יבואו על אדמת ישראל אלא יכלו בהגלות קאי אהני שנעשו פושעים ומורדים ולא על כל הצנים שבאו מט' מדות.

בני הנדה בכלל ש"ם הוא

(י) ע"ד השאלה מאחר דהרמז"ם ז"ל גורם בני נדוי מניין לו שגם בני נדה הוא מכלל הני ט"מ, נל"פ דהרמז"ם ז"ל סמך על המסכת כלה רבתי דחשיב תרומי בני נדוי ובני נדה, ואע"פ ששם לא הוזכר דרשה מקרא דוברותי מ"מ ודאי אהאי דרשה אזיל, וכן קחשיב נמי הבא על הישנה כדאמר החם במס' כלה, ומש"כ כ"ג בשם עזי אלמוגים דטעמא דבני נדה משום דאין נשואין תופסין בה והו"ל כממזר מדרבנן לא נראה כלל לענ"ד דמה שלהרמז"ם ז"ל לא מהני חופת נדה אינו מטעם חומר האיסור אלא מטעם דחסר מציאות של חופה, דלהרמז"ם ז"ל אין חופה קנין אא"כ היה יחוד הראוי לביאה דבלא"ה אכתי לא נחשב יחוד של אישות, ועי' כחצות דנ"ו.

(יא) רמזו לדרשת חז"ל הנ"ל כי "מכס המורדים והפושעים ביי"ע עם הד' חיצות, עולה בגימ' "אסנת משגעת".

מיליארד מיליארד הורים עד ג' דורות

(יב) ואכתוב המשבון שכתבתי בזה ב' ובאמת כי לענ"ד הדברים מיותרים ודאי כי הכל גלוי וידוע להדר"ג שליט"א מ"מ לשלמות המכתב הנני כותב. ידוע כי כשמכפילים

המספר עד עשרה פעמים עולה יותר מאלף כגון אחד שנים ד' ח' טו לב סד קכח רנו תקיב אלף כ"ד, וחוזרים וכופלים עוד עשרה פעמים עולה מיליאן, היינו שהאלף הוכפל לאלף, וכשכופלים פ"ג עולה מיליארד, שהמיליאן נעשה אלף מיליאן, וכשכופלין פעם רביעי נעשה מיליאן מיליארד, ופעם חמישי מיליארד מיליארד.

והנה אדם זה כגון שמעון שאנו דנים עליו יש לו שני הורים וכל אחד מהם יש לו שני הורים הרי ארבע ולכל אחד מהארבע שני הורים הרי שמונה וכן הלאה הולך ומתכפל תמיד [מאחר שההורים א"א להם להיות מאב אחד] ויוצא שעד ארבעים חמשים דורות למפרע אפשר להיות לאדם אחד מיליארד מיליארדין אבות ואמהות, מיהא בד"א כשכל אחד מתחתן ברחוקים אבל כשמתחתנים זה עם זה היינו עם מי שכבר הוא אחד מהוריו של זה ואינו נכפל כלל ועפ"ז יכול חוג מצומצם לשמור על עצמו שלא להתחתן אלא בינם לבין עצמם ואז יהיה מספר ההורים של הבא לאחר חמשים דורות רק רבבות וכיו"צ אבל מ"מ אחר שהתרו השבטים לבא זב"ז הולכים ומתחתנים לכל הנדדים ואלו כנהוג שכל מדינה מתחתנים בעיקר עם בני מדינתם בני פולין לבני פולין כו' אבל מ"מ איכא מיעוטא שמתחתנים עם שאר מדינות והרי אם רק אחד מרבבות

הוריו של שמעון המחמן עם אחד
 מאשכנזי כנר נחוסף לו ע"י זה הרבה
 רבנות הוריס והורי הוריו ממדינה זו
 וכן לכל הנדדין, וכפי האומד הנראה
 מסתבר שיש לכ"א מליאני אבות
 ואמהות כשנביט עד לחמישים דורות
 למפרע.

והנני חותם בכל חותמי ברכות ויתברך
 הדר"ג שליט"א מאדוה"ש ברוב עוז
 ושלוש עד העולם הכ"ד הדו"ש המצפה
 לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

עוד בענין הנ"ל

אור ליום ג' לסדר וכעצם השמים לטהר
התשל"ו בני יצו"א

אחדשכ"ג כ' צידדות נלח וכבוד יחירה,

כפתחו של מחט בדבר חדש ואהבה
דוחקת להשתעשע בדברי כג"ק שליט"א
ומקלקלת את השורה אפתח כפתחו של
כג"ק שליט"א.

בו"ע בני מ"מ ומנודים הם משום
השחתת זרע

(א) באות ג' כתב כג"ק חו"ל, והנה
כ"ג שליט"א הרעיש מאוד
האיך אפשר להוציא לעז על כלל ישראל
שרובן הם מט' מדות וכו', והנה טרם
כל שיש אשאל מה יאמר כ"ג לדעת
הרמב"ם ז"ל והש"ע זצ"ע סימן כ"ג
דהמשחית זרעו רח"ל הוא יושב בדיו
ממילא היינו שכבר נדחו חו"ל (ומה
שהקשה הפרישה יע"ן צביאור הגר"א
ז"ל שם סק"ה שמבואר היטב), והנה
הראשית חכמה בשער הקדושה פי"ז
כתב על דורו שכמעט אין אדם בדורו
שנמלט מעון המר הזה, ואם בדור
הר"ח והצ"י והאר"י ז"ל דור דעה מה
היה בדורות לאחריו וכ"ש בדורותינו
יחמי דחמי, והנה אחד מבני ט"מ הוא
בני נדוי לפי גירסתינו שהוא גרסת
הרמב"ם ז"ל והש"ע זצ"ע סימן ר"מ,
ונמצא שכל הדורות רובם ככולם ממש

יקרת מכתבו אך ורק קבלתי
והשתעשעתי בו ובעודו בכפי
קריתי ושניתי ודקדקתי בו מרישא ועד
סיפא הפך זה והפך זה דכולה זה
ואשרי הדור שהגדולים נשמעים
לקטנים, ובחן הדברים הצליע שנשעה
שיזכו ה' להו"ל ספרו הצהיר קה"י
ליקוטים ח"ב שנית ישמיט הדברים
מסימן כ"ג שכתב בענין של ט' מדות
חו"ל, ומאחר שכ"ג רואה במש"כ כעין
לעז על ישראל ח"ו הסכמתי שבאם יזכני
השי"ת להו"ל ספר הנ"ל תולאה שניה
אשמיט אי"ה הדברים שכתבתי שם,
וחל"ת נתוסף לי בזה כמה ענינים
שאכמ"ל עכל"ק. ובאמת כי לא היה לי
לכתוב יותר מזה מחרי טעמי, חדא כי
זה דרכי לאדם מועט כמוני שלא לכתוב
בדבר אחד ב' פעמים שלא לבא ח"ו
להשיב לאהבה הנאחזן שהוא ח"ו בגדר
לקנטר שנה לו שלא נברא, ועוד שלא
יאמרו כמה קשה התלמיד שמטריח את
הרב. אמנם לפי שכג"ק הניח לן פתח

הזכיר ש"ש לבטלה או עשה דבר שנחמייב בו נדוי אע"פ שעשה תשובה חייב ולא מיפטר ע"כ, נראה מדבריהם דמי שנחמייב נדוי אע"פ שעשה תשובה כהוגן מ"מ לא ניפטר מן הנדוי בתשובה אלא חייבים לנדומו אף לאחר ששם, וכיון שחייבים לנדומו ע"כ שחייבים גם להחירו, ולא חלי הנדוי בתשובה לפטרו אלא הוא כעין עונש שנחמייב בנ"ד כמו מלקות והם ינדוהו והם יחירוהו אלא כששם טוט אסור וטוט שרי אבל עכ"פ צריך היחר ונ"ע.

חייב נידוי אם הוא מנודה מפילא

ולעצם קשיא כג"ק דעת חלמידים נוטה בחרי אנפין, (א) לפמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל"ש ה"ט השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שברך ברכה שאינה צריכה וכו' הרי זה חייב לנדומו ואם לא נדוהו הוא בעלמא יהא בנדוי, ונריך להחיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו יודע (ס"א) אינם יודעים) שנדוהו, וא"ת ידיעוהו נמצא כל העולם בנדוי שהרי למדו לשונם העוה ושבועה חמיר, בד"א כשהיה הנשבע הזה או המברך לבטלה מויד אבל אם היה שוגג ולא ידע שזה אסור אינו חייב לנדומו, ואני אומר שאסור לנדומו וכו', וכ"כ הטוש"ע יו"ד סימן של"ד סס"ז, ויעין ש"ך סקנ"ז שם שלא יהא מכשול שאינם יודעים

הם בני ט"מ [ובלא חידוש האפ"ז שזה נמשך לדורות ע"כ שכולם בני ט"מ] (ומה"ט יחא שאין אנו רואים בעינינו שינויים בבני חופשים שעשו תשובה לשאר מחנים), והנה הדבר לכאורה פשוט דכשאתו"ל יהא בנדוי סתם הוא מנודה כל ימי חייו, ועיין ציו"ד סימן של"ד סעיף כ"ז, ולפ"ז תמהני מאוד למה אין מזהירין מכל דיני מנודה שאסור בתכנסות ונעילת הסנדל וכו', ונ"ל דסומכין על שיטת החוס' ודעימיה דמה שאז"ל יהא בנדוי היינו שב"ד צריכין לנדומו (אם נודע להם מי שחוטא בזה) אבל לא שהוא ממילא בנדוי דבדרבנן אזלינן בחר המיקל, ואכתי תמוה לומר שלדעת הרמב"ם ז"ל אסור לעמוד בד"א כמעט של כל הצבור וכיו"ב שאר דיני נדוי, ועלה על דעתי ספק שאולי כששם כהוגן על העון פקע הנדוי ממנו אבל לא מנאחי מקור לזה, ונ"ע גדול, אולי יודע כ"ג איזו פשר דבר בזה יודיעני נא דעתו דעת חורה, עכלכג"ק שליט"א.

אף השב בהוגן על העוון צריך התרה לנידוי

(ב) ומבאן ואילך דברי החלמיד דעת נוטה ראשונה במה שרצה לחדש דאולי כששם כהוגן פקע הנדוי ממילא, לכאורה נראה מדברי החוס' יבמות כ"ב ע"ב ד"ה כשעשה דלא פקע ולא חלי זה בזה וז"ל, וי"ל דאם

שנידה אח זה, ע"כ.

וב"י והאר"י ז"ל.

ולבאורה קשה במרמי חדא דנראה
דכל זמן שלא נדוהו אינו
מנודה וזה סותר למ"ש בפכ"א מא"ב
הי"ח דמעצמו הוא מנודה כמ"ש ה"ה,
וכעין קושיית הב"ש שם שהקשה מפ"ה
מה"מ על הרמב"ם הכ"נ חקשה כאן
הגם שיש לדחוק דשאני ברכה לבטלה
ממנאף ביד, אלא דא"כ לשני דשאני
המקשה ממשחית להדיא, (וכמ"ש כחבו
קצת אחרונים אבל הב"ש כנראה דלא
ניחא ליה האי שינויא).

א"א שיהא כל העלום בנידוי

ושנית חקשה לן לפי טעם הרמב"ם
שנתן שזריך להחיר אותו מיד
כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו
יודע שנדוהו וא"מ יודיעוהו נמצא דכל
העולם בנדוי וזה א"א שיהיה כל העולם
בנדוי, לפי דעתו ז"ל א"כ חקשה ליה
לדידה קושיית בג"ק דפכ"א מא"ב
כחב דהעושה כן הרי הוא בנדוי ממילא,
וא"כ כיון דבעונ"ה כמעט אין אדם
בדור שנמלט מעון המר יאמר ליה
הרמב"ם לנפשיה דנמצא העולם כולו
בנדוי שהרי כל העולם נכשלים בעון
המר והם בנדוי יושבים ולא היה לו
להרמב"ם לפסוק שכל העולם כולו
בנדוי וז"ע. ודחוק הוא לומר שבזמן
הרמב"ם ז"ל אכחי לא היה כל העולם
נכשל במטא הוה ר"ל כמו בזמן הר"ח

וע"כ ז"ל או שהרמב"ם באמת ס"ל
גם בפכ"א מא"ב שהעושה זה
בנדוי היינו שזריך לנדומו, וכדעת
החוס' ודלא כדעת ה"ה, וכמו שפי'
קצת אחרונים בו דהרי עכ"פ רואים אנו
שדעת הרמב"ם דהיכא דכל העולם
בנדוי אין לנדומו, וע"כ דגם חז"ל לא
נדו באופן שיהא כל העולם בנדוי. או
יאמר לפמ"ש הרמ"א ז"ל בחשונה
סימן קל"ב ס"ד למה אין אנו נוהגין
לנדומו כשהזכיר שבועה מפיו כמ"ש
הפוסקים ואיחא בגמרא, וכחב הרמ"א
ז"ל בזמן הזה שרגילים בשבועה הו'
כאומר מותר ובכלל שוגג יחשב, ומה
שא המנהג שלא לנדומו, ומ"מ המחמיר
לנדומו חע"כ ומחיר לו מיד שלא ליתן
מכשול לפני אחרים כמ"ש הרמב"ם
סוף הל' שבועות, ועיין סנהדרין דף ס'
ע"א חוד"ה בזמן הזה שאנו בגלות ואין
אימת ב"ד מוטלת עליהם לדון חייבי
מימות אין חייבין לכרוע. הנה דבאיסור
שבועה החמור כיון שרגילים בשבועה
ס"ל דהו"ל כאומר מותר ובכלל שוגג
יחשב שאין מנדין, וא"כ היה אפ"ל
דבעונ"ה כיון דלפי עדות הר"ח ז"ל
כמעט אין מי שנמלט מזה הו"ל
כרגילים בשבועה דהו"ל בכלל שוגג.
אלא דבאמת דברי הרמ"א שם חמוהים
שהרי הרמב"ם כחב להדיא שם דגם
בזמנו היו רגילים בשבועה דמה"ט כחב
שאין צריך להודיע דנמצא כל העולם

כולו צנדיו וא"כ היו רגילים בכך ואפ"ה
כתב דחייב לנדותו ונ"ע. או יאמר
כמ"ש כג"ק דכששז מהעון פקע הנדוי
ממנו ולכן לא היה כל העולם בכלל נדוי,
אלא דא"כ גם באיסור שבועה נמי
יכולים לשוב כהוגן ופקע הנדוי מהם,
ולכאורה לא משמע הכי שם, ונ"ע.

ב' מיני נידוי יש

ג) ואשר נלפענ"ד בזה בס"ד לחדש
דחרי מיני נדוי הם יש
מנודה שנדותו צ"ד בפניו או שלא בפניו
או שנדותו צנ"א בין בפניו ובין שלא
בפניו ובין הודיעוהו ובין שלא הודיעוהו
מהנדוי כל שנדותו בפירוש הרי זה
המנודה צריך לנהוג בכל דיני נידוי
כשיחודע לו שנדותו וכן הכבוד צריכין
לנהוג בו דיני נדוי כגון ריחוק ד"א
ממנו ומו"מ וכיוצא בו ומנודה זה
לכשיעברו עליו שלשים יום צריך התרה
לנידויו או כשילך ויפייס או יחזור
בתשובה הכל לפי הנידוי שנדותו ועל
מה שנדותו ואם לא יבקש התרה ולא
יחירו לו לעולם הוא צנדיו עד שימות,
ואם ישוב קודם שלשים יום חלוי
במחלוקת לדעת הירושלמי הציאה צ"י
א"ח סימן תקל"א ביומו דר"ז הוון
מרחקין ומקרבין א"ל ר' אילא השתא
מרחקין והשתא מקרבין א"ר יוסי חזרו
וגמנו לכשיחזור בו יהא מקרבין אותו,
ופי' הצ"י דחזרו וגמנו דא"ל להיות לי
יום אלא כיון שיחזור בו יחירו לו מיד,

ומבואר מיהו דכשיחזור בו ישוב נמי
אין הנדוי פקע ממנו צנדי אלא צריך
שיחירו לו, ובש"ס דילן (מ"ק ט"ז)
טוט אסור טוט שרי אצל עכ"פ צריך
החירא אפילו כשחזר בו.

והשני הוא מנודה שנמנדה בכלל
כלומר שנדו חכמינו ז"ל כל
העושה כך וכך יהא צנדי, ועבר אדם
ועשה כך וכך הרי הוא צנדי מכת
הנדוי שאמרו חז"ל על הכלל כולו, ונדוי
זה כיון שלא נמנדה אדם מפורט בשמו
אלא נדוי חז"ל לכל מי שעושה כך כה"ג
כל שחזר בו מעולתו שז ורפא לו
וממילא פקע ממנו הנדוי, דכך החטו
חז"ל כיון דלא נידו אדם פרטי זה ולא
ידעי למי לנדות ולמי להחיר בפרטי
פרטות שלא דנו על פרט ועל יחיד
המיוחד אלא על כללות החטא ולכן הם
נדוהו בכלל והם אמרו דכששז פקע
נדויו ממנו דא"א באופן אחר, ורז"ל
החילוק כך דרז"ל גזרו נדוי על החטא,
ולכן כל ששז מחטאו פקע הנידוי, והיכן
שהנידוי על היחיד אש הנידוי על
הגברא ולא פקע מעצמו עד שיחירו לו.

נפק"מ בין המנודה במפורש למנודה
בכלל

וראיה לדברינו מצאחי לקדמון אחד
בפסקי ריא"ז מ"ק פ"ג ה"ב
אות כ' וז"ל, ונראה בעיני שהמנודה אין
נוהגין בו נדוי אלא כשנדותו בשמו

אלא הנדוי פקע מעצמו כששב. וז"ל
דכל שלא נדו אותו בשמו אלא מכלל
נדוי מה הוא קל באופן שאינו רק על
המנודה, שחל עליו דיני מנודה, אבל
אינו חל על העולם לנהוג בו מנהג
מנודה, וגם לענין זה הוא קיל שאין
צריך החרה לכשיחזור בו אלא ניחר
ממילא.

ביאור דברי רבינו הרי"א

ומדויק בזה לשון רבינו הרי"א שכתב
ו"ל, ונראה בעיני שהמנודה
אין נוהגין בו נידוי אלא כשנדוהו בשמו
וכו', הנה כתב מפורש שהמנודה כלומר
שהוא מנודה כבר אפ"ה אין נוהגין בו
נדוי אלא כשנדוהו בשמו, ולא כתב
ונראה בעיני שאין נידוי נוהג אלא
כשמנדין בשמו או שהמנודה אין נוהג
בו נידוי שהיה משמע שאין נוהג בו
הנידוי, אלא כתב אין נוהגין בו נידוי,
כלומר שאין נוהגין בו, אבל הוא
בעצמו נוהג לעצמו נדוי כיון שנתנה
מ"מ, ומדויק גמי בזה לשון אבל אם לא
ינדו אותו בפירוש אין נוהגין בו מנהג
מנודה ואין צריך להחיר נידוי כשיחזור,
הנה גמי ללא כתב אין נוהג בו נידוי
אלא כתב אין נוהגין בו מנהג מנודה
כלומר אין אבל הוא נוהג, ומיושב גמי
מה שיש לדייק דמאי קמ"ל דאין צריך
להחיר נידוי, ודאי כיון דלא נידוהו
בפירוש ואין בו נדוי דקס"ד דבעי צ"ד
לנדוהו דוקא א"כ מהיכי תיחי דלטרך

ואומרין פלוני יהא בנידוי על שעשה
דבר פלוני שצריכין לפרוע חטאיו, ואם
נדו בכלל ואמרו כל העושה כך וכך יהא
בנידוי ועבר שום אדם צריכין צ"ד
לנדוהו בפירוש ולנהוג מנהג מנודה
וכשיחזור בו מחירין לו נידוי, אבל אם
לא ינדו אותו בפירוש אין נוהגין בו
מנהג מנודה ואין צריך להחיר נידוי
כשיחזור בו כמבואר בקונטרס הראיות
על"ק. ובש"ג מ"ק הנ"ל הביאו אלא
שהשמיט חיצות "אבל אם לא ינדו אותו
בפירוש אין נוהגין בו מנהג מנודה"
ע"ש. ודבריו מקושי הבנה לפי גירסתו.

אמנם לפי גירסת הספר שלפנינו
נלפענ"ד ביאור הדברים כך,
דס"ל להגרי"א וז"ל דכל נידוי שנידו
חז"ל בין על הכלל ובין על הפרט חל
הנידוי על העובר שהוא הנקרא
המנודה, אלא דלענין דיני המנודה
שאחרים נוהגים בו יש חלוק שאל נדוהו
בשמו ואמרו פלוני יהא בנידוי על שעשה
דבר פלוני צריכין לנהוג בו מנהג מנודה
לכל דיניו לענין הרחקה וכיוצא בו וגם
צריך להחירו כשחזר בו או עבר זמן
הנדוי שלשים יום וכיוצא בו, אבל אם לא
ינדו אותו בפירוש אלא שנידו בכלל
ואמרו כל העושה כך וכך יהא בנידוי
ועבר שום אדם ולא נדוהו צ"ד בשמו
אף דמ"מ הוא מנודה ממה שנידו חז"ל
בכלל שאמרו כל העושה כך וכך יהא
בנידוי מ"מ מנודה זה אין נוהגין בו
דיני נדוי וכשיחזור בו א"ל להחיר נידוי

ב"ד להחירו עד שיטרוך להשמיענו
דאין צריך להחיר נידויו והרי אין לו
נדוי כלל, אבל לפמ"ש אחי שפיר מאד
דודאי גם בלי נידוי, ב"ד ולא הזכירו
נדוי בשמו מנודה הוא מ"מ מכללא,
ולעצמו חייב לנהוג בדיני נידוי, אלא
לדין כלומר לאחרים אין נוהגים בו
מנהג נידוי, וקאמר עוד דמשונה הוא
גם בזה לענין שאין צריך היחר לנדויו
לכשיחזור בו אלא ניחר ממילא, וזה
נרור לפענ"ד בדברי הרא"ז ז"ל.

ישוב הסתירות ברמב"ם

ד) ומעתה אחר שהראינו מן השמים
יסוד זה נלפענ"ד יושב
דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל
מקושיתינו ומקושית הב"ש והאפ"ו, גם
הפרישה א"ע סימן כ"ג סק"כ והש"ך
יו"ד סימן של"ד ס"ק פ"ב. גם בספר
חכמת צלאל ובל"ת האריכו למענינם
בדבריו ז"ל, ולפמ"ש דברי הרמב"ם
כראוי מוסיקים בלי שום עקש וליכא ח"ו
סחירה בדבריו אלא חרויהו אמת,
דבהל' ח"ת שכתב דין דהמקשה עצמו
בכלל הכ"ד דברים שב"ד מנדים עליהם
מיירי אם ראוהו ב"ד מקשה עצמו
לדעת אז החיוב על הב"ד לנדוהו ויש
לו דין מנודה לכל דיני מנודה אם נידו
אותו בשמו ועל חטאו, וכן הדין בכל
הכ"ד דברים ומזה נמי מיירי בהל'
שבועות הנ"ל, אבל בפכ"א מהא"ב כתב
באלו שמנאפים ביד רח"ל בינם ובין

עצמם ואין כאן ב"ד שראוהו כדי
לנדוהו בשמו, ומיהו מ"מ מנודה הוא
מאד המעשה הרע שעשה שהוא מעשה
רשע שחייבו על זה נידוי בכלל והרי
הוא בכלל נידוי זה אלא דהנדוי הזה
משונה הוא משאר נדוי שזה הנדוי אינו
רק עליו לנהוג בנדויו עד שישוב
ואחרים לא נוהגין בו מנהג המנודה.

ובדו"ק בזה לשון הרמב"ם ז"ל שכתב
העושה זה בנידוי הוא יושב,
ולכאורה היל"ל שהעושה זה מנודה הוא
או שהעושה זה בנידוי יושב דעליה קאי,
ומה הוא לשון הוא יושב.

ולפמ"ש אחי שפיר דז"ק הרמב"ם
ז"ל בנידוי הוא יושב כלומר
שהנידוי אינו אלא עליו והוא יושב בנדוי
אבל אין עליו דין נדוי כזה שגם על
אחרים לנהוג בו מנהג נדוי, ולכן דייק
דוקא הוא יושב ולא אחרים, ונדוי זה
לא בעי ב"ד, ואינו סותר לדבריו
מהח"ת ולא מהל' שבועות דהתם מיירי
בנדוי דמנדים אותו בשמו.

ובמילא מיושבת נמי קושיתן דבהל'
שבועות חש הרמב"ם שלא
לנדוהו אלא א"כ מתיר מיד שלא ליתן
מכשול ולא יודיעוהו דא"כ נמצא כל
העולם בנידוי, דהתם במנדה בשמו דאז
צריך התרה, אבל בפכ"א מהא"ב מיירי
במנודה מכלל דליכא למיתש לכ"ע
בנידוי דכיון שחזר בו פקע הנידוי בלא
התרה.

המנודה יכול לשוב משא"כ בני מ"מ
אין להם תקנה

(ה) אלא דלפ"ו מיושבת נמי תמיתה
כ"ג לפי גירסת הרמב"ם
והש"ע שהוא גרסתינו שגורסים בני
נדוי מהט"מ, א"כ לפי היסוד של
הר"ח כל הדור בני נדוי ח"ו בלי חידוש
האפ"ו, אבל להנ"ל אחי שפיר דכל ששכ
ממילא אודא לה ופקע דין נדוי ממנו
ולכן אין הדור ח"ו בני נדוי, אלא כל
שח"ו נכשל בחטא הוא מנודה מגזירת
חז"ל וכשחוזר בו פקע ליה נדויו ממנו,
ושב ורפא לו ולא היו שוב בכלל מנודה
אלא באותה רגע שמחגבר עליו יצרו
הרע רח"ל. ולפי"ו מובן נמי החילוק
בין בני הט"מ שנולדו מחשע מדות
הנ"ל ובין מי שהוא בעצמו בנדוי או
שהוא שכור כיוצא בו, דפשוט דמי
שהוא שכור או מנודה אפילו מנודה
בב"ד בידו הוא שלא לשכר ולילך לב"ד
להחיר נדויו, כ"ש בנדוי בכלל שממילא
יחיר ע"י תשובה, אבל הנולד מט"מ
שנורעו ונחעצרו ונולדו במדות אלו הני
מדות נשרשין בעצמותיהן ונשארינן חלק
מטבעם הרע שאין בידם להשתחרר
מהם, וכמ"ש הוה"ק לגבי בן הנדה
ח"ל, זרעא דיוליד צהיאי שעתא
מטאצא משכין עליו רוח מטאצא וכל
יומיו יהא מטאצ דהא צנינא ויסודא
דיליה איהו במטאצ רב ותקיף וכו',
מבואר החילוק בין מי שחטא לאחר
שנולד והוא נולד בקדושה למי שנולד

וכל בנינו בטומאה ובחטא, דאז עונות
אבותיו נשרשין בגופו וכל יסודו ובנינו
בא בטומאה והכ"נ שאר ט"מ, ולכן
אמרו בני ט"מ היינו שהם בנים של
ט"מ ולא בעלי ט"מ.

ולפ"מ שכתבנו נראה לפענ"ד מיושבת
נמי קושיא שני' של מעכג"ק,
לדעת הרמב"ם עכ"פ יהא אסור
לעמוד בד"א של כמעט כל הציבור
וכיו"ב שאר דיני נדוי שצריך לנהוג
במנודה, ולפמ"ש פשר הדבר דדוקא
נדוי ע"י צ"ד ובשמו בפרטות הוא
דנוהגין בו כל דיני נדוי כהרחקה בד"א
וכיוצא בו, אבל נדוי שחל מעצמו ע"י
כלל אין נוהגין בו כל דיני נדוי כלל,
וא"כ אפילו היה רוב הציבור בנדוי נמי
היה מותר לעמוד אללס דהאי נדוי לא
חל אלא על שיהא הוא יושב בנדוי ולא
שינהגו בו אחרים מנהג מנודה, אלא
דגם הא אמת כיון דאין צריך התרה
לנדוי זה ממילא שפיר לא היו רובא
דעלמא ח"ו בנדוי כי מיד שמתחרט
וחזר בתשובה שב ורפא לו, כן נראה
דעת החלמיד נוטה לישב לדעת
הרמב"ם והש"ע דלא קשה כלל לדידן.

המנודה בעצמו עונשו חסור מהמנודה
בב"ד

והן בקודש חזיתי להרדב"ו ז"ל בתשו'
אלף תקנ"א (קע"ו) שהקשו לו
קושית ה"ה וכתב ח"ל ידוע כי המנאף
צד ומוציא ש"ו הוא ראוי לעונש יותר

להתנדות קאמר, דאל"ת הכי נמצא השומע חמור מהמזכיר עצמו דאילו המזכיר חייב נדוי מפי השומע והשומע יתירו, אבל השומע מנודה מפי אמורא ומי לנו גדול ממנו להחירו אלא ודאי ראוי לנדוהו קאמר. מבואר עכ"פ דס"ל דמנודה מעצמו חמור ממי שנדוהו ב"ד, וכ"כ בהגמ"י פי' ראוי לנדוהו אבל א"ל שרצ חנין נדוהו על השמיעה, דא"כ חמור השומע מן המזכיר שהמזכיר הוא בנדוי והשומע בנדוי ולא יהיה לו היתר דאין לנו גדול ממנו וכו', ע"ש. נראה דתרויהו ס"ל דמנודה מעצמו חמור ואין לו תקנה בנדוי כי אין מי שיחיר לו הנדוי.

אמנם לדעת הרי"ז אחי שפיר די"ל בעצמו הוא מנודה דקאי על השומע ולא המזכיר, וקנסא הוא דכיון דשמע הזכרת ש"ס לשוא ולא נדוהו קנסו אותו ונדוהו, מ"מ לא הו"ל חמור באופן שאין לו היתר לדבר נדוי בכלל קיל לענין זה שאין צריך התרה אלא דלפ"ז יש לפרש נמי בעצמו יהיה בנדוי, היינו המזכיר ש"ס לשוא אם לא נדוהו בעצמו יהא בנדוי ומ"מ יש היתר לנדוי כשישוב מעצמו, ולפ"ז אחי שפיר דברי רבינו הרמב"ם ז"ל מכל קושיות האחרונים ז"ל בס"ד.

המנודה בעצמו מצטרף למנין עשרה

ולפ"ד השיטות דמנודה מעצמו חמור

יותר מהמקשה עצמו לדעת, ומי שהוא מנודה בעצמו הוא יותר עונש מאותו שב"ד מנדין אותו, וניחא לשון הרב ז"ל לפי שלא מצא עונש מפורש במנאפין ביד כתב ז"ל כיון שהמקשה עצמו לדעת ענשו אותו שב"ד מנדין אותו אותם מנאפין ביד ראויין לעונש גדול ממין העונש בעצמו שהזכירו חז"ל והוא שיהיה בנדוי מעצמו שהוא עונש יותר חמור, ולא הוצרך הרב ז"ל לבאר עונש המקשה עצמו לדעת שכבר ביאר אותו בהל' ח"ת, ומפני שרצה לכלול בכלל האיסור מי שיביא עצמו לידי הרהור שאין עונשו קשה כמי שמקשה עצמו לדעת, נמצאת למד ג' דינים המנאף ביד בנדוי הוא יושב מעצמו, המקשה עצמו אינו בנדוי עד שינדוהו ב"ד, והביא עצמו לידי הרהור אסור הוא, ושוב ישב גם דברי ה"ה, ע"ש.

השומע הזכרת ה' ואינו מנדה אם הוא מנודה

ביאר לן הרדב"ז ז"ל דמנודה מעצמו עונשו חמור ממנודה שב"ד, וכ"כ עוד הרדב"ז בפ"ב מהל' שבועות ה"ט שכתב הרמב"ם השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא וכו' חייב לנדוהו ואם לא נדוהו הוא בעצמו יהא בנדוי, ופי' הרדב"ז שם דאין לומר דקאי אמזכיר שאם לא נדוהו השומע יהיה מנודה מאליו אלא על השומע קאמר ולא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי

דבלי צ"ד לא הו' מנודה כלל, וקצת נראה כן מדהביא רחיה ממהר"ם מרוטנבורג ז"ל שהעברין אם לא נדוהו נמנה למנין עשרה משמע דמעצמו אינו מנודה, וז"ע. ועיין חח"ס חו"מ סימן קפ"ב וז"ל ואם באנו לדון כמוחרמים על המחויבים נדו ע"פ תקנת חז"ל וכיוצא באלו, בזה"ל לא נוכל להחמיק עם רוב בנין אנשי הדור הרע הזה. ועיין גדולה לזה בסנהדרין ס' ע"א ברש"י ד"ה צומן ובד"ה נחמלא, ע"ש.

הטומאות והפורעניות החלין על בני מ"ם אם הוא גם על זרעם

(ו) באות ד' כתב כ"ג וז"ל, והנה כ"ג נקיט ואזיל חומרי דהני ט"מ שהם נקראים פושעים ומורדים, ושהכתוב אומר עליהם שהגלות יכלה אותם ולא יבואו על אדמת ישראל וימותו במדבר, ובספר הרוקח ע"פ התורה פ' לך כתב דהני ט"מ כאילו אין הקב"ה לו לאלקים כביכול וכו', ובני נדה כתוב בזה"ק שמות דאיסתאב ונכנסה בטומאה דנדה וכו', וע"פ זה הרע"ם כ"ג שליט"א מאד על מה שזדדתי שרוב בני הדור יש להם אחיה בט"מ היינו שאחד מרצבות אבותיו ואמהותיו היו מט"מ שא"כ הוא הולאח לעו על כלל ישראל שח"ו לא יכו צומן הגאולה לבא על אדמת ישראל וטמאים הם בטומאת אסנת משגע"ח ולא יכניסו אותם לעזרה ואין השכינה שורה עליהם

ואין לו היסוד, באמת ז"ע דא"כ האריך מפרשין למנין הני, וקצת י"ל לפמ"ש הריב"ש סימן קע"ב וז"ל, מי שעבר עבירה ולא נחנדה לא מצינו שלא ינטרף לעשרה, דא"כ כן חפיק מיין זורני זורני שהרי אפילו מאן דעבר אדרבנן נקרא עברין, כדאיחא פרק כירה (דף מ') וכ"כ בפ"י ה' מאיר מרוטנבורג ז"ל שהעברין אם לא נדוהו נמנה למנין עשרה ע"כ ובמרדכי רפ"ג דשבועות בשם תשו' רש"י עברין שלא נדוהו הוא נמנה למנין י', כמו שמצינו בעכ"ל שחטא דאעפ"י שחטא ישראל הוא ובקדושתו קאי ולא נפיק מכלל ישראל, אבל אם נדוהו הקהל שיבדל מקהל הגולה אם ירפוהו עמהם היכן קללתן ומה הועילו בחקנתם ואינו ראוי לצירוף כיון שהבדילו אותו מאגודתם, וכ"כ בספר המנהיג הוצא צ"י א"ח סימן נ"ה ועי' פירש"י סנהדרין דף מ"ד ע"א ד"ה חטא ישראל.

ולפ"י נראה מיהו מדברי הריב"ש ז"ל דס"ל דלענין לצרפו למנין עשרה בקדושתו קאי, ודוקא אם נדוהו הקהל שיבדל מקהל הגולה אז אסור לצרפו דמאי הועילו בחקנתם, אבל בלא"ה מותר לצרפו ואפי"ן שהוא צר נדו, וא"כ לדעתו אפי"ן לא שב עדיון נמי מנטרף למנין, וכנראה ראוי מהא דדרשו על חלזנה שריחו רע ודרשו דמקבלין פושעי ישראל בתפילות ותעניות, אם לא שנאמר דס"ל כהחוס'

ואין חפלתם מתקבלת הכלה אחת עושה
 לעם ישראל כו' אח"ד כ"ג שליט"א.
 ומכוחלי מכתבו הזה ניכר דקוצר כ"ג
 שליט"א שלדעת האפ"ז דהעזות פנים
 וקלקול הם לדורות ה"ה שכל הני
 פורעניות וטומאות השורות על בני
 ט"מ כולם נוהגים לזרע של בני הט"מ
 עד סוף כל הדורות ח"ו, ולענ"ד ח"ו
 חלילה וחלילה לומר כן על זרע ח"ו של
 הט"מ שאפילו כמה שאמרה תורה
 בפירוש פוקד עון אבות על בנים מבואר
 בפ"ק דזרכות דזהו דוקא באוחזין
 מעשה אבותיהן, וביחזקאל י"ח כמה
 הזהיר שלא לומר אבות אכלו בוסר ושיני
 בניו חקיהנה, וכתוב מי יתן טהור
 מטמא אברהם מתרח חזקיה מאחז עי'
 מד"ר ר"פ חוקת, ובודאי כל אותן
 טומאות ופורעניות האמור על בני ט"מ
 הוא רק עליהם ולא על זרעם כלל וכלל
 רק בעיני זה שאמר שהם עזי פנים
 ומדות מקולקלים שהם ענין שצטבע
 האדם אהא כתב האפ"ז שצניהם כמותם
 שצבעי האנשים נמשכים אחר אבותם,
 וכ"מ קצת מהא דדוד גזר על הגבעונים
 משום שראה בהם מדת אחריות ואמר
 שאין ראוי לדבק בהם כדאיחא בפ'
 הערל, והנה דהמע"ה אסרן איסור
 עולמית גם צניהם ובני צניהם עד סוף
 כל הדורות והכל משום מדת אחריות
 שבהם, ומשמע דענין המדות הוא
 צטבע דבר הנמשך לדורות ולכן יש
 להסתפק שמה גם הזרע של הט"מ
 נמשך בהם פגם המדות, אבל לעיני

שאר רעות ועונשים שיש על הט"מ
 מפני שנורעו באיסור פשיטא שאין זה
 אמור כלל וכלל על זרעו ח"ו וכל דבריו
 היה רק על ענין המדות שלפי המשוער
 י"ל שרוב האנשים יש להם אחז שורש
 מאחד מהט' מדות ומצב המדות שלנו
 אצל חז"ל היה נקרא בגדר מדות
 פגומים, עכ"ל"ק.

פגם איסור נידות נמשך עד עשרים
 דורות

הגה באמת כי גם אני לדחי שם
 במקצת דרך לדור ראשון נאמרו,
 אמנם מש"כ כג"ק דהנציא הזהיר שלא
 לומר אבות יאכלו בוסר וגו', הנה
 הבאתי שם במכתבי הנצי"ר דאדרבה
 במדרש ויק"ר כתבו להדיא אהא ח"ל,
 ר' אבין קרי עלה (ירמיה ל"א) אבות
 יאכלו בוסר ושיני בניו חקיהנה והן
 קוראין על אבותיהם אבותינו חטאו
 ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו, ע"כ.
 הנה דרשו ז"ל כן על הבא על הנדה
 עכ"פ, וכיון דלהראב"ד דינא חדא להו
 א"כ עכ"פ לדידיה דרשינן אכולהו. גם
 מה שכתב מעכ"ק שליט"א דלענין
 פורעניות חלילה וחלילה לומר כן על
 זרעו זרע זרעם של הט"מ ורק לענין
 פגם המדות יש להסתפק וכן רצה
 לפרש גם בדברי הרוקח ז"ל. מה שעשה
 אני יחוש החי שראיתי בספר הרוקח על
 הלכות צה"ל נדה סימן שי"ח ח"ל,
 המשמשת נדה לצעלה גורמת אפילו

לעשרים דור שצניה לוקין בלרעת
עכל"ק, הנה כחז מפורש רבינו הגדול
הרוקח ז"ל דאפילו עד עשרים דור
נמשך הפגם של איסור נדות עם העונש
שהוא הלרעת, נראה לכאורה דס"ל
חרתי מלא דנמשך לדורות, וגם לענין
עונשין יש לו חילן גדול להאפי"ז לחלות
בו שכתב גם לדורות נמשך, ובאמת כי
לפ"מ שהסביר כ"ג מדוד המע"ה
באיסור גזעונים נראה דס"ל נמי
דנמשך לדורות עכ"פ לענין פגם אפילו
לפי שיטת כג"ק שליט"א, עכ"פ מדברי
הרוקח מפורש עד עשרים דור ופשוט
וכן מלאמי עוד במדרש רבה פרשת
מזרע, דעשרים דור לאו דוקא בזה.

וז"ל הרמב"ם פנ"א מהא"צ הי"ג, וכן
אמרו חכמים שכל אשה חלופה
שהיא תובעת תשמיש המטה צפיה או
המפתה אשה לשם נשואין או המתכוין
לזא על רחל אשתו וזא על לאה אשתו
ומי שלא שהמה אחר מיחת בעלה
שלשה חדשים והרי הבן ספק כל אלו
הבנים הילודים מהם הם המורדים
והפושעים שיסורי הגלות בוררין אותן
(ס"א טורדין אותן) הרי כחז הרמב"ם
דבני ט"מ הגלות בורר אותן וכמ"ש
ו"ע.

סיבת ההענשה לבני ט"מ בחטא האב

(ז) ומה שהקשה אדם הקשה כנחל
כקג"ח שליט"א ממה

דאמרה חורה בפירוש דפוקד עון אבות
דוקא באוחזין מעשה אבותיהן בידיהם,
לפעוט כמוני היה נראה לחלק דדוקא
עונות שעשה האב שאין להם שייכות
עם הבנים הנולדים אלא שהחורה רצתה
לענוש ופוקד עונותיהם על בניהם, לזה
אמרו דוקא כשאוחזין מעשה אבותיהן
בידיהם, וגם זה דוקא בבנים גדולים
אבל קטנים נענשים בלי זה, עי'
חוספות שבת פ"ב דאין הבנים נענשים
בעון האבות רק כשהם קטנים, ועי'
לבוש א"ח סימן רכ"ה לענין ברכת
ברוך שפטרני ובמג"א ב' טעמים,
ובגמ' ובאהרן המאנף וגו' דרשו דאין
השמדה אלא כליו בנים והיו כבר גדולים
יותר מי"ג, ועי' מכות כ"ד ד' דברים
גזר משה וזאו נביאים וצטלוס וא"כ י"ל
דג"ז צטלו, ומיהו מצינו בבני עלי
שעונשם נחקים לעולם ועי' יבמות ע"ו
ושבועות ל"ט ע"א חוס' ד"ה ואין
וכתובות דף ח' ו"ל. ומיהו עכ"פ דוקא
בחטא האב שאינו נפגם ונולד בפגם
אבל בט"מ י"ל דהו"ל פסול בלידה
שאין יוצא לעולם, וכמו בממזר שהגם
שלא פשע הבן כלל אפ"ה פסול הוא
לזא בקהל לעולם ולא אמרין מה פשעו
וחטאו, ואני כתבתי לח"א למשל מי
שהי' אביו חולה והוליד בן והוריש לו
המחלה, והבן טוען מה פשעי שאני
סובל על מחלת האב והתי' שזה הוא
טבע העולם, וא"כ לענין פגם ברוחניות
נמי הולד באמת לא פשע מ"מ כיון
שהוריו יסדוהו בחטא הרי הוא פגום

בחולי זה.

הרוחה השכינה ראוי שלא יבנם לביהמ"ק

ומינה נראה מש"כ מעבג"ק באות ח' דהני ט"מ שכתב הרוקח כמדומה דהרוקח לא מיירי אודות הבנים אלא אודות האבות המתנהגים באחד מט' מדות אלו, ואזיל בשיטת הראצ"ד כפי פי' הב"י זו באו"ח סימי ר"מ, ומיהו כיון שכתב דעד עשרים דורות בניה לוקין נראה דקאי אבנים. ובר מן דין א"א לומר דכוונתו אאבות דא"כ מאי קאמר דלא היו מכניסין בעזרה בני אסנת, דודאי שיכור אסור ליכנס בעזרה מזד עצמן, וא"כ ע"כ אבניהם אמרו. ומה שהקשה מעבג"ק שלא היו מניחין אותן הט"מ ליכנס לעזרה ז"ע טובא דהא איכא חיובא דאורייתא למצות ראייה ולסמיכה ולחנופה והאיך רשאין לבטלן ממ"ע דאורייתא בשביל חומרא. לפענ"ד י"ל או שראו בו חכמים טעם למגדר מילתא בשב ואל תעשה יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, או שהיה כעין הא דכהנים היו מוציאין אותו לחוץ ופצצו את מוחו בגזירין אף שלא היה חייב מיתה מ"מ במקדש נהגו כמה דברים בסלסול, א"כ אפשר דזה גם כן היה לקדושת המקדש והכהנים נהגו זה סלסול, ומיהו כ"ז לפמ"ש בג"ק שליט"א, ולפמ"ש בשם הזהר

א"כ י"ל דהרי עיקר דין ראייה הוא בדרך שבא לראות כך בא ליראות, וכיון דדחיין שכינתא מעלמא וגרמין דדיורי דקצ"ה לא היו בעלמא ממילא בניהמ"ק לא מכניסין אותו.

אם האב חטא מה חטאו הבנים שיהיו מורדים ופושעים

(ח) באות ט' כתב מעבג"ק שליט"א וז"ל, מתמיד היה חמיה לי מה דקרי להני בני ט' מדות מורדים ופושעים והם לא חטאו כלל רק אציהן עשה שלא כהוגן, והו"ל לקרותן טמאים ומקולקלים, אבל למה יהיו נקראים מורדים ופושעים, וניחא ליה מדברי הרמב"ם ז"ל פכ"א מאי"צ שמבאר הא דקרי להו מורדים ופושעים היינו שמהם סופן להיות מורדים ופושעים, ואין המכוון שכך מוכרח להיות, דמעיקרי התורה שכל אדם יש לו כח הבחירה עי' פ"ה ופ"ו מהל' תשובה, אלא רצ"ל שהמה עלולים יותר להיות פושעים וע"פ הרוצ הפושעים והמורדין באין מאותן הט"מ, ועכ"פ מבואר בהרמב"ם ז"ל שם שמש"כ להלן שלא יבואו על אדמת ישראל אלא יכלו בהגלות קאי אהני שנעשו פושעים ומורדים ולא על כל הבנים שבאו מט"מ, עכ"ל.

ואלו דברי התלמיד, הנה בעיקר חמיהמו זכה להיות בר מזליה דרבינו הב"י א"ח סימן ר"מ שהקשה

אחר שהביא פי' הראב"ד דהמורדים והפושעים קאי אבעלי ט"מ ולא אבני ט"מ כחצ וז"ל, וכן צדין שהולד אי' מט"מ אלא למה פושע מצטון קורא לו על פשע אביו וחטאתו והוא נקי כפיים, אם לא שנאמר שכל שהורחו באחת מחלה סופו להיות מורד ופושע עכ"ל, הנה שהקשה קושית כג"ק.

בני ט"מ שיהיו מורדים ופושעים אם הכוונה לכל הבנים

אלא דמ"מ מצין ריסי עיניו ניכר שלא חי' כחי' כג"ק שליט"א, אלא חי' אם לא שנאמר שכל הורחו באחת מחלה וכו' משמע דכולהו סופן שיהיו מורדים ופושעים, וא"כ מדברי צ"י לכאורה נראה דס"ל דסופו להיות כן בכולם, גם הלום ראיתי להמאירי שכתב וז"ל, שלא להזדוג עם אחת מחשע מדות שלא לקלקל שורת הולדות שכל הנוולדים צמיונא צאלו הם הם המקולקלים והרשעים. הנה כתב ג"כ שכל הנוולדים הם הם ומשמע דאכולהו קאי, גם מדברי הר"ן שם שכתב לפי שיש צד עבירה ציירתהו הוו מורדין ופושעין, הרי שחלה המרדות והפשעות ציירתהו שהיא מצד עבירה והאי טעמא בכולהו איחא.

וגם לשון הרמב"ם בפכ"א ה"ב שהביא כג"ק יש לפרש על אופן זה, שהרי כתב ואם עשה כן הבנים אינן הגונים

אלא מהן עזי פנים ומהן מורדין ופושעים, ומדכתב סתם הבנים אינן מהגונים משמע כל הבנים דאל"כ היל"ל רוב בנים או מהבנים שלא יהיו הגונים, וסתם הבנים משמע כל הבנים אינם הגונים אלא מהם עזי פנים ומהן מורדין ופושעים והגונים אינן. גם מה שהוסיף שם צה"ג כל אלו, הבנים הילודים מהם הם המורדים והפושעים שיקורי הגלות צורדין אותן, ומדכתב הבנים הילודים מהם משמע דכל הבנים בכלל וכג"ק ד"ק מלשון המורדים והפושעים דקאי דוקא על אותן שנעשו מורדין ופושעים. ולפענ"ד כיון שכתב הבנים הילודים מהם משמע כל הבנים, ועכ"פ היל"ל בנים המורדים והפושעים שילדו להם ומדכתב הבנים הילודים להם משמע סתם כל הבנים, וכיון דהצ"י והמאירי וכן נראה מהר"ן שפי' כל הבנים א"כ למה נשוי' להרמב"ם חולק עליהם כיון דפשטות לשונו נראה לפרש כל הבנים, אלא דמ"מ בטלה דעתי נגד דעת כג"ק, וכיון שפסק כג"ק דאותן הבנים עכ"פ המיעוט שלא יהיו מורדים ופושעים יבואו על אדמת ישראל אכן מסכימין לדבר ומי יתן ה' ומוכה לראות צביאחם במהרה.

הענין שבני ט"מ הוצרכו לבוא בגלגול ולקבל עונשם

ובמקום אחר הביאנו מה שראיתי לאחד הראשונים ז"ל

כמדומה לי להרדב"ז בס' מצ"ד שלו דרך הוא המדה והכל במשפט כי יש נשמות שנחייבו להתגלגל ולקבל עונש בעוה"ז, פעמים נתגלגל באדם ואיש באשה ואשה באיש הכל לפי עונשם שמגיע להם ולפעמים בבעלי חיים, וכן איתא בזוה"ק עה"פ אדם כי יקריב מכס קרבן הכל לפי העונש וי"א אפילו בשקצים ורמשים וגם בענין בדיקת הסבין אמרו ברור לו מיתה יפה ע"ש מצוה קכ"ט. ולפ"ז יש נשמות שחייבות עונש שולחים אותם להורים אלו ונולדים אלנם והם המורדים והפושעים שבאמת הם הם המגיע להם העונש הזה, והוא ע"ד משל הקדמוני בואשר לא נדה שהקב"ה מזמנם בפונדק אחד זה שהרג מויד נהרג וזה שהרג שוגג גולה והכ"נ כן הוא, ושפיר קורא להם המורדים והפושעים.

שוב מצאתי עוד במצוה קכ"ב שם בטעמי המצות וז"ל, פרטי המצוה היו לו צנים ומחו לא קיים המצוה, כי כפי המעשה לא משך נשמות דרך הימין אלא דרך השמאל אשר שם סמאל קם הממית, עוד שם וכאשר ישים מחשבתו לשמים ממשיך נפש טהורה ונקיה מחוך הצורה העליונה הם עשר מאמרות, ואם דורס ואוכל ומכה וצועל כדרכה ושלא כדרכה למלאה מאותו ויצרו שולחים לו נפש טמאה קרבה היא לעמון ומואב וממזר, ואז באים בחשבון ויקם קין ויהרגם והנה

העולם שצנה נחרב וצריך להצנות ע"כ. עוד שם ואם יעשה המצוה שלא כתקנה לא לבד חרפה היא לנו אלא שגרם להביא לעולם נשמות טמאות אחריות מכעיסות פניו ית' ואין קץ וסוף לעונשו, בס' הזוהר אמרו על קין מהאי גופא נחתין נשמחהון דרשיעי חייביא תקיפא רוחא, וכאין אינון נדיקיא דמשחלפי נשמחיהון מההיא גופא קדישא דאחקרי אדם דכליל כולא אחר דעטרין קדישין מתחזרין תמן בצרורא דאית כולא ע"כ.

בבא האדם לשוב בתשובה ולהגיע למדרגת מרע"ה

ומיהו מש"כ כג"ק שליט"א דכל העוסק צמורה ובמצות לש"ש מתקרב להשי"ת, והרמב"ם ז"ל כתב שכל אדם יכול להיות כמרע"ה, ובפ"ז מתשובה כתב על הבעל תשובה שהוא מודבק בשכינה עכל"ק.

הנה ודאי כי תורת ה' אמת צפיהו, הגם כי מהא דכתב הרמב"ם בפ"ז מתשובה אין ראיה לדידן, דהתם מיירי צמי שנוגד בקדושה וטמא ואח"כ שב בתשובה, וכמ"ש ר"ת בספר הישר שער העשירי צפי"א אחר והוא הנכון כי יש בעלי תשובה אשר לבס נכון כלב הנדיקים ואלה נקראים נדיקים כי בתחלתם ישרים היו ושגו או מזדמן עבירה וגבר עליהם היצר ואח"כ שבו

והוא כעבדא קמי' מלכא וצדיקים
גמורים כשר קמי' מלכא.

אף בני ט"ם יבולים להגיע בתשובה
למעלה גדולה

אמנם הא ודאי דברי כג"ק שליט"א
אמת דכל אחד יכול להחזיר
להשי"ת ואפילו אלו בני ט"מ, וכ"כ
בהרדב"ז הנ"ל במצוה קכ"ב וז"ל, ולא
חטעה לומר כי נחבטל כח האפשרות כי
לא נחבטל אלא שיהיה לזה קשה יותר
מזה עכל"ק. הנה שכחב שלא נחבטל
כח האפשרות ואין לך דבר העומד בפני
הרצון לקרב לקב"ה אלא שאינו דומה
הוא, ועי' עץ יוסף חעניח כ"ד מעשה
בר"א שירד לפני התיבה ואמר כ"ד
רננות ולא נענה ירד ר"ע אחריו ונענה
ינחה ב"ק לא מפני שזה גדול מזה אלא
שזה מעביר על מדותיו, והקשו א"כ
בזה הוא גדול שמעביר, וחי' כי ר"ע בן
גרים היה ומדותיו היו נמשכים אחר
מדות אבותיו, הוא היה מעביר עליהם
ועושה טוב, אבל ר"א מדותיו הנוגדים
עמו טובות בעצם ולא היה צריך לעבור
עליהם ולשברם כר"ע לכן זכה ר"ע
להיות בחפלתו הקב"ה מעביר עליהם
לישראל על מדותיו לרחם עליהם.

ומי"הו אפ"ה אמרו נוקים לר"ע ל"ל
זכות אבות וכ"ש לזכות בניו,
בארן כחב אחות נחשון זכה שבניו
נטלו ומילאו את מקומו, ומי לנו גדול

לקדמותם וליושרם ונכפלה צדקתם
ועבודתם בעבור החטא אשר עשה,
ואלה הם הנכבדים מהצדיקים כי
צדקתם כפלים מצדקת הצדיק אשר לא
חטא, ועל אלה יש לומר במקום שבע"ת
עומדים אין צדיקים גמורים יכולים
לעמוד ע"כ. וא"כ י"ל דהכ"נ לענין
הבעלי תשובה שכחב הרמב"ם ז"ל. אבל
אחת שאינם ראויים מצד לידתם מנלן,
ובספר הישר שם הוסיף כי מנשה בן
חזקיהו עשה תשובה אשר כמוה לא
עשה איש, והפליג נפשו בעיניו בעבודת
הא-ל כל ימיו, לא הגיע למעלה משה
רבינו ע"ה ולא למעלה דהמע"ה אשר
היה מנעוריו ירא אלקים, וכמו שמעי
בן גרא צבאו מחנפל לפני דהמע"ה
בידוע אע"פ שימחול לו לא תהיה
מעלתו בעיניו כמעלה עבדו הנאמן
ע"ש.

ובמקום אחר כחבנו לפי מה שאמרו
ז"ל סנהדרין ק"ג מאי
דכתיב ויתחר לו ויעתר לו מיבעיא ליה,
מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחחרת
צדיקע כדי לקבלו בתשובה, וצירושלמי
שם מה עשה לו הקב"ה חחר לו חחירה
מחמת כסא הכבוד שלו ושמע מחמתו.
והנה צדיקים גמורים יש להם גבול כל
יעבורו מחמת כסא כבודו והבע"ת נכנס
מחמת כסא כבודו בחפלתו, וא"כ הם
עומדים במקום שצדיקים גמורין אין
יכולין לעמוד, ואולי הוא כמו ר' חנינא
בן דוסא וריב"ז דבע"ת הוא נכנע יותר

המשודכת עצמה תהיה מקולקלת וישחית נחלתו, אבל באחות אבי המשודכת אולי הקלקול בא מזד אבות אבותיהם ובה פסקה הזוהמה ולא תשלוט הזוהמה בהמשודכת שכבר אחפליג דרא.

עוד חילק בין אחות המשודכת לאבי אבי שגרע בזה, דכבר נודע מאמרם (ב"ב ק"י) הראיחם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו וכו' ואבי אמו לאו דוקא אלא אבי אבי אמו או אבי אס אמו, וא"כ לזרע המשודכת הזו נמי יאמרו שפיטם אבי אמו עגלים וכו'. ואם בפגם לא מצינו שמעשה אחות האחת מקולקלת חגרום לאחותה שיהיה זרעה פגום, אבל בפגם אבות נודה מה שאמרו רז"ל (שבת דף קמ"ו ע"א) לא פסקה וזהמא מאבותינו עד ג' דורות אברהם יצא ממנו ישמעאל יצחק יצא ממנו עשו, הרי שזוהמא של תרח גרמה לזרע יצחק דהיינו עשו שיהא פגום במעשיו, א"כ זרע המשודכת הלו ג"כ יכול להיות פגום מתחת וזהמא אבי אביה שהוא ממש דוגמא של תרח בזרע יצחק וכו', ומקרא מלא דיבר הכתוב פוקד עון אבות על בנים וגו' ועל שלשים ועל רבעים, וא"כ עון אבי אבי המשודכת שמור הוא להפרע לזרע המשודכים שהוא דור רביעי, ואף שדרשו חז"ל באווחים מעשה אבותיהם בידיהם, מ"מ יכול זה המשודך לחוש פן יהיה ח"ו זרע דלא מעלי ואם לא עון

מאדונינו משה שלא זכה שצניו ימלאו מקומו בשביל שנשא בת יתרו כמבואר, והגם כי ח"ו אל תדבר באדונינו משה כי מי יתן לו עברית כמ"ש הא"ע ז"ל, ואמרו ז"ל כיון דלא ימוש מפיו ומפי זרע ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם דמכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה, ובלאו הכי צריך עמל יותר אפילו בזרע כשר כ"ש בזרע פגום נמלא עכ"פ עושה בזה עוול לזרעו חרע זרעו.

פגם האבות גורם השחתת נחלה לזרעם

שוב העיר לי ח"א מה שקדוש אחד מדבר הנוצ"י יו"ד סימן ס"ט בבחור שנשדך עם בת פלוני ואח"כ פקר אבי אבי הכלה ויצא מדת ישראל ורצה הבחור לנתק השידוך ולפטור מהשבועה, וכחצ הנוצ"י ז"ל ע"פ דברי הרא"ש בתשובה כלל ל"ה סימן א' היכי דאחות המשודכת יצאה מכלל, דפטור החתן מהקנין ומהשבועה משום דלא רצה להשחית את נחלתו, וכחצ הנוצ"י דח"ו שיקרא השחתת נחלה שיהיה לזרעו קרוב שהוא רשע, אבל עיקר טעמיה דהרא"ש דלעולם ידבק אדם בטובים ומשה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן וכו', חה התילוק בין אחות המשודכת ובין אחות אביה שבאחות המשודכת הקלקול אפשר בה מאבותיה שהיו מקולקלים, וא"כ יש לחוש שגם

המקולקל הזה לא היה זרעו קובל רק בעון עגמו ועכשיו יחוסף עליהם עונש חמור עון אבי אבי אמם, ואם הרא"ש קורא נידון ידיה השחתת נחלתו ק"ו עובדא דידן שהוא השחתת נחלתו על חד חלת בלעז ובפגם ובעונש ע"ש דבריו הקדושים.

והנה ביאר לן הנוצ"י ז"ל דהיי"ט שהפגם על האבות גרע וגרע להשחדך עמה מהפגם על האחות, וא"כ כהני נמי כיון דאבותיהם היו מושחתים וגם כל המשפחה מושחתים הם והוא נעשה בע"מ, ודאי שיש לחוש למי שרואה לכל החששות האלו, וגם בדורות הבאים יש עונש שיכול לסבול, ועי' שו"ת ח"ס א"ע סימן קי"ג שהקיל בדור שלישי, ועי' כ"ס א"ע סימן ק"ד שהביא ג"כ ציתומה שהיתה כשרה ואמה כשרה וכל משפחת אמה כשרים היו אלא שאבי אביה המיר דתו ושאל שאל לו בענין זה, והשיב לו ג"כ שיפה עושה שמתרחק ממנה הגם שהיה אמה כשרה מ"מ לא יאות לאדם חשוב להדבק בה ע"ש. ובשו"ת זקן אהרן סימן ס"ה האריך ג"כ בכגון זה והשיב דמדינא אין לאסור אבל בזוה"ק החמיר מאד בזה ומי יקל ראשו נגדו, ע"ש בסופו דברים ברורים וחמורים.

ועיין סדרי טהרה ריש סי' רפ"ח ס"ק ב' מ"ש הב"ח כשיצא מראה ירוק או לבן לפני המורה בעודו לא

יורה דבר עד שנתייבש. והט"ז והש"ך חולקים עליו וכ"כ במנ"י וכתב וגדולה מזו וכתב כחכ"ז סי' מ"ו דאפי' ראה המורה כשהיא לח והי' לו מראה טהור ואח"כ כשנתייבש נמצא מראה טמא לא מטאמינן לה דאל"כ אין זה דרכי נועם שהרי עתה מתירה וזו הולכת ושמשה עם בעלה ונתעברה ואח"כ תמצא בקצוות הכתם אדום וטמאנה והרי בנה וכן בנה בן הגדה וכי זו דרכי נועם. נראה דדייק בנה וכן בנה (שף שאין לדייק כ"כ בזה) וכן בשו"ת הרי בשמים קמא סי' ז"ט העתיק מדברי חכ"ז בלשון הזה הרי בנה וכן בנה ואם לומר שבדוקא כתב כאן א"כ על כל פנים לבן בנה נמי חששו ולמען האמת דבכח"ז שלפני ליחא רק בנה ולא זכר מבן בנה. גם החו"ד ריש סי' קפ"ח העתיק דברי חכ"ז ולא כתב בן בנה ואולי אין לדייק בזה כי לא נחתו כאן רק לענינא דרכיה דרכי נועם.

ועיין ב"ב דף ק"י ע"א ברש"ב"ס ד"ה אלא היא וכו' שדור רביעי או דור חמישי הי' פינחס לבת יתרו ולא הי' קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשום ולהכי אהני מה שבדק אהרן בטובים וכו' ועיין תוס' שם ומשמע דכל הרחוק יותר עדיף טפי. שוב האיר לי חכם אחד בספק מעבר יבוק מאמר אמרי נועם פרק כ' שכתב וז"ל, ויזהר לבד יפסל זרעו במחשבה בלא טהורה ח"ו ואמרו בזוהר יתרו שכל הפוסל זרעו אין

אם שאר העם הולכין בחושך ב' מדרות

(ט) באות ו' הביא מה שהעיר בנו מעכהדר"ג מהר"ח שליט"א מדברי הרמב"ם פ"ה מהלכות דעות ה"ו ראוי לו לת"ח שיהיג עצמו וכו', ובה"ה כל הנוהג מנהג זה לא די שקדש נפשו וטהר עצמו ותקן דעותיו, אלא שאם היו לו בנים יהיו נאים ביישנים ראויין לחכמה ומסידות, וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים בחשך יהיו לו בנים כמו אותם העם עכ"ל, ומבואר על קצת מהט"מ שזה מנהג שאר העם כלומר רוב הצבור, וע"ש בלח"מ, עכ"ל ק.

ולפ"ע נראה פשוט דודאי יש גם בשאר העם שאינם עוזרים

על ט"מ כי בגמרא אמרו סתם וברותי מכס וגו' ואין זה ענין לת"ח דוקא, וכמ"ש באמת הקשה הלח"מ שם. ולכן לולי דמסתפינא הו"א לשון הרמב"ם שכח כל הנוהג מנהג זה, ולשון כל הנוהג נ"צ דהיל"ל הנוהג מנהג זה דהרי קאי לת"ח דוקא ולא אכולי עלמא, גם סיים וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים בחשך יהיו לו בנים כמו אותם העם, ויש לדייק דהיל"ל וכל הנוהג במנהגות שאר העם יהיו לו בנים כמותם וההולכים בחשך למה, וגם יהיו לו בנים כמו אותם העם היל"ל יהיו לו בנים כמו שאר העם או כמותם. ולכן

מתיישב הפיכול ההיא עד שלשה דורות. ולכן משפחה שנפל בה איזה פיסול אפי' לא יהי' ממזר כגון בן קדשה או נדה וכיוצא לא יערצו זרעם בזרעו עד אחר שלשה דורות. ומבואר לכאורה דס"ל דאחר ג' דורות אול הפיכול אצל עד ג' דורות לא יערצו זרעם ואין להתחתן בהם ע"ש. ומנאמי צוה"ק פ' ויקרא (דף י"ד ע"ב) דגר שנחגייר ח"ל, אצל באומות עכו"ם קשיא למעצר מינייהו וזהמא ואפילו עד ג' דרין וכו' ע"ש. ועיין מנחת פחים אה"ע סי' ב' דהקפדה ציוחסין עד ג' דורות, ועיין אב"נ א"חסי' ל'. ומיהו עיין ספר האשכון הל' גרים שכח עד ו' דורות או עשרה דורות ובמחל אשכול עד כ"ד דורות, ועיין בעלי תוס' פ' יתרו ודו"ק בכל זה.

ועיין נמוק"י ב"ק דף ב' מצעה זה אדם. ולא חני אדם דהו"א אפילו עצדו ושפחתו מיחייב ולפיכך נקט מצעה דהוא לישנא דכחיב גבי בן חורין דכחיב אם חבטיון בעיו דגבי ישראל כחיב, ולכאורה אין לו מובן כלל. ולפי דעת האשכול מובן מאוד דלשון חפילה שהוא חבטיון בעיו גבי ישראל בן חורין כחיב ולא עצדים ושפחות ועכו"ם, ומבואר מדברי הנמו"י דסבירא ליה כהאשכול דעכו"ם ועצדים ושפחות אין חפילתם מחקבלת למקום ומה"ט מובן הגירסא בשמו"ע כי אחי שומע חפילת עמך ישראל ברחמים, והבן.

והדורות מתמעטים והולכין כ"ש דכולהו
הי פגומים, וזפרט לפי חשבון
מעכב"ק הדר"ג שליט"א, וא"כ למה
פסקו הדר"מ והרש"ל והצ"ח וכל
האחרונים דפגומים הם ויש להתרחק
מהם כיון שבזמנם כבר לא היה צומא
מיוחסים, ולא היה להם לפסוק דבר
שאינו צמיאות כבר בזמנם.

ואם כן כיון דמצינו דהדר"מ והרש"ל
וכל האחרונים פסקו שלא
להתחמך בהם ז"ל או דבאמת אין
הפירוש בהרמב"ם שרובם ח"ו פגומים
הם ומנהג ח"מ אינו אלא להזהר ביותר
ומנהג שאר העם הוא מנהג ע"ה אבל
ח"מ אינם פגומים, או יאמר דמזה
נכריח דאין הפגם אלא לאותו דור ולא
לדורות.

בבל אופן לפענ"ד פשוט דאדרבה
מדראו רבותינו הנדיקים
האחרונים ז"ל דברי הרמב"ם ואעפ"כ
פסקו להתרחק מהם, ע"כ דחיוז
להתרחק מהם אפילו בזה"ז או
מהטעמים שכתבנו או אפשר משום דכל
שלא ידענו שהוא מן הפגומים ליכא
חיוז יותר לחפש ולבדוק אחריהם, וע"ד
שאמרו משפחה כיון שנטמעה אבל כל
שידענו שהוא מהט"מ ודאי ששייך בזה
פסק הפוסקים שאין להתחמך בהם, גם
בזמן הזה מטעם פגם הנ"ל. ועכ"פ אין
מדברי הרמב"ם סתירה אלא אדרבה
ראיה לדברינו.

לולא דמסתפינא נלפענ"ד כונת
הרמב"ם נמי דהני מנהגי שייכי גם בכל
העם ולאו דוקא בח"מ, ולכן לאחר
שכתב ראוי לו לח"מ (בה"ד) כתב כל
הנוהג מנהג זה היינו ח"מ ושאין ח"מ
שהם המוני העם מ"מ נוהגין צפרישות,
וכל הנוהג במנהגות שאר העם ההולכים
בחשך כלומר שאינו נוהג במנהג ח"מ
ורוב העם שהולכין במנהג כשר, אלא
הולכין במנהגות שאר העם ההולכים
בחשך, אבל אינם כל שאר העם שאינם
ח"מ שנאמר כולם הולכים בחשך.
ועכ"פ גם דברי הלח"מ מורין דגם
שאר העם מזהרין באלו כיון דהלכה
הוא.

וקצת ז"ע לשון הרמב"ם ז"ל שכתב
כל הנוהג, וכן לשון ראוי לח"מ
שינהיג עצמו בקדושה ולא יהיו שניהם
שכורים ולא יאנוס אותה וכו', הלכה ה'
כל הנוהג מנהג זה, באמת למה כתב
ענין מנהג שראוי לח"מ לנהוג, והלא
הני הלכתא נינהו ואסור הוא ולאו
במנהגא תליא מילתא, וז"ע.

שיבת הפוסקים שיש להתרחק
מהפגומים

איברא לדעת ידי"נ בנו הגר"ח
שליט"א תקשה כיון דבזמן
הרמב"ם כבר היו ח"ו רוב ישראל
פגומים מפגם הזה, כ"ש בזמן הרמ"א
והרש"ל מאות שנים אחרי הרמב"ם

השכינה שורה אף במגין של בני ט"מ

(י) באות ו' כחז רמב"ק וז"ל,

ועכשיו חט"ל קצת בדברי

כ"ג במכתבו היקר מש"כ איזו פעמים

והט"מ גורם לשכינה שחטלק מ"שאל,

לא מלאמי מבור ד"ו על הט"מ, רק

אמרינן בפ' י' יוחסין שאין הקב"ה

משרה שכינתו אלא על משפחות

מיוחסות שבישראל, והם מיירי לאפוקי

משפחות שמעורב בהן פסול קהל ולא

מצעלי ט"מ, ומשמעות הלשון הוא דאם

אין המשפחה מיוחסת היינו שמעורב

בהם פסולים אין השכינה שורה אפילו

על הכשרים שבהם, וא"כ בזמנינו שאין

לנו כתבי יוחסין (ואפילו אותן יחידים

שיש להם כתב יחוס עד דהמע"ה או

עד אהרן הכהן אין זה מועיל אלא"כ היו

כתבי יחוס גם לכל נשותיהן שנשא

א"כ ח"ו אין השכינה שורה על כלל

ישראל. אבל באמת איכא הרבה מדרגות

בענין השראת השכינה דבאבות תנן

שנים שעוסקים בחורה שכינה שרוייה

ביניהם, ובזרכות ד"ו ילפינן דבעשרה

מתפללין שכינה שרוייה ביניהם ומשנינן

דבצי עשרה שכינה קדמה ואחי,

ובצימות פרק הערל אמרינן שאין

השכינה שורה על פחות משני אלפים

ושני רבבות. והנה הטעם דכל דבר

שבקדושה אינו צפחות מעשרה הוא

משום דכל צי עשרה שכינתא שרי,

ואטו אנשים שאינן מיוחסים משפחה

שאמרו עליהן שאין הקב"ה משרה

שכינתו עליהם היעלה על הדעת שהם

אינם מטטרפין לעשרה, וכן צנן הגדה

שמבואר בזה"ק פרשת שמות שהביא

כ"ג דכל אחר דאולינן אחי שכינה

מקמי', ובסנהדרין אמרינן דדיין שדן

שלא כדין גורם לשכינה שחטלק

מישראל, אטו כל הני לא מטטרפי למנין

עשרה, ובע"כ שיש הרבה עיני שכינתא

שריא והוא מהנסחרות לה' אלקינן

יח"ש, ובדאי כל העוסק בחורה ובמנות

לש"ש מתקרב להשי"ת, והרמב"ם ז"ל

כתב שכל אדם יכול להיות כמרע"ה,

ובפ"ו מתשובה כתב על הבעל תשובה

שהוא מודבק בשכינה, עכל"ק.

שכינה שורה עמו ולא עליו

ולפענ"ד לפי שיטת כג"ק שליט"א

גדולה מזו יש להקשות מגר

שנחגייר וממזר וכל פסולי קהל דודאי

מטטרפין למנין ואינו ראוי שחשרה

עליהם שכינה. אמנם נראה לפי מה

שאמרו סוטה ג' ע"ב ואמר רב חסדא

מתחלה קודם שחטאו ישראל הייתה

שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנאמר

כי ה' אלקיך מחהלך בקרב מחניך, כיון

שחטאו נסתלקה שכינה מהם שנאמר

ולא יראה בך ערות דבר ושם מאחריך

ופירש"י קודם שחטאו ישראל בעצירות

עם כל אחד ואחד צביתו, נסתלקה

מהם, מלכא לביחם דאינו יכול לראות

בעצירות שצביתו, אבל צביתו"נ השראת

השכינה היא על הנצור שקדמה

בניהכ"ג, ועי' סוטה דף מ"ג שם ד' כחות אין מקבלים פני השכינה, וצוהר ויחי רי"ט ז' דלא חמי אפי שכינח וביד רמה בת לזים אע"פ שיש בידם חורה ומע"ט ויש להם חלק לעוה"צ אינם מקבלים פני השכינה להסתכל באספקלריא המאירה וכו'. וע"כ נראה החילוק בין יחיד לציבור ולכן דבר שבקדושה שנעשרה מנטרפין.

ואפשר דמה"ט כי עשרה שכינה קדמה ואחרי, ולכאורה הקדימה היא קודם כולם ולמה, ולהנ"ל י"ל דשריית השכינה על בי עשרה והו"ל רק עמו בבית שאם יש מי שאינו ראוי להשראת השכינה הו"ל עמו בבית ולא עליו, ועי' יומא נ"ז א"ל ההוא מינאה לר' חנינא השתא ברי טמאין אחון דכתיב (איכה א') טומאתה בשוליה א"ל תא חזי מאי כתיב בזה (ויקרא ט"ז) השוכן אחס בחוך טומאותם אפילו בזמן שהם טמאים שכינה עמם, ופי' מהרש"א שאינו פורש לגמרי אלא כפורש מאשחו נדה דדר עמה בבית אחד, כן הקב"ה שוכן אחנו גם עתה בגלות כמ"ש עמו אנכי בצרה ע"כ, וא"כ הכ"נ לענין צירוף לציבור ודאי מנטרפין אף דאין ראויין להשראת השכינה מלד ענמם.

שידוכין עם גר

ובתוספות יבמות דף מ"ז ע"ג ד"ה קשים גרים לישראל כספחת פי' ח"ל ועוד י"ל דקשים גרים

לישראל לפי שמחערבין בהם ואין שכינה שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל. והנה פשוט דגר מזה לאזהבו ולקרבו, והחורה נותה עליו בכל מיני ציווין מ"ח פעמים בחורה לקרב שלא להונות אותו, עם כל זה לענין שידוכין אין להחערב בהם דפשוט שאם מחערבין עמם אין השכינה שורה על המשפחה זו ולכן קשים הם לישראל כספחת, וא"כ צהני בני ט"מ נמי י"ל כמו הגרים שהשכינה אינה שורה עליהם, ופשוט דבגרים אין נפ"מ אם הוא גר דקדק ושומר הכל ואפ"ה אין להחערב עמם ואפילו בזמן הזה, ולא אמרינן כיון דממילא נחערבו כמה גרים במשך הזמן אין נפ"מ ומוחר הכל דודאי מי שהוא ממשפחה מיוחסת חס ל" להשחדך עם גר, וכ"כ חוס' נדה י"ג ע"ג ומעכדים הגאולה.

נזהרו מלהינשא עם משפחות שי"ב פגם

יא) ומיהו ודאי דברי כג"ק שליט"א אמת ויציב שהוא מהנסחרות לה' אלקינו ויש בזה כמה וכמה מיני השראת השכינה, מ"מ פשוט דדברי חז"ל אמת דמהני ט"מ או בן נדה עכ"פ לדעת הזוהר גורם לשכינה שחמלק, וודאי דגם גרים כשרים הם לבא בקהל, עם כל זה אמרו ז"ל (ברכות ח' ע"ג) אמר להו רבא לבניו אל תשבו אל מטת ארמית ואיכא דאמרו

שיודעים שיש בו פגם לא יתנו לו אשה, ומצואר דאפילו אי לא צריך לצדוק בחר יחוס משפחה מ"מ היכי דידעינן שהוא פגום ודאי דלא יהבו ליה אשה, וא"כ הכ"נ לענין הני פגומים אפילו אי נימא דאין צריך לחוש כשנושא אשה בסקס או כשלוקח בחור לבתו אלא כל משפחות בחזקת כשרות אבל היבא דידוע ליה הרי מפורש דלא הוו יהבי ליה.

לא חששו רבותינו האחרונים ואסרו בני ז"מ

(יב) ועל דבר החשבון ממילאנים אמרו שיש להסתפק בהם שכתב כג"ק. הנה באמת שהדבר כן הוא, האמנם יאמר כג"ק לדפשי, לפי מה שכתב קי כחז הרי כבר בימי הרמב"ם רוב המון עם לא היו מזהרים בזה, וא"כ הדבר הזה של החשבון הנ"ל גם בזמניהם היה, וא"כ כ"ש בימי הרמ"א והרש"ל ואפ"ו והצ"ש שהיו מאות שנים אחריהם ודאי שהיו הרבה הרבה יותר מליונים ספקות וא"כ חקשה לן למה כתבו הד"מ והצ"ש והיש"ש וכל האחרונים האי הלכתא דפגומים הם שלא להתערב בהם, והלא לפי השיטה דרוב המון כבר בימי הרמב"ם או קודם לכן דהרי גם בזמן התנאים רוב ההמון היו ע"ה, א"כ מאז ועד בימי הצ"ש ודאי היו החשבונות האלו, וישנם כמה מילאנים או בילאנים הורים בינתיים דישנם שם יותר ממאה דורות.

דלא חנכבי גיורתא, ובחקו"ז קדושים חס"ט ציומי דמלכא משיחא לא יהא פסולת בישראל ומאן פסולת אינון גרים, ובגרים חחת כנפי השכינה כתיב ולא על כנפי ומעלין בקודש ואין מורידין, ואותה השראת השכינה הראויה לצנ"י המיוחדת לעולם לא יגיעו לה, ואפילו לחפילת נדיקים גמורים אמרו (יצמות ס"ד) אינו דומה חפלת נדיק בן נדיק לחפלת נדיק בן רשע. עכ"פ ודאי מצינו מה וכמ"ש במכתבי הקודש בזעירי עם ר' יוחנן, וכן מצינו ביצמות מ"ה ע"א שהוא דאחא לקמיה דרב א"ל עו"כ ועבד הבא על בת ישראל מהו א"ל הולד כשר א"ל הב לי ברתך לא יהיבנא, וא"ל שימי בר חייל לרב אחרי אינשי גמלא במדי וכו' א"ל אי ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברחי וכו' לא הוה קאזיל מקמיה יהיב ביה עיניה ושכיב, ואף רב מחנה מורה בה להחירא ואף רב יהודה מורה בה להחירא דכי אחא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך וכי אחא לקמיה דרבא א"ל או גלי או נסיב בת מינך, ופירש"י זיל איטמר לך במקום שלא יכירך ושאל בת ישראל שאילו יכירך לא יתנוה לך, ובחוס' שם הקשו זיל איטמר ושיאוך מיוחסת וא"ת והא צעי רחיה א"נ התם כר"מ אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת כשרות הם עומדות ועוד חי' דהתם להשיא בתו לכהן. והנה בין לחי' הראשון ובין לחי' שני עכ"פ כל

היתה בת דינה שנאנסה משכם ונולדה מביאה זו וקראו אותה אסנת לרמו עליה בשמה וכדדייק ר"מ בשמא, ולכן כשרצה יעקב לזכרם נסתלקה ממנו שכינה עד שהתפלל עליהם יוסף והארכתי בדבר במק"א.

האיד נספוך על מיליארד מיליארד
חורים שלא יהיו מהם בני ט"ם

(יג) באות י"ב כ' כ"ג ח"ל, ואכחז החשבון שכחצתי בזה ב', ובאמת כי לענ"ד הדברים מיותרים ודאי כי הכל גלוי וידוע להדר"ג שליט"א, מ"מ לשלמות המכתב הנני כותב, ידוע כי כשמכפילים המספר עד עשרה פעמים עולה יותר מאלף כגון אחד, שנים, ד' ח' ט"ו, ל"ב, ס"ד, קכ"ח, רנ"ו חקי"ב אלף כ"ד וכשמחזירים וכופלים עוד עשרה פעמים עולה מיליאן היינו שהאלף הוכפל לאלף, וכשכופלים פ"ג עולה מיליארד, שהמיליאן נעשה אלף מיליאן, וכשכופלים פעם רביעי נעשה מיליאן מיליארד, ופעם חמישי מיליארד מיליארד.

והנה אדם זה כגון שמעון שאלו דנים עליו יש לו שני חורים, וכל אחד מהם יש לו שני חורים הרי ארבע, וכל אחד מד' חוריו הרי כאן שמונה וכן הלאה, ויוצא שעד חמישים דורות למפרע אפשר שלאדם אחד היו מיליארד מיליארדן אבות ואמהות. מיהו בד"א

ועבצ"ל או כמ"ס לעיל אות ט'
באמת רוב ההמון לא
נחשבו נשותיהם מבני ט"מ, ואף
שאפשר שלפעמים באו על נשותיהם כך
מ"מ לומר דנחשבו כך וזוה העיבור
נחשב אח"כ דוקא בינינו לא חיישי'
למיעוט מה וצטל הוא, או שנאמר
דס"ל רהאיסור אינו נמשך לדורות ורק
לאותו הדור וללא כהרקות, או שנאמר
דכל מה שאפשר עבדין והיכי דידיע'
שהוא מט"מ לא יהבי' לי, וכהא
דיבמות או גלי או נסיב בת מינך ואם
יגלה ולא יכירוהו הכ"נ דיחנו לו אשה
כשרה כיון דאין מכירין בו אבל היכא
דידיעין בו לא יהדין. עכ"פ הרי כתבו
הפוסקים הלכה ברורה הרמ"א והרש"ל
והצ"ש והאפ"ו ובספר עני ארזים
ושאר אחרונים דהפגם שלהם שראוי
להרחיק מהם, ולהם נמי היה החשבון
שלנו ועכ"ל שלא ס"ל כן, א"כ אין לנו
מקום לחלוק עליהם לפענ"ד כי לא
מצינו שום שינוי בעולם לענין הט"מ
מומניהם לזמנינו, וכמו שגם בג"ק
שליט"א לא חילק בהם כלל.

מעם לקריאת בת דינה אסנת

באות י"א הביא רמו לדרשת חז"ל כי
מכם המורדים והפושעים עם
הד' תיבות עולה בגי' אסנת משגע"ח,
ש"י. ובחי' כחצתי לזכר נקראת אשה
יוסף אסנת לפ"מ דמפורש במדרש
ובחרגוס יונתן ב"ע בפרשת וחי דהיא

מיליאנים שמה ובעונ"ה גם עצדו ע"ו,
ואפ"ה החורה העידה עליהם שכולם
קדושים היו.

הקב"ה מברך מבני"י המורדים
והפושעים

ולבאורה האין היה זה נמלאות,
וע"כ שלענין זה הקב"ה
שמרם ביותר, או אפשר שאחרים מחו
בג' ימי אפילה אותם שלא שמרו
בקדושה, וכמו שאמרו לענין ממזר דלא
ידוע שאינו חי, והכ"נ אפשר דהקב"ה
ברוך רחמיו מברך מבני"י המורדים
והפושעים בכל דור ודור וממילא לא
נשארים לאחר זמן רק הכשרים
והראים. וכמ"ש בגמרא יצמות ע"ח
ע"כ אמר ר"ל ממזרת לאחר עשרה
דורות מותרת שאלו אחי ר' אליעזר
ממזרת לאחר עשרה דרי מהו אמר להם
מי יתן לי דור שלישי ואטהרנה ופריך
אלמא קסבר ממזר לא חי והא אפן חנן
ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם
ואמר ר' זירא לדידי מפרשחא לי מיניה
דרב יהודה ידיע חי דלא ידיע לא חי
ידיע ולא ידיע עד חלחא דרי חי טפי
לא חי, והכ"נ אפשר דמסבב כל הסיבות
רועה צטירת של ישראל ומצד כנרף
כסף שלא ישארו רק הכשרים שבהם.

אף אם פגם א' מההורים קליש
איסוריה ובטל ברבבות

שנית י"ל כמו בשאר איסורים דכל
שנחוסף היחר קליש איסורי

כשכל אחד מתחתן ברחוקים אבל
כשמתחתנים זה עם זה היינו עם מי
שכבר הוא אחד מהוריו של זה ואינו
נכפל כלל, ואפילו יכול חוג מנומנס
להשמר שלא להתחתן אלא בינם לבין
עצמם ואז יהיה מספר הוריו לאחר
חמשים דורות רק רצבות ומי"ב, אבל
מ"מ אחר שהותרו השבטין לבא זכ"ו
הולכין ומתחתנים לכל הזדדים, ואלו
כנהוג שכל מדינה מתחתנים בעיקר עם
בני מדינתו בני פולין לבני פולין וכו'
מ"מ איכא מיעוטא שמתחתנים עם
שאר מדינות, והרי אם רק אחד
מרבבות הוריו של שמעון התחתן עם
אחד מאשכנזי כנר נחוסף לו ע"י זה
הרבה רצבות הורים והורי הורים, וכפי
האומד הנראה מסתבר שיש לכ"א
מיליאני אבות ואמהות כשנציט עד
לחמישים דורות למפרע, עכ"ל"ק.

סמבינן על חזקת בשרות

ודאי כי קושיא קשה כנחל היא
שהקשה אדם קשה כנחל, מ"מ
לפענ"ד י"ל, חדא דכל אחד בעצמו כל
זמן שלא נתברר לו שח"ו יש בו פסול
הרי מוחזק בכשרות ואסור לו להתחתן
עם מי שיש בו פסול יומסין בודאי, ואפן
אחזקה כשרות סמכין, והרי במזרים
נמי שדברו על בני"י בממונס שלטו
בנשותיהם לא כ"ש ונא הקב"ה והעיל
שמו בנשותיהם והעיד עליהם שהיו
קדושים, הרי דאף שהיו כמה וכמה

קיימא שמא מת קודם שנשא אשה ואח"ל נשא אשה שמא לא הוליד בנים ואח"ל הוליד שמא לא נמערבו ביניהם, ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ובטלים הם אבל מה שעיינו ראו ורבותינו אסרו לא ידעמי מקום להחיר.

הגה באמת הארכתי בדברים פשוטים אינם ראויין לעלות על שלחן מלכים, אמנם ענותנותו דמר הדרגכ"ק שליט"א הרשני, ולכן הרהבתי נפשי להעיר בחשובותו הבהירה היקר לי מאד מאד, ויאמין לי כי לא ת"ו מחמת רמות רוחא כחבתי מה שכתבתי רק למען קדושת עם קודש ויחוס משפחותיהם, ואין אליהו צא לרחק המשפחות שנמערבו כבר, אבל לפענ"ד ת"ו לעבור בשאט נפש על מה שמפורש בש"ע שאין להתערב בהם כמבואר בד"מ ובקצ"ש וכל האחרונים ז"ל, ואם ילכו ויטמרו במקום שאין מכירין אותן וישאו בנות ישראל ישאו, אבל במקום שמכירין אותן לפענ"ד אין לזוז מפסק הש"ע והפוסקים שפסקו שאין לדבק בהם.

ובזה הנני אחזה קידה ידי' הנאמן קשור באהבתו וצדקת קדושתו, אנא עבדא דקב"ה דסגינא קמיה דיקר אורייתא ולומדיה המתפלל בכל יום פעמים, לבד מצהרים לאריכות ימים ושנות חיים, דשן ורענן בכפלי כפלים, למעכב"ק והנלויים עליהם, עדי יבא ינון ולו יקחת עמים לירושלים, העמוס והטרוד בעבודת הקודש, דושכב"ק בלב נפש.

עד שאין לחוש כלל, יש לומר הכ"נ לענין זה שאם ת"ו באמת אחד מיני אלף אלפי אלפים או מיליאנים או מיליארדים היה אחד מהם מבני ט' מדות, לכשנמערב אח"כ בכמה אלפים ומיליאנים, האזי איסורא נמי אקליש קליש עד למשהו שלית צ"י איסורא עוד. וא"כ אומר אני דאדרבה המספר הגדול מעלה הוא שצטל בכל המספר הזה, וכמו שמאלנו באמת לענין גר דכל זמן שלא נשאו מישראל לא מקרי קהל ואם נשאו מישראל טיהרו וכל שרחוק יותר נטהר יותר, וכן הדין אפילו לאלמנה עיסה או אפילו לספק ממזר שנמערב שמותרים לבא בקהל, ומ"מ ודאי שאסור לשדך עמהם עם ידוע מי הוא. ומדברי רבותינו הצדיקים הנוצ"י והת"ס והכ"ס הנ"ל היה נראה קצת דלאחר ג' דורות עכ"פ טיהרו, הגם דמדברי הנוצ"י משמע דגם בדור רביעי אחתי איכא עונש ועכ"פ כל שירחק יותר קליש יותר ופיר אין לנו לחוש להם.

ע"פ הרוב אין שביח בני ט"מ

עוד נראה לפמ"ש כבר דהגם דבני ט"מ נמצאים, מ"מ ע"פ הרוב אינם נמצאים, דאפילו נימא דבא עליה בשעת שכרות וכיוצא בו אבל שדוקא אז תתעבר באותה מעשה אינו שכיח כל כך ולא הוי אלא מיעוטא דמיעוטא אצל שומרי התורה אפילו ע"ה לפענ"ד. ואפילו אח"ל שלפעמים בא עליה כך שמא לא נתעברה ואח"ל נתעברה שמא הפילה ואח"ל לא הפילה וילדה ולד של

מערכה ב'

בהלכות נדוי (*)

על מה דסליק שכי' דנריכין צ"ד לנדומו
צפירוש ולנהוג צו דין מנודה א"כ
יחבאר שהמחנדה על דבר איזה חטא
א"צ להחיר לו אס חזר צו דממילא
פקע הנדוי, וזה אינו וכמו שפסק
הרמ"א ז"ל ציו"ד סי' של"ד סעיף כ"ד
דאע"פ שעבר זמן רב וחזר צו אינו
מוחר עד שיחירו לו צפירוש, וע"ש
צביאור הגר"א ז"ל סק"א, והכי מוכח
בגמרא די"ד ע"ב דאמר רבא מי קחני
שהחירוהו חכמים (מחמת הרגל)
שהחירו לו חכמים קחני דאזיל ופייסי'
לבעל דיניה ואחי קמי רבנן ושרו ע"ש,
הכי דאע"פ שחקן המעוות מ"מ נריך
היחר רבנן, וכ"מ בדף ט"ז א' בההוא
טבחא דאיתפקר ברב טובי צ"מ אימנו
עלי' אביי ורבא ושמתוהו לסוף אזל
ופייסי' לבע"ד אמר אביי היכי ליעביד
לישרי לי' הא לא חל עלי' תלחין יומיך,
לא לישרי לי' קא בעו רבנן למיעל, וגי'

לכבוד הגאון הגדול מאדירי המשיבים
שבדור פאר הדור וכו' וגר"מ קליין
שליט"א.

אחדש"ב הדר"ג בכל הכבוד וכו'.

השה"ג פ"ג דמוע"ק כחצ לשון ריא"ז
ז"ל, וז"ל, ונראה צעיני
שהמנודה אין נוהגין צו נדוי אלא
כשנדהו צמו ואמר איש פלוני יהא
צנדוי על שעבר דבר פלוני שצריכים
לפרט את חטאיו, ואס נדו צכלל ואמרו
כל העושה כך וכך יהא צנדוי ועובר
שום אדם נריכין צי"ד לנדות צפירוש
ולנהוג צו דין המנודה, וא"צ להחיר
נדוי כשיחזור כמבואר בקונטרס הראיות
עכ"ל.

השב מחטאו אם צריך להחיר נידוי
והנה אס נאמר דמה שכתב "וא"צ
להחיר נדוי כשיחזור צו" קאי

(*) דברי החשובה נסוכים על דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א בתשובתו לעיל
תשובה זו נדפסה גם בקונטרס מסורת סימן ק"ג.

היחזק חכם קאי על היכא דלא נדהו בפירוש אלא נדו דרך כלל כו'.

ואין לחמוה האידך אפשר לומר לשון וא"כ היחזק חכם על האי גוונא שנדו רק דרך כלל, הרי כחז דבכה"ג לא הוה מנודה כלל ומה יש כאן להחזיק, די"ל דהרי כחז שמ"מ חל (ע"י נדו הכללי) דין שצריכים לנדוהו לכשיחטא ויחזר הדבר לב"ד, ושפיר איכא להסתפק ולומר דפטור בלא כלום א"א (אא"כ מחזיקין לו הב"ד), וכה"ג כחזו החוס' יבמות דכ"ב סע"ב ע"ש, וקמ"ל דדין זה דצריך לנדוהו פקע ממילא כשחזר בו וא"כ היחזק חכם וכמשכ"ל. והנה הרי"א ז"ל הצריך כאן שני דברים האחד שאינו נעשה מנודה אא"כ נדהו בשמו ולא כשנדו דרך כלל כו', והשנית הוסיף שצריכים לפרט את החטא שעבדו מנדין אותו, ולא ברירא לי אם כוונת הרי"א ז"ל שגם פירוט חטאיו מעכב שכלל זה לא חל הנדו, או דסדרא דהטלת נידוי נקיט ואזיל דלכתחילה ודאי טעונים פירוט החטא, ומקור דין פירוט חטאיו נובע מסוגיא דדף ט"ז דאמרין ומנלן דפרטינן חטאיו בצבורא דכתיב כי לא באו לעזרת ה', ואין משמעות הסוגיא לומר דזה מעכב את הנדו, דהא קחשיב ואזיל בגמרא שם כמה מילי שאינם כלל כתנאי לחלות הנדו, וכדאמרין שם מנלן דמפקרין נכסי' וכו' ומנלן דנניין כו' ומנלן דכפתינן וכו', וה"נ האי ומנלן דפרטינן חטאו בצבורא אבל לא

הגר"א ז"ל למחל פי' ולא יהא שם לאחר שלשים רבנן להחזיק לו, ודן אביי בזה להחזיק חוץ שלשים, ועכ"פ מבואר דזה פשוט דבין חוץ לי בין לאחר לי צריכין היחזק רבנן אע"פ שכבר חיקן את המעוות דהא פייסי' לבע"ד, וכ"מ מכ"ד דגם כשחזר בו טעון היחזק חכמים.

הסנודה דרך כלל אם נעשה מנודה

הזכרת החטא בנידוי אי הוי לעיבובא

והפשוט דמש"כ הרי"א ז"ל וא"כ להחזיק נדויו כשיחזור בו, דזהו קאי ארישא על מה דכתוב ומפורש לעיל דכשנידו דרך כלל אינו נעשה מנודה רק שיש דין שצריך לנדוהו, ועל זה קיים שאם חזר בו א"כ היחזק שהרי אינו מנודה כלל רק יש עליו דין שצריך לנדוהו ודין זה פקע מיד משחזר בו, וממילא א"כ היחזק וכבר הובא לפני העמק לשון הרי"א ז"ל הנדפס בספר פסקי הרי"א ז"ל ח"ל, ונראה צעניי שהמנודה אין נוהגין בו (דין) נדו אלא כשנדהו בשמו ואומרים פלוני יהא בנדו על שעשה דבר פלוני שצריכים לפרוט חטאיו, ואם נדו בכלל ואמרו כל העושה כו"כ יהא בנדו ועבר שום אדם צריכין בית דין לנדוהו בפירוש ולנהוג מנהג מנודה וכשיחזור בו מחזיקין לו נדויו, אבל אם לא ינדו אותו בפירוש אין נוהגין בו מנהג מנודה וא"כ להחזיק נדויו כשיחזור בו עכ"ל, הרי מבואר דמש"כ וא"כ

שזה מחנאי הנדוי, וקלם משמע דגם הריא"ז ו"ל לא התכוין שיהא הזכרת חטאו בשעת נדוי לעיכובא שהרי בסיפא כדנקט גוונא שאינו נעשה מנודה כחב רק דבאם נדוי דרך כלל לא היו מנודה ולא כחב שאפילו נדהו בשמו אלא שלא הזכירו חטאיו אינו מנודה משמע קלם דזה אינו לעיכובא.

המנודה דרך כלל אם צריך שב"ד ינדהו

וברבר מה שפסק הריא"ז ו"ל שאין הנדוי חל אלא"כ נדהו בשמו ואמרו איש פלוני יהא בנדוי, אבל אם

אמרו דרך כלל שכל מי שיעשה כך יהא בנדוי אינו מנודה, ז"ע מנלי' ד"ז, ואע"פ שבעין זה מצאנו בשבועת העדות מ"מ מה ענין נדוי לשבועת העדות, (ועוד דגבי קרבן שבועת העדות איכא דינים מיוחדים שאינו חייב אלא"כ היתה חביעה וכפירה חוה צריך שיהא במפורש עם הנחבצ). ונלענ"ד **דהריא"ז ו"ל חזיל בשיטת החוס' נדה ד"ג ע"כ ד"ה המקשה עצמו לדעת יהא בנדוי וכחצו החוס' דאינו מנודה מעצמו אלא כלומר חייבין לנדומו כדאמרין בפ"ק דקדושין עד היכן הוא גלגול שבועה עד שיאמר השבע לי שאין

באן המקום להביא מדברי בעל הקה"י בליקוטיו ח"ד סימן ט"ז בו הוא מבאר דבריו ביותר, ומזכיר אף את דברי ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א.

בהלכות נדוי

דעת החוס' נדה ד"ד רע"ב דמה שאמרו החס' דהמקשה עצמו לדעת יהא בנדוי אין הענין שהוא נעשה מנודה מעצמו, אלא הכוונה שחייבים לנדומו אבל כל זמן שלא נדהו על אוחה עבירה אינו מנודה כדמוכח בקדושין כ"ח דאמרין החס' על הקורא לחבירו עבד דהא משמחין ל' דהא חזי' הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ע"ש הרי מבואר דיהא בנדוי דקחמי בצרייתא פירושו דמשמחין ל' אבל לא שהוא מנודה ממילא כדקאמר הגמ' הא משמחין ל' ועיין במ"מ פכ"א מאיסורי ביאה הי"ח שכ"ה דעת הרמב"ן ו"ל והרשב"א ו"ל אבל מדברי הרמב"ם ו"ל שם משמע שמה שאמרו יהא בנדוי היינו שממילא הוא מנודה שחכמים כבר נידו לכל מי שיעשה כן (והיינו משום דבשלמא לשון הצרייתא יל"פ דשונה הלכה לחלמדי חכמים, שהעושה כן יהא בנדוי היינו שצריך לנדומו, אבל הרמב"ם ו"ל שכחב "שהעושה זה בנדוי הוא יושב" משמע דלא הלכה קאמר אלא עובדא שבמציאות קאמר דממילא הוא מנודה לפי שכבר נידוהו חו"ל).

ובפרישה אה"ע סי' כ"ג הקשה על דברי הרמב"ג ו"ל (שלהרמב"ם ו"ל הוא ממילא מנודה) מדברי הרמב"ם ו"ל פ"ו מהלכות ח"מ שחשיב והולך כ"ד דברים שב"ד מנדן עליהם ושם אומ' כ"א קחשיב המקשה עצמו לדעת הרי דב"ד צריכים לנדומו, ומשמע דאינו מנודה ממילא, ורבינו הגר"א ו"ל צאה"ע סי' כ"ג סק"ה מבאר דשניהם אמת (דהם כבר מנודים מעצמן ומ"מ גם עכשיו צריכים לנדומו) וכן משמע בחולין קל"ב ב' דאע"פ שהוא מנודה מכבר מ"מ כשאנו פוחדים בו הדרינן ומשמחין ל'.

וגראה להסביר ד"ו היטב למ"ל חרתי (שמנודה ממילא, ושמ"מ גם צריך לחזור ולנדומו בפירוט) משום דעיקר הנדוי הוא כדי לענשו ולהשפילו ולאיים עליו, (כדי שע"י כ"ו יתעורר להטיב דרכיו) וזדל דיומא עונש ואיום הוא כשמשתמין אותו במיוחד ממה שמאיים ע"י נדוי כללית שיש מכבד על זה וכדי לעשות כל מה שאפשר לגופו להחזירו למוטב הצרכו חו"ל לנדומו עכשיו במיוחד, ומ"מ לא מספיק זה בכמה פעמים שהרי עושין מעשיהם במחשך ואין מי שינדהו במפורש ולכן נדוי חו"ל לכל החוטא בלוחו עון שעכ"פ יהא מנודה ומאיים ע"י הנדוי דממילא.

ובה"ג אשכחן דעת ראשונים ז"ל כההיא דנדרים ד"ו ע"כ דאר"ח א"ר השומע הזכרת ה' מפי חבירו חייב לנדומו ואם לא נדוהו הוא ענמו יהא ננדוי וע"י שטמ"ק שם דבהא ד"הוא ענמו יהא ננדוי", יש שני פירושים ד"מ דהוא ענמו רז"ל השומע כשנמנע מלנדומו יהא הוא ענמו מנודה. ו"מ דהוא ענמו קאי על המוציא ש"ס לנטלה שאם לא נדוהו שום אדם מ"מ הוא מנודה מענמו (משום שכבר נדוי חכמים לכל המוציא ש"ס לנטלה) ולפי פ"י זה מוכח דאע"פ שכלל נדוי דעכשיו הוא מנודה מכבר מ"מ צריך לנדומו עכשיו בשעה ששמע והוא ע"ד שנת', אך לא מצורר לי איך דעת הרמב"ם ז"ל בזה גבי מוציא ש"ס לנטלה והראוני חכ"א בשל"ה הק' רש משכת יומא בשם ספר חרדים ע"ד שני הפירושים הנ"ל.

והנה לדעת הרמב"ם ז"ל דהמשחית ורעו רח"ל הרי הוא מנודה ממילא (וכדפיאר המ"מ דהו משום שכבר נדוי חו"ל את העושים קו) וכ"פ בש"ע באזה"ע סי' כ"ג שכבת כלשון הרמב"ם ז"ל ופשוט דכחז"ל נדוי סתם הרי הוא מנודה כל ימי חייו עד שיעשה התרה כדינה ע"י סי' של"ד סעיף כ"ו, והנה בספה"ק ראשית חכמה שער הקדושה ר"פ י"ו כתב שכמעט אין אדם נדווי שנמלט מהעון המר הזה ע"ש ואם כה אמר על דורו שהי' דור של בניי והאר"י ז"ל מה נגיד על הדורות החלשים, וכש"כ על דורינו דור יחוס יתמי דתמי שלפ"ו כמעט כל הנדור כולו הם מנודים מפי חו"ל וא"כ חייבים לנהוג בכל אחד ואחד דיני מנודה שלא להיות נד"א שלו וכיו"ב ואסורים בתקפות ובתכונות ונעילת הסנדל וכו' (וע"י בבאר הגולה סי' של"ד סעיף י"ג אות כ"ו שגם המנודים עצמם חייבים כאו"א לנהוג זה בזה כל דיני נדוי) וכן אינם מצטרפין לעשרה לכל דבר שנקדושה.

וגם לפ"ו כל יו"ח הם מבני ט' מדות הפגומים המצויר בספ"ב דנדרים שאחד מהם הוא בני נדוי לפי גירסתנו שהוא גירסת הרמב"ם ז"ל והש"ע, (ועל זה השיב לי חכ"א שליט"א ע"פ דברי הנרכ"י באו"ח סי' ר"מ ס"ק ג' שהביא דברי הרא"ש ז"ל המבאר הא דבני נדוי פגומים ע"ש ח"ל אם הוא או היא מנודים דאסורין בתשמיש המטה כו' (וכ"כ המאירי טעמא דבני נדוי לפי שאסורים בתה"מ) והקשה הרב מוהר"ג מוליו ז"ל דהא קי"ל דמנודה מותר בתה"מ כמש"פ הטור בסי' של"ד והרא"ש ז"ל ענמו הביא במוע"ק דברי הר"ף ז"ל (שמחיר בתה"מ כיון שהוא בעיא דלא איפשטא וספיקא דרבנן לקולא ע"ש) ומיך דהא דאמרין דבני נדוי הוא אחד מט' מדות מיירי במנודה שהחמירו עליו בפירוש לאסורו בתה"מ כדאשכחן בכמה דברים שיש בה נדוי להחמיר עליו ע"ש אה"ד הנרכ"י, ולפ"ו הני דמנודים מפי חו"ל סתמא שאמרו יהא ננדוי הרי הם כסתם מנודים שלפי הנ"ל אין יו"ח נחשבים בני ט' מדות עכ"ד).

ועכ"פ לפי כל הנ"ל נמצא שבזמנינו צריכים להתנהג כאו"א בעצמו ועם כאו"א בכל הלכות מנודה כנ"ל וז"ל שאנחנו נוהגים למעשה כשיטת החוס' והרמב"ן ז"ל דמה שאמרו חו"ל יהא ננדוי אינם מנודים ממילא אלא שצריך לנדומו, אבל כל זמן שלא נדוהו אינו מנודה, ומ"מ צ"ע דעכ"פ לשיטת הרמב"ם ז"ל ודעמי' חייבים כולם לנהוג דיני מנודה בכל אחד ואחד, ואפשר כיון שזהו דבר שא"א לקיימו שכאו"א יתרחקו ד"א מכל אדם וכו' וגם ברור שרוב הנדור אפי' אם מודיעין אותן שכאו"א מהם

עבדי אמה (ומקשינן) ההוא שמומי משמתינן ל' דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי משמע דיהא בנדוי היינו שמומי משמתינן ל' עכ"ל התוס', ודעת הרמב"ם ז"ל פכ"א מא"י כחב"ה ז"ל שקובר דהמקשה עצמו לדעת ממילא הוא מנודה [מפי רב שאמר דבר זה דהמקשה עצמו לדעת יהא בנדוי] שהרי כתב שהעושה דבר זה בנדוי הוא יושב דמשמע שכבר הוא מנודה, וכ"ה לשון המחבר בזה"ע סימן כ"ג (מה

שהקשה הפרישה מדברי הש"ע יו"ד סי' של"ד דקחשיב בשם הרמב"ם ז"ל דברים שב"ד מנדין עליהם ואחד מהם הוא המקשה עצמו לדעת דמשמע שהב"ד צריכין לנדותו כתב שם צביאור הגר"א ז"ל דתרווייהו איתנהו שבאמת כבר הוא בנדוי עפ"י רב (שאמר ד"ז דהמקשה עצמו יהא בנדוי) ומ"מ הב"ד ג"כ צריכין לנדותו, ע"ש.

נפק"מ בין המדבר עם החוטא ואומר יהא בנידוי לשונה הלכות

הוא מנודה, לא ישמרו על הלכות מנודה ואפשר דכל כה"ג אמר' מוטב שיהיו שוגגין כו' כיון שכל דיני מנודה אינם אלא מדרבנן, (עי' ש"ך יו"ד סי' ר"ח ס"ק י"ד) ובדרבנן כה"ג אמר' מוטב שיהיו שוגגין כו' עי' ביצה ד"ל, וז"ע בכ"ז.

ועל"ה על דעתי לומר דשם נדו שדו חו"ל לדורות הבאים אחריהם [עבור חטאים ידועים] לא הי' אלא עד שעה שיעשו חשובה וכיון ששב נמחל לו והותר הנדו, ואע"פ דבנדוי על אדם פרטי במיוחד אין הנדוי פקע אפי' כשחזר בו עד שיחירוהו כדין וכדא' שפסק הרמ"א ז"ל בס' של"ד סעיף כ"ד והי' מוכחי הסוגיות (עי' מש"כ בזה בעה"י בליקוטים ג' ח"ב סי' ו') מ"מ י"ל דכ"ז במנדה אדם שבדורו, שאם יחזור בו הרי הוא יכול להחירו, ועל המנודה לבקש את היתור ויחירו לו (אם חזר בחשובה) אבל הנדוי שמטילים על דורות הבאים שהמנדה לא יהי' בשעתו להחירו כל כה"ג אין מדין בחילול אלא עד שעת חשובה, ואע"פ שאחרים ג"כ יכולים להחיר נדוי, מ"מ הרי אחרתן מי יימר דמודקקי ל' תלחא, ובפרט לשיטת הראב"ד ז"ל שא"א להחיר נדוי שנידה מי שגדול ממנו, והי' מוכחי הסוגיות (ושיטת הרמב"ם ז"ל בזה עי' למ"מ פ"ו מהל' ח"ת ה"ט) ומ"מ כ"ז צריך רא' דמנלן שהנדוי שנעשה לדורות הבאים פקע ממילא ע"י חשובה וז"ע ועי' מש"כ בזה במשנה הלכות חלק ו' סי' רי"ג הנ"ל וז"ע.

ובאמת שגם לשיטת התוס' דאינו מנודה ממילא אלא הלכה היא שצריך לנדות את כל המקשה עצמו כו' ג"כ ז"ע מאחר והר"ם העיד שכמעט כל הצבור כולו לא ניאלו מעון זה הרי עכ"פ ב"ד חייבים לנדותם, ומה זו שתיקה, ואפשר שאין חיוב לנדות אלא את שידועים בבור שחטא ונד"ד כיון שיש מיעוט דמיעוטא שלא חטאו ממילא כל או"א בספק הוא עומד וגם אינו ל' נמי חוקת כשרות, וגם כיון שבדור שהמנודים לא ינהגו בדיני נדוי כלל וכמעט שהוא בנדר דבר שאין הצבור יכול לעמוד בו להיות מקיימים ככאז"ל כל הלכות נדוי, בכל כה"ג הב"ד הוא בשוא"ת כדי שלא יהא כאז"ל הולך ועושה במה לעצמו ועושה פרה אדומה לעצמו וכו' עי' סוף חגיגה דמה"ט האמינוס לע"ה על הטעמות בשעת הרגל ומה"ט מקבלינן סהדומא מע"ה, ונראה דמה"ט נמי הא דכתב בש"ע חו"מ סי' י"ז סעיף ג' שאין נכחנו להעמיד הדת על חלה ע"ש שזה ג"כ מטעם שלא יהא כאז"ל בונה במה לעצמו כו', ועי' בספר משנה הלכות ח"ו סי' רי"ג מש"כ לצד בזה [ונזכר ישראל יראנו מחורתו הק' נפלאות].

כשיעשה כו"כ, והוא כדאשכחן הכא גבי קורא לתבירו עבד דאע"פ שאינו עדיין מנודה מפי הברייחא מ"מ חייבים לנדותו לכשיעשה כו"כ וכדאמר' ההוא שמוחי משמחינן ל'.

בשאין השלח הנידוי על אדם מבורר אם חל הנידוי

והנה לשון ריא"ז ז"ל דאין נוהגין נדוי אלא כשגדוהו בשמו ואומרים פלוני יהא בנדוי על שיעשה דבר פלוני כו', אבל אם נדו בכלל ואמרו כל העושה כו"כ יהא בנדוי כו' אין נוהגין בו מנהג מנודה, יש חילוק מרישא לסיפא בחרי אנפי, הא' דברישא כבר חטא ומנדין אותו על העבר והוי נדוי ומחלטת, אבל בסיפא שאמרו כל העושה כו"כ משמע שעדיין לא חטא ומנדין על להבא על חטא שעדיין לא בא לעולם, ומ"מ א"א לפרש דמה"ט הוא דלא חל הנדוי בסיפא שהרי מבואר במכות ד"א ע"ב דאר"י א"ר נדוי על חנאי צריך הפרה מנלן מיהודא וכ"פ בש"ע סעיף ל', הרי דשפיר חל הנדוי גם כשהוא על חנאי דלהבא אם יעשה כו"כ כההוא דיהודא, אלא עיקר החילוק מרישא לסיפא הוא דברישא הטילו את השמחא על אדם מבורר שהזכירו שמו וחטאיו (וכל כה"ג מהני אפילו כשהוא על חנאי), אבל בסיפא אין מטלין הנדוי על אדם מבורר אלא אמרו דרך כלל כל העושה כו"כ וכו', ועל כה"ג הוא דעת הריא"ז ז"ל דלא חל נדוי, אכן ז"ע

והנה החוס' שהעלו ללשון יהא בנדוי פירושו שצריכים לנדותו לכאורה דחוק, שצפשוטו זהו לשון הטלת נדוי ממש וכדאמר בכ"ד ליהוי ההוא גברא בשמחא, ליהוי ההיא אימחא בשמחא, שפירושו הוא הטלת השמחא מעכשיו, ונראה דהחוס' סברי דודאי כשמדבר עם זה שצא לנדותו ואמר שיהא בנדוי פירושו הוא שמגדוהו עכשיו, אבל החנא כששונה ברייחא או הלכה לפני חלמידים ואומר שהעושה כו"כ יהא בנדוי אין החנא עוסק עכשיו בהטלת נדוי אלא בהלכות נדוי, והתם פירושו של יהא בנדוי הוא שהצ"ד חייבים לנדותו, ונראה שהריא"ז ז"ל אזיל בשיטת החוס' והוקשה לו למה באמת אינו מנודה מכבר ע"פ מימרא דרב להרי לשון יהא בנדוי צפשוטו משמע שמעכשיו מנדין אותו (ולא קסבר מש"כ לחלק בין מדבר לאדם זה הטוען נדוי לבין רב השונה משנתו לחלמידים), ולכן למד מכאן שאין הנדוי חל אא"כ מפרשים שמו וחטאיו בפירוש, אבל אם נדו דרך כלל שאמרו שכל שיעשה כו"כ יהא מנודה לא חל הנדוי, ולכן אמר' (גבי קורא לתבירו עבד) ההוא שמוחי משמחינן ולא הוי מנודה ממילא מפי הברייחא, לפי שהברייחא לא פירשה נדוי על אדם מיוחד רק אמרה שכל הקורא לתבירו עבד יהא בנדוי, ומה"ט נמי כתב הריא"ז ז"ל דבאומר דרך כלל העושה כך וכך יהא בנדוי אע"פ שאינו נעשה מנודה מ"מ חל דין שצריכים לנדותו

הקללות והעונשין חלין אף בנידוי דרך כלל

וגרמא דכל מש"כ הריא"ז ו"ל דנדרוי דרך כלל נשכל מי שיעשה (או

עשה) כו"כ יהא נדוי לא חל הנדוי עד שיפרוט שמו וחטאיו, זה אינו אלא לענין דיני מנודה, אבל לענין הקללה והעונשין שבאין מחמת הנדוי זה שפיר חל אפילו כשנדוי דרך כלל, וניחא הא דאהני שמחא על הכלבא דאכיל מסאני

דרבנן. ועוד נראה לכאורה שגם הענין הראשון שהזכרנו היינו חלות איסור על הדבר ששמחו והחרימו עליו (שלדעת הרשב"א ו"ל שהביא הנו"ב יש בו נד איסורא דאורייתא) כגון ששמחו על מי שישחק בקוביא חל מיד האיסור [לשחק בקוביא] על כל אדם, דאל"כ כמעט דלא משכח"ל כלל שיחול איסור חרם על הפעולה, דהא אח"ל שגם איסור החרם אינו חל אלא"כ עושין אותו על אדם מזכור ואדם מזכור שראוי לנדומו הא ליכא אלא לאחר המעשה ולאחר המעשה לא ש"ך להטיל עכשיו איסור על המעשה למפרע, דלא מצינו כלל כח להטיל איסורין אלא מכאן ולהבא משעת איסור ואילך ולא למפרע ונמצא דלא משכח"ל כלל דבר הנאסר מחמת חרם [זולת בעצירה הנמשכת כגון שהחרימו על מי שאינו פורע בזמנו ועבר אחד ולא שילם ועדיין עומד במדרו דאז משכח"ל לאיסור שיחול מכאן ולהבא], והנה כל חרמי ליבור משנות דור ודור כולם היו עד"ז שמחרימים דרך כלל לכל

לכאורה דהא גם כה"ג אשכחן דחל הנדוי בדף י"ז דא"ר יוסף שדי שמחא אגנובא דכלבא ואיהי ידיה עבדא, דהוא כלבא דהו אכיל מסאני דרבנן ולא הו קא ידעי מנו ושמחו לי' איחלי לי' נורא כו', הרי דחל הנדוי אע"פ שלא הטילו אלא נדוי דרך כלל על מי שעשה דבר זה.

ג' עניינים בנידוי

והפשוט דהנה בנדרוי איכא ג' ענינים, האחד הוא הדבר שעברו מחרימין כגון ב"ד המחרימים שלא יעלימו את המס או שלא לשחק בקוביא הרי ד"ז נאסר ע"פ החרם, ודעת הרשב"א ו"ל שהביא הנו"ב קאה"ע סי' ע"ה הוא דהו איסור דאורייתא כי ארור בו שבועה, ומה"ט דן הנו"ב דהעובר על חדר"ג ומגרש בע"כ איסורא דאורייתא קעציד ע"ש, והענין השני במחרימים ונדוין הוא הדינים שיש על המנודה והם ב' חלקים הא' מדיני הרחקה כגון להרחיק ממנו ד"א ושאיין אוכלין עמו, והחלק הב' מדיני אבילות שאסור בחספורה וחכבוסה ונעילת הסנדל וחסה"מ, ודינים אלו ודאי אינם איסורי דאורייתא אלא איסורי דרבנן הם, והענין הג' שיש בנדרוי הוא הקללה הרובצת עליו, וכדאמרין מאי שמחא רב אמר שם מיחה ושמואל אמר שממה יהי' ומהניא בי' כי טיחיא בחנורא, ואמרין מאי חבדא חבד בי רמי.

העושה כו"כ, והמין הם חרמים דר"ג מאוה"ג ז"ל וחרמי ר"ח ז"ל וגדולי הראשונים ז"ל שבסוף חשוכה מהר"מ ז"ל מרז"ב והחמירו בהן טובא, ורחוק לומר דמ"מ לא נאסרו הדברים שהחרימו עליהם, רק הי' איומים שלאחר שיחטאו יטילו עליהם הב"ד דיני מותרם, וע"כ נראה דודאי האיסורי חרם [על הפעולה שמחרימים עליה] חל מיד לכו"ע, ורק דיני מנודה ומותרם שעל הגבירא דהיינו דיני הרחקות ואבילות זה לא חל לדעת הריא"ז ז"ל מיד כל ומן שלא נחבר הגבירא וכנ"ל.

שיטת הריא"ז לא דכו"ע היא

ונראה דגם במידוש זה של הריא"ז ז"ל (היינו שבשלא הזכירו שמו רק נדו דרך כלל אינו נעשה מנודה) לאו דכו"ע, דכמדומני דהיטת הדברים

בחשוכה הקדמונים ז"ל המדברים בעניני חרמי צבור (שנעשים דרך כלל) איזל וקאי בפשיטות דנעשה מותרם גמור, וחפשי לע"ע בחשוכה הרשב"א ז"ל ח"ג ומנאחי שם בסמך שכו"א בחוך החשוכה שכחז שם וז"ל אבל עכשיו שנדו כל מי שלא יפרע המס ליום פלוני וזה לא פרע, הרי כל הקהל נוהגים עמו כל אחדו נדוי וכו', הרי מבואר דסובר דגם כשנדו דרך כלל על כל מי שלא יפרע המס חל הנדוי והקהל נוהגים בו דין מנודה, ולריך חיפוש בחשוכה הראשונים ז"ל בענין נדוי צבור. השי"ח יאיר עיינו במאור חורה"ק. [אח"ז העירוני לדברי שה"ג ס"פ שבעה העדות ושם נ' שאינו הולך ע"ד שיטת הריא"ז ז"ל, והדברים שם צ"ב, ע"ש].

יעקב ישראל קניבסקי

עוד בענין הנ"ל

מוצש"ק א' לסדר והי' ברכה התשל"ז
בני יצו"א

רב הרבנים, גאון הגאונים, פ"ה עמוד
הימיני סיני ועוקר הרי הרים אספקלריא
המאירה איש חי רב פעלים משרד
עמקים שמן זית זך בלי שמרים ציס"ע
רבן של ישראל דזיו ליה כבר בתי' שר
התורה כקהדר"ג מרן הגרי"י קנייבסקי
שליט"א מרא דכולי שמעתתא ב"ב.

אחרי דרך מצוא השלום ביראת הכבוד.

נתמלא הציט אורה זו תורת מסורת
שמעב"ק שליט"א צענונותו
יחירה שלח לן צביאור דברי הש"ג פ"ג
דמוע"ק ולשון ריא"ו צפסקיו צו נדברנו
צמכצי הצעייר למעב"ק שליט"א (עיין
משנה הלכות ח"ו טי' רי"ג) צישוב
קושית הדרגכ"ק לפי שיטת הרמב"ם
דהמקשה עלמו לדעת נדדו הוא יושב
מעלמו א"כ יהא אסור ח"ו לעמוד
ברוב העולם.

ביאור בדברי הריא"ו בדיני הנדוי דרך
כלל

וראיתי דרכו נקודש שיא לישיב ולפרש
דברי הריא"ו בדרך אחר

מדרכנו, ושגם הריא"ו מודה דמנודה
צכלל אין עליו דין מנודה, ומיהו הגם
ללא חל עליו הנדוי עד שיפרוט שמו
היינו לענין דיני מנודה, אבל לענין
הקללה ועונשין צבאין מחמת הנדוי זה
שפיר חל אפילו צשנדו דרך כלל, דאח"ל
שגם איסור החרם אינו חל אא"כ עושין
אותו על אדם מצורר ואדם מצורר
שראוי לנדומו הא ליכא אלא לאחר
המעשה ולאחר המעשה לא שייך להטיל
עכשיו איסור על המעשה למפרע דלא
מצינו כלל כח להטיל איסורין אלא מכאן
ולהצא משעת איסור ואיך ולא למפרע,
ונמצא דלא משכחת כלל דבר הנאסר
מחמת חרם (וזולת צעצירה הנמשכצת
כגון שהחרימו על מי שאינו פורע צומנו
ועדיין עומד צמרדו דאז משכח"ל
לאיסור שיחול מכאן ולהצא), והנה כל
חרמי ציצור משנות דור ודור כולם היו
עד"ו שמחרימים דרך כלל לכל העושה
כו"כ, והכין הם חרמים דרגמ"ה ז"ל
וחרמים דר"ת ז"ל וגדולי הראשונים
צצסוף ס' מהר"מ ז"ל מרוט"ב,
והחמירו צהם טובא, ורחוק לומר דמ"מ
לא נאסרו הדברים שהחרימו עליהם רק
הי' איומים שלאחר שיחטאו יטילו
עליהם הצ"ד דיני מוחרס, וע"כ נראה
דודאי האיסורי חרם (על הפעולה

שיטת הראשונים דחסוד הסנודה בכלל ואני אסקופה הנדרסת לפני לומדי תורה לשמה לאחר שלמי מכחיזי הצעיר לכג"ק רשמתי לי על הגליון וז"ל, והן בקודש חזיתי להרדב"ז וז"ל תשו' א' תקנ"א (קע"ז) שהקשה לו קושיית ה"ה על הרמב"ם וכחז וז"ל, ידוע כי המנאף ציד ומוציא ש"ז הוא ראוי לעונש יותר ויותר מהמתקשה עצמו לדעת ומי שהוא מנודה בעצמו הוא יותר עונש מאותו שב"ד מנדין אותו, ויחא לשון הרב ז"ל לפי שלא מלא עונש מפורש במנאפין ציד כחז וז"ל כיון שהמקשה עצמו לדעת ענשו אותו שב"ד מנדין אותו, אותם מנאפין ציד ראויין לעונש גדול ממין העונש בעצמו שהזכירו חז"ל, והוא שיהא צנדי מעצמו שהוא עונש יותר חמור ולא הוצרך הרב ז"ל לבאר עונש המקשה עצמו לדעת שכבר ביאר אותו בהל' ח"ת, ומפני שרצה לכלול בכלל האיסור מי שיציא עצמו לידי הרהור שאין עונשו קשה כמו המקשה עצמו לדעת, נמצאת למד ג' דינים המנאף ציד צנדי הוא יושב מעצמו המתקשה עצמו אינו צנדי עד שיגדוהו ב"ד והמציא עצמו לידי הרהור אסור הוא, ושם י"ש גם דברי ה"ה, (וכבר הארכתי בדבריו בחשובה דלעיל), ע"ש.

ביאר לן הרדב"ז וז"ל דמנודה בכלל עונשו חמור ממנודה בב"ד, וכ"כ עוד הרדב"ז וז"ל בפ"צ מהל' שבוטח

שמחרימים עליה) חל מיד לכ"ע ורק דיני מנודה ומוחרס שעל הגבירא דהיינו דיני הרחקות ואבילות זה לא חל לדעת הרי"א וז"ל מיד כל זמן שלא נחזרר הגבירא, עכל"ק.

והנה שמחתי לראות אשר כג"ק הודה עכ"פ מקנא לדברינו, לדעת הרי"א נמי צנדי בכלל חלו עליו העונשין והקללה שבאין מחמת נדוי, אלא דלא חלו עליו דיני נדוי שאין צריך לנהוג כמנודה, ובהא לכאורה אכתי חלוק בין כג"ק לדברינו שלדעתנו עכ"פ כשהוא לעצמו חל עליו נמי דין נדוי אפילו צנדי בכלל אלא שלאחרים לא חלו דיני נדוי כלומר שאחרים אין צריכים לנהוג בו כמנודה, ולדעת כ"ק הרמה אפילו הוא לעצמו נמי אינו חל עליו דין נדוי אלא קללה ועונשים. ובסמוך עוד נשוב לזה.

והנה כג"ק סיים דנראה דגם בחידוש זה של הרי"א וז"ל לאו דכו"ע הוא, דנראין רהיטת הדברים בחשבות הקדמונים וז"ל דחרימי ציבור שנעשים דרך כלל נעשה מותרם גמור, וכ"כ בחשו' הרשב"א וז"ל ח"ג סי' שכ"א שכח אכל עכשיו שנדו כל מי שלא יפרע המס ליום פלוני וזה לא פרע הרי כל הקהל נוהגים עמו כל אותו נדוי וכו', הרי מבואר דאפילו נדוי דרך כלל חל הנדוי, וצריך חיפוש בחשו' הראשונים וז"ל בענין נדוי צבור, עכת"ד כג"ק שליט"א.

ה"ט שכתב הרמב"ם השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא וכו' חייב לנדוחו, ואם לא נדוהו הוא בעצמו יהא בנדוי, ופי' הרדב"ז שם דאין לומר דקאי אמוזיר שאם לא נדוהו השומע יהא מנודה מאליו אלא על השומע קאמר, ולא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי להחנדות אחר, דאלת"ה נמצא השומע חמור מהמוזיר עצמו, דאילו המוזיר חייב נידוי מפי השומע והשומע יחירונו, אבל השומע מנודה מפי אמורא ומי לנו גדול ממנו להחירו אלא ודאי ראוי לנדוחו קאמר

וב"ב בהגמ"י פר"י ראוי לנדוחו אבל א"ל שרז חנין דשמעתא נדוהו, דא"כ חמור השומע מן המוזיר שהמוזיר הוא בנדוי והשומע בנדוי ולא יהי' לו היחר דאין לנו גדול ממנו וכו', ע"ש.

מבואר מדבריהם ז"ל דהמנודה בכלל כיון שנחנדה מאמורא וכיוצא בו הנדוי חמור שאין לו החרה כלל והי' נראה קצת דהם הם דברי הש"ג סוף פ' שבועת העדות שרמו עליהם כג"ק שליט"א שחלק שם על הגה"ה שבמרדכי והחילוק שם בין מחייב נדוי מפני שהפקיר בנ"ד או באדם אם ירצו למחול על כבודם ולא לנדות הרשות בידם כל עוד שאין שם הפסד בכבוד הצורא ית"ש אבל נדוי כללי א"א לומר כן דהרי כיון שנדו לכל העושה כן אין צדי אדם למחול הדבר.

ג' שיטות במנודה בכלל ומערתה אית לן לכאורה ג' שיטות במנודה בכלל. א) שיטת הגמ"י והרדב"ז הנ"ל דנדוי בכלל חמור ממנודה בנ"ד, דמנודה בנ"ד יש לו היחר ומנודה בכלל אין לו היחר כלל, שנחנדה מפי הגדול שאין לו החרה דמי לנו גדול ממנו להחירו. ב) דעת החוס' דכל נדוי אפילו בכלל אינו מנודה אלא כשנדוהו בשמו ואומרים פלוני יהא בנדוי על שעשה דבר פלוני ואם לא נדוהו בשמו אינו מנודה, אלא שב"ד מצווין לנדוחו וכ"כ הרמב"ן והרשב"א הביאם ה"ה פכ"א מא"ב הי"ח, ואלו ב' שיטות הם מקצה אל קצה, דשיטת הרדב"ז שנדוי כללי חמור מסתם נדוי שאין לו החרה כלל, ושיטת החוס' דנדוי כללי אינו חל כלל אלא שב"ד מצווין לנדוחו. אמנם דעת הרי"א ז"ל לפענ"ד שיטה ממוצעת, כלומר דס"ל כרדב"ז ז"ל והגמ"י דנדוי חל אפילו דרך כלל על כל מי שנדוהו והרי מנודה מעצמו אלא דאפ"ה צריכין ב"ד לנדוחו בפירוש, ואם נדוהו בפירוש אז צריך לנהוג בו מנהג מנודה, וכשיחזור צריכין ב"ד להחיר נדויו, ואם לא נדוהו ב"ד אע"פ שהוא מנודה מעצמו, מ"מ א"ל להחיר נדויו כשחזר בו.

שי' הרי"א ז"ל בדין המנודה בכלל אם הוא מנודה
אלא דכג"ק שליט"א כתב דדעת הרי"א ז"ל נמי כדעת החוס' דאינו חל כלל הנדוי מעצמו אלא חייבין

הובחה מל' הריא"ז דהמנודה בכלל
ה"ז מנודה לעצמו

ולפענ"ד לא נראה כן חדא דא"כ
כשמתים שאם חזר בו א"צ
להחיר נדו כשיחזור, היל"ל שאם חזר
בו א"צ לנדו עוד כיון שפקע ממנו
דין זה מיד כשחזר בו, דאז הי' קאי
אדין שהי' עליו שב"ד צריכין לנדוהו,
וכיון שפקע ממנו דין זה א"צ לנדוהו
עוד, אבל א"צ להחיר נדו כשיחזור
משמע דהי' עליו נדו אלא שאין צריך
להחירו כיון שחזר בו פקע נדו ממנו.

גם מה שכתב ונראה צעני שהמנודה
אין נוהגין בו נדו אלא כשנדהו
בשמו ואמר איש פלוני יהא בנדו וכו',
ואם נדו בכלל ואמרו וכו', משמע שבא
לפרש ב' מיני מנודה אחד שנדהו
בשמו ואחד שנדהו בכלל ותרשיהו
מנודה קרי להו ועליהו קאי מה שאמר
ונראה צעני שהמנודה וכו'. ולפי פי'
כג"ק שליט"א דנדו בכלל אינו מנודה
היל"ל ונראה צעני שהמחויב נדו אין
נוהג בו נדו אלא כשנדהו בשמו וכו',
ואם נחייב נדו בכלל ועבר שום אדם
וכו' א"צ לנדוהו כשיחזור, גם לשון אין
נוהגין בו נדו משמע שאכן אין נוהגין
בו דין נדו, ואם הוא בעצמו ג"כ אין
חל עליו היל"ל ואין נוהג בו דין נדו,
שהי' משמע שאין נוהג בו נדו כלל או
שהמנודה אין חל עליו נדו אלא כשנדהו
בשמו וכו'. אבל כיון שכתב אין נוהגין
בו ר"ל אחרים אין נוהגין בו.

לנדוהו, (ודלא כרמב"ם שפי' דמעצמו
הוא מנודה, וכפי ביאור הגר"א ז"ל
דתרשיהו איתנהו ביה שבאמת כבר הוא
בנדו ע"פ רב ורמז עליו כג"ק
שליט"א), ח"ל, השה"ג פ"ג דמוע"ק
כתב לשון ריא"ז ז"ל ח"ל, ונראה צעני
שהמנודה אין נוהגין בו נדו אלא
כשנדהו בשמו ואמר איש פלוני יהא
בנדו על שעבר דבר פלוני שצריכים
לפרט את חטאיו, ואם נדו בכלל ואמרו
כל העושה כך וכך יהא בנדו ועובר
שום אדם צריכין ב"ד לנדוהו בפירוש
ולנהוג בו דין מנודה וא"צ להחיר נדו
כשיחזור כמבואר בקונטרס הראיות.

ולאחר שביאר דא"א לומר דכוונת
הש"ג דמה שכתב "וא"צ להחיר
נדו כשיחזור בו" קאי על מה דסליק
דצריכין ב"ד לנדוהו וע"ז קאי דאין
צריך להחיר נדו, זה אינו, כמ"ש
הרמ"א ז"ל יו"ד סי' של"ד סכ"ד, והכי
מוכח בגמ' די"ד ע"ב, כתב כג"ק ח"ל,
והפשוט דמש"כ הריא"ז ז"ל וא"צ
להחיר נדו כשיחזור בו דזהו קאי
ארישא אמה דכתוב ומפורש לעיל
דכשנדו דרך כלל אינו נעשה מנודה רק
שיש דין שצריך לנדוהו.

וע"ז סיים שאם חזר בו א"צ היחיר
שהרי אינו מנודה כלל רק יש
עליו דין שצריך לנדוהו, ודין זה פקע
מיד משחזר בו וממילא א"צ היחיר,
עכ"ל כג"ק שליט"א.

יישוב לשון הדיא"ז

ולפ"מ שכתבנו מיושבת נמי תמיהת כג"ק שליט"א האריך אפשר לומר לשון וא"צ היתר חכם על האי שנדו רק דרך כלל, הרי כתב דבכה"ג לא היו מנודה כלל ומה יש כאן להחיר, ומי מרן כג"ק שליט"א די"ל דהרי מ"מ (ע"י הנדו כללי) חל דין שצריכים לנדותו לכשיחטא ויתצטר הדבר לב"ד, ושפיר איכא להסתפק ולומר דפטור בלא כלום א"א (אא"כ מחירין לו הב"ד), וכה"ג כתבו החס' יצמות כ"ב סע"ב וקמ"ל דדין זה דצריך לנדותו פקע ממילא כשחזר בו וא"צ היתר חכם, עכ"ל הטור. ולפענ"ד אי משום הא דבא להשמיענו שאין צריך לנדותו ומיפטור היל"ל ואין צריך לנדותו עוד או ואין מנדין אותו עוד או ופטור מנדויו או כיוצא בו לשון שמשמע דפטור הוא מנדויו, אבל לשון וא"צ להחיר נדויו כשיחזור מוכח בעליל דיש כאן נדוי אלא שאין צריך להחירו כיון שחזר בו ופקע הנדוי ממילא.

ולפ"מ"ש שפיר יש לומר דשיטת הריא"ז היא כשיטת הרמב"ם ז"ל דנדוי בכלל הוה מנודה כבר ע"פ רב או שאר המנדים וכמ"ש הגר"א ז"ל שם, אלא דמ"מ צריך ב"ד עוד לנדותו כדי לנהוג בו מנהג המנודה, ואז צריך גם להחירו, אבל אם לא נדוהו ב"ד א"צ לנהוג בו מנהג מנודה וא"צ ב"ד להחירו.

וביותר מוכרח בזה לשון מהריא"ז בפסקיו שהבאתי במכתבי הנעיר וכג"ק שליט"א העמיקו ג"כ וז"ל, ונראה בעיני שהמנודה אין נוהגין בו נדוי אלא כשנדוהו בשמו (מה שהעמיק כג"ק חיצת "דין" ליחא לא בפסקים ולא בש"ג בדפוסים שלפני) ואומרים פלוני יהא נדוי וכו', ואם נדו בכלל ואמרו כל העושה כו"כ יהא נדוי ועבר שום אדם צריכין ב"ד לנדותו בפירוש ולנהוג בו מנהג מנודה וכו', אבל אם לא ינדו אותו בפירוש אין נוהגין בו מנהג מנודה ואין צריך להחיר נדויו כשיחזור בו עכ"ל, והנה לבד מהדיוקים שדקדקתי על הש"ג הוסיף כאן אבל אם לא ינדו אותו בפירוש אין נוהגין בו מנהג מנודה, והאי לשון אין נוהגין בו מנהג מנודה מיותר הוא לגמרי ואין לו ביאור, והיל"ל בקיצור אבל אם לא ינדו אותו בפירוש אינו מנודה וא"צ לנדותו עוד כשיחזור בו, דפשוט כיון דאינו מנודה אין נוהגין בו מנהג מנודה, ועיקר חסר מן הספר שרוצה להשמיענו שאינו מנודה וא"צ לנדותו כשיחזור וככתב שאין נוהגין בו מנהג מנודה וא"צ להחיר נדויו כשיחזור אבל מדכתב דאין נוהגין בו וכו' וא"צ להחיר נדויו כשיחזור, נראה דהכוונה דודאי הוא לעצמו מנודה הוא אלא דאחרים אין נוהגין בו מנהג מנודה וכשיחזור בו א"צ להחיר נדויו, ודייק להחיר נדויו כלומר שודאי יש עליו נדוי אלא שא"צ להחיר הנדוי שעליו שמאליהם אזלו להו.

או שכן התנו בכלל נדו, ולא דמי למי שנדוהו בפניו שאין מחירין לו אלא בפניו ושלא בפניו מחירין אפילו שלא בפניו כמבואר בנדרים ז' ב'.

האיך מצרפין למנין את המנודה בכלל ולפ"ד הרדב"ז והגמ"י דמנודה עצמו חמור ואין לו היחר לעולם, באמת נ"ע קושית כג"ק שליט"א דא"כ האיך מצרפין למנין הני שהם מנודין ח"ו, אמנם קצת י"ל לפמ"ש הריב"ש סי' קע"ב שכתב כן אמי שעבר עזירה ולא נחנדה לא מצינו שלא יצטרף לעשרה דא"ת כן נפיק מינן צורני צורני שהרי אפילו מאן דעבר אדרבנן נקרא עבריין כדאיתא פרק כירה (דף מ'), וכ"כ הר" מאיר מרוטנבורג ז"ל שהעבריין אם לא נדוהו נמנה למנין עשרה ע"כ, וכ"כ המרדכי רפ"ג דשבוועת בשם תשו' רש"י ובס' המנהיג הובא בב"י א"ח סי' נ"ה, ולפ"ז י"ל דמנודה בכלל נמי כיון דלא נדוהו ב"ד בפי' מצרפין אותו נמי אף שהוא מנודה מעצמו, והטעם שהרי כתב שם הריב"ש ז"ל בשם תשו' רש"י עבריין שלא נדוהו הוא נמנה למנין עשרה כמו שמצינו בעבן שחטא דאעפ"י שחטא ישראל הוא ובקדושתו קאי ולא נפיק מכלל ישראל, אבל אם נדוהו הקהל שיצדל מהקהל הגולה אם יצרפוהו עמהם היכן קללתן ומה הועילו בתקנתם, ואינו ראוי לצירוף כיון שהבדילו אותו מאגודתם וכו'. הנה נראה דעיקר טעמו שלא לצרף המנודה

המנודה בכלל גרע מהמנודה בפירוש או לא

וטעם לדבר לולי דמסתפינא נראה דלא מסתבר דנדו בכלל לא יהי' לו היחר עולמית וכדעת הרדב"ז והגמ"י כיון שלא נדוהו ב"ד דא"כ לא יועיל לו חשובה עולמית, ואטו חז"ל ינדו האדם לעולמים ולא יועיל לו חשובה כלל כיון שנחנדה ע"י נדו כללי אחמהה, ואנן קיי"ל אין לך דבר עומד בפני החשובה, גם כי לפי דעתם נראה דמי שנחנדה נדו כללי אין לו היחר ואם נדוהו אח"כ ב"ד וחזרו והחירו לו מהני ההיחר, ואמאי מהני ההיחר הא הב"ד לא יוכלו להחיר אלא מה שהם נדו וכמ"ש טוט אסר וטוט שרי, אבל להחיר נדו כללי של אמורא אין להם כח שהרי אינם גדולים מן החנא או אמורא, וא"כ יהי' יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא, אם לא ינדוהו הב"ד רק יהי' מנודה מדין נדו כללי לא יהי' לו היחר, ואם ינדוהו עוד הב"ד יהי' לו היחר גם על הנדו כללי וי"ל, אבל לדעת הריא"ז אחי שפיר דדוקא נדו ע"י ב"ד אינו נחר ממילא דהם נדו לפרסמו בדברים ולביישו או לקנסו וכיוצא בו והוא לכבוד הציבור או, מי שמנדה לכבוד עצמו הם צריכים להחיר כיון שהוא לטובת המנדה א"א להחיר ולא יא' מידי נדויו בלי התרת המנדה, אבל המנודה בכלל שהוא בשביל החטא שעבר עליו כיון שחזר בו מחטאו ממילא נחר לו, והו"ל כעין נדו על זמן שממילא נחר לדעת קצת פוסקים,

משום שהבדילוהו הקהל מעצמם ואם יצרפיהו עמהם מה הועילו במקנחם, וא"כ דבר זה חלי ברצון הקהל, ולכן י"ל נמי דוקא במנודה ע"י ב"ד או ליצור שנדוהו, כה"ג אמרינן היכן קללמן ומה הועילו במקנחם אבל כל שמנודה בכלל ולא נדוהו הקהל מעצמם כה"ג מנודה נמי מטורף למינן עשרה כל שלא נדוהו בפי' והרחיקוהו. ואמי שפיר שמוחר לנרפו למינן.

והגם שיש עוד להאריך, אבל אין ברצוני להטריח על מעכ"ק מרן שליט"א בדברינו אשר הם ללא יועיל לפני כג"ק, ואני יודע מיעוט עררי ידיעתי בתורה וכ"ש בספרא, ולא

כתבתי דברי אלו אלא כדי להשמעשע בדברי כג"ק ולהראות חביבות דבריו הקדושים אללינו, שכל אות ואות מדברי כג"ק אנו שוקלים צפלים ומדקדקים בו כאחד הראשונים, ומ"מ לא מנעתי לכחוב גם דעמי העני' כי כן קבלנו שהחלמיד דן לפני רבותיו, ומן חלקנו במורתך.

ובזה הנני אחוה קידה ידי"ג קשור באהבתו באמת ובלב תמים, דושכ"ק ומתפלל לאריכת ימיו ושנותיו בכל יום פעמים עדי יבא גואל צדק לירושלים, החותם ברעדה ובלב ונפש.

מנשה הקטן בן רחל לאה

בענין הנ"ל ובמסתעף

יום ב' פ' חיי שרה ליהודים היתה אורה
לפ"ק (תשל"ז)

לפא"כ הגאון הגדול מאירי המשיבים
שבדור וכו' וכו' הגר"מ קליין שליט"א.

אחדעש"ג תורתו כלל הכבוד.

הנני מאשר קבלת המכתב השני
במועדו וקבלת קונטרסים יקרים
שערי המשנה ושערי אמונה וקונטרס
בענין פגישה בין חו"כ, ולפני איזה
ימים קבלתי עמס"כ במאסף "המסרת"
בהלכות נדוי, אבל חולשתי גברה
בעוה"ר שאפילו ללכת ד' אמות הוא
אצלי מעבודות קשות, וכ"ש מלאכת
העיון בענינים עמוקים שאני עני וכואב
צריך לזה החאמצות מרובה, ואולי אזכה
עוד לקחת מועד לעיין בכל הנ"ל.

עוד בענין המנודה בבלל

ובעת אכחוב הנלעג"ד בדברי הרי"ז
ז"ל דמוע"ק, הנה מודה אני
שמשמעות הלשון נוטה כמס"כ כ"ג
שליט"א (שכשנודו דרך כלל הוא עצמו
צריך לנהוג בעצמו דיני נדוי אבל לא
אחרים) ומה נעשה שהדעת אינו מקבל

כלל ד"ז מאחר דלפי מיעוט ידיעתי לא
מצאנו נידוי כזה (היינו שיהא מנודה
לעצמו ולא לאחרים) בשום מקום, וכי
הרי"ז בא לעשות חקנות חדשות, והלא
דבריו הקדושים נשאנו מהגמ'
והקדמונים שלפניו ואין נראה באופן
שום מקור לזה שהנדוי חל לחצאין,
ובשלמא לפמ"ש דסובר דלא חל הנדוי
כלל רק חל חיובא לנדומו כשיהא
עברין, זה מקומו ומקורו ברור ע"פ
שיטת החוס' דמה דחניא הקורא
לחצירו עבד יהא בנדוי שהכריחו דלא
הוי מנודה ממילא אלא שב"ד חייבין
לנדומו, ומזה למד הרי"ז ז"ל שכל
כה"ג (היינו שהי' נדוי דרך כלל) אינו
חל נידוי רק חיוב לנדומו, ולכן כחז
הרי"ז ז"ל גם כאן שאם עבר חייבים
לנדומו, והכל כאשר לכל בני ע"פ
שיטת החוס' דקדושין דף כ"ח וכן בא
הש"ג ספ"ד דשבועות ללמוד מכאן
גזרות ונדוין של רבינו גרשון. מאוה"ג
להאיא דהקורא לחצירו עבד שאינו
מנודה מאליו אלא טעון נדוי ע"פ ב"ד,
אבל לומר שהרי"ז ז"ל מחדש כאן סוג
נדוי חדש דהיינו שמנודה לעצמו ולא
לאחרים אין הדעת מקבלו מאחר שאין
לנדוי כזה שורש וענף.

נפק"ם בין תנא השונה משנתו לחכם
המפיל נידוי

והנה נלענ"ד ברור שהריא"ז ז"ל נסמך
על שיטת החוס' הנ"ל, דמה
שאמרו חז"ל יהא בנדוי היינו שחייבים
לנדומו וה"ה לכל כה"ג שנדו דרך כלל,
אבל בהיפוך דהיינו בדעת החוס' אין
לקבוע כלל סקוצרים כהריא"ז ז"ל (דכל
נדוי דרך כלל אינו חל רק חיוב לנדות)
די"ל שיש חילוק בין חנא הלומד
לחלמידיו לבין חכם המנדה את
העבדיין, דחנא השונה לחלמידיו (שכל
העושה כו"כ יהא בנדוי) אינו בא עכשיו
להטיל נדויים רק ללמד מי הוא החייב
נדוי או ללמד שהעושה כן דינו בנדוי
אבל לא שהחנא מטיל עליו עכשיו נדוי,
ולכן שפיר מחפרש הא דקחני שיהא

בנדוי היינו שחייבים לנדומו, אבל חכם
העוסק בהטלת הנדוי שפיר י"ל
דכשאומר ה"ז בנדוי פירשו שמעכשיו
חל, וע"כ מגוף שיטת החוס' והרמב"ן
וש"פ דקיימי כומיהו אין להוכיח כלל
דקיימי בשיטת הריא"ז ז"ל.

ואע"פ שהלשון של הריא"ז נוטה יותר
להתפרש כדברי הדר"ג שליט"א
מ"מ אינו מוכרח, והנני כותב כ"ז
כתלמיד הדן בקרקע לפני רבותיו אבל
לא כחולק ח"ו.

והנני דר"ש הדר"ג שליט"א.

המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה
בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

עוד בענין הנ"ל

מלכוא בכחוצים בענין זה עוד, וכ"ש כי מעכ"ק בטובו וענותותו יחירה כבר השיב פעמיים בענין זה. אמנם אהבה דוחקת השורה והיות כי מעכ"ק כתב כי באמת לישראל דריא"ו נוטה להחפרש כדבריו שכשנודו דרך כלל הוא עצמו צריך לנהוג בעצמו דיני נדוי אבל לא אחרים, ומיהו מה נעשה שהדעת אינו מקבל כלל ד"ו, ומאחר דלא מלאנו נדוי כזה (היינו שיהא מנודה לעצמו ולא לאחרים) בשום מקום, והריא"ו לא בא לעשות תקנות חדשות אלא דבריו הקדושים נשאבו מהגמ' והקדמונים שלפנינו ואין נראה באופן שום מקור לזה שהנדוי חל למלאין, ובשלמא אי סובר דלא חל הנדוי כלל רק חל חיוצא לנדוהו כשיהא עברין זה מקומו ברור ע"פ שיטת החס' דמה דמיא הקורא לחזירו עבד יהא נדוי שהכריחו דלא הו' מנודה ממילא אלא שב"ד חייבים לנדוהו, מזה למד הריא"ו ז"ל שכל כה"ג (היינו שהי' נדוי דרך כלל) אינו חל נדוי רק חיוצ לנדוהו, ולכן כתב הריא"ו ז"ל גם כאן שאם עבר חייבים לנדוהו והכל כאשר לכל בניו ע"פ שיטת החס' קידושין דכ"ח, וכן בא הש"ג ספ"ד דשבוועות ללמוד מכאן גזירות נדוין של ר"ג מאוה"ג להאיא דהקורא לחזירו עבד שאינו מנודה מאליו אלא טעון נדוי, אבל לומר שהריא"ו ז"ל מחדש כאן סוג נדוי חדש דהיינו שמנודה לעצמו ולא לאחרים, אין

מוצש"ק א' לסדר וראשו מגיע השמימה התשל"ג בני יצו"א

רב הרבנים גאון הגאונים זקן שבסנהדרין, יגל יעקב ישמח ישראל, בזכותו נראה בנחמת ישראל, אור יקרות וקפאון, כולם שותים תורתו בצמאון, נשיא אלקים בישראל, ציס"ע ע"ה, בוצינא קדישא נזר הקודש מופת הדור רבן של ישראל, ה"ה כ"ק הדרג"ת מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בני ברק ה' יקימנו ויחזקהו עד ביאת משיח צדק.

אחדשכ"ק באהבת נפש וביראת הכבוד יחירה.

מכתב גילי זה מיום ב' פ' חיי הגיעני ובעודו בכפי אצלענו וליהודים היחה אורה ושמחה וששון ויקר לנו אשר נחיקרתי בעיניו הצדולחים לעין כדבריו ולהעיר בהם כפי רוח צינח הקדושה, אמנם לבי נפל בקרבי צראותי לער מרן כ"ק שקובל עבור עון הדור וחולשתו גברה עלי כקהדר"ג שאפילו הליכת ד"א קשה לו, ואנן מללאין למלכא עילאה בעד מלכא מחאה מרן כ"ק שליט"א שיזכה ואריך ימים אחנו עדי יבא ינון ולו יקהם עמים עם כקהדרג"ת צראש אמן.

אין לומר שהריא"ו חידש סוג נדוי והנה כבר כתבתי כי הי' לי למנוע

הדעת מקצלו מאחר שאין לנדוי זה שורש וענף, עכל"ק.

אופן הנידוי דיהודה

ומבאין ואילך דברי החלמיד אסקופה הנדרסת לפני לומדי חורה לשמה הדין בקרקע, במ"ש כ"ק שליט"א ללא מצינו נדוי לחלאין בשום מקום, ולפענ"ד נראה דדבר זה במחלוקת שנויה, דמצינו מחלוקת הראשונים ז"ל במי שנדה על חנאי בעוה"ז ובעוה"ב אי יש לו הפרה, ורבינו ירוחם בספר אדם וחיה הביא ראיה מיהודה שלא הופר נדו מפני שנדה עלמו ע"ת בעה"ב, שאל"כ אמאי לא החיר אותו יעקב, ובשו"ת חשב"ץ ח"ב סי' ע"ב הקשה השואל עליו מגמ' מכות (י"א ע"ב), והחשב"ץ העלה דנדוי ע"ת לעוה"ב לצד צריך הפרה, אלא שכחב היותר קשה שכל זה הוא שאם נדוי של יהודה לא הופר היאך היו יושבים חוץ ארבע אמותיו ומקרא מלא הוא וינשק לכל אחיו וגו', וא"ת שענייני המנודה מדברי סופרים הם ועדיין לא נאסרו דיני המנודה, וכן הוא דעת הרי"ף ז"ל בפ' ואלו מגלחין דכלהו צעיא דלא איפשיטא פסיק החס לקולא, ודאי כן הוא שדיני המנודה שיהא נאסר לספר ולכנס וכלל אותם דברים שנשאלו בהם שם הם מד"ס ואוליגן בהו לקולא, אבל הנדוי עלמו ד"ת כדמוכח החס (מ"ק ט"ו ע"ב) דאמרינן כל אותם מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו מנודים לשמים והיו משלחין קרבנותיהם, ואמרו מנודה

לשמים שאני, דמשמע דנדוי ד"ת הוא שהי' נוהג במדבר, וענין הנדוי אינו דבר אחר אלא הרחקה מד' אמות כדאמרינן בפ"ק דנדרים במנודה אני לך ובמשמתינא ממך ובמרוחקני ממך דלא יחיצנא בד"א דידך משמע, וכיון שכן האיך נפל יוסף על יהודה והי' מנודה, ומטעם זה פי' דיהודה לא הי' מנודה בעוה"ז כלל רק לעוה"ב ודלא כמ"ש רש"י ויגש, וכ"כ עוד בח"ג דעיקר נדוי חלי בהרחקת ד"א.

הרחקת ד"א מהמנודה אם הוא מדאורייתא

והנראה מדברי החשב"ץ ז"ל דס"ל דעיקר נדוי מדאורייתא הוא הרחקה ד' אמות ממנו וההרחקה הוא על אחרים, והגם דשאר דיני נדוי מדרבנן הם, מ"מ הרחקה ד' אמות דאורייתא הוא, דאל"כ אכתי ציהודה נמי נימא דדין הרחקה לא הי' להם שהוא מדרבנן, וכיון דס"ל דעיקר דין נדוי הוא הרחקה מד' אמותיו, של מנודה א"כ פשוט דא"א לפרש מנודה שיהא הוא בעלמו מנודה ולא על אחרים, וזה כמ"ש כהדר"ג קדושמו שליט"א דליכא נידוי לחלאין.

וביהו מדברי הראב"ד מוצא ברא"ש מו"ק ט"ז בד"ה ירושלמי בא"ד ח"ל, מה שאמרנו לעיל ממעשה ברק דשמחיה למרוז דכתיב אורו מרוז שהוא נדוי וקללה וכו', ונידוי לחודה אין בו קללה אלא אומר צנידוי יהא וכו',

דהריתוק הוא מן התורה, ולפ"ז שפיר יש ליישב נמי קושיה החשב"ץ הנ"ל מיהודה שהרי החשב"ץ ז"ל בעצמו כתב דדיני מנודה שהם מדרבנן עדיין לא נאסרו א"כ שפיר י"ל דלא היו נריבין להרתיק ד"א מיהודה.

אם פצינו נידוי לחצאין

אל"א דלפ"ז שפיר י"ל דנדוי בכלל שנדוהו חכמים בשביל שעבר עבירה שיהא נדוי ממש ואפ"ה רק לעצמו ולא לאחרים, דכיון דדין הרחקה נמי חלי דדעת המנדין ובכוונתן לא ראו לנדוהו רק שבעצמו יהא נדוי ולא לאחרים, שהרי מצינו באמת נדוי לחצאין שהמנודה לכל העולם שריבין להרחק ממנו ד"א ואפ"ה אשמו ובניו אין נריבין להרחק ממנו, ואפ"ה הוא בעצמו מנודה הוא לעצמו ולכל העולם ולא לאשמו ובניו, שכן דעת המנדין שלא למנוע ממנו חשמיש בני ביתו כמ"ש הרא"ש ז"ל, וכיון שכח והטעם דאשמו מותרת לישב בד"א שכן דעת המנדין וכו', נראה דיש מנודה לחצאין עכ"פ שלא למנוע ממנו חשמיש לדעת הראב"ד והרא"ש ז"ל, ולהחשב"ץ דס"ל דהרחקת ד"א מעיקר הנדוי הוא מה"ט א"כ גם אשמו ובניו ביתו נריבין להרחק ממנו, וא"כ לכאורה חלי במחלוקת החשב"ץ והראב"ד ז"ל.

והטעם לזה י"ל כמ"ש במכתבי שלא ראו חז"ל שיכשלו בו בני"א שאם יהא נוהג במנודה בכלל כל דיני נדוי

ואעפ"כ מנודה סתם אין אוכלין ושותין עמו ואין יושבין בד' אמותיו חוץ מבני ביתו ואשמו ובניו שמוחרים עמו ואעפ"כ האוכל עמו, והיושב עמו אין עליו דין מנודה ומותר עד שיחרימו או ינדו בפירוש, ומנ"ל דמנודה סתם אין יושבין בד' אמותיו וכ"ש דאין אוכלין עמו מעובדא דר"א (ב"מ דנ"ט) שבירכוהו וישב לו ר"ע ברחוק ד"א, ומנין שאשמו ובניו מותרין לעמוד בחוץ ד"א ממעשה דהורקנוס בנו (סנהדרין ס"ח) שהי' משמשו וחולץ חפיליו, ועוד מדבעיא לן במנודה מהו חשמיש המטה אלמא אשמו מותרת לישב בד' אמותיו, והטעם שכן דעת המנדין שלא למנוע ממנו חשמיש בני ביתו כדאמר בנדרים ל"ט מחייתה לא אדריה ואינו יכול להיות בלא שימוש בני ביתו, עכ"ל.

נראה מבואר דס"ל דהרחקת ד"א לא היא אלא דרבנן, והם תקנו לאחרים שירחקו ד"א ממנו והחירו לבני ביתו שלא להיות בלא שימוש, ובידס להחמיר ולהקל והכל חלי דדעתם להחמיר או להקל ולקרב או לרחק, ודעת המנדין היחה שלא למנוע ממנו רק אחרים ולא בני ביתו, וכ"כ להדיא הרא"ז בפסקיו שם דף קפ"ז סי"ג ח"ל המצורע והמנודה הרי הן מרוחקין ומובדלין מן הבתים זה מפני טומאתו וזה מפני שרחקוהו חכמים וכו', והנה כתב להדיא דהריתוק של ד"א שהמנודה הוא מובדל מן הבתים הוא משום שרחקוהו חכמים, ודלא כחשב"ץ

מנודה לכל אדם כגון אמי לדינא וכו' או לדבר עבירה בין שנדוהו ב"ד בין שנדוהו כל אדם, אבל מנודה לחצאין כגון תלמיד שגדה לכבודו וכן מנודה לעיר אחרת שנדוהו לכבודם כיון שאינו מנודה לכל אינו חסור צדיני המנודה אלא שבני אדם מרחקין אותו כדי לביישו אבל אבילות אין עליו שאין אבילות לחצאין, ע"כ הא דאמרין מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו לעירו הוא דאינו מנודה אבל לשאר עירות מנודה ובהנהו דשוו לדידה אבל דעדיפי מיני לא, כל זה מדברי הראב"ד ז"ל, עכ"ל.

הנה מבואר דס"ל דיש נדוי לחצאין ואבילות הוא דליכא לחצאין, אבל מנודה יש לחצאין שמנודה לעיר אחת ולעיר אחרת אינו מנודה ומנודה לאדם אחד ולשני אינו מנודה, ובכל אלו שמנודה לאחד ולא לשני הרי הנדוי הוא לחצאין שהוא מנודה לעצמו גם בעירו וצריך לנהוג צדיני מנודה בעירו, ואחרים לא נוהגים בו דיני מנודה בעירו. אשתו אם חייבת לנהוג בו דין מנודה

וביותר מבואר הדבר להר"ן נדרים דף ח' ע"א בהא דמר זוטרא חסידא דכי מחייב בר בי רב, שמחא משמית נפשיה ברישא והדר משמית בר בי רב וכי עייל לביתי שרי לנפשיה והדר שרי ליה, ופי' הר"ן דכי עייל שרי לנפשיה כדי שלא יטרכו ב"ב להחרק ממנו, ומהא משמע דמנודה אפילו ב"ב

ולא ידעו בנ"א שהרי אין קול לדבר נמלא נכשלים בו, וכמ"ש הרמב"ם כן להדיא בפ"ב מהל' שבועות (ה"ט) דמה"ט השומע הזכרת השם ונדה צריך להחיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו יודע שנדוהו (וגירסת ס"א שאינם יודעים), ונראה החילוק בין חילופי גירסאות דלגירסתא שאינו יודע משמע הא כל שידע לא יכשלו עוד בו בנ"א שהוא בעצמו יודיעם, ולגירסת ס"א שאינם יודעים פי' שכל העולם אינם יודעים והוא לא יודיעם, וכדי שלא יכשלו בו בנ"א חייב להחיר הנדוי מיד כדי שלא יהא מכשול. ולפי' חקשה היאך קאמר הרמב"ם בפכ"א מהאס"ב הי"ח שהעושה זה בנדוי הוא יושב ופי' הי"ח שחכמים נידו כל מי שיעשה כן והרי הוא מנודה, ותקשה ליה לדידה היאך עשו חכמים ונדו בכלל לכל העושה כן ולא חששו משום מכשול לאחרים והי' להם לנדוהו ולהחירו מיד או שלא לנדוהו, עכ"פ להרמב"ם הני דברים סתראי נינהו, אבל לפ"מ שכתבנו אחי שפיר דנדוי בכלל ס"ל להרמב"ם כהרא"ז דאינו צדיני מנודה לאחרים כלל וליכא מכשול לאחרים ושפיר מותר לעמוד בד"א.

יש נדוי לחצאין ואין אבילות לחצאין

איברא דהרא"ש מו"ק ט"ז הנ"ל ד"ה ירושלמי בל"ד ועוד נ"ל וז"ל,

הא דאמר במנודה סתם דאסור צדיני המנודה דוקא במנודה לב"ד שהוא

נוהגין בו נדוי, דאי לא מאי כי עייל לביחיה. ומיהו הראב"ד ז"ל כתב דאשמו אינה חייבת לנהוג בו נדוי, מדאיבעיא לן בפרק ואלו מגלחין (מ"ק ט"ו) מנודה מהו בתשה"מ וכו', א"ו אשמו מותרת, וכתב הר"ן ואפשר לדחות רא"י זו דאפילו אח"ל דאשמו חייבת לנהוג בו נדוי משכחת להווא בעיא במנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו, ואפ"ה הוא ענמו מנודה, ואם אימת דמנודה אסור בתשה"מ הוא ענמו אסור בכך אע"פ שאשמו מותרת, ע"כ.

שייך שאדם יהא בנידוי ואחרים לא יתרחקו ממנו

והנה מצואר מדברי הר"ן לפי מה שדחה ראית הראב"ד דאפשר מנודה לעיר אחרת ואינו מנודה לעירו, ואפ"ה הוא ענמו צריך לנהוג בו דיני נדוי, וא"כ מצד ענמו הוא אסור בתשה"מ אבל אשמו מותרת לקרב אליו בד"א, וכן כל בני עירו, וא"כ מצואר דאפשר למנודה לחצאין שהוא בענמו מנודה הוא ואחרים אין צריכין להתרחק ממנו. וכ"כ בלבושי שרד יו"ד חידושי דינים אות קכ"ב וז"ל, הא דקיי"ל סי' של"ד סי"ט מנודה לעיר אחרת אינו מנודה לעירו, היינו שאין בני עירו צריכים להתרחק ממנו וכה"ג אבל הוא ענמו צריך לנהוג כל הדינים הנוהגין במנודה עכ"ל, והביא לענמו רא"י מר"ן הנ"ל והוצא בפ"ת שם בקיזור.

ולפ"ז נראה ליישב לדעת התשב"ץ

דריחוק ד"א הוא מדאורייתא א"כ תקשה לכאורה באשמו אמאי מותרת, ואח"ל אסורה מאי קמיבעיא ליה בגמ' אי מותרת בתשה"מ כיון דאסורה לעמוד בד"א, ולהנ"ל י"ל במנודה לעיר אחרת וכדעת הר"ן, איצט"ל דבעיקר הדבר קשיא כיון דריחוק ד"א דאורייתא הוא אמאי מעיר אחרת לעירו אין צריכין לנהוג בו ריחוק ד"א כיון דעיקר נידוי ד"א הוא, וע"כ דהכין הו' התנאי וקשיא להתשב"ץ ז"ל דנדוי לא הו' אלא ריחוק ד"א. וז"ע. והא קושיא דתשה"מ ה' אפ"ל כשאין אשמו יודעת, ומיהו עיין גליון מהרש"א סי' של"ד דלצורך המנודה להגיד לה וא"כ חייב להודיעה, וז"ע, ואולי כששניהן מנודין בדבר אחד, וי"ל.

לשי' הריב"ש יש נידוי לחצאין

והעיר ה' עיני ומנאמי לרבינו הגדול הריב"ש ז"ל סי' ס"ב בעובד על תקנת הקהל שכתוב בהן וכל העובר יהי' מותרת ומנודה, אם יודע לראובן ששמעון פרץ הגדר אם חייב לנהוג בו דין מנודה, תשובה אין ספק שהעובר הוא מנודה והי' מן הדין שינהגו בו דין מנודה כל מי שידע בו שעבר, אבל אחרי שלא נהגו בכך מעתה יש לומר שעל דעת המנהג הם מתקנים שהעובר עונו ישא אבל הקהל או היודעים לא יתפשו במכשול עונו עד שיכריזו עליו, והרי הוא כאלו כתבו כן בפי' התקנה וכו', ועיין ר"ן בתשובה סי' ס"ה,

מנודה והטעם משום מכשול וכמ"ש
הריצ"ש ז"ל.

אלא מעתה שפיר י"ל כן נדעת
הריא"ז דס"ל דכל נדוי בכלל חל
הנדוי עליו והרי הוא מנודה לעצמו,
וכדעת הרמב"ם פכ"א מה"א הנ"ל
ע"פ פי' ה"ה, וכן הוא דעת רש"י
הוצא פ"ד משבועות הנ"ל, בש"ג הנ"ל
ומ"מ ס"ל דאינו חל אלא על העובר
עצמו ולא על אחרים עד שלא יכריזו
עליו וינדוהו ב"ד צפרטות בשמו, שכן
היתה החקנה מתחלה על העובר ולא
על הציבור, והוא מחויב לנהוג בנדוי
אפילו לא נדוהו ב"ד, והציבור אינו נוהג
בו מנהג מנודה אלא כשנדוהו ב"ד ג"כ
שלא רצו חז"ל שהקהל כולו יתפשו
במכשול עונו אם לא הכריזו עליו, וס"ל
להריא"ז דעל נדוי בכלל כיון ששם
ומתחרט אינו צריך היחר עוד.

אלו דברי התלמיד הרוצה להתלמד וח"ו
לא אומר קבלו דעתי אפילו לקטנים,
וכ"ש למרן רבן של ישראל אשר מפיו
אנו חיים, ולא באתי רק להשתעשע
בד"ת עם כג"ק אשר קטנו עבה ממתני.

דושכ"ק מאהבה גמורה ונפשי קשורה
בנפש כקהדר"ג בקשר של קיימא
בעבותות אהבה ויראת הכבוד, והנני
אחזה קידה לפני כג"ק החותם בלב
ונפש.

מנשה בן רחל לאה

ובש"ע יו"ד סי' רנ"ח סל"ב כתב כיון
שלא נהגו לנהוג עם העובר על הסכמת
הקהל בדין מותרם, י"ל שעל דעת
המנהג הזה מתקנים אם לא שהחנו
בפי' שינהגו בו דין מותרם ועיין ש"ך
שם סק"ד. ולדידן מבואר מדברי
הריצ"ש ז"ל דאפילו היכא דחל הנדוי
בכלל יש נדוי לחצאין שהעובר עונו ישא
והקהל לא יתפשו ולא יכשלו בעונו עד
שיכריזו עליו ואין צריך להתרחק ד"א
אלא הוא עצמו נוהג מנהג מנודה
וכמ"ש בס"ד לדעת הריא"ז.

ענין תקנת הקהל והנדוי ע"ז

ובשו"ת הרדב"ז סי' תשמ"ד (צ"י)
עליו הפ"ח) כתב, דאם הכריזו
עליו אח"כ צריך לנהוג בו כל דיני
מותרם, דטעם המנהג הוא כדי שלא
יכשלו בו רבים בלי ידיעה והכרזה אבל
אחר הכרזה נסתלק הטעם, וכ"כ
המחבר יו"ד סי' של"ד ח"ל, נהגו שלא
לנהגו נדוי בעובר על גזירת הקהל
בחרם ונדוי עד שיכריזו עליו, ופשוט
דהכונה במ"ש נהגו שלא לנהוג נדוי
בעובר וכו', היינו אחרים הוא שלא
ינהגו בו מנהג נדוי אבל הוא עצמו
נוהג בלי הכרזה, ולאחר הכרזה גם
אחרים נוהגים, ונראה דזה מה שצ"י
הרמ"א סי' רכ"ח הנ"ל אם לא שהחנו
בפי' שינהגו בו דין מותרם, וכוונתו דכל
חרם ונדוי בכלל שנחרם בסתם הוא רק
על העובר לנהוג בו מנהג נדוי, אם לא
שהחנו בפי' שינהגו בו אחרים דין

מערכה ג'

בענין מהדרין דנר חנוכה

בעה"י

אור ליום י' פ' בא עזרתכם לפ"ק
(תשל"ז)

לפא"מ כבוד הגאון הגדול פאר הדור
מאבירי המשיבים לדופקי בתשובה וכו'
וכו' הגר"מ קליין שליט"א.

אחדרשה"ט דהדר"ג בכל הכבוד הנני
מן המודיעים . . .

וברי שלא (יהי') מכחצי ריקס מד"ח
ציקשתי את נכדי שיעמיק קושיא
אחת שלל"ע גדול כי הכתיבה קשה עלי
הרבה.

הערה ע"ד התוס' דשבת כ"א ע"ב

בתבו החוס' בסוגיא דחנוכה דמהדרין
מן המהדרין שמוסיפין והולמין
לא נוהגים במהדרין נר לכאו"א, שאם
יעשו נר לכאו"א שוב ליכא הוכחה
לימים הנכנסים או לימים היוצאים
שיאמרו שכן אנשים יש צנית, והר"ן
ז"ל הביא דברי החוס' אלו וכו'
שהרמב"ם ז"ל פוסק דעבדין תרמי
כמהדרין וכמהדרין מהמדרין, ול"ע
מנא להו לרבותינו צעהחוס' ז"ל דמה

שאמרו בגמ' טעמא דצ"ש ודצ"ה כנגד
הימים היוצאים וכנגד הימים הנכנסים
הכוונה הוא לפרסומי ימים הנכנסים
והיוצאים, דלמא כונת הגמ' רק ליחן
טעם למה צתרו צ"ה סדר זה של
מוסיף והולך משום שכן הוא סדר ימים
היוצאין ולצ"ש איפכא, והרי הא דאמר
אידך מ"ד טעמא דצ"ש כנגד פרי החג
ואטו צריכים לזכור ולהזכיר לאחרים פרי
החג בשעת קיום מצות נ"ח, ובודאי
פשוט שכוונת הגמ' כנגד פרי החג
היינו שהוא טעם על התנא מה ראה
לצחור סדר זה לפי שכבר איכא סדר
כה צפרי החג.

ועי' פ"ק דסנהדרין צהא דעיבור השנה
מתחילין צג' ונו"נ צחמשה וגומרין
בשצעה שהוא כנגד צרכא כהנים ות"א
כנגד ג' שומרי הסף וחמשה חזאי פני
המלך, וז' רואי פני המלך וכ"ה צמגילה
דכ"ד לענין הקרואים שצב' וה' היו ג'
וציו"ט ה' ובשצח שצעה ע"ש, ושם
צמגילה הני ששה דיוה"כ כנגד מי כנגד
ששה שעמדו מימיו של עזרא, וצמגילה
כ"א צהא דבשני וחמישי קורין ג' גברי
ח"א כנגד כהנים לויים וישראלים וחד

מוכח כמה ימים ילאו נוכן לב"ש כמה ימים עחידין להיות], אולי סגי כמה שהוא מוכח לעצמו ולב"צ שלו והם הא יודעים כמה אנשים בבית, ואפי' יעשו נר לכאז"א ג"כ יכירו כמה ימים הנכנסים או היוצאים, והרי הא דאיכא הוכחה כמה ימים ילאו אין זה פרסומי ניסא שהי' בימי מתתיהו אלא פרסומי כמה ימים ימי חנוכה עכשיו בשנה זו ובשעה זו שמדליק הנרות, ולכאז"א אין זה ענין לפרסומי ניסא כלל. ושוב מלאתי במשנה ברורה סי' תרע"א וביאור הלכה שם ד"ה כלילה הראשונה שטרח לחרץ זה וכתב דזה ענין פרסומי ניסא מה שחנכה נמשך שמונה ימים דהיינו שהגם דפך השמן טהור שדלק זמן רב ע"ש, ועכ"פ קושיא ראשונה כל"ע גדול, ואולי דברו בזה המפרשים אך אין לי כח לחפש בספרים.

יעקב ישראל קנייבסקי

אמר כנגד חורה נו"כ, ושם הא דאין פוחתין מעשרה פסוקים דח"א כנגד עשרת הדברות וח"א כנגד עשרה בטלנים שבזהכ"ג, ובדברות דכ"ח הני י"ח דברות דשמו"ע כנגד מי דח"א כנגד י"ח אזכרות שבזמזמור קול ה' כו' וח"א דנגד י"ח חוליות שבשדרה, וכל הני הוי נתינת טעם למה תקנו מספר זה לפי שהוא כנגד דבר שכבר הוא במספר זה, אבל לא שצריך בשעת המצוה להרהר ולדעת בשעת עשיית המצוה את הדבר שכנגדו תקנו מספר זה ומנא להו לבעהתוס' ז"ל דהאי דאמר"י הכא כנגד הנכנסים ונגד היוצאים הכונה שיהא פרסומי כמה ימים ילאו או יכנסו בחנוכה זו.

אם יש פרסום גם בראיית מנין הימים ועוד אפי' נפרש שכונת הגמ' דע"פ סדר זה של מוסיף והולך יהא

בענין הנ"ל

יש בנ"א צניח, והר"ן ז"ל הביא דברי
התוס' וכחז שהרמב"ם פסק דעצדין
תרחי כמהדרין וכמהדרין מן המהדרין,
ותמה מעכג"ק דמנ"ל לרבותינו בעלי
התוס' ז"ל דמה שאמרו בגמ' טעמא
דצ"ש וצ"ה כנגד הימים היוצאים
והימים הנכנסים הכוונה בזה לפרסומי
ימים הנכנסים והיוצאים, דלמא כוונת
הגמ' רק ליתן טעם למה בחרו צ"ה
סדר זה של מוסף והולך משום שכן
הוא סדר ימים היוצאין ולצ"ש איפכא,
והרי הא דאמר אידך טעמא דצ"ש
כנגד פרי החג ואטו לריחים לזכור
ולהזכיר פרי החג בשעת קיום מצות
נ"ח, ובודאי פשוט שכוונת הגמ' כנגד
פרי החג היינו שהוא טעם על החג
מה ראה לזכור סדר זה ונתן טעם לפי
שכבר איכא סדר זה בפרי החג, וראי'
לדבר מסנהדרין פ"ק דחשיב צעיצור
שנה מחילין בג' ונו"נ בחמשה וגומרין
בשבעה שהוא נגד ברכת כהנים וח"א
כנגד ג' שומרי הסף וה' רואי פני
המלך וז' רואי פני המלך, וכן הוא
במגילה כ"ד לענין מנין הקרואים שבב'
וה' היו ג' וביו"ט ה' וביו"כ ו' ובשבת
ז' חשיב כנגד מ', ועוד מכמה מקומות
שנותן טעם כנגד מי והכ"י כן הוא,

עש"ק לסדר ויהי ידיו אמונה עד בא
השמש התשל"ז בני יצו"א

מע"כ הרב דומה למלאך ה' צב-אות
יבקשו תורה מפיהו ה"ה מרן הגה"ק
רשכבה"ג וכו' מוה"ר ר' יעקב ישראל
קניבסקי שליט"א גדול מרבן שמו.

אחד שבג"ק ציראת הכבוד.

מכתבו היקר קבלתי ונתמלא הבית
אורה כראות פני אלה' ותרניני,
והנני מנצער מאד מחולשת בג"ק ואנו
מללין לאריכת ימיו ושנותיו בטוב
ונעימים בצריות גופא ונהורא מעליא
ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא
ינון אמ"ס.

ברברי ההערה ע"ד התוס'

ועתה אבא צס"ד להשחעשע בדברי
כג"ק בזה קושיא אשר שדר לן
כג"ק שצלע"ג דברי התוס' שבת כ"א
ע"צ בסוגיא דחטובה ד"ה והמהדרין
שנראה לר"י דצ"ש וצ"ה לא קיימי אלא
אנר איש וציתו שכך יש יותר הידור
דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר
שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים
אבל אם עושה נר לכל אחד אפילו יוסיף
מכאן והילך ליכא היכרא שיסבירו שכך

רק כדעת הר"י, אבל הרמב"ם ס"ל כטעם אידך של שני הזקנים שבזידן כנגד פרי החג ומעלין בקודש ולא מורידין וגמלא דאין הטעם בשביל היכר הימים ושפיר ס"ל דעבדין חרמי כמהדרין וכמהדרין מן המהדרין.

נפק"ם בין פרי החג למנין הימים

וציפיתי נפיה וראיתי לרבינו הגדול הגר"א ז"ל בש"ע כאן ד"ה וי"א שג"כ כתב בהפר"ח ח"ל, וי"א כ"כ הרמב"ם להלכה, נראה שכן הוא דעת הר"י מדהביא מימרא דרבנן אר"י וכו' שני זקנים כו' כנגד פרי החג כו' דמעלין בקודש ואין וכו', דלהאי טעמא לא חיישינן להפירא דימים הנכנסין או היוצאין שכחצו החוס' שם, וכ"מ בגמ' שם חד אמר וכו' וחד אמר כו' דנ"מ בכה"ג וכו"ל, ומסקנא דב' זקנים כמ"ד מעלין בקודש כו', עכל"ק. מפורש דס"ל דבהני טעמי פליגי אמוראי והו' מחלוקת הר"י והרמב"ם, והר"י ובהרמב"ם פסקו כטעם דשני זקנים דמסקנא דשמעמחא הכי, וכוונתו נראה כיון דרבנן הביא מעשה רב משני זקנים הללו עשו, והללו עשו וע"כ להורות הלכה למעשה בזה, ולפ"ז הי' לכאורה מיושנת קושיא כ"ג דאטו לטעמא דפרי החג נמי צריך להזכיר טעם דפריס, דאזכ"י הני חרי טעמי נינהו וטעם זה אינו להזכיר כלל אלא טעם ראשון.

אבל לא שצריכין בשעת המנחה להרהר ולדעת בשעת עשיית המנחה דבר זה דכנגד מי חקנו ומ"ש זו, אלו חורף דב"ק.

ביאור פלוגתת התוס' והרמב"ם

ולפ"ם ריהטא נראה לפענ"ד ליישב קושיא שניה דאטו למ"ד טעמא דב"ש נגד פרי החג וכו', אטו צריך להזכיר לאחרים דין דפרי החג. ולדידי העני בדעת עוד הקשימי דמאי קמ"ל בכלל ובמאי פליגי הני חרי טעמי, אם הכוונה רק בשביל ימים הנכנסים והיוצאים סגי ליה בטעם אחד או של פרי החג או טעם ראשון, עוד ראיתי מקשים דהר"י הביא טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסים וטעמייהו דב"ה כנגד ימים היוצאין אי נמי משום מעלין בקודש ואין מורידין אמר רבה דב"ח א"ר יוחנן שני זקנים היו בזידן אחד עשה כדברי ב"ש ואחד עשה כב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו משום מעלין בקודש ואין מורידין, ולכאורה למה הביא כלל הא דרבנן כיון דאין נפ"מ להלכה וגם לא הביא הטעם השני. וראיתי להפר"ח סי' תרע"א שכתב די"ל דבהני טעמי חלו מחלוקת החוס' והרמב"ם ז"ל דהר"י בחוס' ס"ל דטעמא משום ימים הנכנסים והיוצאים עיקר וטעם זה הו"ל לפרסם הימים וא"כ הכל חלו בפרסום הימים, ולכן צעינן היכר לידע ולהודיע כמה נכנסו וכמה יצאו וא"א

מה טעם שייד בחנוכה ענין מעלין בקודש

איברא דעכ"פ טעם ראשון כ"ע ס"ל
דהו"ל בשביל להזכיר וטעמא
בעי למה וכמ"ש כג"ק שליט"א, גם
בעיקר הדבר לכאורה ז"ע לפ"מ שפי'
הפר"ח והגר"א ז"ל דבהא פליגי
אמוראי ומסקנא דשמעתא כרצ"ח,
א"כ למה פסקו החוס' כטעמא קמא,
וכן פסקו הטור והש"ע והריטב"א
הביא ב' הדעות וכן הר"ן ועיין ב"י
וב"ח. וראיתי להמאירי שהביא בסוגיין
ז"ל והמהדרין ביותר יום ראשון מדליק
אחד בין לא' בין למאה מכאן ואילך
מוסיף והולך שמעלין בקודש ולא
מורידין כמו שמבאר במנחות פ' שמי
הלחם וכו', ושמא תאמר הרי ה' הידור
גדול נר לכל אחד ובתוספת כל לילה
ולילה, חדע שגדולי המחזירים (הרמב"ם
ז"ל) כתובה כדברך אבל לדעתנו אינו
כן שמאחר שאחיה מדליק חשבון בני
הבית אף הרואים יאמרו שכך וכך בני
הבית יש שם ולא ירגישו תוספת ומעמיה
אין הידור אלא בכך וכן המנהג עכ"ל,
הנה לן דעת המאירי ז"ל שהביא טעם
דמעלין בקודש שהוא מסקנא דשמעתא
וס"ל כשיטת ר"י בחוס' ודלא כרמב"ם
ודלא כהפר"ח והגר"א ז"ל. עוד קשה
בעיקר טעם דמעלין בקודש לחודיה ולא
בעי טעם דימים, חקשה אמאי לא
ידליק בכל יום לפי רגונו רק ירבה
בנרות למשל ביום ב' ידליק ג' נרות
וביום ג' ה' נרות ביום ד' ו' נרות או

הרבה יותר כיון דאין נפ"מ לזכרון
הימים אלא לענין מנחה מעלין בקודש
א"כ אין נפ"מ כמה נרות ידליק אלא
שיהי' עלי' מידי יום ביום. אלא דגם
בעיקר הטעם דמעלין בקודש לא זכמי
להבין כוונתם בזה דאטו מנחה היא
להעלות בקודש, ואטו במנחה בבית
המקדש שהדליקו בכל יום נרות שבעה
יש אחיה מנחה של מעלין בקודש או
בקריאת המנחה שקורין ביום שני ג'
וביום חמישי יקראו ד' משום מעלין
בקודש, ואפילו בו ביום למשל שקוראין
בשחרית ובמנחה כגון בעת התענית וכי
מעלין, ואדרבה בשבת ויו"כ בשחרית
קורין ו' או ו' ובמנחה ג' ולא אמרינן
מעלין בקודש, ופשוט דדין דמעלין
בקודש ליכא אלא שאם רוצה לשנות דבר
שבקדושה קי"ל דמעלין ואין מורידין
בקודש אבל לכתחילה ליכא מנחה
להעלות בקודש.

היבן מצינו הידור מחוץ למצוה

ואשר נלפענ"ד דלכאורה בעיקר הידור
זה ז"צ מהו, דבכל מקום שאמרו
ז"ל הידור מנחה ההידור הוא בעצם
המנחה ובחפץ המנחה כגון. באחרונ'
ולולב נאה שצריך שהאחרונ' יהי' מהודר
או הלולב, וכן ס"ת נאה חפילין נאות
טלית נאה לעולם ההידור הוא בחפץ
המנחה, והידור זה דאנן עסקינן בו אינו
הידור בחפץ המנחה, ואדרבה בש"ע סי'
תרע"ב במג"א סק"ג הביא מחלוקת אי
איכא הידור בנרות ארוכות, ובשמן

שדליק יותר ליכא הידור מצוה בין רב למעט, אבל בנרות ארוכות איכא הידור להמג"א והד"מ חולק לכאורה גם בזה, ובסי' תרע"ג ס"א כל השמנים כשרים וכו' ומיהו שמן זית מצוה מן המוצחר ולא כתב מדין הידור, והנה אפילו נימא דעכ"פ איכא הידור לשמן זית ונרות ארוכות אבל זה הידור בעצם המצוה ומנ"ל הידור שחוץ למצוה.

עוד יש לעיין דביום א' שמדליק רק אחד לב"ה ליכא הידור כלל ורק ביום שני מתחיל ההידור ואי איכא חיוב הידור למה לא יהדר גם ביום א' וידליק ביום א' שתי נרות אחת לשם מצוה ואחת משום הידור מצוה, וגם לב"ש כל הימים ליכא הידור ואדרבה פוחת והולך ואין זה הידור שצכל יום פוחת נר אחד, וא"ת דזה הוא ההידור, א"כ אין לך תמיהה גדולה מזו לדב"ה ההידור הוא שצכל יום מוסיף נר ולב"ש הוה הידור צמה שפוחת נר צכל יום, ומאי מהני ליה שהוא נותן טעם לדבריו כנגד ימים היוצאים אבל עצם ההידור ליכא צכל יום שפוחת והולך. ולאחרונה עוד קשה אפילו נימא דההידור הוא משום להזכיר הימים שמוסיף והולך, אבל אכתי תקשה הא גופא למה לא השוו חכמים במדומיהם ותקנו להדליק שמנה נרות צכל לילה ולילה וממילא נדע הנם ושהי' שמונה ימים, אלא תקנו לנו להוסיף צכל לילה ולילה נר אחד.

ב' עניינים בפרסומי ניסא בחנוכה

ואשר נראה מזה צם"ד דבהדלקת נר חנוכה איכא צ' מצות א' מצות פרסומי ניסא שעשה הקצ"ה לנו נם בפך שמן, ולזה תקנו להדליק נר אחד לכל אחד ואחד צכל שמונה הימים ודי צוה לפרסם הנם שהי' נם צכלל. אמנם יש עוד מצוה לפרסם שצכל יום ויום נעשה נם חדש בשמן זה ולא שהנם נעשה צפעס אחת על כל שמונה הימים אלא שצכל לילה ולילה נחוסף נם חדש, וזה ההתחדשות מן הנם המשיך לזמן שמונה הימים, ולזה תקנו שצכל יום ויום כשיראו שהיום מדליקין חמש נרות ידעו כי כבר היו חמשה ימים שנעשה בהם נם לישראל וכן עד לשמונה וממילא יתפרסם הנם, צכלל, שנעשה לישראל, בימים, שהרבה ימים נעשה הנם לישראל. ומדויק צוה לשון הלבוש ס"ב וז"ל נוהגין להדליק וכו' וכן צכל לילה כל אחד מוסיף והולך נר אחד עד שבאחרונה ידליק כל אחד ח' נרות, כי זה הידור למצוה שבה ידעו וזכירו הכל כמה ימים יצא צהתמדה ותוספת הנם, וכשזכירו ימי משך ותוספת הנם שהי' זמן רב יש צו פרסומא ניסא ושצח יותר להש"י וכו', הנה דביאר דהתוספת שצכל יום הוא ההידור שבה ידעו וזכירו התמדת ותוספת הנם כמה ימים הי'. ובסי' תרע"ו ס"ה כתב עוד הלבוש ז"ל דצריך שיצרך על נר הנוסף תמיד שהוא מורה על הנם, שהרי בתוספת הימים נחוסף הנם אבל אם הי' מתחיל צליל א' להדליק צצד שמאל או צנר

והקשה דטעמים אלו אין מספיקין אלא או לפוחת והולך או מוסיף והולך, אבל בעיקר הדבר צריך טעם לחילוק חכמים ולא השוו מדותיהם שידליקו בכל הלילות בשוה, ותי' נמי דודאי כן הי' מעיקר התקנה וטעם דמהדרין מן המהדרין כיון דבכל יום נחרזה הנס ונחרזה פרסום הנס וחיבת המקום ביותר, לכך ראוי לעשות הידור מזה לפי ערך פרסום הנס, והאריך שם קצת, והמעין בדבריו יראה דמתאימים לדברי הלבוש הג"ל, ותי' שם גם למ"ד כנגד פרי החג דודאי אין זה עיקר הטעם. ומיהו לדיון עכ"פ מיושבים כל הקושיות שהקשינו לעיל חדא למה ביום אחד אינו מדליק ב' משום הידור, דביום אחד ממילא ניכר הנס שכלילה ראשונה, וגם מה שההידור הוא כאן מחוץ למזהב דבאמת ההידור הוא מזהב בפני עצמה, וקצת יש לדייק מלשון רש"י שפי' שבת הג"ל המהדרין אחר המזות ולא במזות שההידור לעשות עוד מזהב, וגם לב"ש שפוחת והולך נמי הוה זה הידור שיודעים כמה ימים הי' הנס וגם כל הקושיות הג"ל.

ההידור דג"ח הוא מצוה בפ"ע

ולא אכחד מעטי דלפמ"ש צמ"ד הרי עלתה לן דין חדש, דהכא ההידור הוא מעיקר מזהב בפני עצמה, והי' אפשר לפשוט חקירת האחרונים ז"ל צמי שהדליק נר חנוכה ושבת ולא צריך ואכחי לא הדליק כל הנרות של הידור

השמאל וכו' וכן בכל הלילות כדי להפנות לימין נמצא אע"פ שהי' פונה דרך ימין מ"מ לא הי' מצרך כל ימי חנוכה אלא על נר אחד ואין בזה כל כך פרסומי ניסא ע"ש, מצוה עכ"פ דהנר הנוסף מפרסם יום חנוכה שאנו עומדין בו ושנעשה גם בו נס ונחפרסם שלא רק לילה אחד נעשה הנס אלא כל לילה ולילה.

ישוב כל הקושיות דלעיל

ולפ"ז מובן שחקנו חז"ל להדליק בכל יום להוסיף נר אחד ולא חקנו שמנה נרות, דאז לא יעלה המכוון, דאכחי לא ידעו אם נעשה נס בכל יום או נעשה נס אחד על כל שמנה ימים, ולכן מדליקין שמנה נרות. וגם לא יוכלו לחקן שכל יום ידליק רק שתי נרות ואחד יהי' לעיקר הנס והשני יהי' חוספת הנר ולהראות שכל יום הי' נס, דכיון דיראו שתי נרות אכחי לא ידעו כמה ימים הי' הנס דהרואה לא ידע רק שגם היום נעשה נס ולא ידע כמה ימים נעשה הנס וליכא פרסומי ניסא כ"כ, גם כי יחשוב כי הנר השני אינו אלא משום הידור בכלל ולא לשום מזהב שנעשה נס בכל יום, אבל כיון שחקנו להוסיף בכל לילה נר אחד א"כ בכל לילה מראין בזה שנעשה נס מיוחד בכל לילה וגם כמה לילות נעשה הנס.

ובישרי מתבונן ראיתי לקדוש אחד מדבר ה"ה מרן הפנ"י ז"ל צסוגין שכבר עמד על מדוכה זו,

הכ"נ אחאי ממעט זמן כיון דבכל יום איכא נס ופרסום הנס ופרסום מזבח שהחיינו, וא"כ מכאן ואילך נמי לבדך שחיס, וע"כ דעל פרסום לחוד אין מזבחין זמן כל שבירך פעם אחת אעיקר מצות החג, ול"ע.

ענין ברבת הרואה נ"ח משא"כ בשאר מצוות

ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד לתח טעם בזה למה שאמרו ז"ל דהרואה נר חנוכה מזבח אמר רב יהודה יום ראשון הרואה מזבח ב' ומדליק מזבח ג' מכאן ואילך מדליק מזבח שחיס ורואה מזבח אחת, ולכאורה ל"ב טעמא דמילתא ולא מצינו בשאר מצות אפילו משום פרסומי כגון מגילה שהרואה יברך או באכילת מצה, ומאי ברכה שייך על הרואה בחנוכה יותר מבשאר מצות של פרסומי ניסא, ולפמ"ש י"ל כיון דבעיקר הדלקת נר חנוכה תקנו נרות נוספות, ולא נחקנו אלא בשביל הרואה שיכיר בניסא וידע איזה יום הוא וכמה ימים התמיד הנס לישראל, א"כ כל התקנה היתה בשביל הרואה ולכן מזבח. ומה מדויק בזה לשון הגמ' אמר ר"י יום ראשון וכו' מאי ממעט ממעט זמן ונמעט נס נס בכל יומי איחיה ופרש"י שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך, ולכאורה מאי ס"ד למעט ניסא, ולפמ"ש אחי שפיר דקס"ד דתקנו ההדלקה אחת על כל שמנה ומשני לא אלא דנס בכל יומא איחיה

אי יאי לבדך או כיון שכבר הדליק עיקר נר חנוכה לא יברך. אמנם לפי הג"ל כיון דנר ההידור נמי הו"ל מצוה, א"כ לכאורה למה לא יברך עליו, דעד שלא הדליק הנר הזה לא קיים מצוה זו של כמה ימים, ופרסום נס של כמה ימים הוא מצוה בפני עצמה, ואין לזה דין הידור מצוה של שאר מצות דכיון שכבר קיים עיקר המצוה אין ההידור חיוב בפני עצמו. וידוע חקירת האחרונים במי שיש לו אחרוג שאינו מהודר ויברך עליו אי יחזור ויקח אח"כ אחרוג מהודר או שימתין לכתחילה ליקח המהודר, אבל התם ההידור הוא חלק מהמצוה והמורה אמרה התנאה לפניו במצות כשתקיימה, אבל הכא ההידור הוא עצם מצוה וכו"ל. ועיין ז"פ ה"י מגילה פ"א ה"ג דס"ל דגם אפרסום שייך ברכה לפי דרכו בקודש.

ברכה על פרסום הנס

איברא דלכאורה דברי הג"פ הג"ל ז"ע מגמ' הג"ל, שהרי הג"פ ז"ל חידש דכיון דביום הפורים איכא מצוה חדשה של פרסום הנס, ולכן שפיר חזר ומזבח שהחיינו בשביל מצוה הפרסום, ולפ"ז תקשה מהא דאמרו ז"ל הרואה יום ראשון מזבח שחיס מכאן ואילך המדליק מזבח שחיס והרואה אחת ופריך מאי ממעט ממעט זמן ואימא ממעט נס ניסא בכל יומא איחיה, ומעמה לדעת הג"פ דבשביל מצות פרסום חזר ומזבח שהחיינו, א"כ

אם יוותר על הידור כדי שחבירו יקיים
המצוה

ומבאן יש לי נמי קנח עיון ארבינו
המג"א סי' חרע"א סק"א
שכח דמי שיש לו שמן על ב' נרות
ולחצירו אין לו כלום מוטב שיחן לחצירו
משיהי' לו הידור מצוה ע"ש, ומלאחי לי
און במהרי"ל סוף הל' לולב שכח וז"ל
אדם אחד הי' לו לולב והדס א' מיוחד
לעצמו בכל שנה ושנה, פעם אחת שלחו
לו אנשי עיר אחרת שלא הי' להן לא
אחרוג ולא לולב ובקשו ממנו לשלוח להן
אח שלו, אמר מוטב שאני יוצא עם
אוחו של קהל והרבים ג"כ יצאו ידי
חובתן בשלי, הנה נראה לכאורה דבשכיל
ההידור לא עכצו לעצמו אלא נחנו
שאחרים יצאו בו ג"כ וא"כ הכ"נ כיון
דליכא אלא הידור, ומיהו לפמ"ש אינו
ראי' די"ל דוקא החס דההידור אינו
אלא שהוא הידור מצוה ואינו מצוה
בפני עצמה כה"ג ניחא ליה דיצאו רבים
בשלו ואפילו הוא לעצמו יצא באחר ולא
יהא הידור מצוה כ"כ, אבל בנר חנוכה
שההידור הוא מצוה בפני עצמה א"כ
כשישלח לאחר והוא יקיים מצוה אבל
הוא יחסר בזה מצוה היינו מצוה
ההידור.

ובנראה דהמג"א לשיטתיה דס"ל
דהידור דחנוכה נמי לא הו'
אלא מדין שאר הידור, ולכן הקשה
ארמ"א ז"ל דלמה קטן חייב בחינוך

דזה הוא עיקר הטעם של הרוואה
דמזכר, שכן הי' החקון להדליק בשכיל
הרוואה שידע ימים שנעשה בו נס.

דין הקטן בהידור מצוה דנ"ח

ובמ"ש נלפענ"ד לישב דברי הרמ"א
שפסק סי' חרע"ה ס"ג דלדין
קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק ג"כ,
וכ"כ המחבר סי' חרע"ז דקטן שהגיע
לחינוך צריך להדליק ולא חילק בין דידן
ללא, והמג"א כחז דאפשר דמיירי בקטן
שיש לו בית, ואפשר אפילו לדין דכ"א
מדליק אפשר דקטנים פטורים, ועיין
מחנה"ש דכיון דבגדול נמי ליכא חיוב
אלא הידור ונהי דמחויב לחנכו דוקא
בדבר שיש בו חיוב על הגדול אבל בדבר
שבגדול נמי ליכא חיוב אלא הידור מצוה
אינו מחויב לחנך הקטן, והטעם דעל
הידור ליכא חינוך האריכו בזה רבוחינו
הנדיקים האחרונים אבל לפמ"ש הידור
של הדלקת נר חנוכה אינו נכנס בגדר
של הידור מצוה דהכא ההידור הוא עצם
המצוה ולא סחם הידור וכה"ג ודאי
חיוב לחנך גם בזה, והא דכחז הרמ"א
ולדין דלפי' החוס' אין מדליק כל
אחד, אבל לדין כחזו האחרונים דאפילו
לפרי"י נמי מדליק כל אחד ויוצא ידי
מהדרין מן המהדרין כיון דליכא
הפירסום אלא לבית, ולכן שפיר כחז
ולדין דבזמן הגמ' גם הגדולים לא
הדליקו כמהדרין מן המהדרין משום
היכרא דיומא, וי"ל.

כמהדרין מן המהדרין ואין לו בנ"א
בביתו, אבל לדעת החוס' לעולם לא
מניין הב"ב להמהדרין מן המהדרין
שפיר ידע דהוא מילתא דלא שכיח
שימצאו דוקא ב"ב כדי הנרות שמדליק,
ול"ע. שוב ראיתי בבתי כהונה ב' בית
ועד (דף 392 י"ד) שהרגיש בקושיא זו,
ומי' ג"כ באופן שכתבנו קצת, ואין
הז"ג לעיין בדבריו הקדושים כעת.

ובזה הנני אסקופה הנדרסת בפני לומדי
תורה לשמה תלמיד הרוצה להתלמד,
ידוי"נ קשור באהבתו המתפלל לאריכת
ימיו ושנותיו עדי יבא משיח צדקנו
בב"א.

החותר מעין הפתיחה דושכג"ק בלב
ונפש,

מנשה הקטן בן רחל לאה

א"א רוב נשים דעלמא מהורות הן
ג.ב. רק הערה אחת קטנה מה
שנתקשיתי השבוע בשיעור עם
התלמידים בשיטת ר"ת בחוס' נדה י"ח
ע"ב ד"ה רוב שפי' דהמיוק ודאי טמא
כדקחני בחוספתא לפי שגשים נדות
מגפפות ומנשקות אותו, ולכאורה כיון
דבסמס חינוק מיירי לפי שיטת החוס'
א"כ אמאי ודאי טמא, הא אפילו ודאי
גפפו אותו הא רוב נשים דעלמא
טהורות הן דהרי איכא זקנות ומעוזרות
וקטנות שלא ראו עדיין, וגם אותן
שראות מתנה טהורות ומתנה טמאות
א"כ איכא ס"ס שם לא גפפו ואפילו
גפפו ונשקו שם טהורות היו, ועכ"פ
מ"ט ודאי טמא הוא, וא"כ מה"ט י"ל
מיאן רש"י לפרש דחינוק ודאי טמא
מדין חוספתא זו, והארכתי קצת בזה.
הנ"ל

להידור ליכא חינוך, ולכן שפיר פסק
הכ"נ דעל הידור שפיר יתן לחזירו, אבל
לפי מה שפסק הרמ"א דהכא ההידור
הוא ע"ס מצוה, ז"ע אי יתן לחזירו
שיקיים עיקר מצוה והוא לא יקיים
הידור שהוא ג"כ עיקר מצוה, ול"ע.
ועיין א"ר סי' תרנ"ח אות י"ב. ומיהו
עיין ר"ת ב"ק דף ט' ע"ב שפי'
דבחנוכה נמי בכלל מהדר הוא וי"ל,
עכ"פ לפי מה שציארנו בס"ד מובנים
היטב דברי הר"י בחוס' הנ"ל מקושית
הדרג"ק שליט"א דמנ"ל דהחוספתא הוא
בשזיל לדעת כמה ימים הוא היום,
כנלפענ"ד בס"ד.

מנין הנרות מראה מנין הימים

וראיתי בחמד משה אות ב' שהקשה
לפי שיטת החוס' נמי אכתי מה
הועילו חכמים בחקנתן דמ"מ הרואה
יסקור שהוא מהמהדרין לבד וכ"כ
אנשים יש בבית וכן לעולם לא יצא
הספק מעיני הרואה בזה אם לא למי
שיודע מנין בני הבית או שרואה בכל
לילה, וא"כ צין כך וצין כך לא יהי'
ספק בלבד, ויצא למדש דבר חדש בכל
הסוגיא דב"ש וב"ה לא ס"ל בכלל דסגי
בנר אחד, ולפענ"ד דבריו ז"ע שם,
ופשוט לדעת החוס' כיון דכל
המהדרין מן המהדרין הכי עושים א"כ
אין להסתפק שיש ככה בנ"א בביתו,
ובשלמא אם עושים לפי בני הבית וגם
לפי המהדרין מן המהדרין כדעת
הרמב"ם א"כ אין צידו לדעת כמה
מבני בית יש לו שיראה ג' נרות והיום
יום שלישי לא ידע אי יש לו ג' בנ"א
ולא הדליק אלא אחת או שהדליק

מערכה ד'

בענין נזיר בבית"ק והתרו בו אי חשיב לאו שיש בו מעשה

מעשה שנעשה בגופו ממילא אי מקרי מעשה

א' לסדר להזהיר גדולים על קטנים התשל"ח בנ"י יצו"א.

והיות כי דברי כהדרג"ק עלי אהובים אמרתי להשתעשע בהם קצת ולא באתי לא לחלוק ח"ו אלא כתלמיד הרוצה להתלמד וכנאמא השומא את דבריו. נקי"י"ז אות ז' * הביא דברי חוס' נזיר י"ז בסוף העמוד נזיר בבית"ק והתרו בו דלא תנזור דחייב, ביארו החוס' דלא נחשב כלאו שאין בו מעשה וז"ל דלא שיש בו מעשה הוא במה שאינו יולא משם עכ"ל, ותמה מעכג"ק דהלא גם זה שאינו יולא אינו עושה מעשה רק נמנע מלנאח וממילא הוא עומד שם, וחידש מעכג"ק וז"ל

ישאו הרים וגבעות ברכה חיים ושלום למעכ"ק רב הרבנים גאון הגאונים קדוש יאמר לו ציס"ע נר ישראל זקן שבסנהדרין משרידי הדור הישן כקהדרג"מ מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמח"ס קהלות יעקב בכל מקצועות התורה.

אחדשבהדרג"ק כשאלת תלמיד לרב. נתמלא הבית כולו אורה בשמחת התורה, תורת קהלות יעקב לקוטים חלק שלישי, ובעודו בכפי עיינתי בו ...

הרבנים שנויים אף בקה"י עם"ס נזיר סימן ה', ולפי שסובא שם אף הערת כ"ק ארמו"ר שליט"א העתקוהו כלשונו.

במש"כ התוס' דהעמידה חשיב מעשה

נזיר י"ז חוס' סוף העמוד אהא דבעי רבא נזיר והוא בבית"ק מהו, בעי שה"י למלקות או לא ואמרי"ה"ד אלימא דאמרי לי' לא תנזור למ"ל שה"י נזיר טהור (שנכנס לבית"ק במזיד) מ"ט לא בעי שה"י דקא מחרי בי' וכו' פי' דכמו דדין שה"י בפנים בעזרה אינו אלא בשנעמא באונס וא"א לחייבו אלא על מה ששואה דהחם גמירי שיעורא כדי השחחואה, אבל המטמא עצמו במזיד וקרין בי' לא יטמא א"צ

שה"י וה"ה נזיר בניה"ק א"צ שה"י כל היכא דטמא עזמו צמיד וסובר הגמ' דכמו נזיר הנכנס לביה"ק א"צ שה"י לפי שהוא מטיל טומאה על הנזיר ה"נ העומד בניה"ק ומקבל נזירות הו"ל כטמא אה הנזיר דאין חילוק בין מקרב טומאה למי שהוא קדוש בנזירות ממקרב קדושה נזירות על מי שהוא טמא דכאן וכאן הוא עושה שיהא נזיר טמא וא"צ שה"י וכחבו החוס' שם ד"ה אילמא דשפיר לוקה אקבלת נזירות בניה"ק ולא חשבינן ל"י לאו שאין בו מעשה דלאו שיש בו מעשה הוא כמה שאינו יוצא משם כשנודר בנזיר עכ"ל וזרץ ביאור הלא גם זה שאינו יוצא משם לאו מעשה קעביד רק נמנע מללאת וממילא עומד הוא שם, והנה במל"מ פ"ג מביא"מ הכ"א קרוב לסוף האריכות חפס דכוונת החוס' הוא ע"ד שכתבו החוס' שבועות י"ו א' ד"ה או א"צ שה"י כו' שכתבו לבאר הא דאמר ר"א במכות דף כ' דה"י לבוש כלאים והמרו בו ושהה כדי לפשוט וללבוש חייב עכא"ו"א שזהו גם למד"א דשאנ"מ אין לוקין עליו דשאני הכא שהחלל הלבישה ה"י ע"י מעשה והשה"י בא ע"י מעשה ע"ש בחוס' שבועות וה"נ נודר בניה"ק השה"י הוא ע"י מעשה הכניסה שנכנס לביה"ק ע"ש במל"מ אכן לשון החוס' כאן בנזיר לכא"י לא משמע דאחו עלה משום שנא ע"י מעשה אלא דזה עזמו שעומד שם ואינו יוצא חשיב מעשה.

וגר"א דאפשר שדעת החוס' היא דכל היכא שנעשית מעשה בגוף האדם היינו שעם גופו נפעל מעשה והוא יכול לסקן מה שעשיר בגופו אלא שהוא רוצה בו, כל כ"ג נחשב מעשה שלו, אע"פ שהוא ממילא כגון העומד באחו מקום מרצונו מחייתם העמידה להאדם ולא נחשב שהאדם מועמד שם אלא שהאדם עומד שם וכדמות ראי' לזה מב"ק דל"א בסוגיא דקדרין דמבואר החס' דאדם שנפל בפשיעה ועי"ו החקו בו אחרים דינו כאדם המזיק ולא כנזיר רש לפלפל בזה מכ"ד. ושוב ראינו שכ"כ הרעב"א ו"ל הונא בכ"מ פ"י מה"ל כלאים הלכה ל' אהא דפסק הרמב"ם ו"ל כרז אשי דבאי' לבוש כלאים והמרו בו שיפשוט אה הכלאים והוא שהה בו כדי לפשוט וללבוש חייב דקשה והא ליכא מעשה רק שנמנע מלפשוט ואין קי"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וכח הכ"מ דל"א שמאחר שה"י בידי לחקן להסיר האיסור מעליו בכל פעם שמחרין בו חשיב כלוש ונראה שכונתו ו"ל הוא ע"ד שביארנו דברי החוס' דנזיר הנ"ל.

והנה אהא דמקשינן אי דאמר ל' לא חנוור למ"ל שה"י ומשני הגמ' "אלא" (כי קא מבעיא ל' לרבא) כגון שנכנס בשדה חיבה ומגדל ובה חבירו ופרע עליו מעויבה, פ"י וכה"ג א"א לחייבו עבור החללת חלות הטומאה שהרי חבירו פרע המעויבה ולא הוא (וגם כחבו החוס' דע"כ מיירי בשפרע עליו המעויבה באונס דאי מרצונו אפי' היכא שחייב רק עבור השה"י א"צ שיעור שה"י (דהיינו כדי השתחוואה). רק בשה"י כל שהוא (אחר ההחראה) חייב כדמוכה בשבועות ע"ש בחוס') וכה"ג שא"א לחייבו עבור החללת הטומאה רק עבור השה"י הוא דבעי רבא אי גמרינן בה "שיעור" שה"י כיון דההחללה ה"י מאונס וכנ"ל, כ"ו הוא סוגיא דגמרא, ומכאן נמי מוכח שהעומד ברצון נקרא מעשה דאל"כ ליפטר על השה"י לגמרי (אפי' בששהה שיעור שה"י) מטעם לאו שאין בו מעשה ורבא הא לא בעי אלא אי מחשיב על השה"י מיד בשה"י רגע אחד, או אחר שיעור שה"י שנפנים שהוא כדי השתחוואה ומוכה כל הסוגיא דכה"ג נחשב העמידה מעשה וכן הרעב"א ו"ל במכות שהביא הכ"מ הוכיח מהא דנכנס בשומ"ג ובה חבירו ופרע עליו אה המעויבה דחייב מלקות אלמא דהשה"י נחשבת מעשה כמה שעומד ולא יוצא.

והנה ג"א שליט"א השיג על זה מהא דיבמות ד"ז דקרי לסדין ציצית שב ואל תעשה והקשו החוס' ד"ה כולו דבשעה שמחכסה בה ואין בו ציצית הוא עובר על המצוה בקו"ע וקעביד מעשה.

וחירצו דבשעת העיטוף אחרי לא מחייב עד אחר שמחטטף ולאחר דמחטטף שחל החיוב ציית שג ואל מעשה היא ע"ש בחוס' ינמות והשחל הר החס נמי האיסור נעשה בגופו שגופו לבוש בלא ציית וליחשב מעשה כמו לבוש כלאים שכתב הרשב"א ו"ל דמה שהוא לבוש בו חשוב מעשה ואחרי קרינן ב" שג וא"ת עכ"ד הגאון שליט"א והנה לפי מה שביאר השאג"א דבניטול ציית לעולם היא שוא"ת דאין הלבישה עבירה רק חסרון קיום מצוה חבו רק בשוא"ת ודאי לק"מ מציית רק שהחוס' דינמות הא לא סביר דבני השאג"א שהרי כתבו דלהרי הר שוא"ת משום דמצוה ציית לא חל אלא אחר לבישה הא אי הי' חל חובת ציית נשעת לבישה קו"ע הוא אלמא דסביר החוס' דינמות דגם מניעת קיום מ"ע נחשבת עבירה דקו"ע (היכא שהי' ע"י מעשיו).

וגרמא ד"ל דהיא דינמות דאמרין קו"ע ושוא"ת ענין אחר הוא ולא חלי בשם מעשה ולא מעשה דעיקר היסוד דש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת אין הפי' כלל שנעקר חיוב המצוה אלא שכנגד חיוב המצוה חל איסור מחמת אזהרת כל חסור, דלהרמב"ם ו"ל בספר המצוה כל חקנות חו"ל בכלל מצוה לא חסור, וכגון סדין ציית ודאי לא נעקר מצוה ציית (או חכלת שציית) מסדין זה אך כנגד זה על פי מצוה לא חסור איכא איסור ללבוש סדין ציית (או חכלת ציית של הסדין), ונמצא שיש בזה מצוה ואיסור ובכל מה"ג כשאין לו הכרעה לא ללד זה ולא ללד זה ממילא נשאר בשוא"ת, ומה"ע הוא דש כח ביד חכמים לעקור בשוא"ת אבל כשעבירה הל"ת הוא בקו"ע איסור דהא אינו יכול להכריע לשום דל וחיוב לישראל בשוא"ת ואין הקפידה כאן (שיש בדבר מצוה ואיסור) על עשיית מעשה אלא על עשיית הכרעה שלא יכרע הוא ללד אחד מאחר ששני הצדדין שוין ולפיכך אע"פ שמה שגופו לבוש כנגד חשיב מעשה לא איכפת לו, כיון שהמעשה נעשית ממילא ולא הוא מכריע לכאן או לכאן ולבישת הבגד לא היא מעשה איסור כמ"ש החוס' ינמות דלא חל חיוב ציית אלא אחר לבישה רק אח"כ בזה שהוא לבוש בו בלא ציית היא עבירה חב עשוי ממילא בלא הכרעת הגבירא ושפיר סגי בזה וכמשנ"ת.

ולבאו יש להעיר עוד עמש"כ דמה שנעשה בגופו מרצונו מחשב מעשה מהא דמכות ד"כ דאמרין אחד המקיף ואחד הניקף חייב ואקשינן דהא הו' אלל הניקף לאו שאין בו מעשה ומשני דמירי במקיף את עצמו א"נ במסייע והחס העבירה נעשית בגופו שניקף ואפי' הכי חשנין לה לאו שאין בו מעשה ובודאי שאפי' הקיפו אותו מרצונו נחשב שאינו עושה מעשה מדלא משני דמירי במקיף לרצונו, ונראה דלק"מ דמש"כ החוס' דכשגופו עומד בניה"ק ואינו יוצא חשיב עמידתו מעשה וזה כשאין שם כח אחר הפועל ומכריח שיעמוד רק עומד שם ממילא אבל כשהמעשה נעשית ממש ע"י אדם אחר פשיטא דאפי' כשרוצה בה אינו נחשב מעשה של אדם זה (שהאחרים עושין בו מעשה) כגון ניקף שמעשה ההקפה נעשה מאדם אחר והוא הגומר כל ההקפה אין זה נקרא כלל מעשה של אדם זה אלא מעשה של המקיף ומעין זה כתבו החוס' ב"ק ד"ו דאע"פ דבור המחלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה גם בעל החקלה חייב מ"מ אם אדם אחר מחלגלו בכוחו פשיטא שאין לחייב בעל החקלה עבור ההחזק שנעשה ע"י זריקתו של אחר.

ובן כשנכנס נזיר וכהן נשדה חיבה ומגדל לבית הקברות ונא אחר ופרע לו המעצבה ודאי אין זה (שנכנס שנמצא שם בשחומ"ג) מחייב והא דאמר' בדף מ"ג דמשכח"ל ביאה וטומאה ביהי הדדי כגון שגא חבירו ופרע עליו את המעצבה כבר ביארו החוס' שם דמירי שהוא מסייעו.

בסוגריים כל היכא שהוא מרזונו, ודייק
כן לפי פי' החוס' שם ד"ה וזא, ומיהו
החוס' לקמן דף מ"ג ד"ה כגון כחזו
דההוא מסייעו להסיר המעויצה ע"ש,
ובסמוך נדבר עוד מזה בס"ד.

המעוטף בציצית אי מקרי עושה
מעשה

וביבמות דף ל' ע"ב דקרי סדין
בציצית שב ואל חעשה, הקשו
החוס' שם בד"ה כולהו דבשעה
שמחכה בה ואין בו ציצית עובר בידים
והוא מעשה וחי' דבשעת העיטוף אחי
לא מחייב עד אחרי שנחטף ולאחר
שנחטף דמחייב שב ואל חעשה הוא,
ולכאורה חקשה נמי דהרי האיסור
נעשה בגופו במה שמכוסה בסדין
וליקרי קום ועשה, ומאי איכפת לן מה
דבשעת לבישה אחי לא נחייב בציצית.

והנה בגמ' נדרים ד' ע"א הניחא
למ"ד לא חיילא עליה נזירות
לאלתר אלא למ"ד לאלתר חיילא מי
איכא כל תאחר, ועוד האמר מר בר רב
אשי חיילא עליה נזירות לאלתר וחי
פליגי לענין מלקות פליגי, וכחזו החוס'
כלומר לענין מלקות דטומאה, ומיהו
הרא"ש פי' אם החרו בו לזאת ולא יצא
ואליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקה
עליו א"כ איסור מלקות איכא ע"ש,
הנה נראה דבאמת הי' קשיא ליה
דהו"ל לאו שאין בו מעשה דמה שאינו
יוצא שב ואל חעשה הוא, ולכן פי'
דהכוונה אליבא דמ"ד לאו שאין בו

ונראה דדעת החוס' דכל היכא שנעשית
מעשה בגוף האדם היינו שעם גופו
נעשית מעשה הרי זה נחשב מעשה שלו,
ואע"פ שהוא ממילא כל היכא שהוא
מרזונו, וכדמות ראי' מז"ק דל"א
בסוגיא דקדרין דמבואר דאדם שנפל
בפשיעה ואחרים החזקו בו דינו כאדם
המזיק. ויש לפלפל בזה מכמה דוכחי
וכחבחי רק להעיר, עכל"ק.

ואמרתיו מזה לשמוע דברי חכמים
ולפלפל קצת בהני דברים,
ולכאורה יש לדקדק לפ"מ דמשני החס'
אלא כגון שנכנס בשדה חיבה ומגדל
וזא חזירו ופרע לו מעויצה, ומאי
קמבעיא ליה בזה יוחר מהא כיון דמה
ששוהה שם ואינו יוצא ממילא נעשית
מעשה עם גוף האדם וליחייב גם בזה
ולמה נשאר בחיקו, ובפרט לפ"מ שכח
הרמב"ם דמי שנדר בביה"ק קרי ליה
מעשה עיין פ"ה הכ"א וכן אם נדר
בבית הקברות לוקה אף משום כל
תאחר, הא למדת שהנזיר שטמא עצמו
לוקה ארבע מלקיות וכו', ובפ"ו
מנזירות ה"ח כתב מי שנדר והוא
בביה"ק נזירות חלה עליו ואפילו שהה
שם כמה ימים אין עולין לו ולוקה על
שהייתו שם, ובהשגות ואם החרו שלא
חזיר א"צ שהייה, מבואר עכ"פ
דמחלקים בין שידה חיבה ומגדל לנדר
בבית הקברות ואי הטעם דכל היכא
שבגוף האדם נעשית מעשה נחשב
מעשה אפילו שהוא ממילא מ"ש שידה
מזה. וכנראה דמשום זה דייק כג"ק

מעשה לוקין עליו או משום איסור מלקות אבל מלקות ליכא אליבא דמ"ד לשאב"מ אין לוקין עליו ע"כ לוקין לאו דוקא, ודו"ק*: (ע"י בסמוך)

הלבישו אחר בלאים באונם אי לוקה

ומדברי החוס' יצמות הנ"ל יש לעיין מה שכתב הקרן אורה נזיר י"ז שהביא דברי החוס' שזועות דטעמא דרב אשי דמחייב בכלאים בכדי פשיטה ולבישה משום דתחילת הלבישה הי' ע"י מעשה, ותמה עליהם דאטו אם לבשו אחר באונם דהוא לא עשה מעשה אין מחרין בו אח"כ על הפשיטה, אלא ודאי זה גופא חשוב מעשה מה שהוא לבוש כלאים ונושאן עליו, ודבריו ז"צ דא"כ סדין צלינית אחאי חשוב אין בו מעשה כיון דמעוטף בסדין זה ולבוש זה, ואדרבה הרי עשה מעשה עיטוף אלא כיון דבאותו עיטוף אחאי לא נחייב לא מקרי מעשה, ואדרבה הרי ציצמות שם חלקו בין כלאים דעיקר הלבישה היא איסור ובשעת לבישה לבש באיסור ובין סדין שעיקר הלבישה הייתה בהיחור והאיסור נחדש אחר כן.

נפק"ם בין המסייע דנעשה מרצונו לאינו מסייע

ומה שהקשה דאטו אם לבשו אחר באונם אין מחרין בו אח"כ על הפשיטה, הנה לפענ"ד גם זה י"ל דאהכ"נ דהמל"מ פ"ג מהל' ביאת המקדש כתב דאם נטמא באונם ע"י

חצירו לכ"ע לא לקי כיון דתחילת הטומאה לא באה ע"י מעשה, והק"א הרגיש בזה וכתב דסוף דבריו סותרין לתחלת דבריו שכתב דלדברי החוס' הכניסה חשובה מעשה אפילו הייתה בהיחור, ולפענ"ד יש ליישב דהחוס' מיירי שנעשה ע"י אחר וברצונו וכה"ג חשוב מעשה אבל היכי שנעשה באונם הו"ל כמאן דלא עביד דמי כלל ולא מקרי מעשה, כל זה הי' נראה לפי שיטת המל"מ. וחילוק זה נראה לכאורה מדברי החוס' שם י"ז ע"צ שנכנס בשידה כו' ובא חצירו ופרע לו המעזיבה, פי' דוקא באונם דאי מרצונו אי נמי אי הוא עצמו פרע כי האי גוונא לא איבעיא לן אי בעי שהייה דכפ"צ דשזועות י"ז קאמר אהך בעיא דנזיר טמא או דלמא באונם גמייר לה שהייה ל"ש בחוץ ל"ש בפנים עכ"ל. ומתחלה עלה במחשבתי לפי מש"כ בחוס' נזיר מ"ג ע"א בהא דאמר רבה אמר ר"ה החס מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא לזהיר על הטומאה לזהיר על הביאה אבל טומאה וטומאה לא, ודייק הש"ס מ"ש טומאה וטומאה דלא דהא מיטמא וקאים טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאים ושיי ר"פ כגון שנכנס בשידה חיבה ומגדל ובא חצירו ופרע עליו אח המעזיבה דטומאה וביאה בהדדי קאחיי, וכתבו החוס' ד"ה כגון שנכנס כו' ז"ל דהיה מסייע להסיר המעזיבה דהא בהחורו בו למלקות איירי ע"כ

ע"ש, מבואר דהתוס' נמי ס"ל דצעי מקייע בהסרת המעויצה וזה לכאורה דלא כמ"ש לעיל, וז"ע.

ישוב לקושית הקרן אורה

ובעיקר קושית הק"א לכאורה הי' אפשר לומר עוד חילוק בין סדין צניית כלאים שלבשו באונס, דלא דמי לבישת כלאים שהוא איסור בעלם הגם שלבשוהו באונס מ"מ אין זה הימור אלא שאונס רחמנא פטריה, וממילא אם לאחר שעבר ממנו האונס והתרו אותו לפושטן ולא פושטן הדרא מעשה הלבישה שהיתה בעלם איסור ונעשה מעשה והו"ל כחללתו באונס וסופו צרזון, או יאמר דהוברר דמחלה נמי ניחא ליה ולא הוה אונס גמור ועכ"פ הלבישה לא הו' לבישת הימור אלא לבישת פטור, אבל בסדין צניית דהלבישה היתה הימור גמור שלא הי' שם שום איסור כלאים בשעת לבישה, וכיון דלא חל עליה שום איסור א"כ הלבישה בעלם שהוא של הימור דליכא איסור כלל כה"ג לא הו' מעשה. אבל בלבישת אונס שבא ע"י מעשה איסור אלא שפטור מעונשין י"ל כה"ג חשוב שוב בא ע"י מעשה באם לא פשטן.

דברי השאנ"א דאף בשבתחילה היה בהיתר נחשב השהיה לאיסור

ברם השאנ"א סי' ל"ב תמה דא"ל הטעם משום דמחלת הלבישה היתה ע"י מעשה איסור ולכן הו"ל

עכשיו כעושה איסור בידיים ואפילו בשוגג, מ"מ שם איסור עלה בשעת הלבישה אע"ג דהוא לא ידע והו"ל עכשיו כעושה מעשה בידיים, שהרי בשבועות י"ז ומיר י"ז אין לריך שהייה למלקות מפרש לה כגון שנכנס לבה"ק בשידה חיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו המעויצה, והרי הבא דמחילת הכניסה בהיתרא הו' בשידה חיבה ומגדל ואפ"ה כשבא חבירו ופרע עליו את המעויצה חייב, אלמא אע"פ שחללת הכניסה בהיתרא היתה כי בא אח"כ איסורא אע"פ שאינו עושה מעשה משעה שבא עליו האיסור מ"מ מחילת המעשה של הימור גורם לאיסור שלאחר שעה להיות נחשב כעושה מעשה בידיים, ועיין שו"ת נוצ"י מה"ת סי' קמ"א מה שכתב ליישב קושית שיטת התוס', ובשו"ת שאג"א החדשות האריך הרבה וכתב דעיקר בשיטת התוס' כיון דמחילת הלבישה היתה ע"י מעשה חשוב השהי' נמי מעשה ע"ש, ועיין גינת וורדים כלל כ"ב ד"ה וראיתי.

הטעם שמומאת הנזיר מיחשבא למעשה

ומה שנלפענ"ד בישוב דברי התוס' דהתוס' ס"ל דכשם שמיר טהור שהתרו בו שלא לטמא ואם יטמא עלמו לוקה דהמלקות בא על טומאת מזירות, והכ"נ במי שאינו מזיר עדיין ואנן מתרין ביה שלא יקבל עליו מזירות צבית הקצרות כדי שלא יטמא מזירותו אלא

שאלם רוצה לקבל נזירות יצא מבית קברות ואם אינו יוצא ממקום טומאה אלא מקבל שם הנזירות הרי הוא מטמא נזיר בידים ע"י קבלתו במקום טמא שהאי אדם לא הי' נזיר מקודם קבלתו ועכשיו כשנדר נזיר מטמא הוא בידים נזיר במה שאינו יוצא לקבל הנזירות, ומיושב בזה לשון החוס' שסיימו בסוף דבריהם דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם כשנודר נזיר, ולכאורה הני חיצות כשנודר נזיר יתור דברים הם שהרי מיירי שם מזה, אמנם נראה דבדיוק כחצו כשנודר נזיר כלומר דכשנודר נזיר צריך לנאת משם דהו"ל כמטמא נזיר בידים כשנודר נזיר כשהוא צביה"ק דזה הו"ל מעשה הטומאה.

קבלת הנזירות מעשה הוא

ובראיה להוסיף ביאור לפמ"ש בגמ' תמורה ג' רבי יוחנן אומר שאני מימר דצדיבורו איחעביד מעשה, ופי' המפרשים ז"ל דע"י הדבור הנעשה מחולין קדשים וכל מקום שמהדבור נעשה מעשה מקרי לאו שיש בו מעשה, וא"כ הנודר נזיר שצדיבורו נעשה מעשה שהנזיר נחקדש לשמים ויצא מחולין לקדש כמ"ש קדש יהי גדל פרע גו', נמצא כשנודר נזיר הרי הוא עושה מעשה שנעשה נזיר והרי הוא טימא לאותו נזיר במה שנדר צבית הקברות ולא יצא משם. ובשו"ת מהרי"ט ח"א סי' נ"ג הסביר דברי הרמב"ן והרא"ש

רפ"ק דנזיר באומר אהא ה"ו נזיר ומוקי לה שמואל כשהי' נזיר עובר לפניו ופריך נימא קסבר שמואל ידיס שאין מוכיחות לא הוויין ידיס, והק' הרמב"ן ז"ל דאפילו ידיס אין כאן וכן הקשה הרא"ש וחי' לפי שהלשון אהא לא משמע דקאי על החענית אלא אנוירות שחל על עצמו והי' לאיש אחר, וביאר המהרי"ט דשלשה חלוקי איסור הן נדר חל על החפץ ואין לו שום שייכות על האדם הנודר, ושבועה איסור גברא הוא דאסר נפשיה מן חפצא אבל אין גופו של אדם נתפס בזה, והא דקרינן ליה איסור גברא היינו דאלו הי' חל איסור השבועה על החפץ הי' נאסר צין לעצמו צין לאחרים כי הא דאשכחן בנדרים כו' ומ"מ אינו חל על גופו של אדם, ונזיר הוא עצמו נתפס בנדר ונחקדש גופו דומיא דכהן וממילא נאסר ואין צריך לאסור עצמו על החפץ, ונזיר מביא קרבן על טומאתו שצא על ידי דבורו כדחנן פ"ב דכריתות ד' מביאים קרבן על הזדון כשגגה וחד מינייהו נזיר, ובפרק כ"ג יטמא כ"ג שאינו מביא קרבן על טומאתו ואל יטמא נזיר שמביא קרבן על טומאתו ומבואר דמביא קרבן על הדבור.

ולפ"ז יש להבין מה שאמרו דהוה לאו שיש בו מעשה כשנודר נזיר ולא יצא, וכוונתם דכיון שנודר נזיר ולא יצא הו"ל טומאתו שצא ע"י דבורו והו"ל כעביד מעשה וחי' ציון שהי' לו לנאת קודם ולא יצא, וצדיבורו זה איחעביד

מעשה ונהפך לאיש אחר שנחקדש גופו להיות מזיר והוא טמאו במזיד הו"ל כעושה מעשה, ואשמת מאד לשמוע תו"ד כהדג"ק בזה.

הרצון מעשה הוא

עוד ה' נלפענ"ד לחדש למ"ש הנוצ"ח א"ע סי' ק"נ אמ"ש הב"י בחשובה לענין קנאים פוגעים בו גרע ישראל הבועל כוחית מישראלית הנבעלת לכוחי, ורצה לחלק דאפשר דטעמא דבת ישראל הנבעלת לכוחי פטורה משום דקרקע עולם היא, וחמה הנוצ"י עליו ח"ל ואני חמה עליו שכחז זה לענין קנאין פוגעין דמיי' צרזון ואיך שיך קרקע עולם לנבעלת צרזון, והלא הרצון וההנאה הם כמעשה ממש ומקרא מלא ונכרחו הנפשות העושות ופרש"י הזכר והנקבה בכלל, והרי חזינן שחייב מיחת ב"ד צודן ותטאת בשגגה הכל כעושה מעשה ולא אמרינן קרקע עולם היא, עכ"ל.

והנה חידש לן הנוצ"י דהרצון הוא כמעשה ממש, א"כ הכ"נ כיון דהתרו בו לנאת והוא צרזונו נשאר שם ולא ינא הו"ל כמעשה ממש, ולא דמי ללאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו ולא אמרינן דהרצון הו' כמעשה דהתם א"א לו לעבור בפועל שאין בו מעשה א"כ הרצון אינו כלום, אבל היכי דהרצון הוא בדבר שאפשר לעשות הו"ל הרצון כמעשה ממש, וא"כ הכ"נ הו"ל כאן הרצון שנודר צביה"ק ואינו יולא משם הו"ל כמעשה ממש, אלא דהנוצ"י

הוסיף הרצון וההנאה דהתם תרומיהו איכא ואולי כאן נמי יש לו הנאה במה שנשאר צביה"ק, וי"ל.

וקצ"ע מפני פסחים כ"ה דלא אסרה חורה רק פעולת העצירות אבל בלי מעשה עצירה אין עצירה כיון שאינו עושה שום מעשה בגופא כלל, ואפילו באשה אמרי' קרקע עולם הוא וכחצו רש"י וכל המפרשים דהיינו מפני שאינה עושה שום מעשה, ואשכחן לרבא דאפילו היכא דקמהניא מעצירה ואומרת הניחו לו שאלמלא לא נזקק לה היא שוכחתו, אפ"ה מותרת לבעלה כיון שהתחלתה באונס, רק בזנות צרזון כיון שהחורה קריא מעשה משום הנאה דאית לה כמבואר ב"ק דף ל"ב ע"א וא"כ כל היכא דלא עבד מעשה ליכא איסור מה"ת, וי"ע.

הטיל ציצית בבגדו קודם העטיפה דין ציצית לו

וראיתי לשאג"א שהקשה שם עוד דאיך נדחה הל"מ דכלאים לחי' חוס' יבמות הנ"ל דסדין צניצית לא נחתיב צניצית עד לאחר העטיפה הא לא הוה בעידנא, ובט"א ריש חגיגה ג"כ כחז מזה באריכות, ולפענ"ד נראה כוונת החוס' דמה שאמרו דאינו חייב בשעת עיטוף היינו דהחורה לא חייבו להטיל צניצית על בגד קודם לבישחו דצניצית חובת גברא הוא ולא חובת טליית ולכן לאחר שנחטף חל החיוב, אבל מ"מ אם קדם והטיל צניצית על בגדו

דין צינית לו דאל"כ נימא כשהטיל צינית קודם שנתעטף בטלית הו"ל חעשה ולא מן העשו שהרי קודם עטיפה לא נתחייב בצינית. ובסמוך נביא כעין זה מר"ח.

הא דלא התירו בלאים בציצית משום מללה"נ

שנית נלפענ"ד לפ"מ שהקשה הצריח אברהם דאי אמרינן מללה"נ אפילו בהנחת הגוף מבהדי המזוה וכדעת הרשב"א נדרים, א"כ למ"ל קרא להחיר כלאים בצינית כיון דמללה"נ ממילא מותר בהם ועיין ח"ס יו"ד סי' ס"ט, ואמרתי בס"ד דמאחר דהחורה נוחה לעשות צינית על ארבע כנפות כסוחר ולא נתחייב להטיל הצינית על הבגד אלא לאחר שלבשו וכמ"ש החוס' יבמות דף ז', א"כ לאחר שלבש טלית של פשתן ונתחייב להטיל עליו צינית מיד שקשר בו צינית אחת הבגד נעשה כלאים דגמר ופשחים ומזוה לא הוה עד שיקשור ארבעתם דאנן קי"ל ארבעתם מזוה אחת ומעכבין זה את זה וכל זמן שאין ד' צינית על הטלית אינה מציצת כהלכה כמבואר במנחות כ"ח וטו"ש"ע א"ח סי' י"ג, וממילא מיד שקשר בו צינית נעשה כלאים ומזוה לא קיים דנימא מללה"נ והו"ל הנאה מכלאים בלי מזוה עד שיקשור כל הד' צינית עכ"פ וממילא צריך להחיר כלאים בצינית כה"ג עד שיקשור, ואין לומר שיטיל ארבעתם בבת אחת דזה א"א

וא"א לזמנא ואין זה במציאות כמעט, וממילא מיושבת קושית צריח אברהם. אלא דלפ"ז תקשה נמי קושית השאג"א אפילו לאחר שלבש הטלית ועיטף בו אכתי עובר אכלאים עד שיטיל כל הד' צינית, איברא דאיך קרי לי' סדין בצינית שז ואל חעשה דעכ"פ צריך להטיל צינית והוא הקום ועשה, וע"כ צ"ל דהטיל צינית קודם העיטוף ומ"מ העיטוף לא הוה מדין קום ועשה דאינו מחויב בצינית מקודם, אבל מ"מ כיון דכבר היו הצינית א"כ כלאים בצינית לא עבר.

החייב רבלאים רק בשבונתו ליהנות מהם

ועוד בו שלישיה דנלפענ"ד דחיוז כלאים על הלבישה שכתבו החוס' אינה אלא בשלובש כלאים ליהנות מהם כמו שהם אבל הלובש כלאים בלי ליהנות ליכא איסור בלבישה כלל וכדחנן כלאים מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, וכן מופרי כסות מופרים כדרכן והרמ"א יו"ד ש"א ס"ו ויש מחירין אפילו ללבוש כלאים כל שאינו מתכוין להנאותו כגון שלובש כלאים להעביר בו המכס או שלובשן כדי להראות מדתן אם רוצה למוכרן וכדומה, ודעת הר"ן חולין פ' גה"נ דאפילו פ"ר בהנאה שאינו מתכוין מותר, והאב"מ בטו"מ ר"ה כ"ח הקשה עליו, ובהגהות מהר"ח נדרים

ט"ו הקשה לעצמו קושים הט"א הג"ל, והארכתי בזה קצת במשנה הלכות ח"ה סי' רנ"ו.

ולפ"ז י"ל דאחכ"ג הלוש סדין בציית לא דמי ללוש כלאים סחם דהלוש כלאים לשם לבישה ממילא בשעת לבישה מיד נחמיב על לאו דלא חלש כלאים, אבל הממעטף בסדין בציית כשממעטף אכתי ליכא איסור דאינו לוש לשם לבישת איסור אלא ברצונו להטיל ציית, וכיון דאינו לוש לשם לבישה דאכתי לא הוי ליה מלכוש גמור עד שיטיל בו הציית ממילא אין בלבישה זו איסור, הגם שהוא כלאים מ"מ כיון דבשעת לבישה אינו לוש לשם הנאה עד שיטיל בו ציית ממילא לבישה זו מותרת, וכשימעטף ויחמיב בציית מיד יש כאן עשה דציית שדומה ל"מ דכלאים, ויש להאריך בזה.

היתר כלאים בציית אף שאין חיוב בלבישתו

ורביעי בקודש ה' נלפענ"ד לפי שיטת ר"מ בחוס' חולין ק"י ע"ב ועוד, לענין טליה שאולה שפטור מן הציית דאם הוא של כלאים כגון מכלת

כחבו החוס' דאסורה ור"מ החיר דכל טליה דאישתרי ביה כלאים מותר בכל ענין בין להמעטף בין להציע מחמיו בין לו בין לחבירו בין לאשתו בין ביום בין בלילה דלגמרי שרי ביה כלאים, ולפ"ז כיון דהטיל ציית על הבגד ראשונה בעידניה מותר הוא ללבוש לעולם ואין כאן משום כלאים לאחר מכן אפילו לבוש באופן שאינו מחייב בציית מ"מ כיון דאישתרי אישתרי, ול"ע.

אלין מילי זותרתא אשר רחש לבי להעלותן על הכתב ולהשתעשע בדברי כהדרג"ק והגם כי הרבה יותר ממה שכתוב כאן נשאר במחשבתי, אמנם לא רציתי להאריך לפני כהדרג"ק אשר לא לדידי ולדכוותי צריך, והלואי שתהא יציאתי כביאתי, דברי התלמיד הרוצה להתלמד המתפלל בכל יום פעמיים לבד מן הצהרים לאריכות ימים ושנות חיים עדי יבא אסור בנחשתיים ויקבץ נדחינו לירושלים ויגזור על כל העולם לעולם חיים. ובזה אחזה קידה דסגידנא קמי' דיקר אורייתא.

בלב ונפש
מגשה הקטן

* ועיין מנחות דף ק"ט ע"ב דנחלקו רב נחמן ורב ששת בשגג בע"ז בזריקה ובשחיטה וכו' אי הוה קרבנו ריח ניחות, ושוב נחלקו השתחואה לעבודת כוכבים ר"נ אמר וכו' ור"ש אמר אין קרבנו וכו' וצריכא דאי אשמעינן הך קמייא בהווא קאמר רב ששת וכו' ואי אשמעינן שחיטה משום דעבד ליה עבודה וכו' ואי אשמעינן השתחואה משום דעביד ליה מעשה אבל הודה דדיבורא בעלמא אימא לא צריכא ע"כ. והנה דהשתחואה הוא דחשב ליה עבד מעשה אבל דיבור לא חשב ליה מעשה וכו' שאני דשאני מומר דבדיבורו איתעביד מעשה, וצ"ע.

בענין הנ"ל

יום ג' פ' שלח התשל"ח

לכבוד הגאון הגדול מאדירי המשיבים
שבדור פאר הדור כו' וכו' הג"ר מנשה
קליין שליט"א.

אחדש"ב הדר"ג כלל הכבוד, הנני העני
מאשר בחשוד"ת קבלת מחנכת דחורה
מלא האורה ספר משנה הלכות ח"ז
וכו' ואתיקורי קא מחיקרנא בזה, וכן
קבלתי מכתב בחידושי חורה עמוקים
בענין עמוק, ובעוה"ר קשה לי מאד
לעיין בענינא דלא קאימנא ביה, ומ"מ
החלמנתי לעיין בזה ואנקוט עכ"פ
בקדמייתא שהוא הערה על מש"כ
ואשחלד לתקן הדברים כפי האפשר.

בתבתי בענין לבאר מש"כ החוס' נזיר
די"ז א' אהא דאמרין החס' אי
דמחרין ביה לא חנזור למ"ל שהי", וכ'
החוס' דאין זה חשוב לאו שאב"מ דנהי
דקבלת נזירות לא חשיב מעשה מ"מ
מה שעומד בציה"ק ואינו יוצא משם
חשוב מעשה, ול"כ דגם מה שעומד
ואינו יוצא אינו אלא מניעת מעשה דהא
ממילא עומד שם, וכחצתי בעניי דסברי
החוס' דכל שנעשית פעולה בגופו של
אדם אע"פ שאינו ע"פ חנועת האדם
רק ממילא חשיב נמי מעשה, וכדמות

ראי' מסוגיא דשני קדרין דהראשון
נחשב אדם המזיק כו', ואהא העירני
לפ"מ דמסיק החס' אלא כגון שנכנס
בסידה חיצה ומגדל וכו' חזירו ופרע
מעליו המעוזה וכו' קמבעיא לן אי
צריך שהי' ומאי קמבעיא לי' יותר
מהא דנזיר בציה"ק כיון דמה שעומד
שם ואינו יוצא משם ממילא נעשית
מעשה דגופו ולמה נשאר בזה בספק
אי צריך שהי', ע"כ חוכן הדברים לפי
דלות הדנתי.

הפסוק דשתו"ם משום אונס ולא
משום לאשאב"ם

ואל"ה דברי החלמיד הדן בקרקע*,
[ראה לעיל (פ"א) הדברים בקה"י

עמ"ס נזיר סימן ה' דגבי נזיר בציה"ק
כל העבירה הוא עשה מרצונו שהוא
נכנס לביה"ק והוא קיבל הנזירות שעי"ז
נעשה עומאח נזיר רק דקשה להחוס'
דעכ"פ מעשה ליכא והוי לאו דאב"מ
ואין לוקין עליו ואהא כחצו שזה נחשב
מעשה, אבל נכנס בשחומ"ג כו' לאו
מטעם שאין בו מעשה א"א לחייבו על
החללת הטומאה דהנזיר אלא מטעם
אונס, וכמו שציארו החוס' דאירי
שחזירו פרע עליו באונס וא"כ לא
מטעם שאין בו מעשה אחינן עלה אלא

כשחזירו פרע עליו המעויזה מרצונו לא נחשב הנזיר שהוא מטמא עצמו וא"א לחייבו על החללת הטומאה, רק על שהייה שזהו מכת הנזיר עצמו בלא מעשה איש אחר, ואיבעיא אי יש שהייה הוא אי צריך שיעור שהייה ואהא כחבו החוס' דאם היה ברצון אין צריך שהייה פ"י שיעור שהייה דרק באונס גמירי שהי' אצל ברצון אפי' הי' החללת הטומאה ע"י מעשה אחר לא גמרינן שהי' פ"י שיעור שהי' וחייב מלקות על רגע ראשונה דשהייה וא"א שיעור שהייה האמור בשבועות.

וההוא דשני קדרין שמחייב מעשה ההיזק לראשון אע"פ שגמר הדבר הי' ע"י איש אחר דהיינו השני החס השני לא עשה בכוונה ונחשב כאלו כל הפגיעה הוא ע"י הראשון וכמ"כ החוס' ב"ק כ"ג ד"ה וליחייב דיותר יש לו לשמור על עצמו שלא יזיק משלא יזיק והוכיחו דבר זה משני קדרין ע"ש, ואפילו לא הי' הראשון בלבד פושע אלא גם השני פשע מ"מ כיון שלא עשה השני בכוונה ממש שניהם חייבים כמ"ש החוס' ד"ו גבי צור המתגלגל, ועכ"פ אם האחר עשה בכוונה פשיטא שאינו מחייבם להראשון כמ"ש החוס' שם המדליק בכוונה באשו של אחר אין בעל האש חייב כלום.

והא דאמרין צדמ"ג דמשכח"ל ביאה וטומאה ביהדי הדדי כגון שבא חבירו ופרע עליו את המעויזה כבר

מטעם אונס כנ"ל, וא"א לחייבו רק על שהייה שעושה אח"כ מרצון, ובהא איבעיא לן אי גמירי שהייה בחוץ היינו שיעור שהי', ומבואר דאי לא גמירי שהי' (הינו שיעור שהי') מחוץ חייב עלה מלקות מיד, וא"כ מדלקי עלה מוכח מכאן דליכא חסרון מחמת שאין בו מעשה, והיינו כמ"ש החוס' דהעמידה חשיבא כמעשה וכ"ז מוכח גם מהאיבעיא דשחומ"ג וכנ"ל.

אם נעשה גמר העבירה ע"י אחר אין זה מעשה דירה

ועוד נלע"ד דאע"פ דכל שהעבירה שנעשה בגופו נחשב כמעשה מ"מ כשגמר העבירה הוא ע"י אדם אחר בכוונה כבר אין זה נקרא מעשה ידי' אע"פ שנעשה מרצונו, וראי' לזה ממכות דף כ' דאמר' אחד המקיף ואחד הניקף חייב ואקשינן דהא הו' אצל הניקף לאו שאב"מ ומשני דמיירי דמקיף את עצמו א"נ במסייע, והחם העבירה הוא בגופו שהוא נעשה ניקף וחשיב לאשאב"מ ומוכח דאיש אחר שעשאו ואפילו הי' ברצונו הו' לאשאב"מ מדלא משני כגון שניקף מרצונו. ומה שכחבו החוס' נזיר ד"י ע"כ ד"ה ובא חבירו כו' דאפילו פרע לו חבירו ברצונו א"א שהייה, לאו משום דאז נחשב החללת הטומאה מעשה של הנזיר דז"א דכל שהגמר והמכה בפטיש האחרון הי' ע"י איש אחר אין זה נקרא מעשה ידיה (אא"כ מסייעו), ובדאי אפילו

ביארו המוס' שם דמ"ר כשהוא מסייעו
אבל בלא זה אין לחייבו בזמן שאיש אחר
גומר ועושה שיהא עבירה, (מיהא אס
איש אחר נותן לפיו לצית הצליעה דבר
איסור מרצונו החס פשיטא שהוא חייב
כמש"כ המוס' כחובות דהתם לאחר
מעשה של המוחצ שוב קעניד הלה

מעשה העבירה צהנאת הדבר וצליעתו,
ח"פ).

והנני דו"ש באמת ובתמים כל הימים לא
נתקרה דעתי באריכת מכתב זה שבאו
הדברים מעורבבים, והנני דו"ש מוקירו
ומכבדו כרום ערכו הגדולה.
יעקב ישראל קניבסקי

מערכה ה'

אי חל איסור טומאה דנוזיר על איסור טומאה דבהן

כ' לחדש הרחמים התשמ"ג הנ"י יצו"א
מחיי חיים יכתב ויחתם לאלתר לחיים
טובים ארוכים, בספרן של צדיקים
גמורים, להצולל במים אדירים, זקן
שבסנהדרין יושב בלשכת פלהדרין, כל
רז לא אניס ליה שר התורה והיראה
צי"ע אספקריא המאירה מרן מוה"ר
יעקב ישראל קנייבסקי שליט"א בעל
מחבר ספרי קהלות יעקב בכל מקצועות
התורה וש"ס.

אחדשבהדרג"ת נהנעה וכו',

לאות שנהימי מפרי עץ הדעת דעת
חורה, הנני להשחשע כמה
שהעיר במס' נוזיר סי' י"א * אמתני'
דיש חורש תלס אחד ומייז עליו משום
שמונה לאחין (מכות כ"א) ושניים מהם

כהן ונוזיר צניח הטומאה והקשה בשג"א
סי' ס' ועוד כמה מרבותינו הצדיקים
האחרונים ז"ל דאיך חל איסור טומאה
משום נוזיר על איסור טומאה שיש לו
כבר מחמת כהונה, ואע"פ דאיסור
נוזירות כולל גם יין ומגלחת, הא האז
חנא לית ליה איסור כולל כדאמרינן
לקמן בסוגיא, וכמה דברים נאמרו בזה,
ומעכקהדר"ג נראים לו דברי האבנ"מ
סי' ט"ו ע"פ דברי הריטב"א דהא
דל"ל להאי חנא איסור כולל היינו דוקא
באיסור הבא ע"י עצמו ואיסורי נזירות
מיחשב איסור הבא מאליו שהאדם אינו
עושה אלא קדושת נזירות על עצמו
והתורה אסרה טומאת יין ומגלחת
אגברא כזה שהוא נוזיר כמ"ש המהרי"ט
ז"ל, ובאיסורין הבאין מאליהן מודה
האי חנא דאחע"א ככולל, עכ"ל ק.

ובן הוא בקה"י עס"ס סבות סימן י"ג, בזה"ל:

בסוגיא דיש חורש תלם אחד וכו'

דף כ"א במתני' יש חורש תלם אחד ומייז עליו משום שמונה לאחין כו' וכהן ונוזיר צניח הטומאה הקשו

השאג"א בס"ק' ו' עוד כמה מרבותינו האחרונים ו"ל דהיכי חל איסור טומאה דמשום נזיר על איסור טומאה שיש לו כבר מחמת כהונה ואע"פ דאיסורי נזירות כולל גם כן ומהגלחת מ"מ הא האזי חנא לית ליה איסור כולל כדאמרין לקמן בסוגיא אהא דמקשינן וליחמי נמי שבועה שלא אחרש בחול וביו"ט ומשמי האזי חנא לית ליה איסור כולל וכמה תירושים ופלפולים ראיתי בזה והנכון בפשיטות הוא מה שמירך האנני מלואים במשבותיו סי ט"ו ע"פ דברי הרשב"א ו"ל בסוגיא שכ' דהא דאמר' האזי חנא לית ליה איסור כולל היינו דוקא באיסור הבא ע"י עצמו [וכדכבר ר"ל בשבועות דכ"ד] ואיסורי נזירות מהשגב איסור הבא מאליו שהאדם אינו עושה אלא קדושת נזירות על עצמו והחורה אסרה טומאה כן ומהגלחת אגבא כה והם איסורי חורה כדיאר המהרי"ט ו"ל ע"ש באב"מ, ובאיסורין הבאין מאליהן מודה האזי חנא דאחע"א ככולל.

אבן אעיקרא דמילתא דנזירות מהשגב כולל קשה ממש"ב החוס' יבמות דל"ב ד"ה איסור כולל דלא נחשב כולל אלא"כ הכל נכלל באיסור משם אחד אבל כשהכולל הוא משום אחר אין זה כולל וא"כ הני איסורי נזירות אע"פ שכולל תגלחת ויין מ"מ הא הם שמות מיוחדים דעל כל אחד איכא אזהרה מיוחדת דכתיב חסר לא יעבור על ראשו, על כל נפשות מח לא יבא, מכל אשר יעשה מגפן היין לא ישתה, וכה"ג לא חשיב כולל, ובה מבאר האב"מ דברי הרשב"א ו"ל בחשו' סי' חרט"ו שכ' דמי שנשבע שלא ישחה יין וחזר ואמר הריני נזיר אין איסור יין דנזירות חל עליו, משום דאחע"א, אשר לכאורה קשה הא נזירות הוא איסור כולל דכולל תגלחת וטומאה וקיי"ל דכולל איסור חל על איסור ולהי"ל ניחא דכיון שאינם משם אחד לא הו' כולל, ע"ש, וא"כ הדק"ל דהיכי חל איסור טומאה דמחמת נזירות אלאיסור טומאה דמחמת כהן להחמיצ שמים, הא אין כאן כולל כלל.

ונראה ד"ל בזה דהנה האב"מ הקשה על עצמו במש"כ דאיסור נזיר אינם משם אחד והרי נזיר שטימא עצמו או שגילה או ששחה יין לוקה נמי משום כל יחל כדאיכא בגמרא נזיר ל"ח וכ"פ הרמב"ם ו"ל פ"א מנזירות ואחר לאו דכל יחל הא כולל כל איסורי נזיר ואיך כאן כולל משם אחד ויהדק"ל למה כתב הרשב"א ו"ל שאין איסור יין דנזיר חל על איסור שבועה כו' ומבאר האב"מ עפ"י דברי המהרי"ט ו"ל הנה"ל דמבאר ענין נזירות שהאדם המקבל נזירות אינו עושה על עצמו איסורי יין טומאה ומהגלחת רק עושה עצמו בקדושת ובחזק נזיר והחורה אסרה יין תגלחת וטומאה על גבא שהוא בחזק נזירות, וא"כ הא דאמר' דהעובר על אחד מאיסורי נזיר חייב נמי משום כל יחל דברו אע"פ שהוא לא קיבל איסורין אלו ז"ל דמ"מ כיון שמחמת דיבורו באו אליו איסורין אלו מיקרי נמי נדרו ואיכא ביה משום כל יחל, וכל זה היכא דחלו האיסורי חורה אבל היכא דמחמת דין דאין איסור חל על איסור לא חל איסור החורה ממילא ליכא נמי משום כל יחל כיון דהוא לא קיבל איסור יין בפיו וגם מחמת מואר נזירות שקיבל הא לא נאסר בלאו הפרטי של יין מטעם דאחע"א כיון שהוא כבר מושבע, ממילא ליכא ב"י כלל ע"ש בדברי האב"מ היקרים. ונראה דכ"ז שייך בדברי הרשב"א ו"ל דמיי"ר מאיסור יין אבל גבי איסור טומאה אפי' היכא ד"איסור" כל חטמא לא חל, מ"מ המטמא עצמו עובר בכל יחל כיון שע"פ טומאה זו סותר נזירותו והימים הראשונים יפלו שפיר נקרא מחלל דיבור, שהוא קיבל נזירות הגונה הראייה למנות בו מנין הנזירות מעכשיו, והוא סותר אותן, וכיון דאיכא כל יחל וב"י הוא כולל כולן בשם אחד הו"ל שפיר איסור כולל ושפיר חל איסור טומאה דנזירות אלאיסור כהן כנלענ"ד נכון בפה"י.

והאב"ם כתב דמשו"ה חל איסור טומאה דנזיר אלאיסור טומאה דכהן משום שאיסור טומאה עצמו הוא כולל גבי נזיר שכולל האיסור גם לקרובים אשר כהן מותר בהן ומשו"ה לגבי איסור טומאה הו"ל שפיר כולל משם אחד ע"ש זה ז"ע דלכאורה דכל זמן שהקרובים חיים אין כאן כול וכן כשכבר מתו ונקברו, יש להעיר בזה עפ"י מה שאמרו בקדושין דע"ז ע"ב הו"ל ויש זנות פוסל בישראל וע"ש בפרש"י ו"ל והענינים עמוקים ומסובכים ולא לקחתי כעת מועד לעיין בזה והמעין יבחר.

וראיתי צעל"ג כאן שכבד לתוך קושיא הנ"ל [דהיינו חל ליסור עומאה מחמת נזיר אליסור עומאה שכבד איכא עליו מחמת כהונה] דשפיר משכח"ל גבי מה שמת אחר שכבד היה כהן ונזיר או קבר שנעשה אחר שנזירות דלגבי מה זה וקבר זה הא חלו צב"א ליסור דנזיר וכהן ולענין דין אלתע"א אנו משגיחין על התפלה שאנו דנין עליו בפרטות וכמש"כ הראשונים ו"ל לענין האוכל נבילה ביוה"כ דלגבי זו נשמלה ביוה"כ הו"ל יוה"כ קדים ליסור נבילה, אע"פ שיש הרבה נבילות בעולם וכבר איכא על הגבירא ליסור נבילה עוד מקודם יוה"כ, מ"מ כיון שנחמיקה זו רק עכשיו בא חלות נבילה ולגבי זו יוה"כ קדים ליסור נבילה, אע"פ שיש הרבה נבילות בעולם וכבר איכא על הגבירא ליסור נבילה עוד מקודם יוה"כ, מ"מ כיון שנחמיקה זו רק עכשיו בא חלות נבילה ולגבי זו יוה"כ קדים לא חל עליו ליסור נבילה עין כ"ו בהירטנ"א ו"ל קדושין דע"ו וא"כ ה"נ אע"פ שלשאר קברים ליסור כהונה קדים מ"מ לאותו קבר חדש שנא אחר שכבד הוא נזיר הר חל ליסור נזיר וכהן צב"א, וע"ש צעל"ג וכמעט חמה על גדולי האחרונים ו"ל שטרחו בקושיא זו ולא חירצו כנ"ל.

וּלְעֶזֶר דְּנָדָן הָאֲחֵרוּיִם וְלֹא דָלָא נַחֲמוּ לְמַרְךָ הִכִּי דַכְּפִשְׁטוּ נִרְאָה שְׂאִיסוֹר טוּמְאָה דְּנִיר וּכְהֵן אִין עֵינֵינוּ שַׁעֲסָא מַעֲשֵׂה הַגִּייעָה אֲסֵרָה חוּרָה אֵלֶּה הָאִיסוֹר הוּא מַה שְׁחָל הַטּוּמְאָה עַל הַגְּבֵרָה שֶׁהַחוּרָה אֲסֵרָה שִׂיחָא גּוֹף הֵכֵן וּגּוֹף הַנִּיר טַמָּא בְּטוּמְאָתָא מַתָּה, וְהִנֵּה וּמַעֲשֵׂה הַגִּייעָה שְׁנוּעָה בְּמַתָּה אִינוּ אֵלֶּה סִיבָה שֶׁעַל יָדָא זֶה נַעֲשֵׂה הַדְּבַר שֶׁאֲסֵרָה חוּרָה דִּהְיִינוּ שֶׁהַגּוֹף נִטְמָא, וְכֵן כִּה"ג נִרְאָה פִּשְׁטוּ שְׂאִין לִהְשִׁיגָה כֻּלָּל אַחֲפָאֵל הַפִּרְעִיָּתִים רַק אֲזִינוּ חֲלוֹת הָאִיסוֹר אֲגִבְרָא, שֶׁאִפִּילוּ אוֹתוֹ קִבֵּר נַעֲשֵׂה רַק עֲכָשִׁיו מ"מ הוּא אִינוּ אֵלֶּה סִיבָה שֶׁעַל יָדוֹ נַעֲשֵׂה הַגּוֹף טַמָּא וְהַגּוֹף הַזֶּה כִּכֵּר מַחֲבֵר בְּטוּמְאָה מַחֲמַת כֵּהֵן וְאִין אִיסוֹר טוּמְאָה דְּנִירָיוֹת רָאִי לַחֲוֹל עֲלֵיו וְאֵפ"ס שְׂאוֹתוֹ קִבֵּר לֹא הִיָּה עֲדִין מ"מ הֵלֵךְ הַגּוֹף מַחֲבֵר מֵהִיּוֹת טַמָּא חָה כִּכֵּר חֵל עֲלֵיו [דְּוַגְמָא לֹוֹה אִילוּ הִיָּיִתִי דִן לְמַשֵּׁל שְׂאִין אִיסוֹר תַּגְלֻחַת נִיר חֵל עַל אִיסוֹר הַקֶּסֶת הָרָאשׁ, וְדֹא שְׁלֵל יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לֹוֹמֵר שְׁלֵגְנִי חֲמֵר חֲדָשׁ שֶׁנַּעֲשֵׂה אַחֵר שֶׁנִּדְרַר נִירָיוֹת הו"ל כִּאִילוּ חֵלֹו שִׁיחָם בְּנִיָּא, לִפִּי שְׂאִין הַחֲמֵר חֲפָאֵל דְּאִיסוֹרָא, דִּהְיִילוֹת הוּא הָאִיסוֹר וְהַחֲמֵר אִינוּ אֵלֶּה דְּבַר אֲמַנְעִי שְׁבוּ עוֹשֵׂה הָאִיסוֹר], וְאִינוּ דוּמָה לְנִבְיָלָה שְׂחִיָּא עֲלֵמָה הַחֲפָאֵל דְּאִיסוֹרָא וְעַל כֵּן נִבְיָלָה חֵל הָאִיסוֹר בְּשַׁעֲסָה שֶׁנִּתְנַבְּלָה, ח"פ לַעֲנִי"ד.

וְיִמְצֵא לְדַבְּרֵנוּ שֶׁאֵין עִם הַמַּגֵּעַ בְּמַת אִסּוּר גַּבִּי כֵּן וְיִזַּר אֵלָּא הַאִסּוּר הוּא קִבְּלָה הַטּוֹמָאָה מֵה שְׁגוּפּוֹ
נַעֲשֶׂה טֹמֵא בְּטוֹמָאֹת מִתְּ אִפְשָׁר לְהוֹרִיחַ מֵהָא דְּנִזְיָר דְּמִ"ב ע"ג גַּבִּי נִזְיָר שְׁהִיָּה מִתְּ עַל כַּחַצוֹ
וְהוֹשִׁיעוֹ לִי מִתְּ אַחֵר דְּפִטּוֹר עַל הַשְּׁנִי ע"ש בְּקוּגִיל וּפִירֵשׁוּ הַחֹס' דְּהוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵין כֵּאֵן חוֹסְפוֹת טוֹמָאָה
ע"י נִגְיַעְתּוֹ בְּמַת הַשְּׁנִי וְאִינוֹ דּוֹמֵה לְנוֹגַע וְאַחֵר וְנוֹגַע בּוֹ בְּיוֹם דְּחִיב גַּם עַל מַגֵּעַ הַשְּׁנִי כְּדַחֲקֵן הַחֹס דְּהוּא
מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁעַת מַגְעוֹ בְּהַשְּׁנִי נִחוּסָף אִו טוֹמָאָה חֲמוּרָה לַעֲנִין שִׁטְמָא אִתְּ הַכְּלִי טוֹמָאֹת שְׂעֵבָה כֹּל וּמִן
שְׁהוּא בְּחִיצוֹרִין עִם הַטּוֹמָאָה ע"ש וְכ"פ הַחֹס' שְׂעוּת דְּי"ו דְּלִיָּה נִזְיָר וְכ"פ שֶׁס הַרְמִזִּין וְלִי הַרְשָׁב"א
וְלִי הַרְשָׁב"א וְלִי דְּחִיצוֹ הוּא מִשּׁוּם חוֹסְפוֹת טוֹמָאָה שְׁחַל עֲלֵיו ע"ש, וּמִכ"ו מוֹכַח דְּמַגֵּעַ בְּמַת בִּלָּא
קִבְּלָה טוֹמָאָה אִינוֹ אִסּוּר וְהִינּוּ שְׁעִיקָר הַאִסּוּר הוּא קִבְּלָה הַטּוֹמָאָה עַל גּוּפוֹ דְּהָא חִיצוֹן שְׁנִיָּה גִּרְדָּא
הִכָּא שֶׁאִינוֹ מוֹסִיף טוֹמָאָה ע"ע אִינוֹ חִיב עֲלֵי, אֲכִן רַשִּׁי וְלִי שֶׁס נִזְיָר דָּף מִ"ב פִּירֵשׁ דִּהִפְרַשׁ בִּין
חִיצוֹרִין לְאַחֲכ הוּא מִשּׁוּם דְּכֹל שְׂכַכְר נּוֹגַע בְּמַת אֶחָד אֵין בְּהַשְּׁנִי עֵינִן חֲדַשׁ דִּהְכֹּל חֲדָא נִגְיַעַה [שֶׁאֵין
נִפְקָ"מ אִם נּוֹגַע בְּמַת א' אִו בְּשְׁנִיָּם] אֲבָל אַחֲכ נִגְיַעַה חֲדָשָׁה הִיא ע"ש וּמִשְׁמַע דְּלָא מַחֲמַת חוֹסְפוֹת
טוֹמָאָה אִתִּי עֲלֵה אֵלָּא עִם הַנִּגְיַעַה בְּמַת אִסְרָה עֲלֵיו הַחֲזָרָה [וְכִן מוֹכַח לְהַסְבִּין דְּטוֹמָאָה בְּחִיצוֹרִין אִינוֹ
אֵלָּא מִדְּרַבָּנָן] וּלִפְ"ו הִיא מִקּוֹם לָדוֹן לְקִים דְּבָרִי הַעֲלִ"נ שְׁכֹל מִתְּ הוּא עֲזָמוֹ חֲפָלָא דְּאִסּוּרָא לַעֲנִין שֶׁאִסּוּר
לְנוֹגַע בּוֹ וְנִשְׁעֵה שְׂמַת חַל עַל גּוּפוֹ אִסּוּר מַגֵּעַ וְכ"ע. אֲבָל לִפִּי פִירֵשׁ הַחוֹסְפוֹת וְהַרְשָׁאוּסִים וְלִי הַגִּ"ל
שֶׁהַאִסּוּר הוּא קִבְּלָה טוֹמָאָה בְּגוּפוֹ נִרְאֵה וְדִא שֶׁדְּקוֹ הָאֲחֲרוּנִים וְלִי שֶׁלָּא נַחְתּוֹ לְחִירוֹזוֹ שֶׁל הַעֲלִ"נ
וּכְמַשָּׁנִי.

בשנדרחה הלאו היינו דמתחילה לא
נאמר באופן זה

כנשים בני שנה שניה דכדור אחד
נאמרו ע"ש באריכות.

איסור מוסיף משום הקרובים

ולפי שיטת רש"י נראה דכהנים לא
מהרו ליטמא לקרובים כלל וליכא
בהו דין טומאה לקרובים או למת מזה,
וא"כ הנודר דנזיר הרי נתוסף איסור
טומאה לנזיר זה אם הוא כהן גם
לקרובים מה שלא הי' עד עכשיו, וכיון
דנתוסף איסור זה משום נזיר לקרובים
הו"ל איסור מוסיף על טומאת כהנים
ג"כ, ועיין חוס' ברכות דף כ' ע"ב
ד"ה אמרת לא יטמא.

ובב"ש נלפענ"ד להבין דברי האב"מ
שפי' דמשו"ה חל איסור
טומאה דנזיר לאיסור טומאה דכהן
משום שאיסור טומאה עצמו הוא כולל
גבי נזיר שכולל האיסור גם לקרובים
אשר כהן מותר בהן ומשו"ה לגבי
איסור טומאה הו"ל שפיר כולל משם
אחד ע"ש. ובהדר"ג הנריך עיון דכל
זמן שהקרובים חיים אין כאן כולל וכן
כשכבר מתו קרוביו ונקברו, ולפמ"ש
נראה לומר דגם כל זמן שהקרובים
חיים מ"מ חל איסור טומאה דנזיר
אקרובים מצד עצם דין טומאה דכהנים
הותרו לטמא בקרובים וכנ"ל וי"ל.

שנית הי' נלפענ"ד דטומאת כהנים
הו"ל לאו שאינו שוה בכל שאינו
נוהג אלא בכהנים מיוחדים ורק באנשים
ולא בישראלים כלל וטומאת נזיר הוא

ובענייני חשנתי לפרש לפמ"ש רש"י
ברכות דף כ' ע"א ד"ה שב
ואל תעשה דטומאת גופי' שהותרה
לכהן ולנזיר ליטמא למת מזה דקא
מיעקר צידים מפני כבוד הבריות דלאו
שב ואל תעשה הוא דהתם לאו משום
כבוד הבריות הוא דדחי ל"מ ידידה
דמעיקרא כשנכתב ל"מ דטומאה לא על
מת מזה נכתב כשם שלא נכתב על
הקרובים אבל השבת אבדה ופסח לכל
ישראל נאמר ואכל כבוד הבריות נתנו
לדחות ע"ש, והתוס' שם ד"ה שב ואל
תעשה הקשו קושיא רש"י דנזיר וכ"ג
נמי קום ועשה נינהו ליטמא למת,
והביאו תי' רש"י וכתבו ולא נהירא
דא"כ כ"מ דאמרין שעשה דוחה ל"מ
לקרי שב ואל תעשה ואיך קרי ליה
דחיה אימא שאינו דחיה דהתם לא
נאמר הלאו ע"כ. ובאמת כי צפי' רבינו
נסים גאון שבת קל"ג הכי נמי מפרש
דכל מקום שעשה דוחה לא תעשה
מפרש לה דהכי שהקשה מה שמקדשין
בני אדם מאחר שאנו יודעין שאזהרת
לאו קשה מעשה (עיין רמב"ן עה"מ פ'
יתרו) היאך יבא עשה וידחה האזהרות
של לאו חמורה ממנו ומדרך הידוע
שהחמור דוחה להקל והתשובה הוא מה
שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה
מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא
בה, וכך אמרו ז"ל (ספרי פ' תצא)
מחלליה מות יומת וביום השבת שני

משמע דעבד לא מקרי אדם, ועיין מוק"ז שם דעבד לא גרע מאשה דא"כ לא יטמא באהל חו לא שמענו, וז"ע מחוס' נזיר הנ"ל דמשמע דלא מטמא באהל, ועיין פסחים ס' שפחתו של מניק דמטמא באהל.

עבר אינו מטמא בבהמה

האמנם בתשו' הגאונים שער נדק סי' כ"ד ב' וס"ט כתבו שאין העבד עצמו מחויב במצוות שביחה ובשאר מצוות אלא החיוב על האדון להכריחו לקיים מצות כאשה, וא"כ מה שאמרו ז"ל עבד כנעני מחויב במצוות כאשה היינו שהאדון חייב להכריח את עבדו שיקיים מצות כאשה, וכמו שיש חיוב על שביחת בהמתו כן הוא מצוה על שביחת עבדו להכריחו שהוא ג"כ בהמתו אלא שהוא בכלל מדבר, ומה החמירה על האדון שהעבד הזה שהוא בהמתו וקנין כספו ויש בו יותר דעת מן הבהמה צריך לקיים יותר מצות, והאמת שהשכר שהעבד מקיים המצות נמי אינו שלו של עבד אלא של אדון שהוא כמו שמקיים מצוה במונו, והארכתי בזה בספרי משנה הלכות ח"ה סי' קפ"ב וח"ז סי' ל"ו, ולפי"ז י"ל דעבדים אינן מטמאין דהו"ל כבהמתו ושאר קנין כספו, ואולי גרוע הוא מעכו"ם בנקודה זו דעכו"ם עכ"פ יש לו יחס ובידו להחגייר ואם נולדו לו בנים בגוימותו לר"י קיים מצות פרו ורבו לאחר שנחגייר נמי, הגם שהם ג"כ

שוה בכל דהרי יש לומר לעומת זה נזיר ישנו בשאלה וטומאת כהנים אינו בשאלה, היינו דיש לו שאלה על הנזירות וממילא לא נאסר לטמאות אלהמפרע, לא כן בטומאת כהנים, וז"ע.

טומאת מת דעבד ועכו"ם

ועוד בו שלישיה דנלפענ"ד לומר דהא דכהן ונזיר נוהרים אטומאת מת או שאר טומאות היינו בטומאה שכבר ישנה בעולם דין טומאה זו אבל היכי דאכתי ליכא דין טומאה כלל, ולאחר שנעשה נזיר בא דין טומאה חדשה בעולם כה"ג י"ל דהו"ל טומאת כהן ונזיר צבת אחת. ולמשל לעכו"ם לשיטת היראים דאין עכו"ם מטמא אפילו במגע לקצת שיטות עיין יראים בסי' שי"א וכן בתוס' נזיר ס"א ע"א ד"ה אי הכי עבדים נמי נמעטו מנזירות כו' כתבו ח"ל וה"ה דאשינויה קמא דמי שיש לו טהרה יש לו טומאה פריך עכ"ל, וביארו כוונתם דס"ל להתוס' דעבד אין לו קבלת טומאה כלל ועיין בית האזרח מערכת א' אות ד' שכתב דלשיטת היראים סי' שי"א כהנים ונזירים מותרים להיטמא לעבד מת, ועיין ווי העמודים אות ה' שם ובמקום אחר כתבתי בס"ד ד"ל דחלי במחלוקת אי עבד מקרי אדם דתוס' מגילה דף כ"ג ע"ב כתבו דעבד מקרי אדם, והב"י א"ח סי' קנ"ט בשם המנהיג הכל כשרים לטעול את הידים אבל לא מן הגוי והעבד דבעינן שיבא מכח אדם

נכללים בכלל של עם הדומה לחמור וכנ"ל, ועיין ראב"ד בהשגות פ"ב מהל' שאר אבות הטומאה ה"י שחיטת עכו"ם נבילה א"א כי עו"כ הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם הדומה לחמור הן גרים כמר מדלי ואת כלם ישא הרוח והחושב אותם לכלום חסר רוח בחפיו ע"כ ע"ש ובכ"מ שם, ומ"מ לפי שיטת הגאונים הנ"ל עבד אולי גרוע בנקודה זו שאינו אלא קצין כספו ואינו לא עכו"ם ולא ישראל אלא כבהמה, וי"ע.

איסור הטומאה חל בב"א לכהן ונזיר

אלא דלפי שיטה זו י"ל בכהן נמי ונזיר כיון שמוחר לטמא לעבד ולעכו"ם ואין להם דין טומאה בעבד ועכו"ם ואם הלך האדון ושחרר עבדו לאחר שנדר בנזיר או שהעכו"ם נהגיר שאז חלה איסור טומאה ודיניה על העכו"ם ועל העבד צבת אחת לכהן ונזיר שהרי קודם הגיור וקודם השחרור הרי לא היה כאן דין טומאה כלל אלא הכהן לגבי העכו"ם ולגבי העבד.

איברא דראיתי לכהדר"ק שהביא (ראה בקה"י המוצא בהערה 19). דבעל"ג כתב לחרץ קושית השאג"א דשפיר משכחת לה שתחול איסור טומאה מחמת נזיר לאיסור טומאה דכבר איכא עליו מחמת כהונה גבי מת שמת אחר שכבר היה כהן ונזיר או קבר שנעשה אחר שנדר בנזיר דלגבי מת זה וקבר זה הא חלו בב"א איסורי

נזיר וכהן, והביא רא"י באוכל נבילה ציום הכיפורים דלגבי נבילה שנחנבלה ציום הכיפורים הו"ל יום הכיפורים קדים לאיסור נבילה אע"פ שיש הרבה נבילות בעולם, וכבר איכא על גברא איסור נבילה מקודם יוה"כ, מ"מ על החתיכה זו אכן דין ועליה הנבילה חלה ציום הכיפורים ואיסור יוה"כ קדים והביא רא"י מריטב"א קידושין ע"ז, והכ"נ באיסור כהונה דאיסור כהונה קדים מ"מ לקבר זה או למת זה שלאחר שנדר בא חל איסור נזיר וכהן צבת אחת.

האיסור הוא בטומאה בכללותה ולא בנגיעה בפועל

ומעבג"ק כתב לחדש דאיסור טומאה דנזיר וכהן אין ענינו שע"ס מעשה הנגיעה חסרה תורה, אלא האיסור הוא מה שחל על הגביר שהתורה אמרה שלא יהא גוף כהן וגוף הנזיר טמא בטומאת מת, והמת ומעשה הנגיעה שנוגע במת אינו אלא סיבה שע"ז נעשה הדבר שאסרה תורה דהיינו הגוף נטמא, וכל כה"ג נראה פשוט שאין להשגיח כלל על החפצא הפרטית, רק מומן חלות האיסור אגברא שאפילו אותו קבר נעשה רק עכשיו מ"מ הוא אינו אלא סיבה שע"י נעשה הגוף טמא והגוף הזה כבר מוחר בטומאה מחמת כהן ואין איסור טומאה דנזירות ראוי לחול עליו, ואע"פ שאותו קבר לא היה עדיין מ"מ הלא

הגוף מחזר מהיות טמא זה כבר חל עליו, ואינו דומה לנבילה שהיא עצמה החפץ באיסורא ועל כל נבילה חל האיסור בשעה שנחנבלה, עכל"ק, ולפ"ז לכאורה גם חידוש דין נפל בצירה דלפי היסוד הזה שהעיקר כיון דכהן כבר נחמייב בטומאת הגוף לא איכפת לן בהסיבה הכ"נ כן הוא דודאי הכהן נחמייב בטומאת הגוף גם קודם שנחמייב העכו"ם וקודם שנשחחרר העבד.

נפק"ם בין טומאת אדם מישראל לטומאת עבד ועכו"ם

וקצת ה' נראה לפענ"ד לחלק דבשלמא בטומאת אדם מישראל או בקבר אין נפ"מ בין קודם שזר ובין לאחר שזר כיון דעצם דין הטומאה כבר היחה בעולם שהרי אדם מישראל עמיד לטמא לאחר מותו וגם עכשיו יש לו דין הטומאה בחייו אלא שעדיין לא מח וכן בקבר סופו לטמא יש דין טומאת קבר גם עכשיו, אבל בעבד ועכו"ם שהם בעצם טהורים ואין להם דין טומאה כלל שנאמר דהגברא שהוא הכהן מחזר עליהם, וא"כ לגבי עכו"ם ועבד אין על הכהן גם דין טומאה ואזהרה כלל, ולאחר שנחמייבו או נשחחררו הרי יש כאן חלוח חדש של טומאה מה שנחחדשה טומאה זו בגוף זה של עבד או עכו"ם שלא ה' דין טומאה בגוף זה עד עכשיו כה"ג אולי י"ל דהו"ל איסור צב"א. ובפרט

לפמש"כ שם מעכ"ק צד"ה וראי' לדברינו לפרט אי עצם המגע במח אסור הוא מחלוקת רש"י ותוס' נזיר מ"ב ע"ב צמיר שהיה מח על כחיפו והוסיפו לו מח אחר ותוס' שבעות ד"ז ד"ה נזיר והרמב"ן ורשב"א והריטב"א ז"ל דאיסורו הוא משום חוספוח טומאה שחל עליו, ודעת רש"י דהטעם דכל אדם חדא נגיעה ולאו משום חוספוח טומאה צא עליו ולשיטת רש"י אחי שפיר שיטת ערל"ג. ואף לדין אפשר דכ"ע מודי.

אאחע"א בנבילה ביוה"ב

ובישרי מחבונן מזכרתי דלכאורה דבר זה במחלוקת שניה דרש"י קידושין ע"ז אהא דחמא רש"א האוכל נבילה ציוס כיפור פטור פרש"י דלא אחי איסור יום כיפור ומיחל איסור נבילה דקדים אם נחנבלה בערב יום כיפור ואם נחנבלה ציוס כיפור אפילו הרי אסורה היחה עליו משום אצמה"ח והקשה עליו הריטב"א ז"ל דא"כ כשנחנבלה ציוס הכיפורים ופקע מינה אצמה"ח אחמי לא חיליה עליה צהדדי נבילה ויו"כ ע"ש. וכתב הריטב"א יש שפי' דמש"ה פטור מיו"כ ולא חייב אבילה באיסור צ"א דנבלה שיעורה כחית ויו"כ צכותח ול"נ דאין לאו לחיוביה לאוכל אחינן אלא לדון באיסורין היאך חלין וחמיכה כיון שיש צה ככותח הרי קדים וחיל ציה איסור יו"כ כשם שחיל איסור נבלה על חית שבו ואין

איסורין בא מאליו אלא ע"י מעשה אין
דין אותם אלא צפרט על אותם שעבר
בהם כלומר משעה שחל האיסור, וא"כ
אחי שפיר לכאורה דברי הערל"ג שחל
איסור נזיר על איסור טומאת כהנים
באיסור שנעשה לאחר מכן וכגון מת
וקבר שנעשו לאחר שנדר צמיר. ועיין
חידושי הרשב"א יבמות ל"ג הנ"ל מה
שהאריך בזה, וז"ע.

**איסור נבילה הוי איסור גברא או
חפצא**

וגדולה מזו כתבתי במקום אחר לפ"מ
שאמרו בגמ' שבועות כ"ב
ע"כ ח"ש שבועה שלא אוכל ואכל
נבילות וטריפות שקלים ורמשים חייב
ור"ש פוטר וכו' אלא חפשוט דבעי רבא
שלא אוכל עפר ואכל בכמה חפשוט
דעד דאיכא חית דהא נבילא כעפר
דמיא וטעמא וכו' לא עפר לאו בר
אכילה הוא נבילה בת אכילה הוא ואריה
הוא דרביע עליוהו ופרש"י דרביע עליה
ארי' אזהרת המקום, והנה בגמ'
הגירסא וארי' הוא דרביע האיסור רביע
אגברא אזהרת המקום עליה, ולפי
גירסת הגמ' עליוהו היינו על הנבילה
והיינו החפצא, וידוע דברי הריב"ש דכל
איסורי התורה הם איסור גברא, וקצת
י"ל דהוא מחלוקת ר"ל ור"י בח"ש
אסור מה"מ דלמ"ד דהאיסור על
החפצא ולכן ח"ש אסור דכל חלק וחלק
הוא חלק מן האיסור ולמ"ד שהוא
איסור גברא ח"ש מותר דעל הגברא לא

אחד מהם קדים לחצירו, והראב"ד ז"ל
פי' דלעולם קודם איסור נבילה לאיסור
יו"כ שאין דנין בענין זה בחמיכה זו
ענמה אלא בחמיכה כיוצא בה והאי
גברא משנעשה גדול קודם יו"כ נחתיב
באיסור נבילה דאע"ג דלא נחנבלה
בהמה זו הא איכא כמה נבילות בעלמא
דמיחסר בהו ולא חל עליו איסור יו"כ
עד עכשיו שהרי לא היה שם יו"כ
בעולם משנעשה גדול עד עכשיו,
והריטב"א ז"ל חלק עליו גם בזה דאין
אנו דנין בענין חלות איסורין אחר
איסורין דעלמא ולומר תחתיב בזו
משעה שנעשה גדול אלא אחר חמיכה
שנחקל בה דנין מאימתי חל האיסור,
ע"ש. נפק"ם בין איסור הבא מאליו
להבא ע"י מעשה

**והמאירי יבמות הנ"ל האריך ג"כ
דברי הראב"ד שפי'**
שהמציא שתי שערות נחתיב צורות
ונבלה ששחיהן חלו עליו משעה שנעשה
גדול, ותמה עליו ופי' שכל שאין
האיסור בא מאליו אלא ע"י מעשה כגון
נבלה וא"א אין דנין בהן דרך כלל, ר"ל
אשת איש ונבילות דכ"ע עד שנאמר
מבי אייתי שתי שערות אחתיב בהו אלא
דנין צפרט על אותם שעבר בהם ר"ל
מהשעה שחל האיסור עליו באשה זו או
בנבלה זו אבל כל שאיסורין באין מאליהן
כגון זרות ובע"מ איסור חל עליו
משהביא שתי שערות ומשם ואילך נאמר
עליהם שאיסורם קודם יו"כ. ולפ"ז
לכאורה בטומאה נמי ונזיר כיון שאין

רמו שיעורא עד שיהא כחית או כשיעור הראוי, וכבר ראיתי בקצת אחרונים שרצו לפרש כן, ומיהו לדידן עכ"פ נחזור למה שהתחלנו דאפילו נימא דנבילה הוא איסור חפצא מ"מ אכתי י"ל קושית השג"א וכמ"ס לעיל בס"ד.

סת עצמו אינו טמא

ורביעי בקודש חש לידי דבר טוב לישב קושית השאג"א לפמ"ס בילקוט חקת רמו חשס"א ובספרי זוטא ח"ל הנוגע במת נוגע טמא ואין מת עצמו טמא עכ"ל, נראה דמת עצמו

אינו טמא כלל אלא הנוגע בו הוא שטמא, ולכאורה מזה ראוי למש"כ כג"ק דהמת לא הוה רק הסיבה שע"י נטמא הכהן ע"י נגיעה אלא דמ"מ נגיעה בעי, וכיון דאין מת עצמו טמא מיר נמי שלוה על הנגיעה הוא על ידי מעשה נגיעה דוקא, וכן כהן נמי רק על ידי נגיעה במת נטמא, וא"כ י"ל שפיר דחלו צנת אחת מקרי, ויש להאריך בזה, ונ"ע.

והגני דושה"ט ושותה בצמא את דבריו בברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורים החותם ברעדה ובלב ונפש. מנשה הקטן

מערכה ו'

בענין לוקח שכר עמלו אי יכול להתחייב בשבועת שמא

בעה"י יום ה' פ' בהעלותך התשל"ו
החיים והשלו' עד העולם לפא"מ כבוד
הגאון הגדול אביר הרואים והמשיבים
שבדור וכו' וכו' הגר"מ קליין שליט"א
עם כל אשר אתו כולם יעמדו על
הברכה להתברך בכט"ס.

אחדשבג"ת צכל הכבוד הראוי, הנה
לפני ימים מספר . . . כדי
שלא (יהא) מכתבי ריקס מד"ת, אכתוב
מה דל"ע.

בשבועות ס"פ כל הנשבעים דחנן
השוחפין והאריסין
והאפוטרופסין נשבעים שלא בטענת צרי
ובגמ' מבואר דכן הדין שאמרו היינו
שמכניס פועלים ומוציא פועלים וכו'
מ"ט משום דמורי צה החירא פירש"י
ז"ל דמורי צה החירא לפי שטרחו
בנכסים, וכחצו החוס' בשם ר"ת ז"ל
דצמלוה למחצית שכר אינו יכול להשביע

מיון דלוקח שכר עמלו אינו מורה צה
החירא, ולא הצנחי הלא גם אריסין חנן
צמחניחין והרי כל ארום נוטל שכר
עמלו דעיקר מה שנוטל למחציה לשליש
ולרביע הוא רק עבור שכר טרחתו,
דהא אינו נותן כלום משלו וזולת
לפעמים איכא דוכחי דארוסא יהיב
צורני ואז הוא לוקח יותר משאר אריסין
כדאי"י צ"מ, אבל עכ"פ מה שכל
אריסין נוטל הוא בשכר עמלו, ואע"פ
שאינו נוטל שכרו אלא לבסוף בשעת
חלוקה, א"א לומר דמה"ט מורי צה
החירא דהא גם במקצב למחצית שכר
אינו נוטל שכרו אלא לבסוף בשעת
חלוקה לפי מאי דאמרינן דשכרו הוא אי
פלגא בהפסקת חרי חלתי באגר ואי פלגא
בשכר חלתי בהפסקה, וז"ע דמ"ש
מאריס, וביקשתי אחד מהחברים לחפש
במפרשים אולי דברו מזה ולפוס ריהטא
לא מצא דבר.

והנני דו"ש כהדר"ג שליט"א באמת ובתמים כל הימים
המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

בענין הנ"ל

עמלו דעיקר מה שנוטל למחצה ולשליש ולרביע הוא רק עבור שכר טרחמו דהא אינו נותן כלום משלו זולת לפעמים איכא דוכחי דהיז צורני ואז הוא לוקח יותר משאר אריסין כדאיחא צ"מ, אבל עכ"פ מה שכל האריסין נוטלין הוא שכר עמלו, ואע"פ שאינו נוטל שכרו אלא לבסוף בשעת חלוקה א"א לומר דמה"ט מורי צה החירא דהא גם המקבל למחצית שכר אינו נוטל שכרו אלא לבסוף בשעת חלוקה לפי מאי דאמר' דשכרו הו' או פלגא דהפסד מרי חלחא באגר ואי פלגא בשכר חלחא דהפסד וא"כ ז"ע מ"ש מאריס, עכלהדרג"ק.

בפלוגת הרמב"ם ור"ת אם המקבל שכר נשבע במספק

ואלו דברי התלמיד הרוצה להתלמד, ולפוס ריהטא נראה לפענ"ד דברי אנפין חדא דכדברי ר"ת כחצו האגודה והסמ"ג עשין פ"ב והמרדכי, והצ"ח מ"מ סי' ז"ג כתב דמה"ט פרש"י וכן הציח אחד מן האחין וכו' לפי שדרך אחד מן האחין שמחעסק בנכסי אביו שלא ליטול שכר הילכך מורי היחרא אבל איניש דעלמא אין דרך להחעסק שלא בשכר וכיון דמחעסק בשכר לא מורי

עש"ק לסדר אם חפץ בנו ה' התשל"ז
בנ"י יצ"א

רב הרבנים גאון הגאונים מבחר האישים
רב דומה למלאך ה' צב-אות ציס"ע
רשכבה"ג וכו' ה"ה מרן כהדרגקש"ת
מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א
גדול מרבן שמו.

אחדשכהדרג"ק ביראת הכבוד וההבט
נפש.

ועתה נצא להשתעשע בדברי תורה
אשר שדר לן מר כהדרג"ק
לחדודי מה שהנל"ע בשליח כל הנשבעין
(שבעות מ"ח ע"ב) אהא דחנן
השוחפין והאריסין והאפוטרופין והאשה
הנושאת והנוטנת בחוך הציח וכן הציח
נשבעים שלא בטענת צרי וצגמ' חנא בן
הציח שאמרו לא שנכנס ויזא צרגליו
אלא מכניס פועלין ומוציא לו פועלין
וכו' מ"ט משום דמורי צה החירא
פרש"י ז"ל משום דמורי צה החירא
לעצמם לפי שטרחו צנכסים וכחצו
החוס' בשם ר"ת דצמלוה למחצית שכר
אין יכול להשביעו דכיון דלוקח שכר
עמלו לא מורי החירא, ותמה הדרכב"ק
שליט"א דהלל אריסין נמי חנן
במחניחין והרי כל אריס נוטל שכר

החירא, מצואר דס"ל דגס דעת רש"י דמי שעושה בשכר לא מורי החירא וס"ל כר"ת. אמנם הרמב"ם פ"ט מה' שליחות ושוחפין ה"ה כתב המשלח ביד חבירו חפץ למכרו או ששלח מעות בידו לקנות לו פירות או סחורה אע"פ שלא נתן לו שכר על זה ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו הוהיל ונשא ונתן בממון חבירו הרי זה כבן בית ויש לו להשביע מספק שלא גזל לו כלום, נראה מצואר דכיון דכתב אע"פ שלא נתן לו שכר א"כ כ"ש בנתן לו שכר שמשביעו על הספק, וסברא זו הפוכה משיטת ר"ת מהיפוך להיפוך דלכאורה נראה יותר מסתבר כשיטת ר"ת דכשמקבל שכר אינו מורה היחר שהרי קבל שכר טרחתו, ובשו"ת מהרש"ך ח"צ סי' ר"א כבר עמד בזה ודקדק בדברי הרמב"ם ז"ל ולא חי' כלום ע"ז, גם בתשו' רמ"ע מפאנו דייק בזה.

ולפ"ענ"ד דהרמב"ם כתב כן לפי שכח לעיל שם בה"ד דבן בית וכו', ואח"כ כתב דאשה אם נשאה ונתנה בין מיתה וקבורה אין משביעין על זה שנשחמש בין מיתה לקבורה שאם אחת אומר שחשבע על זה לא תמכור לקבורה ונמלא הממון מנוול, הנה חששו משום תקנת הממון שלא יתנוול ולא תקנו שבועת שמה, והנה הרשב"א טען (בתשו' סי' מתק"ב) על הרמב"ם ז"ל ח"ל, ועוד האמר הרב ז"ל מי שישלח חבירו לקנות לו צדיק פירות בשוק שישבע, אחמה אם כן נעלם הדלת בפני

כל השלוחים ורבו השבועות ואפילו בנקיטת חפץ, ולעולם לא יעשה אדם שליח לחבירו לקנות לו ולמכור אפילו בחצי שקל עכ"ל, והנה טענת הרשב"א ליכא אלא בשליח בחנם יש לחוש שבחנם לא יכנס במפק שבועה, אבל בשכר ליכא חששא דנעילת דלת, ולפ"ז אחי שפיר לשון הרמב"ם לאחר שסיים דאשה שנשאה ונתנה בין מיתה לקבורה אין משביעין אותה דחיישין שלא תנוול הממון כתב דבשליחות אינו כן ולא חיישין שחנעול דלת אפילו בחנם וכ"ש בשכר דליכא מפני נעילת דלת, וא"כ בכיון דייק הרמב"ם כן להוציא מקושיית הרשב"א ז"ל ומסבחתו.

שיטת ר"ת ברין פועל הנופל שברו

והנה הכ"מ הביא דברי הרשב"א שחלק על הרמב"ם ז"ל, ובז"י ח"מ הנ"ל נמי הביא דברי הרמב"ם שחולק אר"ת, ברם בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' נ"ג ואין עליה הש"ך ח"מ סי' נ"ג יצא ליישב שיטת הרמב"ם מקושיית הרשב"א ז"ל וכתב דבר חדש דאף ר"ת בתשובה והרשב"א לא פטרו משבועה בשביל דמטיא ליה הנאה אלא בעסקה דהיא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואין כאן שחוף כלל לפי האמת, אלא דעבוד רבנן תקנתא דניחא לתרייהו ובמאי דתקון תקון ומי שיפטור משבועה את השוחף הנוטל שכר טועה בדבר משנה ובדברי ר"ת ועובר על הגאונים וכל הרבנים שזכרנו למעלה,

והוראה רווחת היא בישראל ומעשים בכל יום שמשביעים את השותף בטענת שמה אעפ"י שהוא נוטל שכר עמלו יחר על חלקו עכ"ל.

ולפי דבריו ז"ל אחי שפיר קושיה כג"ק דר"ת נמי מודה דבנוטל שכר נמי יכול להשביעו דמורי היחר, ובפלגא מלוה ופלגא פקדון דוקא תקנחא דרבנן הוא דאין משביעין, וא"כ אחי שפיר דאריסין משביעין אותן אף שמקבלין שכר דע"ז לא פליג ר"ת על הרמב"ם ז"ל.

אלא דנ"ע דכנראה רוב הפוסקים לא ס"ל כהרמ"ע ז"ל כפי דר"ת, גם מה שפירש שם דמה שפירש"י בן הבית לאו דוקא הוא וכמו שחשב הרשב"א אלא אורחא דמלחא נקט, והב"י כתב נמי דדוקא פירש כן וא"כ יהי מחלוקת בפירוש רש"י האריך ס"ל גם כתב שם

הרמ"ע ז"ל וממה שבארנו יחבאר לך שלא אמר הרמב"ם להשביע שליח סתם אלא שליח שיש לו הוראת היחר כגון שהוא סבר שמהשדלותו במכר חפצו של חברו יוחר מכדי דמיו וכיוצא ואין לשליח הפורע חובו של חברו הוראת היחר דזחי יהב ליה לזה לשליח חזי בעינייהו יהיב ליה שליח למלוה ע"ש, ומלשון הרמב"ם שכתב אע"פ שלא נתן לו שכר על זה ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו הואיל ונשא ונתן בממון חברו הרי זה כבן בית וכו', משמע בפשוטו דאפילו אינו חושב כלל שע"י

השדלותו מכר או קנה יוחר משוין אלא הואיל ונשא ונתן בממון חברו הרי זה כבן בית, וז"ע.

נפק"ם בין הארים להנוטל שברו

שנית מה שעלה בדעתי לומר דלא דמי אריס לנוטל שברו, והטעם דכל הנוטל שכר הרי הוא יודע כמה שכר הוא נוטל אם רב ואם מעט, ובשעה שמחנה על השכר הזה הוא מחליט וגומר בדעתו לעבוד בשביל שכר זה שמקבל, והו"ל כשכיר יום ששכרו בכמה שהוא לא חיישינן שמה יגנוב ממנו שטרח הרבה, שהרי הוא שכרו לטרוח לו כל היום בשכר זה ואין לו מקום להורות היחר לעצמו שטרח יוחר שהרי זה שכרו שקיבל על טרחתו שיטריח היום, אבל האריס הגם שיקבל אריסותו שליש או רביע כפי מנהג המקום, אמנם שכירותו אינו מצורר כ"כ כי הרבה פעמים יעבוד הרבה הנריך לעבודת השדה ולא יכליתו הפירות, ומורה לעצמו היחר שלפי הטירחא מגיע לו יוחר ממה שעלו פירות השנה, נמצא דהגם שמגיע לו שכר אבל כיון שאין השכר טירחא קצוב לו מורה לעצמו היחר שמגיע לו יוחר.

בשנוטל כל שברו אינו צריך להישבע

ובינורתי בסמ"ג שכתב ח"ל וכן האשה שהיתה נוחנת ונושאת וכו' וכן הבית, ומפרש בגמ' החס למה תקנו חכמים בהם שבועה זו מפני שאלו

ההיתירא של הארים דתורא מדישיה
קאביל

ועוד צו שלישיה דחקרנוה ומלאונה
צשו"ת מהר"ס בר ברוך
(בדאפעסט) סי' של"ה ח"ל גם מה
שחייבה שמעון שבעה שלא לקח מן
העסקא ומן הריוח כלום מכח שוחפים
שנשבעים שלא בטענה, גם זו פליאה
בעיני וכו' שהרי חז"ל מלוה וצמלוה אין
נשבעין בספק וחז"ל פקדון כדמוכה
בהמוכר את הבית (ע' ע"ב), ופי'
דמחמי' דשבעות אלו נשבעים שלא
בטענה שמה השוחפין ששניהם עוסקים
בדבר ומורו החירא וסמכו אהדדי,
ואריסין דמשמעדי למרא דארעא בלא
שכר ומורו החירא תורא מדישיה
קאביל, ואפוטרופוס ואשה הנושאת
ונותנת בתוך הבית וכן הבית שמכנים
ומוציא פועלים מכנים פירות ומוציא
פירות ואין שכר ידוע על אלו דברים
מורין החירא, אבל עסקא פקדון גמור
ונריך שכר ידוע והו"ל כשכר יום או
שכר חודש או שכר שנה כגון אומן או
מקבלי קבולת, ואע"ג דהקלו בשכרן
כגון טובל ציר (צ"מ ס"ח ע"ב) מה
בכך דרביה דרבנן הוא ואקילו ביה
רבנן, אבל שכר ידוע ושם שומר שכר
עליה והי' לו לשנות במשנה אלו נשבעין
שלא בטענה השותפין וש"ס ואריסין
וכו' וכל גומלי חסדים לא ישבעו,
שאל"כ אין לך שיעציר לחצירו חציתו
ממקום למקום שלא תקנו רבנן שבעות
ספק, אלא למלחא דשרית וליכא שכר

מורים היתר שכל מה שיקחו מנכסי
בעל המעות ראוי הוא להם מפני
שנושאין ונותנין וטורחין, לפיכך תקנו
חכמים שבעה מטענת ספק וכו', עד
אזי ראיתי שהשיב רבינו יעקב בתשובה
אחת שהמלוה לחצירו למחצית שכר אין
יכול להשביעו בשמא שאינו מורה היחר
לעצמו שהרי נוטל כל שכר טרחו, והנה
הוסף הסמ"ג ז"ל שהרי נוטל כל שכר
טרחו ולשון כל משמע דוקא נוטל כל
שכר, אבל אם נוטל שכר ולא כל שכר
טרחו אכתי מורה היחר, ולפ"ו הי'
נראה דהחילוק הוא כך דהאשה וכן
הבית מורים היתר שאין מקבלים שכר
כלל, והארים הגם שמקבל שכר אריסות
אבל אינו קבוע כמה שיקבל ולפעמים
שיעבוד הרבה ויציא מעט, ולפי מה
שהטריח לא יקבל וליכא כל שכר טרחו
ומורה לעצמו היתר שמגיע לו יותר,
אבל המלוה למחצה שכר או שותפין
שמקבל שכר טרחו הרי זה כל שכרו
הוא שא"א שיתוסף או יתמעט, כה"ג
אינו מורה היתר, כן הי' נלפענ"ד
להשתעשע בדברי כהדרג"ק שליט"א.
ועיין סנהדרין כ"ו ע"ב ואמר רב נחמן
גנב ניסן וגנב חשרי לא שמיא גנב הני
מילי באריסא ודבר מועט ובדבר
שנגמרה מלאכחו, ופרש"י באריסא
דטרח בה ומורה היתירא ליטול דבר
מועט יותר על חלקו מפני טרחו,
ומבואר דעל טרחו מורה היתר ליקח
יותר מחלקו המגיע לו אבל המקבל
שכר אין לו צמה ללמוד היתר.

קבוע ומחוך כך מורו החירא, עכל"ק.

הגה ביאר לן המר"מ ז"ל טעם המשנה והאריסין שמורו החירא הוא דהם משחעבדים למרי דארעא בלא שבר אלא מה שחעשה הארץ ומורו החירא דחורא מדישיה קאכיל, כיון דשכרן לא הוי אלא מה שחעשה הארץ ושכר לא מקרי אלא היכא דהשכר קבוע וכמו שהחנה בסופו, נמצא דהיסוד לזה אם הוה שכר קבוע או לא, ובס"ד זו ראי' למה שכתבנו במקצת עכ"פ, וכן נראה בשערי שבועות לרבי יצחק ז"ל הוצא בסוף שבועות שער שמונה עשר שנשחפק בשורש שבועה זו, כי יש מפרשים שורש שבועה זו דאורייתא וי"מ שרשה מדרבנן ח"ל וראי' לדבריהם על טעם הנזכר בחלמוד כדגרסינן מ"ש כלומר למה חייבו לאלו חמשה ליטע צטענות שמא, ופריק משום דמורו כלומר כל חד וחד מהני אומר אישקול מפירות ריות זה דאגא עסיקנא וטרחנא וחורא מדישיה קאכיל וכו' ע"ש, הנה כתב נמי כמ"ש המרמז"צ דחורא מדישיה קאכיל.

שי' ר"ת דהמקבל שכר אינו מורה היתר לעצמו

ורביעי בקודש נראה דשוב האיר ה' עיני ומלאחי דהמרדכי הביא חשוכה ר"ת עלמו מה שכתב בזה ח"ל, חשוכה ר"ת על מה שחייבם שמעון שבועה שלא עכב מן הריות מן העסקא כלום מכת שבועה השוחפין הנשבעין

שלא בטענה זו, פליאה היא צעיני דבעסקא לא ינהג מנהג השוחפין שהרי חזיו מלוה וחזיו פקדון הוא, ופירוש דמחני' הכי איחא אלו נשבעין שלא בטענה כרי אלא בטענה שמא, השוחפין ששניהם עוסקין בדבר מורו היחר דסמכין אהדדי, והאריסין דמשחעבדי למרי ארעא לאחוי ליה רעיא בלא שכר ידוע ומורי היחר חורא מדישיה קא אכיל, והאפטרופא והאשה הנוחגת ונושאת בחוך ביחו וכן הבית דמוציא פועלין ומכנים פועלין ומוציא פירות ומכנים פירות ואין נוטלין שכר ידוע על אלו דברים דמורו היחרא, והא דאמרין פ' חזקת הבתים דשוחפין נעשו ש"ש זה לזה מינייה מצינו למילף דלאו שכר גמור דאטו את מייחית קבא דכילתא ליה אכל עסקא דפקדון שכר גמור, הוא ולריך שכר ידוע הוה כשכיר יום או כשכיר חדש או שכיר שנה כמו אומן ומקבלי קבולת, ואע"ג דהקילו בשכרן כגון טובל ליר מה בכך וכו' אכל שכר ידוע הוא ושם שומר שכר עליו וכו' וכל גומל חסד לא ישבע, שא"כ אין לך אדם שמעביר חבית לחצירו ממקום למקום דלא חקיניו רבנן שבועה ספק אלא למלתא דשכחתא וליכא שכר קבוע וידוע דמחוך כך מורו היחר, ע"כ דברי ר"ת וקארחים, עכ"ל.

הגה דהמרדכי הביא העתק מחשו' ר"ת ממש ומבואר טעמו כטעם המהר"ם ז"ל, ואולי דזה ג"כ העתק חשוכה שכנראה כמעט ממש זה לשונו

מוזנות האשה מדאורייתא ומוזנות
הקטן מדרבנן

ובג"ק ינא לפרש דמיירי בחינוק עד
שש שנים, דכיון שאביו חייב
במוזנותו אינו בגדר עני שהרי יש לו
זכות מוזנות שהיידים לו, ואע"פ שאין
לו ממון ממש רק חיוב מוזנות מ"מ
י"ל דכזה"ג אינו בגדר עני, והסחייע
לעצמו מדברי הר"ן נדריס פ"ג ע"ב
ד"ה אימא סיפא דאשה שאכלה מן
הבעל אסורה בלקטו"פ דהא לאו עניה
היא ללקט שו"פ, שוב דחה לעצמו
דאפשר קטן גרע מאשה דאשה יש לה
זכות ממון גבי בעלה, אבל קטן ל"ל
זכות ממון רק שיש על האב חיוב מזה
לזונו.

ושישו מעי שכינותי בזה לדעת
מעכהדרג"ק לחלק כנ"ל לא
מבעיא לדעת הרמב"ם ודעימיה דס"ל
מוזנות אשה דאורייתא (פ"ב מה"א)
ומוזנות בנים לא היו אלא דרבנן, (ומה
שכתב שם כשם שאדם חייב במוזנות
אשתו כך הוא חייב במוזנות בנים וזנותו
הקטנים עד שיהיו בני שש שנים, מכאן
ואילך מאכילן עד שיגדלו כחקנת
חכמים, ומשמע דעד שש דאורייתא
מאכילן, ומיהו כבר הארכתי במקום
אחר דמוזנות בנים קטנים נמי אינו
חייב אלא מחקנת חכמים, אלא דחילוק
יש בין החיוב עד שש שהוא מחקנת
יותר משש הוא מדין נדקה, וכן נראה

רק קצת שינויים, ומבואר החילוק בין
אריסין שמקבלין אריסותן ולא שכר
קבוע ובין עסק למחנה שכר, שמקבל
שכר קבוע וכמ"ס לעיל, אלא דמבואר
נמי דעת ר"ח דכל מקום שמקבלים
שכר דינא הכי דאינו מורה היחר
וכדעת כל הפוסקים, ודלא כשו"ח
הרמ"ע מפאנו ז"ל שרצה לעשות כל
הפוסקים טועים בדבר משנה בדברי
ר"ח והרשב"א, ושהר"ח והרשב"א
ואגודה והמרדכי נמי מודו להרמב"ם
ז"ל, ודבריו הקדושים ז"ע לפענ"ד,
עכ"פ לדין הנה נחבאר לן טעם ר"ח
ז"ל בס"ד.

בענין לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא
לך פירי וכו'.

לחבת הקודש אינו הערה אחת מה
שראיית בספרו היקר קה"י
ליקוטים ח"ב סי' ה', שהביא
מעכהדרג"ק קושית קובץ הערות על
יבמות בסופו בקונטרס ביאורי אגדה
סי' ב' סק"ו, אמה שאמרו בגמ' סוכה
מ"ו ע"ב אר"ז לא לימא אינש לינוקא
דיהיבנא לך מידי ולא יהיב משום דאחי
לאגמורי שיקרא, דלמ"ל טעמא
דאגמורי שקרא חיפוק לי' משום אמירה
לעני דאסור לחזור בו כמבואר בירושלמי
פ' הזהב ונפסק דיו"ד סי' רנ"ט סי"ב,
והרי כל סחם חינוק עני הוא דהא ל"ל
מדגרמיה כלום, וחי' דמיירי בחינוק
שיש לו ממון כגון שירש ודוחק.

היא, ודעת ה"ה פי"ב מאישות נראה כדעת הר"ן, והרמב"ם והרא"ש פליגי עיין מל"מ פי"ב מה"א הנ"ל וב"י סוס"י ע"א בא"ע ובא"מ האריך בזה דגם דעת הר"ף כהרמב"ם היפוך דעת ה"ה, ולפי"ז י"ל דחלוי במחלוקת הנ"ל.

לא יאמר לקמן דבר הנראה כשקר

ברם בעיקר קושיה בעל הקוצץ הערות (הגם כי אין לי קונטרס אגדה לעיין בו משום אותיות מחכמות) לפענ"ד עוד יש להקשות בגמ' שם למ"ל משום דאחי למיגמריה לינוקא שקרא לימא ליה לעצמו דמדבר שקר תרחק ושארית ישראל לא ידברו כז, ועיין א"ז הגדול בשו"ת סו"י חשמ"ח דאע"ג דקיי"ל (פ"ד דנדרים כ"ח ע"א) דיש שאלה בשבועה הני מילי שבועה שאוכל ולא אוכל, אבל שבועה שאחזן לפלוני מנה נראה דאין נשאלים עליה ואפילו לא נשבע אם חוזר בו מחוסר אמנה הוא דקיי"ל כר"י דאמר דברים יש בהם משום מחוסר אמנה, מיהו היינו דוקא במחנה מועטת דסמכה דעמיה דהאי מיהו ה"מ דברים בעלמא אבל בנותן לו אמונתו נראה דסמכה דעמיה אפילו במחנה מרובה דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כז ע"ש, ועיין ח"מ ס' רמ"ג ס"ב, וא"כ למ"ל טעמא משום דאחי לאגמורי לינוקא שקרא והלא מחויב ליתן מצד עצמו.

מהגמ"י פי"ב מה"א הנ"ל סק"ט ובה"ה פי"ט מה"א הי"ד, וכן נראה מדברי הב"ח א"ע ס' ע"א אמ"ש הטור חייב אדם לזון את בניו וכו', ובירושלמי פ"ד מכתובות ה"ה משמע דהוא תקנת אשא, ובתשו' מהרמ"ל ז"ל ס' ע"ט ובשו"ת מהריב"ל פ"ב ס"ב עכ"פ נראה פשוט דמונות בניס דרבנן).

חוב מוונות האשה אי הוי מדאורייתא אלא אפילו לשיטת החוס' והרמב"ן ודעימי דמונות אשה דרבנן מ"מ שאני חיוב אשה מהבנים שהרי למעלה משש לא הוי אלא מדין נדקה ונאשה חיוב, וגם פחות משש נמי אם אין לו האשה קודמת והבנים מטילם על הב"ד, ופלא על בעל חכ"ש א"ע ס' ס"ט שחמה לשיטת הרמב"ן דמונות אשה דרבנן מגמ' קידושין כ"ב דקאמר וינאה אשתו עמו מכאן דרבו חייב במונות אשה ובניו, ומבואר בקרא דחייב במונות אשה ובניו מדאורייתא, והניח בחימה, ובאמת כי לאחר נשיקות עפרות זהב לו בחי' הרמב"ן עה"ת שם הקשה לעצמו קושיא זו וחי' מחמלת ה' על העני' שדרך העולם לזון, וכ"כ הריטב"א חידושין הנ"ל דמונות אשה דרבנן הם, ודעת הר"ן סו"פ אע"פ דהא דחייב לזון בניו ובנותיו הקטנים הוא מכה אמת דוקא כיון דנגררין אחריה עד בני שש א"א לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם ובכלל מוונותיה

אמנם לפענ"ד הא דר"ז דלא לימא איניש לינוקא דהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה, אין הכונה שרוצה ליתן לו מידי אלא הכונה שהנותן מעולם לא נתכוין ליתן לו מידי אלא שהוא משחק בו בדרך העולם שאומרים לחינוק אתן לך ולא נתן לו, וע"ז אמר ר"ז דהגם דמנז עזמו כיון דמעולם לא כיון ליתן לו אין עליו איסור ולא הוה אלא ענין של משטה הייתי כך דאפילו בגדול אינו חייב ליתן, אבל מ"מ לא יאמר כן לחינוק משום דאחי לאגמוריה שקרא, דהקטן יחשוב שהנתן ליתן לו ולא נתן לו וילמדו לומר שקר, ולפ"ז לא קשה מידי קושית הבעל קובץ שיעורים דודאי מדינא אינו מחויב ליתן לו, וגם קושייתנו מח"ז לא קשה אבל מ"מ איכא מטעמא דילמדו שקרא שהוא לעזמו אסור.

ביאור סמיכות רברי ר' זירא

איברא דנפל במחשבתו דהאי ר"ז קאי אדסמיך מיניה, שהביא שם לעיל מיניה א"ר זירא לא ליקני אינש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא מ"ט דינוקא מקני קני אקנוי לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו, וא"ר זירא לא לימא אינש לינוקא דהיבנא לך וכו', וז"ע השייכות דהני תרי מימרי אהדדי, וז"ל דה"פ כיון דאמר לא ליקני אינש וכו' וא"כ אין לו אחרוג ללאות בו ואכתי יש לו ענה שיאמר לקטן שנותן לו האחרוג במתנה ולא יתכוין להקנות לו ונמצא דהקטן יוצא באחרוג מצות חינוך

שהוא חושב שהוא שלו ובאמת האב לא הקנה לו ויכול לחזור וללאות בו, והגם שכתבו הפוסקים דלא יצא ידי חינוך אלא באופן דכשר גבי גדול עיין ש"ע א"ח סי' תרנ"ח מ"מ נראה דוקא בדבר שיש פסול בד' מינים וכיוצא בו אבל ככה"ג שחושב הקטן שהאחרוג שלו הוא ואדרכה אומר לו שנותן האחרוג הרי הוא מחנכו גם כזה שצריך ליתן לו האחרוג וצריך שיהי' שלו וא"כ אינו חסר כלום כה"ג ודאי יצא ידי חובת חינוך שנתן לו באופן שכשר לכ"ע לפי דעתו כל זמן שלא ידוע להקטן שאינו שלו, וא"כ אכתי יכול להערים וליתן לו במתנה שיאמר שנותן לו המתנה ובאמת אינו נותן לו ויצא ידי חובתו וגם יכול אח"כ ללאות בו, וא"כ עכ"פ שפיר יוכל ליתן לקטן אחרוג שיצא בו וגם הוא יכול ללאות בו, וע"ז מביא וא"ר זירא לא לימא אינש לינוקא וכו' משום דאחי לאגמורי שקרא והיינו לאחר זמן שיחודע לו שלא נתן לו במתנה יגמור שקרא מזה.

וגראה דהא כעין מה שכתבו עירובין מ' ועוד כמה מקומות דלא ליחייב לינוקא כסא ביומא דכיפורי משום שמא יסרך והיינו כשיגדיל יאמר בקטנותו עשו כך ויסרך כן בגדלותו, והכ"ג חיישינן כשיגדיל אחי לאגמורי שקרא שיחבר לו שאציו לא אמר לו אלא שיסבור שנתן לו וכנ"ל, שוב מצאחי בערוך לנר שכתב קצת כעין מה שכתבתי ולכן אקצר בזה.

סברא שמהא מציאתו לחצירו ומצואר
דמחלקין בין בניו לאחרים, ולפענ"ד
פשוט דיתום הסמוך על שלחן אחרים
נמי דין עני לו ואם מי שהוא נותן לו
זדקה הו"ל זדקה דכל מה שנותן לו
בעה"כ בחורית זדקה הוא דנותן לו,
וכמ"ש התוס' והמרדכי ובש"ע ח"מ
סי' ע"ר ק"צ ברמ"א שם ובא"ח סי'
שס"ו, וממילא בחורי ישיבה נמי
לפענ"ד לית להו מגרמייהו כלום,
ואפילו האוכל שאוכל בישיבה אינו יכול
לעשות בו כרצונו אלא הרי הוא יכול
לאכול בישיבה בחור זדקה, וכל יום ויום
הרי הוא ציד הנהלת הישיבה אם רוצים
להחזיקו או לא.

ולבן לפענ"ד אם מי שהוא אומר ליתן
לו מתנה חייב ליתן לו מדין עני
שהרי באמת עני הוא אלא שמחזיקין
אותו, אלא שאולי אם קבל מתנה או
מעוה פורים מאחרים אז אין לו לקבל
מהישיבה כיון שיש לו די מחסורו אשר
יחסר, או שאפשר דהגם שיש לו די
מחסורו מ"מ הרי עני אף שיש לו די
מחסורו כעת מ"מ מותר לו לקבל
זדקה עד שיהי' לו מאתים זוז שאז אינו
רשאי לטול עוד מזדקה, א"כ הכ"נ
הגם שיש לו מהישיבה לאכול די מחסורו
בכל יום אבל אכתי אין לו המאחזים זוז
ומותר לקבל עד מאתים ואכתי אוכל
מהישיבה כנלפענ"ד, ואצקש לשום עינו
הבדולח עלי דברינו אלו לטובה ואשמח
מאד לשמוע חו"ד הקדושה דעת
תורה.

וראיתי למעכהדרג"ק שיצא לחדש
בעני שיש לו מי שמפרנסו אף
שנקרא עני מ"מ כיון שיש לו מי
שיפרנסו אין זה עני ושבו אין חייבין
ליתן לו זדקה ולפ"ז חלמידים בני
הישיבה אע"פ שאין להם משלהם כלום
מ"מ כל זמן שעניניהם מסודרים כל
הצורך ע"י הנהלת הישיבה או ע"י
ההורים (כפי הראוי למשפחתו והרגלו)
י"ל דאין שם חיוז זדקה ומיהו אם אין
להם כל סיפוקם כפי צרכם ודאי איכא
בהם מצות זדקה דהא באמת עניים הם
ודי מחסורו אין לו ויכולין לקיים בהם
מצות מתנות לאצוניים בפורים ועי'
מרדכי ז"ל פ"ק דב"מ סי' רמ"א
ואכתי ז"ע. עכל"ק.

ובהורמנא דמר כהדרג"ק שליט"א
לפענ"ד אפילו אי נימא
דבנים אפילו גדולים הסמוכין על שלחן
אביהם אינו יכול ליתן להם זדקה
וכמ"ש המרדכי, משום דקיי"ל כר"י
לגבי שמואל דאמר פ"ק דב"מ גבי
מציאת בנו ובתו הקטנים הרי אלו שלו
וכו' לא קטן קטן ממש אלא אפילו גדול
וסמוך על שלחן אביו זהו קטן וכו'
מ"מ לפענ"ד בבני הישיבה שמפרנסים
ע"י הנהלת הישיבה אין זה אלא בכלל
שאר העניים שאין להם שהצ"ד
מפרנסין אותן שלא יצא מדין עני בשביל
זה שהצ"ד מפרנס אותם, או יתום,
וכמ"ש התוס' ב"מ י"ב ע"ב שם ח"ל
אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שלחן
חצירו בחנם כגון יתום וכיוצא בו אין

איברא דכעת נראה דאין מדברי המרדכי ראי' כלל שהרי הטעם שאסור ליתן לבנים הוא משום דהוי כנותן לאביו עיין ביו"ד סי' רנ"ג ברמ"א וביאור הגר"א שם אות ד', ולפ"ז טעם המרדכי אינו משום דהבנים אינם עניים כשאזיהם מפרנסם אלא כיון שהאב זוכה בהמעות הוי ליה כנותן לאביו והוא עשיר, אבל האב בעצמו המפרנסן הו"ל בגדר נדקה, ולהדיא אמרו בגמ' כתובות עושה נדקה בכל עת זה הון ומפרנס בניו ובנותיו וא"כ במקום שאין האב זוכה כגון בני ישיבה וכיוצא בו

בעמי שמספיקין לו די מתקורו אכתי הנודר לו הוי בכלל נדקה שהרי עמי הוא, וזה לפענ"ד ברור בס"ד.

ובזה הנני ידי"ג החוזר על הראשונות בתודה רבה על הטריחי האי צדיק בשבילנו, ואנן מצלין לאריכות ימיו ושנותיו בבריות גופא ונהורא מעליא עדי יבא ינון ולו יקחת עמים וכהדרג"ק בראשם, ויראו עינינו וישמח לבנו בהרמת קרן ישראל ידי"ג קשור באהבתו בלב ונפש.

מנשה הקטן

מערכה ז'

בענין פריית מע"ש על פרוטה

שו"פ מחולל וזוה"ז גם מדרבנן שרי, והנה מנהגנו לחלל הוא וחומשו על פרוטה (במטבע המיוחדת לו לחילול מע"ש), וכ"כ החוס' ר"ה דל"א ז' ד"ה וזיקש דמחללין קרן וחומש על פרוטה, ולז"ע* דהא נראה פשוט דדין זה דהקדש שזה מנה שחיללו על שו"פ מחולל לא נאמר אלא במחלל חפלא דקודש אחרת, ודפריש"י ז"ל בקידושין ד"א ע"ב שזהו משום דאין אונאה להקדש, וכ"ז ש"ך בפדיון שהוא דרך מקח וממכר שחסרון בדמיו הוא מענין אונאה, אבל מי שחייב מנה להקדש כגון שאמר הרי עלי מנה או שמעל בהקדש שזה מנה דחייב מנה פשיטא שאינו [יכול] לפטור עצמו בפרוטה עבור מנה שאין זה פדיון הקדש רק חיוב ממון להקדש.

בעה"י יום א' פ' וישב וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו" לפ"ק (תשל"ט)

לפא"מ כבוד ידי"נ הגאון הגדול המפורסם מאבירי משיבי טעם ודעת לשואלין ודורשין בדבר הלכה וכו' מוהג"ר מנשה קליין שליט"א

אחדש"ב הדרר"ג שליט"א כלל הכבוד, הננו מן המודיעים . . .

יעקב ישראל קנייבסקי

וברי שלא תהא כביאה ריקנית בלא ד"ת אכתוב הערה אחת אשר עדיין זל"ע, הנה מנהגנו בארצה"ק לפדות את המע"ש על פרוטה וכמס"כ החוס' בכ"ד וש"א"פ דגם במע"ש איכא דינא כמו בהקדש שזה מנה שחיללו על

דברי הקה"י סובאים ביתר ביאור בר"ה סימן כ"ד ובערכין סימן י"ב, בזה"ל:

בענין חילול מע"ש הוא וחומשו על פרוטה

בתבוב החוס' ר"ה דל"א ד"ה וזיקש בשם ה"ג ושאלחות דכי היכי דקי"ל גבי הקדש דאמר שמואל הקדש שזה מנה שחיללו על שו"פ מחולל ה"נ במע"ש וכרס רבני יכול לחלל שזה מנה על שו"פ וזוה"ז אפי' לכתחילה ע"ש (וכ"כ החוס' בכ"ד) ושם בר"ה ביארו החוס' שיכול לחלל הכל קרן וחומש על שו"פ ע"ש (וכ"כ החוס' ג"כ בכ"ד דנ"ד אלא דקאי שם למד"א חומש מעכב) וכן אנו נוהגים לומר שיהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה, והדברים זל"ע טובא, לפי מאי דמסקינן בכ"מ דנ"ד (להלכה

דק"ל דחומש אינו מעבד) דארבע בארבע פריק וחומש אכנפשי' מוסיף (ומשו"ה נקרא החומש הקדש ראשון) ונמצא שהחומש אינו משמש פדיון להקדש אלא חיוב הוא דרמי' אקרקהפחא דגברא לחם דמי החומש להקדש, ובע"ה בעלמא הוא, ופשוט לכא' שכל דינא דשמואל דהקדש שיה מנה שחללו על שו"פ מחולל אינו אלא כבא לחלל חפצא דהקדש אהפצא דחולין שאפילו אין דמיהם שוין נחפס החילול וטעמא פירש"י ו"ל בקדושין ד"א ע"ב משום שאין אונאה להקדש (וכ"מ ריהטא הסוגיא בב"מ דנ"ז א' ריבואר עוד אי"ה להלן) ודיני אונאה שייך במשא ומתן של לוקח ומוכר או מחליף דבר בדבר אבל ממון שנחתיב חיוב הגוף להקדש כגון שאמר הרי עלי מנה להקדש או שמעל בשוה מנה פשוט שאינו שייך כלל לדין של הקדש שיה מנה שחיללו על שיה פרוטה מחולל, ופשוט שאינו יכול לפטור חוב של מנה ע"י חטולם של פרוטה וא"כ גם החומש לפמשנ"ה שהוא חוב בעלמא אקרקהפחא דגברא מה שייך לומר בו שיחלל על חלק חמישים של פרוטה וי"ע.

ונראה שגם לפי מה שאמרו שם בגמ' לספוקי דחומש מעבד וארבע בחמשה פריק, נמי ז"ע האין יחלל הוא וחומשו על פרוטה, דאין חל שם חומש על פדיון זה שכולו פחות מדמי הקרן ונהי' דיכול לחלל הקדש על פחות משווי' כדשמואל מ"מ מציאות של חומש אין כאן כלל כיון שאינו הוספה על דמי הקרן ובשלמא בכל חילול הקדש שיסדורו הוא דרך מקח או דרך חילול חפצא בחפצא או חפצא בנמעות זה איכא אפי' בשוה מנה על ש"פ, רק שהדמים לא שוין, ואמר' אין אונאה להקדש, אבל "חומש" שהחורה ביארה איכות של הדמים שהם יהיו חומש נוסף על הדמים של הקרן וכמש"כ וחמישישו יוסף עליו, אין יכול שם חומש על חלק מאותה פרוטה בזמן שאין בה אפילו קרן שלם.

ולבן נראה דענין חומש שאמרה תורה אין הכוונה חומש של שווי' ששוה למכור בשוק, אלא חמישים מהדמים שפודה בהם זה ההקדש או המע"ש, וכשמחלל שיה מנה על פרוטה הוי חומשו חומש פרוטה וכשמחלל הוא וחומשו על פרוטה בארבע חמישים של פרוטה, פדיון של הקרן, וחמישישו לחומש, וסחמא כפירושו שכן כוונתו באומרו הוא וחומשו יהא מחולל על פרוטה, וממילא הוי חמישים פרוטה הנשאר חומש ממש לגבי דמי פדיון, וממילא ניהא נמי מה שהקשינו דבחיוב גברא להקדש לא מצינו כלל וכלל שיהא יכול לפטור חיובו בפחות ממה שהחתיב (והרי גם החומש הוא חיובא אגברא לפי מאי דמסקינן דד' נד' פריק וחומשא אכנפשי' מוסיף) אבל להמבואר ניהא בפשיטות דמה שפוטור ע"מנו מן החומש ע"י חמישים פרוטה אינו כלל מדין הקדש ש"מ שחללו על ש"פ מחולל אלא משום שהוא באמת החומש בדמים של פדיון הקרן ולא משום דשוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל וכמשנ"ה ואפי' שפיר בעה"י. אך איכא למידק דלפי מה שמחללים הוא וחומשו על פרוטה, ואז החומש מפרוטה זו הרי אינו לפדיון של המע"ש רק לפרעון חובת החומש שעל הגברא, א"כ נמצא שמחלל את הקרן על פחות משו"פ דהיינו על ארבעה חומשי פרוטה ולכא' מדאמר שמואל שו"מ שחללו על שו"פ מחולל משמע דעכ"פ נענין שיהא שיה פרוטה ודוקא על שו"פ מהני החילול ולא על פחות משו"פ, ונראה דל"ל דאפי' דלדרך פרוטה, אך לא משום דא"ל לפדות ולחלל על פחות משו"פ אלא משום דלפינן בב"מ שם דנ"ג ע"ב ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למע"ש שאין בו שו"פ שאינו נחפס על המטבע' של הפדיון קדושת מע"ש בפחות משו"פ אבל על מעות הראשונות שכבר יש מע"ש במטבע' זו שפיר פודין בו אפי' פדיון של פחות משו"פ כמבואר כ"ו בב"מ שם (ואע"פ שהוא אמור במע"ש אולי גם בהקדש דינא הכי ומשו"ה קאמר שמואל על שו"פ) ולפ"ז כשמחלל "הוא וחומשו" על פרוטה אע"פ שפדיון הקרן הוא בפחות משו"פ מ"מ הא בצירוף עם החומש הוא מחפס על כל הפרוטה דבשניהם הא איכא כבר קדושה על פרוטה שלמה ויכול להחפס בהמטבע' קדושת המע"ש.

וא"ת והאין יכול לחול פדיון שיה מנה על פחות משו"פ הא פחות משו"פ לאו ממונא הוא וי"ל דודאי בחורה דמים אין בפחות משו"פ דין דמים, אבל בדרך חילול חפצא אהפצא שפיר מהני, שגם פחות משו"פ נחשב חפצא, וכה"ג אשכחן בהדיעו דבחורה דמים אין קרקע נקית בפחות משו"פ כדאמרין בקדושין ד"ג, אבל בחורה חליפין שפיר קונים אפי' בכלי פחות משו"פ כיון שהוא חליפין חפצא בחפצא לא משגיחין על הדמים, ויש לפלפל וקצרה.

אחת לקרן ולחומש ההקדש מדין שזה
מנה שחיללו על שו"פ מחולל.

ונצטרך לומר שגם אם חילל על פחות
משו"פ מחולל, ואע"פ דמבואר
בב"מ שם דא"א להחפס פחות משו"פ
על מטבע היינו משום שאין קדושת
מע"ש נחפסת בפחות משו"פ (כמבואר
שם דעל מעות הראשונות שפיר מצי
לחול) והכא שמצטרף עמו גם החומש
הו"ל שו"פ ומחולל שפיר, אך מ"מ
זל"ע דלא ברירא לי שהקדש שזה מנה
שחיללו על פחות משו"פ שמחולל, ולשון
מימרא דשמואל הוא שחיללו על שו"פ
וגם לומר דחומש היינו חומש ממה
שנותן עבור הקרן ולא חמישית מדמי
שיות של הדבר, וזל"ע.

נחלשתי בעוה"ר וקשה לי מאוד
להעתיקו והנני שולחו עם מחיקות וביני
שיטין, גם במכתב בסוף חורף שעבר
ששלחתי ה"י בסופו איזו שורות
מקולקלות ע"י מחקים וביני שיטין
ואותיות קטנות ומקולקלות, וראיתי שלא
נאה לשלוח כתבא כזו וקרעתי משם
איזו שורות אח"כ נחמתי שאולי אינו
דרך כבוד לשלוח נייר קרוע וכעין שפי'
הירושלמי דאין לשלוח מתנה חצי
אתרוג ואת כבוד הדר"ג הסליחה.

יעקב ישראל קניבסקי

ובן בפדיון הקדש איכא דינא דמחולל
חפץ אחפץ אע"פ שאינו שזה
כמותו, והשחא לפי מה דמסיק הגמ'
בב"מ דנ"ד דהחומש אינו מחורח דמי
הקרן דבאמת ד' בד' פריק וחומשא
אכנפשי' מוסיף (ומה"ט חומש אינו
מעכב וחומש של אסלת זר בחרומה
יכול ליתן לכהן אחר), נמצא שחומש
המע"ש אינו דמי המע"ש רק חיובא
על הגבירא איכא שחייב ליתן חומש של
דמי המע"ש לגבוה היינו במע"ש
להחפיסו למע"ש, והיכי שייך לחלל
החומש על פחות משו"פ והרי אינו אלא
חוב בעלמא ולא מצינו בהקדש שחוב
בעלמא יפרע בפחות.

חומש מן הנפדה או הפודה

ולבאורה היה נראה מוכרח מזה דדין
חומש שהוא חלק רביעי
מהקרן אין דינו שיהא חלק רביעי ממה
ששזה ההקדש או המע"ש, אלא צריך
חלק רביעיית ממה שמשלם עבור הקרן
ואינו משגיח אלא על דמי הקרן
המשחלם להקדש או מע"ש ולא על
עיקר שו"פ, ולפ"ז היכא דמשלם את
הקרן בפרוטה אין צריך לחומש אלא
רבע פרוטה, וכשמשלם להקדש פרוטה
חסר חמישית שפיר יוצא את החומש
בחלק חמישית שבפרוטה ומהני פרוטה

בענין הנ"ל

שאמר הרי עלי מנה או שמעל בהקדש
 שזה מנה דחייב מנה פשיטא שאילו יכול
 לפטור עצמו בפרוטה עבור מנה שאין
 זה פדיון הקדש רק חיוב ממון, ורק
 בפדיון הקדש איכא דינא דמתחלל חפץ
 אחפץ אע"פ שאינו שזה כמותו, והשתא
 לפ"מ דמסיק בגמ' ב"מ נ"ד דחומש
 אינו מתורת דמי הקרן דנאמח ד' בד'
 פריק וחומשי' אכנפסיה מוסיף (ומה"ט
 חומש אינו מעכב ויכול ליטנו לכהן
 אחר), נמצא שחומש המעשר אינו דמי
 מע"ש אלא חיובא דגבירא שחייב ליתן
 חומש של דמי מע"ש לגבירא (היינו
 כמע"ש להחפסו למע"ש), והיכי שייך
 לחלל החומש על פחות משוה, והרי אינו
 אלא חוב בעלמא ולא מצינו בהקדש
 שחוב בעלמא יפרע בפחות. ואשר לזה
 העלה מעבג"ק דדין חומש שהוא חלק
 רביעי מן הקרן אינו חלק ממה ששזה
 ההקדש או המע"ש אלא צריך שיהא
 חלק רביעיית ממה שמשלם עבור הקרן,
 ולפ"ז היכא דמשלם פרוטה עבור הקרן
 אין צריך לחומש אלא רבע פרוטה
 וכשמשלם להקדש פרוטה חסר חמישית
 שפיר יוצא את החומש בחלק חמישית
 שבפרוטה, ונצרך לומר שגם אם חילל
 על פמשו"פ מחולל, ואע"פ שמצואר
 בב"מ שם דא"א להחפס פמשו"פ על

ה' להדלקה לסדר הנמצא כזה איש אשר
 רוח אלקים בו התשל"ט בנ"י יצו"א

הוכ"ק רב הרבנים גאון הגאונים ציס"ע
 ע"ה דזיו ליה כבר בתי' רבן של ישראל
 כו' כקהדרג"ת מרן ר' יעקב ישראל
 קניבסקי שליט"א קברניטא דספינתא
 דבית ישראל בארעא דישראל ולכל בני
 הגולה.

אחרשבהדרג"ק ביראח הכבוד ונאהבת
 נפש . . .

ומעתה לענש המנהג בארצנו הקדושה
 לפדות את המע"ש על פרוטה
 וכמ"ש החוס' בכ"ד וש"פ דגם במע"ש
 איכא דינא כמו בהקדש שזה מנה
 שחיללו על שו"פ מחולל וכו' גם
 מדרבנן שרי והמנהג לחלל הוא וחומשו
 על פרוטה במטבע המיוחדת לחילול
 מע"ש, וכ"כ החוס' ר"ה ל"א ב' ד"ה
 וביקש דמחליטין קרן וחומש על פרוטה,
 וחמה כג"ק דהא נראה פשוטו דדין זה
 דהקדש שזה מנה שחיללו על שו"פ
 מחולל לא נאמר אלא במחלל חפצא
 דקודש אחפצא אחרת, וכפרש"י קידושין
 י"א ע"ב דהוא משום דאין אונאה
 להקדש, וכ"ז שייך בפדיון שהוא דרך
 מקח וממכר שחסרון בדמיו הוא מענין
 אונאה, אבל מי שחייב מנה להקדש כגון

מטבע היינו משום שאין קדושת מע"ש נחפסת בפמשו"פ (כמבואר שם דעל מעות ראשונות שפיר מצי לחול), והכא שמלרף עמו גם את החומש הו"ל שו"פ ומחלל שפיר, אלא שמ"מ מעכג"ק הנריך עיון דלישנא דשמואל דהקדש שזה מנה שחיללו על שזה פרוטה משמע ולא על פחות, וגם לומר דחומש היינו חומש מה שנותן עבור הקרן ולא חמישית מדמי שויות של הדבר ז"ע, עכלכג"ק שליט"א.

חייב החומש על השומא ולא על הקרן ומבאן ואילך דברי התלמיד הרוצה להחלל. וראשון לציון באמי נחודה להשי"ת דבעיקר החידוש גם אנכי העני בדעת הייתי בר מזלו של מעכג"ק דהחומש אינו משלם לפי שויות המע"ש קודם הפדיון, שהרי חייב החומש בא לאחר הפדיון לכאורה, כלומר לאחר שקבלו עליו הצעלים לפדותו בכך וכך לפי מה שהוא שזה להם אז חל עליהם להוסיף חומש על הקרן לפי מה ששמאזה הם וראי' נראה לדברינו מפרש"י אהא דחנן הצעלים אומרים צעשרים וכל אדם צעשרים הצעלים קודמין מפני שמוסיפים חומש, אמר אחד הרי עלי צעשרים ואחד הצעלים נותנין עשרים ושש וכו', ופרש"י צ"מ נ"ד ע"א ד"ה הצעלים נותנין על כרחן עשרים ושש שאי אפשר לחת לזה באחד ועשרים שנמצא הקדש נפסד בחמשה סלעים, ולצעלים נמי לא

ולפום ריהטא נראה פשוט דאפילו הצעלים אומרים בפחות משויו הרבה ובאו אחרים והוסיפו בכדי שויו או יותר מ"מ אין הצעלים מוסיפין חומש על שומת אחרים אלא על מה שהם שמוה בחילה הגם שבאו אחרים ולא הוסיפו אלא כדי שויו, נמצא לכאורה ראי' דהחומש בא על הקרן ולא חמישית מדמי שויות של הדבר, ונמצא בזה חרוממנה קרנות לדיק הדכג"ק שחידש דהחומש בא עבור הקרן ולא עבור השויות של דבר זה לכאורה ראי' נכונה.

המעם שהבעלים פורין שזה מנה על שוה פדושה

ובן יש לדיק לכאורה מדברי החוס' מנחות ע"א ע"ב ד"ה ומחירין שכתבו אי נמי דוקא צעלים הוא דיכול לפדות שזה מנה על שזה פרוטה דאין סברא שיכול לפדות הקדש חזירו שזה

מנה על פרוטה ויקחנו לעצמו, ומשמע
דהבעלים עכ"פ בידם לפדות בשה
פרוטה ממש וכיון שפודאם בפרוטה
א"כ אין בחומשו פרוטה ג"כ, והחוס'
חמורה נ"ז ע"כ ד"ה לא אמרו הקשו
דהיכי אמר שמואל דמחולל על שו"פ
מעצמו מפ' הנחנקין דבעי עשרה אפילו
לניזורא של הקדש וח' דהכא מיירי
בבעל הבית הפודה הקדש שלו וכי האי
גוונא אמר שמואל דמחולל על פחות
משויו, אבל גזר המוכר הקדש לריך
שלשה או עשרה למר כדאיח ליה ולמר
כדאיח ליה ע"ש.

ובש"א מגילה כ"ג ע"כ ובאבני שהם
שם נחן ב' טעמים למה דוקא
הבעלים פודין על פחות משויו ולא
אחרים אחד משום שע"י הבעלים חלה
הקדושה מש"ה יכול לחללו בכ"ש, עוד
טעם שני משום דבעלים בידם לשאול
על ההקדש ולכן לא ינאו מרשוחם
לגמרי וכדידהו דמי ויכול לפדות אשו"פ
ולא כן אחרים, אלא דקשה לי' כרם
רבעי ע"ש מה שח', ובהעמק שאלה
קדושים שאילתא ק' אוח ח' האריך ג"כ
בזה. ולפי טעמים אלו לכאורה נראה
נמי דהחומש נמי לא מחייב אלא לפי
הממון ולא לפי שויות החפץ. אלא
דהיכי דשמוהו ב"ד אז נשחנה הדין,
דמוסיף חומש על עילוי של אחרים,
וכדאמרין בגמ' ערכין כ"ז ע"כ אמר
רב חסדא ל"ש אלא שלא נישום הקדש
בג' אבל נישום הקדש בג' מוסיפין
פרש"י שמאזה שלשה כדבריו של זה

(השני) מוסיפין בעלים חומש על עילוי
בעל כרחו ולא בעינן עשרה וכו'.

איך שייד לפדות חומש בפחות משויו
עוד רגע אדבר בהורמנא דמר
כהדרגכ"ק שליט"א במה דס"ד
דהחומש משלם על השויות שהקשה
דהחומש לא הוא אלא חיוב ממון להקדש
והרי מי שחייב ממון להקדש כגון
שאמר הרי עלי מנה או שמעל בהקדש
שזה מנה דחייב מנה פשיטא שאינו יכול
לפטור עצמו בפרוטה עבור מנה שאין
זה פדיון הקדש רק חיוב ממון להקדש,
וכן חיוב חומש של מעשר שני אינו דמי
המע"ש רק חיובא על הגבירא איכא
שחייב ליתן חומש של דמי המע"ש
והיאך שייד לחלל החומש על פחות
משויו ולא מנינו בהקדש שחוב בעלמא
יפרע בפחות, לולי דמסחפינא הי'
נלפענ"ד בחרי אנפין הפן האחד לפי
דעת הט"א מגילה הנ"ל דכל שצדו
לשאול עליו פודה בפחות וא"כ בחומש
נמי הרי כיון שישאל על המעשר ליכא
חומש וא"כ נמי צדו לשאול הוא, אלא
דקצח יש לדחוק כשכבר אכל המעשר
שני שאין צדו עוד לשאול עליו.

חומש דמע"ש רווחא רבעה"ב הוא

והפן הב' דבגמ' ערכין כ"ז ע"כ וז"ל
הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם
בעשרים כו', למימרא דחומש עדיף
ורמינהו בעה"כ אומר בסלע ואחד
אומר בסלע ואיכר קודם מפני שמוסיף

על הקרן ומשני הכא דחומשא רווחא דהקדש הוא חומש עדיף החס דחומשא רווחא דבעה"ז קרנא חפרוק שפיר חומשא לא איכפת לן ע"כ, ופרש"י החס גבי מע"ש חומש רווחא דבעה"ז הוא שהרי בין קרן ובין חומש הכל שלו והוא יאכל הכל בירושלים ואין לנו בו אלא מנח פדיון שלא יאכלנו בגבולין בלא פדיון ועיקר פדיונו בקרן היא, ואע"ג דבצרי דמי לא איכפת לן שהרי ביחירות דמיו אין נהנה אלא הוא, ועיין רגמ"ה שם מבואר דחומש דמע"ש קיל עכ"פ מחומש דהקדש ואפילו מן מע"ש גופי' נמי קיל ולא איכפת לן ברווחא דבעה"ז, וא"כ כיון דעיקר החומש הוא לרווחא דבעה"ז לאכול בירושלים ולכן עיקר עדיף מחומש, וא"כ כיון דמהני פדיון לעיקר אפרוטה ע"ש חומשו דפודה על פרוטה שהוא קיל מעיקרו, וכיון דעיקר החומש הוא בשביל רווחא דליה שיאכל יותר מע"ש בירושלים, א"כ בזה"ז שממילא אינו אוכל מע"ש שפיר נפדה בפרוטה, ולא דמי לחומשו של הקדש דרווחא דהקדש הוא א"כ אפילו נימא דחומש ממון הוא מ"מ חומשו של מע"ש דרווחא דבעה"ז הוא וקיל הוא מעיקרו ולא איכפת לן ושפיר נפדה אפילו בפרוטה, כנלפענ"ד.

פדיון הקדש וחומשו על פרוטה

עוד נלפענ"ד דשמואל דאמר הקדש שזה מנה כו' אפילו חומשו נמי קאמר וכמ"ש החוס' ר"ה ובש"מ ב"מ

נ"ג ע"ז ד"ה ועוד קשה כו' וחומש מעכב אפילו הי' יכול לחלל שזה מנה על שו"פ כמו בהקדש מ"מ זריך להזכיר את החומש שיאמר הוא וחומשו מחולל על הפרוטה ע"כ משאנ"ץ, נראה דס"ל דחומש נמי יכול לחלל כמו הקדש על שו"פ אלא שזריך שיאמר להדיא הוא וחומשו, וכן נראה דברי החוס' ב"מ שם דף נ"ד ד"ה או דלמא ד' בה' פריק וחומש מעכב הקשו ז"ל וא"ת והלא בהקדש שזה מנה שחללו על שו"פ מחולל ומסתמא ה"ה במעשר וי"ל דודאי אם אמר הוא וחומשו מחולל על פרוטה (פחות) מועיל אבל כי לא מוזכר בהדיא החומש לא מהני ע"כ. והנראה לכאורה דלכ"ע אם אמר להדיא הוא וחומשו עמו מהני. והגם דהחוס' כתבו אליבא דההו"א דחומש מעכב דד' בה' פריק ולמסקנא הסוגיא החומש אינו מעכב וד' בד' פריק מ"מ לענין הקדש שזה מנה שמחולל על שו"פ עם החומש אם מוזכר גם החומש נראה דמהני גם לפי המסקנא, וז"ע.

מע"ש בזה"ז סקרי אין דמיו ידועים ואין לו שויות

עוד בו שלישיה דנלפענ"ד לפמ"ש בגמ' דמע"ש שאין בחומשו שו"פ אינו מוסיף חומש ב"מ נ"ג ע"ב, ובזרמב"ם פ"ה מהל' מע"ש ה"ד מע"ש שאין בחומשו שו"פ אינו מוסיף עליו חומש, וכן מעשר שאין דמיו ידועין דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל

שמואל וכו', ולא הזכיר תומש כלל וכלל לא, ולמה לא זכר דבזה"ז נמי צריך לפדות תומשו עמו עכ"פ, ונראה לכאורה דס"ל דליכא דין תומש כלל ואולי משום דכתב בזה"ל, וצ"ע.

פדיון מע"ש וחומשו על פרוטה

ורבינו הגדול צהלכות גדולות סוף הל' ערלה כתב פסק ומאן דאית ליה פרדיסא דשוה מאה זוזי פריך ליה בשוה פרוטה דהילכתא כשמואל דאמר ערבין כ"ט הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ מחולל, ואע"ג דשמואל דיעבד קאמר הנ"מ בזמן שביהמ"ק קיים אבל בזמן שאינו קיים לכחלה נמי דההוא גברא וכו', ואי סבר לה כשמואל אפילו פרוטה נמי אין הכי נמי ולפרסומא מילתא הוא דעביד, וכן הוא בשאלות פ' קדושים שהביאו החוס' ר"ה ל"א והנה בגמ' ערבין הנ"ל ז"ל אימר דאמר שמואל שחללו לכחלה מי אמר ומשני הני מילי בזמן שביהמ"ק קיים דאיכא פסידא אבל בזמן הזה אפילו לכחלה, וכן העתיק הבה"ג ז"ל דאיכא פסידא, וכן מצאנו בסמ"ג לארץ מזה קמ"ו בסופו בד"א בזמן שביהמ"ק קיים ומשום פסידא דהקדש, ורבינו הגר"א יו"ד סי' רצ"ד אות כ' חמה אמתבר שפסק ויכול לפדות את כולם בשו"פ מדברי הרמב"ם שכתב הורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה לכחלה בזה"ז פודה לא הי' זה חמור מן ההקדש וצ"ע דאין רא'.

על הסלע הזה ולפ"ז נראה לדש דמע"ש בזה"ז שאינו שוה כלום דאסור לאכלו, א"כ כל מע"ש בזה"ז הו"ל שאין דמיו ידועין שהרי א"א לאכלו ולא למכרו שאינו שוה כלום כל זמן שלא פדאו, וא"כ כיון דמע"ש אין לו שוה ועכ"פ לא הי' דמיו ידועין, וכיון דהו"ל אין דמיו ידועין די לו שיאמר הוא ותומשו מחולל על הפרוטה ובזה"ז אפילו לכחלה.

בזה"ז אם פודין אף החומש

ולא אמנע מלהציג מה שעלה ברעיוני הרהורי דברים דהשאלות שאלתא ק' מהכת"י שם כתב וז"ל ופירי דפרדיסא פריך להו בשחא רביעחא ואכל להו, כדי הו' ביהמ"ק קיים הו' פריך להו ומוסיף עליהו תומש ומסיק להו ואכל להו בירושלים כדמנן נטע רבעי מוסיף עליו תומש, וחנן כרם רבעי עולה לירושלים מהלך יום לכל רוח והאידנא בזה"ל פריך להו וקלי ליה לדמי כו', וכמה שעור פרקוניה אפילו פירי דשו' מאה זוזי פריך לה בשו"פ וש"ד, דאמר שמואל שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל כגון המקדש נכסים וכגון כרם רבעי דכתיב ביה קודש הלולים, ואע"ג דכי אמר דיעבד אין לכחלה לא ה"מ בזמן שביהמ"ק קיים אבל האידנא אפילו לכחלה כו', והנה פתח בזה הו' ביהמ"ק קיים הו' פריך להו ומוסיף עליהו תומש וסיים והאידנא פריך להו בשו"פ כו' דאמר

מעשים בכל יום שאנו מחללין כרם
רביעי שזה מנה על פרוטה כו', הנה
מבואר מדברי החוס' דבזה"ז מחומש
נמי יכול לפטור ע"י חלול שו"פ,
וכנראה שהרגישו קצת בקושית הגר"א
ללא דמי מעשר להקדש וכמנו
ומסתברא דשרי כמו גבי הקדש.

ובקצת יש לעיין לפי ח' החוס' מנחות
ע"א דרך הצעלים יכולים לפדות
בשו"פ ולא אחרים א"כ הי' לזהר שלא
יחללו אחרים מע"ש בפרוטה דדוקא
צעלים יכולים לפדות ולא שמעמי נוהגין
כן, וז"ע.

ובכאן שבתה הקולמוס ואבקש מאד
סליחת מעכ"ק על הטריחי בדברי שהם
ללא יועיל למעכ"ק, ורק שראיתי
שהרשני ונחשבתי בעיניו הבדולחים לבא
בכתובים אבקש מכ"ק לשום עין עיונו
אפילו מקופיא עלי דברינו העניים, ואם
יש את מעכ"ק להשיב עליהם אשמח
מאד עם דבריו הקדושים הן לקרב או
לרחק ואענדם עטרה על ראשי.

ידי"נ באמת קשור באהבתו המצפה
לרחמי שמים ולישועת ה' כהרף עין
בביאת משיח צדקנו עבד לעבדי ה'
המתאבק בעפר רגליהם אסקופה הנדרסת
המתפלל לאריכות ימיו ושגיו בלב ונפש.

מנשה הקטן

מן ההקדש דטעמא דהקדש משום דאין
אונאה להקדש כמ"ש בז"מ נ"ז וחמורה
כ"ז ואף ש"ל דמ"ש בזה"ז אין שוין
כלום מ"מ לא דמי להקדש ע"ש.

ולולי דמסתפינא הי' אפשר דכיון
דאינו שזה כלום הכ"נ אין אונאה
כלל וכ"ש לפמ"ש לעיל בשם החוס'
לחלק בין צעל הבית לאחרים דבעה"ב
הוא דפודה בפרוטה. א"כ לדידי'
אדרבה אחי שפיר, ועכ"פ כיון דאמרו
דהטעם משום פסידא דהקדש הכ"נ
פסידא איכא, והעיר ה' עיני מחוס'
בכורות דף ל' ע"א ד"ה באתרי דר'
יהודה חמירא להו שביעית, ותימה דהא
בפ"ק דשבת דף י"ז אמרינן דבחרומה
כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דחטה
אחת פוטרת את הכרי לא חשידי והכ"נ
גבי מעשר שני לא היו לן למיחשדיה
כיון דאפשר למיעבד כדשמואל דהקדש
שזה מנה כו' דהוא הדין נמי מעשר
שני, ובשאלות דר"א הוא בהדיא על
כרם רביעי שמחללין אותו על דבר מועט
ומע"ש ונטע רביעי דין אחד להם בז"מ
דקדש קדש גמרינן להו מהדדי כו',
ואפילו לכחלה מסתברא דשרי כמו גבי
הקדש במס' ערכין דף כ"ט דשרי
בזה"ז כו', והא דמוקי בפ' התקבל
(גיטין ס"ה ע"א) ההיא דכינא
מערימין על מע"ש במעשר בזה"ז
דרבנן היה יכול להקשות בזה"ז מאי
הערמה צריך לפטור מחומש והלא יכול
לחלל שזה מנה על שו"פ וכו', וכן

מערכה ח'

בענין דאזיר מחיצות קונה מדין הגבהה

שעדיין עומד באזיר כלי וכנ"ל, וז"ע.

ועלה על דעתי דאולי מש"כ רש"י ז"ל
 "מדמטא לאזירא דמנא קניי"
 נכרי בהגבהה" אין כוונתו ז"ל שקונה
 מדין הגבהה דודאי קנין כליו הוא מדין
 חצר [וכל זמן שהיין באזיר ליכא כלל
 קנין הגבהה רק קנין חצר] וכדוסימ
 הקצה"ח צסי' קצ"ד צסס השטמ"ק
 ע"ש, רק כוונת רש"י ז"ל כלפי הא
 דאמרי' שם להלן בסוגיא דכליו של
 לוקח ברשות מוכר אינו קונה, וא"כ
 לכאור' ה"נ עכשיו דמיירי שאוחז הכלי
 בידו הרי ג"כ אכתי ברשות מוכר הוא
 ואין כליו של לוקח קונה ברשות מוכר,
 ואחא כחז רש"י ז"ל דכיון שהכלי
 מוגבהה בידו כבר כליו שפיר קונים לו
 דאזיר של חצר המוכר אינו מפריע
 למעשה הקנין דלוקח, וכדאמרינן
 בהגבהה קונה צכ"מ היינו אפי' בחצר
 המוכר, חש"כ רש"י ז"ל דקניי' נכרי
 [פי' בכלי זה שהוא מדין חצר] בהגבהה
 כלומר על ידי זה שהכלי מוגבהה, הכלל
 "קניי' בהגבהה" אין רצ"ל בקנין
 הגבהה אלא קניי' ע"י ההגבהה אבל
 קנינו מדין חצר, אך כ"ז נראה רחוק
 ודחוק להעמיס בכוונת רש"י ז"ל, וז"ע.

בעה"י. מוצש"ק פ' ויקרא התשל"ט
 החיים והשלו' וכט"ס לפאמ"כ הדר"ג
 הגאון הגדול מאדירי המשיבים לשואלי
 דבר ה' זו הלכה וכו' וכו' הגר"ם קליין
 שליט"א בעהמ"ח ספרי שו"ת משנה
 הלכות המפורסמים בכל קצוי ארץ רמי
 דקלא ויחייב תריץ כמעין המתגבר ושלום
 רב לכא"א כולם יתברכו ברו"ג וכט"ס.

אחד"ש כהדר"ג שליט"א בכל יומרת
 הכבוד . . .

לא זכיתי להבין דברי רש"י ז"ל בע"ז
 דף ע"א ע"ב ד"ה מדמטא לאזיר
 מחיצות ע"ש שפירש"י ז"ל שקונה מדין
 הגבהה ותימא דמה שיין הגבהה דבר
 שהוא עדיין באזיר ואינו מוגבהה מכוחו
 כלל, ובשלמא קנין יד וקנין חצר יש
 לפרש שטיק יסוד קנינס הוא מה
 שהדבר נמצא ברשותו וחסות ממשלתו,
 וכיון שהיין כבר נמצא באזיר כלי שבידו
 וסופו להשאר כאן כבר נחשב מעכשיו
 כדבר השמור אצלו וקנה מדין יד או
 מדין חצר, אבל קנין הגבהה שיסודו
 משום שהגבהה מכוחו, וכדמוכח בסוף
 חולין גבי זל טריף להו על הקן מה
 שיין לומר צכה"ג קנין הגבהה אחרי

והנני דו"ש הדר"ג שליט"א, המצפה לרחמי שמים ולגאולה
 יעקב ישראל קניבסקי
 שלמה בב"א.

בענין הנ"ל, ואי שייך הפקר ב"ד באיסוה"ג

שייך לומר זכה"ג קנין הגזזה אחרי שעדיין עומד באויר כלי וכו"ל וז"ע. וכחז כהדרג"ק לחדש דאולי כוונת רש"י דאין רצונו לומר דקנה בקנין הגזזה אלא שקנה היין מדין חצר אלא שכיון שהכלי זרשות מוכר ואין כליו של לוקח קונה זרשות מוכר ולכן חי' דמייירי שאחז הכלי זידו וכה"ג שפיר אויר הכלי קונה לו מדין חצר כיון שהכלי מוגזה זידו ולא מונחת זרשות מוכר בקינור הגזזה הכלי עושה האויר חצירו של לוקח וקונה מדין חצר כן הבנתי כוונת מעכהדג"ק בקושיא נפלאה זו אלא דלכסוף הניח צ"ע.

אויר בלי אינו קונה

ומבאן ואילך דברי התלמיד הרוצה להתלמד. ולפוס ריהטא גם מה דכחז מעכג"ק ובשלמא קנין יד וקנין חצר כו', כבר נחשב מעכשיו כדבר השמור אצלו וקנה מדין יד או מדין חצר וכו', לפוס ריהטא נראה דזמחלוקת שנוי' דרש"י גיטין ע"ט ע"ז אמה דאמר אביי שחי חצירות זו לפנים מזו פנימי שלה וחיצונית שלו ומחיצות החיצונות עודפות על הפנימיות ורקו לה כיון שהגיע לאויר מחיצות החיצונה הרי זו מגורשת וכו', שחי

א' לסדר טהרות התשל"ט בני"י יצו"א.

רב הרבנים גאון הגאונים אין דורו דור יתום רבן של ישראל ע"ה מרא דכולא תלמודא יד"ע ויר"נ כל חי ת"ת קברניטא דספינא הגה"ק מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א. בעהמ"ח ספרי קהלות יעקב בכל מקצועות התורה המפורסמים בכל העולם.

אחד שבג"ק ביראת הכבוד כחלמיד לרב.

יקרת מכתבו קבלתי מפ'

ויקרא בימי החג . . .

ובדבר תמיהתו אשר שדר לן מר כהדרג"ק בדברי רש"י ז"ל ע"ז דף ע"א ע"ז ד"ה מדמטא לאויר מחיצות שפי' רש"י ז"ל שקונה מדין הגזזה וחימא דמה שייך הגזזה דבר שהוא עדיין באויר ואינו מוגזה מכוחו כלל, ובשלמא קנין יד וקנין חצר יש לפרש שעיקר יסוד קנינם הוא מה שהדבר נמצא זרשותו וחסות ממסלתו וכיון שהיין כבר נמצא באויר כלי שזידו וסופו להשאר כאן כבר נחשב מעכשיו כדבר השמור אצלו וקנה מדין יד או מדין חצר, אבל קנין הגזזה שיסודו משום שהוגזה מכוחו, וכדמוכח בסוף חולין גבי זיל טריף להו על הקן מה

קופות זו בחוך זו פנימית שלה וחיצונה
 שלו חזקו לה אפילו הגיע לאויר
 פנימית אינה מגורשת מ"ט דהא לא
 נח, ופרש"י שם ואין מחיצות כלי עשוין
 לאוירן לשמור דאין כלי עשו אלא להניח
 בחוכו, והחוס' כחצו דמשמע מפירושו
 דאויר כלי אינו קונה, אין נראה דכפ'
 בחרא דע"ז (דף ע"א) אמר גבי יין
 נסך מרי מטא לאוירא דמנא קניה י"ג
 לא הו עד דמטא לארעי' דמנא משמע
 דאיכא כלי קונה, וע"ש בד"ה פנימית,
 נראה לכאורה דלרש"י במחיצות כלי לא
 קנה כלל ולא נחשב כדבר השמור אצלו
 כיון שאין עשוין לשמור, וא"כ אדרבה
 לרש"י חקשה ממ"נ דאי מדין הגבהה
 הרי לא הוגבה מכוחו וכקושית כג"ק,
 ואי מדין חצר הרי אויר כלי כיון שלא
 עשו לשמור אינו קונה דלא הו כשמור
 ונמצא דבריו ז"ע ממ"נ.

אוריד בלי אינו קונה לגמ' ולש"ד קונה

האמנם בעניינותו כבר דקדקנו בפרש"י
 גיטין הנ"ל שכתב ואין מחיצות
 כלי עשוין לאוירן לשמור, ויש לדייק
 אריכות הלשון דסגי ליה באמרו דאין
 כלי עשו לשמור אלא להניח בחוכה,
 וכלשון החוס' שכתבו ח"ל פי' בקונטרס
 ואין מחיצות של כלי עשיות אלא להניח
 בחוכה. ואשר נראה בזה דס"ל לרש"י
 דדוקא גט דבעי מידי דמנטר דומיא
 דידה ובאויר מחיצות כלי לא מהני דלאו
 לשמירה נעשו, אבל לענין קנין מודה
 רש"י דכל דמטא לאויר כלי קני' לענין

קנין העיקר שמונח בו והרי הכלי נעשה
 להניח בחוכה, וכל שהניח באויר כלי
 מקרי כבר בחוכה וקונה, ועיין פנ"י
 שדייק ג"כ לשון לשמור, וממילא
 מיושבת בזה קושית חוס' על רש"י,
 אלא דהפנ"י כתב דשאני החס' דאיכא
 דעת אחרת מקנה וכשיטת הפוסקים
 דאיכא דאיכא דעת אחרת מקנה לא
 בעינן חצר המשתמרת, ע"ש.

איברא דקושיא דא לאו חדתא היא
 דהראב"ד ז"ל הובא בתי' הר"ן
 ע"ז הנ"ל ד"ה סוף סוף הקשה אגמ'
 דמהא שמעינן דאויר כלי ככלי דמי
 וקונה, ובפ' הזורק דף ע"ט שחי
 קופות זו לפנים מזו כו', אע"פ שהגיע
 לאויר פנימית אינה מגורשת מ"ט דהא
 לא נח כו' אלמא אויר כלי לא קני עד
 שינוח בו, וחירץ דאיכא למימר דשאני
 גט דמידי דמנטר בעי דומיא דידה
 ובאויר כלי לא מנטר שאין מחיצות כלי
 עשיות לשמור מאוירן אבל לענין קנין
 דמטא לאויר כלי קני', וגט נמי דמטא
 לאויר חצרה ומנטר מגורשת, ועיין ר"ן
 מה שדחה דבריו, ומיהו מה שנראה
 דמדין שמירה אינו קונה דנימא דהו"ל
 כדבר השמור אצלו כיון דהמחיצות לא
 נעשו לשמירה חוה לכאורה כדעת רש"י
 גיטין הנ"ל, ומיהו הגם דלענין שמירה
 אמרינן דאויר מחיצות לאו לשמירה
 נעשות אבל לענין סופו לנוח כמונח דמי
 שפיר אמרינן אפילו באויר כלי, ועיין
 זבחים כ"ה ע"ב חרמי קא בעי מיני'
 את"ל אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח,

דמי אור שסופו לנוח מאי, משמע דאור שסופו לנוח כמונח ולפ"ז י"ל דכיון שנכנס היין לאור מחילות שסופו לנוח הו"ל כמונח בכלי והרי העכו"ם מחזיק הכלי והו"ל כמחזיק היין שדינו כמונח כבר והו"ל בכלל הגבהה.

יש הגבהה באור כלי

וקצת עלה על לבי לפי מה שכתבו חכמי הטבע דאור נמי יש לו משקל, וכששופך לתוך כלי יין יונא האור שהי' בכלי ובאותו מקום נחמלא הכלי עם יין, וכשהעכו"ם מחזיק הכלי בידו הרי הוא מגביה הכלי והאור שבתוכה והרי מחזיק ומגביה הכלי עם האור, ואח"כ כשמכניס יין ודוחה האור החונה שעד עכשיו החזיק בו הרי הוא מחזיק את היין ומגביהו במקום האור, ונמצא דיש כאן הגבהה לגבי יין והיינו במקום האור הכלי נעשה לנוח בתוכו, וי"ע.

פלוגתת הראשונים במהות הקנין דאור כלי

ושמ' עיני לרבינו המאירי ע"ז בסוגין שכתב בד"ה הי' וז"ל ומ"מ אם הי' הכלי בידו של גוי קנה לו אור כליו ברשות לוקח מתורת הגבהה, הנה פי' ג"כ שזה מדין הגבהה הוא וכדעת רש"י, ושם בד"ה מה כתב וז"ל מה שפירשנו שאור כלי קונה יש שואלין בה ממה שאמרו במס' גיטין צ"פ הזורק שלענין גט אין אור כלי קונה ומי'

שלענין גט כו' אבל לענין קני' אף אור כלי קונה כו', ואע"פ שלענין שבת קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ואף בחוץ שלשה הנחה ע"ג משהו צעי טעם הדבר שכל עניני שבת ממשכן ילאו, ע"ש.

ומבואר לדידן עכ"פ דכבר נחלקו הראשונים בדבר הקנין, לדעת המאירי הוא מדין קלוטה כמי שהונחה דמיא, וכיון דקיי"ל קלוטה כמי שהונחה דמיא כבר הו"ל הגבהה, ולדעת הראב"ד ורש"י גיטין הנ"ל דכלי קנה מדמטא לאור הוא מדין הגבהה, ואולי לא פליגי ותרוייהו ס"ל דהו"ל בכלל קלוטה כמי שהונחה ומה שמחזיקו בידו ממילא הו"ל דין הגבהה, וי"ל.

אור שסופו לנוח במונח דמי ברם כל מה שכתבנו הוא להשתעשע בדברי כג"ק, אמנם צעיקר קושית כג"ק הנה כיון ברוח קדשו לרבינו הגדול הריטב"א ז"ל במילתין שהקשה קן וז"ל בד"ה הא, היאך קונה מדין הגבהה כי מטא לאורא דמנא דהא לא עבד כלום, ואין הגבהה קונה בשום מקום בלא שום מעשה או שקורא לה והיא באה שהיא כמשיכה או כההיא דפיל בחבילי וזמורות או כההיא דזיל טרוף הקן דלגבהו ואנן אמרינן דאי נקיט ליה נכרי בידים הכי נמי ולא משמע דלומר הא בדרך דחי' אדרבה אם איתא הול"ל ותסבירא דהגבהה כו' קונה וי"ל דכיון דאור שסופו לנוח

כמונח דמי ואילו נח חשבה הגבהה ומעכשיו הוא מיישב הכלי יפה בענין שיבא היין לאורח ולא ישפך לחוץ הא חשוב לן מעשה לקנות בו מדין הגבהה כנ"ל עכ"ל. ונראה נמי מזה לכאורה להראשונים פירשו סתם דהאי הגבהה היינו קנין הגבהה בחפץ ומדין הגבהה ממש אלא שדחקו לישבו וכנ"ל.

אלו דברי ידי"נ החותם מעין הפתיחה בתודה רבה על ברכתו ברכת צדיק וצועק על העתיד, המתפלל בכל יום פעמיים ערב ובקר וצהרים לאריכות ימיו ושנותיו עד יבא אסור בנחשתיים ויתקן מלכות בית דוד בירושלים וצדיקים ישבו ועטרתיהם בראשיהם ויהי חלקנו עמהם, המחזה קידה מול כהדרגכ"ק בלב ונפש,

מנשה הקטן

שם דחה דבריו וכחז דבאסה"נ דרבנן לא שייך לומר הפקר ב"ד הפקר דאפילו באסה"נ דאורייתא לא הוי הפקר וכמ"ש הר"צ"ש דאפילו באסה"נ דאורייתא אית ליה זכיה והובא בקלוה"ח סי' ת"ו, ועוד דחה דברי הב"ש, ע"ש.

ולפענ"ד פלא שהרי רש"י בסוגין דחיטי קורדנייתא כחז להדיא בד"ה אפילו בחיטי וכו' ואע"ג דחטי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקע קידושי תורה ושרי א"א לעלמא הא מחלצין בכמה דוכחין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר והם הפקירו ממונו הרי דרש"י פ"י להדיא דהטעם משום הפקר ב"ד הפקר, ודברי האב"מ ז"ע.

בדין המקדש בתרי דרבנן

גם רבינו הב"י בכ"מ צפ"ה מה"א כחז דבחרי דרבנן להרמז"ס אינה מקודשת לדעת ה"ה, אבל הוא ז"ל חלק עליו וס"ל דרק אחד דרבנן אינה מקודשת להרמז"ס, ומיהו צ"י סי' תמ"ג כ' דלהרמז"ס אפילו בחרי דרבנן אינה מקודשת, אלא דבענייני מלאחי צרמז"ס צפיה"מ ר"ש פ' כל שעה כחז להדיא דבחרי דרבנן נמי אין חוששין לקדושין וז"ע. גם הח"י סי' תמ"ג אות ו' יא' ליישב דברי הב"י וכחז דרש"י ורמז"ס מודים דבחרי דרבנן חוששין לקידושין ופלא שלא הרגיש השר בדברי רש"י הנ"ל ודברי הרמז"ס צפיה"מ.

בדין הפקר ב"ד באיסורו"נ מה שנתקשיתי צימי הפסח בסוגיא דחיטי קורדנייתא פסחים ד' ע"א, שיטת רש"י ורמז"ס דהמקדש אפילו בחרי דרבנן כגון חמץ נוקשה ושעות דרבנן אינה מקודשת, ובש"ע א"ע סי' כ"ח כחז דבאסה"נ דרבנן לגמרי מקודשת והב"ש סקנ"צ הסביר שיטת רש"י ורמז"ס ז"ל מידי דהוה למקדש בעידי פסולים מדרבנן, או מידי דהוה אמקדש צמעות שנקנה לו בקנין מעמד שלשתן, וכיון דבאסה"נ מדרבנן אינו נותן לה כלום, וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, וקדו"ז באבני מילואים

עוד רגע אדבר מה שראיתי בחכ"ש
 א"ח הנ"ל שתמה על הצ"י והח"י
 והרמב"ן ז"ל שלא ראו דברי הירושלמי
 פ"ב דפסחים ה"ד וכתב ח"ל ותמוה לי
 על הרמב"ן שהביא הצ"י והח"י דס"ל
 דחמץ דרבנן ושעות לאוריימא אינה
 מקודשת וכו' א"כ מאי מיימי הירושלמי

ראי' מחמץ דרבנן כו', והדברים כשגגה
 היוצאים מפי השליט שהרי באמת
 הרמב"ן במלחמות שם פסחים הנ"ל
 מיימי דברי הירושלמי הנ"ל, וזנה יסודו
 לפי דברי הירושלמי, גם הראב"ד
 בהשגות על הרי"ף שם הביא דברי
 הירושלמי, וה' יעיר עיני.

הנ"ל

מערכה ט'

בענין שליח העושה מלאכה בשבת אי הו"ל כשנים שעשאוהו

ה' לימי הסליחות התשל"ט בני יצו"א אחד"שכג"ק ציראח הכבוד וצאהזה
מחי' חיים יכתוב ויחתום לחיים בספרן מקומרת ואהבת עולם.
של צדיקים גמורים את מעלת כבוד מרן יקרת ספרו קהלת יעקב על מס' ע"ז
ורבן של ישראל רב הרבנים גאון קבלתי ושמתמי לקראתו . . .
הגאונים ציס"ע וזיו לי' כבר בתיא ורק לאות שעיינתי בדבריו הקדושים
כקגש"ת מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי כס' ח' אות צ' * העלה דבר חדש
שליט"א בעמח"ס קהלות יעקב בכל לפי שיטת התוס' רי"ד רפ"צ דקידושין
הש"ס וש"ס הקדושים. והסמ"ע והש"ך ח"מ סי' רנ"צ דגס

ואלו הן הדברים שם:

בענין אמירה לנכרי שבות

(ב) והנה מה שכחנתי דאסור אמירה לנכרי מע"ש הוא משום דהו' כשלומו, אין הענין מדין שליחות
ממש היינו דמדרבנן נחשב הנכרי כדיון שלוחו של אדם כמוהו שמחייבם פעולתו להמשיך
דהא נסוף פירקין גבי ישראל ונכרי שקבלו שדה בשותפות ועשה נכרי בשבת סחם שלא ע"פ ישראל
מ"מ אם בא אח"כ להשגות אסור ופירש"י ז"ל משום דגלי ישראל דעתו דהנכרי שלוחו והסם ליכא כלל
דיני שליחות דהא מדנפשי' עבד אלא שלוחו שפירש"י ז"ל רנ"ל אדם העובד בעדו, חה אסרו חז"ל
ליהנות ממעשיו שנעשה בשביל ישראל ואסרו חז"ל לזוות לו שיעשה בשבת דמכלל שבתת השבת הוא
שגם אחרים לא יעשו על פיו.

אכן דעת רבינו חננאל ז"ל ורש"י ז"ל דהא דאמר' נכ"מ דע"א בשלמא סיפא לחומרא [פי'] דלחומרא
יש שליחות לנכרי מדרבנן קיימא גם למסקנא וא"כ ככל אסורין שבתורה אסור לומר לנכרי
לעשות, דהו"ל שלוחו ומדרבנן הו' שלוחו כמוהו ולפ"ז חמה הגאון רבי השיל ז"ל בתשו' פנ"י דא"כ
למ"ל דין מיוחד גבי שבת דאמירה לנכרי שבות הלא האי טעמא שייך ככל אסורין שבתורה [ואי משום
שאין שליח לד"ע מה יענה האי מד"א דאמר נכ"מ ד"י דכל שהשליח אינו בר חיובא יש שליח לד"ע]
ובספר בית מאיר סי' ה' ד"ה ס"ד מתוך דבאסור שבת לא שייך כלל לחייב את ישראל מזה זה שהנכרי

שלומו והוא כמותו דדוקא בעצירה שהמעשה עצמה מחוץ למקום ב"ה דומיא דסירוס או חסימה וכו' שיך דינא דאין שליח לדבר עבירה דהעצירה מ"מ נעשים אבל שבת דאסור מלאכה אך למען ינוח ישראל וכל אשר לו וראי' דמה"ס מותר להעמיד קדירה אבל האש קודם שבת וחסדל שבת כו' לא שיך כלל יש שליח לד"ע דהא העצירה לא נעשה דהא ישראל נח עכ"ל וקבע בה מסמורת הח"ס חאו"ח סי' פ"ד שכן מוסכם לדעתו ו"ל בלי ספק דגבי שבת לא שיך לומר שמחמת ששלומו כמותו יהא ישראל כמחלל שבת ולכן נרמין תקנת חכמים מיוחדת דאמירה לנכרי שבות דמאד הא דמדרבנן יש שליחות לנכרי לחומרא אין לאסור גבי שבת וכו"ל.

ובלענ"ד דהנמוק"י לית לי' סברא זו שנמוק"י פ"ב דב"ק בסוגיא דאשו משום חליי הקשה דא"כ היכי מדליקין מע"ש והם דולקים בשבת דהא הו' כאליו המדליק שורפן ותיירן דנהי דכל מה שעושה האש זה מעשה המצויר אבל הוא עשה כ"ו בשעת הדלקתו ונמצא שכבר מע"ש גמר כל המלאכה ע"ש ולדברי הצי"מ והח"ס הנ"ל לק"מ קושיית הנמוק"י דנהי דמעשה האש נחשב מעשה של האדם מ"מ הא הגברא נח והכל נעשה מצלעדי גופו.

ולפ"פ פולא חשנתי דאולי יש לומר שלפמשי"ב הש"ך חו"מ סי' רנ"ב גבי שליחות יד דאע"פ דאחרבי בשליחות יד דיש שליח לדבר עבירה לחייב את המשלח את המשלח מ"מ פשטא שאת השליח ג"כ אפשר לחייבו כו' דהריבוי אחי לחייב את המשלח ולא לפטור את השליח ובקנה"ח שם סק"א הקשה על מש"כ הש"ך דלא אחרבי שליח לד"ע בשליחות יד אלא נחייב את המשלח ולא לפטור את השליח והרי הכי אשכחן במעילה דאחרבי שליח לד"ע ואם עשה שליח שליחותו המשלח חייב והשליח פטור נוע"ש מש"כ הקנה"ח לתרץ דעת הסמ"ע ככהנא דמסייע לכהנא הסמ"ע והש"ך ובענ"ד יש לחלק במעילה לשלח"י דנמעילה כשאחד נותן לחבירו נותן מועל שהוא הוא העושה הוצאה ולא המקבל רק במקום שאין שום אדם נותן לו רק הוא לוקח לעצמו חוכה מן ההפקר או נחשב שהמקבל עושה את ההוצאה מרשות הקדש ולכן כשאומר לשליח קח בשר זה לא מעל אלא המשלח שהשליח לא עשה הוצאה אלא קבלה וכשאומר לשלומו מן בשר זה לאורחים או אין השליח עושה כלל הוצאה שלא הוא מקנה והוא רק מספר לאורחים שהמשלח נותן להם ד"ו ולכן לא מעל השליח [אא"כ נחבטל כח השליחות כגון שזכר בעה"ב דאז נחשב השליח מוציא כיון שע"פ דבריו בא הדבר למקבל זה וכמו בלקח מעצמו דבר הקדש לזכות בו חוכה מהפקר דמעל הלוקח וכו"ל].

וב"ז? במעילה דחליי האסור בהוצאה הנעשים ע"פ הקנאה מזה לזה אבל בשליח על מעשה גרידא כגון לא הרוג נפש או לא גזול אפי' אילו הי' הדין דיש שליח לד"ע ומחייבם המעשה להמשלח מ"מ גם השליח קעבד פעולה זו אע"פ שמחייבם להמשלח כיון שנעשה על פיו מ"מ שפיר מחייבם פעולה זו להשליח כיון שהוא הוא העושה ושפיר אפשר לחייב שניהם [במקום שאמר' דיש שליח לד"ע] ומצאחי שכדברי הש"ך הנ"ל כתב ג"כ החוס' ר"ד ו"ל רפ"ב דקדושין גבי שולח את הבעירה ביד פקח דאקשינן שיחייב המשלח דהא שלומו של אדם כמותו ומשינן דמשלח פטור משום דאין שליח לד"ע וכח"ו ו"ל ח"ל ביד פקח חייב ואמאי נימא שלומו של אדם כמותו ויחייב המשלח, פי' ואע"ג דשליח לא מצי לאיפטורי כיון דהוא פיקח נפק"מ דאי ליכא לאשטומי מני' מפרע מן המשלח עכ"ל וזהו בדיחא דכדברי הש"ך שאפי' אי יש שליח לד"ע מ"מ אינו פוטר בזה את השליח וכנ"ל אמנם רש"י ו"ל כתב בקידושין דמ"ב ע"ב ד"ה נימא שלומו של אדם כמותו יחייב שולחו ולא השליח עכ"ל. המורס מכל הנ"ל דעת החור"ד ו"ל והסמ"ע והש"ך דגם היכא דיש שליח לד"ע מ"מ מחייבם המעשה גם להשליח ויכולים לחייב את שניהם ולפ"ו לכא"י יש לנדר דבשבת אפי' אילו לא הי' הדין דאשטומי מ"מ האומר לשלומו עשה מלאכה זו לא היתה מלאכה דאורייתא מטעם דהו"ל כשנים שעשוהו כיון דהמעשה מחייבם שניהם וא"כ ה"נ אי מדרבנן יש שליחות לנכרי לחומרא אפי' לדבר עבירה מ"מ אינה אלא שבות דשבות

היבא דיש שליח לד"ע מ"מ מחייב את המעשה גם להשליח כיון שהשליח הוא העושה המעשה והמשלח שנעשה המעשה על פיו וממילא יכולים לחייב את שניהם, ולפ"ז יש לצדד בדבשת אפילו בלא דינא דיש שלד"ע מ"מ האומר לשלוחו עשה מלאכה זו לא היתה מלאכה דאורייתא מטעם דהו"ל כשנים שעשאוהו כיון שהמעשה מחייבת לשניהם, וסיים שיש לפלפל בזה וכמו בדבר דשנים שעשאוהו רק מעורר לפני ח"ח שיעיינו בזה, עכ"ל הרב.

היאך הותר לתקוע בשופר בשבת במקום שיש ב"ד

ומבאן ואילך דברי החלמיד הרוצה להחלמך הדן לפני רבואיו, וראשונה הי' נראה לי שבזה קושיה אחת מה שראיתי מקשין אהא דאמרו בירושלמי ר"ה פ"ד ה"א ר' אבא בר פפא א"ר יוחנן ורשב"ל הוון יחיבון מקשין אמרין חנינן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה, אין דבר תורה הוא אף בגבולין ידחה אין לית הוא דבר תורה אף במקדש לא ידחה, עבר כהנא אמרין הא גברא רבא דנישאל ליה,

אחון שאלון ליה אמר כחוב אחד אומר יום חרועה וכחוב אחד אומר זכרון חרועה הא כיצד בשעה שהוא חל בשבת זכרון חרועה מוזכרין ולא תוקעין כו' מעתה אף במקדש לא ידחה חנא באחד לחודש כו', חני רשב"י והקרבנם במקום שהקרבנות קריבין ובק"ע דסבדי תקיעת שופר מלאכה היא, וכ"כ בחוס' הרי"ד שם דאיפשט להו דמן המורה איסור בתקיעה בשבת, וכן דרש להו ר' לוי לחצריא דמן המורה יש איסור לתקוע בשבת דהוא אז מלאכה, וע"ז פריך דא"כ במקדש נמי לא נדחה ומשני חני רשב"י והקרבנם וגו', וקשה כיון דמה"מ אין תוקעין בשבת א"כ איך תיקון ריב"ז לתקוע בכל מקום שיש שם ב"ד הא אין ב"ד מחנין לעקור דבר מה"מ בקו"ע, קושיא זו הקשה הגרמל"ו בשו"מ בית שערס א"ח סי' רפ"ה, ומרן האריך שם בישוב הדברים.

התוקע בשופר שהוא שליח הקהל הוי בשניים שעשאוהו

ולפ"מ"ש מרן כג"ק שליט"א הי' אפשר לישב לפמ"ש הר"ן רפ"ד דסוכה, שהקשה מ"ש דבחר

דמדאורייתא ליכא שליחות כלל בנכרי ואפי' לפוס הדרבנן דיש שליחות לנכרי לחומרא ג"כ אינו אלא שבות דשנים שעשאוהו ולכן הוצרכו לתקנה שבות מיוחדת דאמירה לנכרי שבות, וידעמי שמש"כ כאן דהוי כשנים שעשאוהו יש לפלפל ולהשיב דלא דמי להאי שנים שעשאוהו האמור בגמרא והנחתי מקום למעיינים לפלפל בזה ולא כחבתי הדבר רק כמעורר לפני ח"ח שיעיינו בזה והשי"ת יגילנו משגיאות ויראנו מחורמו נפלאות.

חורבן התקין ריב"ז שיהיו חוקעין בכל מקום שיש בו צ"ד ולא תקנו כן בלולב, וחי' משום דשופר אפשר ליחיד לתקוע ע"י כולן, הלכך במקום צ"ד ליכא למיחש, משא"כ בלולב דלכל מסור הלכך אפילו במקום צ"ד איכא למיחש ביה משום גזירה דרבה ע"ש, והירושלמי דלא ס"ל משום גזירה דרבה עיין טוב ירושלים שם דירושלמי לא מצינו משום גזרה דרבנן ס"ל נמי סברה הר"ן עכ"פ דתק"ש אפשר ליחיד לתקוע ע"י כולן וכיון שאחד יתקע ע"י כולן הו"ל בשליחות כולן והו"ל בכלל שנים שעשאוהו ולא הוה מלאכה דאורייתא, דדוקא כשיחיד חוקע לעצמו תק"ש הוה מלאכה להירושלמי, אבל החוקע לרבים והוה שליח ידיהו א"כ הו"ל בכלל שנים שעשאוהו וליכא איסור דאורייתא, ושפיר חיקן ריב"ז לתקוע במקום צ"ד אפילו אליבא דירושלמי. ואף דאמרינן צר"ה לי לא שמע אינש קל אוני' מקל תקיעתא דיחידא או דידחוק ומוקי לה כשחל בחול או די"ל דהירושלמי לא ס"ל כן אלא אחד חוקע לרבים.

הובחה מדברי הגמ' דל"א בשליח לאיסור דהוי בשנים שעשאוהו

ברם לאחר העיון לפענ"ד בעיקר החידוש יש להעיר מגמ' צ"ק דף ע"א גנז וטבח ציו"כ כו', והתניא גנז וטבח בשבת גנז וטבח לע"ז גנז שור הנסקל וטבחו משלם דו"ה דברי ר"מ וחכמים פוטרם, אמרי צר מינה דההיא

דהא איחמר עלה אמר ר' יעקב א"ר יוחנן ואמרי לה אמר ר' ירמי' א"ר שמעון בן לקיש רבי אבין ור' אלעא וכל חבורתא משמי' דר' יוחנן אמרו בטובח ע"י אחר, ופריך וכי זה חוטא וזה מתחייב אמר רבא שאני הכא דאמר קרא וטבחו או מכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, ודבי ר' ישמעאל יליף לה מאו לרבות את השליח ודבי חזקי' תנא תחת לרבות השליח, והנה מבואר דשוחט שליח נתחייב המשלח בגניבה ואבידה משום דריצתה חורה שלוחו של אדם כמוחו אפילו לדבר עבירה ואפ"ה לא הוי בכלל שנים שעשאוהו, הרי מבואר דהיכא דהוי שלד"ע לא אמרינן דהו"ל בכלל שנים שעשאוהו, ואין לומר דאהכ"נ דהשליח אינו חייב על איסור שבת סקילה ולא הוי אלא דרבנן וז"פ, והכי דייק אחקפתא דמר זוטרא שם דפריך הש"ס דשוחט בשבת שחיטה ראוי' היא דתנן השוחט בשבת ויו"כ אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשרה ומשני לה דסבר לה כר"י הסנדלר כו' ואי הו"ל בכלל שנים שעשאוהו אינו חייב בנפשו וגם השינוי דס"ל כר"י הסנדלר מבואר כן, וז"ע.

השולח שליח לשחוט בשבת אי חייב בדרו"ה

ולפ"ם ריהטא עלה במחשכתי לישב דברי הגדק מעכ"ק הצודקים מעיקרא ולתלותו במחלוקת הטור

והמל"מ, דהטור חו"מ סי' ש"ג כחב עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח שחט בשבת כחב הרמב"ם שזהו חייב שהרי אין בו חיוצ מיחה לגנב, ולדעת א"א הרא"ש ז"ל פטור משום שחיטה שאינה ראוי' כר"י הסנדלר, מבואר דהבין דברי הרמב"ם ז"ל דאפילו עשאו שליח מפורש לשחוט בשבת חייב בדו"ה כיון שאין בו חיוצ מיחה לגנב אף ללהשליח יש בו חיוצ מיחה, והרא"ש שפוטור ג"כ רק מטעמא דקיי"ל כר"י הסנדלר דהו"ל שחיטה שאינה ראויה ועיין ב"י ודרישה שם.

אמנם המל"מ שם פ"ג מה"ג ה"ו דייק בלשון הרמב"ם ז"ל שכחב עשה שליח לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הרי הגנב חייב בחטאו ארבעה וחמשה שהרי זה הגנב לא עשה עון מיחת ב"ד, וכבר ביארנו שהשוחט ע"י שליח חייב בחטאו ע"כ, ודייק המל"מ דדקא בשעשאו שליח סתם שיסחוט לו והלך השליח ושחטה בשבת או הוא דחייב הגנב בחטאו דו"ה אבל אם עשאו שליח שיסחוט לו בשבת והלך השליח ושחט בשבת פטור מחטאו דו"ה, וטעמא משום דמה שמתחייב הגנב בשחיטת השליח חדוש הוא שחידשה תורה, וכיון דחידוש הוא אין לנו אלא היכא שלא נטרף איסור אחר בשליחות זה דלא עשאו שליח כי אם על הטביחה, אבל היכא דעשאו שליח שיחוס בשבת דמלבד איסור הטביחה איכא איסור שבת, ולגבי איסור שבת פשיטא

דאין שליח לד"ע ה"ג לענין הטביחה לא נעשה שלוחו, והביא רא"י ממ"ש הרמב"ם פ"ז מהל' מעילה דהיכא דחייב באיסור אחר יחר על המעילה ובכל החורה כולה אין שלד"ע לא מעל אלא האוכל בלבד דלא אמרו יש שלד"ע אלא במעילה בלבד שלא יתערב בה איסור אחר ושכחו הראב"ד ז"ל בטעם זה, והכ"ג כיון שנחערב כאן איסור אחר של שבת שעשאו שליח מפורש לשחוט בשבת אז כיון דליכא שליחות לגבי שבת משום דאשלד"ע פטור נמי בדו"ה, אבל האומר לשלוחו שיסחוט סתם והלך ושחט בשבת דאז לא הו' שלוחו אלא באיסור אחד דהיינו טביחה, ואם השליח עשה איסור אחר היינו ששחט בשבת אין זה מעלה ומוריד.

ומעתה לדעת הטור דאפילו עשאו שליח מפורש להיות שוחט בשבת והרי הו"ל שליח לשחוט בשבת ולא ס"ל לחילוק המל"מ ואפ"ה אמרינן דהמשלח פטור והשליח חייב בנפשו, וא"כ מפורש אפילו היכא דעשאו שליח לא אמרינן דהו"ל שנים שעשאוהו, ולהמל"מ דפליג דדווקא לגבי מעילה אמרינן שלד"ע והכ"ג השוחט בשבת לא אמרו ישלד"ע אלא לענין חטאו דו"ה ולא לשאר דברים. איברא דהמל"מ נמי הגם דפליג על הטור מ"מ נראה דלא פליג אלא על ענש פירושו בהבנת דברי הרמב"ם ז"ל וביאור איסור נוסף יחר על האיסור שעשאו שליח, אבל לענש הדין לא פליג דכה"ג לא הו"ל דין

דשנים שעשאוהו, ועכ"פ בגמ' שם
מבואר דלא אמרינן דכה"ג הו"ל בכלל
שנים שעשאוהו, אס לא דנדחוק דגמ'
אחיא כהב"מ דשנח לא שייך כלל
שליחות משום דהגוף שוכח וז"ע, דסוף
סוף אי הו' שייך שליחות ה' חייב
אפ"ה.

המשלח חייב בד"ש ונעשה מומר אף
ראשלו"ד"ע

וגדולה מזו ראימי לכ"ק זקני בשו"מ
בית שערים א"ח סי' ע"א שינא
לחדש דאפילו אין שלד"ע, מ"מ אמרו
בגמ' קידושין מ"ג דאפ"ה משלח חייב
בדיני שמים, ועיין ש"ך ח"מ סי' ל"ב
סק"ג ודינא רבא ודינא זוטא איכא
ביניהו, ולפ"ז ינא לחדש דאס עשה
שליח לשחוט בשנח ושחט השליח גם
המשלח נעשה מומר לחלל שנחות
ולכה"מ, וזיין לפמ"ג בפחימה להל'
שנח שמקר אס דוקא בח"מ ב"ד נעשה
מומר, והוסיף דאפילו להב"מ בחשו'
סי' ה' שכח דלענין מלאכת שנח ל"ש
שליחות מ"מ לא עדיף מהא דאין
שלד"ע שחייב המשלח בדיני שמים
ונעשה מומר אי לא בעי דוקא מיחח
ב"ד והוא פלא.

ובזה מיטב שם קושיא השואל שהקשה

לפמ"ש המג"א סי' קפ"ט עפ"ד
חוס' סנהדרין דמומר אינו בן בריח
והב"ש כחב בא"ע בסי' קמ"א סקמ"ז
דכן הוא שיטת הרמב"ם א"כ חקשי
בב"ק הנ"ל דמוקי לה בטובח ע"י אחר
אמאי חייב בדו"ה שהרי בחילת שחיטה
נעשה מומר להרמב"ם בפיה"מ חולין
י"ד ואינו בר שליחות בסוף שחיטה ואין
יחייב המשלח בדו"ה, ולפי הנ"ל ישב
דכיון דהמשלח נמי נעשה מומר ושפיר
יכול להיות שלוחו, ודברי המל"מ הנ"ל
כחב דאינס מוכרחים, ועיין גם באור
שמש שדחה דברי המל"מ. ובחי' על
מס' כתובות כחבחי ג"כ ישב לדברי
רבינו הטור ז"ל.

והנני בזה גם בתורה על מכתבו היקר,
ואי"ה לאחר הימים הנוראים אולי נחזור
עוד אי"ה אם יתן ה' כח, ועד התם הנני
העני ממעש דושכג"ק ומברכו בברכת
הדיוט לכתיבה וחתימה טובה בספרן של
צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים
ארוכים דשנים ורעננים, והנני מבקש
להזכירני בתפילותיו הזכות לטובה
שאזכה עוד ללמוד תורה לשמה
וללמדה.

ידי"נ קשור באהבתו בלב ונפש

מנשה הקטן בן רחל לאה

מערכה י'

בענין דבב"נ מיתת הבעל אינו מתיר את אשתו

ובענין איסור למול ילד כשהוא ירוק

ז' מג"א התש"מ בני יצו"א.

וצאהבה אמת. נתמלא הבית אורה צאור
תורתו של מעכג"ק שליט"א ספרו
הבהיר קהלות יעקב ע"מ ראש השנה
שקבלתי וצטוו זכה וזכה את הרבים
וכו'.

בין המצרים ישלח לנו מדלג על ההרים
ויגאלנו גאולת עולם, ובראשם מורנו
גאון הגאונים רב הרבנים ישראל אשר
בו מתפאר ציס"ע אספקלריא המאירה
שר התורה.

ולאות שעינתי נספרו היקר נסי'
ז', * הביא מעכג"ק דברי

אחדשכג"ק זיראת הכבוד הראוי הפני" קידושין י"ג דבב"נ מיתת הבעל

ואלו הן דברי הקה" שם:

מיתת הבעל אי מתיר בב"נ

בקידושין ד"ג ע"כ מיתת הבעל מנלן (דמתיר) כו' אלא מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה הא
לכהן הדיוט (וכש"כ לישראלים) שרי, ולמלא לכה"ג נלאו לכו"ע נעשה כו' (ע"ש דמסיק
מדאחקש מיתה לגירושין מה גירושין שריא וגומרת אף מיתה כו') וכחצו החוס' בד"ה לכו"ע נעשה
אורי' דאיכא עשה בא"א כגון ודבק נאשמו ולא נאשם חבירו כו' ע"ש, וכחצו הפני" דנראה דעשה זו
דודבק נאשמו ולא נאשם חבירו איכא נאשם ב"נ אף לאחר מיתת הבעל דדוקא בישראל מסקינן
דמיתה דומיא דגירושין דשריא וגומרת (כלומר מתרת לגמרי אפילו עשה דודבק) אבל בב"נ העשה
כדקיימא קיימא ולפ"ז (דבב"נ אין מיתתו מתרת את אשמו) אחי שפיר הא דאמר יהודה גבי חמר
הוציאה ומשקף ופירש"י ז"ל לפי שהיתה בת כהן חת קשה טונא דהא ה"ל דינא דבת כהן שזינתה
נשפחה אינו אלא בארסה או נשואה ולא בפניו' ותמר פנוי' הייתה אבל לפמש"כ שם דבב"נ אין מיתת
הבעל מתירה ודינה עדיין כאשם אחי שפיר שחייבו אותה מיתה אח"ד הפני"י.

והדברים חמומים מאד לענ"ד לומר דבב"נ אין מיתת הבעל מתיר דהא מנאור בהרמב"ם ז"ל הלכות
מלכים פ"ט ה"ח דמאמתי חת' אשת הב"נ כגרושה שלנו משיוצאנה מניחו ושלמנה לעצמה
או משתלח היא מתחת רשותו ותלך לה כו', כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש וזמ' פורשין עכ"ל, וא"כ
לכאן אחר מיתת הבעל לא גרע מפירשה ממנו דהותרה ועי' מל"מ שם שדברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל
נובעין מירושלמי פ"ק דקדושין וכ"ה במד"ר בראשית פר' חיי שרה ולאחא לענ"ד דברי הפני"י ז"ע.

בגירושין דב"נ צריכין בוונה לפרוש ולפצע"ד נראה ללכאורה קשה אשת ב"נ שזנתה שנהרגת כמבואר (סנהדרין נ"ו ע"ב) אימא בת נח שזינתה לא חיהרג דכתיב על כן יעוזה איש ולא אשה א"ל הכי אמר רב יהודה והיו לבשר אחד הדר ערבינהו קרא ע"כ, ועיין ג"כ ברכות כ"ב רש"י ד"ה את האשה שחידש בשפחה חרופה דוקא ישראל מזהר על השפחה אבל היא אינה מזהרת ונ"ע, ובשור"ת בית שערס יו"ד סי' רכ"ז ג"כ ז"ע, מ"מ כיון דבב"נ כל שרוצה לפרוש צין היא או הוא פורשים, וא"א כשפרשה והלכה חזינתה עם אחר אין לך גט גדול מזה ומעשה רב שפרשה ממנו ולמה חייבת מייתה, ובפרט לפמ"ש המהרי"ק באשה שזנתה בשוגג שקברה שמוחר לזנות מ"מ נאסרה על צעלה דעכ"פ חמעול מעל איכא, ותי' האחרונים ז"ל דבב"נ נמי אם רוצים לפרוש זה מזה מהני, ומיהו צריך לכיון לפרוש זה מזה, ואולי צריך שיאמרו זה לזה שהם פורשים זה מזה, אבל אשת איש שהלכה חזינתה עם אחר ולא נחכוונה לפרוש מצעלה ואדרבה רצונה לחזור לצעלה ורק בזנות היא עם השני כה"ג נהרגת משום א"א שזינתה, נמצא דבב"נ עכ"פ צעי בוונה לפרוש מצעלה ואחרת ליכא גירושין.

ולפ"ז יש ליישב קושית הלימודי השם דלעולם נימא כפנ"י דאין מיחת הבעל מחיר, ומ"מ נפ"מ אי נאסרה משום אשת אב וכגון שאמרה רצונה להפרש ממנו לאחר מיחה דנראה פשוט

אינו מחיר את אשתו דעשה דודנא באשתו ולא באשת חבירו איכא בב"נ אף לאחר מיחת הבעל דדוקא בישראל מסקינן דמיחה דומיא דגירושין שגומרת ומחרת אבל בב"נ העשה כדקיימא קיימא, ותמה מעכג"ק מדברי הרמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ח מאימחי תהי' אשת ב"נ כגרושה שלנו משויאלנה מביתו וישלחנה לעזמה או משתאלה היא מתחת רשותו וחלך לה כו' כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זמ"ז פורשין ע"כ. וא"כ לאחר מיחת הבעל לכאורה לא גרע מפירשה ממנו דהותרה, ודברי הרמב"ם נובעים מירושלמי קידושין ומד"ר בראשית פ' חיי, ונ"ע, ע"כ קושיית אדם קשה כבדל מעכג"ק.

ובעניויותי כן ראינו גם אני בספר לימודי השם פ' בראשית שהקשה להפנ"י מגמ' סנהדרין נ"ח שדרשו אביו זה אשת האב אליבא דר"ע דקיי"ל כותיה ואפילו איננה אמו, ואמרין עלה דאשת אביו היינו אפילו מח האב, דאלו בחיי האב ה"ה בכלל אשת איש שנלמדה מבאשתו ולא באשת חבירו, ואי נימא כפנ"י דבב"נ אין מיחת הבעל מחיר ולאחר מיחה נמי אכתי היא א"א, א"כ למ"ל קרא לאסור אשת אב לאחר מיחה הא בלא"ה אסורה ליה מדין א"א, ותי' לעצמו שגירשה מחיים וקמ"ל דמ"מ אסורה לו משום א"א.

דאשת ב"נ אפילו להפני"י דאין מיחה מתרת מ"מ אס לאחר שמת רצחה לפרוש ממנו יכולה ומ"מ אסורה לו משום אשת אב אף דליכא עליה איסור א"א.

דהפני"י נמי מודה לדעת הרמב"ם לאחר מיחה מתרת ולא כתב כן אלא לפי דעת הר"י, וי"ע.

גירושין ומיתת הבעל בב"נ

ולפ"ז נראה דאפשר ליישב גם קושיא מעבג"ק, דודאי הרמב"ם ס"ל דבידו לשלחה או שחלא היא מתחת רשותו כל זמן שמתנה לנאת, אלא דכל זה אס ירצו לפרוש או שהיא או הוא יתירו לפרוש, אבל צריך כוונה לזה ובלי כוונה הכ"נ דלא מהמי ולא הוי גט, ולכן אפילו מת הבעל אחתי איכא לעשה דודבק באשתו כיון דלא הפרישו זה מזה, וכיון דגירושין שלהם צרעון חליא וכל זמן שרצונה להיות אגודה ב"י אסורה, ומאד הסבירא מצינו ציונה שמת בן זוגה שוב לא תנשא לעולם, והכ"נ בב"נ להפני"י.

ועוד צו שלישיה דלכאורה ה"י נראה לומר דגירושלמי קידושין פ"א ה"א ובמד"ר בראשית פ"ח ה' הנ"ל נחלקו בזה, דאיכא למ"ד דב"נ אין להם גירושין כלל דכתיב ודבק באשתו ופרש"י שכתוב מזהירו להיות דבוק בה חמיד וא"א לפטור ממנה, והר"ר דוד בחי' הר"ן סנהדרין נ"ח כתב שקרוב הוא שנאמר דב"נ אין לו היחר לעולם בגירושין כמ"ש כי שגא שלח אמר ה' אלקי ישראל (מלאכי ב') לא ייחד הקב"ה שמו על הגירושין אלא בישראל בלבד ע"ש, ולפ"ז אפשר דהפני"י ס"ל כהירושלמי דבב"נ ליכא גירושין כלל, וא"כ שפיר י"ל דמיחה נמי אינה מתרת דליכא בהו גירושין כלל שהקב"ה לא ייחד שמו על הגירושין לא בחייהם ולא לאחר מותם אליבא דהאי מ"ד עכ"פ.

אליבא דר"י אין מיתת הבעל מתרת בב"נ

מילת ילד שהוא אדום או ירוק

שנית ה"י נראה בדיוק לשון הפני"י שכתב וז"ל אור"י דאיכא עשה בא"א כגון ודבק באשתו כו' ונראה דלפ"ז אפילו לפי המסקנא כו' והנה דייק הפני"י דוקא לפי שיטת ר"י דאיכא עשה בא"א דודבק באשתו וא"כ י"ל

בס"י ה' ע"ד מילה בילד שהוא אדום או ירוק. מאסף שיטת הפוסקים*, והציא דעת היד הקטנה

***ז"ל חקק"י שם:

ע"ד מילה בילד שהי' אדום או ירוק

(מאסף שיטת הפוסקים ז"ל בזה)

יו"ד סי' רס"ב סעי' ב' חולה אין מלין אותו עד שיצירא וממחינין לו מעט שנחפא מחליו שבעת ימים מעל"ע וכו', ובסימן רס"ג סעי' א', קטן שהוא ירוק, סימן שלא נפל בו דמו, ואין מלין אותו עד שיפול בו דמו, ויחזור מראהו כמראה שאר הקטנים, וכן אס נמצא אדום וכו' אין מלין אותו עד שיכלע

ולפי שמעבג"ק כנראה אין לו ספר
 בית יצחק שכחב ושמעתי וכו',
 ולכן אמרתי להעיר קצת דבשו"מ בית
 יצחק הנ"ל (יו"ד סי' ז"א אות ו' ח"ב)
 הביא דברי הרשב"א ודברי החמים
 דעים הנ"ל, והביא שם ריבוי מהגאון
 מהרש"ק בטעמו"ד סי' ר"כ והגאון בעל
 חסד לאברהם בדברי הרשב"א,
 והגרש"ק פסק כהיד הקטנה לדרך
 להמחין וז"ל מעל"ע והחסד לאברהם
 חלק עליו, והבית יצחק ז"ל יצא כמכריע
 ביניהם דאם כבר נדחת המילה מומנה
 נצריך להמחין וז"ל מעל"ע ואח"כ ימול,
 ואם הוא ביום השמיני אז ימול חיקף
 ולא ימחין, וביארו בזה לשון הב"ח
 המגומגם ושנתקשה בו גם מעכ"ל.

ה' מילה דבאדום וירוק נמי צריך
 להמחין וז"ל מעל"ע לעת, וכן שמע
 דבשו"מ בית יצחק הורה להמחין וז"ל,
 ונדעת רבינו הגדול הגר"א ז"ל מספקא
 לי' דביו"ד סי' רס"ג סק"א אמה שכחב
 בש"ע וצריך לזהר מאד לצין כמ"ש
 בסי' רמ"ב ס"ב והחס מירי דימחין
 וז"ל מעל"ע, שוב כתב דיש לפרש בחר
 אנפין, ומדברי הרשב"א ינמות בשם
 גאון (דף ע"א ע"א ד"ה מה) משמע
 דס"ל דאין צריך להמחין, וכ"כ המאירי
 שבת קל"ז ד"ה קטן נימול לשמיני,
 ובס' חמים דעים סי' קע"א מבואר
 להדיא דצירוק א"צ להמחין, וכ"מ לשון
 הב"ח הגם שיש בלשונו גמגום והאריך
 קצת.

בו דמו כו', ומלשון הש"ע ש' דאין מלין עד שיפול בו דמו כו' אין מלין עד שיבלע בו דמו, משמע
 דעכ"פ א"צ להמחין עוד שבעה מעל"ע כמו גבי קטן חולה שהנריא, וכבר נסתפקו בזה והניי מסדר
 בקצרה רשימה ממה שמלאחי (ומה שהעירוני) מדברי רבותינו הפוסקים ז"ל.

בספר יד הקטנה הלכות מילה כתב דמסתברא דנעין גם באדום וירוק להמחין שבעה ימים מעל"ע
 אחר שנעשה ככל הקטנים ע"ש, ושמעתי שנתשובת בית יצחק (להגר"ז שמעלקוש ז"ל) ג"כ
 הורה להמחין ו' ימים, ולכא' גם מביאור הגר"א ז"ל משמע כן שבסמין רס"ג סק"א (בדינא דירוק
 ואדום) על מה שכחב בש"ע וצריך לזהר מאד וכו' כתוב בביאור הגר"א ז"ל "כמש"כ בסי' רס"ב
 ס"ב" עכ"ל ושם מבואר הדין דבחולה צריך להמחין ו' ימים, אך י"ל דכוונת הגר"א לצין רק לעיקר
 הדין שבסי' רס"ב דמבואר שם דאין מלין חולה משום חשש סכנה (ולא נמכרין הגר"א ז"ל לצין למה
 שנתבאר בסי' רס"ב להמחין עוד ו' מעל"ע) וכמו בביאור הגר"א ז"ל בסי' רס"ג סק"ב שכוונתו הוא
 עד"ו, ולפי"ז אין לנו רא' שהגר"א ז"ל מחייב להמחין ו' ימים מעל"ע כו'.

ובהרשב"א ז"ל ינמות דע"א ע"ב (ד"ה מהא דר"פ) בשם הגאון ז"ל משמע בדיא ריהטת הדברים
 דבו א"צ להמחין ו' מעל"ע אחר שהנריא (אלא שכנראה חסר שם אחו חיבות) וכ"כ
 בדיא במאירי ז"ל שבת דף קל"ז ד"ה קטן נימול לשמונה, דנהיה דר' נתן א"צ שבעה ימים משינריא,
 ושוב אחו"ר הראו לי בספר חמים דעים סי' קע"א תשובת הרב אב"ד ז"ל (חומתו של הראב"ד ז"ל)
 דמבואר להדיא שצירוק ואדום א"צ להמחין ו' מעל"ע אחר שהנריא וכ"כ הראב"י ז"ל ע"ש בנח"ד
 ושמעתי שכן פסק בערוך השולחן שא"צ בהם ו' מעל"ע אחר שהנריא, ושוב העירוני שכ"כ הב"ח ז"ל
 בסי' רס"ג שמלין בו ביום שיחזור מראיו כמראה הקטנים הנריאים ע"ש (ומ"מ לשון הבית חדש ז"ל
 לפוס ריהטא שביא רא' לדבריו מסי' רס"ב והחס הא באמת מבואר שצריך להמחין וכנראה שיש אחו
 ט"ס או חסרון דברים בדפוס וז"ע).

שנתרפא אלא באחוזתו חמה וכן הלכה
ע"כ.

אבל לפמ"ש הריטב"א והנמק"י יצמות
הנ"ל דמה שאמרו חולי עינים מיד
כשחוזר לבריאותו מלין אותו הוא רק
כשליכא חולי גדול אבל ככאז עינים
גדול נמי ממחינין ז"י לאחר שהבריא,
וכ"פ הרמ"א בס"י רס"ג בהגה"ה שם
א"כ ה"ה בלא נבלע בו דמו נמי דג"כ
חולי כל הגוף הוא, שוב העיר ה' עיני
וראיתי כן בשו"ת טוטו"ד הנ"ל ר"כ
ומינה פסק דבעינן ז"י מעל"ע, ודלא
כחכמת אדם, ובזית ילחק ס"ל לדוחק,
נמצא עכ"פ דא הוא מחלוקת האחרונים
וכיון דחמירא סכנתא מאיסורא הי"ל
לילך לחומרא לכאורה. ובפרט כי ראו
האחרונים את דברי ראשונים הנ"ל.

נשתנו הטבעים

איברא דכבר אמרתי בזה בס"ד לחדש
דבר דבגמ' חולין מ"ז ע"ב
(ריאה) ירוקה כשרה מדרבי נתן דחניא
ר' נתן אומר פעם אחת כו' ושוב פעם
אחת הלכתי למדינת קופטקיא באתה
אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני
ומת שלישי הביאתו לפני ראיתי שהי'
ירוק הצלתי בו גלא הי' בו דם ברית
אמרתי לה בתי המחיני לו עד שיפול בו
דמו כו' ופרש"י ירוקה כמו עשבים
כדלקמן או כעשבים או כחצר מבואר
מדברי רש"י דהאי ירוק דר"נ הוא ירוק
גרין או בלו גרין והירוק שבקטנים שלנו
הוא מראה געל ולא כעשבים או כרקיע

והביא שם גם דברי המאירי, וא"כ כבר
ראו האחרונים דברי הראשונים הללו
וחלקו עליהם. והנוצ"ת ס"י קס"ה כתב
מדעתו דנפש' ח"ל ושנוה ר"נ להמחין
בדאי ג"כ הזהיר שיהא בריא, וחזר
שמסתמא לא באותו רגע שיוגאק
האדמימות החיר למול אותו דמן הסתם
הוא חלוש עדיין כיון שלא נבלע דמו עד
עמה, ופלא שלא הרגיש בכל הנ"ל.

ובאות חיים ושלום להגה"ק
ממונקאטש ס"י רס"ג אות א'
האריך ג"כ והביא כל הנ"ל, וכתב
דבשנת שחל בו יום השמיני וחזר
המראה געל למראיתו ולא עברו עדיין
ז"י מעל"ע אין למולו בשנת דודאי יש
לחוש לספק חילול שבת, ואם הוא געל
ממש גם בחול אין למולו כשחזר
לבריאותו אלא ימחין ז"י מהבראתו רק
כשיהי' ספק במראה ועל פניו בלבד יש
לצדד להקל, ע"ש.

ש' הראשונים דרך בחלצתו חמה
דוחין מילתו

ובתחלת עיוני עלה במחשבתי דמ"ש
בתמים דעים ורשב"א הנ"ל
דא"ל להמחין ז"י מעל"ע לפי שהם
ס"ל דרך בחלצתו חמה צריך ז"י
מעל"ע ולא בשאר מחלואות ואפילו חולי
כל הגוף, וכן נראין דברי רש"י יצמות
ע"א ד"ה דכאז ח"ל ואין נותנין שבעה
ימים אלא למי שחלצתו חמה ע"כ, וכ"כ
המאירי שם ח"ל ולמדת מזו שני דברים
כו' והשני שאין נותנין שבעה אחר

וכבר עמד על זה הגרש"ק וצאות חיים ושלום הנ"ל וכתבו דע"כ לומר דבזמנינו נשחנו הטבעים דלא שכיח מראה גרין בחינוקות רק געהל ע"ש. אלא דא"כ לכאורה אין לזה שייכות עם מראה ירוק שבש"ס.

מלבד כי במקום אחר הארכתי שהוא מחלוקת הפוסקים אי אמרינן נשחנו הטבעים, עיין א"ע סי' קנ"ו ס"ד גבי יולדת לט' וצביאור הגר"א שם ובמג"א א"ח סי' קע"ג, ועיין חוס' ספ"ק דמ"ק גבי כוורי יומא ע"ז ע"ב ד"ה משום שיכתא וחולין מ"ז ד"ה כל הני ובע"ז כ"ז ע"ב ד"ה פרה, ומיהו בשו"ת ח"ס ט"ד סי' ק"א כתב דיש לדחות מכל הני מקומות, ועיין ריב"ש סי' תמ"ז אין לנו לדון בדיני תורה ומצוה ע"פ הטבע והרפואה שאם נאמין לדבריהם אין תורה מן השמים חלילה כו', וע"ש.

החסרון בירוק שבגמ' אינו כחסרון הצהבת (געל) שבזמנינו

עוד יש להקשות דרש"י שכתב קל"ד ע"א ד"ה לכרמי הים כתב וז"ל ה"ג ראיתי שהי' ירוק הנצתי בו ולא הי' בו דם ברית, תרמי לגריעומא, חדא דאי מהיל ליה לא נפיק מיניה דמא והטפת דם ברית מזה כדכתיב (וזכר') ט') גם אח דם בריתך, ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא נוצר בו עדיין דם, ע"כ. מצואר דהחסרון בירקון הוא בתרמי חדא שלא יצא דם בשעת מילה

ועוד דחלוש, והנה פשוט וברור דהטעם שלא יצא ממנו דם לא שייך בחינוקות דידן, ואדרבה הני חינוקות שלנו שמראיהם געל יש להם דם כמו שאר חינוקות ואם ימולו אותם יצא דם, ואדרבה בדיקן החשש שיצאו דמים מרובים ולא יוכל לעכבן וימות הולד, וא"כ האי ירוק ודאי לא היו משום טעם רש"י, וע"כ האי ירוק מה שאנן קורין געהל אינו הירוק שבגמ', וגם אין לומר שהאי ירוק שאנן קורין געהל הו"ל אדום שלא אמרה אדם מעולם, וגם טעם השני א"כ שוב ליכא לפרש"י שפי' דהני תרי טעמי הא בזה חליא דע"י שאין לו דם ולא יצא בשעת מילה ולכן נמי מסוכן הוא וחלוש שהרי חלה זה בזה שכתב וז"ל ומשום חולשא שלא נוצר בו דם עדיין, והרי בחינוקות דידן אנן ראינו שנוצר בו דם והחוש מעיד שיש להם דם כמו לשאר חינוקות לא פחות ולא יותר א"כ ע"כ לאו היינו ירוק דבזמן הגמ' אלא דבר אחר הוא.

דין מילת התינוק החולה בצהבת (געל וזכר')

ובתבתי בזה בס"ד בספרי משנה הלכות ח"ו סי' קע"ט דודאי מה שאמרו ז"ל ירוק הוא ירוק כעשבים שקורין גרין או בלו גרין בלע"ז, ודברי רבינו הגדול רש"י ושאר פוסקים עיין חוס' חולין הנ"ל בערוך פי' וכו' דבריהם אמת ויציב, ונמצאים חינוקות מעט מזער שנולדים מהם שהם נראים

של הולד כלומר מוציאים כל הדם של החינוק מאד אחד ומכניסים בו דם אחר וככה עושים ב' או ג' פעמים או אפילו יותר, ובעזה"י אם יצליח אז ישאר החינוק בחיים ויבריא.

והנה פשוט דהחינוק או בסכנה גדולה והוא חולה בכל הגוף והדמים שבו נחלשו וחולים הם מחמת המלחמה שלוחמים אלו כנגד אלו וזה גורם הירקון שקורין געל זוכט, עכ"פ הוא חלק ממחלת הגעל זוכט של אנשים גדולים, וגם נקראת צפי הרופאים בשם זה (דזאיינדיג בלע"ז) ולהמדידה קורין צילי רובי קאוט על שם המלחמה של הני חלקים בדמים, ולכן לפענ"ד כל זמן שהמדידה לא עלה וליכא סכנה בזה יש לומר דהו"ל כחולי קצת וכחולי עין, אבל אם המדידה עלה למעלה יותר אפילו מעשר לפענ"ד פשוט דהו"ל בכלל חולי כל הגוף שהוא חולי גדול, וממילא לרץ להמחין ו' ימים מעת לעת, כפי מה שפסק רבינו הרמ"א ז"ל, ועיין שו"ח יד הלוי (במצרג) יו"ד סי' מ"ז שכחב בפשיטות כשהחינוק חלוש אין למול קודם ז"י מעל"ע ואין לשמוע להרופאים בזה. ועכ"פ פשוט דעלם המחלה זו הוא מחלה שיש בה סכנה אלא שחלי בחווק המחלה ובשיעור וכנ"ל. ואשמח מאד לשמוע חו"ד קדשו בזה.

והנני שולח גם למעב"ק קונטרס קטן מה שכחתי בענין עירובין פה

ממש בלו גרין והשפחים שלהם הם בלו גרין וגם הידים וכל הגוף, ובעצמי ראיתי חינוק שהי' כבר כבן עשר שנים והי' ממש נראה בלו גרין כלומר שהוא חינוק שהוא בלוא והוא ידוע, וחינוק זה הוא בלו באמת לפי שיש לו חסרון בדמים אלא שזה לא שכיח רק מיעוטא דמיעוטא, ולפענ"ד דלזה כוונת חו"ל במראה ירוק ועל חינוק כזה הניץ בו רבי נתן וראה שלא נפל בו דם והרי הוא חלוש ג"כ מפני שאין בו דם, אמנם הירוק שאנו רואים היום אצל הרבה חינוקות לאחר הלידה הוא מחלה אחרת, והוא בא מחמת חולי הכבד שהכבד עדיין לא נגמרה כל צרכה או מה שהוא סיבה אחרת, ולכן הדמים אינם יוצאים כדרכם ומובלעים במקומם ונעשה מלחמה מה שקוראים לו (צילי רובי בלע"ז) והמחלה הזאת נקראת (דזאזאנדייס או געל זוכט בלע"ז) והוא כמו שיש באנשים גדולים שבא מן מחלת הכבד כמו כן הוא צילדים קטנים ג"כ והוא באמת מחלת כל הגוף והוא סכנה גדולה אם ח"ו יתגבר המחלה ולכן עכשיו מודדים את זה, וכפי הידוע לי קצת עד עשרה נקודות לערך אין הולד בסכנה אבל אם עולה המספר של המדידה יותר כבר הוא בסכנה ואם יעלה עד כ"ב כ"ג כ"ד אז ח"ו ימות הולד, או אפילו אם יחי' יזיק את המוח וישאר בעל מוס לעולם ח"ו, ולכן הרופאים כשיראו שעולה המדידה יותר מי"ח נקודות אז מחליפים הדמים

בנוא יארק, ואשמח מאד אם מעכג"ק יע"ן זו ויכתוב לי חו"ד קדשו לענין תקון עירובין בעיירות גדולות בכלל ובצרוקלין בפרט, כי הוא מוקף משלש רוחות צמחנות של מים ונעשו סביב המחינות הללו ע"י בני אדם כדי שלא יעלו המים.

ובזה הנני מחוה קידה אוהב נפשו קשור באהבתו אהבת תורה ויראת שמים, והיות כי ימים הנוראים ממשמשין ובאים אבקש שלא יקפיד האי צדיק בהטריחו להזכירנו בתפלתו הזכה לכוח"ט שאזכה עוד ללמוד תורה לשמה

וללמדה ושלא אכשל ח"ו בדבר הלכה ולא יהי ח"ו חטא הרבים תלוי בי, וכבר אמר בצבי נפשאי לקטלא אזיל ולואי שתהא יציאה כביאה ומה נאמר אנן, ושמעתי בשם בעלי מוסר ששאלו נו ווער הייסט דיר געהן ותי' אין אדם נוקף אצבעו וכו' - מען טרייבט ארויס.

החותם מעין הפתיחה בתורה רבה על מתנתו וברכת צדיק כג"ק והמברך יתברך אלף פעמים ככה ובברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורין המתאבק בעפר רגלי צדיקים בלב ונפש.

מנשה הקטן בן רחל לאה

מערכה י"א

בענין עירובין, ואי בעינן ס"ר ומפולש ליחשב רה"ר

הדור וזפרט שהם גאוני ההוראה צעיר
נוא יארק. וכחצ בשלה"ג פ"ק דע"ז
צקוגיא דהנשאל לחכס ואוסר וכו' שכתב
שצמקוס הוראחו של החכס צריך לעשות
כהוראחו אפילו לא קי"ל כהוראחו
ע"ש ובכלל אני חשכתי שכל הערעורים
נוצב מאחו אצרכים והנה זה מחלוקת
בגדולי המורה ולא נסיחי כלל בכאלה
וכו'.

ובאמת שדברי המשכנות יעקב חזקים
מאוד, שכן הוא ע"פ הגמ'
ע"פ כלל דהלכה כריו"ח צפונגחא
דריו"ח ור"א שאין רה"ר נותר אלא
בדלתות ננעלות, וכפי הנראה שהצ"ח
לא העלה שובר ממשי לטענת המשכנ"י,
זולת בשנחליט דרה"ר צריך ששים
ריצוא, והוא מחלוקת גדולה ועצומה
שר"ח ז"ל חלק על זה ובמשכנ"י בשם
הריטב"א ז"ל. ראיתי לפוס ריהטא
שכתב הריטב"א ז"ל שרוב הגאונים
חולקים על פרש"י ז"ל, ומכל הלין
מפחד אני מאד להחערב וכדכתיב
ובמקום גדולים אל תעמוד, ולמעשה
ממילא פשוט שהרצנים בכל מקום יעשו
עירובין צביל להניל אח הרבים וכו'
לכה"פ לפי כמה שיטות מרבותא.

בעה"י, אור ליום ג' כ' תזריע וה' סביב
לעמו - מעתה ועד עולם - לפ"ק.
לפאמ"כ ידי"ע הגאון הגדול רב רבנן
פאר הדור והדרו וכו' וכו' הגר"מ קליין
שליט"א בעהמ"ח הספרים הנפלאים
משנה הלכות ועוד כמה ספרים המאירים
לארץ ולדורים.

והנני מאשר בחשו"ח קבלת המשלוח
מנות קיימת בנו רבינו ומשלוח
מנות דצרים ככתבן.

והנה הניע הדר"ג לי שאלמוד צעיון
גדול בכל המו"מ צעיני עירובין
ובהקונטרס הנחמד שסידר פ"מ הדר"ג
שליט"א, ואמנם קשה לי מאד לעיין
צעיון עמוק שכבר דשו צו רבים
ועצומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת
הנפש. אבל מפני שדברי הדר"ג
מחייבים אותי לעסוק צשמעתחא דא
התחלתי ללמוד אח הקונטרס של
הדר"ג, ובצואי צעמוד י"צ נצלהתי מאד
שמבואר שם שהגר"א קטלר ז"ל
יצלח"ט הגר"מ פיינשטיין שליט"א
אוסרין עירובין צק"ק נוא יארק ואיך
אכנים ראשי לצין ההרים, ומעולם לא
התערבתי בצברים שנחלקו בהם גדולי

שאין החוט המשקוף מכון כנגד עשרה טפחים המחמונים של העמוד שהן הן עיקר המזוזות והחוט אינו מכון כנגדן ומאחר שהמשיגים אינם נוהרים לפסול אם נחעקס קצת אחד מעמודי הצוה"פ ראוי לחוש ולהחמיר, (ו) שכרגיל כבר הוחזק שהעירוב מחקלקל שהרי בכל שבוע הולך המשיגים של העירוב עם נו"כ שנושא חבילה עץ וחטי מחכות וכו' וחמיד עושה חיקונים, וא"כ הרי כבר הוחזק שיחקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות, (ז) כי במשך השנה כמה פעמים נפסלה (המנה שערבו זה) מאכילת אדם ונמכטל העירוב. וכן אנו נוהגים חדיר שלא לסמוך על עירוב העיר אפי' כשהוא נחון מאד.

באמת עדיין לא למדתי רוב הקונטרס של הדר"ג, אכן הנני עט ממהר להשיב מפני הכבוד כבוד התורה שלא יהיה מניעת תשובתי כאילו אני ח"ו מתעלם מבקשת הדר"ג שליט"א שהציע לי במכתבו, ואבקש סליחה מאד על אשר לא מהרתי להזדרז ולהשיב מיד, כי בעונ"ה אני סובל מכמה דברים לעת זקנתי ממש כמו שאחז"ל בסוף שבת מקראי דסוף קהלת, והנני דוש"ת באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קנייבסקי

ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאורה באמת לא כדאי להגיד להם שהיתר הוא פשוט וברור לגמרי מכמה טעמים, (א) מפני טענת המשכנ"י שרה"ר טעון דלחות נעולות, (ב) כי ככ"מ גרים גרים, וכן בעונ"ה מחללי שבת רח"ל דלריכין לשכור מהם רשות וסומכין על שדירות מראש העיר או מראשי הצבא, ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות, ומה שבאחו מקרים יש להם אחז שליטה להכניס בבית החושבים דברים וכש"כ הצבא שבזמן המלחמה יכולין לעשות הרבה דברים בבתי פרטיים, מ"מ אין כ"ז בחורח שליטה וקנין על הבית רק הוא בחורח שליטה על הגצרא שכופין אוחו להעמיד ביחו לצרכי המלחמה, וכמדומני ששמעתי דנין בזה ובמ"ב מדבר מזה, ובעונ"ה קשה עלי החיפוש, (ג) מפני שיש בעיר הרבה מקומות זרועים יותר מב"ס והם אינם מוקפים מחיצות סביבם, ויש בזה היתר החכ"ל וזכרוננו שדנין בזה, (ד) שיש עיירות שסומכין על עמודי טלגרף והחוטין שעליהם מחוברין מן הצד, ויש אחז אחרונים שמצדידן בזה, וקשה עלי החיפוש, (ה) שמרן החזו"א החמיר לנו מאד שאם אחד מעמודי העירוב אינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסל העירוב ע"י זה דנמנא

בענין הנ"ל

מוצש"ק לסדר כי קדוש הוא, התשמ"א, בני יצו"א.

רב הרבנים גאון הגאונים זקן שבסנהדרין יושב בלשכת פלהדרין, דמטמדין גלין ליה, עמוד הימיני, אין דורו דור יתום ציס"ע מזה בן מזה דזיו ליה כבר בתיה, אספקלריא המאירה גדול מרבן שמו, רבן של ישראל מעכג"ק מוהר"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמ"ס קהלת יעקב על ש"ס, וש"ס בכל מקצועות התורה כולה.

אחד"ש מעכג"ק ביראח הכבוד.

מכתבו היקר קבלתי בפרוס החג ושמחתי לקראתו כמוצא שלל רב, וקראתי ושיניתי ושלשתי בו, אמנם מחמת קדושת החג לא הספקתי להשיב ומיד אחר החג הייתי קצת טרוד בהתחלת הזמן החדש, ואמרתי עכ"פ להודיע מקבלת המכתב ומשמחתי בו, וממילא בהורמנא דמרבן מעכג"ק אשחעשע קצת בדבריו היקרים לי מאד מאד.

וראשונה במש"כ מעכג"ק בענין בקשתי לעיין בקונטרס אום אני חומה בענין חיקון עירובין בעירות הגדולות בארה"ב, חל"ק והנה

הגיע הדר"ג לי שאלמוד בעיון גדול בכל המו"מ בעניני עירובין ובהקונטרס הנחמד שסידר פ"מ הדר"ג שליט"א, ואמנם קשה לי מאד לעיין בעיון עמוק שכבר דשו בו רבים ועלומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש, אבל מפני שדברי הדר"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתא דא החלתי ללמוד את הקונטרס של הדר"ג וכו', ולמעשה ממילא פשוט שהרענים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגם בלא עירוב יטלטלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא, ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאן' באמת לא כדאי להגיד להם שהיהיה הוא פשוט וזרור לגמרי כמכה טעמים וכו'.

אם מותר להחמיר שלא למלטל אף בשיש עירוב

והנה מאד שמחתי לראות אשר מעכג"ק הסכים בפשיטות לערב בכל מקום, שכתב למעשה שממילא פשוט שהרענים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא, ושישו מעי שזכיתי לכון לדעת הגדולים מרבן כג"ק שליט"א, וכן אמרתי בס"ד וכחבתי בקונטרס אום אני חומה

דהרואה לחדול מלטלטל חבא עליו ברכה
 אבל עכ"פ צריך העירוב להציל רבים
 מעון, ולהשוגגים שלא יכשלו כששוכחים
 ומוציאים חפץ בשבת ע"פ טעות חולא
 זו וכן אני הפעוט נוהג שלא ללטלטל גם
 בשהייתי במקומות שיש שם עירוב,
 והגם שכמה מרבוינו האחרונים ז"ל
 הגה"ק הרצ"א ובנמוקי א"ח ועוד כתבו
 דאין להחמיר שחששו לה משום אינו
 מודה בעירוב כשיש עירוב ואינו רואה
 ללטלטל מ"מ היכא דאיכא חשש ולכמה
 רבנותא יש חששות הרואה להחמיר
 נראה דיש צידו להחמיר, אלא דקצת יש
 להעיר לפמ"ש הרע"ב בפ' אבות פ"א
 עשה חורחך קבע בשם מנאחי כתוב
 שלא תחמיר לעצמך ותקיל לאחרים או
 תחמיר לאחרים ותקיל לעצמך אלא תהא
 חורחך קבע לך כמו לאחרים, וכן הוא
 אומר בעזרא כו' כמו שהיין לבו לעשות
 כך היה מלמד לבני ישראל, א"כ
 לכאורה הי' צריך לפסוק ולנהוג הכי צין
 לקולא וצין לחומרא, אמנם באמת כבר
 מצינו כעין זה בגמ' שהחמירו לעצמם
 והקילו לאחרים ודבר זה מפורש בכמה
 מקומות והארכתי בזה במקום אחר.
 עכ"פ לעצם דינא אשרי הדור שהגדולים
 מסרימים לקטנים, ומעבג"ק נמי
 פשיטא ליה לעשות עירוב בכל מקום
 בשביל להציל רבים מעון והוא זכוי
 הרבים שאין גדול הימנו, ובפרט
 במדינות אלו שאפשר להציל רבנות
 מישראל ממש מחילול שב"ק.

ובש"ב מעבג"ק הני טעמי מעליותא

שצריך הח"ח לחוש, א) מפני
 טענת המשכנ"י שרה"ר טעון דלחות
 ננעלות, ב) כי בכ"מ גרים גוים וכן
 בעוה"ר מחללי שבת רח"ל לצריכין
 לשכור רשות וסומכין על שדירות מראש
 העיר או מראשי הנבא, ועל הכל ודאי
 יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות
 פרטיות, ומה שבאיה מקרים יש להם
 איזו שליטה להכניס צבית החוששים
 דברים וכ"ש הנבא שבזמן המלחמה
 יכולין לעשות הרבה דברים צבתיים
 פרטיים, מ"מ אין כ"ו בתורת שליטה
 וקנין על הבית רק הו' בתורת שליטה
 על הגברא שכופין אותו להעמיד ביתו
 לצרכי המלחמה וכמדומני ששמעתי דנין
 בזה, ובמ"ב מדבר מזה, ובעוה"ר קשה
 עלי החיפוש. ג) מפני שיש בעיר הרבה
 מקומות זרועים יותר מצ"ס והם אינם
 מוקפים מחילות סביבם ויש בזה לז
 היחר מהחכ"ל, וחזרני שדנין בזה, ד)
 שיש עירות שסומכין על עמודי טלגרף
 והחוטין שעליהן מחוברין מן הצד ויש
 איזו אחרונים שמצדידן בזה, וקשה עלי
 החיפוש. ה) שמרן החו"א החמיר לנו
 מאד שאם אחד מעמודי העירוב אינו
 עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד
 אחד, שנפסל העירוב ע"י זה דנמצא
 שאין החוט המשקוף מכוון כנגד עשרה
 טפחים התחתונים של העמוד שהן הן
 עיקר המוזנות והחוט אינו מכוון כנגדם,
 ומאחר שהמשיגים אינם נוהרים לפסול
 אם נתעקס קצת אחד מעמודי הצוה"פ
 ראוי לחוש להחמיר, ו) שכרגיל כבר
 הוחזק שהעירוב מתקלקל שהרי בכל

שזוע הולך המשגיח של העירוב עם נו"כ שנושא חבילה ע"ס וחטוי מחכות כו' ותמיד עושה תיקונים, וא"כ הרי כבר הוחזק שיתקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות. (ז) כי במשך השנה כמה פעמים נפסלה (המזה שערב זה) מאכלת אדם ונחבטל העירוב, וכן אנו נוהגין חדיר שלא לסמוך כלל על עירוב העיר אפילו כשהוא נחזק מאוד, עכל"ק.

דין רה"ר ליבא בזה"ז

ורק לפלפולא בעלמא ולא להלכה הנני להעיר קצת בדברי מעבג"ק מרן שליט"א, במש"כ טעם המשכנ"י שרה"ר טעון דלחות ננעלות, הנה צאמת לכאורה לדין אין נפ"מ בזה לפי מה שביארנו דבעירות גדולות ליכא רה"ר לעולם לכ"ע, וא"כ ממילא ליכא טעם המשכנ"י ו"ל דרה"ר טעון דלחות. ובחידושי הארכתי לברר בס"ד דבעירות גדולות בזה"ז לכ"ע ליכא רה"ר שהרי אסור לעבור ברה"ר וליכא בוקעין זו כלל והאנשים העוברים במכוניות יושבין ברה"י ואינם נקראין בוקעין ברה"ר, גם כי אין המבואות מפולשות ומכוונות משער לשער.

אי בעי הרה"ר להיות מפולש משער לשער

אלא דנענין מפולש משער לשער לכאורה המשכנ"י פליג בזה על רש"י, דהנה בס"י קכ"ב דף קמ"א

הביא הא דצירושלמי דאין פיוסרוס וכו' שדוחק גדול לומר דר' יוחנן מחלק בין מחיצה בידי שמים דאפילו רבנן מודו בה דמחבטלי שאין זה מוזכר כלל בד' הירושלמי. ועוד דר"י גופיה אפילו במחיצה ביד"א ס"ל דמבטלי אלא נראה ברור שהדרך ההיא שפיוסרוס היחה ג"כ דרך עקמומית ועקלתון, והביא שם מגמ' ז"ב צערי מקלט דדריש חזין לך הדרך שיהיו מכוונות ומשמע דשאר רה"ר לא צעי מכוון, וכן משמע מרמז"ס פי"ד מה' שבת לא הזכיר רה"ר שיהי' מכוון, וכן משמע בחשו' הריצ"ש ס"י ר"פ, רק רש"י ו"ל כחב כמה פעמים מכוון משער לשער בפ"ק דעירובין גבי כיצד מערבין רה"ר וכו' משמע דצעי מכוון ביושר ממש, והדבר צ"ע לדינא. וצירושלמי לא משמע כן דהא עכ"פ פיוסרוס היחה דרך עקמומית ופשיט ר' יוחנן דהוי רה"ר, עכ"ל, ע"ש.

שיטת הירושלמי ברש"י

אבל צעניותין הדבר לפלא שהרי הריטב"א שבת דף ו' (הולאת רייכמאן) כתב ו"ל כחב רש"י ו"ל במס' עירובין שאין רה"ר אלא כשהוא מכוון משער לשער והכי הוא צירושלמי אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים ע"כ, הנה מבואר מדברי הריטב"א דאדרבה צירושלמי מבואר כרש"י דנענין מפולש ממש ודלא במשכנ"י ו"ל שכתב צירושלמי מבואר דלא כרש"י ו"ל,

שרוב הגאונים חולקים על פרש"י ז"ל, ומכל הלין מפחד להחערב ולמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ וכו'.

מנהג אבותינו ורבותינו בידינו

ולפ"ע ד' אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה יש להעיר, חדא דהרי בכל מקום דהלכה רפיא בידך קי"ל מעשה רב, והנה ראינו דבכל העולם כולו תקנו עירובין בכל ערי יוראפ קטנים וגדולים, וכן בשאר מקומות שהיו בני ישראל ואפילו באחרי' דבעל משכנות יעקב נמי הי' עירוב, ובצריסק ובוילנא ווארשא וויען, בקיאור בכל ערי ישראל היו עירובין, ומוכרח מינה תרחי חדא דהסכימו הפוסקים דאין הלכה כבעל משכנות יעקב, וכן שמעתי מהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א שאמר לי בפירוש דכ"ע ס"ל דלית הלכחא כותיה ולא חששו ליה בשום מקום, ופוק חזי מאי עמא דבר, גם כהיום בכל ארץ ישראל תקנו עירובין וגם צבני צרק אחרי' דמרח' החזון איש ז"ל שעלה על בני דורו בדור האחרון אפ"ה הסכים לחקן עירוב הגם שלעצמו מזהר מלטלטל אפילו טלטול כ"ש, גם צפה תקנו צכמה מקומות וגם נוהגים כהיום לערב מקומות מקומות, והגאון הגדול ר' משה פיינשטיין בעצמו החיר חזר לערב כאן בקיו גארדענס ופאר-ראקאווי ועוד

ול"ע. גם מה שהביא מגמ' צ"צ ומדברי הרמב"ם פי"ד מה"ש, הנה רבינו הכ"מ על הרמב"ם כנראה מפרש בדברי הרמב"ם ג"כ דבעי מפולש שכתב שם בה"א דבלאו מפולש הו"ל רה"י גמור מה"מ ורק אם הוא מפולש הו"ל רה"ר, וע"כ דס"ל לפרש כן ושס"ל להרמב"ם כן דאל"כ לא היה שותק ל' וכחצ בהיפוך. ועיין רמב"ם פי"ו ה"ש מצוי שיש לו ג' כותלים הוא נקרא מצוי סתום ומצוי שיש לו ב' כותלים בלבד זה כנגד זה והעם נכנסין ברות זו ויוצאין ברות שכנגדה הוא הנקרא מצוי מפולש, ע"כ ע"ש. גם מה שהביא מגמ' צ"צ לפענ"ד אין כאן רא' להיפוך ממה שכתב רש"י ז"ל דהו"א דעל דרך של י"ו שאינו רחב ביותר צריך מפולש ומכוון אבל בדרך של ל"ב אמות שהי' צריך לרוצחין בכל אופן שהוא סגי קמ"ל דבעי נמי מכוון, אבל בשל רה"ר ודאי בעי מפולש, וז"צ לכאורה.

עוד אחת מה שראיתי למעבג"ק שכתב דבאמת דברי המשכנ"י חזקים הם, שכן הוא ע"פ הגמ' ע"פ כללי ההלכה דהלכה כריו"ח בפלוגתא דריו"ח ור"א שאין רה"ר נותר אלא בדלתות נעולות, וכפי הנראה הצי"א לא העלה שובר ממשי לטענת המשכנ"י, זולת כשנחליט דרה"ר צריך ששים רבוא והוא מחלוקת גדולה ועצומה שר"מ ז"ל חלק על זה ובמשכנ"י בשם הריטב"א ז"ל לפוס ריהטא ראה שכתב הריטב"א

כמה מקומות מדוע הדבר, ולפי דעת המשכנ"י הי' אסור לערב בכל אלו המקומות.

גם האמת כי נהגו אבותינו ואבות אבותינו לערב בכל ערי אשכנז מוזמן הגמ' ואילך ועוד קודם לזה, וכבר כתבו הראשונים ז"ל דדבר שנהוג בכל העולם אפילו מפורש בחלמוד שלנו ההיפוך הכי קי"ל כיון שהמנהג בנו על ספרים חילונים כגון מס' קטנות, וכ"כ ר"ת בספר הישר (סי' תרכ"ג) על ברכת נשואין וברכת אירוסין שצריך ב' כוסות שמפורש במס' סופרים שעושין בב' כוסות ברכת אירוסין וברכת נישואין לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד וכתב ז"ל לסמוך עליו שהן עיקר תוספתות וברייתות הרבה ממנה בחלמוד ורוב מנהגים על פיהם כגון ויחל בתענית שלנו ופ' מוספין וברכות מפטיר וכמו שהם נשאר תוספתות ובמשנת זרעים דברים שאין לנו נוהגין על פיהם ואפילו בחלמוד שלנו כמו כן במס' סופרים, אך בדברים שאנו נוהגין על פיהם אנו צריכין להאריך והכופר בה הרי זה מין שכן שנינו ואפילו דיקדוק אחד מד"ס, ולפי שהוא עיקר הוסיפו בה פירושם מחלמוד ירושלמי ומשלנו לכתוב כמנהגם גבי שתי כוסות וכו' ע"ש, גם בס' א"י הגדול כתב דכמה הלכות נהג עלמא ע"פ ספרים חילונים למו ויחל ועוד כמה הלכות, ואפילו מבואר בחלמוד שלנו היפוך לזה אין שומעין כיון דנהג עלמא כן הו"ל

כאילו יצא בת קול מן השמים דכן הלכה, וכעין זה אמרו בגמ' יבמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יצא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל, ועיין א"י עוד נאלפא ביחא אוח למ"ד מ"ס נו"ן לענין קבלה, וא"כ לענין המשכנ"י לפענ"ד כנראה כבר נהוג עלמא ואיפסק דלא כוותיה.

שיטת ר"ת בדין רה"ר בזה"י

ורב עוד ב' הערות בעיקר דברי הגאון הגדול הקדוש בעל משכנ"י, שתמך יחידותיו בעיקר על דברי הריטב"א שכתב דר"ת חלק על רש"י להלכה ולמעשה, והב"א כתב דלמעשה ר"ת מודה לרש"י, וע"ז כתב המשכנ"י וז"ל וכל הדקדוקים שדקדק כח"ר בדברי ר"ת ז"ל למעשה בדברי רש"י ממ"ס הפוסקים בשמו בהיתר תכשיטין אין בהם שום רמז רא"י שלא הביאו מר"ת רק שפסק כר' ענני בר ששון דהכל ככזול, וזרפו לזה דברי ר"י ז"ל שאין עתה רה"ר, ושכרמלית דומה לאחר שאינה מעורבת ויוצא בתכשיטין בשגם בלא זה היו כל מבואותיהם פחות מי"ז אמה, ואף לר"ת ז"ל אינו רה"ר רק שזרפו לזה דברי ר"י שאף במבוי רחב י"ז אמה רק שאין צוקעין ס"ר מותרין התכשיטין, אבל לאו ר"ת ז"ל חתם על זה, וזה מוכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א ובשם התוספות שהעידו בשמו להיפוך ע"כ. והנראה דאי לאו

איברא דלולי דמסמפינא הינלפענ"ד
להשוות דברי הריטב"א
והראב"ה עכ"פ במילתא חדא, והוא,
ד"ל דר"ת הכ"נ לאחר שהקשה כל
הקושיות לשיטת רש"י בענין ס"ר לא
חזר בו וס"ל דהר"ר הכ"נ דלא בעי
ס"ר, אבל מ"מ ס"ל דבעי י"ו אמה
ובעי מפולש והיינו טעם השני של רש"י
דכל שאינו מפולש ומכוון משער לשער
לא הוה רה"ר, וזוה מודה לרש"י ז"ל
ולא חלק אלא על הסברא דבעי ששים
ריבוא, ולפ"ז ליכא סתירה בין הראב"ה
להריטב"א דלענין דלבעי ששים ריבוא
בוקעין מודה הראב"ה דלר"ת לא בעי
מ"מ אכתי לית לן בזה"ז רה"ר
דאורייתא בכל העירות מפני דל"ל
רחובות מפולשות ומכוונות משער לשער
דומיא דדגלי מדבר, וזוה גם ר"ת
מודה, ולכן שפיר להלכה ולמעשה פסק
ר"ת כרש"י דל"ל בזה"ז רה"ר דכל
העירות שלנו אין להם רה"ר מפולש זה
כנגד זה, וזה לפענ"ד נכון, ולפ"ז
נסחרו נמי דברי המשכנ"י בענין מפולש
שחלק על רש"י, דהריטב"א לשיטתי'
דפליג על דין מפולש, אבל הרי רש"י
ס"ל כרוב הפוסקים וכמ"ש הראב"ה
וכירושלמי ור"ת ורא"ש ורשב"א ורבינו
ירוחם ורוקח וסמ"ג ואהל מועד
וארתות חיים והמאירי והג' מרדכי
ופסקי רי"ד וראב"ה והחוס' והטור
ומחבר והרמב"ם לדעת הכ"מ והמג"א
והא"ר והגרש"ז וכמעט כל הפוסקים
ראשונים ואחרונים כאשר ביררתי בזה

ההכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א
ז"ל היה מודה ליה להב"א דר"ת
למעשה כרש"י ס"ל.

ובשפלינו זכר אזכרני מה שראיתי
בספר הראב"ה ס' שז"א
דלא כמשכנ"י, וז"ל הראב"ה וגרסינן
ב' בינא מערבין אם היחה של רבים
והרי היא של רבים ואין שם אלא פחת
אחד מערבים אח כולה, אלא שבעינן
מפולש ואינו מפולש באחור אחד
(כלומר בנ"ד) הרי נדון מדאורייתא
כסתום, וכיון שהעירות שלנו דרבנן
מוחר אמירה ועשייה דגוי כמ"ש לעיל
ירושלים אלא ללחמיה כו', פירוש
רבינו שלמה נמי דמפולש היחה משער
לשער, וכן משמע מפסק ר"ת ששמעתי
משמו שפסק כר' ענני בר ששון דאמר
בפ' במה אשה הכל ככזול דבחצר מותר
וצרה"ר אסור, ופסק דאהא סמכו נשים
האידנא ללחא בדברים שאסור ללחא
צרה"ר בשבת דל"ל רה"ר דאורייתא,
ומיהו טלטול מדרבנן כו', ע"ש. הנה
כתב הראב"ה מפורש דמה שפסק ר"ת
דמותר ללחא בחשיטין בשבת הוא
משום דס"ל דל"ל רה"ר דאורייתא,
ומטעם רש"י דל"ל רה"ר מפולש בשום
מקום, וע"ש בראב"ה עוד בס' רט"ז
דף 307, ומבואר דר"ת מודה דל"ל
בזה"ז רה"ר דאורייתא ומטעם רש"י
ז"ל לדעת הראב"ה, וראי' להב"א ז"ל
ודלא כמשכנ"י.

אף לר"ת בעינן מבואות המפולשות

נעוה"י בקונטרס אום אני חומה.

והלכה זו מנינו גם לרשב"א בעבוה"ק, דהגם דס"ל דלא בעי ס"ר לרה"ר מ"מ ס"ל דבעין שהרחובות יהיו מפולשין, כמ"ש נתיבות ש"ג א' ח"ל וכן המצואות המפולשין ופחחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוזרין ציניהם כדגלי מדבר ע"ש, ונמצאו נכונים דברי הב"א ז"ל שר"ת ס"ל כרש"י, אלא דגדולה מזו דלענין מפולש אפשר דגם הריטב"א מודה לרש"י היכי דלא הוא מפולש ומכוון זה כנגד זה דלא הוא רה"ר, וא"כ צדיקן גם הריטב"א דפליג על ההנחה של ס"ר מודה במפולש, וכיון שכן נתרועע היסוד שהם דברי הריטב"א שרוב הפוסקים חולקים על רש"י שזה רק לענין ס"ר אבל לענין דבעין מפולש כ"ע מודו ליה לרש"י וקמו דברי הב"א ז"ל. ועיין בסמוך. דברי המכנ"י אי בעי ברדמי לדגלי מדבר

ולא אוכל מלהחלם מה שראיתי דברים במשכנ"י צדף קכ"ד ע"ב שהאריך הרבה בדברי רבינו הגדול הבה"ג שנמצא בספריו שאפשר לערב דרך המלך, וצרוח קדשו דחה דברים אלו שלא נמצא כן בבה"ג, רק המפורסם לדעת זו הוא רש"י ז"ל שכתב בעירובין פ"ק גבי כיצד מערבין רה"ר וגבי ירושלים, ומצואר יותר כפיצד מערבין במשנה עיר של יחיד ונעשית

של רבים כו' כחצ רש"י ז"ל משמע כחצ י"ו אמה ועיר שמצויין בה ס"ר ומפולש כו', ובמשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים ח"ל של יחיד שלא היו נכנסים חמידים בה ס"ר וכו' ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר, ונעשית של רבים כחצ שנחוספו בה דוירין או נקבעו לחוכה שווקים ע"ש, והנה יש לשום לב מהיכן הוציא הדבר זה רש"י ז"ל וכל העומדים בשיטתו אי משום דדמיא לדגלי מדבר בעינן הא ודאי לא לכל דבר בעינן דמי' לדגלי מדבר, דהא גבי חל המחלקט י' מחוך ד' ורבים צוקעין צו מחייבין משום רה"ר למ"ד רבים מבטלי מחינחא כדמסקינן פ' עושין פסין רק מעלות ומורדות דא"י פטרינן משום דיהושע אזהב ישראל הי' כו' ומסרן ליחיד כו' ולא פטרינן אף בחו"ל משום שאין דומין לדגלי מדבר שהיתה ארץ חלקה ומישור מן העמוד הענק, ואף שרש"י ז"ל כחצ שם גבי מעלות כו' אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאין דומין לדגלי מדבר, וכחצ רש"י דדגלי מדבר היחה ארץ חלקה ומישור ע"ש, כבר הקשה הריטב"א. ז"ל שם דא"כ אפילו בחו"ל נמי ומאי איירא מעלות ומורדות דא"י, ולכן פי' שאינו דומה לדגלי מדבר הכוונה שאין מסורות לרבים מטעם יהושע אזהב ישראל הי' ודגלי מדבר היו מסורין לרבים ע"ש, ודבריו מוכרחין למסקנא דסוגיא שם ובהא הוא דס"ל לגמרא דבעין דומיא דדגלי

רק מה שכתוב במספרם כו' ע"ש
באריכות.

שיטת הראב"ה בדברי רש"י דבעי'
בדדמי לדגלי מדבר דייקא

ולפענ"ד גם כזה מצאנו ראינו לרבינו
הראב"ה סי' שצ"א שפי'
דבעין דומה לדגלי מדבר כפשוטו,
וזהו הוא שיטת רש"י וכל הפוסקים
דעימ', וז"ל (דף 447) אבל מ"מ נראה
לי דמותה, דקיי"ל כפי' רבינו שלמה
בריש עירובין בפלוגמא דחנניה דלא הו'
רה"ר אלא א"כ רחב י"ו משער לשער
ומפולש משער לשער, וכן לא חמא
בכל זה המלכות, גם צריך שיהיה בלא
מעלות ומורדות כדגלי מדבר. וכן נראה
לאצא מורי והכי מסתבר שאם היה רחב
י"ו ובסופו קצר מ"ו מדאורייתא נידון
כסתום והרי הוא כחצר. וליכא למימר
אם כן ניבעיא מפולש מסוף העולם ועד
סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש היה
רק במחנה דידהו בעגלות והוה כמו
עיר אחרת, וגרסינן בפ' עושין פסין
אמר ר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה
משום רה"ר וכו', עד אי הכי כולי
עלמא נמי לא ליחייב דהא מקיף ליה
אוקיינוס דלמא מעלות ומורדות שבא"י
קאמרת פי' שבאותו רה"ר שהם לפניו
מעלות ומורדות אפילו במקום השוה לא
חשיב רה"ר לעיר אחת ולא פריך אי
הכי כולי עלמא נמי אי אפשר שלא יהיו
מעלות ומורדות במקום אחד כנגד זה
רשות הרבים, אבל מעיקרא דהוה

מדבר אבל לא בזה שיש בזה מעלות
ומורדות, משא"כ במדבר הרי להדיא
לאלו לכל מילי בעינן דומיא כו'. וגם
רש"י ז"ל נראה דלא כ"כ רק קודם
דמסקינן לטעמא דיהושע אוהב ישראל
הי' ולא מחלקינן לפ"ז בין א"י לח"ל
כלל, וע"כ הא דנקטו תלמידי ר' יוחנן
מעלות כו' שבא"י לאו דוקא נקטו א"י
אלא משום דאינהו בא"י הוו קיימי
נקטי הכי, ומדאמר לפי שאין דומין
לדגלי מדבר הוכרח רש"י ז"ל לפרש כן
משום שהמדבר חלקה היחה, ואף למ"ד
אחי רבים ומצטלי מחיצה פטור משום
הך טעמא משום דעכ"פ אין דומין
לדגלי מדבר אבל למ"ד לא אחי רבים
ומצטלי מחיצה אין צורך לטעם זה, אבל
למסקנא דס"ל לרבא גבי חל המחלקט
חייבין ע"כ לא ס"ל הך ס' דומיא
דדג"מ פרשינן למימרא דר"י כפשטיה
דדוקא בא"י, ומה דאמר לפי שאין
דומין כו' היינו שאין מקור לרבים
כדג"מ, וכן דעת הר"טב"א, ובאמת זו
היא דעת ר"ל צירושלמי שאמר אין
רה"ר בעולם הזה אלא לימות המשיח
שנאמר כל גיא ינשא כו', הכוונה משום
האי טעמא דומיא דדג"מ ולא קיי"ל
הכי ור"י פליג עליו, עכ"פ מוכח להדיא
דלא לכל מילי צעי דומיא לדג"מ, וגם
רש"י ז"ל אין מכחיש זה, וא"כ מנין לנו
לחדש דבר הך דבעי ס"ר בלתי שימצא
ראי' לזה מהש"ס וכבר הקשה ר"ת ז"ל
דא"כ ניבעי נשים וטף כו' ומנן עשרים,
והחוס' והר"טב"א חירונו דלא גמרינן

ורק שיטת רש"י הוא דבני ששים ריבוא, והגאון בעל ז"א דחק לישב ולדקדק מלשון הבה"ג ז"ל דס"ל דבני ס"ר. ולפענ"ד לא זכיתי להבין הדברים דאטו לא מצינו הרבה דברים שהביאו רבותינו הראשונים מספרים ואפילו מגמרות שהרבה גירסאות היו לפניהם ולא נמצא עכשיו לפנינו, וידוע מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל וכ"ש מדברי רבינו הבה"ג אשר יד רבים שלטה בהם במשך הגלות. וגם לפי הטעם שכתבו דר"י גאון סגי נהיר ה"י וא"כ ודאי אפשר שצמח הזמן פתחו והוסיפו המחברים והמעתיקים מספר לספר, אבל הרי רבותינו בעלי החוס' מעידים לנו שדעת רבינו הגדול הבה"ג דבני ששים ריבוא צוקעין בו, וכי לא הועיל לן עדות רבותינו בעלי החוס' שהם העידו בשם רבינו הגדול הבה"ג ז"ל דס"ל דבני ששים ריבוא צוקעין ברה"ר, והרבה פעמים מצינו הלכות גדולות שהביאו הראשונים וקיי"ל כותיהו הגם שלא נמצא כן בהספרים, ואדרבה מצינו לפעמים שאפילו מפורש להיפוך ממה שהביאו האחרונים נספריהם של הראשונים אמרין דגירסאות של הראשונים הוא עיקר נספרי הראשונים וכ"ש אן שאינו מצואר ההיפוך ודאי אעדות בעלי החוס' סמכין.

אלא דבר מן דין האחרונים ז"ל ציינו לבה"ג אספמיא דשם מפורש כחז דבני ששים רבוא, וא"כ רוב טענות המשכנ"י אזדו להו, וכל זה

קאמר דאכל ארץ ישראל אין חייבין הוה פריך מאי שנא מכל העולם, ואעפ"י שיש לומר ולדמות דאמקום מעלות ומורדות פטור אבל מה שהוא אצלו חייב לא מסתברא הכי דכסחוס דמי מחמת גיפופי ותו לא דמי לדגלי מדבר, ע"כ.

הנה מצואר דהראב"ה ז"ל פי' ברבינו שלמה ז"ל דבני דומיא דדגלי מדבר ממש וגם שיהי' בלא מעלות ומורדות, ואותו קושיא שהקשה הריטב"א ז"ל חי' באופן אחר, וא"כ שפיר י"ל דבעינן נמי ס"ר לדעת רש"י וכמ"ש החוס' והריטב"א שכתבו לישב למה לא צעי גם נשים וטף וערב רב דהני מפורשים אבל עכ"פ צעי דומיא דדגלי מדבר, ומכ"ק מו"ר שליט"א שמעתי טעם כיון דהוצאה מלאכה גרועה כל שלא הוי ממש דומיא דדגלי מדבר לא הוה מלאכה מדאורייתא כיון דממילא מלאכה גרועה הוא, ורק מה שהוא דומה לדגלי מדבר משוייהו לאיסור מלאכה והוצאה, והוא סברא נכונה, עכ"פ הראב"ה כתב כן להדיא.

שיטת הבה"ג דבעינן ס"ד בוקעים ברה"ר

גם צעיקר הנחת הגאון בעל משכנ"י ז"ל שכתב (נדף קכ"ד) שלא נמצא בדברי בה"ג מה שהביאו החוס' בשמו דס"ל דרה"ר צעי ששים ריבוא צוקעין בו, ולא מסתבר דלא צעי ששים ריבוא צוקעים בו לדעת רבינו הגדול הבה"ג,

חומה וכעת שכולן נקראין כרמליה אם ישראלים או רבים מצני עמנו אינם רוצים לבטל רשות, וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות איך הנהוג בקהלות גדולות כגון בפראג וכה"ג בענין טלטול, חשובה הנה מעכ"ת קינר מאד בחוץ שאלתו, ואם כוונתו ע"ד שמחמיה שם בחשו' חו"י סי' קל"ה ונסתבך מאד בדין זה, ובאמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך, והרי סמך והרי בשר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ושנשכר או נקנה מן המלך ע"י שצירו ולקטו ע"י אחד מיועז'י כנהוג ודאי דמותר לטלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"צ לשום אדם לבטל רשות, וכן נחפשט המנהג פה ק"ק מיץ לטלטל בכל העיר בלי שום ביטול רשות, וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה וכו', וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש ובמ"ש עוד שם בח"צ סי' ז'.

והרי לן הגאון בעל שבו"י שה"י פוסק מובהק בדורו ונתקבל בכל הדורות שבמקום שישראלים או רבים מהישראלים אינם רוצים לבטל רשות די צמה שקנו רשות מהשררה אפילו לכחילה, ושכן הוא מנהג ישראל בעירות גדולות מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה, ומי זה אשר יכול לבטל את כל אשר עשאה כבר רבותינו הקודמים לפנינו, וזה נמי טעם הגנו"ו

לרווחא דמילתא אבל לעיקר הדין לפענ"ד כמ"ש הרי נהוג עלמא כהנ"א בכל העולם, ובפרט בעירות קטנות שאין בהם ששים רבוא דמערבין בכל העולם, אפילו יש לה רוחב י"ו אמה ומפולש עכ"פ כאן הדבר ידוע דמערבין בכל עירות קטנות אפילו הם רחבות י"ו אמה, א"כ עכ"פ לענין זה לא הכימו להמשכנ"י, ול"ע.

סומכין על נטילת הרשות מראשי העיר

ועל הטענה שצריך ליקח רשות מראשי העיר או ראש הכבא בין הגוים, וכן בעונ"ה ממחללי שבת וסומכין בזה על שפירת רשות שבזמן הזה, יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות וכו', הנה בזה נמי ע"כ צריך לומר דכן הנהיגו כבר בכל חפוצות ישראל והלא מעולם היו דרים בגלות בין הגוים, וגם בעונ"ה היו מחללי שבת דאפילו בזה"ה כבר היו אינם מודים בעירוב ואפ"ה סמכו על קניית רשות מהאדון, ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' נ"ד, נ"ח, נ"ט, ס', ס"א, ועוד באיזה מקומות הארכתי בזה, והבאתי מכמה פוסקים שפסקו כן וגם מעשה רב סמכו על קניית רשות בכל חפוצות ישראל בלי שום פקפוק, וכן עושין כהיום בכל המקומות בארץ ובחו"ל.

איברא דכבר הורה לן גבר בגוברין בשו"ת שבו"י ח"ג סי' כ"ט שנשאל מרב אחד מה שלא הזכירו הפוסקים הדין במקומות המוקפין

שיש מפקפקין, מ"מ גם כזה יש הרבה מחירין, והרבה אופנים לחקן את זה וכמו שז"ל מעכב"ק מרן שליט"א.

אם סומכין על חוסי הטעלעגרף

(ד) **בהא** דיש עירות שקומכין על חוסי הטעלעגרף והחוטין שעליהן מחוברין מן הצד, הנה כזה האריכו רבוחינו האחרונים ז"ל, ועיין קונטרס החשובות סי' א' שבעיר הגדולה ווארשא סמכו על הטעלעגרף, והביא שם שכן כתב לו הרב ר' יעקב מאיר נ"י חתנו של הרב הקדוש זל"ל מגור בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הנ"ל בעלמו וגם הרב המ"ז דגור כתב כן, ועכ"פ ע"י חיקון משני צידי הטעלעגרף יועיל לכל המקום ואפילו כמה מילין, וכ"כ בשו"ת דברי מלכאל ח"ג סט"ו, ובתש' שערי ציון סי' ג' מהגאון דק"ק צילסק שהשיב להגאון ר' זאב וואלף דק"ק ווארשא בשנת תרמ"ה שכתב להלכה לעשות כן לכתחלה, כלומר שמשני צידי העיר יעשה כחיקונו ואף שנמשך ארכו כמה ווארס, ואף שהרבה עמודים אינם מכוונים ואינם עומדים בשווה, ואף שהחוט הנקרא דראט אינו ישר רק עקום כמה פעמים פעם ללד זה ופעם ללד זה צין עקום ללד מטה או ללד מעלה או ללדדן ע"ש, והגאון הנ"ל נשאל מגאוני עולם והגאון הצדיק מסאכטשאוו ז"ל אמר שיש לסמוך על הגאון הנ"ל בכל פסקיו להלכה מפני

כלל ג' סי' כ"ז הוצא צנאה"ט סי' שפ"ו סק"ג ועיין שע"ת סי' שצ"א אות א' שז"ל שם, ואפילו לפי המ"ז שם ובצנאה"ל דמסקא ליה ומלדד לפי קושית החכ"ז דבמקום שאין ציד השר לעשות מלחמה לא מקרי אדון לשכור, מ"מ דידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהבית וגם יש כח להשר משאר עניינים כגון לענין שלא ישלמו הדמי שכירות אם לא יתקנו הכל לפי רצונם, ואם לא יתנו חוס (קטנים בלע"ז) וכיוצא בו שאם יש להם ויאלעשאן על ביתם הכל ציד השר בשביל זה ליקח הבית מהם, וגם לענין המארגעדזעס שרובם יש להם מארגעדז (משכנחא) על צהיהם ואם לא ישלם בזמנו יקחו הבית וא"כ הבית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעדז, עכ"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הצמים ואדרבה כמעט אין כח לבעל הבית על ביתו לעשות כלום בלי הסכמת השר, ואפילו לפתוח חלון בכותל או פתח צריך לזה הסכמה מן המשרד וכיוצא בו, עכ"פ כמה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות בשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק בדבר.

הזרעים אם מעכבין העירוב

(ג) **בהא** טענה שיש עירות שיש שם זרעים שאינם מוקפות יומר מז"ס, הנה ע"פ הרוכ בעירות גדולות הזרעים מוקפין עם חומה מפני העוברים, אבל היכי דאינו מוקף באמת

שהוא גאון גדול וגם קוממין עליו
לכתחלה להחיר צווארשא הלאצניזם
אשר יש חשש טמאים מה"ת.

והנה כל זה אם נרימים לסמוך אקולא
זו של חוטי טעלעגראף, האמנם
באמת צדיק אין צריך לזה ורק באיזה
רחובות צריך לעשות צוה"פ בין רחוב
לרחוב מבית לבית ע"י שחי לחיים וחוט
למעלה ואז ליכא חששא כלל, זה פשוט
מאד.

ה) ובזה נמי מעלה ארוכה לבניית
מק"ט החזו"א, שהתמיר מאד
שאל אחד מעמודי העירוב נחלקם
ואינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת
לצד אחד שנפסל העירוב דכה"ג ליכא
חששא זו.

לחוש שהעירוב יתקלקל

ו) מצד שרגיל העירוב להתקלקל
והחזק העירוב להתקלקל
יש לחוש לזה, ודאי הוא טענה גדולה
ונריך לחקן באופן שלא יתקלקל כל
האפשר, והאמת כי צוה"ז יש אופנים
לחקן באופן שלא יקלקלו, ועכ"פ זה
הי' גם המציאות צערי יוראפ שהגרים
קלקלו העירובין, ומ"מ לא מנעו בשביל
זה לערב בכל העירות אלא שעשו
חקנות ומיקונים כפי האפשר, והגרש"ק
החיר לחקן עירוב שנפסק בשבת ע"י
עכו"ם משום זיכוי הרבים.

צריך לעשות בהוראת החכם במקומו
ובדבריו הש"ג שליין מעכהדרג"ק מרן
שליט"א צווגיא דנשאל לחכם
ואסר וכו' פ"ק דע"ז שכתב שצמקים
הוראתו של החכם צריך לעשות כהוראתו
אפילו לא קיי"ל כהוראתו ע"ש עכ"ל"ק,
הגם שאינו נוגע לדין כמ"ש מ"מ
עכ"פ להשתעשע בדברי כ"ק דעת
חלמידכם נוטה מחרי וחלח טעמי.

א. הוראה שבבר הותרה מכבר

א) לפ"מ"ש צנ"י יו"ד סי' רמ"ז
סק"ט דלא אמרינן חכם
שאסר אלא בהוראה חדשה שנשאל ואסר
אבל דבר שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו
בו היחיד כמה ימים וחכם אחר בא
ואסר, יכול את"כ אחר להחיר, וכ"כ
המהר"ק ובפסקי מהרא"י סי' רל"ח
הביאו הרמ"א יו"ד סי' רמ"ז ס"ג
דאפילו על רבו מותר לחלוק, וצביאור
הגר"א חזק ההלכה דבכמה מקומות
מצינו שהיו חולקין על אביהם ורבים
צקידושין מ"ז א'. ועיין שו"ת הרדב"ז
ס' תל"ה וצווי"ק סי' ל"ה. וא"כ
צדיקן שידוע שבנוא יארק החירו לערב
הגאונים הראשונים הגאון מהרש"ם
והגאון מפרעמעשליאן והגאון מקילץ
עם עוד הרבה גדולים, וע"פ הני ג'
רועי ישראל עשו עירוב צנוא יארק
וטלטלו בשבת כמה שנים עד שנחלקל
העירוב ומפני סיבות לא חדשוהו אז,

כה"ג ודאי הדרינן להיתר הראשונים, ואין זה בכלל חכם שאסר שאין אחר יכול להחיר.

ב. נחלקו עליו בשעתו

(ב) נראה דלא אמרינן חכם שאסר אלא היכא דלא נחלקו עליו בשעתו והוא חכם העיר, אבל אם נחלקו חכמי העיר על אותו החכם בשעה שאסר אז אזלינן בחר רוב, ופשוט דאין כה"ג דין חכם שאסר, והנה ידוע דבשעתו נחלקו הרבנים הגדולים ורוב הרבנים החירו לערב בנוא יארק, ואזלי מונח הכחז מאיסור של אגוה"ר שחתמו בר"ת סיון שנת תשכ"ב ולא חתמו עליו רק חמשה גדולים, ולעומת זה יש לי כתב היתר שחתמו עליו יותר משלשים מגדולי רבנים מורי הוראה מובהקים שהחירו לערב, ובחוכם הגאונים המובהקים הגרי"א הענקין זצ"ל והגה"ק רבשכנה"ג ר' יונתן שטייף זצ"ל והגרצ"פ פראנק רבה של ירשלים ועוד גדולי ישראל, א"כ פשוט דכה"ג אינו בכלל חכם שאסר כלל ואדרבה המחירין מרובים חלקו עליהם.

ג. רק בשקבלו אותו עליהם ברב

(ג) דלא אמרו חכם שאסר אלא היכא דהתכם הוא המורה וקבלו הוראתו כולם, אבל בעיר שיש לכל ביהכ"נ רב שלו והוא המורה לבית מדרשו בכל העינים להקל ולהחמיר, והם לא קיבלו עליהם דעמו אז לכ"ע

ליכא דין חכם שאסר, וידוע דנוא יארק כן הוא שכל רב יש בידו להקל ולהחמיר ולפסוק בכל ההלכות כרצונו, ונפרט שהרמ"ע מפאנו כתב שכוה"ז אינו נוהג דין זה של חכם שאסר.

דעת הגרמ"פ זצ"ל בענין העירוב בברוקלין

ורביעי בקודש דבחמת הגאון ר' משה פיינשטיין גם בשעת כתבו לאיסור כתב להדיא דמאחר שיש רבנים מחירים הרבה והם ראו דבריו ואעפ"כ דעתם להחיר יש להם לעשות כרצונם, וההיתר הוא ברור אפילו לפי סברתו אם יעשו עירוב הרי כשר, ונחפרסמו דבריו בהפרדס (שנה ל"ג חוברת ט') וכחז להדיא שאינו מוחה בהמחירים מאחר שהטעמים להחיר מרובים ודאי הרשות ביד המחירין לעשות כמו שהם סוברים, רק כתב שבעלי נפש שיחשו להטעמים שכתב לא יטלטלו, וכן נדפסה תשובתו זו בספרו אגרות משה ח"ד סי' פ"ט שאך ילא לאור, ותשובה זו נשלחה להרה"ג מוה"ר אליהו יאנג שליט"א במאנהעטען ורק עכשיו נדפסה, וא"כ אדרבה הרי גם הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א לא אסר לתלוטין אלא פסק דרבנים הסוברים שיש לחקן רשאין לעשות כמו שהם סוברים, וגם חקנו אז עירוב לפי דעתם והעירוב אכתי הוא עובדא קיימת.

וזל"ק בספרו סי' פ"ט: "הנה בדבר מאנהעטען הרי בארתי באריכות

תועלת גדולה והצלה משוגג וממזיד
בעשיית העירוב

ומה שנסוף הספר כתבו השמטה לזה,
הנה ידוע שדברים אלו לא נכתבו
במשנה ורק לאחר המחלוקת הדפיסו
זה, וזה בכלל מה שאמרו בגמ' יבמות
חכס שהורה אם קודם שצא מעשה לידו
שומעין ואם לאחר שצא מעשה לידו אין
שומעין לו, וכ"ש שכאן דבריו מוכיחין
שהורה להיפוך זה בשנת תשכ"א ושז
שנית וכחז בכמ"ק להרב פרץ
שיצטערג בקיו גארדענס בשנת תשל"ד
ט' ניסן כתב לאחר שרואה תועלת
גדולה והללה ממכשול בשוגג ובמזיד
בתיקון עירובין ורק על מאנהעטען
(נוא יארק) ה' דעתו ודעת הגר"א
קאטלער שלא לערב לכתחלה, והדברים
הובאו באוס אני חומה ח"ג אות ל"א,*
וא"כ פשוט שזה דעת הגרמ"פ שליט"א
וז"פ וברור, ובפרט שבעצמי דברתי עם
ידי"ג הגרמ"פ שליט"א ואמר לי לתקן
עירוב צבארא פארק וכמו שהדפסתי זה
בקונטרסי הנ"ל והודה לדברינו
במשנתו הרממה אלינו באוס אני חומה
הנ"ל אות ל"ג.

בספרי אגרות משה או"ח ח"א בסימן
קל"ט כל הזדדים שיש להקל ושיש
להחמיר, והמסקנא לע"ד דמאנהעטען
ל"ד למה שנהגו להקל בשאר מקומות,
וא"כ אין צידנו להחמיר, נגד השיטות
שאסרו, וגם ראייה גדולה ממה
שבירושלים לא עשו עירוב להחמיר ולכן
איני רואה דבר שיסנה דעמי בזה, אבל
הא כבר אמרתי שאין צידו למחות ביד
המקילין וכשיחקנו הרי יהיה מותר
לאחזה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי
ימחה בהם מכיון שקוצרים לפי
הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים
להוראה. אבל אני בעצמי איני יכול
לסייע בזה דאף שיהיה תקון לגבי אלו
המתלטלין שם ומוציאין מרה"י לשם
שלא כדון, ובהתקונים ירוחו שיהיו
מוותרין לאחזה שיטות, מ"מ הא לעומת
זה יהיה קלקול לגבי אנשים כשרים
שרואים לעשות כהוגן ואינם מתלטלין
במאנהעטען שמעתה יטלטלו שהוא שלא
כדון להרבה שיטות שבארמי. אבל רבנים
הקוצרין שיש לתקן רשאים לעשות כמו
שהם קוצרים כדלעיל עכ"ל, והדברים
האלו קילורין לעינים.

*זה לשון כ"ק מרן אר"ש במכתבו אל הגרמ"פ וצוק"ל, בו הוא מעיר על דבריו של הגרמ"פ.
הדברים הובאו בקונטרס אוס אני חומה אות ל"א, והועתק בשו"ת משנה הלכות חלק ח' סימן
קמ"י, בזה"ל:

וב"ש ח"ל ומה שהביא עוד מסי-געט שיש עירוב הא שם עשימי בעצמי העירוב כשהייתי שם בקין
אחד יחד עם הגאון ר' שלמה היימאן זצ"ל שהיה ר"מ חו"ד וכמדומה גם עם הגאון ר' אברהם
זצ"ל ר"מ דנאווארדאק משום שסי-געט היא מוקפת בחומה גבוהה משלש רוחות ושעריה נעולין חמיד
וא"א ליכנס שם קארם אלא בפתיחת השומר שנמצא שם חמיד וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלא
במקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אך נזד אחד הפתוח לים אינה מוקפת בחומה כי שם לא שייך

להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לאנשים וגם במקום גדול מזה ההוא אנשים מונחים כגל גבוה ולא היה שייך לחשוש לשמאל ימין משם שכבר היו מונחים שם הרבה שנים עד כו' אבל היה חסר עוד אחיה שטח ועשינו זיה"פ ולא היה שם חשש שמא יפסק דאין שם עובדים ושבים וגם לא נערים שוחקים שם ומ"מ אמרתי להרב דשם שילך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמהני מה שהזכיר זה וכו' ואף עתה שכתב שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשגיח וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלא למלחא דלא שכיחא ע"כ.

ולפענ"ד בכיון ציינתי לפי-געית וגם ציינתי למקומות אחרים וציינתי סיגעיט שלכאורה לפי הטעם של מרן הגאון שליט"א אשר חדש לחוש משום עירות גדולות אין נפ"מ במחיצות ואפילו ישנם מחיצות נמי אין לערב וכמ"ש דאפילו בחלק אחד בברוקלין לא עשו עירוב ומ"ש סי-געית שיש לו מחיצות ומערבין שם ואפילו שצריך עוד זיה"פ להשלים למחיצות לא היה שטח ומ"ש מאנהעטען שיש לו ד' מחיצות מוקף מכל הנדדים לגמרי במחיצות ואין מערבין שם ועמידת השומר על הפתח והאנשים הגדולים לא מעלה ולא מוריד לפי טעם הזה דהרי אין האיסור משום שאסור לערב אלא משום גזירה ויכין שאין האיסור משום המחיצות הכ"נ ההימרי אין חלי שם במחיצות ואי המחיצות מחירין יחירו גם בברוקלין שיש מוקף מחיצות וכ"ש מאנהעטען שמוקף לגמרי גם לפי הטעם שכתב מרן שיטעו אין נפ"מ בזה ואין בזה להחיר סי-געית יותר משאר ברוקלין. גם לפי שיטתו דבמקום שיש ששים ריבוא בעי ד' מחיצות וכמ"ש לעיל בשמו ולשיטתו בברוקלין יש בו ששים ריבוא וכל העיר ברוקלין מצטרפת א"כ הכ"נ הרי הוא בכלל כל העיר ויש בו ששים ריבוא ואין שם רק ג' מחיצות ואין מותר לערב לשיטת מרן שליט"א ולא הוביל עלום בחירונו שמג' רוחות יש מחיצות וע"ז הרביעית זיה"פ ואם מרן סומך על זיה"פ על זד הרביעית כמו שעשה הלכה למעשה א"כ הכ"נ בכל ברוקלין הרי ישנם ג' מחיצות עשויות בידי אדם וכמ"ש לעיל וז"ע.

ברם מה שאני מתכוון על מרן הגאון שליט"א על שמאל כדי מדרו להשיב על חמיהי בסי-געית ולא השיב כלום על שאלתי מקויו גארדענס, שהרי במכתב קדשו מיום ט' ניסן תשס"ד כתב מעבדהרג"ק להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג ח"ל הנה בדבר העירוב אשר חיקן כח"ר סניבות קיו גארדענס כו' הנני רואה בזה תועלת גדולה והלכה ממכשול בשוגג ובמוזד ואין דומה כל לנזל יארוק שלא היה זה ברגונו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי החורה מאגה"ר כי נזל יארוק הוא עיר גדולה מאוד וכדבארתי בחשונה בספרי הג"מ אבל קיו גארדענס הוא קטנה לעינינו אלו וליכא הטעם שכתבתי שם דלכן היא טובה גדולה ותועלת לשמירת שבת קודש ואני אומר שיפה עשיחס. עכ"ל.

והנה קיו גארדענס אין לו דלחות ולא מחיצות מקיפות ואפ"ה כתב דרואה בזה תועלת גדולה והלכה ממכשול בשוגג ובמוזד ולא אסרו רק מאנהעטען אבל לא ברוקלין ושאר עירות גדולות ומ"ש בארא פארק מקויו קארדענס או קראון הייטב או פלעטבוש ואדרבה ידוע הוא שקיו גארדענס שהוא סמוך לשדה התעופה קענעדי שעובדים שם אנשים הרבה הרבה יותר מבבארא פארק בכל יום ולזה יש סטאטיסטיקא וגם בבארא פארק אין היי וועיס, ונוסף לזה היא מוקף מטרין מקורה ואנשים בה מעטו באותו ההיקף ואין לו שום דמיון בענין זה לבראנקס ואפילו לקיו גארדענס, וכ"כ לבאלימאר אשר זה מקרוב חקנו עירוב שהיא עיר גדולה ולא שמענו ממין שמיחה בהם, וגם באמת כי בכל הדורות רבים שהיו עוסקין בחיקון עירובין נחשבו בכלל מצדיקי ומוצי הרבים וגם מעב"ג מרן שליט"א כמה פעמים כתב שהגם שאינו מצטרף להמחירים אבל אינו מוחה בהמחירין כיון שטעם המחירין מרובין כמבואר בהפירדס שנה ל"ג חוברת ט' וגם בחשונה אחת להרב יאנו.

ובמכתבו לידי הרב הגאון ר' יחזקאל גרונער שליט"א מיום ח' אלול תשס"מ כתב מעב"ג שאם ירצו רבני דעטרעט יש מצוה להשחל ולעשות עירוב הגם ששם ג"כ עיר גדולה ואוכלוסיה

מרויבין. גם במכתבו להרה"ג מוהר"י פאליעווע שליט"א כתב לאמור ח"ל עכ"פ אני סובר לדינא כדכתבני אבל לא רייתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא החזיר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש נראה שלא חית לזה ע"ש בס"ט וס"כ כו' בכל אופן לא נראה כלל דרך העה"ש אבל זה טעם שלא אמרתי למה שאני סובר לרבים חשובים לפס"ד ברור כו'. הר שכתב ג"כ שלא רצה לומר זה פס"ד ברור לפי שאין הדבר מחזיר בדברי רבותינו האחרונים ולא בש"ע ובעה"ש נראה מבואר להיפך וכן בשאר אחרונים.

אשר על כן הוא דבר פלא המכתב אשר יצא בשם המלך ונכתב ע"י אגוה"ר ונתחם בשמו של כהדר"ג אשר כל מי שיסמוך על העירוב בבארא פארק הר הוא מחלל שנת כפרהסא ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבים בחילו שנת קודש ולכן מוהיר שלא לעשות חיקון עירובין בשום שונה בנרוקלין ואסור לסמוך על העירוב שנעשה בבארא פארק עכ"ל. וכל העובר ישחומם אחר שמרן כתב מה פעמים שאינו מוחה בהעושים עירובין וגם כן אמר לי מפורש כשהייתי בביחו נאווה קודש שנוכל לערב בבארא פארק, היאך זה יצא המכתב מה שהרבים העוסקים בחיקון עירוב בבארא פארק הם מכשילים את הרבים בחילול שב"ק מאחר שסמכו אכל היו פוסקים המחירין לעשות עירוב ונפרט אשר מעכ"ג בעלזו כתב שחידשו מה שחידש לאסור לערב אינו מחר לא בש"ע ולא באחרונים ואדרבה מבואר להיפך, והגם שבודאי שרב חילו של מרן שליט"א לתדש חידוש מה אבל מ"מ אם חכמי דורו גדולי הפוסקים עושים ע"פ ההלכה המקובל אולם מדורות שלפנינו ומבעלי הש"ע לפי פסק המג"א והא"ר ושאר רבותינו הקדושים אשר מימיהם אנו שוחים הם הם מכשילי הרבים בחילול שב"ק ח"ו והקוממים עלי דבריהם ומטלטלים בעירוב זה הם בכלל מחללי שב"ק כפרהסא אחמה, אין לן ולול גדול בתורה ולומדיה מוז אשר נאמר על יוחר מעשרים מור הוראה גאוניס ונדיקים וחסידים מאורי הגולה מרביני תורה מנהיגי עדות לאלפים בישראל בלע"ה יושבים על מדין ומוסרים נפשם על קדושת ש"ת להעמיד הדת על חילה ועל כל קוץ וקוץ של חורחיו הקדושה ומאות עירובין בכלל שהוא מ"ע דרבנן אשר כתבו לן רבותינו שהיו מגבנין כל הקולות ולתקן עירובין כדי להציל רבים מעון ונפרט בעירות גדולות והם הם המוצי הרבים האמחים האין זה אפשר להביא על הכתב דברים כאלו על גדולי ישראל ואפילו אם היו מקילין בדבר הר אמרו שצריך לגב כל הקולות ולתקן עירובין כדי להציל רבנות מיישראל מחילול שנת קודש אבל מעולם לא שמענו שצריך לגב חומרות משיטות דחיות מהש"ע וכל הפוסקים ומהמהג הנהוג בכלל ישראל בכדי שלא לתקן עירובין ולקרות העושים כהלכה מחללי שנת קודש או גורמים לחלל שב"ק וכו"ש אהני רבנן שהחירו לערב בבארא פארק בלי שום קולות אלא ע"פ הלכה מפורשת שמוחר אלינא דכ"ע לפי הלכה המפורשת בש"ע ורבותינו הראשונים והנדיקים האחרונים יהיו נקראים מכשילי רבים בחילול שב"ק ולא עוד אלא לפרסם דברים אלו ברבים בעתונים ובכל העולם והתמיהה יותר גדולה לדעתנו שידוע לכל גדול ענותנותו של מרן שליט"א אשר מעולם לא אומר קבלו דעתית, אם לא שנאמר שהמכתב לא נכתב באמת ממעכהד"ג ולא יצא מפי קדשו דברי בוז לרבים כה, רק שאחרים חזו בשמו כאשר כבר ראינו דברים אחרים שחזו וכתבו בשמו דמר הדר"ג שליט"א ונקי הוא הנדיק מרן שליט"א.

וברנע האירו עיני בספרו הגדול אג"מ א"ת חלק רביעי שאך יצא לאור בבני ברק תשמ"א שהביא בס"י פ"ו מה שכתב לקוי גארדענס ובס"י פ"ו מה שכתב לסלעטענאס ונד"ה עכ"פ כתב ח"ל עכ"פ אני סובר לדינא כדכתבני אבל לא רייתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא החזיר זה בפירוש בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה כו' ע"ש הנה כתב מפורש ששיטה זו הוא שיטה חדשה ולא הונאה בשום פוסק לא בש"ע ולא בדברי רבותינו הנדיקים האחרונים ז"ל.

ובספרו הגדול אג"מ א"ת ח"ד שאך יצא לאור בבני ברק בס"י פ"ט אם למחות ביד המקילין לעשות עירוב במאנהעטען שכתב להרה"ג ר"א יאנג שליט"א כתב ח"ל הנה בדבר מאנהעטען הר

ביארתי כו' ולכן אין אני רואה דבר שיטנה דעתי בזה, אבל הא כבר אמרתי שאין בידינו למחות ציד המקילין וכשיחקנו הרי יהיה מותר לאחז שיעות גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם מכיון שסוברים לפי הכרעתם שיכולין לחקן והם ראויים להוראה. אבל אני בעצמי איני יכול לסייע כו' אבל רבנים הסוברים שיש לחקן רשאים לעשות כמו שהם סוברים כלעיל. עכ"ל וחסד משה פיינשטיין.

והנה מנאר מדברי הד"ג שכתב קן מפורש דהמחירן הם גדולי הרבנים וראויים להוראה ויכולים לפסוק כרצונם ולעשות עירוב כמו שהם סוברים. והנה דברים כאלו נכתבו בשנת תשכ"א אבל לא נדפסו עד שהחל אבל הרי בהקדמת ספרו היקר העיד לן הד"ג שליט"א דאף שהנו מדפיס הספר נא"י כל השגחת הספר עליו ולא יתוסף ולא נגרע דבר מלשונו וא"כ פשוט דגם דברים אלו חזר וראה אותם והסכים עליהם שיש כח ציד גדולי הרבנים לערב וא"ו נתחזק השערותיו דלא ינאלו דברים אלו מפי הד"ג ופה קדוש לא יאמר כן על גדולי החורה ומורי הוראה בישראל וזה לכאורה מוכרח וכן שמענו מקצת גדולי ישראל שאמרו לנו מפורש ורבנים דרשו כן מראשי הישיבות שמכתב זה מעולם לא נכתב מכד"ג. ודבר זה ידוע ומפורסם.

ברם אם המכתב הוא אמת שילא מפי כ"ק אז אין לנו הסבר לדבר דלא די שדבריו סותרים ממה שאמר לי וגם מה שכתב עד הנה שאינו מוחה בעושה עירוב אלא כתב גם על רבנים גדולים וידיקים ככ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א הגאון משטאקאווא וז"ל והבטל"ה הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א הרב הגאון ח"י געניק מילקא שליט"א הרב הגאון ר' שלום קרמז מאלדארי שליט"א והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה שליט"א והרב הגאון ר' משה שטערן מדעברעזין שליט"א והרב הגאון מהר"א ליענעס וגם אני הקטן ועוד כמה גדולי ומאורי החורה שכל הני הסכימו עמי בפירוש שמוחר לערב בצרוקלין ושאין כאן רה"ר דאורייתא ואם קצתם מהם יש להם פקפוקים לגבי אופן התיקון אבל לעצם הדין יחד כולם הדיו שאין בצרוקלין רה"ר דאורייתא והמתקנים עשו ע"פ הלכה המקובלת אללינו ואלו גדולי החורה ח"ו הם מכשילי הרבים בחילול שב"ק ח"ו אם אמרו וז"ל (עירובין י"ג) גלי ידוע לפני מי שאמר והי' העולם שאין בדורו של ר"מ כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חבירו לעמוד על סוף דעתו כו' והכ"נ אם לא יכלו גדולי הדור לעמוד על סוף דעתו הגדולה והסכימו גדולי הוראה יושבים על מדין יותר מחמשים שנה מורי הוראות לאלפים ולרבבות באיסור והיתר קלות וחמירות כריות ומיחה ב"ד וסומכין על הראויותיהן בכל דבר ואמרו שמוחר לערב בנארא פארק ע"פ המסורת המקובל אללינו דור אחר דור וע"פ המבואר בש"ע ומפרשיו ונושאי כליו וכן פסקו עוד הרבה רבנים וגדולים המורים שלא פרסמו שמוחם אבל אמרו בפ"י שס"ל דמותר לערב בנארא פארק מדינא ועוד כמה רבנים מפה ומארגנו הקדושה אשר כל בית ישראל נשען עליהן בהוראתם בקדושה ולא ח"ו אחי ראבי"ם מאמעריקא אלא היוחר חשונים מפוסקים שדורנו אנו ועליהם נחפרסם המכתב שהם מכשילים את הרבים בחילול שבת ע"י הוראתם בקדושה ע"פ יסודי החורה שכל אחד בירר לעצמו נמכתבו לפי מה שהראו לו מן השמים ע"פ הש"ע ודרך המקובל קבלה אמיתית מפי רבותינו הקדושים אשר ממייהם אנו שוחים ומפיהם אנו חיים ונצלים אנו חוסים השם עליהם יחי'.

ובפרט בהלכות עירובין אשר קי"ל הלכה כדברי המיקל בעירובין בכל מקום ואפילו במחילות כתב המהר"ם בעירובין פ"א חפ"ב בשם רבינו מאיר דהלכה כדברי המיקל אף במחילות כריב"ל ולא כשמואל דאמר בעירובין ולא במחילות וגם הרא"ש פ"ב סי' ד' כתב ח"ל וככתב ר"ת וז"ל וקי"ל כר"ו דמיקל בעירובין דפי חקרה יורד וסותם וככתב רבינו מאיר וז"ל מדבריו של ר"ת וז"ל למדתי דס"ל הלכה כדברי המיקל בעירובין אפילו בפלוגתא דאמוראי ובבאור הגר"א זי"ן סי' שני"ח סקכ"ט זי"ן על ירושלמי עירובין (דף י"ב) דמזה שמעינן דהר"מ חזר ממה שכתב הרא"ש שם בחילת הענין בפלוגתא דרבה ורנא בשם ר"מ דהא דאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב דילמא בעירוב אמרו ולא במחילות ע"ש ועיין

ה. רבר הנוגע לרבים

יוסף צער (אצדק"ק צריסק) צהיותו
צווארשא חשש להעמיד העירוב תחת
החוט שלמעלה אצל כל עמוד ועמוד
לחי שלא יהא צוה"פ מן הצד שהנהיגו
כן צווארשא זמן רב ואח"כ שינו ולא
חשו מטעם חכם שאסר והציא שם טעם
הרמ"ע שאינו נוהג צוה"ז וכ"ש צדין
עירוב שכמה צנ"א מזולזלים צהולאה
וטלטול שבת צפרהסיא ר"ל, ועוד
האריך בג' טעמים דחכם שאסר אין
חבירו רשאי להחיר הראצ"ד ורשצ"א
והר"י סביר משום דשו' מחיבא
דאיסורא, ותמה על זה, צ) מש"כ הר"ן
פ"ק דע"ז משום כבודו של ראשון
וטעם ג' שלא תהי' התורה כשמי תורות
זה אוסר זה מחיר, ואין זה נוגע לדין
דהתם רק כשאינו מצויר בפוסקים
וחכם אסר צשיקול הדעת, אצל היכי
דמצויר בפוסקים ליכא האי חששא כלל,

ועל החמישית אני צא דלפענ"ד לחדש
דלא אמרו חכם שהורה רק צדצר
שאנו נוגע לרבים, אצל צדצר שח"ו
גורם למכשול הרבים ודאי שמוחר וחיוצ
לתקן, וע"ד שאמרו תלמיד אל יורה
צפני רבו אצל צמקום שיש חילול השם
לאפרושי מאיסורא אמרינן אין עצה ואין
חצונה נגד ה' כל מקום שיש חילול
השם אין חולקין כבוד לרב, וא"כ הכ"נ
היכא דיש למנוע ולהציל רצוצות מישראל
מחילול שבת קודש ודאי הוא לאפרושי
רבים מאיסורא, וכה"ג מותר להורות
ומצוה אפילו צמקום שחכם אוסר, וזה
לפענ"ד מוכרח מאד.

ובבר ראייתי צקונטרס התשובות סי'
א' אות ו' שעמד על תשובת
הרב דזארקאטשין ז"ל שהגאון מוה"ר

צהגמ"י וכתב צמדרי הנ"ל דמכת זה פוסק צה"ג כר' יוחנן צאצל צמ"ק (כ"ד א') דלא כרז ושמאל
והתכ"צ סי' נ"ט ומרן הת"ס חלק ששי סי' פ"ב ושיעוה יעוקב סי' שס"ג ה' וחשו' חועפות ראס סי'
ח' ונפש ח' צתשובה והגאון מהרש"ס סי' שס"ה ס"צ ועין צרכ"י סי' שצ"ח צשם מהר"ט וצנה"ג
ולקוטי הרמב"ן עירובין דף ד' וחשו' שמן ראס סי' ל"ד וצק"נ עירובין פ"ב סק"מ תמה על הטור
וש"ע שצ"ח שמתמירין צזה וכן תמה הצ"ח והג"א סקב"ט והק"נ פסק דהמיקל לא הפסד.

והנה כל זה צמחיות אצל צעירוב גופי' כ"ע מודי דהלכה כצברי המיקל לעולם וכיון דלעצם הדין גס
כהדר"ג מרן ר' משה פיינשטיין מודה דאפשר לערב דגס צירושלים מעצם ההלכה היו יכולין
לערב רק מפני החשש או הגזירה וצוה ודאי כצ"ל לכ"ע הלכה כצברי המיקל א"כ ודאי דלכלה צצרוקלין
ובכל עירות הגדולות הלכה כצברי המקלין צעירוב וצפרט דעירוב הוה לעולם צו"ג ושעה"ד כדי להציל
רבים ממכשול וכמ"ש כל הפוסקים עד דורינו אנו וכמ"ש הרא"ש והת"ס התמרמר מאד על חיקון
עירובין. עכ"פ הוא דבר מפורסם לכל דמיקון עירובין נהג בכל העולם ונוהג כהיום בכל העולם ואס מי
שהוא רוצה להתחיר על עצמו תצא עליו צרכה אצל לקרות אותם שעושים כהלכה מתללי שבת צפרהסיא
ומכשילי הרבים צחילול שבת צשעה שהם עוסקים לזכות את הרבים צמסירת נפשם הוא דבר שאין לו שום
מוצן בעולם. ולפענ"ד אס הי' זה שגנה או טעות או כצ צריך חיקון לרבים שידעו הדורות הצאים
אחרינו שבעולם לא יצאו צברים אלו מפי כ"ק הדר"ג שליט"א אלא מי שהוא כחצו צשם כ"ק שליט"א.

לעשות עירוב בחצירו ולא יצרך עליו
שאם יחקלקל העירוב צעיר יסמוך על
עירובו שעירב לעצמו בחצירו עכ"פ
והכ"ג ולפענ"ד הי' כדאי לומר דבר זה
למחקני עירוב שיזכו פח אחד בכל ע"ש
מפני חשש מעבג"ק שליט"א כנלפענ"ד.
לכד כי בזה"ז שלוקחים מזה מכורך
בקופסה עם פלאסטיק וכיוצא בזה
האמת שאינה מחקלקל כל השנה וזה
דבר שהוא מציאות, א"כ לכאורה חשש
זה בזה"ז ליכא רק בזמנם שעשו מזה
ונתנוה באיר כמו שהיא נחקלקלה.

הלכה ברברי המיקל בעירוב

ומיהו ודאי עם כל זה מי שרואה
להחמיר על עצמו תע"כ אלא
דמ"מ כמה פעמים שצריך הדבר מאד
לחולה וכיוצא בזה שהדבר נחוץ משום
חרופות וכיוצא בזה שצריך להביא
והמחמיר בעירוב יוכל לבא ח"ו להקל
בפק"נ כה"ג, ובפרט דאמרו ז"ל הלכה
כדברי המיקל בעירוב.

ובזה הנני עוד נקודה אחת מה
שראה מעכהדרג"ק בקונטרסי
הנ"ל שהגר"א קטלר זצ"ל וצד"ל
הגר"מ פיינשטיין שליט"א (זאוק"ל)
אוסרין עירובין בלא יארק, הנה כחבתי
שם בדף ט"ו שהגר"מ פיינשטיין
שליט"א (זאוק"ל) כחז מפורש במכתבו
מיום ט' ניסן תשל"ד דדעת הגר"א
קאטלער זצ"ל וגם דעתו הגדולה
והרמה לא היו אלא על מאנהעטען
שהוא חלק אחד מהעיר הגדולה נוא
יארק, אבל לא הי' על שאר חלקי העיר

ושב הביא מהגרש"ק צטוטו"ד דף
ס"א ס"י ע' לענין זיעה דם דאף דנהגו
איסור עד הנה אין להשגיח בזה, ולאחר
האריכות סיים שאם הרב האחר רואה
היחר מאיזה טעם שא"צ לחי תחת
החוט אבל כל עמוד ודאי יוכל לשנות
מהמנהג בלי שום פקפוק כלל וכלל.

ובל זה אם הי' כאן מנהג או איסור
והוראה כנ"ל, אבל כפי שכתבתי
הרי הגאון בעצמו הורה שאם הרבנים
המחירין רואים לסמוך על שיטת
המחירין ולעשות עירוב הרשות בידם
וכן עשו, א"כ אין בזה שום דין חכם
שהורה לאסור כלל, וגם ידוע שהגאון
ר' משה פיינשטיין שליט"א בכמה
מכתבים כתב להחיר לעשות עירובין
במכתבו לקיו גארדענט ובמכתבו
לדעטרייט ועוד, וכחז דמזה הוא
להסיר מכשול א"כ לפענ"ד אין בזה
שום חשש מדין הש"ג הנ"ל כנלפענ"ד.

אם יש לחוש שתתקלקל המצוה

(ו) ועל השביעית אני בא אשר במשך
השנה כמה פעמים נפסלה
המצוה שעירב זה מאכילת אדם ונחצטל
העירוב, הגם שלא חששו לזה האחרונים
ומ"מ כשאני לעצמי נוהג בעזה"י לערב
בכל שצוה וכדעת מרן האר"י ז"ל, אבל
באמת הי' אפשר לחקן גם זה אפילו
למערבין לכל השנה שיקח הרב המערב
בכל שצוה ושבוע חלה משלו ויחנה שאם
נחקלקל העירוב יהי' הפח הזה לעירוב,
וכעין זה כתבו הראשונים דאפילו
במקום שיש עירוב צעיר אפ"ה יהדר

כגון ברוקלין ובראנקס וסטעטען
אילאנד ועוד. ואדרבה כחב לכמה
מקומות שיש לעשות ולחקן עירובין
חיצו אוחס על זה, והחס וודאי איכא
רחובות רחבים י"ו אמה או יותר כידוע.
רוב הראשונים ס"ל ברש"י לענין ס"ר
ואבתי פש לן מה שמעכ"ק כחב
דבמשכנ"י בשם הרמב"ם ו"ל
כחב שרוב הגאונים חולקים על פרש"י
וס"ל דעת ר"ת, הנה באמת כי כבר
הראיתי לדעת דעת הראב"ה דעת
ר"ת למעשה ג"כ כרש"י דל"ל רה"ר
בזה"ו רק לענין ששים ריבוא הוא
דפליג, א"כ אדרבה לפ"ו דעת רוב
הפוסקים כרש"י, וגם בזה כבר הביאו
האחרונים ו"ל דרוב הראשונים וגאונים
ס"ל כרש"י, מקור הדברים הם הבה"ג
ובחמדה גנחה סי' ע', שע"ת סי' ר"ט
ובס' עיתים עמ' 306 בשם גאון וכל
שאר הפוסקים שהבאתי בס"ד בקונטרס
אוס אני חומה, אמנם אפילו להפוסקים
דחולקים על רש"י לענין ס"ר, לענין
מפולש מודה ליה דבעינן מפולש,
וכמ"ש בשם הרשב"א בעבוה"ק
והמאירי ור"ת ועוד ראשונים כמבואר
בס"ד בקונט' הנ"ל, ובפרט בזה"ו יש
עוד טעמים וכמ"ש שם, וא"כ לפענ"ד
לכ"ע ל"ל כהיום רה"ר בעירות גדולות
וכמ"ש מרן החו"א ו"ל והערוך השלחן
ולמעלה הראשונים כהראב"ה ורבינו
ירוחם ובעלי הש"ע והאחרונים ז"ע.
רוב הראשונים ס"ל ברש"י דבעינן
מפולש

וברגע נפל מילתא בליבאי דע"כ מה

שכתב הרמב"ם דרוב הגאונים
ס"ל כר"ת ו"ל דלא צעי ששים ריבוא
הוא דוקא לענין ששים ריבוא, אבל מ"מ
לענין מפולש ומכוון משער לשער דעת
רוב הפוסקים כרש"י דכל שאינו מפולש
לא הוה רה"ר, והכי מורה לשונו שם
(עירובין נ"ט) שלאחר שהאריך ליישב
שיטת רש"י כחב ועם כל זה רוב
הגאונים ו"ל הם דעת ר"ת ו"ל דלא
צעי ששים ריבוא כלל וכן דעת הרמב"ם
ו"ל, וטעם דבריהם שאין לנו ללמוד
מדגלי מדבר אלא לענין רשות הרבים
ממש שלא תהא מקורה ושיש בה שם
עשרה אמה ושחאה מפולשת אבל לא
לענין מנין הדורסים בה, הנה כחב
דלענין מפולשת גמרינן מדגלי מדבר
לכ"ע, ובחי' הרמב"ם א שבת דף ו' וז"ל
ועוד כחב רש"י ו"ל במס' עירובין שאין
רה"ר אלא כשהוא מכון משער לשער
והכי הוא צירושלמי אבל לא הסכימו
בזה כל המפרשים, והנה כאן כחב רק
שלא הסכימו לזה כל המפרשים אבל
רוב המפרשים הסכימו, דאין לומר
דכוונתו שלא הסכימו כל המפרשים אלא
כלומר דכל המפרשים חולקים דא"כ
דברי הרמב"ם תמוהין ממה שהראינו
לדעת כמעט כל הראשונים הסכימו
לרש"י דבעינן מפולש ומכוון, וע"כ
כוונתו דלא הסכימו כל המפרשים
כלומר שהמיעוט חולקים על זה אבל
רוב המפרשים הסכימו לזה וכמבואר
צירושלמי, וז"ע.

דבר הברז בעיה"ק ירושת"ו

ועדיין שפחותי מרחשין להעתיק כאן עד

ובזכות שמידת שבת כהלכתה נזכה
לנאולה שלימה בקרוב, כמאחז"ל
אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד
היו נגאלין.

הכ"ר לכבוד קדושת שבת ולמען
ירושלם עה"ק תובכ"א.

יוסף צבי דושינסקי

ובאותו מורעה יש שם גם כרוז מהר"ר
בן ציון ידלר שה' או המסונה הראוי
על העירובין בירושלים עיה"ק.

ומעתה אתן קנאי למילין ואזקש
סליחה ממעכ"ק על
הטריחי האי נדיק מעכ"ק כי ראונו של
כג"ק למנוע מלכתוב, הגם כי גרסה
נפשי למאזה כל דבר ודבור שיצא מפי
מעכ"ק וכו', ורק אלצרף פה קצת
פטפוטי דברים מה שכחתי ליד"ע
הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א
(זצוק"ל) בזה, ואם יהי' לו איזה רגעים
לעיין בדבר אשמח מאד ולהודיעני
חו"ד קדשו אפילו צמילין קצרים
ואענדנה עטרה על ראשי.

והנני להעלות על הכתב כאן מה שסיפר
לי רב האי גאון ונדיק ידי"ע
ידי"נ פוסק הדור כקש"ת מוה"ר שלמה
זלמן אוערבאך זצוקלה"ה, בהיותי אצלו
להצחל"ת לביקור צירושלים עיה"ק
שלאחר פטירת הגאון האדר"ת זצלה"ה
צירושלים עיה"ק בא הרב ר' בן-ציון
ידלר לפני הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל

כמה מסרו נפשם קמאי על
תיקון עירובין להסיר מכשול מרבים
צירושלים עיה"ק תוצ"א.

וז"ל הכרוז שהופיע צמולות ירושלים
צמודש סיון תרל"ו:

הלכתא רבתא לשבתא

ממעם מרן הנאכ"ר רבינו יוסף צבי
דושינסקי שליט"א

ב"ה, לרגלי המצב השורר כעת
באה"ק, הנה אי אפשר לברוק
ולהשגיח על הערוב הכללי שהוא
מחויב לשוב היהודים בירושלים, ואי
אפשר לסמוך על הערוב למלט
בשבת ברחובות ירושלים, ובשכונות
שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן, וגם
אסור למלט בחצרות מבלי ערובי
חצרות כידוע.

ובכדי להנצל מחלול שבת, הנה חוב
גמור מוטל על כל שכונה ושכונה ועל
כל תושב ירושלים לתקן ערוב פרטי
לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף
בהוצאות הערוב הכללי הפנימי לקשר
את שכונת הישוב היהודי בירושלים
והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ק פ' שלח
"לשבת של ערובין" שכל המתפללים
בכל בתכנ"ס ינרבו ביד רחבה להקמת
הערוב הפנימי הכללי.

כל הגדרים והנדרות ימסר לגבאי בתי
הכנסיות, והמנדרים יקבלו קבלות
חתומות על ידי שני חברי ועד הערובין
הר"ר זאווייל שפיצר והר"ר זלמן
סאלאווייצגי הי"ו.

באלתם מביחו שלם הראש"ל והודיע את הגרש"ס היות הספרדים נוהגים ע"פ הב"י ולדעתו אין לעשות עירוב וממילא לא ישתמשו הספרדים בעירוב ולכן אינו רוצה להשתתף בעירוב וחוזר מהבטחתו לתמכו בליט ברירה החליט הגרש"ס להחזיק העיריה מקהילת האשכנזים לבד.

וביים הגרש"ז זצוקלה"ה בזה"ל שמאותם הספרדים שמיאנו אז וסירבו בעירוב כמעט רובם ככולם בניהם נעשו מחללי שבת וחשבו שמומיהם אחד אל אחד שהיו מנהיגי הציונים שם בלי שמירת הדת כלל ר"ל ומקהילות האשכנזיות נשאר גדולי ישראל וגדולי עולם כל זה שמעתי מפיו קדשו זצוק"ל ובני הרה"ג מרא דאתרא דקרימ אונגוואר ירושלים הי' שם באותה פגישה והקליט כל הדיבורים והסיפור על הטעיפ אשר עודנו מחזיק אותו.

ידי"ג קשור באהבתו באמת ובלב תמים עדי יבא הולך תמים ויגאלנו גאולת עולמים.

החותם בידיהם רותתות המשתחוה מרחוק מקמיה דיקר אורייתא בלב ונפש.

מנשה בן רחל לאה

ואמר לו היות כי מיום באו של האדר"ת לירושלים קרא אותו ואמר לו היות כי הייתי רב במו"ל ואולי נהנתי ומעלתי ת"ו בממון צבור שלא כהוגן ומעלתי בשליחות ומתחייבתי להשיב והו"ל ת"ו בכלל גזל הרבים שאין לו תקנה אלא לעשות צרכי רבים חיכו לרבים ולכן הציע לי לעשות עירוב בירושלים עיה"ק והוא מקבל עליו כל ההוצאות העירוב כל ימי חייו והתנה עמי שלא לגלות הדבר לשום אדם בעודו הוא חי וכן עשה כל הד' שנים שהי' חי' בירושלים עיה"ק עכשיו שנפטר הרב עליו להודיע את הרב הרש"ס ואם ירצה ימשיך בעירוב ואם לא אז יבטל כי אחרת אין לו יכולת להמשיך משלו.

חגר"ש סלנט זצ"ל הופתע ושאל היאך לא סיפר לו מזה כלום עד עכשיו והשיב רב"צ ידלר שזה הי' חנאי צינייהו חיקף החליט הגר"ש להמשיך בהעירוב והיות כי הי' הסכס בין שני הקהילות בירושלים האשכנזים והספרדים שכל ההוצאות בצרכי הקהילה ישתתפו תצי ותצי הלך הגרש"ס להראש"ל שהי' אז הגאון ר' יעקב שאול אלישר וסיפר לו כל הענין ובקש ממנו להשתתף בתצי הוצאות, מחמילה הסכים הראש"ל והלך לו הגרש"ס כנגמר הענין, האמנם

מערכה י"ב

בענין אי יבול לאסור ע"ע דבר שאין בו הנאה

בעה"י, אור ליום ג' דסליחות שלהי
דקייטא דתשמ"א

בשמוע קול שופר לחיים טובים יוחק
בספר פאמ"כ הגאון הגדול פאה"ד וכו'
וכו' הגר"מ קליין שליט"א ועם כא"א
כולם יתברכו בכוח"ט לאלתר לחיים
טובים וכו"ס.

מבתבי הדר"ג שליט"א בצירוף
הקונטרס הכל נתקבל בזמנו ...

בבתובות נ"ט ע"כ חוס' ד"ה כגון
שגדרה היא וקיים לה הוא,
שאסרה הנאה הנקה על עצמה,
ומציאים החוס' רא"י שההנקה הנאה
היא לאשה, מכ"ז נ"פ דמוכח שהחוס'
פליגי כאן על מש"כ הר"ן ז"ל נדרים
דט"ז ע"כ בשם החוס' דיכול לאסור
ע"ע דבר שאין בו הנאה כלל כגון קונס
שלא אזרוק נרור לים, ורא"י גדולה לזה

מקונס ישיבת סוכה עלי ע"ש, וז"ב.

תו כחצו אכל ליכא למימר דאסרה
הנאה יניקתה עליו, דהא משועבדת
לו, משמע דאילו לא היתה משועבדת
היתה שפיר נאסרת להניק את הבן
כשאסרה הנאה "עליו" היינו על
בעלה, וזה ז"ע דזהדיא שנינו דדף ל"ח
(דכשאסר הנאה לאחד) זן את בניו ואת
אשמו, וע"ש בזה"ן ז"ל ובחוס', ועכ"פ
לפוס מאי דקיי"ל כחנן שרי.

השיב חכ"א שיח' דנהי דהמדיר מותר
לזון בניו אכל עכ"פ כשאבי הבן
יכריח ויכוף ע"פ צ"ד את הנודר שיזון,
זה ודאי אסור דאז כבר אינו בגדר
מכריח ארי אלא בגדר משלם להאב,
ולכן כחצו חוס' הטעם משום דמשעבדא
ל"י דאז יכול הוא אפי' לכוף ע"פ צ"ד,
וכנראה שדבריו נכונים.

והנני חותם בכל חותמי ברכות מעין הפתיחה בברכת כתיבה
וחתימה טובה בששצ"ג לאלתר לחיים טובים ברו"ג כנפשם
ונפש עני וכואב הדוש"כ הדר"ג שליט"א המצפה לרחמי
שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

בענין הנ"ל, והערה בענין שיעורין בזה"ז

אי גם בנ"א נשתנו

אמש"כ הר"ן ז"ל נדרים ט"ו ע"ב בשם החוס' דיכול לאסור ע"ע גם דבר שאין בו הנאה כלל כגון קונס שלא אזורק לרור לים, וראי' גדולה לזה מקונס שיצת סוכה עלי ע"ש, וז"ב.

וזהו כחצו החוס' אבל ליכא למימר לאסרה הנאה יניקתה עליו דהיא משועבדת לו, משמע דאלו לא היתה משועבדת לו היתה שפיר נאסרת להניק את הבן כשאסרה הנאה "עליו" היינו על בעלה, וזה ז"ע דבהדיא שנינו (נדרים דף ל"ח) דכשאסר הנאחו לאחד זון את בניו ואת אשתו, וע"ש בהר"ן ז"ל ובחוס', ועכ"פ לפוס מאי דקיי"ל כחנן שרי, השיב חכ"א שיח' דנהי דהמדיר מותר לזון בניו, אבל עכ"פ כשאני הבן יכירתי ויכוף ע"פ ב"ד את הנודר שזון זה ודאי אסור, דאז כבר אינו בגדר מצריח ארי אלא בגדר משלם להאב, ולכן כחצו חוס' הטעם משום דמשעבדא ליה דאז יכול הוא אפילו לכופ ע"פ ב"ד, וכנראה שדבריו נכונים, עכ"ל ק.

מוצש"ק לסדר צדיק תמים הי' בדורותיו התשמ"ב ברוקלין נ"י יצו"א

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה רב הרבנים וגאון הגאונים דמטמדין גלין ליה זקן שבסנהדרין ע"ה פ"ה אין דורו דור יתום קדוש יאמר לו נשיא אלקים כו' כגקש"ת מוה"ר יעקב ישראל קנייבסקי שליט"א גדול מרבן שמו.

אחד שבג"ק כחלמיד לרבו,

מכתבו עם ברכותיו היוצאים מעומקא לזכו העהור קבלתי ומיד עניתי אמן עליהם, ואמרתי גם וכן למר מרן כהדרג"ק שליט"א, והמדרך מחברך בכפלים, יתן ה' ויזכה מרן שליט"א לקבל פני משיח לדקנו במהרה.

ותגדל השמחה בדברי חורה ששלח לן מרן לחדודי בדברי חוס' כחובות נ"ט ע"ב ד"ה כגון שנדרה היא וקיים לה הוא שאסרה הנאה הנקה על עצמה ומציאים החוס' ראייה שההנקה הנאה היא לאשה, וכחצו מעכ"ק וז"ל מכ"ז נראה פשוט דמוכח שהחוס' פליגי כאן

בכפיה לעבוד על הנדר לא הוי
במבריה ארי

ומבאן ואילך דברי תלמידכם השותה
בנמא אח דצרכס, ובמה
שמסיים מרן אפסח ואומר דחכס עדיף
מנביא שאמר דבר ונאמרה משמי'
דגברא רבה כוחיה, דהרשב"א בש"מ
ד"ה לימא הקשה אהא דתניא נדרה
שלא להניק האי נודרת היכי דמיא, אי
נודרת ממש דכל שלא אעשה או אעשה
דבר שאין בו ממש הוא, ואי אסרה
הנחת הנקה על בעלה הא תניא המודר
הנאה מחבירו זן אח אשחו ובניו
ובנותיו, ואמרין עלה ואע"פ שחייב
במונוחיהן, וחי' (בשניא בחרא)
דנודרת ממש ואוסרת הנקחה על
בעלה מיירי, והא דתנן הון אח בניו
החס בון מדעת ענמו ומשום דמצריח
ארי לא הוי אלא גרמה הנאה לחוד אבל
הכא דדיני כפייה איירי ובכי הא ודאי
אסור דשליחותיה קא עביד, וכדמוכח
החס בר"פ אין בין המודר, וכ"ש הכא
שהבעל כופה להניק, ולהאי טעמא אילו
היתה רוצה להניק מדעת ענמה מותר
והא דקחני שומטת דד מפיו היינו אילו
רצה הבעל לכופה קאמר, וב"ה אומרים
כופה ומניקתו כלומר ואינו צריך להפר
דבמידי דמשעבדא ליה לבעל אינה יכולה
לאסור עליו, וכדחתן קונס שאני עושה
לפיך אינו צריך להפר, משום דכיון
דהנדר אינו כלום אין קיומו אלא מילי
בכדי, עכ"ל ע"ש.

ועיין מהר"ם שי"ף שכחז מדנפשיה
כעין זה, וכ"כ המאירי כאן בד"ה
האשה שנדרה שלא להניק אח בנה אין
נדרה כלום שהרי משועבדת היא לו
בכך, ואין נדר להפקיע מה שאדם
משועבד בו, ואפילו קיים לה, שכל
מקום שעיקר הנדר אינה אף קיומו של
בעל אינו, ולא סוף דבר בהחריש לה כל
יומו דאיכא למימר אשגוחי הוא שלא
משגח עלה, אלא אע"פ שאמר לה
בפירוש קיים ליכי אם לא נדרת מדרך
אני, כל שאין עיקר נדר אין כאן קיום,
וכ"כ גדולי המפרשים הראב"ד ז"ל
ומ"מ צפ' המדיר כחצוה להפך ואף
גדולי הרבנים נראה שפירשוה דוקא
בהחריש לה ע"ש. וכ"כ הרמב"א ז"ל
בש"מ בא"ד ד"ה והריטב"א, ומיהו
ק"ל דכיון דמודי צ"ש דהיא משעבדא
ליה לא חיל נדרה והיא לה כאומרת
הנאת חשמישך עליך שכופה ומשמשתו,
ואע"ג דמשמע לה בחר הכי דכשהוציאו
נדרה מפיה לא היה כח ביה לאסרה
עליו, ע"ש.

קיים לה בעלה הנדר אי חל

ובל זה הוא דלא כהמהרש"א ופנ"י
שהקשו אדברי החוס' דנהי
דמשעבדא ליה לבעל מ"מ כיון דקיים
לה אמאי אין הנדר חל, והפנ"י הוסיף
לפ"מ דקיי"ל לעיל דקונס מפקיע מידי
שיעבוד אלא דאלמנה לשעבדא דבעל
דאל"כ מה הועילו בתקנתן וכו',
משא"כ בקיים לה הוא לא מצינן למימר

בו ממש, דהכי נמי חנן בפ"ז דנדרים
קונס שלא אחן חנן לפני בקרך אינו
יכול להפר, ולדידהו הנדרים חלין על
שלא אעשה ואעשה, ולא קשה להו
קושים הרשב"א והרא"ש והריטב"א,
אלא דמ"מ קשיא להו כיון דהשתא ס"ל
דקסברי ב"ש נמי שהיא משועבדת לו
להניק אח זנו, וא"כ היכי מצי נדרה
שלא להניקו והא משעבדא ליה ולא חל
הנדר כלל, ולכן פ"י החוס' דמ"י כגון
שאסרה הנאח הנקה על עצמה שהיא
נהנית בהנקה, כדאמרינן לקמן שומעין
לה משום נער דידה והנאה זו שפיר
מצי למיסר אנפשה, אבל אי אסרה
הנאח יניקתה עליו אין הנדר חל כיון
דמשעבדא ליה.

ור"פ"ז י"ל דהחוס' לא פליגי על מה
שהביא הר"ן בשם צנדרים דנדר
חל אפילו על דבר שאין לו זה הנאה
כלל, אלא שכאן כיון שהיא משועבדת
לבעלה להנקה א"כ א"א לה לנדר
ולאסור מה שמשועבדת לבעלה, ולכן
המציאו החוס' דעכ"פ בהנקה זו יש לה
הנאה וההנאה זו יכולה להדיר שלא
ליהנות, ואין מאכילין לו לאדם דבר
אסור אבל בעלמא ס"ל דחל הנדר
אפילו בלי הנאה, שוב דקדקתי בהג"א
כאן שכתב וז"ל היכא דנדרה ואסרה
עליו אחת מן המלאכות שחייבת לבעלה
אין הנדר חל, אבל אם אסרה על עצמה
הנאח שום מלאכה חל הנדר כגון קונס
הנאה ממה שהחניוק יונק הנדר חל
שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ואין

דאלמיה ע"ש, ולפמ"ש לא מיבעיא
בהחריש לה דלא חל הנדר לכ"ע דכיון
שהיא משועבדת לו לא חיל כלל הנדר,
דהו"ל כאומרת הנאח תשמישי עליך
שכופה ומשמשתו כמבואר לקמן דף
ע"א ע"ז וצנדרים ובכמה מקומות,
וכמ"ש הריטב"א והרשב"א והמאירי
ו"ל, אלא דבשיטת רש"י מספקא להו
כשאמר להדיא מדרינא לך או קיים,
ובש"מ משמע דדעת רש"י דוקא
בהחריש לה ע"ש, עכ"פ בהחריש לה
לכ"ע אינו חל הנדר ודברי המהרש"א
ופנ"י ז"ע, וכבר ראיתי ברשב"ץ
כתובות שחמה עליהם כעין זה.

ולדידן מיהו זמינו להנדיק קושים
מעכ"פ שהקשה מהא דמודר
הנאה זן בניו ובנותיו שזכה לכיון
לקושים הרשב"א, ומי' כתי' מעכ"פ
בשם החכם לחלק בין מניקה מדעת
עצמה ובין היכי דהבעל כופה אותה
ואם היחה רוצה להניק מדעת עצמה
הכ"נ דמותרת גם כאן.

בההובחה מהתוס' דא"א לאסור דבר
שא"ב הנאה

ומערתה צעוהי"ת נראה להבין גם ריש
דברי החוס' שלא יהיו סותרים
ממה שהביא הר"ן בשם צנדרים ע"ז
ע"ב, וכן הביאו המאירי ושאר פוסקים
בשם צנדרים הנ"ל, ועיין ריטב"א
כתובות כאן ובש"מ. ואשר נראה
דהחוס' לעיל ע"א ד"ה קונס כתבו
דשפיר גרסינן שאיני ולא הו' דבר שאין

מעכהד"ק צביאור הדברים.

נשתנו השיעורים

ראיתי להעיר מה שמצאתי לרבינו
הריצ"ש ס' רצ"ה שכתב דמזמן
המשנה עד היום לא נשתנו השעורין של
בני אדם ולא נכפפה קומתן, ושיעור
אדם היום כמו שהי' בזמן הגמ',
ולשואל אמר כמ"ש התשובה מאהבה
על הנוצ"י צדיחותא וזה ללא כקצת
אחרונים שרצו לומר שצנ"א נמי נשתנו,
ול"ע.

אלו דברי אדם מיעוט לעולם אסקופה
הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה
ומתאבק בעפר רגליהם, ידי"נ קשור
באהבתו המתפלל בכל יום פעמים לבד
מצהרים לאריכות ימיו ושנות חיים עדי
יבא אסור בנחשתיים ויקבץ נדחי ישראל
לירושלים ונהי' כולנו חיים.

החותם ברעדה בלב ונפש.

מנשה הקטן

כופה להניק, אלא היא חייבת להשכיר
לו מינקת או יגרשנה בלא כתובה, אע"ג
דכידו הוא להפר לה היא נתנה אלצע
בין שיניה, וכן אם אמרה הנאת תשמיש
קונם עליו יוצא בלא כתובה מהרי"ח
ע"כ, והוא נראה כס"ד כמ"ש דהתוס'
חפשו בחר אופן שיחול הנדר שהיא
אינה משועבדת לו אבל לא דקדקו דוקא
שצריך הנאה, אלא שכאן אי אפשר
באופן אחר לשיטתייהו כנלפענ"ד.

ובזה י"ל נמי מה שיש לכאורה
להקשות דהרמב"ם פכ"א מה'
אישות פי' הא דשומעין לה משום זער
דידה דהיינו זער פרישת הולד, וא"כ
גם בזה שייך לה הנאה בהנקה, ולכן
הביאו עוד רא"י מפ' ר"א דמילה
דאמרינן דבן שמונה חי אמו שוחה עליו
ומניקתו מפני הסכנה אלמא שיש לה
הנאה בהנקה והנאה זו שפיר מציא
למיסר על נפשה, אבל אי אסרה הנאת
יניקתיה עליו אין הנדר חל כיון
דמשעבדא ליה, כנלפענ"ד צביאור דברי
התוס', ואשמח מאד לשמוע אם יסכים

בענין אי מותר לכהן לזרוע תרומה טהורה שלו

משמע מכל זה דעל תרומה טהורה ציד כהן (דלית זה חשש גזל מת"כ (מתנות-כהונה) ולא משום חקלה טהורה היא שהרי ראוי להשתמש בה עכשיו) אין שום מקום לגזור על הגדו"ת, ומשמע מזה לכאורה שאין שום איסור בזריעת תרומה, וז"ע דלכאוף פשוט שאסור לזרוע תרומה, דתן בשביעית פ"ח דשביעית ניחנה לאכילה ושמי' כו' וכן בתרומה, דמשמע מזה דמלבד אכילה ושמי' וסיכה אסור, (וגם כי אכילת תרומה היא מ"ע דמבואר בפסחים דע"ז דה"י אוכל בתרומה ונודע לו שהוא צ"ג צ"ח טעה בדבר מזה, ויש לפלפל וקצרות), ולכאוף חימא לומר שכהן מותר לזרוע תרומה טהורה שלו וז"ע.

באמת אין הדברים שזמכתי הנה מסודרים כהוגן רק כמבולבלין ומלא מחקים כי קשה לי מאד להתאמן לכבודו כהוגן וכראוי.

ויסלח לי הוד כבוד הדרת גאונו שליט"א.

בעה"י, מוצאי ר"ה דשנת תשמ"ג הבן יקיר לי אפרים לפ"ג.

לפאר כבוד הגאון הגדול פאר הדור מאדירי המשיבים שבדור וכו' וכו' הגר"מ קליין שליט"א ויתברך הדר"ג עם כל הנלוים אתו עמו בגמר חתימה טובה וכט"ס,

אחדש"ב הדר"ג, הנני מאשר שקבלתי לפני כמה שבועות מכתב הדר"ג, באמת מלד היושר הי' נרין להשיב מיד . . .

והנני דו"ש באמת ובתמים וחותר מעין הפתיחה בכרכת גמח"ט להדר"ג שליט"א ולכל אשר אתו המצפה לרחמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

שבת די"ז ע"ז מ"ט גזרו גידולי תרומה, ומפרש ר"ת גזירה משום תרומה טהורה ציד ישראל אולי לא יתן לכהן ויקחנה לזריעה, ורצא מפרש גזירה משום תרומה טמאה ציד כהן שניחנה לזריעה ורצא לידי חקלה,

בענין הנ"ל

אין שום מקום לגזור על הגדו"ת, ומשמע מזה שאין הוא איסור בזריעת תרומה, ונ"ע ללכאורה פשוט שאסור לזרוע תרומה דחנן בשביעית פ"ח דשביעית ניתנה לאכילה ולשחי' כו' וכן בתרומה, משמע מזה דמלבד אכילה ושחי' וסיכה אסור (וגם כי אכילת תרומה היא מצות עשה כדמבואר בפסחים דע"ז דהי' אוכל בתרומה ונודע שהוא ב"ג ב"ח טעה בדבר מצוה, יש לפלפל וקארחי) ולכאורה תימא לומר שכהן מותר לזרוע תרומה טהורה שלו ונ"ע, עכל"ק.

אסור לזרוע תרומה טהורה

ובבבאן ואילך דברי החלמיד, וראשונה מה שכתב הרדג"ק שאסור לזרוע תרומה טהורה מהא דשביעית לאכילה ניתנה וכן בתרומה, פשוט כי תורת אמת הנחונה בסיני צפיהו, דאסור לזרוע תרומה טהורה, ובירושלמי פ"ט ה"א דתרומות הזורע תרומה שוגג יופך ומזיד יקיים פי' הפ"מ יופך יהפך את הזרע כדי שלא יצמח, ובגמ' הזורע תרומה שוגג יופך כו' לא מסתברא דלא חילופין פי' וכי לא מסתברא להיפוך דמזיד ליקנס שיפוך בשוגג יקיים ומשני

ה' לסדר צדיק תמים התשמ"ג בני" יצו"א.

ישאו הרים וגבעות שלום וברכה וחיים ארוכים אל הוד כ"ק רב הרבנים גאון הגאונים ציס"ע דמטמירין גלין ליה פ"ה אין דורו דור יתום רשכבה"ג כקש"ת מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמח"ס קהלות יעקב בכל מקצועות התורה.

אחדשבהדרג"ק בהכנעה גמורה וצאהצת אמת.

יקרית מכחצו ככתי"ק ידיו גלילי זהב והי' לשמחת יו"ט והמענגתי זו כמקבל פני המלך מאן מלכי רבנן מעכג"ק, ותגדל שמחתי בראותי אשר מלאחי חן צעירי מעכג"ק לשלוח לי מפרי עטו קושיא גדולה בגמ' שבת י"ז ע"ז דמ"ט גזרו דגידולי תרומה תרומה ומפרש ר"ח משום תרומה טהורה ציד ישראל אולי לא יתנה לכהן ויקחנה לזריעה ורבא אמר גזירה משום תרומה טמאה ציד כהן שינחה לזריעה ויכולין לבא לידי תקלה, ודייק הדרג"ק דמשמע מזה דעל תרומה טהורה ציד כהן (דלית בה חשש גזל מת"כ ולא משום תקלה שהרי יכול להשתמש בה עכשיו)

מנות עשה, שכל אכילת קדשים מנות עשה היא, ובמקום עשה העמידו דבריהם ע"כ, הרי מפורש מדברי הרמב"ם דאכילת תרומה היא מ"ע, וכ"כ הרע"ב שם ועיין חו"ט, ועיין פסחים ס"ט ע"א, עכ"פ פשוט דאכילת תרומה היא מ"ע לפי זה, וכמ"ש מעכהדרג"ק.

אמאי חששו שיזרע תרומה בטמאה הא מצותה בשריפה

אלא דגדולה מזו מצינו לרבותינו האחרונים שהקשו דתרומה טמאה נמי למ"ד שהיא בשרפה מן התורה וכל הנשרפים לא יקברו, היאך מותר לזרוע אפילו בלי גזירה ותקנתא זו למה, ועיין רשב"א שבת כ"ה ד"ה כשם שמצוה לשרוף את הקדשים כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת פרש"י כי היכי דלא לימי צה לידי תקלה, ולדבריו לאו דוקא שריפה אלא כל איבוד, והקשו עליו בחוס' דבשלהי תרומה קחני תרומה טמאה גבי אלו הן הנשרפין, וקחני הנשרפין לא יקברו ומסיק דתרומה טמאה בשריפה דוקא, ומספקא אי דאורייתא או דרבנן, ולחי' שהוא דאורייתא ודאי קשה, והמאירי שבת כ"ד נמי כתב שתרומה מלכותה בשרפה דכתיב כשם שמצוה לשרוף קדשים פסולים כך מצוה לשרוף תרומה שאף היא נקראת קדושה, ומכאן כתבו המפרשי' שאין צינור אלא שריפה ע"ש.

קנסו בו שמבטל שדהו אגב תרומה זהו הקנס שחלה שדהו כולה תרומה ע"ש, וברמב"ם פי"א מה"מ מבואר מיהו דאסור לזרוע תרומה והר"ש שם פי' ואע"פ שגג בו החמירו בו צמה שלא נזהר והחמירו בו יותר מבמזיד ע"ש, עכ"פ מבואר דאסור לזרוע וקנסוהו אפילו בשוגג להפך.

אכילת תרומה מ"ע הוא

גם מה שכתב כהדרג"ק דאכילת תרומה מ"ע, לכאורה ג"כ הדבר פשוט, ועיין רמב"ן פט"ו מהל' תרומות הכ"ב כל האוכל תרומה מצרך ברכת אותו מכלל ואח"כ מצרך אשקב"ו של אהרן וזונו לאכול תרומה, וכתב הכ"מ מאחר שאכילת תרומה מצוה פשיטא שיצרך עליה, אלא שהרדב"י שם כתב וז"ל ואין אכילת תרומה מ"ע כאכילת קדשים לפיכך אמאי מצרך עליה וכו', משמע דס"ל דליכא מ"ע באכילת תרומה, וכבר ראיתי לרבינו הל"ח ביצה י"ט שמספקא ליה אי יש באכילת תרומה מ"ע, ועיין סה"מ להרמב"ם מצוה פ"ט הוא מצוה הכהנים לאכול קדשים וכו' וכן גם תרומה הוא אכילתה נגדרת אחר המצוה וכו' והאוכל אותם עושה מצוה ע"כ. שוב האיר ה' עיני מדברי הרמב"ם בפיה"מ פי"ח דאהלות מ"ד ומודים ב"ש וב"ה וכו' וכתב הרמב"ם ז"ל ומודים וכו' וכן אם נכנס לבית הפרס כבר נטמא לתרומה וכו', אבל אכילת תרומה הנה אין בה זולת

בתרומה טמאה ציד כהן, וכמ"ש אלא גזירה משום תרומה טמאה ציד כהן, וא"כ אפילו לשיטתו אכתי מאי שייך גזירה כיון דביד כהן א"א למיתשל ומייב בשריפה מדאורייתא, אמאי גזרו משום תקלה והדרא קושיא לדוכתי, וז"ע.

תרומה טמאה שזרעה אי פקע ממנה המומאה

עוד ראיתי למרן ז"ל בחידושו והשפ"א ז"ל דהא דטומאה טמאה בשריפה ז"ל דהיינו דרך ביעור דוקא, אבל דרך זריעה כיון דקיי"ל פסחים ל"ד שחילי תרומה כיון ששחלן נטהרו דפרח שם טומאה מינה לא הו' ביטול מ"ע דדוקא תרומה טמאה מצוה לשרוף אבל לא כשעשאן תרומה טהורה וטהורה אינה מצוה לשרוף ע"ש. ולכאורה ה"י זה ג"כ במחלוקת שנוי' אם התרומה לאחר שזרעה פקעה שם תרומה מינה ונעשית חולין כמבואר במאירי א"כ אכתי תקשה דאסור להפקיע ממנה שם תרומה ולעשותה חולין, וכ"כ בשם גדולי המחזרים שהם כחולין ונפקעה מהם שם תרומה ושם טומאה, וגדולה מזו דא"כ ודאי שאסור להפסיד התרומה ולהפקיע ממנה שם תרומה, אבל למ"ד שנשאר עליה שם תרומה רק שנטהרה אחי שפיר דתרומה טמאה בשריפה ולא בתרומה טמאה שנטהרה ע"י זריעה.

איברא דגם אי נסכים דנטהרה ונשארה תרומה טהורה, אכתי יש לעיין דכיון שנעשה תרומה לאחר

אי חיישי' לחצי שיעור בתרומה טמאה וראיתי בשו"ת מהר"י (אסאד) יו"ד סי' שנ"צ שהביא קושיא זו בשם הרה"צ ר' מיכל קינע בספרו שלמי נדבה על חוס' שבת, לחי' דת"ט כשרים מדאורייתא ל"ל לגמ' לומר הטעם משום תקלה וחי' המהרי"א דנ"מ בחי' שיעור דלא הו' מצותו בשריפה מדאורייתא רק משום תקלה מדרבנן אסור להשהותה, ולפענ"ד ה"י זה ז"ע לפמ"ש החוס' שבת שם כ"ה דמשום ריוח פורתא לא משהו גביה תרומה טמאה, וא"כ כ"ש אי נימא דעיקר תקנה הייתה בשביל פחות מכשיעור חצי זית, ודאי בשביל ריוח פורתא של חצי שיעור לא משהו גביה, ולא ה"י להו' לרבנן לגזור בשביל חצי שיעור, וודאי כי מילתא דלא שכיחה הוא, וכ"ש דלפענ"ד הא דפחות מכשיעור לא צעי שריפה היינו בנשאר לו פחות מכשיעור לשיעור שלם וזה ודאי אסור, וכה"ג ודאי מילתא דלא שכיחא דכיון שנחתיב בשריפה על שיעור שלם לא שכיח שיסאר ע"פ סיבה חצי שיעור שלא שרף.

עוד חי' שם לפמ"ש מהר"ם מינ"ץ בתשובה סי' ה' דתרומה טמאה אינו עומד לישרף כיון דיכול למיתשל עליה, א"כ י"ל דוקא בדאחי ליד כהן דאורייתא בשריפה ולק"מ עכ"ל. ולא זכיתי להצין דבריו שהרי בגמ' אמרו דהגזירה הייתה משום דלא ליחי תקלה

זריעה א"כ שוב חזר עלה איסור של איבוד תרומה טהורה ואסור לזרעה, ונמצא הקושיא תורת חלילה דתרומה טמאה נשריפה מה תאמר דכיון שיעשנה טהורה ע"י זריעה אינה נשריפה דוקא ומוחר לזרעה, א"כ נעשית תרומה טהורה ותרומה טהורה אסור לזרעה, וז"ע.

החשש שיחוס על התרומה הטמאה ויזרענה

ומה שנלפענ"ד לולי דמסתפינא בדיוק לשון רש"י במילתין ח"ל משום תרומה טמאה ציד כהן שאסורה באכילה וצא לזרעה וכו', ולכאורה מאי בעי רש"י בהאי שאסורה באכילה ואטו עד השתא לא ירעינן דתרומה טמאה אסורה באכילה, ונראה דרש"י ז"ל במחקק לשונו צא לישב דלא תקשה מ"ש תרומה טמאה ולא תרומה טהורה, וע"ז כתב שאסורה באכילה וצא לזרעה כלומר תרומה טהורה כיון שמוחר ומצוה לאכילה ודאי לא יזרענה אלא יאכלנה כדין תרומה בקודש אבל תרומה טמאה שאסורה באכילה חיישינן דילמא יחוס עליה ולא ירצה לשרפה וצא לזרעה וצא לידי חקלה, ולכן גזרו טומאה עליה וממילא לא ישהה לזרעה. וי"ל קצת דכמו שמצינו בכהנים שנחשדו להטיל מום בצבורות ולא היו נאמנים עליהם הכ"נ חששו לענין תרומה טמאה.

שוב דקדקתי לרצינו המאירי שכתב ה"ל שכתב ח"ל גדולי ר"ל שזרע זרעונים של תרומה בדבר שזרעה כלה כו' ולא מגזרת תרומה טהורה ציד ישראל כו' אלא משום תרומה גדולה טמאה ציד כהן שעומדת לשריפה שאינה ראויה לו אף כימי טומאתו וטמא יזרענה להפקיע טומאתה ולעשותה חולין שהכל מופקע מן הדין ממנה ר"ל הן שם טומאה הן שם תרומה ומחוך כך גזרו שתהא בחזקתה לתרומה ולטומאה וכו'.

הגה ביאר לן ז"ל דהטעם דהגזירה משום תרומה טמאה ציד כהן שאינה ראויה לו אף כימי טומאתו חיישינן שמא יזרענה להפקיע טומאתה ולעשותה חולין וכו', וא"כ הדגיש בזה בתרומה טמאה כיון שאינה ראויה לו כלל חיישינן שמא יזרענה, אבל בטהורה דראויה לו עכ"פ כימי טהרתו ומצוה לאכלה לא גזרו עליה שיעבור ויבטל מצות אכילת תרומה ושמירתה וזרקנה, ושמעינן דאם הי' התרומה ראויה לו עכ"פ כימי טומאתו נמי לא היו גוזרין, דודאי לא הי' עושה איסור לזרעה ולהפקיע קדושת תרומה ממנה אם הי' לו עצה אחרת, וזה לכאורה דלא כח"ס והשפ"א, וז"ע.

ומיהו נראה לפ"ז נחזוקה ראיתנו מדברי רש"י דעל תרומה טהורה לא גזרו לא משום שמוחר לזרעה אלא

שלא חששו שזרענה מין שמצוה לאכלה
ואסור להשחיתה או לאצדה. ומאד
אשמח אם מעכ"ק יסוס עין עיונו עלי
דברינו ושיצ לנו דבר ה' זו הלכה
ברורה ואענדה עטרה על ראשי.

בזה הנני תלמיד הקטן דסגידנא מקמי'
דיקר אורייתא, אסקופה הנדרסת לפני
לומדי תורת השם לשמה קשור באהבתו
בלב ונפש.

מנשה הקטן

מערכה י"ג

בענין נכרי שגזל פמשו"פ ובמסתעף וברין מי איבא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור

ומהלה שזכה וזיכה את הרצים, אשרי הדור שמעכ"ק הדר"ג שליט"א שוכן צמחוני, ויקבל נא ברכתי ברכת הדיוט י"ר שזכה עוד לחת לנו מפרי עטו בעמו עוד ינוצ צשיצה דשן ורענן לדיק כחמר יפרח שחול צצית ה' להגיד כי ישר ה' עדי יצא ינון ולו יקחה עמים ומלאה הארץ דעה וחי יעקב לעולם וישראל עושה חיל לעדי עד א"ס.

ורק הערה אחת מה שעלמה צידי בליקוטים חלק ד' סי' י"ז* דן בענין גזל פמשו"פ שפסק הרמב"ם בפ"א מה"ג דאוסר לגזול כ"ש ד"ח, והמ"מ ביאר טעמו משום דקיי"ל ח"ש אסור מה"ח כמ"ש סנהדרין נ"ז, והלח"מ שם הקשה מסוגיא דסנהדרין

ב' בשבת לסדר ויחי יעקב התש"ל בני"י יצו"א.

שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא ה"ה רב הרבנים גאון הגאונים מידי באר יעקב משם רועה תורה לכל ישראל תורת ה' תמימה, ברורה ופרושה דלית בה תיובתא, ציס"ע רבשכבה"ג קברניטא דספינא שר התורה והיראה כ"ק הדרג"ח מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בני ברק.

אחדשכ"ק מרן שליט"א ציראח הכבוד ואהבת נפש.

נתמלא הציח אורה צהופיע לן חורח מעכ"ק ספרי קהלות יעקב ח"י חלקים, חי חי יודוך על כל ברכה

הדברים מובאים שם, ולחיבת הקודש בהיות שבין הרבנים מובאים אף דברי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בהגדת "אחד מגאוני הדור שליט"א, הבאנום בזה

בענין גזל פחות משו"פ

הרמב"ם ז"ל רש הלכות גזלה פסק דאסור לגזול כל שהוא דבר חורה, והמ"מ רש הלכ' גנבה מנאר טעמו דהא קיי"ל דחצי שיעור אסור מן המורה ועי' מ"מ כאן, וכ"כ הסמ"ג, לאחן קני"ו דאסור לגזול כ"ש [היינו אפי' פחות משו"פ] וכ"כ החנוך מניה רל"ז דאסור לגזול כ"ש דין חל"ש.

והלח"מ הקשה מסנהדרין דנ"ט א' דאמרין מי איכא מידי לישאל שר ולנ"ג אסור ופרימין והר פחות משה פרוטה (דלישראל שר ולנכרי אסור) ומשני הם משום דלאו בני מחילה נינהו ע"ש, והשאל להרמב"ם ז"ל מאי פרימין מגול פחות משו"פ לישאל שר הא גול פחות משו"פ גם לישאל אסור ואע"פ לישאל ליכא לאו גמור רק אסורא בעלמא והנ"ג נהרג על גול פחות משו"פ מ"מ כבר ליכא לממר בזה מי איכא מידי כו' דהא גם בשה פרוטה ליכא ישראל מלקות דהי לאו הניחק לעשה או לאו הניחן למשלומים ואילו ב"ג נהרג, וכעין מה שכתבו החוס' חולין דל"ג א' ע"ש, ועי' לח"מ כאן, ובאמת ממקומו הוא מוכח דכל לישאל אסור, אפילו באסור חזי שיעור בלבד, כבר ליכא למפרך מי איכא מידי וכו' דהא בכל בשר מן החי, הנ"ג נהרג על כל שהוא, (דהא לא נאמרו שיעורין לב"ג) והישאל אינו אסור בו אלא באסור חזי שיעור אע"כ דכל שגם לישאל אסור אפי' באסור קל של חז"ש כבר ליכא למפרך מי איכא מידי וכו', והשאל להרמב"ם ז"ל דגול פחות מש"פ אסור לישאל מדאורייתא מדין חז"ש מאי מקשה הגמ' והר פחות מש"פ לישאל שר וע"ש בלח"מ שנדחק מאוד בזה.

והנה דברי הרמב"ם ז"ל ודעמי' מקור מקומן טהור מסוגיא דסנהדרין דנ"ו, דמימי הגמרא ברייתא. דמיני לפרוש חיובא דשבע מלות שבני נח מחהרים עלי' ואחד מהם הוא על הגול וקמני הברייתא "על הגול" (כ"ד) גנב וגול וכן יפת תואר וכן כיוצא בהן וכו' נכרי בנכרי ונכרי ישראל אסור ישראל בנכרי מותר וכו' כיוצא בו דגול (דמשמע שאינו גול גמור אלא כיו"ב) מאי היא כו' אלא אר"פ לא נזכרה אלא לפחות משו"פ ואהא חזי דנכרי בנכרי ונכרי ישראל אסור ישראל בנכרי מותר, ומשמע בזהא דעכ"פ ישראל ישראל אסור גול פחות משו"פ מדלא מחיר אלא ישראל בנכרי, (ומיירי מאסורא דאורייתא דהא קמני דנכרים אסורין וגבי נכרים לא שייך אסורין דרבנן) ומכאן הוא שורש דברי הפוסקים ז"ל שאסור לגזול כל שהוא דין חורה (ואע"פ דבגמרא דחין חירוצא דר"פ היינו שאין להעמיד דברים אלו ככוונת הברייתא (משום דגבי נכרי הי' פמשו"פ גול מעליא ולא רק כיו"ב ע"ש) אבל הדינים המתבארים מדברי ר"פ ודאי סבר ר"פ דדינא הכי ופסקו הפוסקים ז"ל כר"פ, אלא דקשה על זה מסוגיא דנ"ט דמשמע לישאל שר פחות משו"פ וגמלא דהסוגיות סותרות זו"ז והלח"מ נדחק מאוד בזה.

והנה אחד מגאונים הדור שלט"א כתב אלי שרבינו הגר"א ז"ל מתוך קושיה הלח"מ והוא בחו"מ סימן שמ"ח דעל מה שפסק הש"ע שם שאסור לגנוב אפי' כ"ש כ' שם סק"א ח"ל עי' רש"י סנהדרין נ"ו ד"ה זערא וכו' ואע"ג ששם נ"ט א' אמרין והר פחות משו"פ (דלישראל שר) וכו' היינו להשנון ובחנם דחק עצמו בלח"מ עכ"ל, וביאור דבריו ז"ל הוא דהסוגיא דנ"ו דמחבאר ישראל מישאל אסור לגזול אפי' פחות משו"פ מיירי לענין למחילה דזה ודאי אסור ככל דין חזי שיעור, והא דמשמע בדנ"ט דפחות משו"פ שר לישאל היינו שדעבד אם גול אינו חייב להחזירו ומותר לישראל להשתמש בזה דהא בחר הכי מחיל ל"י כדאמר' לעיל, ולפ"ז כמובן לק"מ לפסק הרמב"ם ז"ל ודעמי' (שאסור לגזול כ"ש) ואין שום סתירה מדנ"ט דשם מיירי לענין דעבד שא"ל השבת הגולה כנ"ל, וכחב לי הגאון הנ"ל שכ"כ יד רמה על סנהדרין אלא שדחאה.

ואלא דברי הרמ"ה ז"ל באותו דבור ח"ל היד רמה על סוגיא זו דדק נ"ט דד"ה ומקשינן (והוא אחר ד"ה אחר מר לב"ג ולא נישנית דיני וכו') ע"ש שכתב ואקשינן חו והר פחות משו"פ לישאל שר משום גול כו' ומשמע דלא סבירא לן דר"פ (היינו ההיא דדק נ"ו הנ"ל) דסבר לאוקמי כיו"ב דגול בפחות משו"פ ודמי עליה ישראל ישראל אסור (משמע שכן הי' גירסתו בזהא דהאי ברייתא דדק נ"ו, ולגירסתיו אין זה בזהא אלא הכי מוכח בזהא מדקמני ישראל בנכרי מותר ומשמע בזהא דישאל ישראל ישראל אסור), הכלל דהרמ"ה ז"ל כתב לתוך הסתירה שבין דנ"ו לדנ"ט דבאמת הסוגיות פליגי בהכי אי אסור לישאל גול בפחות משו"פ, (רש לומר דאולי שייכא בפלוגתא דר"י ור"ל אי ח"ש אסור מה"מ או מדרבנן).

דף נ"ט א' דאמרינן מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"ג אסור ופריך והרי פמשו"פ (דלישראל שרי ולב"ג אסור) ומשני החם משום דלאו בני מחילה נינהו, והשחא להרמב"ם מאי פריך מגול פמשו"פ דלישראל שרי הא לישראל נמי אסור ד"מ להרמב"ם ז"ל, והלח"מ דחק מאד ליישב.

וב"ק לאחר ביאור הדברים כתב לאמר, דבאמת סוגיות אלו צריכות ביאור

עוד כתב הרמ"ה ז"ל ח"ל ואי בעי חימא אפי"ת כר"פ (דישראל בישראל אסור בגול פחות משו"פ) החם קא מיירי לבחילה והכא קא מיירי בדיעבד דאי גול ל"י פחות משו"פ אי הגולן ישראל הוא שרי לאחזוקי ב"י ואי כותי הוא אסור לאחזוקי ב"י (וה"ו ממש כדברי הגר"א ז"ל דההיא דנ"ט מיירי לענין בדיעבד כשכבר גול דישראל שרי לאחזוקי ב"י משום שכבר נמחל לו, וגולן נכרי אסור לאחזוקי ב"י דליכא מחילה (דלגבי מי שמקפיד על הפמשו"פ כגון נכרי גם הישראל מקפיד בו ואינו מוחל לו שכל המדקדק מדקדקים עמו כן ביאר הרמ"ה ז"ל שם להלן) ואהא השיב הרמ"ה ז"ל מיהא פשעא דשמעחא (דנ"ט) לא משמע אלא לבחילה ומו דאיעבד ככותי מנלן דאסור והיכן הזהיר בני נח להשיב את הגזילה וכי' עכ"ל ורז"ל שאפי' בגזילה שו"פ מנלן שבדיעבד חייב הנכרי להחזיר הגזילה והרי קרא דוהשיב את הגזילה לישראל נאמר ולא לנכרי).

ובסובין שע"פ דברי הרמ"ה ז"ל נסחר חירון הגר"א ז"ל שכבת דהסוגיא דנ"ט מיירי לענין לאחזוקי ב"י אחר שגול דלישראל שרי כיון שכבר נמחל לו ולנכרי אסור, דהא גם לנכרי אין לחייב להחזיר כיון דליח' במצות והשיב, אכן באמת פלוגתא דקמאי הוא דבהא דאמרינן בעירובין דס"ב דב"ג נהרג על פחות משו"פ ולא ניתן להשבות פירש"י ז"ל שאינו מחייב בהשבת הגזילה דקרא דוהשיב את הגזילה לישראל נאמר, והחוס' כתבו דגולן נכרי ודאי חייב להחזיר אפי' פחות משו"פ כיון דבעלים קפדי ע"ש ודברי הרמ"ה ז"ל כשיטת רש"י ז"ל, ודברי הגר"א ז"ל הם כשיטת החוס'.

ונראה לבאר הא דלשיטת החוס' באמת חייב הנכרי להחזיר והלא אינו מצווה במצות והשיב את הגזילה דהנה גול דנעטויה עלי' נכרי כולל הרבה יותר מאזהרת גול שבני ישראל דהא נכרי שיחד שפחה לעבדו וכו' עלי' חייב משום גול כמבואר בגמ' ובישראל כה"ג אינו חייב משום גול וכן נכרי שעוסק בחורה חייב משום גול שנא' לנו מורשה ולא להם ע"י רש דנ"ט. ובישראל כל כה"ג אין בו ענין גול כלל ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ט ממלכס ה"ט ב"ג חייב על הגול כו' משא"כ בישראל עכ"ל וכן לעיל בה"ד ב"ג שנהג כו' משא"כ בישראל עכ"ל וכן לעיל בה"ד ב"ג שנהג כו' משא"כ בישראל עכ"ל. היינו דגבי נכרים כל מה שיש בו דגול גולה היא אע"פ שלגבי ישראל אינו ממש באזהרת גול וכן ראייה כל מה שמביא לידי מיתה מקרי ראייה אפי' ע"י גרמא וכיו"צ שלגבי ישראל לא נחשב רוצח ממש, וחייב בנכרי גם כשעשה ע"י שליח, וא"כ יש לצדד דלגבי נכרי לא רק ברגע הראשון (כשחוטף) נקרא גול, אלא כל רגע ורגע שחוסם בה נגד רצון הצעלים נדון כבחל עכשיו וממילא אע"פ שעל גזילה העבר אין בו מצוה והשיב, מ"מ חייב להשיב כדי להמנע מגזילה דעכשיו כנ"ל.

ופרש"י דישאל בישאל נמי אסור ומיעבר לא עבר דכתיב לא חגזול והשיב את הגזילה אחידי דהשבון קרי גזל ואידך לא ע"ש. ולדידהו ליכא לשנות כמ"ס כגהדר"ק שליט"א, ובפרט לרש"י דנראה דבריו סותרים להדיא ועכ"פ לדידהו אכתי נריך ביאור. ועיין שו"מ חנינא ח"ג סי' מ"ה שהביא סמירה זו מדברי רש"י והאריך שם.

האיסור ביה"ת משום גזל או איסור אישות שבה

עוד יש להעיר דבגמ' שם לעיל מיני' פריך והרי יפת תואר ומשני החם משום דלאו בני כבוש ניהו, וראיתי ביד רמ"ה שפירש והא יפ"ת דלישראל שריא וליכא משום גזל ולכתי אסור משום גזל כדאמרינן באידך ברייתא וכן לעיל (נ"ז ע"א) יפ"ת כותי בכותי וכותי בישראל אסור וישאל בכותי מותר, ומקרא נמי שמעת לה דכיון דפשטינן דגזל איחסר לב"נ ואיחסר נמי לישראל הרי יפת תואר בכלל גזל, ישראל בכותי דאפקא קרא ליפ"ת להיתר שריא, כותי דלא אישתריא ליה אכתי באיסורה קיימא, ומפרקינן דהתם משום דלאו בני כבוש ניהו, כלומר האי דשריא לישראל ואסירא לכותי לאו משום קדושה יחירה דאיכא בכותי הוא, אלא משום דלכותי הוא גזל לישראל לאו הוא גזל כלל דממונא דנפשיה, ע"כ. והנראה דביפ"ת נמי משום איסור גזל הוא דנגעי ולא מצד איסור אישות שבה, ועיין ריב"א עה"ת

פמשו"פ מותר ועכו"ם אסור דזה ודאי אינו וכמ"ס להדיא בדף נ"ז, אלא לענין דין ממון וה"פ והרי פחות משו"פ דלישראל לאו ממונא הוא לענין נזיקין ולענין דינין שאין צ"ד נזקין על פמשו"פ ולענין קנינים דפמשו"פ אינו קונה בישראל כמבואר בקדושין י"ג, ואלו גבי נכרי פמשו"פ דין ממון ליה וב"ד שלהם נזקקים עליו וקונה בפמשו"פ כמבואר בעירובין ס"ב, וע"ז משני דהטעם דלישראל לא הו"ל דין ממון דבני מחילה ניהו על פמשו"פ אבל נכרים לאו בני מחילה ניהו לכך הו"ל אלא פמשו"פ דין ממון, עכ"לג"ק בקינור.

שיטת הראשונים דגזל פחות משו"פ אסור

וברי להשמעשע דדברי כ"ק שליט"א אמרתי להעיר קצת, ראשונה נראה להעיר דדעת הרמב"ם בזה היא דעת הרבה ראשונים הסמ"ג לאוין קנ"ז והחינוך פ' קדושים רל"ז כתב ח"ל מדיני המלוה מ"ס שאסור דאורייתא לגזול אפילו כ"ס, אבל לאו דלא חגזול אינו חל אלא בשו"פ כי המורה לא תחייב אלא בדבר שהוא ממון ופמשו"פ אינו נקרא ממון, אבל מ"מ אסור הוא ד"מ כמו ח"ס שאין לוקין עליו והוא איסור דאורייתא, וכן נראה מדברי הטור ח"מ סי' שמ"ח ובש"ע שם, וכ' הב"ח שהוא מגמ' סנהדרין נ"ז דאמר ר"פ לא נזרכה אלא לפמשו"פ וכו',

פ' תנא אשת אפי' א"א, חימא דמאשת רעהו נפקא פרט לאשת עכו"ם וחירץ הר"ר אליקים כדאמרין בסנהדרין גזל דמאי אילימא גזל דיפת תואר וקרי גזל שגזל את אשתו, ועיין רש"י סנהדרין נ"ז וכן יפ"ת שגחלין את אשתו במלחמה, ובמהר"ן שם, ולפוס ריהטא נראה דשחי הקוסיות דיפ"ת ודפמסו"פ הם מטעם גזל.

דעת הרמב"ם בסוגיא דמי איכא מידי וכו'

איברא דניד רמ"ה הנ"ל באמת כבר הרגיש בקושיה הלח"מ וקושיה כגהדר"ק דסוגיות אלו סתראי נינהו ח"ל, ומקשינן תו והרי פחות משו"פ דלישראל שרי משום גזל דבר דמחילה הוא ולכוחי אסור, ומשמע דלא ס"ל כרב פפא (שם נ"ז) דסבר לאוקמי כיוצא בו דגזל בפמסו"פ וחגי עלה ישראל צישראל אסור, הרי דכבר הרגיש בסחירה זו ומתוך כך רצה לפרש דבאמת הני סוגיות פליגי אהדדי, והגם שרצה לפרש שם עוד ואי בעית אימא אפי' חימא כר"פ החס קא מיירי לכחילה והכא קא מיירי דיעבד דאי גזל ליה פמסו"פ אי הגולן ישראל הוא שרי לאחזוקי ביה ואי כוחי הוא אסיר ליה לאחזוקי ביה, מיהו דחה לעצמו פירוש זה דלא מצינו בעכו"ם דין דיעבד או לכחילה וגם לא הוהירו ב"נ להשיב את הגזילה, וגם פשטא דשמעתא משמע לכחילה ולא דיעבד. והנה

הלח"מ בעצמו רצה לדחות דסוגיות חלוקות זו על זו אלא דלא עלתה לו ארוכה לשיטת הרמב"ם ו"ל דפסק כר"פ, ולפענ"ד אי משום הא ה"א אפשר לדחות דבאמת קי"ל כר"פ וכסוגיא דדף נ"ז והאי סוגיא דמי איכא מידי לא פסק הרמב"ם ו"ל שהרי בפ"ט מהל' מלכים ה"ג כתב כל שאסור על ישראל משום אצמיה"ח אסור על ב"נ ויש שב"נ חייבין ולא ישראל וכו' ואבר וצער הפורשין מן המפרנסת אע"פ ששחט בה ישראל שני סימנין הרי זה אסור לב"נ משום אצמיה"ח והקשה הרשב"א ושאר ראשונים עליו, ועיין לח"מ שהקשה מגמ' סנהדרין נ"ט כאן ומה שדחק לישבו.

והנה בגמ' חולין ל"ג אמר ר' אחא ר' ש"מ מדר"ל מומנין ישראל על בני מעים ואין מומנין עו"כ על בני מעים, מ"ט ישראל דבשחיטה חליא מילתא כיון דאיכא שחיטה מעלייתא אישחרי להו, עו"כ דבנחירה סגי להו ובמיחה חליא מילתא כאצמיה"ח דמי, אמר רב פפא הוה יתיבנא קמיה דראחב"י ובעי דאימא ליה מי איכא מידי דלישראל שרי ולעו"כ אסור ולא אמרי ליה דאמינא הא טעמא קאמר, ועיין חוס' שם ובלב אר"י חולין הנ"ל, והנראה עכ"פ דר"פ חזר בו מלהקשות מסוגיא דמי איכא מידי לראחב"י כיון דטעמא קאמר, א"כ י"ל דר"פ לשיטתיה לא ס"ל באמת קושיא זו שהקשו שם לראחב"י משום מי איכא

מידי ועוד, א"כ כיון דהרמב"ם פסק כר"פ בגזל דפמסו"פ א"כ לא קשה ללא פסק הא אידך דר"פ דהא ר"פ טעמא קאמר.

קו' הגמ' ביפ"ת דאסור משום גזל

וראיתי בחמרא וחי שיטה לסנהדרין שהביא דברי הרמ"ה הנ"ל בסחירת הסוגיות וחירן ללא ס"ל כר"פ, ותמה דאיך לא הרגיש מהא דיפת תואר, ובאמת כי היד רמ"ה הרגיש גם מהא דיפת תואר כמ"ש לעיל, אלא שהשיטה לא ראה דברי היד רמ"ה רק ממה שהביאו לו בשמו, ולכן חמה עליו, אבל באמת אין כאן חמיהה כלל. ובדברי הרמ"ה יש לישב נמי קושית מהרש"א סנהדרין הנ"ל שהקשה דהא יפ"ת ישראל בישראל נמי אסור כדלעיל ואי משום דשרי ישראל לנכרי ונכרי נכרי אמאי לא תקשי ליה מגזל גופיה דשרי לעיל ישראל נכרי ונכרי נכרי אסור וי"ל דהך סוגיא אחיא למ"ד גזל נכרי אסור ונ"ע עכ"ל, אמנם לפי פירוש היד רמ"ה והר"ן הרי באמת ביפ"ת הקושיא מגזל הוא ולא מיפ"ת לבד, ונ"ע.

דין השבון בגזל פחמסו"פ בעכו"ם

ובצאתי לרבינו הגדול הגר"א ז"ל בח"מ סי' שמ"ח אות א' שחירץ קושית הלח"מ דנדף נ"ט דפריך והרי פחות משו"פ וכו' היינו להשבון, ובחנם דחק עצמו הלח"מ ז"ל עכ"ל,

ואני ברי' הקלה לא זכיתי להבין כוונתו וי"ל דנראה לכאורה כוונתו דנדף נ"ט מיירי דאסור לגזול ובהא כ"ע מודו דאסור לגזול פמסו"פ, ונדף נ"ט דקאמר והא פחות משו"פ הכוונה דלאחר שגזל ישראל פטור מלהשיב ועכו"ם אסיר ליה להחזיק ונריך להשיב, אמנם באמת נ"ע דהיכן מצינו בעכו"ם שצריך להשיב, והלא אדרבה קי"ל דב"נ נהרג על פחות משו"פ וכמ"ש הרמב"ם להדיא כן בפ"ט מהל' מלכים ה"ט וכן נח שגזל פחות משו"פ וזא אחר וגזלה ממנו שניהן נהרגין עליה, ולאחר החיישבות קצת נראה באמת דחירון זה רצה היד רמ"ה להשיב אקושייתו בחירון השני שחירץ החס לכתחילה והכא קא מיירי בדעבד דאי גזיל ליה פמסו"פ אי הגזלן ישראל הוא שרי ליה לאחזוקי ב' ואי כותי הוא אסור ליה לאחזוקי ביה, ודחה לעצמו דפשטא דשמעתא לא משמע הכי אלא לכתחילה ולא להשבון, ומו דיעבד בכותי מנ"ל דאסור והיכן החזירו ב"נ להשיב את הגזילה א"כ א"א לומר להשבון, ונ"ע.

פלוגתת הראשונים בדין ההשבון

וברגע נפל מילתא בליצאי ליישב דברי רבינו הגר"א והלח"מ דבמחלוקת שנוי, דבגמ' עירובין ס"ב ע"א ואמר ר"ח ב"א אר"י ב"נ נהרג על פמסו"פ ולא ניתן להשבון ופרש"י דבישראל כתיב והשיב את הגזילה אבל בעכו"ם לא כתיב השבה, הלכך כיון שעבד נהרג

ואינו משלם וכ"כ שם רב נסים גאון, וראי' מפ' השוכר את הפועל דף ע"ב אמרו ומאי לא ניתן להשבון אינו בתורה הישבון, כי זה שכתוב בתורה (ויקרא ה') והשיב את הגזילה לישראל נאמר ולא לז"ג, ברם התוס' שם ד"ה ז"נ הקשו דמשמע מפ"י רש"י דאפילו גזל מעכו"ם חזירו לא מיחייב בהשבה, ולא יתכן לומר כן לפי אותה שיטה דפ' בתרא דעכו"ם דף ע"א דהחם משמע דוקא בגזל מישראל ולא מעכו"ם חזריה, ומשום קם ליה דדרבה מיניה נמי לא מיפטר דלא שייך דעכו"ם דין דקלז"מ, ועיין נוציק יו"ד סי' מ"א וכפ"ח ר"ה כ"ח והרדב"ז פ"ט מהל' מלכים ה"ט שם הקשה מאי קמ"ל ששניהם נהרגין וי"ל דאע"ג דאיתיה בעיניה דמחייב לאהדורה מיחייבי תרוייהו ועדיין ז"ע ע"כ, נראה דפשיטא ליה דמחייב לאהדורי, וא"כ דא הוא מחלוקת הנ"ל, ועיין ק"ה"ח ח"מ סי' שני"א אות ג', אמנם נראה שהעלה דרך טרחת השבון ל"ל דז"נ לא קנה וכל היכא דאיתיה ברשותי דמרא הוא, ולפ"ז י"ל דהגר"א לשיטת התוס' חירץ להשבון והלח"מ הקשה לשיטת רש"י והרמ"ה ור"ג גאון דליכא השבון וא"כ א"א לומר בשביל השבון ועכ"פ לאו בחנם דחק הלח"מ.

גזל פחות משו"פ וקידש בו אי הווי קידושין

ומה שנלפענ"ד לומר עוד בדברי

הרמב"ם ו"ל ובסתירת הדברים הנ"ל, בהקדם דברי הרמב"ם פ"ה מה"א ה"ח הנכנס לבית חזירו ולקח לו כלי או אוכל וכיוצא בהן וקידש בו אשה וכו' אינה מקודשת וכו' הואיל וקדש בממון חזירו שלא מדעת חזירו והרי זה גזל ואינה מקודשת, ואם קידשה בדבר שאין בעה"ז מקפיד עליו כגון חמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק. וכתב הלח"מ דהאי חמרה או אגוז מיירי שיש בה שו"פ ולא הוא אלא חד ספיקא אי מקפיד או לא, ומיהו סיים אע"פ שאין הלשון משמע כן, אבל המל"מ פירש דהרמב"ם מיירי בתמרה או אגוז שאין בהם שו"פ ומסתמא פחות משו"פ אינו מקפיד דאינו חשוב ומקודשת מספק שמה שו"פ במדי, וכמ"ש הרמב"ם פ"ד דאם קדשה בפחות משו"פ הרי אלו קדושי ספק, גם התשב"ץ סי' כ"ג פירש כן דברי הרמב"ם ו"ל, וכן פירש הפרישה דמיירי בפמשו"פ ודלא כפירוש הב"ח וב"ש וט"ז. ועיין במחנ"א הל' גזילה סי' א', ולכאורה כיון דלדעת הרמב"ם פמשו"פ נמי אסור לגזול א"כ אמאי מקודשת בקדשה שלא מדעת חזירו דאע"פ דקיי"ל דפמשו"פ מחיל ישראל מ"מ כל זמן שלא ידע למחול אכתי לא מחל, וכדאיתא להדיא בגמ' סנהדרין נהי דבתר הכי מחיל לערא בשעתיה מי ליח ליה, וא"כ כל זמן שלא ידע חזירו שלקח התמרה או האגוז אכתי לא מחיל ליה וא"כ שוב הווי קדשה בגזל או עכ"פ שלא מדעת חזירו

ולא קידש בממון שלו.

אי דרכיה דאיניש למחול אפחמשו"פ

אמנם לאחר ההתבוננות דבר זה שנוט הוא דהרי הרמז"ס כתב שם ואם קידשה בדבר שאין צעה"צ מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז, ולכאורה למ"ל לומר כגון תמרה או אגוז היל"ל סתם ואם קידשה בדבר שאין צעה"צ מקפיד עליו, או לדעת המל"מ היל"ל סתם ואם קדשה בדבר שאינו שו"פ כגון תמרה וכו' הרי זו מקודשת, אבל בדיוק כתב הרמז"ס שאין מקפיד עליו, דאלו קידשה בדבר שצעה"צ מקפיד עליו אפילו הי' פחות משו"פ כיון דצעה"צ מקפיד עליו אכתי אינו ממון שלו עד שלאחר שידע צעה"צ וימחול לו אבל כיון שאינו מקפיד מיד שלקחו הרי הוא שלו. וביאור הדברים נראה דמסתמא אין צנ"י מקפידים אפמשו"פ ומוחלין, ומה"ט מותר ליקח קיסם לחנוך בו שיניו וכיוצא בזה משל חזירו שמבואר בירושלמי ומייתי לה ה"ה פ"א מגזילה והצ"י רס"י שג"ט ופסקוהו בפשיטות בש"ע דליטול קיסם לחנוך שיניו מחזילתו של חזירו שרי אפי' לכתחילה, ואפילו לפי מידת חסידות דמייתי שם בשם הירושלמי היינו ליטול פמשו"פ מחזילתו וגדרו דשזה הרבה ובעלים מקפידים על חזילתם ועל גורם, ונהי דבקיסם אחד אין קפידא מ"מ יתקבצו הרבה אנשים ויקח כ"א קיסם אחד כי אז יופסק חזילתו וגדרו, ע"כ מהני

קפידתו שלא ליטול עכ"פ ממדת חסידות.

יישוב דברי הרמב"ם

ובזה יש להבין דברי המשנ"ץ שרמו עליו המל"מ שכתב ונראה דוקא כגון שא"ל אחר דברים שנראה שהוא מתרצה בכך כגון למה לא נחת לי יותר או כיוצא בזה אבל בשמיקה אינה מקודשת כלל, ועוד שהרצ ו"ל לא אמר זה אלא בתמרה או באגוז שאין בו שו"פ ואין בו דין גולן כיוצא בזה אין החזרים מקפידים וע"ז ואע"פ שאין בו שו"פ היא מקודשת מספק שמא הוא שו"פ במדי אבל אם יש בו ש"פ יש בו דין גול אינה מקודשת כלל עכ"ל, וצ"ב מש"כ שאין בו שו"פ ואין בו דין גולן הרי להדיא פסק הרמז"ס דאסור לגזול פמשו"פ ד"ת וא"כ יש בו דין גולן בפמשו"פ, ולהג"ל אחי שפיר דודאי יש גם בפמשו"פ איסור ד"ת לגזול מדין ח"ש, אבל הרמז"ס מיייר בדבר שאין צנ"י אדם מקפידים ודבר שאין דרך צנ"י אדם להקפיד פמשו"פ אין בו דין גולן כלל דמותר לכתחילה כמו קיסם דכה"ג אין דרך להקפיד ורק פמשו"פ שדרך להקפיד עליו כה"ג יש בו משום איסור גזל. ועיין אבנ"מ סי' כ"ח ושו"ת ח"ס א"ע סי' פ"ה באריכות לחלק בין אין מקפיד ובין מידי דשזה פחות משו"פ וי"ל בזה הרבה, ובשו"ת מחנה חיים ח"א סי' ס"ז האריך הרבה לחלוק בדבר, ובשו"ת נוב"י סי' נ"ט נחקקה

לדעת מאין הוציא הרמז"ס דין זה
דדבר שאין בעה"כ מקפיד אין בו
אסור גזל והניח הדבר בנ"ע, אמנם
לפמ"ש בפמ"ש"פ הוא דס"ל כן והוא
מגמ' סנהדרין הנ"ל דף נ"ט והרי
פמ"ש"פ.

גזל שייך רק בדבר שב"א מקפידין בו
וראיתי להיראים מצוה רנ"ז שכחצ
והגזל שחי אגודות צפרותה
והחזיר אחת מהן אמר רבה גזל אין כאן
השנה אין כאן פי' שאין השנה פחותה
מפרוטה ופרוטה לא כתיבא בקרא י"ל
דאין נקרא גזל אלא בדבר שדרך העולם
להקפיד בו, וקיס להו לרבנן שאין דרך
העולם להקפיד בפחות משו"פ, ע"כ.
והנראה מדברי היראים ב' דברים, א'
דאין נקרא גזל אלא בדבר שדרך העולם
להקפיד בו, וזה אפילו הי' יותר
מפרוטה הרבה כיון שאין מקפיד בו
ליכא גזל, ב' דקיס להו לרבנן דפחות
משו"פ אין דרך העולם להקפיד בו,
ונראה פשוט דהיינו מן הסתם אין דרך
העולם להקפיד בפחות משו"פ וא"כ
הלוקח פמ"ש"פ מן הסתם לית ביה
משום גזל. * (ע"י בסמוך)

שיודע שהבעלים מקפידים אפילו
אפמ"ש"פ ולא רוצים להניחו ליטלו
צפרהסיא, ולכן הולך וגונב או גזל
בע"כ ממנו, והגם כי אין בו דין גזל
להשבות דאין דין גזילה בפחות משו"פ,
מ"מ אסור מה"ח משום דחזי
לאינטרופי כיון דראינו שאינו מוחל הוא
אפחות משו"פ, א"כ כל זמן שלא מחל
לו ולא נודע לבעלים שלקח ממנו
פמ"ש"פ אחזי חזי לאינטרופי, שאם
יגזול עוד פמ"ש"פ ינטרף לפמ"ש"פ
קמא ויעשה פרוטה שלמה, והבעלים כל
זמן שלא ידעו שלקח לא מחלו לו שהרי
מקפידים הם, והא רא' שהלך וגנב
פמ"ש"פ ולא לקח צפרהסיא וכן בגזל,
אבל בדף נ"ט דפריך והרי פמ"ש"פ
דלישראל שרי מיירי בצחם שלוקח
פמ"ש"פ בפניו ולא שגונב או גזל כמו
בלוקח קיסם למזון בו שינוי וכיוצא בו,
דהאי שרי לגמרי ומוחר הוא כיון דסתם
בנ"י לא קפדי, ואחי שפיר דברי
הרמז"ס ז"ל מסמירת הפוסקים.

ומדויק בזה קושיא כג"ק שליט"א
שדייק בדף נ"ט לא הזכיר כלל
ענין גזל אלא והרי פחות משו"פ,
דאהכ"נ בכיוון דייק לכתוב והרי
פמ"ש"פ ולא זכרו מגזל כלל, דהרי
מיירי בפחות משו"פ שנוטל בפני
הבעלים ולא בגזילה וגניבה אלא
בפניהם, וזה מותר אפילו לכתחלה,
ובדף נ"ז מיירי בגונב פמ"ש"פ או גזל,
כנלפענ"ד.

נפק"מ בין היבא דמקפידין הבעלים
לאינם מקפידים

ולפ"ז נלפענ"ד לישב לשיטת הרמז"ס
סמירת הסוגיות כן, בדף נ"ז
מיירי בגונב או גזל פמ"ש"פ, וכיון
שגונב ולא לוקח צפרהסיא הוא לפי

גזל פמשו"פ וחזר וגזל פמשו"פ אי
מצטרפי

ומירי דברי זו עוד זכור אזכרנו
לפמ"ש הפני" קדושין מ"ו
דאפשר אפילו גזל פחות משו"פ וחזר
וגזל פחות משו"פ נמי לא ניתן להשבות
כיון שאין עליו שם ממון בשעה שגזל
דהיינו בשעת אכילה ונ"ע, ואפשר שלזה
נכתבין מהרש"ל ז"ל לחלק עכ"ל, נראה
דהפני" מספקא ליה הא דינא בגזול
וחזר וגזל אי מצטרף או מוחל קמא
קמא, ובמקום אחר הבאתי קצת ראי'
ממד"ר נח פל"א כי מלאה הארץ חמם
איזהו חמם ואיזהו גזל א"ר חנינא חמם
אינו שו"פ גזל שו"פ, וכך היו אנשי
מבול עושים הי' אחד מהם מוציא
קופתו מלאה חורמסים והי' זה בא
ונוטל פחות משו"פ וזה בא ונוטל פחות
משו"פ עד מקום שאינו יכול להוציאו
ממנו בדין, ועיין יפה תואר שם,
ולכאורה אי נימא דפמשו"פ אינו מצטרף
היו יכולים ליקח כמה פעמים פחות
משו"פ ולמה רק אחד נטל פמשו"פ
ולא כמה פעמים, ולפמ"ש הפני"
החקירה י"ל דרך הגזול פעם אחת
מחיל אינש אבל גזל וחזר וגזל ודאי אינו
מוחל דכה"ג איגלאי מילתא למפרע
דמחילה בטעות היחה, ועיין רמ"א
ח"מ סי' רמ"א דכל מחילה בטעות
אפילו קנו מידו לא מהני, ואפילו למ"ד
מחילה בטעות הוה מחילה היינו דטעה
מעצמו אבל הטעוהו אחרים לכ"ע לא
הוה מחילה, עיין חשב"ץ ח"א סי' ב'
ומהר"ם אלשקר.

הפקד במעות

ועיין גיטין מ"ו ע"א הלקט והשכחה
והפאה של נכרים חייב צמעה,
ומוקים בלקשו"פ של ישראל ולקטינהו
נכרי, ודקאמרת הא מפקרי וקיימי נהי
דאפקריה אדעתא דישאל אדעתא
דנכרי לא אפקריה, ובתוס' הקשו
מרי"ט בירושלמי דבהפקיר לישראל ולא
לנכרי הוה הפקר וחירץ דהכא אפילו
לישראל לא הפקירוהו אם לבסוף ילקטו
נכרים, והר"ש פ"ו דפאה בתי' ב' חירץ
דאחי נמי כרי"ט וכוונת הש"ס משום
הפקד בטעות קאחי עלה דאדעתא
שלבסוף ילקטו נכרים לא הפקיר
מעולם, וא"כ הו"ל הפקר בטעות דלא
הוה הפקר, והכ"נ הו"ל הפקר של
פמשו"פ לגביה בטעות ולא הוה הפקר,
וקצת יש לעיין בתקנת חז"ל אי הוה
אגברא או אחפלא עיין ח"ס בתי' על
ב"מ דף י"א בד"א של אדם קונות לו
שחקר כעין זה אי נפל על אצדה והראה
שאין דעתו לקנות בתקון חז"ל אם
בטלה אללו כל דין קנין ד"א או דוקא
באותו ענין, ונ"ע.

אי ב"ד נזקקין לב"ג אפמשו"פ

הן אמר דהא ראי' מהמדרש יש לדחות
דהתם בב"ג קיימינן, וב"ג אפילו
פחות משו"פ אינו מוחל, אמנם נראה
דדיני דישאל קמ"ל שהרי קאמר ונוטל
פמשו"פ עד מקום שאינו יכול להוציאו
ממנו בדין, ואי בב"ג אפילו פחות
משו"פ מוציאין בדין כיון דנהרגין
אפמשו"פ, א"כ לדידהו הו"ל ממון

הרי עשה שלא כהוגן לזרע ישראל שלא למחול ולכן בטלה דעתו והפקירו ובע"כ מחול, אבל בגונב וגזול וחוזר וגונב וגזול כה"ג ודאי לא עשו צ"ד חקנה דלמה יתקנו לרשע שגונב וחוזר וגונב וצדעחו לחזור ולגנוב כה"ג ודאי לא חקנו לבטל דעתו להפקיר ממונו, ולכן שפיר אמרינן דאפילו מחל בע"כ לחצי פרוטה כיון שחזר וגזל ממנו חצי פרוטה אחרת מצטרפת.

חיי לאיצטרופי בגזל פחמשו"פ

ובזה נלפענ"ד ליישב קושיא האחרונים עיין שו"ת עמק יהושע סי' ה' ובחי' הרי"מ ח"מ סי' שמ"ח אדברי הרמב"ם וה"ה הוצאו בסמ"ע שם דאסור לגנוב כ"ש ד"ח משום דחוי לאיצטרופי כיון דמיד שגזל ח"פ מחיל ליה כמבואר בסנהדרין נ"ו, ודומה להא דשבת דף פ' וכן פסק הרמב"ם הוציא ח"ש והניחו וכו' ואם קדם והגזיה החלי הראשון קודם הנחת השני נעשה כמי שנשרף ופטור, והכ"נ כיון דמחיל חו לא מצטרף ע"ש, ולפמ"ש אחי שפיר דברי הרמב"ם ודעימיה לא מיבעיא בגנב שהרי אפשר קודם שימודע לו יחזור ויגנוב פמשו"פ ויצטרף שאכתי לא מחל וכדלעיל דבגנב בעי שידע וימחול, אלא אפילו בגזל שבפניו גזלו מ"מ אם יחזור ויגזול עוד ח"ש בטלה ליה מחילתו, וא"כ הרי הוא בכלל ח"ש דחוי לאיצטרופי, כנלפענ"ד.

פי' ירו' מורה ד"ל בח"ש שרעתו להשלים וקצת י"ל עוד לפמ"ש בירושלמי

ונזקקין לדין אפילו בפמשו"פ, וקשה לומר דבצ"נ נמי הגם דהו"ל ממון פמשו"פ וחייב מיחה מ"מ לענין דיני ממונות הצ"ד שלהם נמי אין דיין להוציא בפחות משו"פ, בר מן דין לפענ"ד לא מצעיא בגנב וחוזר וגנב קודם שנודע לבעלים דמצטרף שהרי לא ידעו למחול וכיון שגנב ואיכא הקפדה בעלים עכ"פ בעי דעת ולמחול אפילו ימא בע"כ הוה מחילה, אלא אפילו בגזול נמי נלפענ"ד מטעם מחילה בטעות כיון שחזר וגזול איגלאי מילחא למפרע דלא הי' מחול כה"ג והו"ל גזל ממש, ולא אכחד מעטי דראיחי בקצת האחרונים דפשיטא להו דצ"נ נמי פמשו"פ אין צ"ד נזקקין להם, אמנם לפענ"ד פשוט כדברי כג"ק שליט"א דפשיטא לי' שם דצ"נ חייבים להזדקק אפילו אפמשו"פ כיון דלדידהו ממונא הוא וצ"ד נזקקין להו להורגן הכ"נ להוציא הממון, וצ"ע. * (עי' בסמוך)

בגזול וחוזר וגזול לא תיקנו ב"ד מחילה בע"ב

והנראה בהסבר הדברים דהא דקיי"ל בישראל פמשו"פ אינו צדין השבון משום דישראל רחמנים הם ומוחלין, וא"כ אפילו צא אחד ואינו רוצה למחול בטלה דעתו, וכה"ג הפקירו צ"ד אח חלקו בפמשו"פ, ובע"כ צריך למחול, והחינה כל שלא לקח אלא פמשו"פ ולא יותר כיון דסחם בני ישראל אינם מקפידים והלוקח לא עשה שלא כהוגן אם הי' אחד שמקפיד

מודה ר"ל באסה"ג ומודה ר"ל
ציוה"כ ומודה ר"ל בדעתו להשלים,
נראה דאף דס"ל ח"ש מותר מה"מ
היינו בסחם, אבל בדעתו להשלים מודה
שאסור מה"מ, וא"כ בגזל וחזר וגזל
פמסו"פ הו"ל כדעתו להשלים וכן
בגונב, וכה"ג ממילא המחילה לא הו'
מחילה דכיון דדעתו להשלים כה"ג ליכא
מחילה כלל, וי"ל.

ואמרתי לשום על לב מעכהדרג"ק מה
שראיתי לרצינו הגדול הבה"ג
בה"י יוה"כ וז"ל מימר קאמרינן דמאן
דאכל ציו"כ חייב כרת ושיעורו
בככותב ומאן דאכל חלב ודס ונותר
ופיגול ושאר איסורי דכתיב זהו כרת
שיעורן בכזית, פחות מככותב ופחות
מכזית הא קאמרינן דלא מיחייב,
איסורא אית ביה או לא אית ביה

איסורא מדאורייתא או מדרבנן, והנראה
לפוס ריהטא דס"ל דרך באיסורי כרת
הוא דאיכא איסור צה"ש, והוא פלא
לכאורה, ובסה"מ לרס"ג ל"מ ס"ה
העיר עליו וגם דבריו ז"ע, ובעיונותיו
כתבתי קצת יסוב ואם יש לכג"ק בזה
ציאור נכון אענה עטרה על ראשי.

והיות שנתארכו הדברים קצת לא אוכל
כעת להאריך עוד, ואי"ה עוד חזון
למועד להשתעשע בדברי כג"ק שליט"א
הנאהבים מאד, ובזה הנני חוזר על
הראשונות בתורה רבה כפולה ומכופלת
על שלחו לנו מתורתו ספריו היקרים,
ובזה הנני אחזה קידה דושכג"ק
וכאש"ל, ומתפלל לאריכות ימיו ושנותיו
עד ביאת גואל צדק החותם ברעדה בלב
ונפש.

מנשה הקטן בן רחל לאה

* וקצת נראה עוד רא"י מב"מ דף כ"ב ב' דא"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי וכי מאחר
דאיתותב רבא הני תמרי דזיקא היכא אכלינן להו (פרש"י הא לא מיאש) א"ל כיון דאיכא
שקצים ורמשים דקא אכלי להו מעיקרא יאוש מיאש מינייהו, ופריך יתמי דלאו בני מחילה
נינהו מאי א"ל באגא בארעא דיתמי לא מחזקינן ופריך מוחזק ועומד מאי, כרכתא מאי, א"ל
אסירן ע"כ. והמבואר מהגדולים כיון דידעי שפירות אלו דרכן ליפגל מהאילנות ואולי אינשי
מעיקרא מוחליין ומייאשים מהם ורק מתומים קשה ליה ולא חיישינן דרוב גדולים הם ואע"ג
דלענין גזל לא אזלינן בתר רוב דאין הולכין בממון אחר הרוב מיהו לענין איסור אזלינן בתר
רובא וק"ל.

** אלא דקצת חשבתי שתולה בהא פלוגתא אי ב"נ שגזל ניתן להשכון בכלל או קם ליה
בדרכה מיניה כלומר במיתה, וכמו שהבאתי בסמוך דדעת הרמ"ה דבכ"נ לא שייך השכון כלל
וכיון דליכא השכון אין ב"ד נזקקין להם לדיני ממונות אלא למיתה, ולהסוכרין דהגם שנהרגין
מ"מ חייבין לשלם הגזילה ב"ד נזקקין להם והבן.

בענין הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ

שלא יתכן כלל לכחז מה שעולה על הדעת לפוס ריהטא, הוכרחתי לקחת מועד ללמוד הסוגיות ולעין בהם ולחפש במפרשים, ובעה"י עסקתי בזה זמן מסוים, וחלי"ת ערכתי הקונטרס הזה הלוטא פה, והנני שולחו להדר"ג שליט"א, ובאם ימצא פה איזה טעות לא ימנע הדר"ג טובו מלהודיעני.

החומש רק על שמאותו של הבעלים

אני צעני הייתי רגיל לפרש הא דאין מוסיפין חומש על עליו של זה (בערבין דכ"ז) שהוא משום שאין הוספת האחרים קובע דמיו ונחשב מחירו רק כפי מה שאמר הלוטא דהיינו הבעלים, ומה שצריך הבעלים ליתן כמו שהוסיפו האחרים אינו משום שדמי הקרן הוא כהעלאת האחרים כגון שהבעלים אמרו עשרים ואיש אחד אמר עשרים ואחד, באמת אינו חופסים שהמחיר הוא עשרים כפי שאמרו הבעלים, אלא דמ"מ אם ימכרוהו הגזבר בעשרים היו זולולא להקדש לחשוב את הקרן בפחות ממה שאחרים רוצים ליתן, וכיון שע"י זה שהבעלים אמרו בעשרים אינו מוכרחים למכרו לבעלים משום החומש שמוסיף (שהוא יותר ממה

בעה"י יום ב' אדר"ח תמוז התשל"ט פה ב"ב.

החיים הברכה והשלום לפא"מ כבוד הגאון הגדול המפורסם מגדולי אדירי המשיבים לשואלין ודורשין בהלכות ובביאורין בכל מקצועות התורה ה"ה פאר הדור הגר"מ קליין שליט"א בעה"מ ספרי משנה הלכות, הרבה כרכים גדולים ספרים יקרים.

אחד שבחדר"ג נכל הכבוד.

הנה במכתב ששלחתי להדר"ג שליט"א קודם הפסח הודעתי שנתקבל מכתב תשובת הדר"ג מיום ה' דחנוכה וכחצתי איזו לישנא יחירא שבעיוני בד"ק (בדברי קדשו) נחעוררו אללי הערות כדרכה של תורה וכו', ולא הי' כוונתי כלל שהיו איזו הערות ממשיות הראוין להעלות על שלחן מלכים מלכי רבנן, כי היו רק הערות העולים לפוס ריהטא בלא לימוד ועיון במקור ההלכה בש"ס ופוסקים, ולא היו רק הערות הנוגעים לעצמי להשדל ליקח מועד ולעין היטב וממלא רווחא שמעתמא, אכן הדר"ג שליט"א חפס כנראה שיש לי הערות ממשיות, וכחצ [אלי במכתב האחרון] שישמח לכשאשלח את ההערות, ומכיון

שם הבעלים את ההקדש בפחות
משוויו

ובמבתבו של הדר"ג שליט"א מן ה'
חנוכה העבר כתב להוכיח
דחומש אינו כפי שסוה צווק אלא כפי
מה שהבעלים הסכימו ליתן מהא דאין
מוסיפין חומש על עלויו של זה, דלפ"ר
נ"פ דאפי' הבעלים אומר בפחות
משוויים הרבה אינו מוסיף חומש אלא
לפי הדמים שאמר הוא אח"ד הדר"ג
שליט"א, ולפוס ריהטא חמיהני דהא
ר"ח קאמר דהיכי דשמאווהו ג' נותן
חומש על כל מה ששמאווהו, ובפשוטו
הטעם הוא משום שע"י השומא נחבדר
שזה דמיו באמת, וא"כ ה"נ כשהחילו
הבעלים הרבה עד שצורר לנו שסוה
יותר לכא' ודאי מוסיף חומש כפי דמיו
האמיתיים.

ואח"כ ראיתי להלן במכתבו שהדר"ג
בעצמו כבר הרגיש בזה וכחב
דשומת ב"ד שאני דמשחנה הדין דנריך
להוסיף חומש גם על מה שאמרו
האחרים, ולכא' מנלן שיש בשומת ב"ד
כעין גזה"כ שהוא שאני מצירור אחר,
דצירור אחר [שהחפץ שוה יותר] א"כ
חומש אלא לפי מה שהבעלים ראו ליתן,
וכשמחבדר זה ע"י שומת ב"ד חמור
יותר ומנלן כ"ז, ולמה לא נפרש
כפשוטו דכל שנחבדר בצירור שהקדן
שוה יותר נריך להוסיף חומש על כל
מה שסוה באמת.

שהוסיפו אחרים על הקדן), נמצא
שהבעלים גרמו לזולתא בהקדש שנצטרך
לקבל מחיר הקדן בפחות ממה
שהאחרים ראו ליתן על הקדן, ולכן אינו
מחייבים אותו לשלם (מלבד החומש)
דמים שאמרו האחרים, ואין זה משום
שזהו מחירו אלא כדי שלא יראה חלול
הקדש, ולכך אין מוסיפין חומש על זה
דרך על מחיר הקדן חייב להוסיף
חומש.

ורא' לזה מהא דאר"ח שם בערכין
ל"ש אלא שלא שמאווהו בג' אבל
נישם ההקדש בג' נריך ליתן חומש על
עלויו של שומא זו, הרי מבואר דהיכא
דידוע באמת שמחירו הוא יותר ממה
שאמרו הבעלים נריכים חומש על כל
מה שנחבדר אמיתות שויו, (ואין
סחירה למה שדדתי במכתבי דהחומש
אינו אלא דמי הקדן שהוא משלם
בפועל, דהא ה"נ משלם בפועל מה
ששמאווהו בג', שהרי מחייבין ל' לשלם
כל מה ששמאווהו ה"ד), ושוב חפשתי
בספרים ומנאחי בספר שפ"א בערכין
שם שמפרש כן דמשו"ה אינו נותן
חומש על עלויו של זה שמה שנותן את
ההוספה שהם מוסיפין אינו אלא מדין
גזל שהרי מחמתן הפסיד ההקדש דמי
קדן גדול יותר, (וגזל לאו דוקא אלא
ר"ל שנצבחו הקדש מפסיד מה
שאחרים ראו להוסיף כו'), אבל לא
דמשלם בחור דמי הקדן, ולכן אין
מוסיפין חומש על זה.

גוד שומת הקדש ע"י ב"ד

ושו"ר להנדיק את הנדיק הדר"ג שליט"א דשפיר חמור שומת ב"ד משאר בירורים על אמיחות המחיר לפי דברי רש"י ז"ל ב"מ דנ"ו ד"ה ינא לחולין ד"ח שמתבאר דלריו"ח (דקסבר דפודה בפחות משויו א"י [מדאורייתא] לעשותו דמים לשלם את המותר) איכא שני עיני "ערכך" דריו"ח סבר דערכך כל דמים שיערכוהו במשמע היינו דמים שהערך הפודה לפדותו בזה נקרא ערכך, אבל פשוט דגם שומת ב"ד (כדינו שא' מהם כהן) משוי לה ערכך, (ובקרקע מדאורייתא לריך ט' ובהן אף מ"מ מדרבנן החמירו דגם בשומת ב"ד של ג' נקרא ערכך כדפירש"י ז"ל בערכין בהיא דר"ח), נמצא דלריו"ח יש שני מיני "ערכך" דהיינו ערך הבעלים וערך הב"ד, ועפ"י מוסבר היטב דברי הדר"ג שליט"א

והוא דדין החומש קשור עם הערכך שהמנוה הוא להוסיף חומש על הערכך, ובלכא שומת ב"ד אז הדמים שהוא נותן (ולדברי הדר"ג שליט"א הדמים שהוא אמר ליתן) הם הערכך, וחומש מזה הוא חייב, אבל כשיש שומת ב"ד אז דמי השומא הוא הערכך, וחייב להוסיף חומש על דמי השומא, כנלענ"ד נכון לכא' ויש לפלפל עוד בזה. (ובעיקר לברר אם בדבר שכבר שמאווה ב"ד איכא דינא דשמואל דשו"מ שחיללו על ש"פ מחולל ואכתי לא לקחתי מועד לעיין בזה).

שומת הב"ד לאחד ששמואוהו הבעלים אך* עיקר דברי רב חסדא דבשמאווה להקדש בג' מוסיף חומש על עליו של שומת הב"ד לכא' ז"ע, דלפ"י משנתינו דקחתי שא"י חומש על היותר מעשרים אמרי בפודה בלא שומת ב"ד והיכי משכח"ל והלא כיון שהצרכה

*בקה"י, עפ"ם ראש השנה ליקומים סימן ג', בערכין סימן ח' ביאר הרב ברחבה, וז"ל:

בסוגיא דפיריון הקדשות

תנן התם בערכין דכו' (גבי פדיון הקדשות) הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים הבעלים קודמים מפני שהם מוסיפים חומש אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ואחת הבעלים נותנים עשרים ושש וכו' (אמר אחד) בעשרים וחמש הבעלים נותנים שלשים שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה, ומיחינן לה בנ"מ פרק הזהב, ודרך ביאור מ"ט חייבים הבעלים ליתן מה שהאחרים מעלין, ומ"מ אין חייבים חומש על זה, דממ"ז אם מחיר הקרן נחשב כפי מה שהאחרים רוצים ליתן, יחייב גם חומש על זה, (דהא חייב להוסיף חומש על דמי הקרן) ואם מה שהאחרים מוסיפין על הקרן אינו קובע את מחיר הדבר (דמה שכל אחד אומר ליתן אין זה אלא כאומר "לדידי שיה לי" כך וכך) א"כ למה נכוף את הבעלים ליתן מה שהאחרים רצו ליתן.

וגלענ"ד דודאי מה שהאחרים מוסיפים על מה שהבעלים רצו ליתן אין זה קובע מחיר הדבר דהא אם נחזור המחיר ע"פ שומת ב"ד באמת חייבים הבעלים ליתן חומש גם על עילוי של אלו,

ויהיה מדברי ר"ח בערכין רא"י גדולה
למש"כ החוס' תמורה דנבעלים אין ט'
וכהן מעבד את הפדיון.

וחפשי נספריס ומלאחי נספר מונל
מאש על ערכין מהגאון בעל
חמודי דיאל ז"ל שהק' בהא דר"ח דהא
אי לא נשום א"א לפדות כלל והיכי
משכח"ל דינא דמתני' דאין מוסיף
חומש על עליו של זה, ומירך דמשכח"ל
שכבר שמאווהו השמאים בעשרים או
בפחות מעשרים וכבר היו יכולים לגמור

מד"א ג' ואחד מהם כהן) לכא' ודאי
זה מעבד, וכדהוכחו החוס' תמורה
דכ"ז ע"כ ד"ה לא אמרו מגמ'
דסנהדרין דפ"ח דשומח תשעה וכהן
בקרקות מעבד, והארץ בזה הטו"א
מגילה דכ"ג ד"ה אדם (וציינו הד"ג
במכתבו), וכחז דהירושלמי סובר דאינו
מעבד אבל להבבלי ודאי מעבד, וז"ל
כמו שחירצו החוס' שם בתמורה דלגבי
הבעלים אין שומח ט' וכהן מעבד,

כדאמר ר"ח בערכין שם לא שנו אלא שלא נישם בג' וכו' ע"ש. וא"כ הא דאין מוסיפין חומש על עילוי
של אלו היינו משום דהעילוי שלהם אינו קובע מחיר הדבר ואינו אלא כאומר לדידי שזה לי כו"כ, והא
דלררר הבעלים ליתן כעילוי של אלו נראה משום דע"י העילוי של אחרים נעשה החפץ לגבי ההקדש דבר
ששוה כל העילוי כיון שבאותה שעה יש להקדש מי שרוצה לשלם דמיס אלו עבור זה, והוא לגבי ההקדש
נגדר לדידי שזה ככל העילוי של אלו, ולכן א"א לבעלים לפדותו בפחות מהעילוי כיון דלגבי הקדש זה
שוה כהעילוי של אלו אין להוציאו מרשות הקדש בפחות מזה וכ"ז לגבי הקרן דלררר לשלם כפי מה ששוה
להקדש אבל חסלומי החומש י"ל דאינו אלא חומש ממחירו שבשוק או חומש ממחירו ששוה אצל הפודה,
דגבי חומש כחיד וספ חמישים כסף ערך עליו וכסף ערך אפשר דהיינו מחירו ששוה לכו"ע. א"נ
ערך הוא מה ששוה לאש זה הפודה, ולכן אין מוסיפין חומש על עילוי של זה.

ובאופן אחר נראה לבאר הא דאין מוסיפין חומש על עילוי דאחרים בהקדש להבין הא דכופין את
הבעלים שאמרו עשרים לקנות ולשלם כפי מה שהעלו האחרים ומאחו טעם כפיין ל"י לחת
יותר ממה שגדר י"ל דהבעלים ע"י אמירתו בעשרים הוא כמו מכירת את הגזר למכור לו בעשרים גם
במקום שיש מעלין לקנות בעשרים וארבעה דהא הבעלים מוסיפין חומש שהוא כ"ה והוא הבעלים
כמכרימים את הקדש שימכר לו כוול דהיינו בעשרים סלעים (דמה שיוסיף חומש אינו דמי הקרן
דמסקיין נב"מ דנ"ד דאכנפשי' מוסיף חומש ע"ש נמצא דלפי הצעת הבעלים אין הקרן אלא עשרים)
ומוכרימים למכור להם אע"פ שההקדש יכול למוכרו נכ"ד סלעים, והו"ל הבעלים נגדר גורמים לזולולא
דהקדש ולפחות מדמים של הקרן ולכן מחייבים אותו לשלם ככל מה שהעלו אחרים ואע"פ דבהדיא
כה"ג ליכא שום דררא דממונא כמוזן מ"מ הקדש חמיר טובא ועל כל גורס לזולולא בהקדש כופין אותו
לשלם ונחפשי נספריס מלאחי נספר שפ"א שכח כעין זה ע"ש, ועפ"י יתבאר היטב הא דאין מוסיפין
חומש על עילוי של זה שהרי אינו נותן העילוי בדמי המקח (דהוא אינו קונה אלא במחיר שאמר הוא
והגזר מוכר להסכים במחיר זה בשביל הוספת החומש כנ"ל) רק שמשלם העילוי דאחרים מפני שגרס
להקדש וזולולא דמי הקרן, ואין זה אלא כמשלם דמי פסידא ולא שייך כלל חומש על זה דהחומש הוא
חומשא דמי הקרן וא"ש, וכ"ז בדלא שמאווהו ג' אבל נשום בג' נקבע שמחירו הוא כעילוי של זה ושפיר
שייך חומש על עילוי של זה כיון שזה נחשב דמי הקרן.

כאן מתחיל ד"ה אך עיקר דברי רב חסדא, כהלשון המונח להלן

עמו כדבריו צעשרים רק שצאו אחרים והוסיפו ואהא קאי דינא דמשנתינו, אך הקשה דא"כ גם כששמאיהו ג' על יותר מעשרים למה מחייבו ר"ח חומש על עליו שלם, מאי חזית דאזלת בחר שומא אחרונה ניזל בחר שומא הראשונה, ע"ש. וכנראה שזהו קושיא גדולה ע"פ סוגיא דתמורה, (דכיון דהא דמזריך לעשותו דמים הוא מדרבנן סמכין אלאומר המקיל, ע"ש) וע"כ ז"ל דמשנתינו מיירי בשלא הי' שומא כדינה, ומ"מ מהני הפדיון כמש"כ החוס' דגבי בעלים אין מעכב דין שומת ט' וכהן. ועוד נלענ"ד רא"י מהא דמתן החס במחניחין מעשה בלאחד שהקדיש שדהו מפני רעתה ואמרו לו פתח אתה ראשון ואמר בכאיסור ולר"י אמר בכניצה וא"ל הגוזר הגעתיך ולא משמע כלל שכבר הי' שומת ב"ד עלי' שמחירו בכאיסור, ועוד דא"כ אין חידוש כלל במעשה זו כיון שכך נשום ע"פ ב"ד אע"כ שלא הי' שומת ב"ד ומוכת דצבעלים שומת ב"ד לא מעכב.

פטר חמור אי חמור מהקדש

בבב"א מגילה דכ"ג ד"ה אדם הקשה בהא דאמרינן בצבורות דלא יהי' פדיון ס' פט"ח חמור מהקדש שנפדה בשוויי כלל דבר ולא אמרה התורה כשה להחמיר עליו אלא להקל [דכשה א"צ שיהא שוויין], וקשה דהא בע"כ אשכחן דפדיון פט"ח הוא חמור מהקדש, דבהקדש קיי"ל דשו"מ שחיללו על ש"פ

מחולל מדאורייתא ואילו פט"ח אפי' לפ"מ שאמרינן בגמ' דנפדה בכל מילי הא מיהא דבפחות משוויי אין הפדיון חל כלל, (וע"ש בטו"א שכ"מ מהסוגיא ומהפוסקים, ע"ש), וכחצ לחרץ ע"פ דברי החוס' תמורה דרק צעלים יכולים לחלל על פחות משוויין וטעמא הוא לפי שהן עצמן החפיסין בקדושה א"נ לפי שזידו לישראל.

וא"כ לכשיצויר הקדש הנעשה מאיליו שלא ע"י הצעלים או גם הצעלים עצמן אינם יכולים לפדות בפחות משוויי, ולפ"ז פט"ח שקדושתו מאיליו גם הצעלים א"א לפדותו בפחות משוויי, ומ"מ אין זה חמור מהקדש דהא גם גבי הקדש אינו יכול לפדות בפחות משוויי ככה"ג (היינו שהוקדש מאיליו) ואין כאן תומר בפט"ח יותר מהקדש אלא שהמציאות שונה זמ"י, אך באבני שוהם בסוף הספר שדא בה נרגא ממש"כ השאילתות דנטע רבעי צומה"ז מחלל שו"מ על ש"פ, ולמד זה מהא דשמואל דהקדש שו"מ שחללו על ש"פ מחולל, והרי החס הקדושה בזה מאילי' ומ"מ מחללין אותו על ש"פ, והדק"ל דא"כ גם פדיון פט"ח יועיל חילול על שו"פ אע"פ שהוא קדושה הבאה מאילי', ומוכת דבזה פט"ח חמור מהקדש, ע"כ דברי הטו"א.

דרך מקח ודרך חילול

ונלענ"ד בזה צעה"י ע"פ המבואר בסוכה ד"מ ע"כ דריו"ח אמר

שביעית מחללל בין דרך מקח ובין דרך חילול, ואמר' מ"ט דריו"ח דכחיב כי יובל היא קודש מה קודש מחללל בין דרך מקח בין דרך חילול וכו', ומבואר דהקדש מחללל ב' אופנים דרך מקח ודרך חילול ודרך מקח עוסק הוא בהעברת בעלות הממון מרשות לרשות וממילא עוברת ג"כ הקדושה על חליפין, ודרך חילול הוא איפכא שעוסק בהעברת הקדושה מחפצא לחפצא וממילא עובר ג"כ הממון מרשות לרשות כי הקדושה והממון אגודים זה בזה], ונראה די"ל דדינא דשמואל דהקדש שו"מ שחיללו על ש"פ מחולל אינו אלא כשעושה דרך חילול אבל דרך מקח א"א בפחות מדמיו, ואיכא שני סוגי דרך מקח האחד שהגזר קונה או מוכר לזורק הקדש, והב' שההדיוט מוכר להדיוט חפצא של הקדש כגון שיש לו בהמת קדשים שהוממה ומוכרה לאחר כדי להחכפר בדמיו, ואנן איירינן עכשיו בדרך מקח שהקדש מוכר להדיוט או קונה מהדיוט דממילא ההקדש מחללל, אבל יסוד חילולו הוא מפאת קנין הממון, וי"ל דא"א כלל למכור בפחות משויו דאם נתאנה הקדש מאן מחיל ומאן שביק, ואע"פ דאין אונאה להקדש ביטול מקח אין להם לשמואל, מ"מ דין אונאה לא נזכרה אלא כששניהם (המוכר והלוקח) הסכימו על המקח במחיר זה יש כאן מעשה המכירה רק שנחאנו כגין בהדיוט המוכר להדיוט ושניהם הסכימו על

המחיר, וכן בהקדש למד"א גזר כבעלים דלפ"ז כשהגזר יקנה לזורק הקדש או ימכור (יש שם אונאה) איכא מעשה המכירה שהרי הי' בהסכמת שני הצדדין ואיכא אלא מטעם אונאה ועל כיו"צ שייך דין דאין אונאה להקדש. אבל כשהאדם עושה מעצמו מקח בממונא דהקדש פשוט דכל כמה שלא הי' הסכמה מפורשת מזד הקדש למכור או לקנות באותו מחיר אין כאן מעשה המכירה כלל, (ואולם כשצא לקנותו בשויו אפשר דמהני אע"פ שלא קיבל הסכמה מפורשת מהקדש, וכהא דב"ב דפ"ז גבי קרי קרי), ורק כשעושה דרך חילול דאז נעשה הכל ע"פ הפודה שצדדך חילול אינו עוסק בלקיחת ממונא דהקדש אלא בחילול הקדושה מחפצא לחפצא, וכבר נחנה חזרה כח לאדם לחלל את ההקדש יש כאן מעשה החילול ורק מזד אונאה יש לטעון שמעשיו בטלין כיון שההקדש מתאנה בזה ולא עדיף המחלל ע"פ רשות גבוה מהיכא דהסכימו שני הצדדין ממש לזה דמ"מ ביטול מקח יש להם גבי הדיוט ואהא אמרי' דאין אונאה להקדש, ובגמרא לא אמרו דטעמא דשמואל (דשו"מ שחיללו על שו"פ מחולל) הוא משום דאין אונאה להקדש רק אמרו דשמואל ע"כ סובר דאין אונאה להקדש דאל"כ יחבטל החילול מדין אונאה, אבל נהי דאין אונאה להקדש מ"מ היכי יכולים ליטול דבר שאינו שלהם בפחות משויו בלא

רק ענין פרעון כנ"ל.

ספק פסד חסור

ובמה שכתבתי דעיקר ענין פדיון פט"ח הוא ע"י נתינת ממונא דשה או דשווי לכהן, אין להשיב שהרי במקום ספק אמר' דמפריש טלה לעצמו לאפקועי איסורא דפט"ח והחס ליכא הקנאת ממון דהא מעכצו לעצמו ומשמע דהפרשה לשם פדיון מהני אע"פ שאין בו נתינה לכהן, י"ל דבאמת גם בספק פט"ח כשמפריש טלה לכהן נחפס ז' בעלות הכהן על הטלה ומה הוא בעלותו שאם יבא אלי' ויאמר שזה שנפדה ה' באמת פט"ח יחזור הטלה לכהן, ועכ"פ יסוד הפדיון הוא מזד דיני ממונא שהם לכהן (והדברים נריבין עוד ביאור עמש"כ בעה"י בקה"י בזכרות סי' ג', ועדיין ז"ע).

וב"ש שאין להוכיח מעיקר דין פדיון פט"ח דק"ל שאחר שהפריש אינו חייב באחריותו והפט"ח הותר לבעליו אלמא דהותר בלא נתינת הפדיון לכהן, דז"א ראי' כלל דבאמת בשעת הפרשה כבר נעשה השה זו דמי שווי ממונא של השבט והו פדיונו וכדביאר היטב הרא"ש ז"ל פ"ק דזכורות סי' י"ד, ע"ש.

והנני דו"ש באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

הסכמת ההקדש אע"כ שהוא מדין חילול כנ"ל. וכ"ז בחילול אבל בדרך מקח כשמחכין לקנותו בקנייני ממונא פשיטא דא"א בלא טעם דאונאה אלא משום דחסר הסכמת ז' השני כנ"ל, (והנה עיקר ד"ו דההיא דשמואל הוא דין בחילול קדושה ולא בהקנאות כבר כתב בחדו"ת למרן הגר"ח ז"ל מצריסק ונדפס במכונת כתיבה, וכתב שם דהא גם במע"ש ונט"ר כתבו הפוסקים ז"ל דינא דשמואל, והחס פשיטא דענינם חילול קדושה ולא קנין ומכירה ע"ש ורק אני הארכתי בביאור הדברים).

פדיון פט"ח מדין מקח הוא

ולפי"ז נראה דהך דינא דשמואל לא שייך כלל גבי פדיון פט"ח דבשלמא בהקדש שהוא דבר שבקדושה וכשמחלל עוברת הקדושה על החפלא השנית שייך ענין חילול, וה"ה מע"ש ונט"ר ושביעית שיש בהן קדושה וע"י החילול עוברת הקדושה לחפץ אחר והו חילול וש"י בו דין שו"מ שחללו על שו"פ מחולל, אבל פדיון פט"ח אין בו חילול כלל וכלל, שהרי דינים ואיסורים שיש על הפט"ח אינם עוברים כלל על השה או על שווי, ועיקר ענין פדיון פט"ח הוא דין ממונא שע"י נתינת השדה או שווי לכהן הותר הפט"ח ובו ליכא כלל דינא דשמואל, דהא דאמר גבי פט"ח לא יהא חסור מהקדש היינו מהקדש דרך מקח ולא כהקדש דרך חילול, שהרי לא שייך בפט"ח חילול

בענין הנ"ל

למזורזין לזרר הא שמעתחא אמרמי
לצין איזה מראה מקומות של שבחים
ואזקש בחפלת ר"נ בן הקנה בכניסתו
לציה"מ שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו
בי חזרי וכו"ש רבוחי, ואולי אזכה לכוון
אפס קצוה ואס לא נא להעמידנו על
האמת והי זה שכרי שע"י נתעורר
הענין שנית ומיני ומיני דמר הדג"ק
יחקלם צרי.

אפי' יודע ששוה מנה יכול לחללו על
שו"פ

וראשון לציון עלה בדעתי לדייק לשון
הגמ' (ב"מ נ"ז ועוד) כשמואל
דאמר שמואל הקדש שזה מנה שחיללו
על שו"פ מחולל, ובגמ' תמורה כ"ז אס
הי' הקדש בע"מ יא' לחולין א"ר יוחנן
יא' לחולין דבר תורה וצריך לעשות לו
דמים מדצריהם ור"ל אמר צריך לעשות
לו דמים ד"ת, ובגמ' קא שקיל וטרי
עד אמר ר' יפמי' לא חיפוך לימא
בדשמואל קמיפלגי דאמר הקדש כו', לא
בין דמר ובין דמר איח ליה דשמואל
דרבי יונה סבר כי אמר שמואל דיעבד
אבל לכתחלה לא אמר ור' ירמי' סבר
אפילו לכתחלה, וגי' הגר"א ואי
דקמחיין לאחולי ודאי מיחחיל אבל הכא
משום דלא כמכוון לאחולי.

ב' לקריאה התש"מ ברקלין נ"י יצו"א.

בימי השמחה, שמו של עמלק ימחה,
ויתגדל ויתקדש שם שמים, בהתגלות
משיח צדקינו מירושלים, ויגאלנו ונזכה
לראות פני מלכנו ובראשם רב האי גאון
הגאונים צדיק כתמר יפרח קדוש יאמר
לו רבן של ישראל כקהדרג"ת מוהר"ר
יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמח"ס
קהלות יעקב בכל מקצועות התורה.

אחד שבג"ק מרן הדכג"ק זיראח
הכבוד.

ראשונה הנני להחנצל על מכחזי זה,
ואי מלכא אנא עד האידנא
אמאי לא כחיבנא, האמנא האמת אגיד
כי צינחיים הייתי מוטרד בעזה"י
בטרדות שמחה של מצוה ושמעתחא בעי
צילוחא, וגם כי הייתי מהסס אי לכתוב
כי אפשר יפה היחה השחיקה, אמנא
אהבה מקלקלת השורה ואמרתי
מטיבותי דמר כהדרכג"ק שנו כאן,
ואכתוב איזה הערות אשר עלו במלודתי,
בהא אסתפקתא שהציא במכתב קדשו
אס בדבר שכבר שמאווהו ב"ד איכא
דינא דשמואל דשוה מנה שחיללו על
שו"פ מחולל, וסיים מעכג"ק ואכתי לא
לקחתי מועד לעיין בזה עכ"ל. ומי יתן
ונזכה לצירור מעכג"ק, אמנא כדי לזרז

ובתום' שם דחקו בלשון כי אמר
שמואל דיעבד אין לכחלה לא,
ולכן הגיה הגר"א ז"ל דרש"י לא גרס
כל זה, וכן כתב בש"מ שם אות ה'
וא"א כ"ע אית להו דשמואל ואי קא
מכיון לאחולי ודאי מתחיל אלא שאני
הכא דלא קא מכיון לאחולי וכו', ובקצת
ספרים לא כתוב רק זה הלשון בלבד,
ונראה שזאת הייתה גירסת רש"י ז"ל
ולא נצטרך לדחוק לשון דיעבד ולכחלה
וכמו שדקדקו בחוס' ע"כ. וללישנא זו
נראה דכל איכיון לאחולי מיתחיל בכל
אופן כיון דהי' בדעתו לאנות ההקדש
שהרי ידע שווי וזמכוון חיללו אפחות
משווי בדמים פחותים ומיתחיל בזה,
ולפ"ז לכאורה אין נפ"מ אי שמאווה
ב"ד או לא כיון דידע ששוה יותר
וזכיון מכיון לפדות בפחות והרי הוא
מחולל, וכן יש לכיון לשון הקדש שוה
מנה כלומר שידע ששוה מנה ואפילו
ע"י שומא ואפ"ה אם חיללו על שו"פ
מחולל, דהכל תלי בכוונת המחלל אי
הי' דעתו לאנות ההקדש או לא.

חילול אשו"פ אם אף ששמאווה ב"ד
במנה

אבל בשמוי בתלמא ואע"ג דאחי מאה
לא הדר ופרש"י לא אמרן דמשלם לו
הדיוט להקדש כל האונאה אלא דשמוה
כי חרי ברשא ותו הדרי תלמא
וש"ימיהו להקדש טפי, אבל ש"ימיהו
תלמא מעיקרא אפילו הדר ביה מאה
ואמרו דקמאי טעו לא הדרא שומא כו',
ע"ש. וללישנא בתרא מיירי עכ"פ
דשמוהו קודם החילול. ובחוס' שם ד"ה
לא אמרו כלומר הא דאמרין פחות
מכדי אונאה חוזר פי' חוזר ההדיוט
להקדש אונאחו, מיהו חילול הוי משמע
לכאורה דחילול לעולם הוי אלא נפ"מ
לענין חזרת האונאה. איברא דהחוס' שם
הקשו מסנהדרין פ"ח דמשמע החס
דאפילו צינורא של הקדש צריך עשרה
בג"א לפדותו אלא דשלשה ועשרה
למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה
מעכצין והכא משמע דהוי מחולל בתרי,
ועוד דשמואל היכי קאמר דמחולל על
שו"פ וז"ל דהכא מיירי בצעה"ב הפודה
הקדש שלו, וכי האי גוונא אמר שמואל
דמחולל על פחות משווי אבל גזר
המוכר הקדש צריך שלשה או עשרה,
ע"כ.

וי"ש לעיין בכוונת החוס' כמה שחי'
דהכא מיירי בצעה"ב הפודה הקדש
שלו אי כוונתם דצעה"ב הפודה הקדש
שלו קיל הוא מגזר המוכר ולא אמרו
עשרה או שלשה אלא לגזר אבל צעה"ב
פודה כראונו אפילו בתרי או אפילו
לעצמו בשווי לפי מה שהוא שמאה
ולשמואל אפילו בש"פ אפילו שוה מנה

ולחאיבעית אימא שם דקאמר לעולם
לא חיפוך ומשני דאין להם
אונאה דאפילו פחות מכדי אונאה חזר,
וכן פסק הרמב"ם פ"ז מה' ערכין ה"י
ועיין לח"מ שם דפסק הרמב"ם כלישנא
בתרא וכו' יוחנן, והרי בגמ' שם מסיק
אמר עולא לא אמרן אלא בשמוי בתרי

ואין נפ"מ בין שמאווה צ"ד או לא
דהכל תלוי אם הוא הצעלים שלו עושה
כאדם שעושה בשלו ורק משום שהוא
הקדש צריך חילול אבל כיון שהוא
צעה"צ ומוחר לפדותו בפחות אפילו
יודע ודאי שהוא פחות משווי כגון
שקנה חפץ במנה והקדישו מיד ורוצה
לפדותו אפ"ה פודה על שו"פ, או
דילמא הכוונה דוקא צעה"צ הפודה
הקדש שלו ולא שמאווה צ"ד ולכן שפיר
פודה שלא בצ"ד וללישנא קמא שמואל
מיירי בכה"ג וללישנא בתרא לא שמאווה
אלא בתרין ולכן הו"ל כלא שמאווה צ"ד,
וכן לשמואל דמחלל על פחות משווי
מיירי כשלא שמאווה צ"ד אבל אם הי'
צ"ד הכ"נ דאינו פודה בפחות.

ונראה לפענ"ד דדעת החוס' דאפילו
הי' לאחר שומת צ"ד אלא שלא
בא עדיין ליד גוזר פודה לשמואל
בשו"פ אפילו שיה מנה, דזה הוא
החילול בין אי בעי שלשה ועשרה או לא
בעינן, וכל דלא בעינן שלשה ועשרה
הייחתינו אינו עושה כלום, והכי פירושם
ול"ל דהכי מיירי בצעה"צ הפודה הקדש
שלו כלומר דלכן שפיר פודה בתרין וכי
האי גוונא אמר שמואל דמחולל על
פחות משווי. והנה אמר עולא לא
אמרו אלא שמי בתרין הדר אם אמו
תלתא ושמאווה יותר דאמרינן אפילו
פחות מכדי אונאה וזה אפילו בצעה"צ
הפודה הקדש שלו ואח"כ באו שלשה
ושמאווה יותר הדר, וכיון דכחצו החוס'
דכי האי גונא אמר שמואל דמחולל על

הטעם ששו"מ מחולל על שו"פ

שנית הי' נלפענ"ד דהכל תלוי בטעם
הדבר דלשמואל הקדש שו"מ
פודה על שו"פ, דאי נימא דהטעם
משום דהואיל וצידו לישאל לכאורה אין
נפ"מ אי שמאווה צ"ד או לא דלאחר
ששמאווה צ"ד נמי ציד צעלים לשאול
הוא כל זמן שלא בא ליד גוזר או ליד
כהן, אבל אי נימא דהטעם דכל זמן
שלא שמאווה אין לו שויות ידוע ואין
אונאה להקדש דרעך כתיב, אח"כ דוקא
כל זמן שלא שמאווה צ"ד, אבל אי
שמאווה צ"ד הרי שומתו לפנינו וידוע
כמה הוא שיה, והרי הוא גזול במזיד
אח ההקדש, והגם כי צדיעבד מחולל
הטעם כי סוף סוף אין אונאה להקדש
אפילו כה"ג אבל לכחולה אסור לחללו.

נפק"מ דין פדיון ע"י קנין להורדת שם
איסור

ולדעת הט"א מגילה כ"ג באבני שהם
שם דהקדש שו"מ שחיללו על

שו"פ היינו דוקא הצעלים שהממון שלהם וההקדש הוא רק שם איסור עליו וליכא שם גזל דמה"ט יכולים לישאל ולא מהני שאלה לקנין ממון רק לשם איסור, ולכן אף ששוה מנה יכולים לחלל בש"פ דא"צ ליתן כלל סיווי הממון דהממון שלו הוא רק צריך לסלק שם איסור ממנו חה די בפרוטה אבל אחרים שאין הממון שלהם צריכים ליתן דוקא כל המנה, כן הסביר מרן כק"ו בבית שערס א"ח סי' רכ"ז דברי הט"א, ולזה הוסיף גם ביאור בדברי הר"ן פסחים ל' שהק' בנכרי שהלזה לישראל על חמצו נימא הואיל ובידו לפדותו וחי' דחלה לא מיחסרא אלא בדיבורא ושפיר אמרינן הואיל אבל הכא דמחוסר ממון אין ראוי שהממון שלו משום שבידו לפדותו אלא אדרבא אין הממון שלו, והא ראוי שהרי צריך לפדותו וליתן ממון אחר בעד ממון זו ואלו הי' שלו לא הי' צריך ליתן ממון לקנותו בפדיון זה, בקיצור החילוק הוא דהכא דהפדיון והחילול עושה לו קנין ממון אין אדם קונה מאה מנה בשוה פרוטה, אבל היכא דהממון שלו הוא והחילול רק להפקיע האיסור הקדש שפיר מחלל בשו"פ.

ע"י השאלה נפקע חלק האיסור ולא הממון

וקצת סמוכין עלה במחשבתי מדברי הר"ן נדרים פ"ה ע"א אמתרי דקונם כהנים ולוים נהנים לי יטלו על

כרתו, ואמר רבא דהיינו טעמא דיטלו על כרתו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דקא אחי למיסרא עליהו שויה עפרא בעלמא, וכחכ הרשב"א דמהא שמעינן שהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אותן בע"כ ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על נדרו כיון דהשחא מיהו לא איחשבל מיהא היכא דאיחשבל חייבין לשלם כיון דחכם עוקר הגדר מעיקרו כיון דאיחשבו הוין ליה הנך פירי כאילו לא איחסרו עליה מעולם והמקדש אשה במעות אלו מקודשת ואם שאל על נדרו הדרו קידושין, והר"ן כתב דכיון דמשעה שהפקירו זכה בה אחר וקנה כזוכה מן ההפקר ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממון של זה אינו בטל, שאיני מוצא שאלה בהפקר ומשו"ה יטלו על כרתו דאי לא ודאי כיון דנדרים לאיחשולי עליהו קיימין דמשום הכי מקרי דשיל"מ חיישינן דילמא מיחשבל כו', מבואר מדברי הר"ן ו"ל דכל שאסר הנאה בנדר אמרינן דהו"ל הפקר ואינו יכול לשאול רק על האיסור ולא על הממון, וא"כ הקדש נמי אי כבר יצא הממון מרשותו וקנה לי' הקדש האין יכול לשאול על הקדשו ויחזור הממון לרשותו, הרי השאלה אינו מועיל אלא על האיסור שבו שיפקע איסור הקדש ע"י שאלה, אבל על הממון לא יוכל לשאול, וע"כ שהממון נשאר אצלו ואין עליו רק קנין איסור וע"י השאלה נפקע.

הטעם רבהקדש מועיל השאלה אף לחלק הממון

ובזה יש להבין המילוק בין צאה ליד גזבר או לא דלכאורה צריך להבין המילוק בין הך דגמ' נדרים דס"ל להר"ן ו"ל דהשאלה לא מהני רק על האיסור ונשאר הממון ברשות הזוכה בו, וא"כ בהקדש נמי כיון דהקדשו הרי יצא מרשותו לרשות ההקדש וקנה ההקדש הממון וכל היכי דאיתי' ב' גזא דרממנא איתי', וכי איתשל על ההקדש נימא דנשאר ברשות הקדש ובשלמא היכא דאיתא דעת אחרת מקנה במכר וכיוצא בו שפיר, אבל הזוכה מן ההפקר כהא דנדרים הרי ליכא מי שהקנה לו אלא שבנעמנו זכה מן ההפקר והו"ל כהקדש, ואדרבא הקדש עדיף דהבעלים ברצונם הקדישו וזיכוהו להקדש אבל החס שלא ברצון בעלים זכו בה הכהנים בע"כ מן ההפקר, ואפילו לשיטת רש"י צ"מ י"ב והנמק"י שם דהפקר נמי הו"ל דעת אחרת מקנה מ"מ נראה דדוקא בהפקר שמפקיר לכל ורואה שכולם יזכו בו אבל הנודר מן הכהנים שאינו רואה שיזכו בהני מתנות א"כ הזוכה בו ליכא דעת אחרת מקנה, ואפ"ה ס"ל דהשואל אינו שואל אלא על האיסור ולא על הממון א"כ כ"ש בהקדש ואמאי מהני השאלה דליהוי שלו, וצ"ע.

כל שלא בא ליד גזבר הוי השמון גביה ולפמ"ש נראה כך דכל שלא בא ליד

גזבר אכתי לא יצא מרשות בעלים ולא בא לרשות הקדש כיון דיש צידו לישאל, וכל זמן שיש צידו לישאל אכתי הממון לא יצא מרשותו, ולא הוי אלא איסור הקדש שחייב למסרו ליד גזבר, ולכן השואל על ההקדש ופקע ל' איסור הקדש נשאר הממון ביד בעלים כל זמן שלא מסרו לגזבר, אבל במתנות כהונה או בנדר להר"ן דקונס עושה הפקר א"כ יצא מרשות בעלים לגמרי כיון שזכה בו אחר הו"ל כצא ליד גזבר ושוב אין מועיל שאלה על קנין ממון של השני. (והרא"ם ברא"ש דס"ל דבעלים יכולין לשאול אפילו לאחר שבא ליד גזבר, דרק הכהן או הגזבר אינו יכול לשאול לפי שאינם בעלים, נראה דס"ל דהכל חלוי בצעלות, ע"כ פליג על הר"ן וס"ל כרשב"א דמועיל גם על ממון שאלה, דכיון דשאל על ההקדש או הנדר א"כ הוצרך הדבר למפרע דמעולם לא יצא מרשותו ומעולם לא קנו בו השני, כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו והו"ל כלא הי' כלל).

אמירתו לגבוה במסירתו להדיוט

לאחר כתבי נזכרתי כי דבר זה במחלוקת שנוי, דהש"ך בנ"מ סי' רנ"ה סק"ו כבר הקשה אמאי במרומה כשבא ליד כהן או ליד גזבר לא מצי מתשל עליהו הא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ומשמע כמסירה ממנו, וכדאמרינן קידושין כ"ח כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר

ואדרבא מצוה לשאול דמה"ט מקרי דשיל"מ, שפיר ס"ל דאף שאינו יכול לעכב אחרים מליקח פירות שנדר הנאה מהם על עצמו, אבל כיון דשאל עליהם הוויין לן הך פירי כאלו לא איחסרו מעולם, ולהר"ן ז"ל דס"ל דאמירתו לגבוה הו"ל כמסירה להדיוט ממש וכגמ' קידושין כ"ח, וא"כ הגם דמהני שאלה אהקדש ואיסור נדר אבל לא מהני שאלה אממון שקנהו אחר מן ההפקר לאחר שנדר ממנו.

בדין אתי דיבור ומבטל דיבור

אמנם מרן הח"ס יו"ד סי' רמ"ג כתב דהיתר נדרים ושאלה להקדש אינו מדין אחי דבור ומבטל דבור כלל, אלא נדרים שנעקרים מעיקרן ע"י חרטה או הקדש בטעות פשיטא דלא הדיבור מבטל המעשה אלא הקדש בטעות אינו הקדש, וחומרא הוא דאחמור רחמנא דנריך היתר לא יחל הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחליין לו, ואפילו נדר אשתו דבעל מיגו גיזו ולרשב"א יש נדרים דלא בעי פתח חרטה וניתרו מכאן ולהבא מ"מ לא שייך כאן לא אחי דבור ומבטל דבור, דלא אמרו כן אלא בדבור של עצמו לא יבטל מעשה עצמו, אבל הקב"ה נתן כח לבעל שדבורו יבטל נדר אשתו או יחיד מומחה או ג' הדיעות אפשר אמיץ כח דיבורים של אלו נגד מעשיהם של הנודרים ע"ש, ולטעם זה הוא מדין גזה"כ, וא"כ מה שיש בידו לישאל אינו עושה שום פעולה בעצם

שור זה עולה בית זה הקדש אפילו בסוף העולם קנה עד שימשוך ויחזיק, וא"כ כיון דקנה ליה קנין גמור והו' כמסירה ואפ"ה יכול לשאול עליו א"כ כשמסרו לגזבר נמי, ובתשו' רבינו בצלאל סי' ט"ו הביא תשו' הרשב"א שכחב ותדע לך עוד דאמירה לגבוה אינה כמסירה ממש ליד גזבר דהא קיי"ל כב"ה דיש שאלה להקדש ואלו המקדיש ומסר ליד גזבר שוב אינו יכול לשאול עליה והש"ך נתן טעם דדוקא באמירה לגבוה נהי דהוה קנין גמור מ"מ לא קנה אלא מנזר אמירה אחי דיבור ומבטל דיבור, דגלי לן קרא דיש שאלה לנדרים דלא יחל דבורו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחליין לו, אבל כשמסרו לגזבר אמרינן דל אמירה מהכא דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש, דהא בהדיוט גופי' כשהקנהו במשיכה חו לא מהני שאלה, וא"כ בהקדש נמי כיון שמסרו ליד גזבר הרי קנהו ההקדש במשיכה ופשיטא דלא אחי ומבטל משיכה ע"ש באריכות גדולה, ובתוס' קידושין נ"ט ע"ב ד"ה מודי ומהרי"ט שם.

ביאור פלוגתת הרשב"א והר"ן

ולפ"ז נראה פשוט דהרשב"א לשיטתי' דס"ל בנדרים דלאחר ששאל על נדרו חוזר הממון ג"כ לבעלים, דלשיטתי' אזיל דכל היכי דע"י שאלה מועיל נעקר הדבר למפרע דאחי דבור ומבטל דבור, וא"כ בנדר נמי דיש שאלה

הדבר אלא שהדבור הוא כל כך חזק שמצטל כל המעשה למפרע כאילו לא הייתה. אלא לדברי מרן הח"ס ז"ל לכאורה ז"ע מאי נפ"מ בין בא ליד כהן או גזבר או לא בא כיון דבידו לישאל, ואולי ס"ל דאחכ"נ דהצעלים יכולים לישאל אפילו כשבאה ליד כהן וכשיטת הרא"ה ממי"ץ, והכ"מ פ"ד מהל' תרומות הי"ו כתב דגם דעת הרמב"ם כן צפי' הראשון, וכן חפס הנוצ"י ת' סי' קנ"ד יו"ד בפשיטות ודחה פי' הב' שבכ"מ בשתי ידיים.

השאלה מדין הקדש בטעות

וחזון הרבתי להנוצ"י ת' הנ"ל שכח טעם חדש אמאי צבא ליד כהן לא מצי לאיתשולי הא הטעם דיש שאלה להקדש הוא משום דדומה להקדש בטעות דקיי"ל שאינו הקדש, וא"כ מה צריך שהיה ביד כהן אטו מי שטעה ונטל חולין וסבר שהוא של תרומה ומסרה ליד כהן בחזרת תרומה אם אח"כ נודע לו שהוא חולין מי יחזיקנו כהן ויאמר כבר זכיתי בה, וכחב הטעם דכל שאלה ופתח הוא שהנודר אומר אלמלא הייתי יודע כן לא הייתי נודר, ופשוט שאם הדבר שקר שהי' נודר בכל אופן אין לו התרה אלא שאין אנו יודעין שמשקר ואין צריכין לחשדו בזה וכל שצא לחכם הממיר שומע לו ומחיר, אבל הכהן אינו מחויב להאמינו ויכול הכהן לומר שאולי אחת משקר לי לפי שאתה רוצה ליקח ממני התרומה ואין הכהן מחויב להאמינו ולהחזירו

התרומה, ולכן תרומה ביד כהן לא מצי מיחשלי, ומה"ט נמי בנמסר ליד גזבר כיון שבידו נמסר לצורך עניים אינו מחויב להאמינו ולהפסידו לעניים, ע"ש. ולכאורה טעם זה הוא כעין טעם הח"ס אלא שהוסיף טעם משום נאמנות, ולפי"ז לעולם השואל יכול לישאל על נדרו אלא דעד שלא יבא מרשותו הרי הוא בידו ומהימן על עצמו אבל אינו מהימן לגבי אחרים נגד חוקת ממון שכבר בא לידם. ולפי האי טעם נמי ז"ע אמאי פודה בפחות משוי' לשמואל ומאי מהני הטעם שיכול לשאול.

חשש נאמנות אי משוי' ספיקא למביל הן אחת דבחי' בעניויות הקשתי למרן הנוצ"י ז"ל דא"כ דהטעם משום דכהן אין חייב להאמינו לגבי ממון ולהחזירו, מ"מ אכתי ספיקא הוה דאולי אחת אתו שמתחרט והו"ל הקדש בטעות, א"כ אפילו נימא דלגבי להחזיר לו ממון הו"ל ספיקא דממונא ולקולא ואינו חייב להחזיר משום דאין צריך להאמין לו, מ"מ יהא אסור הכהן לאכלו דעכ"פ ספיקא הוה טבל אסור, וחתני עדיו לגאון מוה"ר יהודה ארי' אלטר שליט"א (זאוקללה"ה) העיר לי דאפשר כיון שכבר החזיק כן לגבי ממון שוב מחזיקין כן נמי לאיסורא כדעת התוס' בכורות והפללה פ"ק דכתובות, והדבר ז"ע.

שיטת הריטב"א

איברא דהריטב"א נדרים פ"ג ע"ג במחני' דכהנים ולויים נהנים לי

דמ"מ לעינן חרומה לא מהני מטעם דכהן זכה בשלו חיה דלא כר"ן ודלא כנוב"י ות"ס ז"ל ג"כ ודלא כש"ך בח"מ הנ"ל.

האמנם אכתי ז"ע אי כוונתו דכיון דאיח' בשאלה ממילא אינה כמסירה ממש וכדעת הרשב"א הנ"ל בחש' רבינו בצלאל ז"ל או דבזה ס"ל כהר"ן דהו"ל מסירה ממש וקנין ממש וכדעת הנוב"י ות"ס אלא דמ"מ מהני שאלה לעקור הדבר למפרע ומדכחז לשון כיון דהאי לא אפקרי' לגמרי משמע לכאורה דס"ל כהרשב"א בחשו'.

חילול על שו"פ אחר ששמואיהו ב"ד

ובע"תה לנידון דידן נראה דבהא חליא אי אמרינן הטעם דאיחא בשאלה הוא משום דאז לא יא' עדיין מרשותו לגמרי ולא הוי כמסירה להדיא ממש, א"כ שפיר אין נפ"מ אי שמאיהו ב"ד או לא שמאיהו, דסוף סוף בידו לישאל על האיסור והממון ממילא נשאר ברשותו, ולכן שפיר מועיל לחללו על פחות משוין, ואדרבה בחילול זה מראה יותר שלא הי' בדעתו להקדש גמור ונמלא הו"ל הקדש בטעות, אבל אי נימא דהשאלה הוא מגזירת הכתוב או מטעם אחר אז אפשר דבשמאיהו ב"ד הכ"נ דאינו מועיל, וכל זה לפי דעת הטו"א הנ"ל שנחן טעם להקדש שו"מ שחיללו על שו"פ מהני מטעם דאיחא בשאלה.

כתב דאיכא דמשמע ליה מהכא דכיון דאמרו דחרומה לית ליה בגוה הימר איכלה ולא הימר הנאה כלל אינה חשובה ממון מאן דאסר נכסי עליה בקונס גמור ואחא אחרינא ושקליה לא מצי האי חבט ליה מידי דלאו ממוניה הוא כלל דלא חזי ליה לזבוייה ולא למיחציה לאחרינא ואפילו איחשל עליה לבסוף כיון דבשעתא דשקליה לא הוי ממוניה זכי ביה אידך ולא מצי האי מיחשל עליה כדאמרינן חרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי לאיחשולי עליה, ולא נהירא דשאני החס דכהן איח ליה זכיה בחרומה דנפשיה מתחלת הפרשה, ומכיון דאיח' לידי זכה ביה לגמרי והוה ממוניה גמור ולא מצי ישראל לאיחשולי עליה אבל גבי קונס ישראל דזכי ביה מהיכי זכי ביה כיון דהאי לא אפקריה לגמרי אע"ג דלאו ממוניה דהאי חשוב, ואפילו כי איחא ברשותיה דהאי מצי מרי קמא לאיחשולי עליה וחכם עוקר הנדר מעיקרו והוה ליה גזל בידא דחצריה וכן כתב מורי נר"ו ע"כ, והנראה דדעת הריטב"א הוא דעה שלישיית דלעולם שאלה מהני והו"ל כטעות בהקדש וכן בנדר וא"כ תחזר לגמרי, אלא דבחרומה שאני שמיד שהפריש הרי הוא מעות כהן ומיד שזכה בממונו אין האחר יכול לשאול עליו עוד דאין זה ממונו שוב כיון שיצא מרשותו, אבל כל זמן שעדיין ברשותו יכול לשאול עליו וס"ל כרשב"א במקצת דשאלה מהני לגמרי להיות תחזר אלא

ממון ההקדש שלו ואיסורא הוא דרביע עליה

לאחר זמן זיכני השי"ת ומנאמי ראי' להנ"ל לפמ"ש בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ק"צ על מה שהשואל רצה לחלק בין קדושת דמים לקדושת הגוף דבקדושת דמים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט והו"ל כאילו מטא ליד גזבר דמיא ולא בקדושת הגוף, וכחז עליו הרמ"ע דהא ליחא והביא ראי' מהר"ל בן חביב וגמ' ב"ק ע"ו ע"ז דחנן גגז והקדיש ואח"כ טבח משלם חשלומי כפל ואינו משלם חשלומי דו"ה ומקשינן מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ומשינן החס מעיקרא חורא דראובן והשחא חורא דשמעון הכא מעיקרא חורא דראובן ועכשיו חורא דראובן אלמא איסורא בעלמא הוא דרביע עלי' וכי איחשל פקע איסורא, ודעדיפא מיני' משמע ליה החס דאפי' היכא דלא מצי מיחשל כגון שמכרו שמים ע"י חמורה או שמכרו לגזבר או לזדה"צ אקדשי' פטור מחשלומי דו"ה מההוא טעמא דהשחא נמי חורא דראובן מיקרי עד שיקרב או עד שימכרוהו גזבר ואין לורך להאריך בזה, עכ"ל ק.

מסר ליד גזבר ויתר על חלק הממון

וחנה ביאר לן הרמ"ע ז"ל נקודה חדשה דהקדש כל זמן שהוא תחת יד בעלים שהקדישוהו איסורא הוא דרביע עלי' אבל הממון אכתי שלו מיקרי דמעיקרא חורא דראובן והשחא

חורא דראובן, וזוה מובן מאד דלאחר שבא ליד גזבר אינו מועיל שאלה, והטעם דשאלה אינו מועיל רק על איסור וכיון שמסרו ליד גזבר הרי כבר מסר הממון לאחרים ולא הוי שלו ועל קנין לא מהני שאלה, ולפי"ז שפיר מובנים דברי החוס' מנחות הנ"ל דלא אמרו הקדש שזה מנה שחללו על שו"פ אלא בצעלים, וביארו הטעם דאין סברא שיכול לפדות הקדש חזירו שזה מנה על פרוטה ויחזנו לעצמו, והדברים מפליאים דאמאי קרי לי' הקדש חזירו הא אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכל היכא דאיחא בי גזא דרחמנא הוא וא"כ לאו דילי' הוא, ואפי' לטעם הטו"א משום דכידו ליחשיל אכתי טעמא בעי דהא אכתי של הקדש הוא קודם שנשאל עליו, ולהנ"ל ניחא דכיון דאכתי לא ינא מרשות המקדיש הקדש שלו הוא דממונו הוא, אלא דאיסורא הוא דרביע עלי', ושפיר קאמרי החוס' דאין סברא שיכול לפדות הקדש חזירו וכו', וזה לפענ"ד נכון בס"ד.

אלא דלפי זה נראה דלענין פדיון נמי אין נפ"מ בין שמאזה ב"ד או לא, דדוקא לאחר שצריך לשלם דמי ההקדש ולקנותו צריך שזממ ב"ד דהרי הפדיון הוא לקנות שויות ההקדש, אבל בצעלים דהממון שלהם ולא בעי רק להפקיע האיסור אין נפ"מ בין שמאזה ב"ד או לא לעולם פודה על שו"פ, דאלו הפדיון רק להפקיע האיסור וכנ"ל דלעצם ההקדש שלו הוא, ובחי' הארכתו בזה.

שו"ם מחולל על שו"ם משום דליכא ביהם"ק בזה

ברם ברש"י ערכין דף כ"ט גראה דהטעם להלכתא כשמואל הוא משום דליכא פסידא להקדש כיון דליכא בית בזמן הזה, דבגמ' שם מיימי מעשה מהאי גברא דאחרמיניהו לנכסי' בפומבדיתא אחא לקמי' דרב יהודה א"ל שקול ארבעה זוזי ואחיל עליהו ושדיניהו בנהרא ולישמרי לך, אלמא קסבר סתם חרמים לבדק הבית כמאן כשמואל דאמר הקדש שיה מנה כו', אימר דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר ומשני הני מילי בזמן שזית המקדש קיים משום פסידא דהקדש אבל בזמן הזה אפילו לכתחלה, ופרש"י שם בזה"ז דליכא בית וליכא פסידא אלא איסורא הוא דרביעא עליהו אפילו לכתחלה נמי ע"כ, מבואר מדברי רש"י ז"ל שכתב דכיון דליכא פסידא להקדש אלא איסורא הוא דרביעא עליהו, משמע דדין ממון ליכא כלל בזה"ז בהקדש כיון דסתם הקדש לזה"ז וכיון דליכא בית בזה"ז ליכא פסידא, אלא דמ"מ בעי פרוטה לא משום דין ממון אלא משום איסור והאיסור נפדה אפילו לכתחילה על פרוטה, ולפי טעם זה לכאורה ודאי אין נפ"מ בשומת ב"ד ואדרבה הרי א"א בשומת ב"ד שהרי אין להקדש שוויון כלל בזה"ז כיון דליכא בית, ולפי טעם זה ז"ע אי יש לחלק בין בעלים לאחרים כיון דהקדש אין לו

שויות מ"ש הוא או לאחרים שיפדוהו לאיסור פרוטה, וי"ל דמה"ט כתבו התוס' דלא מסתבר שיהא כל אדם פודה הקדש חבירו בשו"פ, וכוונתו לומר דודאי מעיקר דינא ל"ל להקדש שויות וליכא אונאה להקדש אבל אין סברא שמי שהקדיש הקדש זה ידע שאין להקדש, שויות ואין בית המקדש א"כ ע"כ לא הקדישו ע"מ שיבא מי שהוא רוצה וחללו בשו"פ ויקח לו לעצמו וזה אין סברא כלל.

הבא מאליו בזה"ז

אלא דלפי"ז גם מה שכתב בט"א מגילה כ"ג ד"ה אדם שאם יצויר הקדש הנעשה מאליו שלא ע"י הבעלים או גם הבעלים עצמן אינם יכולין לפדות בפחות משוין, והאבני שוהם שם השיב עליו ממש"כ השאלות דנטע רבעי בזמה"ז מחלל שו"מ על שו"פ ולמד זה מהא דשמואל, והרי התם הקדושה באה מאליה ומ"מ מחללין אותו על שו"פ, והביאו מעבג"ק במכתבו הבהיר, ויאל לחלק בחלוקא דרבנן ע"פ המבואר בסוכה ד"מ ע"ז דשביעית מתחללת בין דרך מקח ובין דרך חילול ואמרי' מ"ט דריו"ח דכתיב כי יובל הוא קודש מה קודש מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול כו', ומבואר דהקדש מתחלל בב' אופנים דרך מקח ודרך חילול, ודרך מקח הוא עוסק בהעברת בעלות הממון מרשות לרשות וממילא עוברת גם

דרך חילול ודרך פקח שוין בזה"ז

ולפ"מ שפרש"י דינו של שמואל בזה"ז משום דליכא פסידא להקדש, וא"כ אין ראוי להט"א שאם יצויר הקדש הנעשה מאליו שלא ע"י הבעלים אז הבעלים עצמן נמי אין יכולין לפדות בפחות משוין, ד"ל כיון דההקדש אינו שוה כלום מה לי הוא ומה לי אחר ומה לי בעלים הקדישוהו ומה לי נעשה הקדש מאליו סוף סוף אינו שוה כלום ואינו מפסיד כלל להקדש, אלא דלאחר אמרו שלא יפדה משום דלא מסתבר, (וכפי שאמרנו בדברי החוס' לעיל) אבל הבעלים אפילו נעשה הקדש מאליו נמי מסתבר הוא דפודה בפרוטה שהרי אין להקדש שויות שיחאנה ההקדש כלל.

ולפ"ז יש לעיין גם לענין מקח בהקדש בין דרך חילול ובין דרך מקח אין נפ"מ לענין שויות כיון דאין להקדש בזמן הזה שויות מה לי דרך מקח ומה לי דרך חילול לענין שויות ההקדש אלא לענין האיסור צריך לחללו בפרוטה שיחלל האיסור מעליו וזה די בפרוטה, וסברת הגר"ח ומעכ"ק אחי שפיר בזמן הבית דיש לו שויות להקדש כיון דאיכא פסידא להקדש אבל לא בזה"ז. ומאד צדקו בזה דברי מעכ"ק דפט"ח מיהו עכ"פ יש לו שויות שהרי יכול לפדותו גם בזה"ז ואיכא פסידא והו"ל גורם לממון או ממון ממש לכשיפדה ולא דמי להקדש בזה"ז כלל.

הקדושה על חליפין, ודרך חילול הוא איפכא שעוסק בהעברת הקדושה מחפצא לחפצא וממילא עובר ג"כ הממון מרשות לרשות כי הקדושה והממון אגודים הם. וי"ל דא"א כלל למכור הקדש בפחות משויו דאם נתאנה הקדש מאן מחיל ומאן שציק, ואע"פ דאין אונאה להקדש ואפילו ביטול מקח אין להם לשמואל מ"מ דין אונאה לא נזכרה אלא כששניהם הסכימו על המקח במחיר ויש כאן מעשה המכירה רק שנחטאו כגון בהדיוט המוכר להדיוט, וכן בהקדש למ"ד גזבר כמו בעלים הוא כשהגזבר יקנה לזרר הקדש או ימכור (ויש שם אונאה) איכא מעשה המכירה שהרי ה' בהסכמת שניהם וליכא אלא טעם אונאה, אבל כשהאדם עושה מעצמו מקח בממונא דהקדש כל זמן שלא היחה הסכמה מצד ההקדש למכור או לקנות אין כאן מעשה מכירה כלל ורק כשעושה דרך חילול אז נעשה הכל ע"י הפודה, שצדק חילול אינו עוסק בלקיחת ממון דהקדש אלא בחילול הקדושה מחפצא לחפצא, והאריך לבאר חידושו היקר הג"ל המבוסס ע"פ דברי מרן הגר"ח מבריסק בצדו"ח שנדפס במכונת כתיבה, ובה מחלק בין פדיון פט"ח דלא שייך ביה דינא דשמואל כלל שהוא מחלל ואין הקדושה עוברת על החפץ השני ולא דמי להקדש שהקדושה עוברת על החפץ השני, והאריך הרבה בביאור הדברים כנתינתן מסיני.

מע"ש וברם רבעי שווים מנה שחיללם
על שו"פ

ובמה שכתבנו נראה לפענ"ד להבין
מחלוקת הראשונים ו"ל במעשר
שני ובכרם רבעי אי מחללין על שו"פ,
דעת רבינו הגדול בה"ג והשאלחות
פ' קדושים כחז בפשיטות דכרם רבעי
ומע"ש נמי יכול לחלל על שו"פ,
והחוס' ר"ה ל"א ע"ב ד"ה וציקש
מספקא להו דמחללה כתבו דאין רא'י
מהקדש למע"ש וכ"ר דבפ' החקבל
גיטין ס"ה גבי מערימין על מע"ש
שמשי הכא במאי עסקינן במע"ש
בזה"ו דרבנן כו' והו"ל לאקשו"י מע"ש
בזה"ו מה הערמה צריך והלא על שו"פ
יכול לחלל הכל קרן וחומש וסיימו ומיהו
בה"ג ושאלחות כו', ובחוס' מגילה י'
פשיטא להו דאפילו במע"ש וכ"ר מהני,
וכ"כ בבכורות דף ל' ע"א ד"ה באחרי'
דר' יהודה, והוסיפו להביא רא"י דכן
מעשים בכל יום שאנו מחללים כ"ר
שו"מ על שו"פ ע"ש, (ואגב שם לא
הביאו רק השאלחות רק בר"ה זכרו
מבה"ג), ובחוס' ישנים יומא דף ט'
ד"ה ולא אטרחינהו רבנן הביאו הא
דבפ' החקבל דמשמע קלח דמע"ש לא
מהני לחללו בשו"פ והקשו לעזמן
מערבין דשפיר יכול לחללו על שו"פ
ונראה דספוקי מספקא להו עכ"פ,
ולפמ"ש יש לומר דמספקא להו בטעם
הפטור דזמן הזה בשמואל אי הוא
משום הטעם דיכול לשאול עליו או
דהטעם משום פסידא דהקדש, וקלח

ה' נראה עוד לפמ"ש המאירי שכתב
קכ"ז שהביא דעת הי"א שא"א לשאול
אלא בחרומות הו"ל וחרומה נטלת
באומד ובמחשבה ונותן עינו בצד זה
ואוכל בצד אחר, אבל מעשר שאינו ניטל
במחשבה אא"כ הפרשן אינו יכול לשאול
עליו ע"ש, ולפי"ז עכ"פ שפיר יש לחלק
בין מע"ש לחרומה והקדש שישן
בשאלה ומע"ש ליחא בשאלה וי"ל.

הקדש של חבירו

וברגמ"ה ערכין הנ"ל כחז הני מילי
בזמן שביהמ"ק קיים לא הו'
שרי למיפרקי לכתחלה אלא בשווי
משום פסידא דהקדש וכפרש"י לכאורה,
וקלח ל"ב דעת החוס' מנחות שם שפי'
דאין סברא שכל אחד יפדה הקדש של
חבירו על ש"פ ויקחנו לעצמו, ואין לו
מזבן דכיון שהקדישו הרי כבר אינו שלו
ומ"ש הוא או חבירו, ולגבי חמץ בפסח
הרי קי"ל בפסחים ו' ע"א ואמר רב
יהודה אמר רב חמצו של נכרי עושה לו
מחילה עשרה טפחים משום היכר ואם
של הקדש הוא אינו צריך מ"ט מיבדל
בדלי אינשי מינה, והרמב"ם פ"ד
מהחו"מ ה"ב חמץ של הקדש או של
עכו"ם כו' אפי' ה' עמו צביה הרי זה
מוחר מפני שאינו שלו והחם כשלא בא
ליד גוזר נמי מיירי, ובשבת קכ"ז
מפקירין בשבת ואין מקדישין בשבת
וכחז המאירי דאע"פ שאמרו אין
מקדישין בשבת אינו דומה שההקדש
כמכר היא וכמו שאמרו מה לי מכרו

אחר למה מועיל חילול לכחלה בשו"פ
לפ"מ דאמרינן במנחות ע"ט ע"ז שאני
החס דאית להו תקנתא ברעייה ופרש"י
להכי אין נפדין דהא אית להו תקנתא
ולעולם ס"ל לב ב"ד מחנה עליהן,
ומשמע היכי דלית להו תקנתא היה לב
ב"ד מחנה והיו יוצאין לחולין, וא"כ י"ל
דהכ"נ כיון דל"ל תקנתא לקדשי בה"ב
ולכא הפסד הו"ל כאילו לב ב"ד מחנה
שיוכל לחללו בשו"פ.

דשלי"ם שאין מצוה להישאל עליו

והנה בגמ' נדרים נ"ט כל דבר שיל"מ
כגון טבל ומעשר שני והקדש
וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור, וכל
דבר שאין לו מחירין כגון תרומה
ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי
הכרם, ובגמ' שם נ"ט שאני קונמות
הואיל ואי בעי מיתשל עליהו ופריך
והרי תרומה דאי בעי ומיתשל עלה
ובטלה ברוב, (והגר"א ז"ל מוחק חיבת
רוב דהא בעינן ק', ומ"ש בש"מ דחוק
דהא הכל מדרבנן דמדאורייתא אף
דשיל"מ בטיל כמ"ש ב"נ נ"ג, אמנם
בכ"מ פ"ז ממעילה כתב בדעת
הרמב"ם דלכך צאומר פרוטה צריכא זה
הקדש לא בטיל ברוב משום דהוי
דשיל"מ, ובשו"ת מוצל מאש דמה"ת לא
בטל דאל"כ איך מביא קרבן, ובשד"ח
כללים אות מ' בשם קריית ספר
להמצי"ט בפ"ו ממע"ב דס"ל כן
דמעו"ת חולין ומעו"ת מעשר שנתערב
מה"ת לא בטל דהוי דשיל"מ וגם דבר

להדיוט מה לי מכרו לשמים אבל הפקר
אין כאן שינוי רשות ע"ש. וכדמשמע
נמי בקדושין כ"ח הג"ל, דאמירתו
לגבוה כמסירתו להדיוט, ולא מיבעיא
להירושלמי קידושין דהטעם דאמירתו
לגבוה ילפינן מקרא דכתיב לה' הארץ
ומלוכה א"כ הוא מדאורייתא כנמסר,
אלא אפילו לפי הרא"ש נדרים כ"ט
שפי' דהוא משום נדר דהוי כמו נדר
ומשום מוצא שפתין תשמוד מ"מ
משמע דנמסר ממש, עכ"פ לכ"ע אמאי
קרי לי' הקדש חבירו, אבל לפמ"ש אחי
שפיר דקרי לי' הקדש חבירו דאכתי יש
לו לחבירו אחיזה דע"מ שיפדוהו חבירו
ודאי לא הקדישו והו"ל כהקדש בטעות
אם יבא אחר ויחללנו על שו"פ, ול"ע.

נפק"ם בין בהיות ביהם"ק קיים לבוה"ז

ובוה נראה החילוק (אליצא דרש"י
והרגמ"ה דלעיל) בין בזמן
שביהם"ק קיים לזמנה"ז, דבזמן הבית
המקדש לבדה"ב מקדישו בכל לבו וגמר
ומקני ליה להקדש והפודה או מחלל על
שו"פ מפסיד להקדש, ואין נפ"מ בין
בעלים לאחרים, לעולם לכחלה אין
פודין בפחות משוי', ואין נפ"מ נמי בין
בא ליד גזבר או לא בזמן הבית אבל
בזמנה"ז דהמקדש מחלל לכחלה על
שו"פ מסתבר דלא הקדיש לגמרי ולא
גמר ומקני ע"מ שיבא אחר ויקחנו
לעצמו, ח"ש החוס' ואין סבירא כו'
כלומר שההקדש אכתי של חבירו הוא
מטעם הג"ל. עוד הי' נראה לומר טעם

חשוב לכ"ע מן החורה לא בטל ע"ש). ומשני אלא אימא בשלמא קונמות מצוה לאיחשולי עליהן משום דרבי נחן כו' חרומה מאי מצוה לאיחשולי איכא. וכחז הרשב"א דרק צנדר צעינ מצוה לשאול להיות דשיל"מ אכל בקדשים אף דאין מצוה לשאול הוא ג"כ דשיל"מ, והרמב"ם פ"ה מנדרים הי"ד כתב דשבועה הוא דשיל"מ אף שאין מצוה לשאול הואיל ובידו לשאול, וראיתי קושית האחרונים שהביא בשד"ח בפאת השדה אות ד' דהלא לנו ש"ס מפורש דחרומה לא הוא דשיל"מ כיון דלא הוא מצוה לשאול ומ"ש הני, ולדידן אדרבה חקשה הרי בגמ' שם דף נ"ח מפורש כל דבר שיש לו מחירין כגון טבל ומע"ש והקדש וחדש לא נחנו בהן חכמים שיעור, ומבואר דהקדש הוא דשיל"מ, וכרשב"א, (ובאמת כי גם להשיטה צמארי שהבאנו לעיל ז"ע דמשמע דמע"ש הו"ל דבר שיש לו מחירין ע"י שאלה), ונ"ע.

הקדש הוי דשיל"ם

ברם המעיין בדברי הר"ן נראה שכבר תי' קושית זו דלא חקשה סחירת הדברים שכח, חרומה מאי מצוה כו' הלכך כיון שאין היחר צא מעצמו וליכא מצוה למעבד הכי לא מקרי דבר שיש לו מחירין, והקדש דקא מני לעיל בדשיל"מ בהקדש צדה"צ עסקינן דעל כרחין לפדייה קאי ע"כ, הרי דכבר הרגיש הר"ן ז"ל בסחירת הדברים וחלק בין

חרומה להקדש דהקדש כיון דע"כ לפדיה עומד הו"ל דשיל"מ והיינו הפדיון ולא מדיון של שאלה, ובאמת כי כן רמזו גם שאר ראשונים שם צדף נ"ח שפי' והקדש דאיבעי' פריך ליה, וצוחר מבואר בחוס' פסחים כ"ו ע"ב ד"ה הקדש דאפי' צאלף לא בטיל שהקשו חימה מה חומר הוא זו הלא הקדש דבר שיל"מ הוא ע"י חילול, מבואר דנחנו טעם להקדש לדשיל"מ מטעם חילול ולא מטעם שאלה משום דליכא מצוה בשאלה א"כ מה"ט אדרבה לאו דשיל"מ הוא אלא מ"מ הו"ל דשיל"מ משום דאי צעי פריך לה ע"י חילול, איברא כי כן כתב הרשב"א בח"ה דף ק"ג וז"ל ומעשר שני יכול הוא לפדותו ולאכלו בכל מקום והקדש יכול הוא לישראל עליו ע"כ, נראה דצמע"ש נתן טעם מטעם פדיון ולא מטעם שאלה ואולי ס"ל כי"א בהמארי דאין למעשר שני שאלה, אמנם להקדש נחן טעם דיכול לשאול עליו, וזה לכאורה ז"ע דבגמ' אמרו להדיא דהיכא דליכא מצוה לשאול לא הוה דשיל"מ, וכקושית האחרונים ז"ל, וראיתי שכבר חמה כן על הרשב"א ז"ל צשו"ת מוצל מאש סי' י"ט, והניח צ"ע, אלא שבסוף העלה דבר חדש ע"פ דעת החוס' נזיר כ"ד ד"ה ושלמים דהקדש אפילו ישאל עליו צריך עוד ליתן אחיזה דבר שלא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון, ולכן מה שאומר דהקדש הוא דשיל"מ מטעם שאלה הכוונה פדיון כיון שמוכרח לפדותו אחר

השאלה א"כ הכל דבר אחד הוא. ובס' קרנות המזבח סי' כ"ג כ"ג האריך הרבה בדברים אלו.

בפשיון הבעלים לא נאמר בערבך

איברא דהש"מ ב"מ דף נ"ז הביא בשם הרשב"א ח"ל וא"ת למ"ד דשמואל אפילו לכתחילה והא בערבך כתיב ועשרה כהנים כתיב בפרשה דלמא לכתחילה מיהו צריך לדקדק וליתן דמים מכוונים, יש מתרצים דקראי בהקדש ביד גזר שמכרו לאחר בכדי דמים אבל הא דשמואל בהקדש ברשות בעלים שעושה דרך חילול, עי"ל דאינטריך להא דפרה זו חתם פרה זו של הקדש הקדשו אינו פדוי, וטעמא משום שלא הזכיר דמים כלל ורחמנא אמר בערבך דאלמא צריך להזכיר בו ערך וכשהכהן מוכרו צריך לדקדק בדמים, אבל הקדש ביד בעלים אפילו בכ"ש לשמואל דאמר לכתחילה ע"כ. הנה ביאר הרשב"א ז"ל דהא דינא דשמואל דוקא בבעלים משום דלא נאמר בהו בערבך הוא ושוויות דמים לא נאמר אלא בכהן המוכרו ועליהו קאי קראי דבערבך ולא על הבעלים שהן אינם מוכרין אלא מחללין, ולכן כ"ז שהוא ביד בעלים אפילו בשו"פ לכתחילה.

דשיל"ם ע"י הוצאת סמון

ואבתי פש לן לזאר למ"ד דהקדש הוה דשיל"ם משום פדיון חקשה דהט"ו יו"ד סי' ס"ט בשם הרש"ל

הקשה דאמאי חתיכה שלא נמלחה שנחערבה באחרות בטלה הא הו דשיל"ם ע"י מליחה וחי' כיון דצריך להוציא הוצאות לא הו"ל דשיל"ם, וכן מבואר ברמ"א הל' טבילת כלים, וא"כ חקשה אמאי מקרי הקדש דשיל"ם כיון דצריך הוצאות לפדותו, ולא דמי לנדריס דסגי בשאלה לחודי' וא"כ אכתי הקדש לא הו דשיל"ם מטעם פדיון, וי"ל בחרו אנפין או יאמר דכיון דהקדש מתחלל אשו"פ הו"ל דבר מועט ולא מקרי צריך להוציא אלא כשעולה הוצאות יתרות, אופן הב' י"ל דלכן דייק הר"ן דעל כרחק לפדייה עומד דכיון דע"כ צריך לפדותו בלי טעם דשיל"ם א"כ כיון דחייב לפדות בע"כ ממילא הו"ל דשיל"ם ע"י פדיון שהרי לאו ההכשר גרמה לו הפדיון. או יאמר שלכן צריך הרשב"א גם טעם דשאלה דכיון דהקדש אימא בשאלה א"כ מהאי טעמא כבר לא הוה בכלל שצריך להוציא הוצאות להחירו, והא דצריך שו"פ כדי שלא יאמרו הקדש יונא בלא פדיון לא מקרי דצריך להוציא הוצאות, דההוצאות אינם לעצם החילול להחיר ההקדש דלזה מהני השאלה אלא החילול על שו"פ הוא כדי שלא יאמרו, כנלפענ"ד.

אין שומת ב"ד מעלה ומוריד

ומעתה לידן עכ"פ נראה דהטעם לדינא דשמואל דהקדש שו"מ מתחלל אשו"פ הוא משום דהקדש בה"ב לפדייה קאי, והא דהקדש לפדייה

אשמעינן ר' יהודה חקנתא כלומר דמה דקחני בע"ז דמטלטלין אין פודה אלא יבערם מן העולם דינא הוא הכי אבל אם פודה בשו"פ שפיר דמי ולא נריך לבערם ולהשמיחם מן העולם, והטעם כיון דליכא ביהמ"ק ואין מקדישין בזה"ז, אם הקדיש חקנו ז"ל לחללו על שו"פ ואפילו מטלטלין והטעם כיון דליכא פסידא להקדש דממילא בזהמה חיעקר פירות ירקבו א"כ ליכא כאן הפסד ממון ולכן חקנו למיחל אשו"פ, ולפ"ז נמי לכאורה אין נפ"מ אם שמאווה ב"ד דהרי ליח לי' שום שויות להקדש זה, ונ"ע.

קאי היינו בזה"ז דליכא ביהמ"ק (דבזמן הבית לא לפדייה קאי וע"כ נמי לפדייה ע"י הבעלים דאחרים אין להם שייכות להקדש זה קודם שגא ליד גזבר עכ"פ, ואפילו בזמן הבית הדין דהבעלים קודמין שהם מוסיפין חומש ורונה אדם בקב שלו, וא"כ שפיר כל זמן שהוא ביד הבעלים פודהו אפילו על שו"פ ואין שומת ב"ד מעלה ומוריד. וי"ל נמי דהו"ל כפט"ח דאינו פוסק ממונו מיניה והפדיון רק על האיסור ולא על הממון דלא נפק מרשותיה לענין זה.

שו"ם הנפדה בשו"פ אי גם בהקדש דמטלטלין

נפ"מ בין הבעלים לאחר בפדיון הקדש

ובש"מ ב"מ נ"ז אהא שינויא אב"ע דכ"ע אית להו דשמואל, והכא בזה קמיפלגי מר סבר שחיללו אין לכחלה לא ומ"ס אפילו לכחלה, וכחז הש"מ בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל ולמ"ד אפילו לכחלה כי היכי דלא חקשה דתמיה מילחא דאיך אפשר אפילו לכחלה למישרי למיעבד הכי, ז"ל דודאי בהקדש שכבר בא ליד גזבר ורצו הבעלים לפדותו לכחלה אינו יכול לחללו בפחות משויו, והא דהכא מיירי בהקדש שהוא עדיין ברשות הבעלים ובאים הבעלים לחללו, כמו דלענין שאלה יש הפרש דהקדש שגא ליד גזבר אינו יכול לישאל עליו ובהקדש ביד בעלים יש בו שאלה להוציאו לחולין, כן נמי לענין

ונחלקו הראשונים ז"ל בזה דהקדש שו"מ שחיללו אשו"פ אי בכל הקדש אמרו בין מטלטלין ובין מקרקעי או דוקא קרקע.

הרי"ף ע"ז י"ג כתב חניא אין מקדישין ואין מעריכין כו' ואם הקדיש או העריך או החרים בזהמה חיעקר פירות ירקבו כסות וכלים יקברו מעות וכלי מחכות יוליך לים המלך כו', ואי פריך לה בשו"פ שפיר דמי דאמר שמואל הקדש שו"מ שחיללו על שו"פ מחולל, נראה דס"ל דמטלטלין נמי אמר שמואל הקדש שו"מ שחיללו על שו"פ ומוחר אפילו לכחילה בזה"ז, ור"מ קשיא לי' מהא דאחרמינהו לנכסי בפומבדיתא ומחלק בין מקרקע למטלטלין, וכחז הר"ן דהרי"ף נראה דס"ל דבע"ז קחני דינא ובערכין

דבר חדש דלענין הקדש יד בעלים
ואחרים שז"ס הם, ולפי האמור
דדבריהם מירי בהקדש שלא בא ליד
גזבר והיינו טעמא דיכולים לפדותו
בפחות דלפי זה איכא טעם כעיקר
דדוקא בעלים דבירו לישאל עליו
ולהוציאו לחולין בחנם יש להקל בו
ולחללן בפחות אבל אחר שאין בידו
לישאל עליו ואין בידו לפדותו לכחילה
בפחות ע"ס. ולה"ט נמי אין הנפ"מ
אלא אי יצא מרשותו או לא.

שו"ם מחולל אשור"פ לבתחילה או
בריעבד

והרי"ב"א שם יצא לומר דאליבא
דר"י לפי שאנן קיימין
אפילו בכה"ג דוקא בדיעבד ולא
לכחילה, ועיין חוס' רי"ד קידושין נ"ח
דמשמע דלכחילה עושה כן, ועיין
שעה"מ פ"ה מה"א ה"א ומהרי"ף
הג"ל נמי משמע דאפילו לכחילה בזה"ז
עכ"פ, וכן משמע לכאורה מדברי
החוס' ומדברי הר"ן נדרים הג"ל דכח
דבע"כ פודה משמע נמי משום חקלה
וכמו שביארנו לעיל בס"ד.

שומת ב"ד לא מעכב

עוד רגע אדבר מה שהביא
מעגהדר"ק באות ב' ו"ל ועוד
נלענ"ד ראי' מהא דחנן החס במחניחין
(ערכין ז"ו) מעשה באחד שהקדיש
שדהו מפני רעמה ואמרו לו פחת אחת
ראשון ואמר בכאיסור ולר"י אמר

פדיון יכול לחלל פחות משויו. והרי"ט
אלגאזי בכורות פ"ק אות ח' הביא בשם
חוס' חילוניות כ"י אהא דמבעיא בגמ'
הפודה פט"ח של חבירו פדיונו לפודה
או לבעלים ואליבא דר"י דאמר אסור
בהנאה להקדש מדמי לה ורחמנא אמר
ונחן הכסף וקם לו או דילמא כיון דקני
להו דביני ביני לא דמי להקדש, והקשו
החוס' דכל הקדש נמי איכא דביני וביני
דהא אמרינן בעלמא דהקדש שוה מנה
שחיללו אשור"פ מחולל ומ"מ אחר מצי
פריך ליה, וי"ל דדוקא בעלים יכולים
לחללו על שו"פ ולא אחר, וחמה
הריט"א דבערכין כ"ט דאמר שמואל
מחולל היינו דיעבד אבל לכחילה לא,
וא"כ לא דמי הקדש לפטח"מ דפט"ח
בידו לפדות לכחילה ולזכות דביני וביני
מש"ה לאו כל בניני' דפודה להפקיע
זכותו, משא"כ בהקדש דאין ביד
הבעלים לפדותו בפחות משויו לכחילה
ואם הפודה עבר על איסור ופדאו
בפחות לא הפסידו הבעלים כלום וסברא
הוא שהפודה דיעבד הוא דזכה בהאי
טופיינא, ומי' דהחוס' חילוניות ס"ל
כהרשב"א וריטב"א הג"ל וכוונת
הקושא דהקדש דעדיין ביד בעלים
דביד הבעלים לפדותו בפחות לכחילה
הרי זה דומה ממש לפדיון פטח"מ,
וא"כ בהקדש אפילו בכה"ג זוכה הפודה
אם פדאו בפחות במאי דביני וביני,
משא"כ בפודה פטח"מ דפדיונו לבעלים
דבהי נימא מה שחי' דדוקא בעלים
יכולים לפדותו בפחות ולא אחר דזה

בכניסה וא"ל הגזבר הגעמין ולא משמע כלל שכבר הי' שומח ב"ד עלי' שמחירו בכאיסור, ועוד דא"כ אין חידוש כלל במעשה זו כיון שכך נישום ע"פ ב"ד, אע"כ שלא הי' שם שומח ב"ד ומוכח דבצעלים שומח ב"ד לא מעכב, עכל"ק.

פתח אתה ראשון א"א בזה"ז

ורק להחלמד צאחי דבש"מ ב"מ הנ"ל ד"ה מר סבר הקשה וא"ת דבזה"ז היאך יכול לחללו דקאמר החס בעריכין דבזה"ז יכול לחלל שו"מ על שו"פ והתניא אין מקדישין ואין מעריכין כו' ומחלק ר"ת בין מטלטלין שיכול לכלותם ובין קרקעות דאחי צהו לידי תקלה כו', ויש להביא רא' עדיין מהא דתנן החס צרי' פ' המקדש שדהו נשעה שאין היוצל נוהג אומר לו פתח אחת ראשון לפי שהצעלים מוסיפין חומש אלמא בקרקעות פודין אותה ולא אמרינן חבור והיינו בזה"ז כו' נסדר ע"כ נריך לאוקמה בזמן ביהמ"ק קיים דאי בזה"ז אמאי אומר לו פתח אחת ראשון הא ליכא פסידא להקדש ויכול לחלל שו"מ על שו"פ ונריך לאוקמה בבית ראשון לאחר שגלו שצט ראובן כו', חוס' שאנ"ן. הנה מפרש הא מעשה דמקדיש שדהו מחמת רעמה הימה בזמן הבית דלאחר החורבן ליכא דין דפתח אחת ראשון כיון דליכא פסידא להקדש ליכא דין דפותח ראשון כלל רק שפודהו

אשו"פ ודי, ומיהו החוס' עריכין כ"ז שם ד"ה רבי יוסי כו' תמהו איך הי' זה המעשה צימי ר' יוסי והלא ר' יוסי לא הי' בזמן הבית וא"כ לא הונרך לפתוח תחילה בצעלים וחי', א"נ אפילו שלא בזמן הבית גאולה בצעלים תחילה דכתיב אס לא יגאל ונמכר ע"כ, נראה דמספקא להו אי לאחר החורבן יש דין בצעלים תחילה וממילא צפי' הא מחניחין אי מיירי בזמן הבית או שלא בזמן הבית.

והנה הארכתי בדברים שהם ללא יועיל לרום מעכג"ק, והאמנם האהבה מקלקלת השורה, שמשורת הדין לא הי' ראוי לי להטריח את מעכג"ק, אמנם מטיבותיה דמר אבקש סליחה על הטריחו, ואם אזכה וישים עיין עיונו עלי דבריני לטובה וישיב לי אפילו בקיצור אמרים אשמח מאד בתשובתו ואענדנה עטרה על ראשי.

ידי"נ קשור באהבתו המתפלל בכל יום פעמים לבד מצהרים על אריכת ימיו ושניו בכפלים עדי יבא אסור בנחשתים ויגאלנו בשמחת עולם בירושלים דסגידנא מקמי' יקרא דאורייתא הדכג"ק שליט"א ובברכת חג כשר ושמח.

בלב ונפש,

מנשה בן רחל לאה

מערכה י"ד

ברין עגלה ערופה מתי נאסרת, וישוב על הרמב"ם

עש"ק לסדר על פיו יצאו ועל פיו יבאו
התשמ"ד בני יצו"א.

אחרי חמ שלום וזרכה זהכנעה גמורה
כחלמיד לרצו.

שוכן שחקים ומשדר עמקים בעל
גבורות ומגלה נסתרות יאריך ימים
ושנים לרב הרבנים גאון הגאונים ציס"ע
שר התורה והיראה אספקלריא המאירה
זקן שבסנהדרין יושב ראש בלשכת
פרהדרין אין גומרין להלל שבחו אין
למלל ה"ה כגקש"ת מוה"ר יעקב ישראל
קניבסקי שליט"א ב"ב בעמח"ס קהלות
יעקב בכל התורה כולה.

שמחתני רצונו בשמחת התורה כנתינתה
מסיני תורת ה' תמימה ספרו
קהלות יעקב ליקוטים ח"ה וכו'.

והנה מעכ"ק יצא לזרר* דין איסה"נ
בעגלה ערופה איסה מין איסור
(הוא ב) לישב פסק הרמב"ם בפ"י מה'

בסימן טז, והביא הרבנים שנית בקה"ת עמ"ס כריתות סימן טז, ולהבהרת הענין העתקנו
לשונו

באיסה"נ דע"ע

בכריתות כ"ד סע"נ איסור עגלה ערופה מאימתי נאסרת רב המנונא אמר מחיים רבא (ונגליין הגיה
רבה) אמר לאחר עריפה וכו' ושם אמר רבא מנא אמינא לה מדתן ע"ע אינו כן עד שלא
נטרפה (נמלא ההורג) חלא ותרעה בעדר וא"ל מחיים אמאי חלא ותרעה בעדר הא איסור לה וכו'
ומשי לרב המנונא חנאי היא דחניא נאמר מכשיר ומכפר בפנים וכו' כלומר ולהאי חנא ע"ע נאסר
מחיים ומחנא ממוגיא זו דאי ע"ע נאסרת מחיים אסורה גם כשנמלא ההורג שכבר נאסרה וזו לא
פקע ותמהו בזה על הרמב"ם ז"ל שכ' בפ"י מרואח ה"ו דירידתה לנחל אינן אוסרתה ומ"מ כחב בה"ח
דנמלא ההורג קודם עריפה חלא ותרעה בעדר, וכבר נשאל בזה הרשב"א ז"ל הונא בכ"מ והשיב גם
בעיני יפלא שזכה שטרא לני חרי דפליגי בכריתות וטרחות להעמיד דבריו ולא יכולתי אצל מה אעשה
והראב"ד ז"ל לא חילק עליו בזה כלום עכ"ל ומירון הכ"מ שם דחוק לכאן' והנה עיקר דברי הרמב"ם
ז"ל ראיתי בספרים שכתבו דנהירושלמי מנואר להדיא כפסק הרמב"ם ז"ל והם דברי הירוש' דקוטה
פ"ט ה"ו אר"ש בר"י עד שהיא נחיים היא קדושה מתניתא אמרה כן חלא ותרעה בעדר מאי חלא חלא
מקדושה ע"כ ועי' במה"פ הרי להדיא דאע"ג שכבר נאסרה חזרת וניתרת כשנמלא ההורג אמנם אחרי
שנש"ס דילן לא אמרין הכי היכי שניק את הנבלי.

וּנְרָאָה דהרמנ"ס ו"ל פסק כאן בהירושלמי אע"פ דכחזו הפוסקים ו"ל דנכל מקום שפליגי הירושלמי והבבלי קי"ל כהבבלי וכמש"כ הר"ק ו"ל סוף עירובין מפני שהבבלי הוא נחרץ, מ"מ נפחד יתכן במאמרו כללי שני התלמודים (ונעחק בסוף הירושלמי הולאח גלגוע) כחז' בשם המהרי"ק ו"ל שדרך הרמנ"ס ו"ל לסמוך על הירושלמי היכא שהגמרא שלנו מעמיד משנה זו או ברי"חא בשנוי דחיקי והירושלמי מוקי לה כפשטא עכ"ל. וה"נ הכא מאחר דנפלוגתא דאמוראי אי ע"ע נאסרת מחיים או לאחר שחיטה, החליט לפסוק כמד"א מחיים נאסרה וכדאמר ר' ינאי ונסבין חבירא ירדחו לנח"א אוסרתו והוא ע"פ כללי ההוראה שיש להפוסקים ו"ל איך להורות בפלוגתא אמוראי. יש עוד ראי' עמומה דסוגיית הש"ס בבלי חופס לעיקר דנאסרה מחיים מדאמרינן בכמה דוכחי דאין לך דבר שנעשה מזומו ומועילס בו (כלומר אסור מדאורייתא) משום דאיכא שני כתובים הנאים כאחד שאסורין אחרי שנעשה מזומו ושני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין, ואחד משני הכתובים הוא ע"ע דגלי' בי' רחמנא שטעון קבורה אחר טריפה, ומכאן מוכח דסובר הגמרא דע"ע נאסרה מחיים דלא שייך לדון שלא נאסר אלא עד שחיעשה בו מזומו ובאן חידש רחמנא שגם אחר שנעשים מזומו טעון קבורה אבל אם נאמר דלא נאסרה כלל מחיים אין ע"ע ענין להני דמספק"ל אי פקע איסורין אחר שנעשים מזומו דהכא ודאי הוא ענין חדש (אח"ל שלא נאסרה מחיים) ועיקר איסורין הוא רק אחר עריפה וכמש"כ כ"ו החוס' ישנים יומא ד"ס ע"צ ד"ה וע"ע, ע"ש. וכיון דמוכח דקי"ל ע"ע נאסרה מחיים אי"כ לפי דעת הש"ס דידן בכריחות נדחים מהלכה משנחיתו דתנן נמאל ההורג מלא ותרעה בעדר דהא אי נאסרה מחיים שוב אינו חחר וינחר וכל כה"ג סמך הרמנ"ס ו"ל לפעמים על הירושלמי נגד הבבלי, דלהירושלמי המשנה כפשטתה היא להלכה. וכ"כ בקצרה הלקו"ה ע"ש ונראה שנחכין ע"ד הנ"ל.

וּרְאִי לנאר במאי פליגי שני התלמודים בהירושלמי סובר שאע"פ שנאסרה בירידתה לנחל איתן מ"מ כשנמאל ההורג ואין לורך בהע"ע פקע איסורו ולהבבלי דכריחות אמרי' דבחר שנאסר אינו חחר וינחר כשנמאל ההורג, ונראה דיש לחקור באותו איסור שחל עליו בירידתו לנח"א אם זהו משום דלית בי' צד קדושה שהרי כפרה קעביד ואיסורו הוא מדין קדשים, או שהוא רק איה"נ בעלמא כערלה וכה"כ והנה ממה שאמרו כפרה כחיי בי' כקדשים אין להכריח שהוא מדין קדשים דלא קאמר שהוא קדשים רק שהוא כעין היקש לקדשים ולכן ילפינן מזה דדינו כקדשים שהטריפה פסול בו ושנאסר מחיים ושנאסר בלילה וכיו"צ אבל האיסור עצמו שפיר י"ל דהוא איסור"ג בעלמא ולא מדין קדשים ומדבר רש"י ו"ל נקדושין ג"ו משמע שהוא איה"נ ולא איסור קדשים ע"ש ד"ה ה"ג וע"ע מאימתי נאסרת אר"י וכו' מאימתי נאסרת הואיל ואין דמי' קדושים לא קדושת מוצה ולא קדושת בדיה"צ אלא היא עצמה לעריפה עכ"ל ונראה שזה לחרץ מאי שאל הגמרא מאימתי נאסר הע"ע נימא דהוא ככל הקדשים שנאסר בהקדש פיו ואהא השיב שאין זכותי ממונא להקדש וגם לא קדוה"ג לגבוה כיון שאינו קרב בפנים כלל ואין כאן הקדש רק איסור"ג ולכן שאל הגמ' מאימתי נאסר.

(ואע"פ) שגם פרה אדומה אינו לא למוצח ולא לבדיה"צ ואפי"ה קדשים היא יש בה מעילה דחתן בפ"ד דפרה וכן אמרו בכ"ד דפרה קדשי בדיה"צ הוא, וי"ל דשאיני פרה שיש בה האות נגד בית ק"ק וגם האפר לורך גבוה היא לטהרת הכהנים והעם).

עב"פ מנאר מדברי רש"י ו"ל שהע"ע אינה מענין קדשים רק איסור הנאה בעלמא אכן מלשון הירושלמי הנ"ל דקאמר "היא קדושה" ו"חמא מקדושה" משמע שהיא קדשים ומחמת דין קדשים נאסרה. והנה רש"י ו"ל לקמן ג"ו ע"צ פי' דשחיתו חוץ אסורין כהנאה משום דמי החיר איסור קדשים שבו שאינו ניחר אלא ע"י זריקה כשרה והחוס' הקשו דהא כל הקדשים אינם ניחרין אלא בזריקה כשרה ומ"מ קי"ל דקדשים שמתו ילאו מידי מעילה דהיינו משום דידן איה"נ בקדשים הוא מפני ששייך לגבוה אבל במקום דנפסלו ואין בהם להקדש לא גופו ולא דמיס בעלמא קדושתו וכדעת רש"י ו"ל ביאר

רוצה ה"ו שחממו עליו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים - ג) ציבור מחלוקת הש"ס בבלי וירושלמי זהה שמעמחא דע"ע זה ינא ראשונה.

עגלה ערופה מאימת נאמרת

בבביתות כ"ד סע"ב איחמר עגלה איחמר לה וכו' ומשני לרב המנונא חנאי

המהר"מ ו"ל מלובלין דרך איסור מעילה נפקע מהקדשים שמחו אבל איה"נ שנהא לא פקע, ודעת החוס' דגם האיסור הנאה פקע מדאורייתא וכ"כ החוס' מעילה ד"צ ע"ש וכ"ה שיטת הרמב"ם ו"ל שכתב בפ"ג משגבות הי"ד שחט קרבנות שאין דוחין שנת בשנת וכו' והבשר מותר בהנאה ואין זורקים את הדם כו' ומתנא דכל קדשים שאינם ראויין להקרבה דינם ולא לפדיון הותרו בהנאה ומקורו בדרך מחוספתא דמנחות כמבואר במהרי"ט אלגז ו"ל פ"ה דנכורות אות כ"ח וע"ש. והשתא למשנ"ת לעיל דמלשון הירושלמי דקאמר "היא קדושה" ו"תנא מקדושה" דמשמע שאיסור ע"ע מטעם קדשים ולפי"ו מובן היטב שפיר הא דדעת הירושלמי שכבר נאסרה מחיים ומ"מ תנא ההורג פקע איסורו ותנא מאיסורו שכן הדין בקדשים שאינם ראויין לגבוה כלל כגון קדשים שמחו דפקע קדושתן כנ"ל וה"נ כשנמא ההורג כבר אינו ראוי לכלום ואפי' לפי החוספתא שיש פדיון לע"ע מ"מ מה יעשו בהפדיון הרי לע"ע אחרת אינו ראוי דהא מבואר בהרמב"ם ו"ל פ"י מרואה דלר"ך שיהא ממעות אנשי אותה העיר וע"ע זו היא כבר מעות הקדש וא"כ אין צו להקדש לז"ך כלל וכל כה"ג שפיר פקעה קדושתו כשנמא הרוצח ותנא ותרעה בעדר. ודעת רבא או רבה הוא כנראה דאיסור דע"ע אינה מכה לתא דקדשים אלא איה"נ בעלמא ובהני איה"נ שאינו מכה ששייכו לגבוה הסבירא פשוטה דכיון שנאסרה נאסרה (וכחנמי כ"ז ימי חורפי ונדפס בספר שער חבונה בשנת תרפ"ה).

והעירני בני מהר"ח שליט"א דאין אפשר לומר גבי ע"ע דינם כקדשים שמחו והרי מבואר בהדיא בזבחים ד"ע ע"ב דע"ע שמחה או שנשחטה אסורה וכ"פ הרמב"ם ו"ל בפרק זה (פ"י מרואה וש"נ) ולא הו' כקדשים שמחו שאין בהם איסור מה"מ ואמרתי שזה נחא ע"פ המבואר בחוספתא דע"ע יש לה פדיון הוצא כמל"מ כאן ופשיטא דלא פקעה קדושה והא דקדשים שמחו אין מועלין בהם והותרו, היינו משום שכבר אינו ראוי אפי' לפדיון מטעם העמדה והערכה אבל בע"ע לא אשכחן דין העוה"ע דנראה דאפילו לפמ"ש דדעת הירושלמי דאיסור ע"ע מטעם קדושה מ"מ אינם כשאר קרבנות הקרבים למזבח שהם באין דרך הקרבת דורון לגבוה ווגם קדשי גדה"צ נתיב היא לזורך בדין הביט של גבוה ואין המום פוסל בה כיון שאין גופו קרב אלא קדוש לדמיון ולכן קדשי מזבח וקדשי גדה"צ נעשים ממון גבוה, ואפילו פ"א הו' ממון גבוה כיון דש בה הואה נגד בית ק"ק וגם שעשירי לזרי עבודת גבוה לטהר עמאים ולהכשירן לכנוס למקדש ולעבוד עבודת גבוה וכן מוכח דפ"א מקדשי גבוה הוא מדפסיל בה מום אלמא שהוא כעין מחנה למלכו של עולם שאין להגיש בעל מום, אבל ע"ע שאין המום פוסל בה משמע שאינה כמחנה לגבוה אלא גוה"כ הוא שפעולת הערפה עצמה מכפרת, ולפי"ו אפי' אמ"ל שיש בה קדושה מ"מ אינו ממון הקדש אלא כעין קדושת קונמות ונפרט קונס פרטי, שכולו שלו לגמרי אלא דדין קדושה יש בו כלפי המודר וה"נ בע"ע דין קדושה הוא ולא כקדושת דבר הקרב לגבוה כנ"ל ולפי"ו יש לדון בכמה דינים של הקדש שיסודם מחמת שהם נקרכים לגבוה דלפי"ו אין ללמוד ע"ע מהן וקצתרי מאד וכחנמי כ"ז להעיר וזור ישראל יעלנו משגיאות ויראנו מחורמו נפלאות.

להגר"מ אריק ז"ל סוטה מ"ז שכחב
 אהא דאמר רבא מנא אמינא לה וכו'
 ואי אמרת מחיים אמאי חנא ותרעה
 בעדר הא איחסרא לה מחיים וצחוס'
 חולין פ"ב הקשו דמנ"ל דלא מיחסרא
 מחיים דילמא אע"ג דמיחסרי מחיים
 אפ"ה כשנמצא ההורג חנא ותרעה
 בעדר דאדעמא דהכי לא אקדשיה כמו
 מביא אשם וודאי ונודע לו שלא חטא
 וחי' דע"ע גמרי ומקדשי דלא מסקי
 אדעמיהו שימאל ההורג, והכ"מ כחב
 בשיטת הרמב"ם דטעמא דמחני'
 לדעמי' כקושיא החוס' דאדעמא שימאל
 הרוצח לא אקדש, וכ"ש לפ"מ שפי'
 קנא מפרשים דמחועלמ המדידה וכו'
 שימגלה מי הוא ההורג דהא ודאי
 מעיקרא מסיק אדעמיהו שימאל ההורג
 ולא גמר ומקדש, עכ"ל.

סוד עגלה ערופה

ובתב שם דדעת קצת מפרשים הם
 הרמב"ם ז"ל בס' המורה הוצא
 ברמב"ן עה"פ פ' שופטים ח"ל אבל
 הרב אמר במורה הנבוכים כי הטעם
 לגלות על הרוצח ולבצר דמו בעבור
 שברוב פעמים יהי' הרוצח מן העיר
 אשר סביבות החלל וכשיצאו הזקנים
 ויחשקו במדידה ההוא חקני העיר
 יעידו לפני הבורא שלא התרשלו בחיקון
 הדרכים ושמירחם ושאינם יודעים מי
 הרג את זה וכשיחקור הענין ואספו
 הזקנים ויביאו עגלה ירבו בנ"א לדבר בו
 אולי יגלה הדבר, וכ"כ החינוך מ"ע

היא דחניא נאמר מכשיר ומכפר בפנים
 וכו' ומחבאר מסוגיא דאי ע"ע נאסרת
 מחיים אסורה גם לאחר שנמצא ההורג
 כיון שכבר נאסרה חו לא פקע האיסור,
 וחמיהו על הרמב"ם בפ"י מהל' רוצח
 ה"ו שכחב דירידתה לנחל איתן אוסרתה
 א"כ ס"ל דנאסרה מחיים ומ"מ בה"ח
 נגמאל ההורג קודם עריפה כחב חנא
 ותרעה בעדר, וכבר כחב בזה הרשב"א
 ז"ל בתשובה (ח"ה סי' ע"ז) הוצא
 בכ"מ והשיב גם בעיני יפלא שזיכה
 שטרא לבי חרי דפליגי בכריחות וטרחמי
 להעמיד דבריו ולא יכולתי אבל מה
 אעשה והראב"ד ז"ל לא חילק עליו בזה
 כלום עכ"ל. וחי' הכ"מ דחוק לכאורה,
 ומעכ"ק בחר לעצמו חי' הסוברים
 דהרמב"ם ז"ל פסק כהירושלמי פ"ט
 ה"ו דאר"ש בר"י עד שהיא בחיים היא
 קדושה מחניחא אמרה כן חנא ותרעה
 בעדר מאי חנא חנא מקדושה ע"כ,
 הרי דאף שכבר נאסרה חוזרת וניחית
 כשנמצא ההורג, והא דפסק הרמב"ם
 נגד הכלל דהלכה כש"ס בבלי נגד
 הירושלמי הביא בשם מהרי"ק ז"ל שכן
 דרך הרמב"ם ז"ל לסמוך על הירושלמי
 היכא שהגמ' שלנו מעמיד משנה או
 ברייתא בשינוי דחיקי והירושלמי
 כפשטא. עכ"ל מעכ"ק בקינור.

ארעתא שימצא הרוצח לא אקדשוה

וראשונה מש"כ מעכ"ק שחי' הכ"מ
 דחוק שמחמי כי מלאחי לו
 חבר כי רב הוא בס' מנחת קנאות

חק"ל יע"ש, אלא דאדרבה לדעת המפרשים הללו לא שייך כלל לומר אדעמא דהכי לא אקדשי' דבשלמא דהציא אשם וודאי ונדע לו שלא חטא דסבת הדבר שנודע אינו חלוי כלל בהצאת האשם כה"ג שפיר אמרינן אדעמא דהכי לא אקדשיה אבל בהצאת עגלה ערופה כיון דכל המעשים שבה המדידה והצאת העגלה לנחל ועריפתה המה גורמים שע"ז יחודע ההורג ומה"ט נותה חורה להציא א"כ כשנודע אח"כ מי הוא ההורג לאחר ירידתה לנחל איתן ל"ש לומר דאדעמי' דהכי לא אקדשוה דהא יתכן דאש לא אקדשי' באמת לא הי' נמצא ההורג והאי איתו אנו מנקשים והיו צריכים להקדיש כדי למצא ההורג (נמצא אדרבה העגלה עשמה פעולתה לשם מה שנחקדשה ולא הו"ל הקדש טעות) ח"צ ע"ש, ולכאורה זו ראי' גדולה למעכ"ק, ועיין בקריית ספר וביש"ש שג"כ הקשו על הרמב"ם והסמ"ג.

ע"ע ראסורה בהנאה

והנה החוס' קידושין נ"ז ע"א ובחוס' רי"ד הקשו דהכא ילפי דבי ר"י עגלה ערופה דאסורא בהנאה דכפרה כתיב בה כקדשים ובמס' כריתות מיתי לה מדגמרינן שם ממרים מה מת אסור בהנאה אף ע"ע אסבה"נ ומי' דלאיתסורי מחיים אחיא לה מכפרה כתיב בה כקדשים והא לאוסרה לאחר מימה כלומר לאחר עריפה יליף לה

משם שם והא דנריך לילפוחא הא דלאחר מימה לא יכשר דלא נימא דאחיא עריפה בעגלה ומכשיר לה לאחר עריפה דומיא דשחיטה בקדשים דמכשיר להו לאחר שחיטה כדאמרינן בסמוך, וכ"כ בשטה לא נודע למי למס' קידושין ועוד חי' חי' אחרים. ולפי חי' זה לכאורה יש לישב קצת פסקי הרמב"ם ז"ל כיון דאיכא חרי ילפוחות בע"ע והלימוד שנאסרה מחיים נפקא לן דכתיב כפרה כקדשים והאיסור הוא מדין קדשים עד שהנריך קרא אחר ללמוד דהעריפה לא הוה במקום שחיטה להחירה כקדשים אלא נאסרה אח"כ מגז"ש דשם שם ממת, א"כ י"ל שפיר דכשנמצא ההורג מחיים הגם שלאחר ירידתה לנחל איתן ואפ"ה כיון דאיסורה אז מדין קדשים חלא ותרעה בעדר והגם שאולי לא נמצא ההורג והימה נערפת הימה אסורה גם לאחר העריפה אבל אין זה מעצם האיסור שנאסרה מחיים בהקדש אלא מהאיסור דשם שם כיון שלא הותרה ע"י העריפה דליהוי כשחיטה והוא איסור אחר דלאחר עריפה חלה עליה איסרה"נ של מת ולא של קדשים, וא"כ שפיר פסק הרמב"ם ז"ל דע"ע נאסרת מחיים וירידתה לנחל איתן אסרה בהנאה, וגם לאחר מימה נאסרה בהנאה מחרי דרשות הג"ל מחיים דהו"ל כהקדש ולאחר מימה מגז"ש דשם שם, ומיהו אם בא ההורג חלא ותרעה דהו"ל הקדש בטעות דכה"ג לא הי' מקדיש,

והא דלא משני א"כ לרבא הכי בכריתות
הנ"ל אי"ה נדבר מזה בסמוך בס"ד.

איסורו"נ דע"ע איסור נמשך או איסור
חדש

ונתתי את לבי להבין דברי החוס'
שכתבו לחלק בין לאסרה מחיים
דליף לה מכפרה כחייב זה כהקדש ובין
הילפוחא דלאחר עריפה דליף לה
מגז"ש דשם שם דמרים, ולכאורה נראה
דהנפ"מ דלמאן דליף לה מדכחיב זה
כפרה כקדשים א"כ קודם עריפתו יש
לה דין קדשים ולאחר שנערפה ונעשית
מנחה היחה מותרת בהנאה, אלא
דהטילה עליה החורה איסור חדש שהיא
איסור הנאה ממח והאי איסור חל עליה
מיד בעת עריפתה ולא עם ירידתה דעד
שהיא בחייה הרי היא בהמת הקדש
שאסורה בהנאה מדין הקדש ולא מדין
מח, ומיהו יש לומר דבאמת האי איסור
דשם שם דליף ממרים אינו איסור חדש
אלא איסור הנמשך שהוא איסור הקדש
שנאסרה בהמה בחייה בירידתה לנחל
איחן, אלא כדי שלא נאמר דעריפתה
מחירתה כשחיטה בשאר קדשים וחלא
מאיסורה לאחר שנערפה בא הכחוב
בגז"ש דשם שם שאין העריפה מחירתה
וממילא נשארה באיסורה הראשון משעת
ירידתה לנחל איחן ולא שהוא איסור
חדש של איסורו"נ.

איסור הנמשך

ורמיון לחקירה זו מצינו בלאו דנבילה

לפמ"ש חוס' שבועות כ"ד
דלמ"ד בהמה בחיה לאו לאברים עומדת
איך חל איסור אצמה"ת על איסור
שאינו זכות ע"ש קושית הר"צ"א,
ובחולין ק"ג כגון שנטרפה עם יציאת
רובה דאי' אצמה"ת ואיסור חלב וטרפה
בהדי הדדי קאחין ואיך חלין על א"ז
דחל במעי אמו ואפילו למ"ד לאברים
עומדת מ"מ הא אינו עומד לאברים
במעי אמו ואי' א"ז חל במעי אמו
והרא"ש יוסף בחולין הקשה איך
משכחת לה נבילה ואיך חלה על עשה
שא"ז, ואמנם מרן כק"ז בשו"ת צ"ש
יו"ד סי' קי"א חי' דלק"מ דאיסור
נבילה נמשך מאיסור א"ז דכל שפקע
החיות בלא זביחה הוא אסור משום א"ז
ומשום נבילה ואין כאן איסור חדש
דנימא אין אחע"א אלא הוא איסור אחד
כמו חמץ לפני זמנו לר"י בלאו וחוך
זמנו בכרת שהאי' מחטיל באיסור קל
שהוא לאו ובחוך זמנו הוא איסור חמור
בכרת, והכ"נ כל שלא מחה אס' יחחוך
ממנה אבר או בשר אסור באיסור עשה
שאינו זכות אלא דאכתי יש לה היחר
לזכות ולהחיר העשה ואס' ניטל החיות
בלי זביחה כגון שמחה לא פקע האיסור
של א"ז וחל איסור חדש של נבילה
כמ"ש החוס' להדיא בחולין ל"ז
ובשבועות כ"ד, אלא דנמוסף איסור לאו
דנבילה על איסור עשה שא"ז שהרי לא
הי' מי שיחיר הא"ז, והכ"נ י"ל צדיק
דלאחר העריפה לא פקע האיסור של
ירידתה בנחל ונמשך אחר העריפה ג"כ,

ומלשון החוס' ר"ד דהיא לאתקורי מחיים והיה לאתקורי לאחר עריפה דלא אחיה עריפה ומכשרי לה דומיא דשחיטה בקדשים כדאמרינן בסמוך, וכיון דנתן טעם דלא נימא דעריפה מכשרי לה דומיא דשחיטה א"כ לכאורה נראה דס"ל דנשאר האיסור הראשון כיון דהעריפה לא אכשרה לה לאיסורא הראשון א"כ נשאר האיסור הראשון בלא הכשר, וז"ל דנחוסף עוד איסור משום גז"ש דשם שם, ומיהו י"ל נמי דהכונה דלא דנימא דאחיה עריפה ומכשרה לה דומיא דשחיטה ומותרת גם לאכול אבל אסא"נ לא ידענו רק משם שם, וז"ע.

איסורו"נ דע"ע מחיים מדין איסור או קדושה

והנה החוס' ר"ד הקשו עוד וא"ת אחאי לא פרכינן הכא דא"כ יהא חופס דמים כקודש י"ל דלא פרכינן הכי אלא היכא דקרייה קרא קדש אבל הכא לא דמיא אלא לכפרה בלחוד, והי' לכאורה משמע דאין לו דין הקדש אלא דלענין זה הוקש להקדש לענין לכפרה בלחוד, וכ"כ בשטה לא נודע אלא דהוסיף קצת ביאור ח"ל י"ל הא לא כתיבה קודש דנימא דתיהי כקודש לכל דבריה, ומשום דדמי לחדא מילתא היא דכתיב זה כפרה כקדשים לאשמעינן דמחיים קדישא ולא לאחיי כל דיני קדשים ע"כ, הנה ביאר דהא דדמי לה לקודש זהא מילתא דכפרה כתיב זה לאשמעינן דמחיים קדישא ומדכחז

דמחיים פשוט דכוונתו שהוא קודש ולא שהיה איסור דא"כ היל"ל לאשמעינן דנאסרה מחיים כמו קודש ומדקאמר דמחיים קדישא מביאר דמדין הקדש קאחי עלה אלא שאין לה כל דיני קדשים, וא"כ נראה דזה ג"כ דעח החוס' ר"ד, גם ממה שכתבו דלא נימא דאחיה עריפה ומכשרה דומיא דשחיטה בקדשים משמע דדין קדשים לה ולכן צ"ע קרא למעט, דאי נימא דאין לה דין קדשים רק איסור יש לה מהיחי חיחי נימא דעריפה מכשרה לה כשחיטה בקדשים והיכן מצינו איסור ששחיטה מחירו, ואדרבה הרי שור הנסקל ושאר אסא"נ אין שחיטה מכשירחן, וא"כ אם עגלה עריפה בכלל אסא"נ ולא מדין קדשים לא היה ס"ד דעריפה מכשרתה כשחיטה בקדשים, אבל אם נימא דיש לה דין קדשים שפיר צ"ע גז"ש לאוסרה לאחר עריפה דלא נימא דעריפ' במקום שחיטה וכמו מליקה לכהנים.

וברגע ראיתי בחוס' ר"י הזקן קידושין הנ"ל שכתב ח"ל כפרה כפר לעמך ישראל וקדשים אסורי זבהנאה ע"כ משמע לכאורה דס"ל בפשיטות דדין קדשים איח לה לעגלה ערופה.

אי פליגי הבבלי והירושלמי בזה וראיתי מעכ"ק שם בד"ה וראוי לבאר במאי פליגי שני החלמודים דהירושלמי ס"ל דהוא מדין קדשים והבבלי ס"ל דהוא דין איסור

ומדברי רש"י קידושין נ"ז משמע שהוא איסור"נ ולא איסור קדשים, ודייק ממה שכתב בד"ה ה"ג ח"ל וע"ע מאימתי נאסרת אר"י כו' מאימתי נאסרת הואיל ואין דמיה קדושים לא קדושת מוצת ולא קדושת בדה"ב אלא היא עצמה לעריפה עכ"ל. ופי' מעכ"ק שזא לתרץ מאי שואל הגמ' מאימתי נאסר הע"ע נימא דהיא ככל הקדשים שנאסרים בהקדש פיו, וע"ז השיב שאין זכויות, ממונא להקדש וגם לא קדוה"ג לגבוה כיון שאינו קרב בפנים כלל ואין כאן הקדש רק אסיה"נ ולכן שואל הגמ' מאימתי נאסר והוא כש"ס בבלי.

שיפת רש"י במהות האיסור מחיים

ולולי שאני כדאי לכאורה מנאמי כעין סתירא בדברי רש"י ז"ל, דהרי רש"י שם לעיל ד"ה כפרה כחיצ בה כפר לעמך ישראל כקדשים וקדשים אסורין בהנאה שהרי מועלין בהן (ולא פרכין אי מה קודש כו' דאין משיבין על ההיקש), ומשמע לכאורה דמטעם קדשים שאסורין בהנאה הכ"נ האי ע"ע דכפרה כחיצ בה, ומיהו הא יש לדחות דזא בסמוך וביאר כונתו, ברם בעניותן ראיתי ביצמות ס"ו ע"ב בהיה איחחא דע"ילה ליה לגברא אינטלא דמילחא בכחוצתה שכיב שקלוה יתמי ופרסוה אמיחנא אמר רבא קנייה מיחנא ופרש"י שם בד"ה קנייה מיחנא ח"ל חכריכי המת איסיה"נ הן כהקדש דגמר שם שם מעגלה עריפה בפי' נגמר הדין וא"ל

נאנאי בריה דרב יוסף בריה דרבא לר"כ והאמר רבא אמר רב נתמן הלכה כרב יהודה א"ל מי לא מודה ר"י דמחוסר גוביינא ופרש"י ד"ה דמחוסר גוביינא וכיון דברשות יתמי נינהו אחי הקדש דאקדשוהו יתמי ומפקע לה לשיעבודיהו ויהבי דמי רבא לטעמיה דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד, ופרש"י רבא לטעמיה הקדש דוקא קדושת הגוף כה"ג אבל קד"ד לא כדחתן מוסיף עוד דינר ופדה הנכסים הללו (ערכין כ"ג ב), עכ"ל.

ע"ע מדין הקדש

ונראה לכאורה דעגלה ערופה מדין הקדש היא דנאסרה מדקאמר חכריכי המת איסיה"נ הן כהקדש דגמר שם שם מעגלה ערופה ומשמע דעגלה ערופה ודאי מטעם קדשים היא דאסירה בהנאה, דאל"כ היל"ל סחם חכרוכי המת אסורין בהנאה דגמר שם שם מעגלה ערופה ועגלה ערופה אסיה"נ ומדאמר אסיה"נ כהקדש דגמר שם שם מעגלה משמע דס"ל דעגלה אסיה"נ מדין הקדש, ומה"ט אמר רבא דקנייה מיחנא דהו"ל ביד יתומים להקדיש ואחי הקדש דאקדושי ליה יתמי ומפקע ליה לשעבודיהו, ובפרט שמסיק דרבא לטעמיה דהקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד, ולפי"ז לכאורה גם רבא ס"ל דע"ע מדין הקדש הוא ולא מדין איסור הנאה

על ההקש ואף שאין זה היקש אלא מאחר שדומה לגז"ש שמצינו ביה כפרה בקדשים אין משיבין עליו, והמהרש"א ז"ל שם כחב דכפי' ישנים כל זה אינו, וכן נראה דטעות הוא דמה שיך בזה אין משיבין על ההיקש דהא הך מילתא גופא דחופס דמיו באתו ללמוד מקדשים ומהרש"ל כחב ליכא ודבריו דחוקים וכו' ע"ש נראה לכאורה דפליגי בזה מהרש"ל ומהרש"א.

ע"ע בקדשי מובח או בדה"ב

והנה הפני"ז ז"ל הקשה אמהרש"ל דלא שיך כלל האי פירכא דמה לקודש שכן חופס את דמיו ויוצא לחולין דהאי כפרה כחב זה כקדשים שהם קדושת הגוף כלומר קדושת המזבח דלא אשכחן בזה דיוצא לחולין דאין נפדין חמימין, והמקנה כחב עליו דודאי מקדושת המזבח ליכא למילף דאיכא פרכי טובא דחמירי מקדשי דה"ב שיש בהן פגול ונותר משא"כ בעגלה דלא הוי קדושת המזבח ואפילו בפרה קיי"ל דקדשי דה"ב היא הואיל ומעשה חוץ, אלא דילפינן לה מקדשי דה"ב דכחב בזה נמי כפרה כדאיכא דיומא דף ס"ג ועוד דגם במה הנד ליכא למילף מקדשי המזבח ומקדשי דה"ב דאיכא למיפרך שכן יש בו דא מעילה, ע"ש.

ולפענ"ד דבריו ז"ע דבאמת מבואר בחוס' גיטין הנ"ל וכן נראה מדברי רש"י יבמות הנ"ל דדוקא קדה"ג כיון דחיל חו לא פקע, ומינה

סחם, וא"כ אי גרסינן בגמ' כריחות שם רבא ולא רבה א"כ לכאורה גם הש"ס בבלי ס"ל דע"ע מדין הקדש הוא ולא אסה"נ.

והתני היקר עדיו לגאון מו"ה יעקב ינחם בידערהמאן שליט"א העיר לי מגמ' כחובות נ"ט ע"ב מקונמות ויפה העיר ומיהו עיין גיטין מ' ע"ב בחוס' ד"ה הקדש שכתבו דקדה"ג דוקא כיון דחילא חו לא פקע ולכן מפקיע מידי שעבוד ע"ש, וקונמות ואטלאל דפרסו אחיחנא כיון שחל עלה שעה אחת שוב לא פקע ע"ש, עכ"פ מלשון רש"י יש לדייק הכא דהוא מדין הקדש ויש לדייק היפוך ממה שדייק מעכ"ג"ק דהוא מדין אסה"נ סחם ומדברי החוס' רי"ד ושיטה לא נודע למי וחוס' ר"י הזקן נראה לכאורה דס"ל שהוא מדין הקדש, וסיים שם לאשמעינן דמחיים קדישא ולא מחיים אסירא ומשמע מדין הקדש.

ע"ע אי תופסת דמיה

איברא דרש"י קידושין הנ"ל ד"ה כפרה ובסיום הגירסא בסוגרים ולא פרכינן וכו' נחלקו אבות העולם דהיש"ש בחכ"ש שם כחב וז"ל נ"ל לפרש דעת רש"י שסובר עגלה בודאי אינה חופס דמיה דהא לא אקרי קדש, ומשמע בסוגיא דלא שיך חפיסת דמים אלא בקודש כלומר שינא הוא חולין ע"י כך, וא"כ איכא למיפרך מה לקדשים שאסורים וכו', על זה פי' אין משיבין

רצוי לפדיון הרי היא כחטאות המחות
 כמ"ש בשני של פסחים, ופלא שלא
 הרגישו בזה ללכאורה דבריו סותרים,
 ול"ע. והמו"י יומא דף נ"ט ע"ב ד"ה
 והרי כחבו דאין מועלין, ובדף ס'
 נסחפק בזה, והרא"ש יומא הנ"ל ס"ל
 דאין מועלין והר"ש משאנן פסחים
 ובשטמ"ק וזחים מ"ו בשם מהרא"ט
 כחבו דמועלין.

אלא דמלשון חוס' הרא"ש יומא דף
 ס' הנ"ל אוח א' שכחב ח"ל משום
 דהוי חה"ד וכו' הא דלא חשיב שחיטה
 דליפורי מזורע שאסור לעולם לפי שאין
 זה קדשים אבל שער המשחלח נחקדש
 בפנים ובעגלה ערופה כפרה כחב
 כקדשים ע"כ, הרי דליפורי מזורע לא
 חשיב לפי שאין זה קדשים אבל שער
 המשחלח וע"ע דין קדשים להם.

ברם בעיקר מחלוקת המהרש"ל
 והמהרש"א והפ"י והמקנה ו"ל
 הנה בזמנם לא זכו לדברי החוס' ר"ד
 שבאמת קושיא זו מבוארת שם שהקשה
 וא"ת א"כ אמאי לא פרכינן הכא דא"כ
 יהא חופס דמים כקדשים וחי' דלא
 פרכינן הכי אלא היכי דקרייה קרא
 קודש והכא לא קרייה קודש אלא
 לכפרה ולא לחפוס דמים, וגם הא
 גירסא שנפלגו עליה דיש משיבין על
 ההיקש הביאו החוס' ר"ד שם בשם יש
 מתרצים ודחה דבריהם דבשביל האי
 פירכא לא מופרך ההיקש שלא תהא
 קדשים, וא"כ ללכאורה היש משיבין וחי'

ילפינן ולקדושה זו מדמינן לה, והוא
 כמ"ש הפנ"י דמקדושי מוצח ילפינן לה
 שאין לה פדיון, ומש"כ דמקדשי מוצח
 ליכא למילף דחמירי טובא לא קשה
 דכיון דכפרה כחב זה מדמינהו לקדשי
 מוצח שמכפרי, עכ"פ להדיא כחבו
 רש"י יבמות הנ"ל והחוס' דע"כ לקדשי
 מוצח מדמינן לה דקדשי בדה"ב לא
 מפקיעין מידי שיעבוד. גם מה שהקשה
 דבמה הצד ליכא למילף משום דאיכא
 למיפרך שכן יש בו ד מעילה, נמי
 נראה דלאו פירכא הוא הרי באמת
 המאירי כחב מפורש קידושין הנ"ל
 דמועלין זה בע"ע, ולכאורה נראה דגם
 רש"י מודה בזה שכחב בקידושין הנ"ל
 בד"ה כקדשים ח"ל וקדשים אסבה"נ
 שהרי מועלין בהן ומדנתן טעם לקדשים
 שאסבה"ה משום דמועלים בהם, ואם
 יימא דבע"ע אין מועלין א"כ מה ראי'
 הוא ואדרבה ראי' לסחור ו"ל דסוף
 סוף הרי קדשים אסבה"נ יהיה מאיזה
 טעם שיהי' וכיון דכפרה כחב זה הרי
 נמי אסבה"נ הגם שכאן ליכא מעילה,
 ול"ע.

דין מעילה בעגלה ערופה

ובעיקר דין מעילה אי ישנה בעגלה
 ערופה נחלקו הראשונים ו"ל,
 דעת המאירי קידושין הנ"ל דישנה
 במעילה, אמנם ביומא ס' ע"א כחב
 המאירי דעגלה ערופה אסורה בהנאה
 ונקברת במקום עריפחה והנהנה זה
 עבר אלא שאינו במעילה מאחר שאינה

הפ"י דהאיך נילף למחנה ותי' המקנה
 דר"י לשיטתיה וזכאים מ"ט ע"ז דכל
 התורה למדין למד מן הלמד חוץ
 מקדשים וכיון דאמרינן דהא דע"ע
 נאסרת מחיים משום דכתיב זה כפרה
 כקדשים, א"כ הו"ל א"א למילף זיפורי
 מזורע מע"ע דמחיים דהו"ל למד מן
 הלמד ובקדשים לא ילפינן למד מן
 הלמד, משא"כ לאחר עריפה דליף לה
 משם שם כדכתבו החוס' א"כ כיון
 דמפורש דע"ע לא הו' למד מן הלמד,
 ואפילו למ"ד דמגז"ש דשם שם יליף
 מ"מ כיון דלאחר עריפה לאו בכלל
 קדשים היא כיון שנעשה מזוזה א"כ
 ממילא ילפינן אפילו למד מן הלמד
 ע"כ ע"ש, ועיין חוס' הרא"ש יומא
 הנ"ל שרמזי עליו לעיל דזיפורי מזורע
 שאסור לעולם לפי שאין זה קדשים וכו',
 וזה לכאורה ראוי גדולה להמקנה ו"ל.

קדושה בע"ע

ובגמ' יומא דף ס' הנ"ל אמרו הו'
 תה"ד וע"ע שני כתובין הבאים
 כאחד דמועלין אף לאחר שנעשה מזוזה
 ואין מלמדין, ואי נאמר דע"ע אין זה
 קדושה כלל א"כ לא שייך זה דין
 מעילה כלל כיון דלא מתקדש ומעילה
 ל"ש בשאר דיסוה"ז שאין הקדש, אלא
 אדרבה חסה"נ שאינן של הקדש אין
 להם דין ממון כלל, וא"כ כיון דעושה
 מזה שני כתובין הבאים כאחד ע"כ
 דבע"ע נמי עכ"פ איכא דין קדושה
 אלא דין מעילה נחלקו אי אית זה או

החוס' ר"ד במחלוקת מהרש"א
 ומהרש"ל שנו.

ע"ע מאימת גמאסרת

ועוד למדנו מדברי המאירי קידושין
 הנ"ל שכתב עגלה ערופה כו' ולא
 סוף דבר משנערפה אלא אף בחייה,
 ולא משעה קיחה שהרי אין דמיה
 קדושים לא קדושת מזבח ולא קדושת
 בדה"ד אלא היא עצמה לעריפה הא אין
 איסורה אלא משירד עליה שם ערופה
 והוא משעת הורדתה לנחל איתן,
 וכנראה דדבר גדול הסביר במה שתמהו
 כיון דע"ע הוא מדין הקדש, א"כ למה
 לא נתקדשה בשעה קיחה או משעה
 שהכניס או הו"ד לוקחין אותה כדן
 קרבנות שלוקחין אותן, וע"ז ביאר
 דבעגלה ערופה המעות שלוקחין אותה
 אין המעות קודש לא קדושת מזבח ולא
 קדושת בדה"ב, וממילא ליכא למימר
 דיחול עליה איסור קדושה בשעת לקיחה
 דהרי אין כאן מעות הקדש שיקנו
 בשביל ההקדש, וממילא אין כאן מקום
 חלות הקדושה עד שחרד העגלה
 בעצמה לנחל איתן דהיא היא בעצמה
 לעריפה עומדת, וזה מקדשה ירידתה
 שאז מוכנת לעריפה, אבל משירדו לנחל
 איתן שוב נתקדשה כיון דכפרה כתיב
 זה כקדשים.* (עיין בסמוך)

למד מן הלמד בקדשים

עוד ראיתי במקנה הנ"ל ד"ה בגמ'
 דתני דבי ר"י כו' שהביא קושיית

לא. ועיין חוס' שם דף נ"ט ד"ה והרי
דמשמע נמי דעכ"פ דין קדושה אית
לה.

קדשים שמתו אין מועלין בהם

אלא מאחר שהבאנו בס"ד מכל אלו
פוסקים שס"ל דעגלה ערופה
כפרה דכמיז בה הוא איסור קדשים ולא
דין איסור, ועכ"פ לפי שיטת הפוסקים
דס"ל כן וכפי מה שכתב כג"ק דזה
הוא שיטת הירושלמי, א"כ קמה גם
נלכה קושית בנו הגאון העזרם מוהר"ח
שליט"א שהביא מעכג"ק דאיך אפשר
לומר דע"ע דין קדשים לה דהרי
מבואר בהדיא בזכרים דף ע' ע"ב
דע"ע שמחה או נשחטה אסורה, וכ"פ
הרמב"ם ז"ל בפ"י מרונח ולא היו
כקדשים שמתו שאין בהם איסור מה"ח
לאחר שמתו, ומעכג"ק ח' ע"פ
התוספות דע"ע יש לה פדיון הובא
במל"מ וקדשים שמתו שאין מועלין
בהם הוא משום שכבר אינו ראוי אפילו
לפדיון מטעם העמדה והערכה, אבל
בע"ע לא אשכחן דין העמדה והערכה
ולכן אפי' אח"ל שיש בה קדושה מ"מ
אינו ממון הקדש וש"י, אלא דהא לא
אחיא אלא אליבא דהתוספתא דע"ע יש
לה פדיון אבל להפוסקים דע"ע אין לה
פדיון הדרא קושיא לדוכחי".

פדיון לע"ע

והגם דראיתי מחלוקת גדולה מערכה
מול מערכה אי יש פדיון לע"ע

ודעת רוב אחרונים דמהני פדיון
כמבואר בתוספתא הובא במל"מ, גם
באור שמח תפס בפשיטות כן וכ"פ
בערה"ש ח"מ סי' תכ"ה סק"פ, ועיין
קרבן אורה וזכרים דף ע' ובדונב משרים
ח"ב סי' י"ב, ומיהו מדברי חוס' רי"ד
הנ"ל ודעימיהו משמע לכאורה דע"ע
אינה תופסת דמיה, וכן נראה לכאורה
מדברי רש"י יבמות הנ"ל, ובקידושין
הנ"ל וגם כן נראה דעת הפנ"י,
ולכאורה לפי תי' החוס' רי"ד ודעימי'
דלאחר מיתה יש לן לימוד אחר ואינו
מדין קדשים הי' אפשר לישב בנקל
אמאי לאחר מיתה אסבה"י דיש לן
גז"ש דשם שם, גם מדברי המאירי
משמע דס"ל דאין לה פדיון, עיין
פסחים כ"ו וביומא ס' שרמזו עליו
לעיל, וקצת אמרתי לישב דהתוספתא
מידי קודם עריפה דאז יש לה דין
קדשים ולאחר עריפה אסירה מדין מת,
ומיהו מלשון החוס' משמע דאפילו
משעת ירידתה אין לה פדיון, וכן נראה
דעת הראשונים שהבאנו לעיל, ולפמ"ש
לכאורה יש לישב, אלא דא"כ חקשה מה
שאמרו בגמ' לרבא כיון שנאסרה חו לא
פקע האיסור הא אפשר שמפקע
האיסור דהני חרי מיני איסורי ינינהו,
איסור דירידתה הוא מדין קדשים ואחר
שנערפה מדין מת שאסבה"י, ושפיר
אם נמלא ההורג קודם שנערפה חלא
ותרעה בעדר, ולפמ"ש לעיל דהוא
איסור הנמשך כמו באיסור שא"ז ואיסור
נבילה יש לישב גם זה.

קדשים שמתו אי מותרין

עוד נלפענ"ד ליסב קושית בנו הגאון שליט"א, לפ"מ דמספקא באו"ש
בהא אמרינן קדשים שמתו ילאו מידי
מעילה לעולם אי הכוונה רק מידי
מעילה אבל איסורא כדקיימא קיימא או
דילמא דאיסורא נמי פקע מיניה,
וראיחי בשם מרן הגר"ז דפשט לעצמו
דאיסורא כדקיימא קיימא רק דין
מעילה פקע לה, ולפ"ז שפיר י"ל
דהכ"נ בע"ע הגם דדין קדשים לה
מ"מ אסורה בהנאה לאחר מיתה דרק
מדין מעילה הוא דפקע מיני' לאחר
מיתה, וא"כ למ"ד דבע"ע נמי איכא
מעילה פקע לה הא מילתא ולמ"ד דאין
מעילה בע"ע א"כ לא פקע ונשאר
באיסוריה ולא גרע משאר קדשים. ועיין
בכורות דף י"ד ע"א וברש"י יבמות
פ"ד ע"א ד"ה לא קדושים בתמורה.

ידינו לא שפכו איירי בהורג או בנהרג
והנה עד כה כחכמי קצת להשתעשע
בדברי מעכנ"ק ויסלח לי על
הטריחו אף כי ידעתי שאין צי לא תורה
ולא חכמה, מיהו לעיקר המחלוקת
דש"ס בבלי וירושלמי, מה שהעיר
מעכנ"ק בטעם דלדעת הירושלמי תנא
ותרעה בעדר ולהבבלי אין לה היתר
אפילו נמלא ההורג קודם עריפה כיון
שכבר נאסרה בירידתה לנחל איתן,
והסביר שהוא משום דהירושלמי ס"ל
דע"ע אסורה מדין הקדש והבבלי חולק,
ולפענ"ד דעת חלמידכם נוטה לדבר

חדש בס"ד דהירושלמי סוטה רפ"ט
ה"ו הנ"ל כתב ח"ל רבנן דהכא פתרינן
קרייא בהורג ורבנן דתמן פתרינן קרייא
בנהרג, רבנן דהכא פתרינן קרייא בהורג
שלא בא על ידינו ופטרנוהו ולא
הרגנוהו ולא ראינוהו ולא הנחנוהו
ועומעמנו על דינו, רבנן דתמן קרייא
בנהרג לא בא על ידינו ופטרנוהו בלא
הלוי' ולא ראינוהו והנחנוהו בלא
פרנסה והזקנים רוחאים את ידיהן צמים
על מקום עריפתם של עגלה ואומרים
ידינו לא שפכו וכו'.

ופי' הק"ע והפ"מ דחכמי ארץ ישראל
מפרשים הקרא ידינו לא שפכו
וגו' על ההורג כלומר שהם לא גרמו
לההורג שעשה מעשה רצח זה, ואיזה
גרמא אפשר שלא עותו הדין שלא
להרוג הרוצח שמתחייב מיתה על רציחה
אחרת שע"כ הרג זה עכשיו (והוא
ע"ד שאמרו שלהי מכות אף הם היו
מרבצים שופכי דמים) וכן לא ראינו
והנחנוהו ולא נחעללו שלא להוציא דינו
לאור שע"ז גרמו לזה שיעשה רוצח
וירצה לנקום וכיוצא בזה ורבנן דבבלי
מפרשי מקרא זה על הנהרג שלא בא
לידינו ופטרנוהו בלא לוי' ובלא מזונות
יחידי בלא חבורה, ע"ש.

נמצא ההורג קודם העריפה אי נאסרה
והנה נראה דבפלוגתא זו תליא אי תנא
ותרעה בעדר דלפי' הירושלמי
דטעם הע"ע הוא כדי שיחגלה ההורג
יתברר שאין זקני העיר חייבין בו במה

תנא ותראה בעדר, אבל לפי חכמי
הבבלי דהע"ע הוא בשביל הנהרג לכפר
על דמו לזה א"ל שיחבר וצריךין כפרה
על שנהרג א"כ העגלה על הספק בא
ולכן כיון שנאסרה מספק כיפרה
ספיקה ואסורה לעולם.

ב"ד צריכין כפרה שלא הרגו הנהרג
וההורג

ובראיה קצת לבאר יותר לפ"מ דקיי"ל
(אבות) אף הוא ראה גלגולת
אחת שצפה על פני המים א"ל על
דאטפת אטפוף וסוף מטיפין יטופון
ועיין תרומ' ט' שם באריכות, וביאור
דבריהם דהנהרג ודאי חייב מיחה היה
ולא עבד קב"ה דינא בלא דינא ולכן
ודאי זה שנהרג חייב מיחה הי' ולא
צריך עליו כפרה, אלא דמגלגלין זכות
ע"י זכאי וחובה ע"י חייב א"כ ההורג
הוא החייב שגלגלו חובה ע"י להרוג זה
הנהרג, ומעתה צריך לברר מי הוא
הגורם חובה לזה ההורג אם הב"ד
גרמו לו להרוג צמה שעותו עליו הדין
או צמה שלא הרגו את הרוצח הנהרג
הזה, ועי"ז הי' צריכין מן השמים
להרגו ע"י אחר, א"כ הב"ד צריכין
כפרה שהם גרמו לו להורג שיהרוג זה
הנהרג שהי' חייב מיחה ונעשה זה
החייב שגלגלו חובה ע"י, אבל אם הב"ד
לא גרמו לו החוב אלא הוא בעצמו הי'
החייב א"כ אין ב"ד צריכין כפרה, ועיין
רמב"ן פ' שופטים שלא יאונה לנדיקים
הב"ד כל און, ובהורג בשוגג אמרו עד

שנעשה רוצח ואין צריכין כפרה כלל על
ההורג א"כ כשמקדשין העגלה הם
מקדשין שאם ימנא ההורג הרי לא היו
צריכין כפרה כלל שהרי נתברר הדבר
שאין הן חייבים בו, א"כ הו"ל כאשם
ודאי שאם יחברר שלא חטא דקיי"ל
תנא ותראה בעדר והוא צעונו ימות,
ובפרט לפמ"ש ברבינו בחי' פ' שופטים
מדורשי חמורות אמרו דלכך הצריכה
החורה עגלה שלא נעשה בה מלאכה
והנחל שלא נעבד ולא מרע כדי שלא
תזכור העגלה אותו ושלל יהיה שם דרך
סוללה וכו', ומתחלה היו זקני העיר
רוחצין ידיהן על העגלה ואומרים ידינו
לא שפכה והיו הכהנים אומרים כפר
לעמך ישראל וכפר לשון גלה הוא
שיגלה להם הרוצח, אם היו ישראל
שבאותו הדור זכאין היחה העגלה
הולכת עד בית הרוצח והורגים אותו,
זהו ונכפר להם הדם כלומר מתגלה
להם הרוצח, ואם לא היו זכאין והעגלה
לא היחה הולכת מתיא אותה בקופין
ממול ערפה ועורפין אותה שם
והכהנים אומרים כפר לשון כפרה ואז
הקב"ה מכפר זהו ונכפר להם הדם
וכו' ע"ש. ועיין א"ע עה"ת ועינינו לא
ראו כי לולי שעשו עבירה וכו', ע"ש.
עכ"פ לפי דעת הירושלמי דהע"ע הוא
בשביל ההורג ולא בשביל הנהרג א"כ
אפשר שיחברר הדבר שהב"ד לא חטאו
כלל ולא בעי כפרה כלל וא"כ הו"ל
כאשם ודאי שנתברר שלא חטאו ולא
היה כפרה אלא לגלות ההורג ושפיר

כפרתן בשביל החלל שנמא ולא בשביל ההורג כי הא דההוא גברא דאכליה ארי' ברחוק חלחא פרסי מיניה דריצ"ל ולא אישתעי אליהו בהדיה חלחא יומי (מכות י"א ע"א) ואפשר דאפילו לא הי' הורג כי ימא חלל שהרג את עצמו או שחי' הרגו ואפ"ה צריכין כפרה דהכפרה בשביל הנהרג וא"כ לעולם צריכין כפרה מספק ושפיר לא תא' ותרעה בעדר דהגס שימא'ו ההורג אכחי צריכין כפרה, על שאירע זה בשכנוחם ולכן הו"ל כאשם חלוי דאינו יואל לעדר אלא כיון שנאסרה בירידתה לנחל אינן נאסרה.

ע"ע בקדשים

(ואגב כרגע ראינו לרמב"ן שופטים לאחר שהביא דברי הרמב"ם וטעמו בטעם הע"ע כחז וז"ל ולפי דעמי יש לו טעם כענין הקרבנות הנעשים בחוץ שער המשחלת ומרה אדומה ולפיכך מנו חכמים עגלה ערופה מכלל החוקים ע"כ נראה דס"ל באמת דע"ע הוא מקרבנות הנעשין בחוץ והוא כקדשים הללו).

פדיון דע"ע תליא בפלוגתת הירושלמי והבבלי

ובב"ש לכאורה הי' אפשר לישב דהחוספתא אזלה בשיטת הירושלמי דהכפרה הוא בשביל ההורג ולכן ס"ל דיש לה פדיון שהרי אכחי אפשר שימא'ו ההורג ולא יטרכו כפרה

מות הכהן הגדול שלא החפלל, וז"ל דהכה"ג שצריך להחפלל על כל הדור נענש אפילו כה"ג אבל צ"ד העיר די להם שיגינו על אוחה העיר, וכמ"ש ברבא (תענית כ"ב) הוה קא חלשא דעמיה דרבא משום דאבי א"ל מסחיך דקא מגניח אכולא כרבא ופרש"י על כל בני עירך, ובגמ' שבת מי שצידו למחוח אבי עירו וכו' ויש גלוחא אכולי עלמא, והכ"נ הב"ד שבעירם לא צריכין כפרה אם לא גרמו לו כלל אין צריכין כפרה אם ימא'ו ההורג והוא בחטאו ימות, אבל לא ימא'ו ההורג א"כ מן השמים הראו שהצ"ד הם הגורמים להורג שהרג וצריכין כפרה גם הם הגם שההורג לא נפטר בזה ממיתה שצאים אח"כ החולעים והורגים אוחו אבל גם הב"ד שותפין לו וצריכין כפרה עכ"פ.

ב"ד צריכים כפרה שנהרג אדם
בסביבותם

וחבמי צל ס"ל דהגם דהנהרג ודאי נראה דהי' חייב מיתה מ"מ עליהם הי' ללוותו ולשמרו וזכותם יגין על העיר ועל בני העיר שלא ימא'ו חלל באדמה שהם גרים, וע"ד שאמרה חורה ועשית מעקה לגגך כי יפול הנופל הימנו (פ' חלא), ובגמ' שבת ל"ב חנא דבי ר' ישמעאל כי יפל הנופל ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכחזו קראו נופל אלא שמגלגלין זכות ע"י זכאי וכו' וא"כ אם צדשותם וסביבותם נענשו חייבים כפרה ולכן

כלל וגם כי יש לחלק לפמ"ש דקודם
היו צ"ד רוחנין יריהם ואם הי' הדור
זכאין היתה העגלה הולכת לביט ההורג
והיו הורגין אותו ואז אחמי יש לה פדיון
אבל לאחר ירידה ולא ינאה משם לביט
ההורג שוב אין לה פדיון אפילו
להחוספתא וצ"ע.

להרמב"ם הע"ע הוא בשביל ההורג

ולדידן א"כ כיון דהרמב"ם צמורה
ס"ל הטעם המצוי הוא כדי
לגלות על הרוצח ולנער דמו וכמ"ש
בשמו הרמב"ן ז"ל פ' שופטים הנ"ל
וכמ"ש הכ"מ שם בשם קצת מפרשים
שהוא הרמב"ם צמורה הנ"ל וכמ"ש
הגר"מ אריק שם, א"כ הרמב"ם ס"ל
כהירושלמי דהטעם של ע"ע הוא בשביל
ההורג למלאו ולא בשביל הנהרג וממילא
אחי שפיר שמטיק דמתיים נאסרת ומ"מ
אם נמצא ההורג חלא ותרעה בעדר
דהו"ל כאשם ודאי שנחזרר שאין להם
חטא, ומה שטען הגר"מ אריק ז"ל
דע"כ היו נריכין כפרה דבלאו הכי
אפשר לא היו מוצאין ההורג אחת הוא
כן אבל הרי לכחמילה אין נריכין לכפרה
ואמרו כפר כלומר גלה איפה הוא
ההורג א"כ אינו נקדשים שצאו על

ספק דלכחמילה אחמי לא נחקדשה
מספק אלא רונים לחפוס ההורג ואם
נחפס הו"ל הקדש טעות אבל אם לא
נמצא שוב בשעת עריפה נערפת מספק
וכנ"ל.

ומעתה הנני לבקש סליחה מאת
מעכגהדר"ק על אשר הטרחתי בדברי
אשר אין להם ערך לפני מעכג"ק אמנם
זה דרכם של צדיקים שממעטים את
עצמם ומחבבים גם את דברי אדם
מיעוט כמוני ואולי ימצאו אפילו רק
קצת מדברי חן בעיני מעכג"ק והי' זה
שכרי ואם לאו יעמידני על האמת וג"כ
אשמח כי ע"י יתגלגל האמת והריני
חוזר על הראשונות בתודה כפולה
ומכופלת למעכג"ק על אשר חשב
לשלוח ספרו היקר חלק ה' מהליקוטים
כה יתן ה' וכה יוסיף להאיר העולם כולו
בתורת ישראל עדי יבא ינון ולו יקחת
עמים ואנן מצלין לחיי מלכא מאן מלכי
רבנן לאריכת ימיו ושנותיו ימים שיש
בהם חפץ חיים לצדיק כתמר יפריח עוד
ינוב בשיבה דשן ורענן ידי"נ קשור
באהבתו בכל לב ונפש.

מנשה הקטן

* ועיין פ"א מ"ד דמס' קינים רבי יוסי אומר שני נשים שלקחו וכו' ובמס' עירובין דף ל"ז
א' דאמר רב חסדא אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן מ"ט דרב
חסדא אמר רב שימי בר אשי דכתיב ולקחה שתי תורים וגו' ועשה הכהן וגו' וגו' או בלקיחת
בעלים או בעשיית כהן ע"כ.

מערכה ט"ו

בענין מליקה אי יש לו דין שחיטה או נבלה שהותרה לבהנים

רק בזכות אבותי הקדושים אשר מסרו נפשם על קה"ש ורבותי, ככל אופן אני מחזיק לי טיבוחא למעכג"ק שליט"א.

ואת חטאי אני מזכיר היום, כי זה לפני החג פסח קבלתי מכתב מעכג"ק ושמתי בו צענין עירוב שכתב שס, ואז ערכתי מכתב מה שצעניתי הי' לי קצת להעיר ולהשחשע בדברי מעכג"ק, אמנם לא שלחתי לאחר שנתישנתי בדבר כי אולי אינו מן הנכון לפלפל, שדי אשר מעכג"ק הטריח עצמו לעיין בדברינו ולהעיר עליהם, אמנם חשנתי עכשיו שקבלתי ספרו היקר וראיתי שנתיקרתי צעיניו הצדולחים, אמרתי לשלוח גם מכתב זה אולי ישא פני ולא יקפיד על דברי פטפוטים ואם שגייתי יען ויאמר סלחתי.

עוד אמרתי היום כי עברתי על דברי מעכג"ק כמעט מרישא ועד גמירא, ולכן אציג פה גרגיר אחד מה שראיתי בס' א' בחקירת האחו"ד כלל א' אי מליקה כשחיטה היא שמפקעת שם נבילה ממנה או דבאמת נבילה היא אלא

ה' מנ"א יום הילולא דרבינו האר"י הקדוש וצוקלה"ה התשמ"א בנ"י יצו"א.

בימי המצרים. נזכה למדלג על ההרים, ויגאלנו זקנים עם נערים, ובראשם רב האי גאון הגאונים צדיק תמים, ראש בשמים, שר התורה והיראה, ציס"ע, פ"ה, אין דורו דור יתום, רבן של ישראל כ"ק הדרג"ק חסיד ועניו מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א ב"ב, בעמח"ס קהלות יעקב וש"ס בכל התורה כולה.

אחד שבגקש"ת ציראה ובהכנעה כראוי ויאלות.

שמחתי שמחה גדולה בקבלי את המשלחת ספרו הגדול והדגול קהלות יעקב ליקוטים ח"ד, וחנה יחירה נודעת לי בפחתי בספרו היקר והדגול, וראיתי שצפלטנו זכר לנו בספרו היקר ס' ט"ז ועוד בכמה מקומות מאד נעלה, ואין לי די מילין על אשר מלאמי חן צעיניו הצדולחים כאחד החשובים, הגם כי יודע אני מן ערכי הן בחורה והן במעשים טובים, ואולי

שהותרה לכהנים לאכול נבילה זו, והביא ראיות מכמה סוגיות דמליקה כשחיטה, ומעבג"ק דזה ראיותיו והביא ראיות אחרות דמליקה לאו מדין שחיטה היא אלא נבילה היא ורחמנא שריא לכהנים נבילה זו.

הא דאין המליקה מטהרת הטריפות
מדין נחירה
והקשו התלמידים* דא"כ מוכרח מזה
דכל הסוגיות ס"ל כמ"ד יש
שחיטה לעוף מה"ט, דאי אין שחיטה
ונחירתו מחירתו, א"כ למה מתבאר

*להבנת הענין נעתיק לשון הקה"י בליקוטים חלק ד' סימן א' אות ב'.

לפ"שנ"ת דריהטת הסוגיות הוא דאע"פ שנחנה חורה דין מליקה בקדשים, והם נאכלים, מ"מ אין זה נחשב שחיטה להפקיעה ממזילות נבילה (רק נבילה הוא והחורה החירתו לכהנים) ולחך ביאור נמש"כ הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל דנחירה דעוף (למד"א אין שחיטה לעוף מה"ט והנחירה מחירתו) היינו שזה שחיטתו ומחירת שחיטה הותר הנשך וככל הנ"ל והשחא מ"ש מליקה שאינו מוילתו משם נבילה ונשאר חפצא דנבילה אלא שהותר לכהנים, ומ"ש נחירה סימנים (למד"א אין שחיטה לעוף מה"ט וקיס להו לחז"ל דמ"מ טעון נחירה סימנים) מ"ש דזה נחשב ענין שחיטה להרמב"ן ז"ל ורשב"א ז"ל ואינו כלל חפצא דנבילה, ונראה פשוט דחילוק הוא כך דהא גבי חולין לא אשכחן שום פעולה בנע"ט להכשירו לאכילה רק שחיטה מסלקת ממנו שם נבילה, וע"כ דגם בעוף (למד"א אשלמה"ט) מה שטעון נחירה בסימנים הוא משום שזה שחיטתו דענין אחר לא מלאנו בחולין אבל במליקה הקרבנות אין לשאול מליקה זו למ"ל (אם לא להחיר אסור נבילה) דהא היא עבודה דקדשים ובדנים מיוחדים דדוקא כהן ודוקא בנפסור ודוקא עם שדרה ומפרקת, וגם אחת הוא שהמליקה אינה נה חורה שחיטה מדין שחיטה דקרבנות וכמש"כ לעיל) ולכן סוגרים הסוגיות הנ"ל דאין המליקה כשחיטה לענין לטהרה מדי נבילה.

הפזורים מהנ"ל דמליקה אינה מטהרת מדי נבילה שאכתי נבילה היא אלא שאומה נבילה הותרה לכהנים, אבל נחירה עוף (למד"א אין שחיטה לעוף מה"ט) השחיטה מסלקת מהחפצא שם נבילה לדעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל הנ"ל ולפ"ז לל"ע לכא' בדברי החוס' כאן דכ"ט ד"ה חיהני לה כו' דהא דמוחבין על מד"א אשלמה"ה מהא דחנן מלק בסכין מטמא בגדים אכית הבליעה ואי אין שלמ"ה (וסגי בנחירה סימנים) נהי דנטרפה (קודם הנחירה) ממי חנר לה שדרה ומפרקת מ"מ חיהני ל"י סכין לטהרה מדי נבילה, (וסכין דקאמר היינו נחירה דסימנים), וכחננו החוס' דהך פירכא היא לר"מ דסוגר בנחמים דמליקה מטהרת טרפה מטומאה אבל לר' יוסי דאמר ד' כנהמה ששחיטה מטהרת ולא מליקה לק"מ ע"ש, ולכא' שני ענינים הם דשם בנחמים פליגי ר"מ ור"י אי "מליקה" מטהרת טרפה מטומאה וכאן בסוגין לא מיירי במליקה, אלא בנחירה סימנים (המכשיר להדיט למד"א אשלמה"ה) והפשוט דאע"פ דמליקה דקדשים ונחירה דחולין שני ענינים הם מ"מ החוס' מדמי להו אהדדי דלר' יוסי דסוגר אין מליקה מטהרת טרפה ה"ה נמי דאין נחירה מטהרת טרפה מטומאה דחד טעמא הוא דהא ר' יוסי אמר טעמו משום דד' לעוף כנהמה ששחיטה מטהרתו ולא מליקה (והיינו לפי שטיק דהדין דשחיטה מטהרת טרפות נאמר בשחיטת כנהמה דכחיו וכי ימות מן הכנהמה מקצתה מטמאה ומקצתה אינה מטמאה ואילו זו טרפה ששחטה, חולין דף ע"ד, ומשחיטת כנהמה ילפינן לעופות וקסבר ר' יוסי דד' לעופות שחטה כנהמה ששחיטת עוף חטה טרפה מטומאה ולא מליקה) וסגרי החוס' דמה"ט גם נחירה סימנים (דלמד"א אשלמה"ה נחירה מחירה נאכלה כשהיא כשרה) מ"מ אח טרפה אין הנחירה מטהרתו כמו שאין המליקה מטהרת טרפתו דהכל

מכמה סוגיות דמליקה נבילה היא, דנהי דמליקה אינה מפקעת מדין נבילה מ"מ חפקע שם נבילה ממנו מדין נחירה, דמי גרע מליקה מנחירה בעלמא, וחי' מרן מעכג"ק דהכ"נ דמליקה בעוף דקדשים גרע מנחירה, דהא מבואר דבמליקת קדשים נטרף העוף קודם מליקה ע"י שזירת עגס ומפרקת, וכחצו החוס' דלר' יוסי אין ככה"ג דין נחירה מטהרמה מידי נבילה, ולכן במליקה דקדשים שפיר נשארה נבילה גמורה, אפילו למ"ד אשלמ"ה ונחירה מחירה מידי נבילה, אך להרמב"ן והרשב"א ז"ל שפיר י"ל דכולם מודים דאמרין גבי נחירת סימנים דנחירה

מטהרת טרפוה ולא פליג ר' יוסי בזה, ולפ"ז חזר וניעור השאלה למה נחשבת המליקה בשם נבילה דעכ"פ חפקע שם נבילה מדין נחירה, ובע"כ ז"ל דכל הסוגיות אזלי למ"ד יש שחיטה לעוף מה"מ ונחירה לא מועיל כלל, ע"כ דברי הרב.

מליקת קדשים בעוף גרע מנחירה

ובבבאן ואילך דעת חלמידכם, וראשונה נראה להביא רא' לדברי מעכג"ק מגמ' נויר כ"ח ע"ב האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר ובגמ' פריך איש אין אבל אשה לא מ"ט רבי יוחנן אמר הלכה

טעם אחד להם דד"י כנהמה כנ"ל ולענ"ד פשוט דזהו כוונת החוס', אך לפי דעת הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל דנחירת סימנים (דמהני למד"א אשלמ"ה) מדין שחיטה הוא ולפמשנ"מ דריהטת הסוגיות הוא דמליקה אינה נדון שחיטה לסלק ממנו מניחות נבילה דאכתי נבילה היא אלא שהמורה החירה נבילה זו, א"כ שפיר יש לחלק היטב דודאי גבי מליקה שאינה מתורת שחיטה וכנ"ל סובר ר' יוסי דד' כנהמה ששחיטתה מחירתו ולא מליקתה אבל הנחירת סימנים בחולין שפיר מטהר טרפהה ולא אמר' ד' כנהמה שדוקא שחיטה מטהרת טרפהה דהא להרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל האי נמי שחיטה היא ולפ"ז נכון מאד מה שהגמ' מקשה סתמא דמטהר סבין דנחירה טרפהה מטומאתה דלפמשנ"מ י"ל דבזה לא נחלקו ר"מ ור"י ונראה מוכח מזה דהחוס' לא סביר כהרמב"ן ורשב"א ז"ל דנחירת סימנים הוא מדין שחיטה.

והנה שאלוני ח"מ יקרים דלפמשנ"ג דריהטת הסוגיות הוא דמליקה לאו מדין שחיטה היא אלא נבילה היא זו ושירא רחמנא א"כ מוכרח מזה דכל הסוגיות סוברים כמד"א יש שחיטה לעוף מה"מ דאי אין שחיטה לעוף ונחירתו מחירתו א"כ למה מחבאר מכמה סוגיות דמליקה נבילה היא, ואמאי נהי דמליקה אינה מפקיעתו מדין נבילה מ"מ חפקע שם נבילה ממנו, מדין נחירה דמי גרע מליקה מנחירה בעלמא, ויפה העירו. ונראה דלדעת החוס' דדון אין כאן הכרח (דלא קיי"ל כמד"א אשלמ"ה) דאפי' חימא דכל עוף נחירתו מפקיעתו מדין נבילה, מ"מ מליקה דקדשים גרע עפי דהא מבואר כאן דבמליקת קדשים נטרף העוף קודם מליקה ע"י שזירת עגס ומפרקת וכחצו החוס' דלר' יוסי אין ככה"ג דין נחירה מטהרמה מידי נבילה ולכן במליקה דקדשים שפיר נשארה נבילה גמורה גם למד"א אשלמ"ה ונחירה מחירה מדין נבילה. אך להרמב"ן ז"ל ורשב"א ז"ל שפיר י"ל דכולם מודים דאמרין גבי נחירת סימנים דנחירה מטהרת טרפוה ולא פליג ר' יוסי בזה ולפ"ז חזר וניעור השאלה למה נחשבת המליקה בשם נבילה נהי דדון מליקה אינו מפקיע שם נבילה מ"מ עכ"פ חפקע שם נבילה מדין נחירה ובע"כ ז"ל דכל הסוגיות אזלי למד"א יש שחיטה לעוף מה"מ ונחירה לא מועיל כלל.

דקיי"ל שחיטת העוף מה"מ ומשמע
דלמ"ד שחיטת העוף מדרבנן הי' כשר
בשחיטה זו דהא עכ"פ לא גרע
מנחירה, וזה ג"כ ראוי ברורה לדברי
מעבג"ק שליט"א.

למ"ד חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא
מליקה שחיטה היא

ובמיהו בתוס' נזיר שם דף כ"ט ע"ב
ד"ה מחקיף לה הקשו דאם
ההיקשא (דזכר ונקבה כו') ומה זכר
מביא על הספק אף נקבה מביאה על
הספק) דרשה גמורה היכי קאמר
חאמר בנקבה שכן שני איסורין דרבנן
הא אין משיבין בהיקש וי"ל דודאי
ההיקש דרשה גמורה לענין שיש תקנה
לספק יולדת כמה שמביאה חטאת העוף
אבל מה שאמר התנא שאינו נאכל
חומר דרבנן הוא ומן התורה הוא
נאכל דאין שחיטה לעוף וחולין בעזרה
אין דאורייתא ורבנן התמירו. ולמ"ד
דאיח ליה בעלמא חולין שנשחטו בעזרה
דאורייתא וקיי"ל בכל דוכמי דחטאת
העוף בא על הספק ע"כ דרשה גמורה
היא שהרי מליקת העוף היא כשחיטת
חולין והכי מוכח כל הסוגיא כך לשון
רש"י ע"כ. ונראה מדברי התוס' ז"ל
דפשיטא להו דלמ"ד חולין שנשחטו
בעזרה דאורייתא מליקת העוף היא מדין
שחיטה וכשחיטת חולין.

שיטת הרמב"ם דמליקה בשחיטה

וגדולה מזו מנאמי לרבינו הגדול

היא בנזיר ור"י בר"ח אמר ר"ל כדי
לחנכו במלוה, ופריך בשלמא לר"י דאמר
הלכה היא בנזיר אהכי כי מיטמא מייחי
קרנן זיפרין ואכיל כהן מליקה, אלא
לריב"ח אמר ר"ל הא קאכיל נבילה
קסבר כריב"ר יהודה דאין שחיטה לעוף
מה"מ כו' ע"ש, ופי' המאירי שם דף
כ"ח ע"ב במשנתנו לא משום חנוך היא
אלא מכח הלכת סיני, שאלמלא כך היאך
היו מגלחין אותו כו', וכן היאך היו
ממחין לו להביא קרבנות טהרה והרי
חולין בעזרה דאורייתא לדעתינו בין
הקריב בין לאכול כו', וכ"ש שיש לדון
היאך הי' מביא קרבן טומאה שיש בה
חטאת העוף ונמלא כהן אוכל טרפה
אחר שאינה חטאת ראיה, שהרי
במליקה צריך לחתוך עצם המפרקת
וחלה ומשנצרה המפרקת נעשית
נבילה, ואף כשהחזיר סימנין אחורי
העוף שכשר בשחיטה מ"מ נבילה היא
שאין שחיטה בצפורן מכשרת והרי
שחיטת העוף מן התורה כמו שביארנו
בשני של חולין אלא שמכח הלכת סיני
היא, ע"כ. ומבואר דנתן טעם דבמליקה
צריך לחתוך עצם המפרקת תחלה ולכן
משנצרה המפרקת נעשית נבילה, והוא
ראוי לחילוק מעב"ג בין מליקת קדשים
בעוף דגרע טפי מנחירה בעלמא, אלא
דהמאירי כתב כן לפמ"ש דשחיטת עוף
מה"מ, ומעבג"ק כתב למ"ד שהיא
דרבנן, והמאירי הוסיף עוד דאף
כשהחזיר הסימנין אחורי המפרקת
שכשר בשחיטה נמי נבילה היא משום

הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ו שכח ח"ל, וכן שמי נשים שהפילו שני נפלים נפל אחד ראוי להקריב עליו והנפל האחר פטורה עליו ואין אחת מהן מכרת נפלה כל אחת משחיהן מביאה קרבן מספק ואין חטאת אחת משחיהן נאכלת, שחטאת העוף הבא על הספק נשרפת שמה אינה חייבת ונמנאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה כמו שביארנו בהלכות שחיטה עכ"ל. הנה ביאר הרמב"ם ז"ל וכח מפורש דמליקה בכלל שחיטה היא שהרי כתב נמנאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה, אלא שגדולה מזו האיר לן הרמב"ם ז"ל דכיון שחטאת זו נמלקת מספק א"כ אפילו הנד חולין שבו נמי מליקה מקרי שחיטה והו"ל חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה, ולא אמרינן דעכ"פ אי מספקינן לה לשם חולין א"כ כיון דבחולין ליכא דין מליקה רק שחטה ממילא היא נבילה דמליקה עושה נבילה בחולין והיל"ל ספק נבילה ספק שחיטה עכ"פ דספק נבילה מנד החולין שמספקינן שמה אינה חייבת והספק קדשים שמה חייבת להביא, וכן כתבו איזה אחרונים, אלא ס"ל כיון שהחורה התירה להקריב על הספק ממילא המליקה הותרה על הספק והיא בכלל ההיתר, וא"כ אפילו נימא דאינה חייבת בקרבן ונמנאת חטאת זו חולין, מ"מ הו"ל חולין שנשחטו בעזרה דכיון שהותרה במליקה זו הו"ל כשחטה.

ובפ"ב מהל' שחיטה ה"כ כתב הרמב"ם ז"ל אבל השוחט חולין בעזרה אותו הכשר טהור ואסור בהנייה ככשר בחלב וכיוצא בו, וקוצרים אותו ואפרו אסור, ואפילו שחט לרפואה או לאכילת עכו"ם או להאכיל לכלבים, אבל הנוחר בעזרה והמעקר ועכו"ם ששחט והשוחט ונמנאת טרפה והשוחט בהמה חי' ועוף הטמאים בעזרה הרי אלו כולן מותרין בהנייה ע"כ. ובכ"מ שם כתב ח"ל ומ"ש אבל הנוחר בעזרה כו' (בפ' האיש מקדש דף נ"ז) משמע דלא מיתסר בהנאה אלא בשוחט דומיא דחזחח וכל הני לאו שחיטה נינהו ע"כ, והנה מדכתב דהנוחר והמעקר לאו שחיטה נינהו ומותרין בהנייה, ובמולק קרבן כתב דאפילו חטאת הבא מספק שחיטה היא והו"ל חולין שנשחטו בעזרה, משמע מבוחר דס"ל להרמב"ם ז"ל דמליקה בכלל שחיטה היא.

איסור שחיטת חולין בעזרה אי הוי דאורייתא

ויש לעיין קצת דמפ"ב מהל' שחיטה משמע דס"ל להרמב"ם דשוחט חולין בעזרה דאורייתא הוא מדכתב בכל מקום מותר כו' וכן הוא אומר כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' וגו', ובכ"מ שם וכן הוא אומר שם (פ' האיש מקדש נ"ז) כלשון רבינו יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר ת"ל כי ירחק ממך כו' ואכלת חזחח מה שאמה וזבח בריחוק מקום אחת אוכל ואי אחת אוכל מה

שאתה זוכה בקירוב מקום פרט לחולין שנשחטו בעזרה ע"כ, משמע דס"ל שהוא לאורייתא, ומיהו הרמב"ם בפ"ב מהל' גניבה הל' ח' כתב מפורש ז"ל אע"פ שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה הו"ל ואיסורן מדבריהם הרי זה חייב לשלם חטאות ארבעה וחמשה, הרי שכתב לאסורין בהנאה הם מדרבנן, מ"מ אכתי יש לומר דלשחוט חולין בעזרה הוא לאורייתא ומה שאסורין בהנאה הוא מדרבנן, שוב ראיתי עוד ברמב"ם פט"ז מהל' מ"א הל' ו' ח"ל והוא הדין בחמיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הם אסורים מדבריהן בהנייה כמו שיכתב בהל' שחיטה כו' מבואר דס"ל לאיסור הנאה מדבריהם הוא אבל לשחוט כגראה דס"ל שהוא מדאורייתא וז"ע. ובמאירי מבואר דהוא לאורייתא.

ההיתר מחשש החיוב, והאיסור מחשש הפסד

ובמה שכתבנו נפלענ"ד לישב מה שראיתי להפמ"א (ח"ג סי' כ"ט) שחמה על הרמב"ם בפ"א מהל' מחוסרי כפרה, בחרתי, חדא צמה שכתב שחטאת העוף הבא על הספק אינה נאכלת ונשרפת שמה כו' ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה כו', וחמה דהא חטאת עוף הבא על הספק ילפינן מהיקישא, וע"כ גזירת הכתוב היא שאין כאן איסור חולין בעזרה, שנית חמה שהרי חולין בעזרה הרי הם בקבוצה

כדחנן בסוף מס' תמורה דחשיב חולין שנשחטו בעזרה בכלל הנקברין, וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מהל' שחיטה. עוד חמה איך כתב הרמב"ם שמה אינה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה והלא כתב בפ"ה מהל' שחיטה דנוחר ומעקר בעזרה הרי זה מותר בהנאה, א"כ אם חולין הוא הרי מליקה כמו נחירה ומותר בהנאה. ולפמ"ש נפלענ"ד דדברי הרמב"ם מיושבים דס"ל ז"ל דדרוש מהקישא דחטאת העוף בא על הספק ושפיר טעון מליקה מדין חטאת העוף דשמה חייבת חטאת, אבל אפשר במציאות שלא חטאת והו"ל חולין שנשחטו בעזרה ואסורין בהנאה מכח חולין שנשחטו בעזרה, הגם דלענין הקרבה גז"כ הוא להביא חטאת העוף על ספק, וממילא לענין מליקה יפה מלק מדין ההיקש והו"ל מליקה כשרה ולא נחירה, אבל מ"מ הספק דשמה לא חטאת לא אול ליה, ולכן כתב דחייב שריפה דשמה קדשים הוא צה"ל הספק שחייבת חטאת, וכיון שאינה נאכלת והו"ל קדשים שנפסלו לריחים שריפה, ומיושבת הקושיא דחולין שנשחטו בעזרה בקבוצה דהרי החיוב שריפה הוא מלד דשמה היא קדשים, ומה שאינה נאכלת אף דחיישינן שהוא קדשים הוא משום דשמה הוא חולין שנשחטו בעזרה, וההיקש לא מהני רק להקרבה ולא לאכילה, ומה שפסק בפ"ב מהל' שחיטה דחולין שנשחטו בעזרה בקבוצה, אמר

הדבר אמנם זה בחולין ודאי ולא בספק קדשים.

ומיושבת נמי קושיה הפמ"א השלישיה שם, איך כחב הרמז"ס שמא אינה חייבת ונמנאח חטאח זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה, הלא כחב בפ"ב מה'ל שחיטה דהנוחר ומעקר בעזרה הרי זה מותר בהנאה, א"כ אם חולין היא הו' מליקה כמו נחירה ומותר בהנאה, ע"כ קושיא. ולפימ"ש דברי הרמז"ס יפה מחפרשים דהמליקה בחטאח העוף הבא על הספק כשחיטה דמיא וכשירה היא, ולא הו' ליה דין נותר ומעקר מהיקישא דזכר ונקבה דהחורה אמרה להקריב קרבן זה, אלא דלענין אכילה לא הו' חורה, ולכן הו'ל בשריפה שמא הו'ל קדשים שנפסלו, ואחי שפיר.

מליקת חולין אי הו' בשחיטה

והרע"ב והחי"ט פ"ו דתמורה שפי' דהואיל ואינה נקטרת לא איכפח לן אי זרק דם על הספק, ואינה נאכלת דשמא לאו ולד הוה וחולין היא זו ונבילה דאין חולין נאכלין במליקה, כוונתם נראה דהם מפרשי דעכ"פ בחולין הו'ל מליקה מעשה נבילה ולאו מעשה שחיטה, ודלא כרמז"ס דס"ל דכיון דהחורה החירה לו למזוק ולזרוק הדם בעזרה הכ"נ דהחיר הנבילה דהו'ל כשחיטה, ועיין קריח ספר ועוד, ומיהו לגבי מליקה ממש לא מצינו דחולקין במליקה קדשים ואפשר דמודים

להרמז"ס דהמולק קדשים הו'ל בכלל שחיטה ולא נבילה, וצ"ע.

שיטת רש"י בגדרי המליקה

ובדברי רש"י מנאחי בזה לכאורה דברים סתומים ממקום למקום, דמחוס' מזיר כאן נראה לכאורה דס"ל דמליקה בכלל שחיטה היא וכדעת הרמז"ס ז"ל, ובאורח מישור ובשאר מפרשים כחבו דאדברה ברש"י כריחוח דף ו' ע"ב שכחב דאינו נאכל בשמא לאו במ קרבן היא ומליקתה כנבילה בעלמא, ומשום חולין על המזבח לא איכפח לן דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשוב אכילה, נראה לכאורה דס"ל מליקה כנבילה, ומיהו לפמ"ש בסמוך בדברי הרע"ב וחי"ט לכאורה אין רא' די"ל דדוקא בזו שיש להספק בה שמא חולין היא, אבל בקדשים לענינו הו'ל כשחיטה, איברא דגם הכא מדכחב ומשום חולין על המזבח לא איכפח לן דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשוב אכילה, משמע דמליקה כשחיטה, דאל"כ בפשטות היל"ל ומשום חולין על המזבח לא איכפח לן דלאו שחיטה היא אלא נותר ומעקר, ומדקאמר דכיון דאין למזבח אלא דמה משמע דשחיטה הו' אלא דליכא משום חולין למזבח מטעם אחר, וברש"י כריחוח דף כ"ו ע"ב ד"ה ובדין הוא דמותר בהנאה דחולין גמורין היא, ומשום חולין בעזרה נמי ל"ל דלא אסרה חורה אלא שחיטה אבל מליקה לא, משמע לכאורה דמליקה לא הו'

מליקה אי הוי הבשר בקדשים ולא
שחיטה

וברתום' זכאים ע' ע"צ ד"ה ואפילו
באווזין כחבו ומחניטין דמס'
טהרות (פ"א מ"א) מוכחא קצת דקחני
י"ג דברים נאמרו צנצלת עוף טהור
וקחני ספא ר"מ אומר מליקה
ושחיטה מטהרתה כו', משמע בכל
עופות דומיא דרישא ודומיא דשחיטה
ע"כ, ומבואר עכ"פ דלר"מ מליקה
מטהרת מידי נבילה בכל מקום
כשחיטה, ולר' יהודה דפליג נראה נמי
ללא פליג אלא במלק ונמצאת טריפה
שמטמא צביה הצליעה אבל בלא נמצאת
טריפה אינה מטמא גם לר"י, יש לעיין
קצת בחוס' ס"ט ע"א ד"ה יכול שכתבו
הא דמזריבין הכא קרא לשחיטת עוף
קדשים שמטהרת מידי נבילה, ולעיין
איסורי הנאה לא מזריבין קרא
לשחיטה שמטהרת מידי נבילה, לא
דמי דקדשים אין הכשר אכילתן
בשחיטתן אבל איסורי הנאה הכשר
אכילתן בשחיטתן, אע"ג דהשתא מיהא
אין שחיטתם מכשרתן באכילה מ"מ
מטהרתן מידי נבילה ע"כ. נראה מבואר
דהכשר אכילה בקדשים אינו תלוי
בשחיטה ואם"נ שחיטתן מטהרתן מידי
נבילה.

וברגע נפל מילתא בליבי מגמ' חולין
כ"ח אחד בעוף איחמר ר"נ
אמר או וושט או קנה רב אדא בר

שחיטה כלל, וכבר דברו מסתירה זו
בפמ"א ובשו"מ בית שערים לכק"ז
בחיו"ד סי' כ"ו, ועיין בערוך לגר
כריתות דף ז' מה שחי' צוה, ודבריו
נ"ע לפענ"ד.

לר"מ מליקה מטהרת מידי נבילה אף
בחולין

וברש"י זכאים ס"ח ע"א ד"ה ואין
מטמאין פי' שמליקתן מטהרתן
לפי שנפסלו בקודש ואיני מליקתן שאם
עלו לא ירדו הילכך נמי לא הוה נבילה
ע"כ, וברש"י זכאים קי"א ע"א מלק
בחון נבילה היא שאין מליקה אלא
צפנים, משמע דצפנים לא הוי נבילה,
ובערוך לגר פירש דאי מליקה במקום
שחיטה קאי הוא מחלוקת ר"מ ור'
יהודה בזכאים ס"ט, וכחצ דסוגיות
חלוקות הן ורש"י כתב פעמים אליבא
דר"מ ופעמים אליבא דר"י, ובאמת כי
בש"מ זכאים ע' ע"צ אוח ג' הביא
מחוספתא דקחני במילתיה דר"מ גבי
עוף טהור דמליקה ושחיטה מטהרת
טריפה מטומאת נבילות קחני מליקה
דומיא דשחיטה מה שחיטה בין בחולין
בין בעוף קדשים כדאמר ליה רבא אם
הועילה שחיטת חון כו' אף מליקה בין
בחולין בין בקדשים ומחני' דקחני
נקטעה רגלה כו' ללא כר"מ, וחמה
מנ"ל לר"מ דמליקה מטהרת בחולין,
עכ"פ נראה דר"מ ס"ל דמליקה אפילו
בחולין מטהרת מידי נבילה.

דחטאת העוף הוא דכולהו צהדי הדדי קאחין אבל זבח לא, ופרש"י אבל זבח דבר הזבח בסכין דהיינו צהמה דעוף מלוק הוא ע"כ, ומבואר דמליקת עוף שחט קרי ליה והוא בכלל השוחט חטאת בשבת ומחייב אשחוטיו חוץ בו, וא"כ נראה ודאי דמליקה דין שחיטה לו.

בשם שהוריקה חלק מהשחיטה בן המליקה

איברא דכרגע נפל בליצאי דבר חדש לפמ"ש בגמ' חולין פ' ע"ב דפריך מכדי שמעינן לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראוי' לא שמה שחיטה שחיטת קדשים נמי שחיטה שאינה ראוייה היא דכל כמה דלא זריק דם לא משתרי בשר וכו', ופי' רש"י לא מיבעיא דלענין מלקות דלא בעי למילקי משום שני וכו' אלא אפילו אותו ואם בנו לר"ש נמי לא נהיגא בקדשים, מ"מ שחיטת ראשון אינה ראוי' דאינה מותרת בלא זריקה, ועיין חוס' שם ד"ה דבמה ועוד דכיון דע"י שחיטה גרידא לא משתרי בשר אלא משום דכזרוק דמי לא חשיבא שחיטה. ראוייה, וא"כ אפילו שחיטה ממש בקדשים אינה מותרת משום שחיטה אלא בזירוף זריקת הדם וכל זמן שלא זרק הדם לא היא שחיטה והוי הזריקה חלק מהשחיטה, וא"כ הכ"נ במליקה דכך הוא שחיטתו, ול"ע.

אלו דברי תלמידכם הקטן הרוצה להשתעשע בדברי תורה, המלקט ליקוטי

אהבה אמר וושט ולא קנה ופריך ח"ש כיצד מולקין חטאת העוף חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע לוושט או לקנה הגיע לוושט או לקנה חותך סימן אחד ורוב בשר עמו ובעולה שנים או רוב שנים תיובתא דרב אדא בר אבהו תיובתא, ופריך מאי הוי עלה מאי הוי עלה כדקאמרת דלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת וכו', והנה אי נימא דמליקה הכשר בקדשים הוא ואינה שחיטה, מאי מיימי ראוי' לשחיטה ממליקה וגם מדקמדתה דלמא שאני התם דאיכא שדרה ומפרקת אמאי לא קאמר שאני התם דהכשרו בכך ולאו שחיטה הוא כלל, ואולי דזה הוא באמת כוונת המדחה דשאני התם דאיכא שדרה ומפרקת ואין זה דין שחיטה של כל עוף, ועיין רגמ"ה אבל בשחיטה אחרת מאי והמליין עשה סוגריים לחיבת אחרת, ולפענ"ד אין לזדק ואין לריך למחוק, אלא כוונתו דהגם דמליקה נמי שחיטה הוא, אבל שחיטה זו איכא נמי שבירת מפרקת ושדרה ושפיר קגי בקנה, אבל בשאר שחיטה של עוף בעי וושט דוקא ולמסקנא דאיפרך ר"א בר אבהו ולא אמרינן דשאני התם א"כ מליקה הוי כשחיטת כל עוף, וא"כ לכאורה עלתה לן דמליקה בכלל שחיטה היא.

עוד נראה ראוי' מגמ' חולין מ' ע"ב מיחייב השוחט חטאת בשבת בחוץ לעו"כ חייב שלש חטאות ואוקמינן בחטאת העוף ובחצי קנה פגוס, וטעמא

בחר ליקוטי, ואם לא יקשה למעכב"ק
לשום עיניו הבדולחים עלי דברינו אלו
ולהשיב אפילו מקופיא אשמח מאד
ואענדנה עטרה לראשי, אסקופה הנדרסת
בפני רגלי חכמים עוסקים בתורה לשמה.

דושכג"ק וכאש"ל וכל הנלוים אליו
קשור באהבתו בלב ונפש מן העולם ועד
העולם

מנשה הקטן בן רחל לאה

מערכה מ"ז

בענין איסורו"נ אי שייך בהו הפקר

המורה ספר קהילות יעקב על מסכתות
ערימין כריתות מעילה, ואשרי הדור ...
בהמסע שאין מכירה בשוה"נ
ובאיסורו"נ

והיות כי צרע שקבלתי ספרו הקדוש
עצמתי בו ולמדתי צמח עיניים
ונפל גורלי צמח' כריתות סי' י"ד
באסורו"נ אי יכולים הצעלים להפקיר,
בענין שור הנסקל שהחמו עדיו, ונדבר
הקלו"ח סי' מ"ו, וצאות צ' כתב
מעכב"ק להצנח הענין והמשך
הכתובים, * וז"ל וגם הא דמכרו אינו

יום ראשון בשבת לסדר למען ייטב לך
ולבניך אחריו התשמ"ב בנ"י יצ"א.

מלאכי מעלה עם שרי מטה, הרים
וגבעות וכל צבאות השמים ושמי
השמים, ישאו שלום וברכה וחיים,
לכבוד רב הרבנים גאון הגאונים, קדוש
ייאמר לו אספקלריא המאירה, דמיטמן
גליין ליה, ציס"ע זקן שבסנהדרין,
כקג"ת מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי
שליט"א בעהמח"ס קהילות יעקב בכל
התורה.

אחד שבג"ק ציראה ובהכנעה. נחמלא
הצית אורה ושמחה בשמחה

מן הראוי להביא דברי בעל הקה"י עם"ס בריתות סימן יד.

בענין שוה"נ שהוזמו עריו וכו'

(א) בקצוה"ח סי' מ"ו סק"ג כתב דאסורי הנאה א"א להפקיר כדאמרין בפסחים ד"ו ע"ז דלמא
משכחתי ל"י (להחמץ) לנחר אכירא ולא נרשוחי קיימא ולא מצי מבטל ל"י ומסקינן
דאפי' נשעה שחי דרבנן אינו יכול לנטול אלמא דאסורו"נ א"א להפקיר (היינו להסוברים דביטול חמץ
הוא מטעם הפקר ואכמ"ל) עד ראי' הניא הקלו"ח מנ"ק דמ"ה דחנן דשוה"נ אחר שנגמר דינו בנ"ד
מכרו אינו מכור הקדש אוחו אינו קדוש וכו' ופירש"י ז"ל דאינו מוקדש משום דלאו נרשוחי' דמרי' קאי
לאקדשי', והיינו משום דאיה"נ נדונים כדבר שאינו נרשוחי' ש"א למכור ולהקדיש, וא"כ מה"ט גם
להפקיר אינו יכול כמבואר בנ"ק דס"ט גני כל שלקטו העניים יהא הפקר ע"ש דלמד"א שאינו יכול
להקדיש דבר שאינו נרשוחי' ה"ה שאינו יכול להפקירו ע"ש.

(ב) והנה לולי פירש"י ז"ל הי' אפשר לפרש הא דחנן דשוה"נ אחר שנגמר דינו א"א להקדיש שאין זה
מדן אינו נרשוחי' (שענינו הוא שהצעלים אין לו צעלות להקדיש) אלא מנ"ד החפלא שהחפלא

דאיה"נ א"א להקדיש קדושת דמים [נדקדוה"ג דשוא"נ ודא א"א דהא נוגח פסול להקרבה, ולאחר גמ"ד (וכן כל איה"נ) איכא פסול מדין ממשקה ישראל] דדבר שאין לו דמים (לפי שאינו ראוי לכלום) א"א להחמישו נקדו"ד זה מנואר בירושלמי פ"ק דפסחים סוף ה"ד גבי ר"י דאמר דשעה חמישית אסור החמץ באכילה ומוחר בהנאה (ופשיטא דהו דבר שברשותו כיון שמוחר בהנאה) ומסיק שם בירושלמי דאם הקדיש אותו אינו מוקדש משום שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים פ"י, וא"כ אינו ראוי לפדיון דלישראל לאכילה א"א שהרי כבר נאסר באכילה ולהאכיל לבהמה א"א משום שא"פ את הקדשים להל"כ ומנואר דכל שאינו ראוי לפדיון משום שהפודה לא שיה כלום אין קדושה חל עליו כדאמר החסם בדשעה חמישית אינו מוקדש.

וגם הא דמכרו אינו מכור הי' אפשר לפרש דהו מה"ט דאין לו דמים דהחוס' גיטין דמ"ג ד"ה מי איכא ענדא כו', משמע לפוס ריהטא דסברי הכי דדבר שאינו שוה ממון אינו במכירה ע"ש אך אולי יש לדחות דכוונתם ו"ל ששום לוקח אין מחכוין לקנות עמם גופו לגמרי רק עבד לקנס ע"ש וקצתו אצל ראה זה מלאמי שהב"י יו"ד סוס"י רנ"ד בשם רב האי גאון ו"ל (ראייתו מוצא בספר עין הרועים בערך איה"נ) כחב ח"ל האי מאן דזינן מחזירו דברים האסורין בהנאה כגון פירות ערלה או הקדש לא קנה דלאו מידי יהיב ל"י עכ"ל ולא כחב שהמוכר אינו יכול למכור (שאלו הי' אפ"ל שהוא מטעם א"ב) אלא משום שהלוקח לא קנה כלום וכמש"כ דלאו מידי הוא כלומר לאו מידי שיה שאין לו חורח ממונה, ומנואר דכל שאין לו דמים אינו בחורח מכירה.

ועפ"י הנ"ל אין לנו הכרח שגם להפקיר (את האיה"נ) א"א, ד"ל דבר שאין צו חורח ממון א"א להעבירו לרשות הקדש או הדיוט אצל הפקר (שאינו אלא סילוק בעלותו) אפשר דיכול, אצל לפי מה שפירש"י ו"ל דהא דשוא"נ אינו מכור ואינו קדוש הוא משום דהו דבר שאינו ברשות מוכרח דגם להפקירו א"א, וכמו שהוכיח הקצ"ח מנ"ק דס"ט וכנ"ל.

ג) ובאמת דבר רש"י ו"ל שאיה"נ נחשבים בגדר דבר שאינו ברשותו, הוא דבר מחודש דהא אע"פ שאינו יכול להשתמש בהם לשום דבר, מ"מ עכ"פ עמם החפלא הוא עדיין בידו וברשותו ואינו דומה לגזל ולא נחישו הבעלים (שהנגזל אינו יכול להקדיש) דהחם עמם החפלא אינו ברשותו משא"כ איה"נ שעמם הדבר הוא עדיין ברשותו, ונראה ראי' דגם ככה"ג שעמם הדבר ברשותו רק שהוא נעדר אפשרות ההשתמשות נחשב בגדר אינו ברשותו מהא דמנואר בב"מ ד"ו דקרקע גזולה שאינו יכול להוציאה בדיינים אינו יכול להקדיש מטעם שאינה ברשותו וגבי קרקע הגזולה נראה דעמם החפלא של קרקע נחשבת שהיא ברשותו וכדאמרין קרקע בחזקת בעל"י עומדת שהרי היא היא עצמה רשותו של גזול ורק מחמת הגזול נעדר מהנגזל אפשרות ההשתמשות בקרקעו לפי שהגזול אינו מניח אותו להשתמש בה, וא"כ הי"ה אסוה"נ כיון שעכ"פ הוא נעדר אפשרות של הנאה מחמת האיסור שחל בו, שפיר נחשב כבר בגדר דבר שאינו ברשותו.

ד) ועפ"י המנואר דאיה"נ נחשבים בגדר אינו ברשותו ואינו יכול להפקירו הקשה הקצ"ח שם כהא דמנואר בכריתות דכ"ד דשוא"נ שהחמו עדין כל הקדוש בו וזה ומנואר בגמרא הטעם משום דמשנגמר דינו, בעלים אפקורי מפקרי ל"י ע"ש והשתא היכי מצי להפקירו משנגמר דינו ונעשה אסוה"ג, הא איה"נ הו דבר שאינו ברשותו שאין יכולין להפקירו וכנ"ל, ומיכן הקצ"ח דהחם כיון שהחמו עדין הרי הוצרך שלא הי' אסור בהנאה כלל ואיתבדר למפרע שהי' בגדר דבר שברשותו ושפיר חל ההפקר שהפקירו כשנגמר דינו ע"ש, ולענ"ד יש לדון בזה דאע"פ שהחמו העדים ונחבדר למפרע שהגמ"ד (לעשותו שוא"נ) הי' בטעות, ונדאי שמעולם לא הי' בהשור הזה איסור חפלא של שוא"ג, מ"מ עכ"פ על הגבול הי' איסור גמור להשתמש בו דרחמנא אחר שהב"ד מחייב לדון ע"פ עדים שהן בחזקת כשרות ורחמנא אחר דלריחים לעשות כהוראת הב"ד ונמצא שכל זמן שלא החמו הי' בעל השור

נאמח ע"פ ד"ח נעדר אפשרות השחמשה ולאו ברשותו ה' להשחמש בו, ולכא"י שפיר יש לחושנו בגדר דבר שא"כ אע"פ שהחמו העדים לבסוף דמ"מ עד עכשיו ה' נעדר אפשרות של השחמשה והר' אפי' כשנעדר אפשרות השחמשה ע"י גזלן העומד ואינו מניחו להשחמש נחשב ג"כ דבר שא"כ וה"ה כשגמ"ד של ב"ד מעכבו מלהשחמש אע"פ שאח"כ הוצרך שהי' ע"פ טעות מ"מ עד שעת הזמה ה' נאמח נעדר אפשרות השחמשה, ומסבירא ראי' שעי"י יהא בגדר "אינו ברשותו".

(ה) והנה הקצה"ח כתב דאע"פ דראש ודאי מהני אפי' בדבר שאינו ברשותו דהא בגולה מהני יאוש וא"כ כי נגמר דינו נימא דראש מיהא הו' (פי') ולפ"י יהא ניחא הכל דשפיר אמרין דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם בו וזה לפי שאחר יאוש יכולים אחרים לזכות בו, ואין להקשות כלל מחמת שהוא דבר שא"כ, דהא יאוש חל על דבר שא"כ אך כתב הקצה"ח דהא ליחא דראש לא יאוש מרשות בעלים עד דאחי לרשות וזכה ואינו כהפקר וראי' מדאמרין במרובה (דף ס"ו) זה מחיילא חה אינו רוצה לקנות ע"ש (פי') דלכך כל זמן שלא זכה בו אחר יכול השומר לומר הרי שלך לפניך) ואי נימא דביאוש יאוש מרשות בעלים נהי דאינו רוצה לקנות (דהגזלן לא רצה לקנות) אכחי היכי מני למימר הרי שלך לפניך כיון דכבר אינה דמרא וכבר אין זה שלך כ"ד הקצה"ח ו"ל, ולכא"י אינו מוכן מאי קשיא ל' להקצה"ח [מזה שע"י היאוש אכחי לא יאוש מרשות בעלים] והרי מ"מ שפיר כל הקודם בו וזה דהא לאחר יאוש יכולים לזכות, ואדרבא בזה נרווח היטב מירוש' על קושיותיו הראשונה שהקשה בזה דאמרין בב"ק ד"ז שור שהמית והיך אם הוא מועד, קדמוהו ודנהו דיני נפשות (וועשה שוה"נ) אין תחרין ודין אותו ד"מ ופרך אפי' כי קדמוהו ודנהו ד"נ ליהדר ולדינו אותו ד"מ ומאי פריך הלא משגמר דינו נעשה הפקר וכדאמרין שוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם בו וזה, וא"כ שוב א"א לדנו ד"מ דהו"ל נגח ואח"כ הפקיר ע"ש ואם נאמר דאינו הפקר אלא יאוש ועדיין ברשות בעליו קאי (עד שיזכה בו אחר) א"כ אחי שפיר עובא דאכחי אין כאן נגח ואח"כ הפקיר שעדיין לא יאוש מרשות בעלים ומ"מ שפיר אמר' דכל הקודם בו וזה כדן אצידה לאחר יאוש שכל הקודם בו וזה ומאי קשיא למרן קצה"ח מזה דע"י יאוש עדיין לא יאוש מרשות הבעלים והפשוט שקושיית הקצה"ח הוא שא"א לפרש נהיה דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם וזה] מטעם יאוש דהא נגמרא כריתות מנאר להדיא שהוא מטעם הפקר ויאוש והפקר שני ענינים שהרי ע"י יאוש עדיין לא יאוש מרשות בעלים ואינו כהפקר שיוצא מד מרשות בעלים וזה קו' הקצה"ח, אמנם הביח הל' נח"א סי' מ"ח מסיק דהא דשוה"נ שהחמו וכו' הוא נאמח מטעם יאוש והפקר דאמרין בכריתות לאו דוקא (דראש נמי כעין הפקר הוא שמחיר לאחרים לזכות בו).

וגם סמירא דבר הרמב"ם ו"ל שכח פ"א מנ"מ ה"ט ששוה"נ אחר גמ"ד א"א להפקיר ובסוף הפרק כתב דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם וזה שהרי משגמר דינו הפקירהו הבעלים הרי דהפקר נשוה"נ מועיל ומפרש הביח"ל דהא שכח "שהרי הפקירהו" לאו דוקא הפקר אלא רצ"ל שכח נחילאש, וכח הביח"ל שכ"מ בירושלמי פ"י דסנהדרין ה"ו דנחלקו שם רי"ח ור"ל בדין שוה"נ שהחמו עדיו דרי"ח אמר כל הקודם בו וזה ור"ל אמר שאין הקודם בו וזה משום דהי' יאוש בטעות הרי דמטעם יאוש נגעו בה כ"ו דבר נית הל' וע"ש שכ"כ הנתיבות נסי' ער"ה, ושוב העירוני חכ"א שהרא"ש ו"ל בב"ק פ"י סי' כ"א מפרש נהדיא דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם וזה שהוא מפני שהבעלים מחיילאש ממנו ע"ש.

(ו) והנה עלה על דעתי דלכא"י י"ל דהא דדבר שאינו ברשותו אינו יכול להפקיר כמנאר בב"ק דס"ט, היינו כגון לענין מעשר אשר חלות שם הפקר פוטרתו וע"י היטב כל הסוגיא דנדרים דמ"ג ומ"ד ובהר"ן ו"ל שם] ולענין נגח ואח"כ הפקיר וכן לענין מדר הנאה שאינו ניתר לו ליהנות מזה אא"כ אפשר' אחר, או שאפשר' חלות הפקר, וכן לענין ככורה דמנאר בחוספתא דהפקר פטור מככורה (עי' בקה"י בכורות סי' ב') וכן לענין שכיחות בהחמו השכורה אצל נכר, דכלל הני צריכין שיחול דין הפקר

מכור הי' אפשר לפרש דהו מטעם דאין לו דמים, דהחוס' גיטין מ"ג ד"ה מי איכא ענדא משמע לפוס ריהטא דס"ל דדבר שאינו שוה ממון אינו במכירה, אך יש לדחות דהלוקח אינו מתכוין לקנות ענש גופו, אמנם הב"י יו"ד סוס"י רנ"ד הביא בשם רב האי גאון דמאן דזבין מחזירו דברים האסורין בהנאה כגון פירות ערלה או הקדש לא קנה דלאו מידי יהיב ליה, ולא כחב שהמוכר אינו יכול למכור (שאו הי' אפ"ל שהוא מטעם אינו במכירה) אלא משום שהלוקח לא קנה כלום וכמש"כ דלאו מידי הוא כלומר לאו מידי שוה שאין לו תורת ממון עכל"ק.

איסור הנאה אם ישנו במכירה

ומבאין ואלין דברי התלמיד הרואה להחלמך ובענש החקירה אי

איסור"נ המוכר יכול למכור, לפענ"ד נראה מדברי הירושלמי פ"ב דקידושין ה"ה המקדש בערלה ובכלאי הכרס ובשוה"נ ובעגלה ערופה וכו' אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת, ובגמ' ר' חנינא בשם רבי זעירה בשאין דמיהן אמר ר' חנינא זאת אומרת שאין מקדשין בגזילה, וגירסת הרשב"א והרא"ש והר"ן שמקדשין בגזילה, ופירשו לפיכך היא מקודשת לפי שאין חופסין דמיהן לאיסור והו"ל גזל בידו ואר"ח מקדשין בגזילה ע"ש.

והרמב"ן חולין דף ד' אמה שהקשה רש"י דא"כ מצינו דמים לחמן בפסח ולשור הנסקל שאם רצה למכרו לגוי מותר כחב ח"ל אבל בירושלמי מלאמי שפי' במס' קידושין בשאין דמיהן אמר"ר חנינא זאת אומרת שמקדשין בגזילה פי' לפי מקודשת לפי

היינו שינא הדבר מרשות הבעלים, ואהא אמר' דנדבר שא"כ אין הפקירו מועיל לסלק בעלותו, אבל לענין שיהיו אחרים יכולים לזכות בו י"ל דשפיר מועיל ההפקר גם נדבר שא"כ, דנהי דההפקר לא חל מ"מ כשאדם אומר על דבר "שיהא הפקר" המובן מזה הוא שכא"א רשאי לזכות בו שהוא כבר אינו מקפיד כלל בזה שיקחו אחרים, וא"כ ממילא גם היכא שלא חל דין ההפקר עכ"פ נחיתה רשות [לזכות בו כל הרואה] מיהא איכא, ושפיר יכולין לזכות בו (אע"פ דלא חל דין הפקר על החפצא דרשות מיהא איכא) רק לא יהא נחשב כזוכה מן ההפקר אלא כזוכה משל חבירו (כשנתן לו רשות לקחתה) ולפ"ז אחי שפיר היטב הא דפסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מג"מ ה"ט דשוה"נ לאחר גמ"ד אם הפקירו אינו מופקר ובסו"פ הנ"ל כחב דין דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם בו וזה, וכחב הטעם מפני שהבעלים הפקירוהו, אלא דמהי ההפקר בשוה"ג, ולהג"ל מבוחר הדבר דודאי לענין הדברים דנענין דין הפקר כגון לענין גנח ואח"כ הפקיר ולענין נכורה ולענין מודר הנאה כנ"ל ולענין שניחם בהחמו דכל הני חליים נדין הפקר ונדבר שא"כ לא חל דין ההפקר ושפיר כחב הרמב"ם ז"ל דהפקירו אחר גמר דין אינו מופקר בשוה"נ מטעם דהו א"כ כמש"כ הקצ"ה"ת, אבל לענין שאחרים יכולים לזכות בו י"ל דשפיר מהי גם הפקר נדבר שא"כ דיכול לזכות בו עכ"פ מדין רשות כנ"ל חב שכו' הרמב"ם ז"ל דכל הקודם וזה "שהרי הפקירוהו הבעלים" רנ"ל דאע"פ שלא הועיל לעשותו נדין הפקר מ"מ כיון שהבעלים הפקירוהו לכל הרואה איכא עכ"פ הרמנא ורשותא לזכות בו וסגי בהי לענין שכל הקודם בו וזה וכנ"ל. (מובא בהערה כאן, העירוני שאם אין כאן אלא רשות א"כ כשהחמו עדיו נחטעל ממילא הרשות ולמה כל הקודם וזה).

שאינן אלו דמיהן שאין להם דמים ואין חופסין אותם באיסור ואינה אלא גזל ביד מוכר, ולפי זה נראה הטעם שאף מוכר עצמו מותר באותן דמים ולא מצינו דמים לחמץ בפסח שציון שהם אסורין בהנאה ואסור לו נמי למוכרן, וליחנן במחנה אין גופן ממון, ואין דבר הגורם לממון אלא דבר העומד לשרוף הן, אלא שאם מכרן אין בהם כח לחפוס דמים באיסור, לכל דלא נפיק מאיסור כגון הקדש אינו חופס דמים באיסור אלא ע"ז ושביעית כדאיתא בפ' ר"ש, וכ"כ ה"ר משה בר מיימון הספרדי ז"ל שהדמים מותרים, ע"כ. (דפוס רייכמאן ובישנות קצת שינוי נוסח).

(וקצת ז"ע על מרן הח"ס בח' לחולין שהביא דברי רמב"ן מע"ז בח' וכחז ח"ל אבל למכור מותר רק שאינה מכירה אלא גזל אלו דברי רמב"ן עכ"ל, וזוה מיישב קושיית החו"י ומיהו לפי הגירסא שאצלנו הרמב"ן ז"ל כתב מפורש דאסור למכור אלא שאם מכרן אין בהם כח לחפוס והו"ל מעות גזל בידו. וז"ע).

הן אמת דבעיקר דברי הרמב"ן ז"ל נמי ז"ע במה שכתב שאף מוכר עצמו מותר באותן דמים, מאחר שכתב שהדמים הם גזל בידו היאך הוא מותר בהם וז"ל דמותר מדין איסור"נ אבל אסור מדין גזל, וז"ע.

ביאור בשיטת הרמב"ן ברבי איסור"נ איברא דהרמב"ן ז"ל במס' ע"ז דף

ס"ב ע"א כתב ח"ל מ"ט שכרו אסור אילימא הואיל וי"נ אסור בהנאה שכרו נמי אסור, פי' כל שנאסר בהנאה אף הנאת גרמחו אסורה בהנאה אע"פ שאינה דמים לו, והרי ערלה וכלה"כ דאסורי בהנאה וחנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת לפי שאין חופסין את דמיהן, ודמים אלו כמחנה הן בידו של זה, וכן מפורש בירושלמי במס' קידושין ואין אנו אוסרין הנאה זו מפני שהיא גורמת אסור"נ ומחמתם באו לידו וכו' ע"ש, הנה לכאורה דברי הרמב"ן ז"ל סתראי נינהו דבחולין הביא מירושלמי קידושין הנ"ל דמעות אסור"נ הם גזל בידו ובע"ז הביא מירושלמי זו גופה דהדמים הם כמחנה בידו והרי הם שלו לקדש בהם את האשה, וי"ל קצת דהרמב"ן נמי ס"ל דהירושלמי פליג אש"ס דילן, דהירושלמי ס"ל דמקדשין בגזל ואנן קי"ל דאין מקדשין בגזל וכיון דקי"ל דאין מקדשין בגזל, א"כ אמאי מכרן וקידש בדמיהן מקודשת וע"כ דהמעות במחנה הם לש"ס דילן, ובמס' ע"ז פי' אליבא דהלכתא ובמס' חולין הביא לשון הירושלמי לעצם הדין דל"ל לחמץ דמים, אבל לענין הלכה לא היה ליה בכלל גזל כיון שהלוקח בדעתו נתן לו הממון מסתמא נתנה לו לשם מחנה, ואולי הוא כעין מה שאמרו המקדש אחותו דמעות מחנה משום דאדם יודע שאין קידושין חופסין באחותו וגמר ויהיב לשם מחנה ולמ"ד ב' לשם פקדון והכ"ג, וז"ע.

ומיהו לדידן הרי כתב הרמב"ן ז"ל

שלכחלה אסור למכור איסורי הנאה שלא יהא כנהנה באיסה"נ ויהא להם דמים, ולהכי קחני מוכרן בדעבד דוקא וכו'. ובמסכת חולין הוסיף הריטב"א שנית וכחז וז"ל נמנאת למד דמדאורייתא אסור להחליף ולמכור, אבל אם החליף או מכר דמיו מותרין אף לדידיה ומדרבנן החליפין והדמים אסורים לדידיה אבל לאחרים מותרין אף מדרבנן.

טעם איסור מכירת איסוה"נ משום דלא שוו מידי

עב"פ נראה מדברי הראשונים ז"ל דאיסה"נ לית צהו מכירה משום דלא שוו מידי ואסור להמוכר למוכרן, וז"ל דמה שלא כחז רצ האי גאון שהמוכר אינו יכול למכור אלא שהלוקח לא קנה כלום לאו, לדיוקא קאמי דהמוכר מותר למכור, אלא דס"ד אמינא כיון שהלוקח ידע שהם איסה"נ וליכא מקח טעות הו"א דאיסורא הוא דקעבד אבל מ"מ קנה קמ"ל דלא קנה כיון דלאו מידי יהיב ליה, עכ"פ נדקו דברי מעבג"ק דכל שאין לו דמים אינו צחורה מכירה.

(אגב) מדברי הריטב"א ז"ל דהוא נמי מפרש דלדידן ז"ל דכשהכיר צהו לוקח גמר ויהיב לשום מתנה לשמואל וז"ל דזה נמי דעת הרמב"ן ז"ל הנ"ל, ובמה שכתב הריטב"א ז"ל אע"פ שהיה מכיר צהו מוכר ולא הלוקח ישראל לא נמכרין לגזול אלא שיהיו אצלו מלוה,

מפורש דאיסה"נ אסור למוכרן והמוכרן לא עשה כלום ואפילו נמכרין הלוקח ללקחן, גם החוס' חולין הנ"ל הקשו לפרש"י דעכ"פ לכחילה אסור למוכרן, וכן הקשה הרשב"א בנדרים הביאו החת"ס ז"ל.

בשיטת הריטב"א

גם רבינו הריטב"א קידושין נ"ו כתב ח"ל מוכרן וקידש בדמיהן מקודשת טעם הדבר מפורש בירושלמי דגרסינן החס ר' חגי בשם ר' זעירא לפי שאין דמיהן פי' שאסה"נ אינם שוים כלום ואין להם דמים ומעות שנתן לו לוקח בהם גזל הם בידו או מתנה, ואמרין א"ר חנניא זאת אומרת מקדשים בגזילה פי' כיון דאיסה"נ נינהו דלא שוו מידי כדאמרין וגם אינן תופסין דמיהן המעות שנתן לו לוקח כשלא הכיר בהם גזל הם בידו, ובגמרא דילן לא אמרו כן משום דסמכו אמתני' דאחיות וכו', ומשמע לן דמתניתין דהכא כשהכיר צהו לוקח וגמר ונתן לשם מתנה לשמואל או ע"מ שיוציאם לרצ א"כ כשמכרן לעכו"ם ואפי' מכרן לישראל ולא הכיר בהם אע"פ שהיה מכיר צהו מוכר לא נמכרין לגזול אלא שיהיו אצלו מלוה וכשיחזור צו לוקח ישלם מציחו, וכיון דכן אידיך יהבינהו ניהליה לאפוקיה לאו גזל הוא אלא מלוה ויכול לקדש בהם את האשה, והא דקחני קדש בהם לאו דוקא בדעבד אלא אפילו לכחלה יכול להוציאם במה שירצה וכו', אלא

לכאורה מה לן ולכוונתו הרי באמת גזלו, וא"ל דכיון דדרך מקח וממכר נחנו לו לא הו גזל וא"ע).

דין הפקד באיסוף"ג

ולענין אי יכול להפקיר איסוף"ג שהקצוה"ת שם הביא דא"א להפקיר, זה כמה חשבתי לפע"ד דחלו בטעם שהפקר מהני, לדעת הרמב"ם דהפקר הוא מדין נדר והארץ צוה בקצוה"ת שהוא מדין נדר ממש, לכאורה גם איסוף"ג יכול לנדור שהרי איסוף"ג מותר ליהנות שלא כדא"א ויכול לנדור שלא ליהנות, אבל למ"ד דהפקר הוא מדין קנינים ועושה קנין, א"כ כיון דאיסוף"ג לא שייך צוה קנינים וכמ"ש, א"כ גם הפקר לא שייך באיסוף"ג, אלא שראיתי למעב"ק ששכל את ידיו בד"ה ועפ"י הג"ל וכתב אבל הפקר שאינו אלא סילוק בעלותו אפשר דיכול, וא"כ יש עוד טעם שלישי להפקר משום סילוק בעלות, ולפ"ז יש לומר דמה שפרש"י ז"ל דהא דשוה"ג אינו מכור ואינו קדוש הוא משום דהו דבר שאינו ברשותו מוכרח דגם להפקירו א"א י"ל דרש"י ס"ל דהפקר משום קנין ושפיר הו"ל נרץ לטעם דאינו ברשותו.

ב' מיני הפקד הן

ובעניות הבלאו מס' מגן אבות להחשב"ן דיש שני מיני הפקר האחד שמפקירו לכל העולם

והשני שמסלק רשותו ורשות כל העולם ממנו, והפקר כזה מותר בשבת דאינו כמכר אלא סילוק רשות והפקר לכל העולם אסור בשבת, ולכן מותר להפקיר בהמתו בשבת ששכרה לעכו"ם, עוד העלה שם דבחמץ כיון דא"א לומר שמזכהו לכל העולם שהרי אסור לכל ישראל ולעכו"ם בלעד הוא דשרי, כה"ג הוה כהפקר לעניים גרידא דלא מהני כמ"ש (פאה פ"ו), וע"כ ענין הפקר דחמץ הוא סילוק רשותו מהחמץ ולא הקנאת רשות לאחרים, והוסיף לחדש דהא דצעי ר"י בנדרים עד דאחי לרשות זוכה היינו בהפקר שמחורת הקנאה אחי עליה, אבל בחמץ דהו רק סילוק רשות לא צעינן אחי לרשות זוכה לכ"ע, וצוה הבנתי דברי המג"א סי' תמ"ה סק"ד אדעמיה דעכו"ם אפקריה אדעמיה דכ"ע לא אפקריה ואין לו מובן, ולהג"ל אחי שפיר ועיין מחנ"א הל' זכ' מהפקר, וקצת יש לדחוק דמש"כ הרמב"ם דהפקר מטעם נדר ג"כ הכוונה שהוא כעין סילוק רשות ולא קנין, אבל אין לזה דין נדר ממש אלא מסלק רשותו כמו הנודר מדבר שלא ליהנות מסלק עצמו מזה אבל אינו מפקיעו מרשותו הכ"נ הפקר, וי"ל.

כל הקורם זכה בשוה"ג מדין יאוש

עוד רגע אדבר באות ה' הביא מעב"ק מה שכתב הקצוה"ת דאע"פ דיאוש ודאי מהני אפילו בדבר שאינו ברשותו דהא בגזילה מהני יאוש

רשות וצידו לחזור קודם שזכה בה אחר, והפקר הוא קנין ואינו יכול לחזור.

ולפ"ז יש ליישב דברי רבינו הקצ"ח דכיון דאמר שוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם בו זכה בו, ומשמע דאפילו הבעלים רוצים לחזור בו אינם יכולים לחזור דהרי מורה לשון כל הקודם זכה בו והרי ביאוש הדין דבעלים יכולים לחזור וא"כ מיד שנמצאו העדים וזממם ודאי הבעלים חוזרים מביאוש והדרה לרשות בעלים, וא"כ אמאי כל הקודם בו זכה ועכ"ל דלאו מטעם יאוש הוא, ח"ש דזה ליחא דביאוש לא ינא מרשות בעלים עד דאחי לרשות זוכה ואינו כהפקר ושפיר לאו כל אדם זוכה בו, שהרי מיד שהחמו העדים הבעלים חוזרים מהביאוש חזרים קודם אחרים, וליכא למימר כל הקודם זכה, והוי דומה לבהמה שהפקירה בשבח שאין כל אדם זוכה בה, ולא דמי להפקר, ולכן כחב הקצ"ח דאינו מטעם יאוש, כן ה"ל נלפענ"ד ליישב סברה מרן ז"ל, ואשמח מאד לשמוע חוד"ק גם בזה.

אי מהני הפקר בשוה"נ

ובזה ה"ל אפשר ליישב נמי סמירת הרמז"ס ז"ל שבפי"א מנ"מ ה"ט כחב ששוה"נ אחגמ"ד א"ל להפקיר, ובסוף הפרק כחב דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם זכה שהרי משנגמר דינו הפקירהו בעלים, הרי דהפקר בשוה"נ מועיל, ולהנ"ל י"ל דודאי שוה"נ שנגמר דינו בסחם ואמרינן שהעדים כשרים

א"כ כי נגמר דינו (דשוה"נ) נימא דביאוש מיהא הוי (ולפ"ז ניחא הא דשוה"נ שהחמו עדיו כל הקודם בו זכה לפי שאחר יאוש יכולים אחרים לזכות בו), אך כחב הקצ"ח דזה ליחא דביאוש לא ינא מרשות בעלים עד דאחי לרשות זוכה ואינו כהפקר וכו'. והקשה מעכ"ל ח"ל ולכאורה אינו מובן מאי קשיא ליה להקצ"ח דאכחי לא ינא מרשות בעלים הא מ"מ שפיר כל הקודם בו זכה דהא לאחר יאוש יכולים לזכות וכו', והיות ומרן הקצ"ח הוא דח"ק אהפך בזכותיה (כמ"ס רבי דאחי מציח דוד מהפך בזכותיה).

נפק"מ בין יאוש להפקר

ולפענ"ד נראה בכוונת הקצ"ח לפמ"ש הנתיבות ח"מ סי' רס"ב סק"ג החילוק בין יאוש להפקר, דהמביאוש מאבדה וכיוצא בו וקודם שבא ליד אחר שרוצה לזכות חזר בו מן הביאוש וזכר מהחפץ או שראהו ברחוב א"ל לחזור ולקנות בו אלא חזר בו מן הביאוש ואין צריך לחזור ולזכות, משא"כ בהפקר לאחר שהפקירו אפילו לא בא ליד אחר צריך לחזור ולזכות בו, ואם קדם אחר חכה בה זכה בה דלאחר ההפקר הרי הבעלים הראשונים שהפקירו אין להם יומר זכות משאר כל אדם, משא"כ ביאוש אכחי נשאר כח לבעלים לחזור בהם, ובמקום אחר ביארחי קנח (בספרי משנה הלכות ח"ה סי' רנ"א) דביאוש לא הוי רק סילוק

דעכ"פ זה סחירה מפורשת להקצוה"ח
ו"ל.

לש"ס דילן מטעם הפקר ולירושלמי
מטעם יאוש

ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד דבאמת
בש"ס דילן כריחות כ"ד אמר ר'
יוחנן שור הנסקל שהחמו עדיו כל
המחזיק בו זכה בו, אמר רבא מסכתרא
טעמיה דריו"ח כגון דאמרו ליה נרבע
שורו אבל אמרו רבע שורו הוא בעצמו
מידע ידע דלא רבע ולא מפקר ליה
וטרת ומיחי עדים, וגם עוד שם אבל
הכא דבדידיה חליא מילחא הוא בעצמו
מידע ידע דלא רבע ולא מפקר ליה,
והנה בכל הענין שם מיירי מדין הפקר
וגם חפס לשון הפקר, גם רש"י וחוס'
ורבינו גרשום שם כולוהו הביאו לשון
הפקר, וגם במחנה שלא רצה נמי דין
הפקר הוא לכאורה, ולכן הי' נלפענ"ד
במרי אנפי, הפן האחד דהקצוה"ח ס"ל
דש"ס דילן חולק אירושלמי והרי לא
הביאו כלל דברי ר"ל, וא"כ ש"ס דילן
ס"ל דהוא מטעם הפקר וריו"ח נמי
ס"ל מטעם הפקר הוא.

היאוש גורם להפקר

הפן השני דלכאורה יש להקשות לפי
פי' הירושלמי דשוה"נ הוא מדין
יאוש ולא מדין הפקר, א"כ באמת
אמאי כשהחמו עדיו כל המחזיק בו זכה
בו, סוף סוף ביאוש קיי"ל דהבעלים
יכולים לחזור בהם, וכמ"ש לעיל בשם

והאי שוה"נ באמת חייב סקילה הבעלים
מחייאשים הימנו, ועכ"פ אפילו לא
מחייאשים א"א להפקירו כיון דאסה"נ
הוא וא"א להפקיר אסה"ג אבל בסוף
הפרק מיירי בשוה"נ שהחמו עדיו
והבעלים ידעו ששור זה אינו חייב
מיחה, וידע שעדי שקר הם שהעידו על
שורו, ולכן באמת שור זה אינו אסה"נ
להבעלים שידעו האמת שמעולם לא נגמ
שור הזה, ולכן כל זמן שלא נגמר דינו
אכתי חשבו הבעלים להזים את העדים,
רק לאחר שנגמר דינו שראו שמעשה
שקר הנלית הפקירו את השור ושפיר
צידם להפקיר שהרי הם ידעו שהשור
בעצם אינו אסור שאינו שוה"נ ואולי
אכתי חשבו להביא עדים להזימם, כן
הי' נלפענ"ד לישב דברי דוח"ק, ועיין
ישועות ישראל להגר"י מקוטנא ח"מ
סי' כ"ה אות א'.

דין יאוש בשוה"נ

והא דלא חקשה לי' להקצוה"ח
מירושלמי שהביא מרן הבית הלוי
במ"א סי' מ"ח, דמבואר בירושלמי
סנהדרין (פ"י ה"ז) באמת היל"ל מב"ק
פ"ד ה"ח ששם עיקר מקומו), דנחלקו
רי"ח ור"ל בדין שוה"נ שהחמו עדיו
דריו"ח אמר כל הקודם בו זכה ור"ל
אמר שאין הקודם בו זכה דהוי יאוש
בטעות, הרי מטעם יאוש נגעו בה, וגם
הרא"ש ב"ק פ"י סי' כ"א מפרש
דשוה"נ שהחמו עדיו הוא מפני
שהבעלים מחייאשים הימנו, נמצא

צע"כ כה"ג מחי"אש הימנו ואסוחי
אסחי דעחיה ומפקירו. נמצא חרזיהו
אמת דיש כאן יאוש יש כאן הפקר,
וש"ס דילן נקט סוף הדבר שהוא
ההפקר שהוא הפועל יואל, וש"ס
ירושלמי נקט ר"ל היאוש דכיון דהיאוש
הי' בטעות נמצא דגם ההפקר אינו
הפקר, דההפקר בא ע"י היאוש הזה.

ומדוייק מאד בזה לשון רבינו הגדול
הרא"ש ז"ל שכתב ח"ל ומשור
הנסקל שהוזמו עדיו אין נראה לי ראי',
דשאי החס כי מיד שנגמר דינו אסור
בהנאה ואסוחי אסחי בעלים דעחיהו
מיניה וכו', אבל הכא לא היו הפקר
אפילו בחר דיהבינהו לשמעון אי הוה
אמר ראובן חנם לי ואשא ואחן בהם עד
שיבצעם העכו"ם היה צריך ליחנם לו
וכיון דאכחי יש לו זכות בהם לא אסח
דעחיה מיניהו ולא מפקר להו כלל
וכו', והנה החמיל ביאוש והיסח הדעת
וסיים לא אסח דעחיה מיניהו ולא
מפקר להו, משמע לכאורה מדברי
הרא"ש דבשוה"נ נמי ודאי אפקורי
מפקיר ליה לאחר שנגמר דינו לכ"ע,
אלא דלכאורה אמאי מפקיר ליה, וע"ז
מפרשים דמיד שנגמר דינו כיון שנאסר
בהנאה אסוחי מסחי בעלים דעחיהו
מיניה ולכן מפקירין אותו, כנלפענ"ד,
ומיושב בזה מה שהקשינו שהרי יאוש
צידו לחזור, כנלפענ"ד לישב דברי
הקצה"ח ז"ל, וידעתי כי יש לפלפל
בדבר אמנם חשבתי לקיים ומצרך אל
חחעלם.

הנחיצות, וא"כ מיד שהוזמו העדים
הבעלים חוזרים מן היאוש, והאיך כל
המחזיק בו זכה בו הא יאוש הדר ור"ל
נמי בירושלמי אמאי נחן טעם דיאוש
טעות הוא, הא אפילו היה יאוש מדעת
ממש נמי חוזר מן היאוש והו"ל לומר
עכ"פ עד שלא חזרו הבעלים כל הקודם
זכה או אם לא חזרו הבעלים כל הקודם
זכה, והוא לכאורה קושיא גדולה. עוד
קשה דכללו יאוש והפקר ביחד למעין
סם, וכמ"ס הבית הלוי דהפקר לאו
דוקא אלא כונחם יאוש, וזה באמת
חמוה לומר דשלא בדקדוק כחצו הפקר
במקום יאוש.

ולבן הי' נלפענ"ד לחדש דחרזיהו
איחיהו, והוא דלכאורה מה"ח
לומר שמפקיר אח שזרו אם באו עדי
סקר ונגמר דינו למיחה, מ"מ הרי הוא
יודע שאינו חייב מיחה, דבכה"ג מיירי
החס, וז"ל כיון שרואה שנגמר דינו
והאמינו לעדי השקר הללו וע"כ נאסר
בהנאה אסוחי אסח דעחיה מיניה דלא
שכיח דליחו סהדי וליזום להו, וכיון
דכבר מי"אש מיניה בליח ברירה מפקירו
דמה לו לעשות כלומר שהיאוש מביאו
להפקיר. ובקיטור דשוה"נ אחר שנגמר
דינו הבעלים מחי"אשים הימנו ואסוחי
אסחי דעחיהו מיני', וכיון שנחיאשו
הימנו ואשחו דעחיהו מפקירו ליה, ולא
דמי לסחם יאוש בשאר חפצים שהיאוש
רק מחמת שאין החפץ חתם ידו, ולכן
שפיר חוזר בו שאינו מפקיר, אבל
בכה"ג שנגמ"ד צד"ד ונאסר בהנאה

רין בעלות באיסור הנאה

עוד עלה בלבי הרהורי דברים דהש"ך
 יו"ד סי' רנ"ז סק"ה דאסר הנאחו
 על עצמו להר"ן יכולין אחרים ליעלו
 בע"כ והיש"ש חולק ע"ז שהרי יכול
 ליחמו לנדקה או לשויה דבר מצוה,
 ובמחנה אפרים ה' זכ' מהפקר סי' ד'
 גמגם על הר"ן נימא דדוקא על עצמו
 אבל דעמו ליחנם לנדקה וכיו"צ דמאות
 לאו ליה"ג, ובציונים לתורה כלל ל"ט
 הביא מצ"ק ז"א ע"צ דא"ל אנא בעי
 למיעבד האי מצוה, וכן העיר על
 הרשב"א במודר הנאה מלולב חבירו
 דהייב ליה במעמ"ל כיון דאין כאן
 הנאה רק מצוה ולאו ליהנות ניחמו אין
 כאן נהנה מאסה"ג, ובח' הרשב"א
 יבמות ק"ג ע"צ הביא קושית הרמב"ן
 אמאי חליצתה כשרה הא אשה ניתנת
 לשוק ונהנית מאסה"ג, ובח' הרשב"א
 סוכה ל"א ואע"ג דמתהני בעשותו
 שמקבל שבר בעוה"ז ובעוה"צ לא חשוב
 נהנה באסה"ג אלא כשהנהה בגופו של
 איסור ולא גורם הנאה ממקום אחר,
 ובח' הרשב"א נדרים ט"ו הנחת הגוף
 בהדי מצוה שרי, וגדולה מזו כתב הח"ס
 בחי' למס' גיטין דף נ"ג ע"צ לפ"מ
 דקיי"ל צפ' החובל בשור העומד
 להריגה ובא ח' והרגו צריך לשלם
 לבעלים עשרים זהובים דמצוה של
 בעלים הוא, וכתב המג"א סי' תרמ"ט
 סק"כ דערלה מקרי לכס, נ"ל מאי
 טעמא דערלה מצוה בשריפה, ואם בא
 אחר ושרפה צריך לשלם לבעלים משו"ה

היה לכם וכו' ע"ש, וא"כ אסה"ג עכ"פ
 יש לו בעלים לענין מצוה וצידו למסור
 לאחרים כגון ערלה שיתן לאחרים לשרפן
 ולקיים המצוה והוא שלו ואחרים
 אסורים לגזלו ואם גזלו חייב לשלם לו
 עשרה זהובים.

ובתוספתא דצ"ק פ"ג ה"ו
 ובמילתא משפטים פ'
 י"ג קל"ו וז"ל שבעה גנבים הן הראשון
 שצגנבים גונב דעת הצריות וכו', למעלה
 מהן גנב איסורי הנאה פטור מלשלם,
 עבדים ושטרות שפחות וקרקעות
 והקדשות אינו משלם אלא קרן וכו'
 ע"ש, ומבואר דבאיסה"ג שייך איסור
 גנבה והנוטלם צלי רשות בעלים גנב
 הוא, ופלא על קצת מפרשים שרצו לומר
 דאסה"ג הו"ל הפקר, וצר"ן נדרים
 מחלוקת הרשב"א והר"ן באוסר הנאה
 פירות עלי אי נוטלן בע"כ, ולפי
 החוספתא אמאי נוטלן בע"כ הא אסור
 לגזול אסה"ג, וי"ל קצת דמחנת כהונה
 לאו דידיה נינהו.

איסור ג' שנתייאשו בעליו ממנו מותר
 לבל

ומיהו צירושלמי פ"צ דכלאים ה"ג
 מעתה צריך לכלאים זכרם יהא
 אסורים משום גזל שהוא רוצה בהן כאלו
 עקורין ומונחין לפניו ר' יוסי לא אמר
 כן אלא שבסוף הוא רוצה בהן כאלו
 עקורין ומונחין לפניו, מעתה מלא
 כלאים זכרם יהו אסורין משום גזל
 שבסוף הוא רוצה בהן כאלו עקורין

ובדין יאוש אי הוי כהפקר יש לעיין
בתוס' ז"ק ס"ו ע"א שכתבו
דיאוש לא הוי הפקר, ומדברי רש"י
גיטין ל"ט נראה לכאורה דיאוש הוי
כהפקר, ועיין מהרי"ק שורש ג'
ומחנ"א הל' זכיה מהפקר ס' ז'.

ובזה הנני חוזר מעין הפתיחה ברוך
שהחיינו וקיימנו לספרו החדש הזה, וי"ד
שיוסיף עליו כהנה וכהנה וקוי ה'
יחליפו כח יתחדשו כנשר נעוריו, עוד
יגוב בשיבה דשן ורענן דברי תלמיד
הרוצה להתלמד המתאבק בעפר רגלי
חכמים לומדי תורה לשמה קשור
באהבתו בלב ונפש.

מנשה הקטן

ומונחים לפניו כאן יש לו עם מי
להכניס כאן אין לו עם מי להכניס וכו',
נראה לכאורה כן דכלה"כ הרואה בהם
יש בהם משום גזל וכלה"כ שאין רואה
בהם לית בהו משום גזל, ולכאורה ה"ה
בכל איסורי הנאה לפ"ז היות כי כל
איסה"נ דין אחד להם לענין גזל א"כ
לכולהו דין אחד שכל שרואה בהן יש
בהם דין גזל וכל שאינו רואה בהם לית
בהו משום גזל, ולפ"ז נראה ראי' ברורה
לדעת מעכג"ק שליט"א דכ"ז שאין
הנעלים רואים באסה"נ ומסלק בעלותו
מהם מותר לכל ואין צו משום איסור
גזל, הגם דמתנה לא יוכל ליתן ללאו בר
דמים הוא וגם אינו יכול למכור, ומיהו
להפקיר אכתי לפענ"ד לאו דבר פשוט
שאינו יכול להפקיר.

הספר

בכלו נח"י הא"ך נעז ערפינו להספיד
אדם גדול מה ומי יאמר אני כדאי
להספיד אותו לדיק. האמנם חשנמי
דרכי ואמרתי לפ"מ דאיתא.

בביית הרבים בהסתלקות מרע"ה

בילקוץ במדרש וילך בשעה שנטל
נשמת משה בנשיקת פה
הקב"ה הי' בוכה ואומר מי יקום לי
עם מרעים ומי יחליץ לי עם פועלי און,
ורוה"ק בוכה ואומרת לא קם נביא עוד
בישראל כמשה, שמים וארץ בוכים
ואומרים אחד חסיד מן הארץ, וכשנבקש
יהושע רבי ולא מצא היה בוכה ואומר
הושיעה ה' כי גמר חסיד כי פסו
אמונים, ישראל בוכים ואומרים לדקת
ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. יש
להעיר למה כל אחד בכה על דבר אחר.
ונראה דהנה בגמ' סוטה י"ד ע"א על
מה שאמר ישעי' לכן אחלק לו ברבים
ואת עמונים יחלק שלל תחת אשר
הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה
והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע,
דרשו, לכן אחלק לו ברבים יכול
כאחרונים ולא כראשונים ת"ל ואת
עמונים יחלק שלל כאברהם יצחק ויעקב
שהם עמונים בחורה ובמלוות, תחת אשר

דרשת ההספר אשר נשא ב"ק אדמו"ר
שליט"א בקול בוכים על הסתלקות
מרן הגה"ק וצוק"ל, לפני קהל רב
בראשות רבנים וראשי ישיבות גדולי
התורה שליט"א, בהיכל ישיבה"ק בית
שערים בברוקלין ביום ד' אלול תשס"ה
לפ"ק.

הנביא עמוס (ה' ט"ז) מנבא, לכן כה
אמר ה' אלי צב' אד' בכל
רחובות מספד ובכל חוצות יאמרו הו הו
וקראו איכר אל אכל ומספד אל יודעי
נה. ונ"צ חדא מה שהזכיר ד' שמות
בפסוק אחד ה' אלי צב' אד' שלא מצינו
בפסוקים לשון זה, עוד נ"צ כיון דבכל
רחובות מספד ובכל חוצות יאמרו הו הו
א"כ מה וקראו איכר אל אכל שהרי
כבר בכל חוצות מספד ובכל רחובות
אכל דהוי הוי הוא לשון זעקה ואכל,
ועיין בדברי מרן הח"ס בדרשותיו מה
שכתב על הספד מרן הנוב"י ז"ל שלא
נשאו לבו להספיד אדם גדול כמותו
ועוד גדול אחד עד שנסתלק עוד הגאון
ר' יוסף מאומים וגדל האכל בראש כל
חוצות ואז הספיד על שלשתן ע"ש לפי
דרכו בקודש, והנה אנחנו פה נאספנו
להספיד את גדול הדור שר התורה
והקדושה לדיק יסוד עולם אשר אמרנו

יפגיע שהחפץ ועי"ז כפר על מעשה העגל וצקש על הפושעים שיחזרו בתשובה, וסקע העי"ז צקרקע עד חוטמו ולכן זכה הקב"ה מי יקום לי עם מרעים שזה לא יכול רק משה לצבול חטאם ולקום לפני הקב"ה ולמקור נפשו עליהם.

מרע"ה חידש מה שהוא יותר מנבואה

ורוה"ק זוכה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, דהידוע דכמה מדרגות נבואה וכל הנביאים נחנצאו בזה ומשה רבינו הוסיף עליהם בזה הדבר, וכשנסתלקה הנבואה אף שצטלה נבואה מ"מ נשארה רוה"ק ואח"כ נסתלקה גם רוה"ק ולא נשאר רק צח קול, ומיהו אמרו בגמ' (ב"ב י"ב א) מיום שנחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה מן הנביאים ונחנה לחכמים שנאמר ונביא לצב חכמה, חדע דגברא רבא אמר מילתא ומתאמר הלכה למשה מסיני כוותיה ע"ש, והנה בכל דור יש צדיקים שזוכים לנבואה אבל מ"מ כל מה שזוכה לנבואה הוא רק שזוכה ומתאמרה הלכה למשה מסיני כוותיה אבל לא קם כמשה נביא עוד שיכול לדש מה שהוא יותר מנבואה.

בבית ב"א לפי מה שחסר לו

שמים וארץ צורים ואומרים אבד חסיד מן הארץ ולפוס ריהטא הי' לארץ, לבכות אשר אבד חסיד מן הארץ ולמה השמים צורים, ואדרבה הרי עלה

הערה למות נפשו שמקר עצמו למיתה שנאמר ואם אין מחני נא וגו', ואח פושעים נמנה שנמנה עם מחי מדבר, והוא חטא רבים נשא שכיפר מעשה העגל, ולפושעים יפגיע שציקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה ואין פגיעה אלא תפילה וכו', ועיין חוס' שם מדרש אגדה בכל שנה ושנה צעח שחטאו ישראל צבנות מואב צאותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קצרו של משה חוזר ושוקע שמשה רבינו שקעו צקרקע עד חוטמו, וכל שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו ע"כ.

מרע"ה מסר נפשו למען כלל ישראל

והנה משה שעלה במדרגה עד שמת בנשיקה עלה במדרגה היותר גבוה, ליקום עם מרעים ולהחיצב עם פועלי און, ומקר נפשו למות צצביל כלל ישראל, וחטא הרבים נשא כמו שמצינו בכה"ג שנענש אם נמצא צדורו רוצח שלא הגן את הדור והצדיק מגין על כל הדור וכמ"ש ז"ל היש זה עץ זה איוב להציל על הדור ולהגן עליהם ומתושלח צדורו ואצרהם אבינו, וצשעה שעשו ישראל המעשה עמד ויחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר למה ה' יחרה אפך, וזה ואח פושעים נמנה שנמנה עמהם, עם מחי מדבר שאמר ואם אין מחני נא שגם רצה להמנות עם אותם שחטאו ולמחות אותם עמהם, והוא חטא רבים נשא שקבל עליו חטא הרבים, ולפושעים

השמימה ולהם אין לזכות, האמנם חנאי
החנה הקב"ה עם מעשה בראשית
כמבואר בע"ז דף ג' ובגמ' שבת פ"ח
ע"א, ואם אבד חסיד מן הארץ אז גם
שמים וארץ לא יתקיימו וכמ"ש קונה
שמים וארץ ע"י תורה ותמידות, ויהושע
כשציקש רבי ולא מצא היה בוכה ואומר
כי גמר חסיד כי פסו אמונים מבני
אדם, כי באמת אם הי' לבני אדם
אמונה כמו שהי' למשה עבד ה' גם הם
היו ראויים להיות רבוחיו, וכשצקש רבי
ולא מצא ראה כי החסרון הוא באמונה
ולכן משה רועה נאמן, ישראל בוכים
צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל
כלומר בשעה שעשה משפטים עם
ישראל לא עשה רק צדקת ה' כמ"ש
והמתיק את הכל לפניהם. והי' כל אחד
בוכה על החסרון שמצא יותר אל
עצמו.

כל אחד ראוי להספיד צדיק במה
שהוא חסר לו

והנראה ביאור הדברים כך הוא,
דהיכא דצריך להספיד על גדול
בשביל כלל ישראל ורק גדולי ישראל הם
הראויים לזה, ולכן מי שלא הגיע להבין
את גדלותו והחסרון שחסר הגדול הזה
לעם ישראל איך ירהיב להספידו כי
שם יוסיף או שם ימעיט בהספידו
ובשבחיו, אבל כשנפטר צדיק מן העולם
שכל אחד ואחד מרגיש בחסרונו וכל
אחד בוכה עליו, ולא זאת אלא שכל
הבריאה בוכה על אוחו צדיק ושמים

וארץ בוכים עליו אז ליכא ענין לומר זה
ראוי וזה אינו ראוי, שכל אחד ואחד
מספיד וקונן על מה שמרגיש על
אבדתו, ולכן מסביר המדרש כשנטלה
נשמת משה בנשיקה כל הבריאה כולה
ואפילו קוב"ה כביכול בכה על
הסתלקות צדיק מן העולם ולכן כולם
בכו וקוננו אלא כל אחד ואחד בוכה
ואומר מה שחסר לו ועיקר הכרתו
באוחו צדיק, ולכן קב"ה בוכה מי יקום
לי עם מרעים וגו', ר"ה"ק בוכה
ואומרת ולא קם נביא וגו', שמים וארץ
בוכים ואומרים אבד חסיד מן הארץ,
יהושע בוכה שמצקש רבי ואין לו,
ישראל בוכים ואומרים צדקת וגו',
ומדויק גם לשון בוכה ואומר או
ואומרים שכל אחד בוכה ואומר על מה
בוכה ומה חסר לו וזה יכול כל אחד,
זה שאמר הנביא עמוס, בכל רחובות
מספד וגו' וקראו איכר אל אבל, כלומר
דאז שכל רחובות ותולדות מרגישים המכה
בעונ"ה ולועקים הו' הו' אז אפילו איכר
קורא אל אבל ובכל כרמים מספד, כי
כל אחד מספיד ומקונן לפי הרגשתו
וחסרונו באוחו צדיק שהרי הוא חסרון
לכל העולם ולכל הבריאה, ואפילו
הקב"ה בוכה על נשמתו הטורה
והקדושה.

בכל חוצות מספד ובכל רחובות אבל
והנה פה אנתנו מספידים צדיק
שנשיקה מת והקב"ה בוכה מי
יקום לי עם מרעים מי יתייצב עם

שפתותיו דוצבות בקצר, א"ר יצחק בן זעירא ואיחימא שמעון נזירא מאי קרא (שהש"י) וחכך כ"ן הטוב הולך לדודי למישרים דוצב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כ"ן שמניח אדם אצבעו עליו מיד דוצב אף ח"ח כ"ן שאומרים דבר שמועה מפייהם בעוה"י שפתותיהם דוצבות בקצר ע"כ, ועיין חוס' וח"א מהרש"א.

וי"ל בלשון שאמר שיאמרו דבר שמועה מפיו ה"ל שיאמרו דברי תורה ממנו ולשון שמועה ומפיו ז"ע, ואולי י"ל לפמ"ש בגמ' עירובין (י"ג ע"ב) אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזימיה לר"מ מאחוריה ואילו חזימיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב והיו עיניך רואות את מורִיך, ובדף נ"ד ע"ב שם ח"ר כיצד קדר המשנה משה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו פירקו, נסחלק אהרן ושם לשמאל משה, נכנסו בניו ושנה להן משה פרקן וכו', נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקן וכו', מכאן אמרו חייב אדם לשנות למלמדו ארבעה פעמים, וק"ו ומה אהרן שלמד מפי משה ומשה מפי הגבורה כך הדיוט מפי הדיוט על אחת כמה וכמה, ופריך וליגמרו מאהרן וליעילו זקנים ויליפו מצניו לחלו וליגמרינהו לכולהו ישראל, כ"ן דמשה מפי הגבורה גמר מסחייעא מלחיה ע"כ, וערש"י נכנס אהרן ושם לפני משה דכתיב והיו עיניך רואות את מורִיך (ישעי' ל'), וכן כולם בשעת

פועלי און מי זה שימסור נפשו על כלל ישראל, ר"ה"ק בוכה ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, הנה פשוט שזה האיש הצדיק הנפטר ה' ר"ה"ק דוצב בו, כי איך אפשר לצייר בדרך הטבע שאדם אחד יזכה להעמיק בחורה ולכתוב בכל מקצועות החורה בש"ס בבלי וירושלמי וראשונים ואחרונים ספרא ספרי ותוספתות וגפ"ת בנגלה ונסתר גמטריאות ופרפראות כרכא דכולי ביה, ומי אשר זכה בשכלו כן אינו אלא שזה ר"ה"ק והנצואה ולכן ר"ה"ק בוכה ולא קם נביא וגו' דמי יתן לנו תמורתו, שמים וארץ בוכים הרי בחורחו ובצדקתו ובקדושתו חזק עמודי חבל ועיין סנהדרין ז"ט ע"ב אמר ליה אביי האי מגלה פנים בחורה נמי הוה דכתיב אם לא ברחי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמחי, ישראל בוכים צדקה ה' עשה ע"י חורחו וקדושתו שעשה למטה ומשפט עם ישראל, אבל עכשיו בעוה"ה מי יעמוד לנו ובעדינו.

ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו דייקא

ואמרינן ביצמות ז"ו ע"ב אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה צאהלך עולמים (תהלים ס"א) וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמות אלא אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע י"ר שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"י דאמר ר"י משום רשב"י כל ח"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעוה"י

ומזכרין עליו אפשר דמידה דמזכרין
עליו גם ביום ראשון, דנהי דאין יונאין
בו מה"ת מ"מ מדרבנן חייב לטלו
ולזכר עליו כדרך שמזכר עליו בשאר
ימים שלא יהא יום הראשון קיל משאר
הימים.

מצות לולב ביום הראשון אי הוי
מה"ת

ובב' חלקת יואב בקבא דקושיתא חמה
עליו שהרי הא דמדרבנן נוהג
בגבולין כל שבעה הוא משום שחקנו
זכר למקדש, וכדחנן בדף מ"א משחרב
ביהמ"ק התקין ריב"ז כו' כל שבעה זכר
למקדש, וא"כ א"א לחייב מדרבנן ביום
ראשון אא"כ נאמר דבמקדש היו חייבין
מה"ת ביום הראשון, והרי הצעה"מ
בפ"ד דסוכה ד"ה ה"נ כתב דביום
ראשון של חג לא ה"י במקדש מצות
לולב כלל, משום דכתיב ושמחתם לפני
ה' אלקיכם שבעת ימים וכאלו אמר עד
חשלוש שבעת ימים ה"י הראשון מצותו
מה"ת בכל מקום, לפיכך התקינו שיהא
כאז"ל נוטל בביתו עכ"ל. ונראה דעיקר
ראיתו לפיכך התקינו שיטול כאז"ל
בביתו וסובר דאי"ס"ד שמצות לולב ביום
ראשון הוא מה"ת במקדש איך חקנו
חכמים לבטל מצוה מה"ת, וחמה על זה
מין הגרי"י זלוק"ל שהרי נחנו טעם
במשנה לפי שהיו מבינים זה את זה וזו
לידי סכנה וז"ל דס"ל לבעה"מ דלא ה"י
בגדר פק"נ ממש לעקור בשביל זה
מצוה דאורייתא.

שמועה כולן יושבין לפניו ע"כ. ומבואר
דאינו דומה הלומד שמועה מפי רבו
וישב לפניו מהלומד מאחר ששמע
ממנו דלא מסתייע מילתא כ"כ, ועוד
האומר דבר שמועה דוקא שהוא
מקובלת דדבר חידוש לפעמים מה
שמחדש ולא כיון לאמיתה של תורה אז
אין שפתותיו דובבות ואדרבה, ולכן
קאמר שנקש דוד המלך דוקא שיאמרו
דבר שמועה ומפיו ששמעו מפיו ולא
בשם אמרו ששמע מאחרים ששמעו
בשמו ואז אגורה בזהלך עולמים.

ברבה על לולב הבשר בשאר ימים
למצות לולב דאורייתא

והנה לפני כמה שבועות זכיתי להיות
להבח"ל צוותא חדא עם הגד"ק
הגה"ק הזה, ושמעתי דבר שמועה מפיו
הקדוש מה שאמר לכבוד השבע ברכות
של בני היקר החסיד כו' מוה"ר דוד
שלמה שליט"א, וכדי שיהיו שפתותיו
דובבות בקבר ברגונו לאמרו כאן בשמו,
והנדון בקהלה אחת שלא ה"י להם
אחרוג שלם ביו"ט ראשון אבל ה"י להם
אחרוג בלי העוקץ דכשר ביו"ט שני ולא
בראשון ושאל השואל אם בשעת הדחק
דליכא אחרוג יברכו עליו, והח"צ ז"ל
סי' ט' הביא מחלוקת הפוסקים אי
מזכרין בשעת הדחק על אחרוג פסול,
והוסיף הח"צ ז"ל דאפילו להראב"ד
שפוסל לזכר אפי' בשעת הדחק אפשר
דזה דוקא ביבש וכיו"ב שפסול כל
שבעה, אבל חסר שכשר בשאר ימים

והגם שיש קצת לפלפל בדברי מרן ז"ל מ"מ לא עת האסף פה, ואי"ה במקום אחר נדבר מזה ובחידו' הארכנו, וכאן רק הבאתי שיהיו שפתוחיו דוננות בקבר.

הסתעצל בהספרו של חכם

והנה אמרו ז"ל בשבת (ק"ה ע"ב) א"ר יהודה אמר רב כל המסתעצל בהספרו של חכם ראוי לקברו בחייו שנאמר (יהושע כ"ד) ויקברו אותו בגבול נחלתו בחמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן. א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המסתעצל בהספרו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנאמר בסאסאה בשלחה חריצנה ופרש"י מדה כנגד מדה הוא לא נחאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחיו לא יחשו מן השמים ע"כ. וז"כ חדא במה פליגי רב ור' יוחנן דרב אמר ראוי לקוברו בחייו ור"י קאמר דאינו מאריך ימים, והשניט בשלמא ר' יוחנן נתן טעם לדבר מדה כנגד מדה אבל רב לא נתן טעם אמאי ראוי לקברו בחייו, וגם לטעם ר"י יש להקשות ממה שכחב רש"י מדה כנגד מדה הוא לא נחאבל על שנתקצרו ימי החכם מג"ל ודילמא חי ק"כ שנותיו והם היו שנותיו ולא נחקצרו כלל. ועיין מהרש"א בח"א דמדה כנגד מדה קאי גם אהא דרב, וז"ע.

אף ביו"ט ראשון איבא חיוב מדרבנן. ומיהו מרן ביאר עוד דבאמת התקנה לא עקרה מלוא דאורייתא של ושמחתם שבמקדש ד"ל דמתקיים ע"י הכהנים של הבית אז שהיו צביהמ"ק וע"י החזנין והזקנים שהיו ימים בבית המוקד, והגם שברוב עם היתה מלוא יותר דברוב עם הדרת מלך מ"מ נתקיים המלוא דושמחתם גם צביהמ"ק ע"י המיעוט. ולבסוף פלפל קצת בדברי בעה"מ, והנה מרן ז"ל הביא רא' להח"צ מדאר"ז בדף (מ"ו) לא ליקני איניש הושענא לינוקא ציומא טבא וכו', ומשמע דוקא לא ליקנא ליה אבל יכול ליעול לולב בלי הקנאה משום חינוך, וכ"כ בהג"א סוף סוכה בשם ר' אליעזר ב"ר נתן שאם חופס עם התנוק כיון שלא ינא מידו לגמרי שפיר יונא החינוך, ומבואר דאע"פ שאין התנוק זוכה באחרונות מ"מ נוטל ומברך בשביל חינוך אפילו ביום ראשון, ולכאורה קשה מחגיגה (ד"ו א) דאמר אביי כל היכא דגדול חייב מדאורייתא מחנכין ליה והאריך בזה הריטב"א ז"ל, ולדין קשה מיהא היאך מחנכין קטן ציומא קמא באחרונות שאינו שלו והלא בגדול כה"ג לא ינא כיון שאינו שלו וא"כ אין כאן חינוך בכה"ג והיאך מניחין אותו לעשות ברכה, אבל אי נימא כה"ג דביום ראשון נמי עכ"פ איכא מלוא לברך כבשאר ימים על שאינו שלו א"כ הכ"ג איכא חינוך בקטן ובדרבנן נמי שייך חינוך.

יעקב אבינו לא מת

ואשר נראה ללא קאמר כל שאינו
מספיד כלל אח הח"ח אלא
קאמר כל המהעלל בהספדו, ונראה
דלכאורה אמרו בגמ' גדולים נדיקים
במיחוס יוחר מבחייהם, ונדיק אחח חי
וקיים אפילו לאחר שנאסף לעמיו, וכמו
שאמרו חז"ל יעקב אבינו לא מת וגם
בשרו ישכון לבטח, וכמו שכתב נעים
ומירוח ישראל אף בשרי ישכון לבטח,
ולכן ס"ל להמהעלל דעל חכם שמת
ליכא להספיד רק על מי שאינו חכם יש
עליו להספיד ולבכות, גם כי נדיקים
מכפרים במיחתן עכ"פ מיחתן אינו
מיחה רק לפניו, ובגמ' תענית ה' ע"ב
א"ר יצחק הכי אמר רבי יוחנן יעקב
אבינו לא מת א"ל וכי בכדי ספדו
ספדייא ותנטו חנטייא וקברו קברייא
א"ל מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה ל)
ואחה אל חירא עבדי יעקב נאס ה' ואל
חחה ישראל כי הנני מושיעך מרחוק
ואח זרעך מארץ שבים מקיש הוא לזרעו
מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ע"כ.
ומבואר דיעקב אבינו לא מת ועיין רש"י
חוס' שם, וכן משמע דכתיב ויגוע ולא
כתיב וימת כדמפרש בקטנה (י"ג) גבי
מעשה דחושים. ומבואר דקושיה המקשן
הי' אם יעקב אבינו לא מת א"כ בכדי
ספדו ספדייא ומי שלא מת אין להספיד
עליו, והכ"נ הוא מהעלל להספיד החכם
שאומר שהרי ודאי הוא חי ולמה
להספידו, ולזה אמר רב א"כ ראוי הוא
לקברו בחייו שציון שס"ל שאין נפ"מ
בין חי למת בנדיקים אלא אדרבה

גדולים במיחתן, א"כ ראוי הוא ג"כ
לקברו בחייו והי' גדול במיחתו לאחר
הקבורה ואחי שפיר לשיטתו, ולפ"ז אחי
שפיר ר' יוחנן נמי דלשטחיה שם במס'
תענית הוא ר' יוחנן שאמר יעקב אבינו
לא מת והרי אפ"ה ספדוהו ספדנים
ולא עוד שאכל גדול הי' וזכו שבעים
יום ובגרן האטד ספדוהו עד למאד,
וז"ל דהגם דיעקב אבינו לא מת אכל
מ"מ עדיין הי' יכול בעולם הזה לסגל
מזות ומעשים טובים, ובפרט להדור
שהיו צריכים לו אלא שנחקצו ימיו
בעוונ"ה, וכמ"ש ז"ל ויקרבו ימי ישראל
למות כל מקום שנאמר בו קריבה לא
הגיעו לימי אבותיו יצחק חי וכו', א"כ
עכ"פ קיצור ימים בנדיק על עון הדור,
וע"ז ודאי קא בכינא ואדרבה ההספד
יותר גדול בשביל זה שבעוונ"ה גרמנו
ח"ו להנדיק לעזוב קודם זמנו, ולכן
אמר ר' יוחנן כיון שאינו מספיד מדה
כנגד מדה אינו מאריך ימים, ומה
מחקו בזה דברי רבינו רש"י ז"ל הוא
לא נחאכל על שנחקצו ימי החכם אף
לחייו לא יחשו מן השמים.

והנה גם אכן נוכל לומר מרן הגה"ק
רבי יעקב ישראל, יעקב לא מת
אכל מי יודע אם לא נחקצו ימי חייו
שהי' יכול לחיות עד מאה ועשרים שנה
ובעוונ"ה נחקצו ח"ו חייו,

עונש הגורם למיתה

אלא דאכתי תקשה דהיכן מצונו
דבשביל זה מגיע לו ח"ו קיצור
ימים שלא מספיד כהלכה ומהעלל

אשר יקרא אחכם באחרית הימים,
 ודרשו חז"ל בקש יעקב לגלות את הקץ
 ונסחלקה ממנו שכינה אמר שמא ח"ו
 פסול יש במטמי פתחו כלם ואמרו שמע
 ישראל ה' אלקינו ה' אחד, מיד פתח
 ואמר בשכמל"ו והחיל לדבר דברים
 אחרים הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו
 אל ישראל אביכם וז"ל, ונראה דיעקב
 אבינו רצה לגלות הקץ הימיני ונסחלקה
 ממנו שכינה, ומאד נלטער שח"ו לא
 יהיו ראויים ישראל למשיח לדקינו שח"ו
 יהיו פסולים ויחברצו בגוים ח"ו, אמר
 שמא ח"ו פסול יש במטמי ולכן
 נסחלקה שכינה, והנה אמרו בגמ'
 יצמות מ"ז ע"ז קשים גרים לישראל
 כספחת ופי' החוס' לפי שמחברצין
 בהם (כלומר הגרים בישראל) ואין
 השכינה שורה אלא על משפחות
 מיוחדות שבישראל, וכיון שנסחלקה
 ממנו שכינה חשש שמא פסול יש
 במטמו וח"ו אחד נשא כנענית ואפילו
 גיורת, ומיד אמרו שמע ישראל שכלם
 קדושים וגמלא מטמו שלימה, ומקשה
 העלמת שכינה למה אם כלם שלמים
 ונדיקים כלם מקבלים עול מלכות שמים
 כאחד, ע"כ יש כאן חסרון אחר והוא
 פרוד לצבות שנאת חנם וקטגוריא,
 ודוקא בין ח"ת, כאשר ביארו על זה
 חכמינו ז"ל שלהי כתובות דור שכן דוד
 בא קטגוריא בין ח"ת ולכן הזהיר יעקב
 אבינו על כך הקבצו ושמעו בני יעקב
 ושמעו אל ישראל שמעו קבוצ אחד ולא
 תהי' פירוד ביניכם.

בהספידו, והנראה דבזה ג"כ ר' יוחנן
 לשיטתיה דהרא"ש סו"פ הגזל ומאכל
 הביא הא דא"ר יוחנן בגמ' שם קי"ט
 כל הגזל את חברו שיה פרוטה כאילו
 נוטל נשמתו שנאמר כן ארחות כל בוע
 בנע וגו', וכאילו נוטל נפש בניו ובנותיו
 שנאמר ואכל קצירך ולחמך יאכלו בניך
 ובנותיך ולא מיבעיא בידים אלא אפילו
 גרמא בעלמא דכתיב אל שאול ואל בית
 הדמים א"ר המית את הגבעונים, וכן
 מצינו לשאול שהרג את הגבעונים אלא
 מתוך שהרג נוצ עיר הכהנים שהיו
 מספיקין להם מים ומזון מעלה עליהם
 הכחוש כאלו הרגן ע"כ. ועיין בפנים
 בגמ' דף קי"ט ע"א שם יותר באריכות,
 והנה כיון דהפוסקים העמיקוהו א"כ
 הוא הלכה פסוקה דגרמא חזו שלא גרס
 רק לגבעונים שנטל מהם בגרמא
 בהריגת נוצ שלא יכעו להספיק להם
 מים ומזון חשב לו כאלו הרג הגבעונים
 כ"ש כה"ג שבחטאינו ח"ו נתקצרו ימיו
 של הצדיק, ודאי חיוב גדול לכל אחד
 לפשפש במעשיו ולחקן אשר שחתנו ח"ו
 כדין עשה עבירה של גרם רציחה בשוגג
 ח"ו ר"ל, ושחי המימרות אלו ר' יוחנן
 אמרן, ולפיכך אמר ר' יוחנן דבשביל
 קיצור ימיו של צדיק והוא אינו חש לה
 מדה כנגד מדה עונשין אותו שאינו
 מאריך ימים ח"ו.

רעת הפירוד

והנה יעקב אבינו קודם שנסחלק לזה
 לבניו האספו ואגידה לכם את

תורת אמת היה בפיהו

אמת קנה ואל תמכור

ואמרו ז"ל אומרים בהקפדו של מת דבריו של מת, הראשון יש לנו להפליא התמדתו בחורה כל ימיו בלימוד התורה ומחדש חידושים נפלאים אשר חורמו מתחדרת בכל העולם כולו בין ח"ת, ושמעתי מדודי הרה"מ מוה"ר אריה בלום הי"ו שלפני פסח הי' פה איש מכובד מלאנדאן וסיפר שהי' לפני זמן צבני צרק ונכנס להגה"ק ז"ל עם פתקא וכתב שמו עליו, אז מיד שאל אותו ז"ל אם יש לו את בשכון ויזין צב"ב ששמו פלוני בן פלוני והשיב לו הן והוא ז"ל לא הכיר אותו ולא את אחיו מימיו, ולוהו שיביאהו אליו, וכשבא אליו אחיו שאלו אתה למדת כשהיית בחור צביהמ"ד פלוני כל ע"ש אחר הנהירים ואמר הן, אמר לו אתה זוכר השמש שניקה את הצי"מ שם הזקן אמר לו הן וגם אתה זוכר שהפריע אותך עם הנקיון ואמר לך שחלך מכאן לכאן אמר לו כן כן, אמר לו הגה"ק ז"ל הנה הלילה בא אלי השמש הג"ל ואמר לי שאין לו מנוחה בעולם העליון בשביל שבטל תורה ואמר לי שמך ולכן אנקשך שחלך מיד על קברו ותמחול לו על כל הדיטול וכן עשה, ואמר הרי אפילו שהשמש עשה מלאכתו והי' צריך לנקות ציהמ"ד עכ"ז כיון שינא ע"י זה בטול תורה לא היה לו מנוחה והראו לו להגאון ז"ל המעשה ותקן מה שהי' צריך לתקן.

בדת האמת הימה אללו עד אין לשער, וידוע דקצ"ה חותמו אמת ומי שמחדבק במדת האמת הקצ"ה חותם בו, ובס"ח מביא שבא אללו אדם אחד שעבר על כל עבירות שבתורה ר"ל ובקש ממנו תשובה על עונותיו והשיב לו שא"צ לתעניות כי אין כח לזה א"ל שיבטיח לו שמהיום והלאה לעולם לא לשקר לשום אדם ויודה על האמת, ומביא שמיד בצאתו מבית החסיד מלאו אדם אחד ושאלו מה עשית אלל החסיד ומה דבר עמך ומחמת בושא רצה לשקר אמנם מיד נזכר מהבטחתו וספר לו מה שהי' שם וספר לו על כל עונותיו ר"ל ומאד התבייש אלל לא הי' בידו לשנות כי הבטיח שלא לשקר וכן עשה כל ימיו ונתכפר לו, והנה ראה ראיתי מדת האמת אלל מרן וזק"ל בלימודו ואם ראה שגראה האמת עם השני הודה, ולא עוד אלל שבכמה מקומות גם הדפיס הגהות דברי המקשים, ופעם אפילו לתלמיד כמוני הודה שפירושי נראה יותר וכבר נדפסו הדברים ומדה זו הוא מדת משה רבינו שהודה ולא בוש.

קדושתו מי ימלל

קדושתו הימה עד להפליא, שמעתי שפעם שאל תלמיד אחד כמה זכה הגה"ק ז"ל לעלות כ"כ על צני דורו ואמר לו שהסטיפלער כשהי' הולך

חיים טובים ושלום שנה שבו נושע
בישועת ה' ומוכה לשמוע קול שופר
בציאת משיח לדקינו במהרה בימינו
אמן.

ומקדשתם את שנת החמישים

ואמרו ז"ל יעקב אבינו לא מת, ותמה
הח"ס ז"ל בדר' לח' טבת דהא
כחיד ויקרבו ימי ישראל למות, ועוד
הלא כחיד אין שלטון ביום המות וא"כ
איך אמר תואר יעקב על חיותו וחי
יעקב ועל מותו תואר ישראל ואיפכא
מסתברא, וכחיד אבל האמת הגם כי
יפה שעה אחת לדקים בחורה ומע"ט
בעוה"ז מכל חיי העוה"ב אבל נוח ה'
לו ליעקב מותו ולעלות לא"י יותר מחייו
בחז"ל לכן מיתתו זהו חייו באמת כדי
שיעלה לא"י, ע"כ נגד חייו במצרים
חיארו יעקב ובמותו חיארו ישראל, ולזה
נחזון יעקב אבינו לא מת להיותו
בחז"ל היה מיתתו נחשבת לו חיים
לעלות לא"י, והוא פלא, ע"ש שגראה
שמוטב לו לעלות לא"י אפילו לאחר
מותו מלחיות בחז"ל בחורה ומצות,
אפילו לדק כי עקב אבינו, ואולי מה"ט
נמי זכה מרן זצוק"ל שהרי אמרו חד
מנהו כחרי מיין וחד מיין כי סליק
להם כחרי מנהו, וכיון דסליק להם
בחיים חיותו א"כ זכה לחיות חיים
קדושים בארצנו הקדושה כיוכל שנין או
יותר קצת וקדשתם את שנת החמישים
בבחי' חמישים שע"ב, ועלה בקדושה על
בני דורו.

למרחץ ה' לובש בתי ידיים של גומי
שלא יגע בגופו בידים. אהב את כל בן
חורה וכ"ש גדולי החורה מעולם
התפלל בחגורה (א גארטיל), והיה
מתנהג בחסידות, נתאחד אללו דרך
הבעשטה"ק ותלמידיו עם דרך הגר"א,
נתאהב על כלם, רבים נושעו מחפלותיו
הקדושות, ובשנה אחרונה התנצל לפני
סובל מחולשה עד שלפעמים כשעומד
בש"ע אינו יכול לכוון פי' המלות על כל
השמ"ע, ומוכה מזה שעד היום כל
חפלותיו היו בכוונה עצומה. ונתקיים
אללו כל מי שיש בו יראת שמים דבריו
נשמעים, שבאין אומר ואין דברים וכל
הארץ ינא שמו כשואל צאורים וחומים.

הדבק במידותיו

והנה העיקר ללמוד מההספד שחי
דברים א) לראות האצדה שאצדנו
ולשוב לה' על אשר היינו ח"ו גורמים
לאצדה זו שלולי חטאנו לא ה' נעדר
מאחנו, ויש לנו לתקן את דרכינו כאמור
נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה אל ה'
ובפרט בימים ימי הרחמים הללו. ב)
ליקח אחנו ממדותיו התרומיות
והנעלות, ובחורה כחיד ואחס הדבקים
בה' אלקים וכי אפשר להדבק בו ית"ש
כזיכול והלא אין לו דמיון כלל אלא
להדבק במדותיו ובח"ח לדקי הדור
גדולי החורה והדבוק בהם כדבוק בו
ית' עד אין סוף בעילות כל העילות
וסבות כל הסיבות, והשי"ת יחוס וירחם
על שארית פליטת בית ישראל והי'
מליץ יושר בעדינו ובעד כל ישראל לשנת

הפניח בן ליורשו

והנה לעיל הבאנו שחש יעקב שמא ח"ו פסול יש במטחי, ובגמ' ז"ב אמרו כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מחמלא עליו עברה, וכבר דקדקתי היל"ל כל שאינו מניח בן, ליורשו למ"ל, אלא דקשה והלא כמה נדיקים שלא זכו לבן ואפילו יהושע לא הי' לו בנים כי אם בנות ורש"י הקדוש ועוד ועוד ודקדקתי לאפילו הניח בן אלא שלא ראו ליורשו, ע"ז מחמלא עליו עברה שהי' לו לחנכו באופן שיהא ראו ליורשו אבל אם לא נחמו לו מן השמים מה יכול לעשות ולאו בידו הוא, והנה מרן ז"ל הניח בן ליורשו והוא ראו ליורשו גאון הגאונים כלי מחזיק ברכה מחבר חבורים נפלאים שפל ברך נאה כל מדה נכונה אשרי לאב שהניח בן כמותו, וגם חמניו ונכדיו כלם זרע ברך.

חד מינייהו בתרי מינן

ובתיב זרחה השמש וזא השמש עד שלא שקעה שמשא של משה זרחה שמשא וכו' ומשמח רבא נולד רב אשי, האמנם לפי מה שנארנו לעיל דחד מינהו כחרי מינן וחד מינן כי סליק להחם כחרי מינהו א"כ צריך הוא להיות כד' מינן לפי החשבון דחד מנהו א"כ צריך להוליד ד' בחו"ל להיותם כמותו

וכולי האי ואולי, אי מי יתן לנו תמורתו והי' הוא ותמורתו קודש, י"ר שימליץ טוב בעדינו ובעד כל ישראל לטובה לבחו"ט וישועת ישראל בציאת משיח נדקינו ובלע המות ויקיאו ישני עפר בטל החי ומרן בחוכן בנ"א.

והנה מה שיש לעמוד עוד יותר מה שראינו אלל מרן זלוק"ל מדת ההסתפקות, ומי שהי' זוכה להיות בניתו ראה שהי' לו חדר זר כמעט לא דע"ד, ובה הי' יושב כל הזמן זה הי' החדר ספרים שלו החדר אוכל שלו, והמשרד שלו והמשרד העולמי שכל באי עולם פונים אליו, חל חלפיות הכל פונים אליו והחדר של הרבנות תורה וכתיבת ספרי קודש, הכל כאשר לכל הי' בחדר קטן זה על דרך שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה, ולכן לא יא לאת רגע מהד"א שהקב"ה בהם, מאם בכל הבלי עוה"ז, לא אסף כסף, והספרים שחבר לבני תורה נתן כמעט בחנם ומי ששלם לא רצה יותר מהמחיר, לא קבל מחנת, לא בנה הכלי שן בפרוזדור הזה אלא בנה פלטרין וטרקלין שלו בעוב"ב בג"ע, ולכן גם לא נשא פנים לאדם כיון שלא לקח שוחד דהא בזה חליא, ועוד כל המדות טובות נא כל מדה נכונה שהי' הצדיק הזה ראו לנו לדבק בהם.

אגרת א

ע"ד ריכוי התוארים הנהוג היום

בעה"י, אור ליום י' פ' בא עזרתכם לפ"ק (תשל"ז)

לפא"מ כבוד הגאון הגדול פאר הדור
מאבירי המשיבים לדופקי בתשובה וכו' וכו'
הגר"ם קליין שליט"א.

אחרדשה"ט דהדר"ג בכל הכבוד הנני מן המודיעים שקבלתי מכתבו היקר אך עדיין לא זכיתי להתעמק בסוגיא זו מפאת חולשתי ל"ע ונוסף לזה חבילי טירדן קשין וכו'.

התוארים המוגזמים

והנה הדר"ג שליט"א שלח לי וכו', לזאת שלחתי עוד להשיבה הק' דהדר"ג וכו', והנה מטוביתא דמר נה"ר שליט"א אכתוב איזו מילין ע"ד התוארים הנהוג בזמנינו, והרי אחז"ל בירושלמי סוף שביעית דמאן רידע חדא מסכתא ומוקרין לי' בגין תרתי צריך למימר להו חדא אנא ידע, וא"כ מה נאמר ומה נדבר בכגון אני עני כשנכתב עלי תוארים מוגזמין מאד מאד בזמן שאפילו חדא לא ידענא כהוגן וכו', וע"פ רוב גם הכחשה לא תועיל כי יאמרו שהוא אוחו במידת הענוה (אם לש"ש אם שלא לשמה אלא בכדי שיחזיקוהו בענוה).

ומה טוב לסדר כמוש"כ בהקדמת הגרעק"א ז"ל בתשובות לכתוב רק מלה הראשונה מהתוארים ואפשר להוסיף תיבת וכו', והמקבל את המכתב יפרש את וכו' כמו שירצה.

וכש"כ שאבקשה מאוד לעשות עמי חסד שכשידפיס הדר"ג אחד מהמכתבים (דשדר לן) בתוך ספר שישמיט כל התוארים הנוראים שכתוב עלי, ובטחוני ברוב צדקתו דהדר"ג שימלא בקשתי, והשי"ת שנותיו יאריך בכל טוב סלה ולהרביץ תורה לעדרים מתוך הרחבת הדעת עד ביאת הגוא"צ בב"א.

הכ"ד הרוש"ת באמת ובתמים כל הימים.

יעקב ישראל קניבסקי

וכדי שלא יהי' מכתבי ריקם בקשתי מנכדי שיעתיק קושיא אחת שצל"ע גדול . . .
(המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד פ)

אגרת ב

בענין הנ"ל

עש"ק לסדר ויהי ידיו אמונה עד בא השמש התשל"ז בנ"י יצו"א

מע"כ הרב דומה למלאך ה' צב-אות יבקשו תורה מפיהו
ה"ה מרן הגה"ק רשכבה"ג וכו'
מוה"ר ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א
גדול מרבן שמו.

אחרשכנ"ק ביראת הכבוד.

מכתבו היקר קבלתי ונתמלא הבית אורה כראות פני אלה' ותרציני, והנני מצטער מאד מחולשת כג"ק ואנו מצלין לאריכת ימיו ושנותיו בטוב ונעימים בבריות גופא ונהורא מעליא ועוד ינוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא ינון אמ"ס.

אם התוארים מוגזמים ולחבת הקורש כרי להשתעשע בדבריו הקדושים אבא כאן במילין קצדין להבין אלן מיליא מציעין לרקיעיא מגלין פתגמין מאד נעלמים רוא יקרא עמיקא ושמירא ולא מילתא אושא, ע"ד התוארים הנהוג בומנינו דהרי אמהו חז"ל בירושלמי סוף שביעית דמאן דידע חדא מסכתא ומוקדין ליה בגין תרתי צריך למימר להו חדא ידע, וא"כ מה נאמר ומה נדבר בכגון אנא עני כשנכתב עלי תוארים מוגזמין מאוד מאוד בזמן שאפילו חדא לא ידענא כהוגן וכו', וע"פ רוב גם הכחשה לא תועיל כי יאמרו שהוא אוחו במדת הענוה (אם לש"ש אם שלא לשמה אלא כדי שיחזיקוהו בענוה), ומה טוב לסדר כמ"ש בהקדמת הגרע"א ז"ל בתשובות לכתוב רק המלה הראשונה מהתוארים ואפשר להוסיף תיבת וכו' והמקבל את המכתב יפרש את הוכו' כמו שירצה, עכ"ל קרשו.

הרב דומה למלאך ה' צבא'

ומכאן ואילך דברי התלמיד הרוצה להתלמד, הנה בענין התוארים הנהוגים בזה"ז כבר כתבתי קצת מזה בספרי ח"ה סי' קפ"ח, והנה אמרו ז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צב' יבקשו תורה מפיהו, ולכאורה מי זה שיועד צורת המלאך שידע אם רבו דומה לו שיבקש

תורה ואם לאו אל יבקשו, וקבלה בידינו במקום שאמרו פן ואל אינו אלא לא תעשה שאסור לבקש תורה מפיהו, וחשבתי בס"ד שהתלמיד צריך לחשוב שהרב דומה למלאך ה' וגו', שהוא יאמין שהוא באמת צדיק וראוי לבקש תורה מפיהו ולדמותו למלאך או יבקש תורה מפיהו, הרי לן דתלמיד צריך לדמות את רבו למלאך ה', הגם שרבו יודע שאינו דומה למלאך דאל"כ אכתי הגם אם התלמיד רוצה ללמוד ממנו, הרב צריך לומר לו שאינו דומה למלאך ואינו ראוי ללמוד תורה ואסור לבקש תורה הימנו. ודברי הירושלמי לכאורה לפענ"ד נאמרין רק כשבאים לחלק כבוד בסתם לאדם, אוי צריך לומר להם אינו מגיע לי כבוד בשביל ב' מסכתות כיון שלא למדתי רק אחת, אבל כשכותב בדרך מו"מ בהלכה וכיוצא בו שרוצה ללמוד או ללמד אפשר שלא נאמר הדבר, ועוד אפשר דהלא קי"ל גדולה מזו דתלמיד מותר לו להחניף לרבו כדי שילמדו תורה, וכן הרב מותר להחניף לתלמיד בשביל שילמוד ממנו תורה, א"כ אפשר דהני תוארים ג"כ בכלל זה.

התוארים, להדמת קרן התורה

גם כי שמעתי בשם הגה"ק אדמו"ר בעל דברי חיים מצאנו, שפעם בא רב חשוב מאד וכבדהו מאד, ואמר הרב הנ"ל ירושלמי הנ"ל שהלומד מסכת אחת וכו' והנה מכבדין אותו יותר מלמודו, והשיב לו הגה"ק ז"ל (אמת אבער איר וויסט דען ווי פיעל כבוד ס' קומט פיר איין מסכת), הידעתם כמה כבוד מגיע בשביל מסכת אחת, וכל הכבוד שאנו נותנים אינו אפילו התחלה לפי המגיע עבור מסכת אחת. עוד נלפענ"ד דבאמת הכל לפי המכבד והמתכבד ויפתח בדורו כשמואל בדורו, ובגמ' אמרו לא מצא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור, הרי דעל גבאי אפשר לכתוב גדול הדור, ועכ"פ בכל דור ודור עמד ושתלן הקב"ה, ובכל דור ודור חייב אדם לומר בשביל אלו הצדיקים נברא העולם, ומצוה לכבדם ולגדלם ולנשואם ולרוממם על כל עם. ובעונ"ה כמה מושפל כבוד התורה, ולכן אדרבה מצוה לפענ"ד שיראו התלמידים שב"ה לא אלמן ישראל ח"ו וישנם עדיין בינינו צדיקים טהורי לב ונפש קדושי עליון שמוסרים נפשם על התורה. וגם זה לפענ"ד ענין של לימוד להדור הזה, וע"ד זה מפרשים מה שכתב משה רבינו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אע"פ שהי' ענו מאד מכל אדם, מכל מקום כתבו למען דעת בישראל וגם זה חלק מהתורה וידעתי כי כמה צעירי הת"ח מתעוררים עי"ז לכתוב חרושי תורה.

עוד נלפענ"ד דלפעמים הוא בכלל בזיון, והגם כי קי"ל רב שמחל על כבודו כבודו מחול אבל על בזיונו כתב הריב"ש ועוד פוסקים דאינו יכול למחול, והנה לפעמים כשכותב תואר שאינו ראוי לאדם גדול ויראו התלמידים שהתואר אינו לפי הכבוד יחשבוהו לבזיון לכבוד התורה ויכעסו על הכותב, ונמצא בזיון להנכתב בשבילו והם יחזרו ויבזו את

הכותב או עכ"פ כלכם יבוהו ויחשבוהו למתעתע או למכזה רבם ויצא מזה בזיון וקצף ח"ו. ועוד הם כמה טעמים ומה"ט לפענ"ד הנהיגו ברור האחרון שמפרטין קצת בתוארים. ובדרך צחות שמעתי שפעם שאל השואל קושיא ונעלם ממנו דברי רש"י מפורש והמשיב הי' הגה"ק מצאנו וכתב בתואר אל כבוד הרב הגאון, ושאל לו בנו אבי על מי שהשמיט ולא ראה רש"י הא"ך יתכן תואר גאון, והשיב ודאי בני הלא הגאונים היו קודם רש"י ולא ראו פרש"י ושפיר הקשה, אבל הרי גם זה אמת דמי שהוא באמת ראוי לזה אם כותבים עליו כן כואב לו, כי במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו.

דק כשבא בגבולם צריך למחות בהם על הכבוד הרב

ובעיקר דברי הירושלמי הג"ל יש לעיין מה הטעם שצריך לומר לא למדתי אלא מסכת אחת ונראה דכלא"ה הוי כעין גונב דעת הבריות שאילו ידעו שאינו ראוי לכך לא היו מכבדין אותו, ומיהו אם מכבדין אותו אעפ"כ ודאי מותר, שהרי עיקר הילפותא שם הוא מקרא דזה דבר הרוצח דתנן התם רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר להם רוצח אני אמרו לו אעפ"כ יקבל מהן שנאמר וזה דבר הרוצח, וא"כ גלפענ"ד דוקא כשבאים לכבד אחד באופן שהוא בא בגבולו כה"ג יש כאן גניבת הדעת וצריך להודיע, אבל כשמכבדו בשביל שהוא חושב שהוא למד שתי מסכתות ולא בא בגבולו כלל כה"ג אין לו לומר ג"כ דהו"ל כעין הא דאמרו איהו דאטעי אנפשיה, ודומיא דרוצח שגלה לעיר מקלטו שבא בגבולם והאנשים לא ידעו וחשבו שבא בגבולם לשם תורה או כיוצא בזה חייב לומר להם רוצח אני שאינכם מחויבים לכבדני, אבל כל שלא בא בגבולם אין זה בכלל, וכעין חילוק זה מצינו לענין הפותח חבית לא יאמר שבשבילו פתחו אבל אם הוא בעצמו חושב כן אינו חייב לומר לו עי' חולין צ"ד, וכן הבא בדרך וכיוצא בו שאמרו איהו דאטעי אנפשיה, וא"כ אפילו מי שהוא טועה וכותב יותר מלימודו מ"מ ליכא חיוב כה"ג לפענ"ד לומר לא למדתי אלא אחת, ואשמח מאד לשמוע חוות דעת קדשו בזה.

ועתה אבוא בס"ד להשתעשע בדברי כג"ק . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד פב)

אגרת ג

מכתב תנחומין

בעה"י יום ה' פ' בהעלותך התשל"ו

החיים והשל' ער העולם לפא"מ

כבוד הגאון הגדול אביר הרואים והמשיכים שברור וכו' וכו'

הגר"ם קליין שליט"א עם כל אשר אתו
כולם יעמדו על הברכה להתברך בכט"ס.

אחדשכנ"ת בכל הכבוד הראוי,

הנה לפני ימים מספר בא אלי בחור יקר אחד מיישיבת סלבודקא דפה, והגיד לי שהוא ב"א של כבוד הדר"ג שליט"א ומסר לי בשליחות מהדר"ג . . . [על הספרים קה"י] ובאמת קשה לי לקבל תמיכות מתנת חנם, כי תלי"ת אין אני נצרך לבריות, וכש"כ לקבל מגברא רבא דעמיה אשר קטנו עבה ממתני, אך הוכרחתי לקבל מכיון דרצונו של אדם זהו כבודו וכבודו דהדר"ג הוא עשה רכבוד תורה, ואפיל תחנוני על להבא שלא יעמום עלי קבלת תמיכות מכבוד הדר"ג שליט"א, כי תלי"ת השי"ת שולח לי פרנסה ע"י מכירת הספרים שלי.

והנה הגיד לי ב"א שיחי' לאו"ט את השמועה המחרידה מאחותו הצדקת ע"ה, והגני משתתף בצערם של ההורים השכולים השי"ת ינחמם, והנה באמת עבור הצדקת הזאת אין מה לדאוג כלל, כי היא כבר עלתה בעלוי נפלא ועצום מאד למקום מנוחתה בש"י עולמות שלה, וגדולה הרבה יותר מצדיק (העובר את השי"ת כל ימיו בתורה ומצוות), וכמבואר בפסחים ספ"ג דהרוגי לוד אין כל אדם יכול לעמוד במחיצתו, והיינו משום דנהרגו על קידוש ה' כדמוכח הסוגיא דפסחים שם.

וברור הדבר שאילו ניתן לה עכשיו רשות לחזור לעוה"ז למצבה הקדום שהי' לה, לא היתה רוצה כלל וכלל לחזור כי מה לה לעוה"ז המלא צרות ויגונות בזמן שהיא כבר מאושרת בעידון העליון בקדושת עליונים ואהבה בתענוגים, ועיקר הצער והכאב היא אצל ההורים השכולים, וכל המשפחה משפחת רם הכואבים על זה, המקום ב"ה ינחם אותם וירפא את כל המשפחה כולה בכל הברכות והצלחות, ושובע שמחות והרווחות, שמורים בכל ועדוכות, חיי אריכי ומוזני ריחי וסייעתא דשמיא וכו' וכו' אכ"ר.

והנני רי"ש כבוד הרר"ג שליט"א באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

כרי שלא יהא מכתבי ריקם מר"ת, אכתוב מה רמל"ע . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קיב)

אגרת ד

בענין הנ"ל

עש"ק לסדר אם חפץ בנו ה' התשל"ז בני יצו"א

רב הרבנים גאון הגאונים מבחר האישים

רב רומה למלאך ה' צב-אות ציס"ע רשכבה"ג וכו'

ה"ה מרן כהרדגקש"ת מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א

גרול מרבן שמו.

אחרשכהדרג"ק ביראת הכבוד ואהבת נפש.

מכתבו היקר מיום ה' בהעלותך קבלתי והנני ממחר להשיב מחמת אהבת נפש ונפשי קשורה בנפשו ומפני הכבוד, ודברי פי צדיק כ"ק ה' לי ממש כמים קרים אנפש עיפה בדברי חבה ותנחומים לכל המשפחה, על האסון הנורא שקרה בעונ"ה את בת אחי הצנועה שפגע בה ערל טמא ר"ל ורצה לממאה ומסרה נפשה על קדושת ישראל ומחתה בו בכל כחה עד שלא יוכל לה ורצחה ושרפה באש עד בלי היכר פרצוף פנים כלל עם עובדה בחדש התשיעי, והראיתי מכתבו היקר לאחי הנ"ל והוליד אותו והראה גם לוונתו וה' להם ממש למשיב נפש בצערם הרב שכמעט אין דוגמתו, וי"ד שברכות פי צדיק כג"ק שליט"א יחולו על כל המשפחה, ויתקיים בו מקרא שכתוב ואברכה מברכך במרובה מדה טובה אלף פעמים, אכ"ר.

והנני להתנצל לפני כג"ק בדבר השליחות של ב"א היקר הי"ו שעשה שליחותו וכג"ק

אינו שבע רצון כולו כי שונא מתנות יחי', אמנם עלי להתנצל כי ח"ו לא שלחתי בדרך מתנות ואנן מצלין לאריכות ימים ושנותיו של כהדרג"ק עדי יבא גואל צדק ויחי יעקב לעולם אתנו, אבל מה ששלחתי הוא על הספרים דהדרג"ק, וע"פ דברי חז"ל שאמרו עשה לך רב וקנה לך. גם כי אמרו (ברכות ל"ד) כל הנביאים לא נתנבאו אלא למשיא בתו לת"ח ולעושה פרקמטיא לת"ח ולמהנה ת"ח מנכסיו ואם כן אדרבה אנכי הוא המקבל.

ובדרך דרוש נפל בלבי כעת ושונא מתנות יחי' לפ"מ שאמרו כל הנביאים לא נתנבאו אלא וכו' אבל ת"ח עצמן עין לא ראתה אלקים וזולתך יעשה למחכה לו, וא"כ המהנה ת"ח ומקבל מתנה ממנו ועל ידו הרי אין לו החיים של הת"ח עצמו רק מה שיתנו לו בשביל מהנה ת"ח ולכן מוטב שילמוד בעצמו ולא יסמוך עצמו על מתנות שיקבל בשביל שיהנה הת"ח וז"ש ושונא מתנות יחי' שיהי' מהת"ח עצמם. וי"ר שנוכח להתאבק בעפר רגליהם.

ועתה נבא להשתעשע בדברי תורה אשר שדר לן מר כהדרג"ק . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קיג)

אגרת ה

ברכת מזל טוב

בעה"י יום א' פ' וישב
וחסד ה' "מעולם ועד עולם על יראיו" לפ"ק (תשל"ט)

לפא"מ כבוד ידי"ג הגאון הגדול המפורסם
מאבירי משיבי טעם ודעת לשואלין ודורשין בדבר הלכה וכו'
מוהג"ר מנשה קליין שליט"א

אחדש"כ הדר"ג שליט"א בכל הכבוד,

הגנו מן המוריעים קבלת פא"מ כבוד גאון שליט"א, והגני העני גם אני משתתף בשמחת
הבר מצוה של הבן יקיד ברא כרעא ראבוהו בשמו יקראהו רוד שלמה שיחי' לאוי"ט,
ובכל לבי אברכהו גם אני שיזכה ללמוד תורה לשמה ויאודו עיניו באור התורה ויעלה
מעלה מעלה בתורה ובידאת ה' טהורה עומדת לעד, ויהי' לגפן אדרת לגאון ולתפארת
עד כי יגדל רוד שלמה להיות כאחד הגדולים בתורת ה' תמימה עומדת לעד לשמחת
לבב הוריו ומוריו ומוקירי הדר"ג ובתוכם גם אני השפל המצפה לרחמי שמים ולגאולה
שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

נחלשתי בעוה"ר וקשה לי מאוד להעתיקו והגני שולחו עם מחיקות וביני שיטין, גם
במכתב בסוף חורף שעבר ששלחתי הי' בסופו איזו שורות מקולקלות ע"י מחקים וביני
שיטין ואותיות קטנות ומקולקלות, וראיתי שלא נאה לשלוח כתבא כזו וקרעתי משם איזו
שורות אח"כ נחמתי שאולי אינו דרך כבוד לשלוח נייר קרוע וכעין שפי' הידושלמי ראין
לשלוח מתנה חצי אתרוג ואת כבוד הדר"ג הסליחה.

יעקב ישראל קניבסקי

כרי שלא תהא ביאה ריקנית בלא ד"ת, אכתוב הערה אחת אשר עדיין צל"ע . . .
(המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קכג)

אגרת ו

בהא דכתובות ס"ט תלי ליה רב ביני חטי פי' בין השיטין

ה' להדלקה לסדר הנמצא כזה
איש אשר רוח אלקים בו התשל"ט בני יצו"א

הוכ"ק רב הרבנים גאון הגאונים ציס"ע
ע"ה דזיו ליה כבר בתי' רבן של ישראל כו' כקהדרג"ת
מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א
קברניטא דספינתא דבית ישראל בארעא דישראל
ולכל בני הגולה.

אחרשכהדרג"ק ביראת הכבוד ובאהבת נפש.

ראשונה הנני מן המוריעין בתורה רבה על קבלת ברכתו ברכת צדיק וחסיד הדרכג"ק
לבני היניק וחכים דוד שלמה הי"ו לאוי"ט, ועל השתתפותו בשמחתנו שמחת הבר מצוה
של בננו הנ"ל, ואני בטוח שברכת צדיק אי"ה תתקיים במלא המוכן, ויהי' אי"ה כלי
מוכשר לקבל עול תורה, וי"ר שיתקיים בנו ואברכה מברכך להיות צדיק כתמר יפרח
כאז בלבנון ישגה עוד ינוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא ינון ולו יקחת עמים ונוכה לקבל
פני משיח צדקנו עם הדרכג"ק בראשנו במהרה רידן אמן.

כתיבה בין השיטין דרך כבוד הוא ואשר כג"ק ברוב ענותנותו כבדני ליהנות מפרי עטו
מעשה ידיו גלילי זהב, והגם שנצטערתי הרבה לראות שנכרה עלי כג"ק החולשה, ואנן
מצלאין לאריכות ימיו ושנותיו דמר הדרכג"ק שיאריך ימים על ממלכתו מלכות שמים
בבחינת מי מושל כי צדיק מושל ביראת אלקים.

וע"ד אשר התנצל בשלח מכתב עם איזו שורות מקולקלות ע"י מחקין וביני שיטין שאולי
אינו מדרך כבוד לשלוח נייר קרוע, ולפענ"ד ח"ו שיש כאן בלתי כבוד ואדרבה לענין בין
השיטין הנה בגמ' כתובות ס"ט ע"א תלה ליה רב לרבי ביני חטי ופרש"י שלח לו אגרת
שלומים ותלה שאלה זו בין השיטים, ובתוס' שם פי' ר"ח וכירושלמי בהנזקין תלי לי ביני
שיטא כפרש"י, מכואר רבין השיטין דרך כבוד הוא ומסתמא רבין השיטין כתבו נמי
באותיות קטנות, ומלכר כי כבר המליץ הש"ך ז"ל בלשונו הזהב נניח את הלשון ונציל
את הענין והרי הענין הוא כולו אומר כבוד תורת ה' תמימה משיבת נפש כמים קרים

אנפש עיפה והרלוג עלי אהבה.

אל תסתכל בקנקן וכו'

ועל דבר מה שחקר מעכנ"ק כמה שקרע קצת מן הנייר אולי אינו דרך כבוד לשלוח נייר קרוע וכעין שפי' הירושלמי דאין לשלוח מתנה חצי אתרוג, ולפענ"ר אסקופה הנדרסת תחת דגלי חכמים יש לחלק דגבי אתרוג כיון שהמתנה הוא האתרוג גופי' י"ל דחצי אתרוג אינו מתנה חשוכה ואינו מדרך כבוד, ואהכ"נ אילו הי' אדם שולח פיסת נייר קרוע הו"א דאינו דרך כבוד, אבל הכא הרי הכתב הוא הנשלח ולא הנייר ודמות ראי' אל תסתכל בקנקן אלא כמה שיש בו והכ"נ לענין הנייר הקרוע הרי אין המתנה הנייר אלא הכתיבה והתורה שעליה.

דין קרושה בגוילין דס"ת

וכרגע נפל מילתא בלבאי ראולי לפמ"ש הרא"ש רבזוה"ז מקיימין מצות כתיבת ס"ת בפירושי התורה וא"כ הכותב חרושי תורה הו"ל בכלל כתיבת ס"ת, וא"כ אפשר דצריך להדר על נייר מהודר כמו הכותב ס"ת יש להדר על גויל מהודר משום זה אלי ואנוהו, ולא מיבעיא לדעת בעה"מ סוכה דף ט' דגוילין הו"ל גוף הקרושה והזמנה מילתא היא לכ"ע בגוף הקרושה אלא אפילו להמלחמות שם דפליג דגוילין לא הוי גוף הקרושה מ"מ ע"י כתיבה ודאי נעשה כולו קורש, והמלחמות הביא ראי' מגמ' שכת קט"ז ע"א מקום הכתב לא קמבעיא לי דכי קרוש אנב כתב הוא דקרוש אזל כתב אזלא לה קדושתיה, וצ"ע ארבינו נוב"י מהר"ת שפי' דמה שאמרו בגמ' אזלא ליה כתב אזלא קדושתיה היינו דוקא לענין הצלה אבל בודאי לא נפק מקדושת ס"ת לענין הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה ולא ציין הגאון ז"ל לדברי הרמב"ן במלחמות הנ"ל וצ"ע. מ"מ כל זמן שהכתב שם ודאי דקרוש הוא.

קדושת הנייר שכותב בו חירו"ת

והאמנם אפילו נימא דאין להם דין גוילין בכלל וכל שכותב ואינו מכין להקדיש אפילו בכתב ממש אינו קרוש רק חלק הכתיבה והשאר נשאר מותר להשתמש, מ"מ יש בזה לעיין מצד אחר, דכשו"ת עבודת הגרשוני ריש סימן י"ז כתב לבנו מהר"ם ז"ל שאסור לכתוב ד"ת ודברי חול על נייר אחד משום כיון ד"ת, ובענינותנו הבאתי מדברי הא"ע עה"ת עה"פ לא תבנה אתהן גוית כתב ז"ל טעם הדבר על דרך הסברה אולי הי' כן כדרך פיגול בעבור שהי' קרב לגבי המזבח אין ראוי להיות הנשאר פגול וככה זה אם

יכרתו האבנים לבנות מזבח אולי יחול הנכרת מן האבנים לע"ז או למקום המטונף וזה אינו כבוד, ובס"ח כתב שאפילו קנה כתיבה יהי' לו מיוחד לכתיבת ד"ת ולא יכתוב באותו קנה דברי חול מ"מ אין זה נוגע לנרון דידן, דכנראה דכהיום כל הכותב ד"ת הו"ל כעין לב ב"ד מתנה שלא יוקדש רק חלק הכתיבה וצ"ע, ולא כתבתי בזה רק להראות כמה חביבין דברי קדשו עלינו.

ומעתה לעצם המנהג . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קכו)

אגרת ז

"ברכת מזל טוב"

בעה"י. מוצש"ק פ' ויקרא התשל"ט

החיים והשל' וכט"ס לפאמ"כ הדר"ג הגאון הגדול
מאדירי המשיכים לשואלי דבר ה' זו הלכה וכו' וכו'
הגר"ם קליין שליט"א בעהמ"ח ספרי שו"ת משנה הלכות
המפורסמים בכל קצוי ארץ רמי דקלא וייתב תריץ כמע"ן המתגבר
ושלום רב לכא"א כולם יתברכו ברו"ג וכט"ס.

אחד"ש כהדר"ג שליט"א בכל יותרת הכבוד, הנני לברך ברכת מז"ט לאירוסי יו"ח
שליט"א, וכן הנני מן המודיעים ולפנים שקבלתי סוף סוף את מכתבו היקר ונהנתי מנועם
אמרותיו שבקצתן הנני בר מזל' ובקצתם הי' לי צדדים לפלפל ולהעיר כדרכה של תורה
אך עדיין לא עיינתי בכל זה כדבעי, והשי"ת יהא בעזרי לעסוק בתורה"ק בכל לבי באמת
ובתמים כל הימים וכו'.

והנני מברך את הדר"ג שליט"א שאת חג המצות יחוג בריצות וביתרון הכשר, ויה"ר
שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו ושם נעשה את קרבנות חובותינו ונאכל שם מן הזבחים
ומן הפסחים והיתה לה' המלוכה המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

לא זכיתי להבין דברי רש"י ז"ל בע"ז . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל
עמוד קלב)

אגרת ח

א' לסדר טהרות התשל"ט בני"י יצו"א.

רב הרבנים גאון הגאונים אין דורו דור יתום
רבן של ישראל ע"ה מרא דכולא תלמודא יד"ע ויד"נ כל חי
ת"ת קברניטא דספינא הגה"ק מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א.
בעהמ"ח ספרי קהלות יעקב בכל מקצועות התורה
המפורסמים בכל העולם.

אחדשכנ"ק ביראת הכבוד כתלמיד לרב.

יקרת מכתבו קבלתי מפ' ויקרא בימי החג והי' לי לשמחת יו"ט ברכתו ברכת כג"ק
שליט"א ברכת מז"ט לאירוסי בתי שתחי' וברכת החג, וי"ר שברכת צדיק וחסיד יחולו
עלינו ועל בנינו עד עולם, והמברך יתברך מאת השם המבורך ככתוב בתורה ואברכה
מברכך, וי"ר שנוכח לאור תורתו זורחת אתנו עד ביאת גוא"צ ברוכ פאר והדר מתוך
בריות גופא ונהורא מעליא אכי"ר. כן שמחתי לראות אשר מכתבי הקודם סוף סוף
נתקבל ע"י מעכ"ק ומאד וכו'.

ובדבר תמיהתו אשר שדר לן מר בהדרג"ק בדברי רש"י . . . (המשך דברי האגרת בחלק
השני"ת, ראה לעיל עמוד קלג)

אגרת ז

מהנחרט על ספר קה"י מס' ע"ז

בעה"י, פ' שופטים ברכנו אתכם כו' לפ"ק (תשל"ט)

לפא"מ כבוד הגאון הגדול, הנודע בשערים, מרכיץ תורה לעדרים,
בישיבת בית שערים, סיני ועוקר הרים, בספריו המאירים,
בהמון שו"ת ובירורים, ליישר הדורים, בכל (הש"ס) הששה סדרים,
ה"ה הדר"ג הגר"ם קליין שליט"א

מאת הרוש"ת באהבה באמת ובתמים, כל הימים, המצפה לרחמי שמים ולגאו"ש בכ"א,
ומברכו בגו"ר וכט"ס,
יעקב ישראל קניבסקי

אגרת י

ה' לימי הסליחות התשל"ט בני"ו יצו"א

מחי' חיים יכתוב ויחתום לחיים בספרן של צדיקים גמורים
את מעלת כבוד מרן ורבן של ישראל רב הרבנים גאון הגאונים
צ"ס"ע חיו לי' כבר בתיא כקש"ת
מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א
בעמח"ס קהלות יעקב בכל הש"ס וש"ס הקדושים.

אחדשכ"ק ביראת הכבוד ובאהבה מוסתרת ואהבת עולם.

יקרת ספרו קהלת יעקב על מס' ע"ז? קבלתי ושמחתי לקראתו כמקבל פני מלכינו מאן
מלכי רבנן מעכ"ק, ואשרי הדור אשר מעכ"ק שרוי בתוכו, ואין לי די מילין להביע
תודתי על שכבדני בספרו היקר, והאמנם זה יהי' חלקי מה שעיינתי בדבריו הקדושים
ואבא להשתעשע קצת בדברי תורה, וי"ר שזכה עוד ליתן לעולם התורה מפרי עטו דבר
בעתו ואנן מצלינן לחיי דמר כ"ק עבגצ"א, דשן ורענן בבריות גופא ונהורא מעליא.

רק לאות שעיינתי בדבריו הקדושים . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל
עמוד קלח)

אגרת יא

מהנחרט על ספר קה"י מס' ר"ה

בעה"י, יום ה' ב' אלול
פתחו לי "שערי צדק אבא" וכו' לפ"ג (תש"מ)

בהכנעה רבה מתכבד אני לשדור לרבא דעמא, פאר הדור, פותח שערי צדק לדופקי בתשובה, ואם נפרצה יאמר לו גרור, ולאין משנתו סדורה יורנו דעת לברורי שמעתתא, ומשנתו כיצר לסדור, ה"ה הדרת כבוד רחימא דליכאי ויד"נ הגאון הגדול עמוד התורה וההוראה ומגדולי מרביצי תורה שבדור כקש"ת הגאון ר' מנשה קליין שליט"א עם כל הנלויים להדר"ג שליט"א כולם יתברכו בכוח"ט כסשצ"ג ואחריתם ישגו מאוד ברו"ג וכט"ס.

הכ"ר המצפה לרחמי השי"ת וחסדיו ולגאו"ש בב"א,
יעקב ישראל קניבסקי

אגרת יב

בעהשי"ת, יום א' פ' בהעלותך התש"מ לפ"ק

אתיקרא קא מתיקרנא לשלוח
להוד כבוד ידידי עליון, הגאון הגדול,
עמוד האור, פאר הדור, וכו' וכו'
הגר"מ קליין שליט"א
מרביץ תורה לאלפים בעיר נ"י.

המקום ב"ה ינהלנו על מי מנוחות להרביץ תורה מתוך הרוחה והרחבה, ובכל אשר יפנה הדר"ג וכל משפחתו היקרה יצליחו לטובה ולברכה בכריאות גמורה וכט"ס ברו"ג, כמשאלות לכב טהור גברא רבא דעמא שליט"א וכמשאלות הדרו"ש באמת ובתמים כל הימים.

המצפה לרחמי שמים ולגאו"ש בב"א,
יעקב ישראל קניבסקי

אגרת יג

ו' מנ"א התש"מ בני יצו"א.

בין המצרים ישלח לנו מדלג על ההרים ויגאלנו גאולת עולם,
וכראשם מורנו גאון הגאונים רב הרבנים
ישראל אשר בו מתפאר צי"ע אספקלריא המאירה שר התורה.

אחדשכג"ק ביראת הכבוד הראוי ובאהבה אמת.

נתמלא הבית אורה באור תורתו של מעכב"ק שליט"א ספרו הבהיר קהלות יעקב ע"מ
ראש השנה שקבלתי ובטובו זכה חיכה את הרבים כו'.

ולאות שעיינתי בספרו היקר . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קמר)

והנני שולח גם למעכב"ק קונטרס קטן מה שכתבתי בענין עירובין פה בנוא יארק, ואשמח
מאד אם מעכב"ק יעיין בו ויכתוב לי חו"ד קדשו לענין תקון עירובין בעיירות גדולות
בכלל ובברוקלין בפרט, כי הוא מוקף משלש רוחות במחיצות של מים ונעשו סביב
המחיצות הללו ע"י בני אדם כרי שלא יעלו המים.

ובזה הנני מחוה קידה אוהב נפשו קשור באהבתו אהבת תורה ויראת שמים, והיות כי
ימים הנוראים ממשמשין ובאים אבקש שלא יקפיד האי צדיק בהטריחו להזכירנו בתפלתו
הזכה לכוח"ט שאזכה עוד ללמוד תורה לשמה וללמדה ושלא אכשל ח"ו ברבר הלכה
ולא יהי ח"ו חטא הרבים תלוי בי, וכבר אמר בצבי נפשאי לקטלא אויל ולואי שתהא
יציאה כביאה ומה נאמר אנן, ושמעתי בשם בעלי מוסר ששאלו נו ווער הייסט דיר געהן
ותי' אין אדם נוקף אצבעו וכו' - מען טרייבט ארוים.

החותם מעין הפתיחה כתורה רכה על מתנתו וברכת צדיק כג"ק והמכרך יתברך אלף
פעמים ככה ובברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורין המתאבק בעפר דגלי צדיקים בלב
ונפש.

מנשה הקטן בן רחל לאה

אגרת יד

מכתב בענין ספרו קה"י הנזכר באגרות יא, יב, יג

בעה"י

אור ליום ח' אלול התש"מ

לחיים טובים ארוכים מכורכים ייכתבו ויחתמו
כבוד פא"מ הגאון הגדול בכל חדרי תורה מרכיץ תורה לעדרים,
ובין הפרקים משיב תשובות עמוקות ומאירות לדופקי בתשובה,
פאר הדור, עמוד התורה וההוראה, הדר"ג
כ"ק הגר"מ תנא רבי מנשה שליט"א
עכא"א כולם יעמדו על הברכה להתברך בכתוח"ט במשצ"ג
לאלתר לחיים טובים וכט"ס.

הגני מאשר שלפני ימים אחדים קבלתי מחתנא דבי נשיאה היקר כבוד הרב אלטר שליט"א [הרה"ג מו"ה יהודה אריה אלטר (שליט"א) זצ"ל בן כ"ק מוהרפ"מ האדמו"ר מגור שליט"א] את מכתב הדר"ג עם הערות מאירות על איזו דברים מספרי על ר"ה, ובל"ג אקח מועד אי"ה לעיין וללמוד בדבריו, ואם יתברר לי איזה הערה אשלח בל"ג (אע"פ שקשה לי מאד עריכת מכתב), וכן מסר לי חיבור שלם על שאלה אחת כריני עירובין, ויה"ר שאזכה ללמוד הדברים בעיון, וכן הגני מאשר בתשובה"ח שמסר לי וכו' (ובאמת ח"ו לא בשביל ממון ח"ו שלחתי רק אתיקורי מתיקנא כהיות ספרי בבית גברא רבא דעמי' הדר"ג שליט"א).

והנה הספר נרפס כמעט בתחילת הקיץ ורציתי לשלוח להדר"ג ע"י דואר אויר אך נתברר שנתייקר המחיר מאד שדרשו אז ערך ארבע מאות ל"י ונשלח ע"פ דואר רגיל אחר שבועות, והנה בו ביום שכלילה שאחריו בא חתנא דבי נשיאה הרב אלטר שליט"א חשבתי שאולי ע"י דואר רגיל עלול ומצוי יותר שהמשלוח נאבד, והסכמתי לשלוח עוד פעם את הספר ע"י דואר אויר וגם כתבתי שם איזו שורות כנהוג, ומכיון שבו ביום בא חתנו שליט"א עם המכתב דהדר"ג (שהתברר ע"י שנתקבל משלוח הראשון לנכון) חשבתי אולי זהו אות משמים מכיון שכתבתי על הספר דברים כעין מכתב (איזו שעות לפני שנודע לי שא"צ לשלחו שוב) ואולי כדאי שמ"מ אשלחהו ומסרתי הספר לחתנו שליט"א ע"מ שבהזדמנות אפשרות ישלחה להוד כבוד הדר"ג שליט"א.

אכן למחרתו אחר שמסרתי הספר לא נצטערתי הרבה משום שהי' שם טעות גמור
בכתיבת הגמטריא שנת תש"מ, ממש טעות בכדי שאין הדעת טועה (וסיבת הטעות
אכמ"ל בכאן שאין בזה תועלת), והי' צריך לכתוב הגימ' של השנה "עזי חמרת קה".
ובודאי כ"ז משמים והכל לטובה ולברכה, והנני חותם מעין הפתיחה בברכת כתיבה
וחתימה טובה לכבוד הדר"ג שליט"א ולכל משפחתו משפחת רם בספרן של צדיקים
גמורים, והנני דו"ש באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה
בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

אגרת מז

בעה"י, אור ליום ג' דסליחות שלחי דקייטא דתשמ"א

בשמות קול שופר לחיים טובים יוחק בספר

פאמ"כ הגאון הגדול פאה"ד וכו' וכו'

הגר"ם קליין שליט"א

ועם כא"א כולם יתברכו בכוח"ט לאלתר לחיים טובים וכט"ס.

מכתבי הדר"ג שליט"א בצירוף הקונטרס הכל נתקבל בזמנו לפני כמה שבועות, ולאשר זה כמה שנים שאינני בקו הבריאות ובזמן האחרון יותר, קשה עלי מאד לעיין כהוגן במכתבי הדר"ג שליט"א, שא"א בקריאה מקופיא אלא צריכה ללמוד ממש, וחשבתי לקחת מועד לעיוני, ועדיין לא נפנתי מחמת חולשה ומרובי טרדות ומפרעים וכו', ולאשר שאינו מהנימוס לאחר מכתבי כ"כ, הריני מוכרח לכתוב עכ"פ ולאשר קבלת הנ"ל וכו'. (ובפרט שהסימן י"ז כולו נתעורר לי ע"י מכתב הדר"ג שליט"א, [הובאו דברים לעיל עמוד קפז]).

והגני חותם בכל חותמי ברכות מעין הפתיחה בברכת כתיבה וחתימה טובה בסשצ"ג לאלתר לחיים טובים ברו"ג כנפשם ונפש עני וכואב הרוש"כ הדר"ג שליט"א המצפה לרחמי שמים ולנאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

בכתובות נ"ט ע"ב . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קעו)

אגרת מז

מהנחדט על ספר קה"י מס' ערכין בריתות

בעה"י (שנת תשמ"ב)

אתיקורי קא מתיקרנא במשלוח הספר לכבוד הדר"ג שליט"א, וקיי"ל דקבלת אדם חשוב נתינה הוא, והשי"ת יאיר עיניו במאור תורתו הקדושה ולדבקה בו ית"ש.

אגרת יז

יום ראשון בשבת לסדר למען ייטב לך
ולבניך אחרך התשמ"ב בני יצו"א.

מלאכי מעלה עם שרי מטה,
הרים וגבעות וכל צבאות השמים ושמי השמים,
ישאו שלום וברכה וחיים, לכבוד רב הרבנים גאון הגאונים,
קרוש ייאמר לו אספקלריא המאירה, דמוטמרן גליין ליה,
צ"ס"ע זקן שבסנהדרין, כקג"ת
מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א
בעהמח"ס קהילות יעקב בכל התורה.

אחדשכ"ק ביראה ובהכנעה.

נתמלא הבית אורה ושמחה בשמחת התורה ספר קהילות יעקב על מסכתות ערכין
כריתות מעילה, ואשרי הרור שזכה להיות מעכב"ק שריו בתוכו, ובתורה עמוקה
למעכב"ק על אשר בשפלנו זכר לנו לשלוח ספרו היקר, וגם חרט בכתי"ק ברכה על
הספר לפעוט כמוני ואני איני כדאי, והנני מתפלל לה' שיתקיים כי ומברכיך ברוך בכפלי
כפלים באריכות ימים ושנות חיים ערי יבא אסור בנחושתיים ויקבץ נדחינו לירושלים
בב"א.

והיות כי ברנע שקבלתי ספרו הקדוש עברתי בו . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת,
ראה לעיל עמוד רנ)

ובזה הנני חוזר מעין הפתיחה ברוך שהחיינו וקיימנו לספרו החדש הזה, וי"ר שיוסיף עליו
כהנה וכהנה וקוי ה' יחליפו כח יתחדשו כנשר נעוריו, עוד יגוב' בשיבה דשן ורענן דברי
תלמיד הרוצה להתלמד המתאבק בעפר רגלי חכמים לומדי תורה לשמה קשור באהבתו
בלב ונפש.

מנשה הקטן

אגרת יח

בעה"י, מוצאי ר"ה דשנת תשמ"ג הכן יקר לי אפרים לפ"ג.

לפאר כבוד הגאון הגדול פאר הרור
מאדירי המשיבים שכדור וכו' וכו'
הגר"ם קליין שליט"א
ויתברך הדר"ג עם כל הנלויים אתו עמו בגמר חתימה טובה ובט"ס,

אחדש"כ הדר"ג, הנני מאשר שקבלתי לפני כמה שבועות מכתב הדר"ג, באמת מצד
היושר הי' צריך להשיב מיד להודיע מקבלה ואילך, אבל אין דרך להשיב בלא לראות
וללמוד החרו"ת שנמצאין במכתב, וא"א לעבור על המכתב בקריאה מקופיא וכדי להבין
היטב מוכרח ללמוד המקורות שעליהן סובבין דברי המכתב, וכ"ז קשה עלי מאד ללמוד
בענינא דלא קאמינא, ובפרט בענין עמוק הזה בדברי הירושלמי שהביא המל"מ (בכת"י
מטושמש) דמקדשין בגזל, ועלה על דעתי דלכאוו' אפשר לחלק בין מכירה למתנה לפי
המקום דשאינו . . .

ועכ"פ צריך ללמוד בעיון ועדיין לא עלתה בידי, מ"מ חשבתי שאין ר"א לשתוק אלא
לאשר זמן רב אפי' קודם העיון הנכון במכתב העמוק, ואולי עוד אזכה ללמוד ולהתבשר
מחרו"ת הנפלאים של המכתב.

והנני דו"ש באמת ובתמים וחותרם מעין הפתיחה בברכת גמח"ט להדר"ג שליט"א ולכל
אשר אתו המצפה לרחמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

בשבת דף י"ז ע"ב . . . (המשך דברי האגרת בחלק השו"ת, ראה לעיל עמוד קפא)

באמת אין הדברים שבמכתבי הזה מסודרים בהוגן רק כמבולבלין ומלא מחקים כי קשה
לי מאד להתאמץ לכבודו בהוגן וכראוי. ויסלח לי הוד כבוד הדרת גאונו שליט"א.

אגרת יט

מהנחרט על ספר קה"י ליקומים עמ"ס נזיר הוריות

בעה"י

יהיו לרצון אמרי פי לפ"ג (תשמ"ג)

אתיקורי קא מתיקרנא לשלוח לכבוד הדר"ג פאר הדור, אוצר התורה היראה, וכו' וכו' הגה"ג הנר"ם קליין שליט"א את הליקומים על נזיר והוריות שאמנם רובו חיבור זה (מן) העתיק, ויה"ר שכ"ז יהי' לנחת להשי"ת.

והנני חותם בברכה להצלחה והרווחה ברוחניות בגשמיות ובכל טוב סלה

הקטן יעקב ישראל קניבסקי

אגרת כ

ברכת מזל טוב

בעה"י אור ליום ד' ב' ניסן התש"מ

לפאר מע"כ הגאון הגדול בכל חדרי תורה וכו' וכו' פאר הדור,
הנר"ם קליין שליט"א,
עכא"א כולם יתברכו מאדוה"ש מחיי' החיים ית"ש
בכל מילי דמיטב ויעלו מעלה מעלה.

וביחוד הנני כותב כעת ע"פ מכתב הדר"ג שליט"א שבנו הכן יקיר עמרם שיחי' מגיע לבר מצוה בערך בימים אלו, יתן השי"ת שיעלה מעלה מעלה בתורה ויראת ה' טהורה ויהי' לגאון ולתפארת ובכל פינות שהוא פונה יצליח לטובה ולברכה, כמשאלות הדר"ג שליט"א וכמשאלות המשתתף בשמחתו המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלימה בב"א.

הרו"ש באמת ובתמים כל הימים.

והנני מברך להדר"ג בחג כשר ושמח ובכט"ס.

יעקב ישראל קניבסקי

אגרת כא

בעה"י אור ליום ה' פ' וירא מה אהבתי תורתך
כל היום "היא שיחתי" לפ"ק (תשר"ס).

החיים והשלו' והברכה לפאר
מע"כ הגאון הגדול פאה"ד
מאבירי אדירי המשיכים בד"ת, וכו',
הגר"מ קליין שליט"א עם כל אשר אתו עמו שיחיו לאוי"ט.

קבלתי הזמנה להכיר מצוה של הבן יקר מר משה, והגני גם אני משתתף עם המברכים
שיזכו הדר"ג וב"ב לגדל אותו ברוב נחת ובהצלחה רבא, ושיעלה מעלה מעלה ויהי'
אי"ה לגפן אדרת לגאון ולתפארת ובכל אשר יפנה יצליח לטובה ולברכה כמשאלות כל
המשפחה הבכורה, וכמשאלות הדר"ש המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלימה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

אגרת כב

באמת לפני כמה חרשים קבלתי מכתב מהדר"ג שליט"א, ומהראוי לאשר ולכתוב קבלתה
אך הי' שם מכתב ארוך מלא ד"ת, ואני מתכייש לכתוב מכתב יבש מבלי להעיר בעניני
ד"ת המדובר שם, אבל בעוה"ר בחי אין אתי ואני סובל בכמה עניני-בריאות (וקצרותי),
וקשה לי מאד לעיין במכתב עמוק בענין עמוק, ואם יעזורני השי"ת ללמוד את מכתב
הדר"ג בעיון ויהי' בידי אמו הערות הנני לכתוב כל"נ.

המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה,

יעקב ישראל קניבסקי

אגרת כג

מכתב להנחת אבן הפינה לקרית אונגוואר בירושת"ו

קבלתי הזמנה להנחת אבן הפינה לקרית אונגוואר בירושלים ע"י הוועד למען קרית אונגוואר ומלכם בראשם הגאון האדיר מקים עולה של תורה הגר"מ קליין שליט"א גאב"ד אונגוואר וראש ישיבת בית שערס בנוא יארק.

מכתב ההזמנה ואנן מה נעני אבתרה,

ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שהענין יצליח בברכה שיוסיפו על העיר ועל העזרות לעמילי תורה להשגת מקום מנוחה שמורה וערוכה והיתה לה' המלוכה.

והנני מצטרף עם המון המברכים.

ועל זה באתי על החתום,

יעקב ישראל קניבסקי

אגרת כד

מהנחרט על ספר קה"י ליקומים ח"ה

בעזה"י

יום ר' ח"י סיון נר לרגלי רברך לפ"ג (תשר"מ)

אתיקורי קא מתייקרנא לשלוח פרי עמלי לקרם הור כבוד הגאון הגרול מאדירי המשיכים
וכו' וכו' הגר"מ שליט"א בעהמ"ס ספרי משנה הלכות וש"ס יקרים מאירי עינים.

והשי"ת ישפיע שפע רב טוב ברוחניות וגשמיות להר"ג ולכל משפחתו הכבודה משפחת
רם.

המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלימה במהרה בימינו

הרו"ש בכל הכבוד,

יעקב ישראל קניבסקי

אגרת כה

מה שהוסיף הגה"ק מסטייפלא זצוקל"ה על גליון ספרו קה"י עמ"ס ע"ז סי' כ"ט ששלחה
לכ"ק מרן גאב"ר אונגוואר שליט"א, ח"ל:

בקטע המתחיל שם ברש"י ז"ל ר"ה מרמזי וכו'.

בענייני כתבתי לצרר לכאר, ושוב העירוני שכבר קרמוני בספר תורת חיים (ואינו אצלי)
וכ"ז היה אחר שכבר נרפס ברפוס בפורמט גרול, ולכן גם רברי הריטב"א ז"ל שהעירוני
הרר"ג שליט"א וגם רברי התו"ח לא הי' אפשר להביא, עכ"ל.

אגרת כו

מהנחרט על ספר קה"י ליקוטים ח"ג

בעה"י י"ט אדר ב' התשל"ח

לפא"מ כבוד הגאון הגדול מאדירי המשיכים לשואלים את דבר ה' זו הלכה,
פאר הדור וכו' כש"ת הגר"מ קליין שליט"א בעהמ"ח ספרי משנה הלכות וכו'.

אתכבד לשלוח להדר"ג ספרי הלכה ואם כי מצער הוא מ"מ לגבי ידי לאו מילתא
זוטרטא היא, כי רבות יגתתי בכמה ענינים מהם, ויה"ר דאימא מלתא דתתקבל.

והשי"ת יאריך ימי הדר"ג שליט"א עד זקנה ושיבה עמוע"ש, וירבה גבולו בתלמידיו(ם)
הגונים למאות ולאלפים, עד ביאת הגואל צדק בב"א.

הרו"ש באמת ובתמים כל הימים,

יעקב ישראל קניבסקי

א' לסדר להזהיר גדולים על קטנים התשל"ח בנ"י יצו"א.

ישאו הרים וגבעות ברכה חיים ושלוש למעכ"ק רב הרבנים גאון הגאונים
קדוש יאמר לו צ"ס"ע נר ישראל זקן שבסנהדרין משרירי הדור הישן כקהדר"ג
מרן ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמח"ם קהלות יעקב בכל מקצועות התורה.

אחדשכהדר"ג ק כשאלת תלמיד לרב.

נתמלא הבית כולו אורה בשמחת התורה, תורת קהלות יעקב לקוטים חלק שלישי,
ובעודו בכפי עינתי בו ועברתי על כמה מדבריו הקדושים ולא פסק חוכא מפומי כולי
יומא משמחת התורה, והנני בברכת הדיוט י"ר שיזכה עוד ליתן מפרי קודש הלולים עוד
ינוכ בשיבה דשן ורענן עדי יבא ינון ולו יקחת עמים, ויזכה לישב כלשכת סנהדרין ראש
בסנהדרין, דולה ומשקה מתורתו לתלמידים ידירים חסידים ומלאה הארץ דעה.

והיות כי דברי כהדרג"ק עלי אהובים אמרתי להשתעשע בהם קצת . . .

אלין מילי זוטרתא אשר רחש לבי להעלותן על הכתב ולהשתעשע בדברי כהדרג"ק, והגם כי הרבה יותר ממה שכתוב כאן נשאר במחשבתי, אמנם לא רציתי להאריך לפני כהדרג"ק אשר לא לדידי ולדכוותי צריך, והלואי שתהא יציאתי כביאתי, דברי התלמיד הרוצה להתלמד המתפלל בכל יום פעמיים לכר מן הצהרים לאריכות ימים ושנות חיים עדי יבא אסור בנחשתיים ויקבץ נרחינו לירושלים ויגזור על כל העולם לעולם חיים. ובוה אחוה קידה דסגידנא קמ' דיקר אורייתא.

בלב ונפש,

מנשה הקטן

כדי להוציא דבר השלם העתקנו פה גם מקול קורא, אשר הוכן ע"י גדולי התורה וצדיקי הדור בארה"ב שליט"א שכתבו שח"ו לשנות במצוה אפילו שינוי כל שהוא והעתקנו החתימות לפי סדר א"ב.

קול קורא לעדת ה' שלא לשנות מצות מילה

באנו לעורר דעת הצבור החרדי בכלל והבני תורה בפרט היות כי בזמן האחרון איזה מוהלין שינוי בסדר מצות מילה ממה שקבלנו ע"פ המסורה מפי משה רבינו ע"ה והיינו לחתוך את הערלה בסכין של ברזל ואחר כך לפרוע את עור הפריעה בציפורן ולהחזירו מכאן ומכאן ושתכלול בבשר (ולא לחתכו) ואח"כ למצוץ בפה, ועתה קמו איזה מוהלים שמבטלין מצות פריעה ומצות מציצה לגמרי כלומר שחותכין עור הפריעה עם הסכין בבת אחת עם עור הערלה וגם מבטלין מצות מציצה שאין מוצצין כלל שהם מעקרי המצוה מה שאבותינו מסרו נפשם על זה, ובאו להנהיג זה בין אחינו בני ישראל, ולכן באנו לעורר דעת הקהל החרדים ויראים למצות ה' הרוצים שלא יהיו בניהם בחשש מל ולא פרע שהוא כאילו לא מל.

לשאול את המוהל קודם שממנים אותו להיות שליח למול את בנו אם הוא מל ע"פ קבלת ומסורת אבותינו במילה ופריעה בציפורן ומציצה בפה, ואם לא, יקח לו מוהל כשר ויר"ש כמבואר בש"ע יו"ד סי' רס"ד ברמ"א וז"ל ויש לאדם לחזור ולהדר אחר מוהל היותר טוב וצדיק (רמ"א בשם א"ז) ומוהל המשנה מצות מילה מהמסורת ומבטל מצות פריעה בצפרניים ומציצה בפה אינו לא כשר ולא צדיק.

ישראל שפירא	שלמה האלבערשטאם	משה טייטעלבוים	יעקב קמנצקי
ארמו"ר מבלויב	אדמו"ר מבאבוב	ארמו"ר מסאטמאר	ראש ישיבה תו"ד

אלכסנדר אשר באבאד	ישראל יצחק פיעקארסקי
גאב"ד טארטעקאור	גאב"ד פארעסט הילס

אפרים פישל הערשקאוויטש	ישכר בער הלוי ראטענברג
גאב"ד האליין ורומ"ץ קלוצענבורג	גאב"ד וואידיסלאב

חיים ישעי' קעביג	מנשה הקטן קליין
גאב"ד יאקא	גאב"ד אטגוואר

יוסף דוד קליין	משה שטערן
גאב"ד טאב מאנטרעאל	גאב"ד דברעצין

יהושע העשל דייטש	שלום קרויז
גאב"ד פריימאן	גאב"ד אדווארי

יעקב יצחק ניימאן	שמואל אלכסנדר אונסדארפער
גאב"ד בלז מאנטרעאל	רב ור"מ מתיבתא ראשית חכמה מאנטרעאל

בענין המתחדשים במצות מילה ופריעה שאיזה מוהלין הרהיבו בעצמם לשנות מצות מילה הנהוג אצלנו ע"פ המסורה שקבלנו מפי משה רבינו ויהושע ע"ה למול באיזמל ולעשות פריעה בצפורניים דוקא והמתחדשים כורתים עור הפריעה יחד עם עור הערלה ומבטלין מצות פריעה בצפורניים לגמרי, וגם מציצה כפה, ובספר מל ולא פרע אסף מרן שליט"א הפוסקים ראשונים ואחרונים אשר מימיהם אנו שותים שיש בזה איסור גמור לכרות עור הפריעה ומבטלין בזה מצות פריעה וקבלת אבותינו שנתנה מסיני ואפשר דהו"ל בכלל מל ולא פרע כאשר נדפסו בקונט' שלפנינו בקיצור אמרים מפי ארזי הלבנון מדור דור, ומרן הגה"ק הגרי"י זצלה"ה צוח עלי המתחדשים ככרוכיא שהחותך עור הפריעה עם עור הערלה יחד ואינו עושה פריעה בצפורן הוא הפקרות גדול ומי התיר להם לשנות מצות מילה המקובל עלינו ונהוג בכל ישראל עיין בספר מל ולא פרע משנה הלכות נתיב נ"ו ונדפס גם בקונט' מיוחד בקיצור פה לפנינו.

קבלה בידי לעשות פריעה בצפורניים דוקא וכל העושה פריעה כלא קריעה (בצפורניים) אינו אלא טועה.

(רבינו יעקב הגוזר מבעלי התוס' עמוד י"ט)

לכן כורתין הערלה ומשליכין אותה ואח"כ פורעין העור, ואין כורתין ומשליכין אותה כמו עור החיצון מפני שהוא קדוש".

(האר"י הקדוש ותלמידו ר' חיים ויטאל)

פקודא דברית מילה בגזירו דערלה ופריעה כלומר היא נחלקה לשני חילוקים וכן ראוי וכו' הא' גזירו דערלה והשנית פריעה.

(הרמ"ק בתיקו' זוהר כרך ג' דף רל"ב)

מצות מילה צריך לעשות שלושה דברים מילה ופריעה ומציצה מילה היא כריתת הערלה, הפריעה היא מה שפורע עור הדק "וא"צ לכרות אלא יעשנו כבשר" והמציצה הוא דם המזוהם.

(הגה"ק ר' חיים בן עטר ז"ל אוה"ח פ' תזריע)

יען ראיתי מי שירצה לומר ח"ו כי הפריעה הנתונה לנו עם בני ישראל אינה צריכה אלא גילוי עטרה לבד וליתא כי אדרבה אמרו, "קורעין את הקרום בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן וודאי צריך לקרוע הקרום בצפורן".

(פרי האדמה על הרמב"ם הל' מילה)

גם בגדול צריך פריעה והוא הלמ"מ דאף דמתגלה העטרה צריך „לעשות קרע בעור הפריעה דוקא“.

(יש"ש יבמות משכן בצלאל)

על הריקאנטי סי' תקצ"ה)

על דרך האמת ראוי הפריעה לעשותה בצפורן שיבא הצפורן והוא הקליפה ויקרא הערלה ויבטל בזה.

(זכר דוד מאמר א' זכ"א וכן בילקוט ראובני)

אם נחתך עור הפריעה בדיעבד א"א עוד להדביק העור ולעשות הפריעה בצפורן אבל לבתחילה ודאי נכון לעשות הפריעה בצפורן וזה פשוט מאד עב"ל. (שו"ת זרע אמת הגאון רבי ישמעאל הכהן ממודינא יו"ד סי' רס"ד סי' קל"ב)

הפריעה תהיה דוקא בצפרניים כ"כ הרמב"ם והסמ"ג והא"י ומבואר בכמה מדרשי חז"ל. ואל תשגיח על החכמים בעיניהם לבטל שום מנהג ישראל כי כולם יסודתם בהררי קודש. (זוהר הברית סי' י"א אות ט"ז)

הערלה כלולה מב' קליפות שהם עשוי וישמעאל וע"כ צריכין חתוך ופריעה בראשונה צריכין לחתוך הערלה לגמרי וקליפות ישמעאל הוא קליפת נוגה ואין שייך אצלו חבלה. (מהרה"צ ר' נחמן זצ"ל בס' ברית שלום)

חלילה לנו לשנות מנהגינו וצריך לפרוע דוקא בצפרנים.

(כורת הברית הל' מלה סי' רס"ד)

בערלה לבדו יש ג' קליפין זה על זה וצריך לאבד אותם אבל הפריעה א"צ לחתוך ולאבד אלא להפריש,, ושתכלול בבשר“.

הגהות על תיקוני זוהר תיקון ל"ז)

ומי עמד בסוד ד' וה' אמר לחתוך עור הערלה וציוה ב„הלכה למשה מסיני“ לפרוע את הקרום הרך ושארין צריך לחתוך את הקרום הזה אלא לפרעו. (מהר"ם שיק זצ"ל שו"ת יו"ד סי' רמ"ה)

הרמב"ם כתב דפורעין בצפורן ומקורו באגדה וצריך לומר דזה מדרבנן דומיא דלהסתכל בהן בהבדלה. –הגר"א וסרמן זצ"ל

קובץ שמעונים יבמות ס"ד אות ח')

קרא דחרכות צורים על הטפת דם ברית נאמרה והפריעה היתה בצפורן באמת וזה ברור. (הגר"צ חיות סי' ס)

אופן קיום הפריעה ע"י צפורן מפורסם ומקובל בכל ישראל ודאי שכן קבלנו ממש רבינו והמשנה משנה קבלת משה רבנו.

(שו"ת בנן ציון סי' פ"ה)

הגר"י אטלינגר זצ"ל)

המול ימול ב' מילות ערלה שצריכין להסיר לגמרי וזה חיתוך ויש פריעה שצריך לפרוע ולהבניע הרע אל הטוב.

(הגה"ק בעל שפת אמת פ' תצא תרנ"ו)

הערלה הוא הקליפה וצריך לכרות אותה ולתת אותה בעפר אמנם הערלה השניה דקה מסוד צפרניים והקליפה הזאת נשארת שמה כענין רשע מכתיר צדיק.

(בית הלוי ב"י פי"ג)

במילה יש שתי ענינים החיתוך בכלי והפריעה ביד וכו' הם זרע ישראל שהם בפריעה ביד בו ימשול בישמעאל.

(קדושת לוי פ' לך לך)

טעם המצוה שנצטוונו לחתוך העור העב שהוא מג' קליפות וצריך בריתה וכיטול לגמרי והעור הד' אשר הוא מצרנית בין הקדושה להקליפה נצטוונו לפרוע ולהטותו אל העטרה.

(דרך פקודין מערכת מילה חלק המחשבה אות י')

ציוותה התורה לחתוך עור העב ואחר שנגמר החיתוך יעשה הפריעה בצפרניו ויש שגם הפריעה אין עושין ע"י הצפרנים אלא ע"י איזה מכונה שעושה הפריעה ודאי מילתא דתמיהה הוא ואין לנו לחדש חדשות באלה ונהיה כאבותינו ובמדינותינו לא שמענו זה. (ערוך השלחן יו"ד סי' רס"ד סעי' ט"ז)

החותך עור הפריעה עם עור הערלה בשבת יש בו משום חובל בשבת.

(הגאון רבי יהושע בוימעאל שו"ת עמק הלכה)

אחיות החיצונים יותר בצפרניים ולכן יבא הקליפה בעצמה שהוא הצפורן ויקרא הערלה לבטל בוחה וחלילה לשנות מנהגינו לפרוע דוקא בשני צפרניים.

(יעב"ץ בסוד ענק הצפורן מלא וצפורן חסר)

כבר אסרו גדולי עולם לפרוע במספריים והוא גורם אריכות זמן וצער להילד ובצפרניים הוא נעשה. (הגה"ק ארמו"ר ממונקאשט זצ"ל)

אות שלום סי' ר"ס ס"ג אות ט')

י"ל דאיצטריך לחרכות צורים משום דבגדולים אי אפשר בצפורן והפריעה כשרה אף בכלי היכא דאי אפשר בצפורן. ממילא היכא דאפשר בצפורן אין הפריעה בשרה בכלי. (הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל שו"ת אחיעזר ח"ג סי' ס"ה)

פורעין שכתב הרמב"ם הוא קריעה בצפורן דוקא והלכה למשה מסיני ואם לא קרע לא קיים המצוה ונסתר בזה מנהגי סאלוניקי (מהר"י דאנציג)

שו"ת מהרי"ד יו"ד סי' י"ט)

בדין מצוות פריעה בלי קריעה בצפרניים חלילה לשום מוהל לשנות מקבלה שבידינו ורואה אני בזה פריצותא יתירה ואם כזדון יעשה וודאי על הכי"ד להעבירו מאומנותו. (שו"ת אור המאיר סי' נ"ח הגר"ם שפירא זצ"ל מלובלין)

המתחדשים לעשות פריעה בכלי ולא בצפרניים כמבואר ברמב"ם וטור שו"ע והפוסקים ד"ז כבר מחו להו על קדקדם בס' בנין ציון.

(שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' פ"א)

בענין החדשות אשר נעשה ע"י מוהל אחד לחתוך שני העורות ביחד ואין צריך לעשות הפריעה בצפורן פשוט דעשיית פריעה צריך להיות דוקא בצפרניים והוא בקבלה לנו מאבותינו עד משה רבנו ע"ה כמו שיש לנו קבלה מה היא אתרוג וחושש אני (בהמוהל) אם הוא מנפשות עמלק ימ"ש ולדעתי יהי מתרה אותם שאם יסיפו לעשות ככה שיפסלו לעדות כמו המכה איש ישראל.

דק"ק ערוגת הבושם שו"ת מגדלות מרקחים סי' פ"א)

הגר"ש עהרענפעלד זצ"ל גאב"ד מאטערסדארף לא רצה להיות סנדק במקום שמוהל לא עשה פריעה בצפרניים.

וודאי שאסור לשנות אפי' כלשהו וכ"ש שלא לחתוך עור הפריעה ויש בזה משום חובל.

(הגה"ק מוהר"י אדמו"ר מפאפא זצ"ל)

החותך עור הפריעה עם הערלה בבת אחת ביטל מצוות פריעה ואם בשבת חייב כרת. (הגר"י יודלביץ זצ"ל שו"ת בית אב

חמישאה סי' רע"ו רע"ז)

אסור בכל אופן לשנות מצות מילה וח"ו לבטל מצות פריעה בצפורן.

(הגאון הק' ציס"ע מרן רבי ישראל אלתר

אדמו"ר מגור זצ"ל)

מוהל שמבטל קבלת ומסורת אבותינו במצות מילה פריעה ומציצה מעבירין אותו.

(שו"ת לבושי מרדכי)

הגרמ"מ אפשטיין מסלבודקה)

החותך עור הפריעה עם עור הערלה ואינו עושה פריעה בצפורן הוא הפקרות גדול ומי

התיר להם לשנות מצות מילה המקובל ונהוג בכל ישראל.

(הגה"ק כקש"ת מוהר"י קנייבסקי זצוק"ל מסטיינפעלד

מל ולא פרע נתיב נ"ו)

הגה"ק שה"ת הרי"י האלבערשטאם מרן אדמו"ר מצאנז נתני' שליט"א.

דבר נורא לשנות ח"ו במצות מילה, הגה"ק בעל ד"ח התריע נגד המחדשים במצות

מילה.

הגאון הגדול רבי אליעזר ש"ך שליט"א ראש ישיבת פונובין הישמע כזאת; ח"ו לשנות מה שקבלנו מדורי דורות במילה ופריעה, אין שום צד היתר לזה.

הגאון הגדול רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א ירושלים עיה"ק ח"ו לשנות ולחתוך עור הפריעה ולבטל פריעה בצפרניים ופשוט מאד החותך עור הפריעה חייב משום חובל, ובשבת חייב סקילה במזיד ואין לספק בזה כלל וח"ו לשנות אפילו כל שהוא.

הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אויערבאך שליט"א ראש ישיבת קול תורה נכון מאד שגדולי התורה יגערו באותם המתחדשים ולמונעם מעשות כדבר זה.

הגאון הגדול רבי יצחק יעקב ווייס שליט"א גאב"ד עה"ח ירושלים אין למסור בנו למוהל כזה רק בתנאי שיעשה כדינו. ואם עבר במזיד אין למסור לו עוד זולת אם יקבל לפני ב"ד שיקיים דברי משלחו (שו"ת מנחת יצחק ח"ט)

הגאון הגדול ר' שמואל וואזנער שליט"א, גאב"ד זכרון מאיר בני ברק על דרך המתחדשים שהמציאו לעשות מילה ופריעה בדרך חדש פשוט אצלי כביעאטא בכיתחא דאסור לשנות מן הדין צורת המצוה כפי שנמסרו מפי משה בדור דור וכל המשנה קרוב לומר דלא יצא שאפילו מן התורה לא קיים המצוה כיון דשינה מצורת המצוה אינו חותך בסכין ואח"כ פורעין בידים ע"י צפרניים (שו"ת שבט הלוי יו"ד סי' קל"ב).

ורבינו הגדול האור זרוע (הל' אבילות אות ת"מ יציאת אבל מן הבית) כתב וז"ל: ומוהל שחל עליו יום מילה בתוך ימי אכלו בג' ימים הראשונים וכו', ואי ליכא אומנא אחר אלא הוא ילך אפי' ביום ראשון משום כבוד צבור וכו' והמוהל בתוך ל' מותר לו לתקן צפרניו שצריך לעשות בהם פריעה לפי שמצוותה דאורייתא ותספורת דרבנן, ע"כ. והדרכי משה (יו"ד סי' שצ"ג) הביאו וז"ל: וכתב עוד [בעל הא"ז] דמותר לתקן צפרניו כדי למול התינוק שהוא דאורייתא ודוחה אבילות דרבנן עכ"ל.

והנה מבואר דפריעה בצפורן הוא דאורייתא דאל"כ אמאי יתקן הצפורן, יפרע באופן אחר כגון במספרים, או יחתוך גם עור הפריעה כדרך המתחדשים וע"כ דא"א באופן אחר רק"ל.

מ פ ת ח מפורט על סדר הענינים

אבמה"ח

איך איסורו חל על איסור אינו זבוח -

אונאה

בהקדש ומע"ש בזה"ז אי שייך בהו אונאה -

אונס

נאנס בהמשכת מעשה שלו ע"י פעולת אחר אי לקי

אחוה

שני סוגי אחוה, אחת ללידה ואחת לקדושה

איסור הנאה

אי שייך בהו הפקר -

עגלה ערופה איזה סוד איסור הוא -

אכילת תרומה

עי' תרומה.

אמת

תשובה על עוונות שיחזיק במדת האמת בכל כוחו -

אשה

אי משומד שומר שאשתו לא תזנה תחתיו

אשה שיש לה חיוב מזונות מבעלה לא הוה עני' ללקשו"פ -

בת ישראל' הנבעלת לכותי אין קנאים פוגעין בה -

אתרוג

לא ליקני איניש לינוקא בימא טבא קמא -

על הירושלמי דאין לשלוח חצי אתרוג במתנה -

אתרוג הפסול רק ליום ראשון אי יברכו עליו בשערה"ח -

במקדש אי הי' החיוב כל שבעה -

בחורים וכני ישיבה

אי יש להם דין עני -

בן נח

אשת ב"נ אי מיתת בעלה מתירתה -

אי שייך גירושין בב"נ -

מי איכא מידי דלישראל' שרי לב"נ אסור -

ב"נ שלקט לקשו"פ אי חייב במעשר -

בן בית

כשלא לוקח שכר עמלו אי יכול להתחייב בשבועת שמא - עי' שבועה

בני נדה - נדוי

עי' נדה.

בני ט"מ

אי יש להתרחק מלהתחתן עימהם -

אי שאר העם חוץ מת"ח נוהגין בכמה דברים כבנט"מ -

בעלי תשובה

הבדל בין בע"ת שבזמנינו מבע"ת שמלפנים -

גוילין

של ט"ת אי הוה גוף קדושה -

גזבר

אי בעלים יכולין לישאל על הקדש כשבא כבר ליד גזבר -

גנב

ג' גנבים הן, גונב דעת הבריות, איסוה"נ - וכו' -

גזל

כלאי הכרם אי יש בו גזל -

גזילה בנכרי בפחות משה פרוטה -

גזילה בדבר שאין בעה"ב מקפיד -

גזל שני חצאי פרוטה אי מצטרפי להשבה -

דבר הלכה

ת"ח שאומרים שמועה מפיו בעוה"ז וכו' -

דיבור

אי נחשב לאו שיבו"מ כגון בנזיר וכיו"ב -

דרכנן

בתרי דרבנן אי חוששין לקידושין -

דבר שיל"מ

הקדש תרומה מע"ש וטבל וכו' אי הוי דישל"מ -

הגבהה

תמיהה דאזיר מחיצות יקנו בהגבהה -

בהנ"ל דהכוונה קנין חצר -

הידור מצוה

הבדל בין מהדרין דנ"ח בין שאר הידור מצוה -

הנאה

אי נדר חל ע"ד שאין בו הנאה -

הנקה

הנקה הנאה היא לאשה -

הספד

המתעצל בהספידו של חכם -

הפקר - הפקד ב"ד

אי שייך הפקר ב"ד באיסורי הנאה -

אי שייך הפקר בכל איסורי הנאה -

שני גדרי הפקר יש -

הפקר מטעם נדר או מטעם קנין -

לקט שכחה ופיאה שלקטו נכרים אי הוי הפקר בטעות -

הקדש

ששוה מנה וחיללו אפרוטה -

נפ"מ בין הקדש להפקר שאין בו דעת אחרת מקנה -

שאלה בהקדש הוי כמו עקירת נדר -

כשהקדש תחת רשות הבעלים הוי ממון שלו -

הקדש הנעשה מאליו א"א אפי' לבעלים לפדותו בפחות משוויו -

דינא דשוה מנה שחיללו אפרוטה אי שייך גם בקרקע -

זה"ז

אי דינא דשוה מנה שחיללו אפרוטה איתנהו גם בזה"ז -

זכות ממון

יש לו חיוב זכות ממון אי נחשב בגדר עני -

זריעה

זריעת תרומה טהורה אי מותר לכהן -

זרע של תרומה אחר זריעתו אי פקע ממנה שם תרומה -

חנוכה

במהדרין דנ"ח -

בהדלקת נר חנוכה יש בה שני מצות -

ההידור היא בכמות או באיכות המצוה -

חיטי קורדנייתא

אי שייך בהו הפקר ב"ד -

חידושי תורה

אי צריך להדר לכתוב על נייר מהודר -

חכם

בירור מתי אסור לחלוק על חכם שהורה במקומו -

חומש

עי' מעשר שני

חולין

שחיטת חולין בעזרה דאורייתא או דרבנן הוא -
שוב כמה תמיהות בענין חטאת העוף הבא על הספק נשרפת ואסור באכילה -

חצר

אי אויר מחיצות כלי קונה מדין חצר -

חצי שיעור

גזירה להשהות גידול'ת אטי תרומה טהורה וכו' משום ח"ש -
פלוגתת ר"י ור"ל בח"ש תלי אי איסורא על הגברא או על החפץ -
שני חצאי פרוטה אי מצטרפי להשבה -
אי מותר לגנוב ח"ש -
על דברי בה"ג דרק באיסור כרת יש פלוגתא דח"ש -
חילוק בין דעתו להשלים או לא -

טומאה

טומאה בלי פעולה אי נחשב לאו שיב"מ -
טמא חבירו באונס אי לקי -
איסור טומאה דנזיר אי חל איסור טומאה דכהן -
כהנים לא נזהרו ליטמא לקרובים -
מת אינו מטמא -

יאוש

אי קונה שלא ברשותו -
אי הוה כהפקר -

יחוס משפחה

גודל החיוב לשמרו ולהמשיכו -

יעקב אע"ה

יעקב לא מת -

יפת תואר

לישראל לית בהו משום גזל -

ירוק

מילת תינוק כשהוא ירוק ומה נקרא ירוק לענין זה -

כולל

ע"י איסור כולל חל איסור טומאה דנזיר איסור טומאה דכהן -

איסורי כולל בשאר איסורים וכו' -

כלאים

- אי יש איסור בלבישתן כשאין לו הנאה -
- טלית שהותר בה כלאים, הותרה בכל אופן -
- כלאי הכרם אי יש בו משום גזל -

כבוד הבריות

דוחק עשין ול'ת -

כרת

רק באיסורי כרת יש איסור ח"ש -

כרם רבעי

אי יכול לפדותו בשו"פ -

לאו שאב"מ

- אם לא נעשית פעולה בגופו גם נחשבת ללאו -
- התחיל במעשה היתר ובפעולת חבירו נהי' איסור אי לקי -

לקט שו"פ

- אשה שיש לה זכות חיוב ממון (מוזנות) אי מותרת ללקט -
- לקטן נכרי אי חייב במעשר -

מילה

- תינוק ירוק אי צריך לחכות ז' ימים -
- ירוק מה זה -
- אי נקרא חולה -

מליקה

- מתיר מדין שחוטה או מדין נבילה שהותרה לכהנים -
- מנהג העולם

הוי כבת קול מן השמים -

מללה"נ

ל'ל קרא להתיר כלאים בציצית -

מע"ש

פדייתו על שו"פ -

- אי חומש בהפדייה החיוב אגברא או על החפץ -
- אי רק בעלים יכולין לפדות מע"ש בשו"פ -

נבואה

כמה מדריגות כנבואה -

נבילה

נשאר עליו איסור של אינו זבוח -

נדה

בן נדה מה דינו, ואי נחשב בין בני ט"מ -
פגם בן הנדה עי' פגם

נדוי

המנודה מעצמו אי ממשיך נידיו על זרעו -
מנודה מעצמו אי ב"ד צריך לנדותו -
כהנ"ל כששב אי פקע נידויו -
בהנ"ל חמור מנדהו ב"ד -
בהנ"ל אי חל עליו ועל הקהל כל דיני מנודה -
בנידוי לחצאין, ובעיקר דין נידוי מה"ת -

נזיר

בביה"ק כהתראה אי הוי לשאב"מ -

נייר קרוע

בהא דכתובות ט"ט, תלי לי' רב ביני חסי וכו' ואי יאות לכתוב ולשלוח עלה ד"ת -

נדר

אי מפקיע שיעבוד -
נדר הנאה ע"ע אי לאחרים מותר לקחת ממנו -

נכרי

גזילה בנכרי כפמשו"פ -
מי איכא מידי דלישראל' שרי ולב"נ אסור -

נשמות

שבעלי עבירה ממשיכין נשמות לבניהם כמותם -

עכו"ם

לא מטמא אפי' כמגע -

עבד

חיובו לקיים מצות כאשה על האדון הוא להכריחו -

עגלה ערופה

איסורו -
מתי נאסרת -
אי יש בה מעילה -

אי יש לה פדיון -

עירובין

בענין עירוב בעיר ברוקלין -

ביסוד דברי המשכנ"י -

פסק הלכה מהגה"ק מסטייפלא וצוקל"ה לעשות עירובין בכל מקום -

אי מותר להחמיר ע"ע שלא לטלטל מחשש אינו מודח בעירוב -

בענין חוטי טלגרף -

בחומרת החזו"א בחוטי העירוב אי צריך להיות ישרים -

על החשש דמצת העירוב מתקלקל במשך השנה -

פגם

פגם בן נדה אי נמשך לדורות -

שלא להתחתן עם פגומים -

פטר חמור

פדיתו חמור יותר מפדיית הקדש -

פדייתו בדרך מקח או בדרך חילול -

ציצית

לבש טלית שאינה מצויצת מתי בא האיסור -

צדקה

אסר הנאה ע"ע יכול ליתן צדקה מרכושו -

קדשים

אי שחיטה עושה היתר אכילה בקדשים -

קדשים שנפסלו אי בעי שריפה או קבורה -

קדשים שמתו אי נשאר עליו איסורו -

עגלה ערופה אי יש לה דין קדשים -

פדיית קדשים בפחות ממה ששמאוהו הבעלים -

שומת כמה בנ"א צריכין לפדיי הקדש -

שומת כהן ותשעה מעכבין בקרקעות -

עגלה ערופה כקדשים הנשחטין בחוץ הוי -

קרבן

חטאת העוף הבא בספק אי הוי ספק חולין בעזרה -

קונם

אי חל על דבר שאין בו הנאה -

קידושין

בחיטי קורדניא בשעות דרבנן -

דבר שאסור בהנאה אי יש לו שוויות -
גזל בפמשו"פ בקידושין -

רוב

אזלינן בתר רוב, מכח ספק או ודאי -
תינוק שנמצא בידו בצק, טמא מדין רוב, נדה י"ח -

רצון

רצון הוי כמעשה לגבי מלקות -

רה"ר

בזה"ז אי יש דין רה"ר -
בדיני ט"ו אמה רחבה, ומפולש -

שבת

אי שליח בשבת מתייחס הפעולה לב' שעשאוהו -
בטביחה ומכירה בשבת לא נחשב ב' שעשאוהו -

שופר

בזמן המקדש ובכ"מ שיש ב"ד, שהתוקע לציבור ייחשב לב' שעשאוהו -
שור חנסקל

אי מחני הפקר לאהג"ד -

דינא דכל הקודם זכה בו הוי מטעם הפקר או יאוש -
שבועה

לוקח שכר עמלו או שיתוף ואשה יכולין להתחייב בשבועת שמא -
שחיטה

יש שחיטה לעוף מן התורה -

שחיטה שאינה ראוי' בבחמת קדשים -

שקר

לא לימא איניש לינוקא יהיבנא לך מידי וכו' -

שליח לדבר עבירה

גם המשלח נעשה מומר בדיני שמים -

שמחת יו"ט

אי פטר נטילת לולב ביום ראשון במקדש -

שיעורין

אי גם בני"א נשתנו בזה"ז -

שביעית

מתהלל בין דרך מקה ובין דרך חילול -

שכינה

כמה בחינות יש בזה -

שכירת רשות

שכירת רשות בשבת לעירוב -

תינוק

אי רובן טמאין -

עד מתי נחשב לעני -

לא לומר שקר אפי' לתינוק דלא למיגמר לשקרא -

תשע מדות

עי' בני ט"מ

תוארים

הנהוגים בזמנינו ובדברי ירושלמי מאן דידע חד מסכת -

תרומה

אי מותר לכהן לזרוע תרומה טהורה שלו -

אכילת תרומה אי חוי מצוה -

תרומה סמאה אינה עומד לישרף, דאפשר למיתשיל עלה -

שטו	קהילות	מפתח	ישראל
ברכות ו' ע"א	עשרה קדמא שכינא ואתיא	כח	
ברכות ח' ע"ב	אל תשבו מטת ארמית	נב	
ברכות כ"ח	הני י"ח דשמו"ע כנגד מי	פא	
ברכות כ' ע"א	רש"י ד"ה שב ואל תעשה ובתוס' שם	קו	
ברכות ל"ד	כל הנביאים לא נתנבאו אלא וכו'	קיג	
פאה	פרק ו' בר"ש	קצו	
שביעית	פרק ח'	קפב	
שבת ו' ע"א	ריטב"א בשם רש"י	קנו	
שבת י"ז	חטה אחת פוטרת	קלא	
שבת י"ז ע"ב	גזרו על גדולי תרומה	קפא קפב	
שבת כ"א ע"ב	תוד"ה והמהדרין ובר"ן ומאירי ובפנ"י	פ	
שבת כ"ב ע"א	הרואה נר חנוכה	פז	
שבת כ"ה	ברשב"א ד"ה כשם ובמאירי ובתוס'	קפג	
שבת ל"ב	כי יפול הנופל	רלח	
שבת מ'	מאן דעבר מדרכנן	מ	
שבת ק"ה ע"ב	המתעצל בהספדו של חכם	רסה	
שבת קט"ז ע"א	מקום הכתב לא קמבעיא לי		
שבת קכ"ז	במאירי לענין שאלה בתרומה ומעשר	ריז	
שבת קל"ג	כפ"י רבינו נסים גאון בגדר עדול"ת	קו	
שבת קל"ד ע"א	רש"י ד"ה לכרכי הים	קמט	
שבת קל"ז	במאירי ד"ה קטן נימול	קמז	
שבת קמ"ו ע"א	לא פסקה זוהמא מאבותינו	מז	
עירובין י"ג ע"ב	חזיתיה לר"מ מאחוריו		
עירובין מ'	שמא יסרך	קכ	
עירובין נ"ד ע"ב	כיצד סדר משנה		
עירובין נ"ט	דילמא מעלות ומורדות שבא"י	קס	
עירובין ס"ב ע"א	כ"נ נהרג על פחות משו"פ ובתוס' שם	קצב	
פסחים ד' ע"א	רש"י ד"ה חיטי קורדנייתא	קלו	
פסחים ו' ע"א	חמצו של הקדש	ריז	
פסחים כ"ז ע"ב	תוד"ה הקדש	ריט	
פסחים ל"ד	שתילי תרומה	קפד	
פסחים ל'	בר"ן גבי נכרי שהלוה לישראל על חמצו	רט	
פסחים ס"ב	ניתני לי מר ספר יוחסין	כ	
פסחים סוף פ"ג	הרוגי לוד	פט	
פסחים ע"ב	היה אוכל בתרומה	קפב	
ראש השנה ל"א ע"ב	תוד"ה וביקש	קכג	
יומא ט'	תו"י ד"ה ולא אטרחוהו	ריז	
יומא נ"ג ע"ב	משניטל ארון	בשער	
יומא נ"ז	השתא ברי טמאין והמהרש"א	נב	

קהילות

מפתח

ישראל

שטז

רלג	בתו"י ד"ה והרי ותוס' הרא"ש אות א'	יומא נ"ט ע"ב
רלג	במאירי בדין עגלה ערופה	יומא ס' ע"א
כ	ישא בת ת"ח	יומא ע"א ע"א
קמט	תוד"ה משום שיכתא	יומא ע"ז ע"ב
קמא	התקין ריב"ז שיהיו תוקעין בכל מקום	סוכה
	בבעל המאור בדין גוילין	סוכה ט'
רס	בחידושי הרשב"א ואע"ג דמיתהני	סוכה ל"א ע"א
	התקין ריב"ז	סוכה מ"א
	לא ליקני אינש הושענא לינוקא	סוכה מ"ו ע"א
קיח	משום דאתי לאגמורי שיקרא	סוכה מ"ו ע"ב
רג	שביעית מתחללת בין דרך מקח	סוכה מ' ע"ב
קפג	בצל"ח בגדין אכילת תרומה	ביצה י"ט
	יעקב אבינו לא מת	תענית ה' ע"ב
יב	אי חכמה מפוארת בכלי מפואר	תענית ז' ע"ב
רלז	מסתיין דקא מגנית אכולה כרכא	תענית כ"ב
יג	זה מעביר על מדותיו	תענית כ"ד
ב	איהו בקרי ואיהי בכוצינא	מגילה י"ב
ריז	תוס'	מגילה י'
קז	דעבד קרוי אדם	מגילה כ"א ע"ב
קכח	בטורי אבן ואבני שוהם	מגילה כ"ג ע"ב
פ	הני ששה דיוה"כ	מגילה כ"ד
עח	מנודה מהו' בתשה"מ	מועד קטן ט"ו
עה	מנודה לשמים שאני	מועד קטן ט"ו ע"ד
עה	ברא"ש ד"ה ירושלמי	מועד קטן ט"ז
לה	טוט אסר וטוט שרי	מועד קטן ט"ז
נז	ההוא טבחא דאיתפקר	מועד קטן ט"ז ע"א
נז	מי קתני שהתירוהו חכמים	מועד קטן י"ד ע"ב
	כל היכא דגדול חייב מדאוריתא	חגיגה ו' ע"א
ה	עכו"ם שקידש בזה"ז	יבמות ט"ז
ד	רש"י ד"ה וטועים	יבמות ט"ז ע"א
יט	מה גכרא	יבמות ט"ז ע"ב
ד	לא זזו משם עד שעשאום ער"כ	יבמות י"ז ע"א
לג	תוד"ה כשעשה	יבמות כ"ב ע"א
נב	תוד"ה קשים	יבמות מ"ז ע"ב
ו	הכל מודים בבא על הנדה	יבמות מ"ט ע"א
קמז	רש"י ד"ה דכאיב	יבמות ע"א ע"א
רלא	שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא וברש"י	יבמות ע"ב
	אגורה באהלך עולמים	יבמות צ"ו ע"ב

ישראל

מפתח

קהילות

שיז

צח	בתוס'	יבמות צ'
צג	סדין בציצית ובתור"ה כולהו	יבמות צ' ע"ב
קי	הרשב"א והמאירי	יבמות ק"ג
רס	ברשב"א בשם הרמב"ן	יבמות ק"ג ע"ב
קעו	תור"ה כגון	כתובות נ"ט ע"ב
יט	רבי אחי משפטיה בן אביטל	כתובות ס"ב
	תלה ליה רב לרבי ביני חיטי	כתובות ס"ט ע"א
קעח	הנאת תשמישי עליך	כתובות ע"א ע"ב
צג	חיילא עליה נזירות לאלתר וברא"ש	נדרים ד' ע"א
עז	משמית נפשיה ברישא ובר"ן	נדרים ח' ע"א
רס	בחידושי הרשב"א הנאת הגוף בהדי מצוה	נדרים ט"ו
קעו	ר"ן בשם התוס'	נדרים ט"ז ע"ב
קיט	יש שאלה בשבועה	נדרים כ"ח ע"א
ו	וברותי מכם המורדים והפושעים	נדרים כ' ע"ב
קעז	זן את בניו ובר"ן	נדרים ל"ח ע"ב
עו	מחיותיה לא אדריה	נדרים ל"ט
ריח	כל דבר שיש לו מתירין ובר"ן	נדרים נ"ט ע"א
קיח	ר"ן ד"ה אימא סיפא	נדרים פ"ג ע"ב
רט	יטלו על כרחו בר"ן ובראשונים	נדרים פ"ה ע"א
צו	האומר אהא ה"ז נזיר ובראשונים	נזיר
צג	תור"ה כגון	נזיר דף מ"ג ע"א
צ	נזיר בכיה"ק ובתוס' ובקרבן אורה	נזיר י"ז ע"א
ריט	תור"ה ושלמים	נזיר כ"ד
רמב	אין שחיטה לעוף מה"ת	נזיר כ"ח ע"ב
רמג	תור"ה מתקיף	נזיר כ"ט ע"ב
קט	נזיר שהיה מת על כתיפו ברש"י ותוס'	נזיר מ"ב ע"ב
קז	תור"ה א"י בכי	נזיר ס"א ע"א
מט	היתה שורה שכינה עם כאו"א	סוטה ג' ע"ב
יז	ישא אדם בת דומה	סוטה כ"ז
מט	ד' כתות אין מקבלים פני השכינה	סוטה מ"ב
רכז	אמאי תצא ותרעה בעדר	סוטה מ"ז
רנג	תור"ה מי איכא	גיטין מ"ג
קצו	אדעתא דנכרי לא אפקריה	גיטין מ"ז ע"א
רלב	תור"ה הקדש	גיטין מ' ע"ב
רס	בחידושי החת"ס	גיטין נ"ג ע"ב
קלא	כיצד מערימין על מע"ש	גיטין ס"ה ע"א
רסא	ברש"י	גיטין ע"ט
קלג	שתי חצירות זו לפנים מזו וברש"י ותוס' ופנ"י	גיטין ע"ט ע"ב
קכג	ברש"י	קידושין י"א ע"ב

קהילות

מפתח

ישראל

שיח

קידושין כ"ב	מכאן שרבו מוסר לו ש"כ	קיט
קידושין כ"ח	אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט	רי
קידושין מ"ג ע"א	תוס' רי"ד בדין אשלד"ע	קלח
קידושין מ"ו	בפנ"י בדין גזל פחמשו"פ וחזר וגזל	קצו
קידושין נ"ו	בריתב"א ד"ה מכון	רנה
קידושין נ"ז	חולין שנשחטו בעזרה	רמד
קידושין נ"ז ע"א	כפרה כתיב בה ברש"י ובתוס' ובתורי"ד	רכח
קידושין נ"ח	בתוס' רי"ד	רכב
קידושין נ"ט ע"ב	תוד"ה מודי ובמהרי"ט	ריא
קידושין ס"ח	הכל מודים בבא על הנדה	ו
קידושין ע"א	מטו אנן ידעימן מהיכן קאתינן	י
קידושין ע"ז	האוכל נבילה ביו"כ וברש"י וראשונים	קט
בבא קמא ט' ע"ב	הידור מצוה בר"ח	פט
בבא קמא ל"א	שני קדרין	צג
בבא קמא ל"ב ע"א		צז
בבא קמא ס"ו	בתוס'	רסא
בבא קמא ע"א	גנב וטבח ביוה"כ	קמא
בבא קמא ע"ו ע"ב	גנב והקדיש ואח"כ טבח	ריד
בבא קמא פרק י'	ראש סימן כ"א	רנח
בבא קמא צ"א ע"ב	אנא בעי למיעבד האי מצוה	רס
בבא קמא קי"ט	הגזול את חברו שו"פ וברא"ש	
בבא מציעא י"ב ע"ב	סמוך על שלחן אביו ובתוס'	קכא
בבא מציעא נ"ד ע"א	חומשא אכנפשיה מוסיף וברש"י	קכג
בבא מציעא נ"ד ע"ב	תוד"ה או דילמא	קכט
בבא מציעא נ"ז	הקדש מנה שחיללו	רא
בבא מציעא נ"ט	ישב ר"ע בריחוק ד"א	עו
בבא מציעא נו	בשיטה מקובצת בערך כתיב	רכ
בבא מציעא ס"ח ע"ב	טובל בציר	קטז
בבא בתרא ק"י	הראיתם בן פוטי	מז
סנהדרין כ"ו ע"ב	גנב ניסן וגנב תשרי	קטז
סנהדרין מ"ד ע"א	רש"י ד"ה חטא ישראל	מ
סנהדרין נ"ז ע"א	יפ"ת כותי בכלתי וכו'	קצ
סנהדרין נ"ז ע"ב	בשעתיה מי לית ליה	קפט
סנהדרין נ"ח ע"א	אביו זה אשת האב	קמה
סנהדרין נ"ט ע"א	והרי פמשו"פ	קפט
סנהדרין ס"ח	הורקנוס בנו היה משמשו	עו
סנהדרין פ"ח	צינורא של הקדש	רז
סנהדרין ק"ג	מאי דכתיב ויחתר לו	מו

שיט קהילות מפתח ישראל

מכות י"א ע"ב	נדוי על תנאי	סא
מכות כ"א ע"א	יש חורש תלם אחד	קג
מכות כ'	אחד המקיף ואחד הניקף	צט
שבועות י"ז	האונס גמירי לה שהייה	צד
שבועות י"ז	תוד"ה ונזיר	קט
שבועות כ"ב ע"ב	שבועה שלא אוכל	קי
שבועות כ"ד	בתוס'	רכט
שבועות מ"ח ע"ב	נשבעין שלא בטענת ברי ברש"י ותוס'	קיג
עבודה זרה י"ג	בר"ף ד"ה תניא אין מקדישין	רכא
עבודה זרה כ"ז ע"ב	תוד"ה פרה	קמט
עבודה זרה ס"ב ע"א	ברמב"ן ד"ה מ"ט	רנד
עבודה זרה ע"א ע"ב	רש"י ד"ה מדמטא ובר"ן ד"ה סוף	קלב
אבות	פרק א' עשה תורתך קבע ברע"ב	קנב
אבות	פרק ג' אף הוא ראה גלגולת אחת	רלז
זבחים כ"ה ע"ב	אזיר שאין סופו לנוח	קלד
זבחים ס"ח ע"א	רש"י ד"ה ואינן מטמאין	רמז
זבחים ס"ט ע"א	תוד"ה יכול	רמז
זבחים ע' ע"ב	עגלה ערופה שמתה או או שנשחטה	רלג
זבחים קי"א ע"א	רש"י ד"ה מלק	רמז
מנחות ע"א ע"ב	תוד"ה ומתירין	קכז
חולין ד'	ברמב"ן מקדשין הגזילה ובחת"ס	רנג
חולין י"ג ע"ב	שחיטת מין לעו"כ	ב
חולין כ"ז ע"ב	תוד"ה כל הני	קמט
חולין כ"ח	אחד בעוף	רמז
חולין ל"ג	מזמנין ישראל על בני מעיים	קצא
חולין מ' ע"ב	השוחט חטאת בשבת	רמח
חולין מ"ז ע"ב	ירוקה כשרה	קמח
חולין פ' ע"ב	שחיטה שאינה ראוי' ובתוד"ה ובמה	רמח
חולין פ"ב	בתוס'	רכז
חולין ק"ג	כגון שנטרפה עם יציאת רובה ובראש יוסף	רכט
חולין ק"י ע"ב	בתוס' טלית שאולה	צט
בכורות ל' ע"א	תוד"ה באתריה	קלא, ריז
בכורות פ"ק	ברא"ש סימן י"ד	רה
ערכין כ"ז	הקדיש שדהו מפני רעתה	רכג
ערכין כ"ז	תוד"ה רבי יוסי	רכג
ערכין כ"ז ע"ב	למימרא דחומש עדיף ובראשונים ושפ"א	קכח
ערכין כ"ז ע"ב	לש' מלא שלא נישום הקדש הג'	קכח
ערכין כ"ט	ההוא גברא דאחר מינהו לנכסיה וברש"י	רטו
תמורה ג'	שאני מימר דהדיבורו איתעביר מעשה	צו

שכ	ישראל	מפתח	קהילות
קכח		תוד"ה לא אמרו	תמורה כ"ז ע"ב
רמו		רש"י ד"ה אינו נאכל	כריתות ז' ע"ב
רס		שוה"נ שהוזמו עדיו	כריתות כ"ד
רכו		עגלה ערופה מאימתי נאסרת	כריתות כ"ד ע"ב
רמו		רש"י ד"ה ובדין	כריתות כ"ו ע"ב
נט		תוד"ה המקשה	נדה י"ג ע"ב
פט		תוד"ה רוב	נדה י"ח ע"ב
רס		כלאים פ"ב ה"ג	ירושלמי
		סוף שביעית מאן דידע חדא מסכת	ירושלמי
קפב		תרומות פ"ט ה"א	ירושלמי
קלז		פסחים פ"ב ה"ד	ירושלמי
קמ		ראש השנה פ"ד ה"א	ירושלמי
כא		כתובות פ"א ה"ה	ירושלמי
קיט		כתובות פ"ד ה"ה	ירושלמי
רלו		סוטה פ"ט ה"ו	ירושלמי
קמו		קידושין פ"א ה"א	ירושלמי
רנג		קידושין פ"ב ה"ה	ירושלמי
כ		קידושין פ"ד ה"ד	ירושלמי
רנח		בבא קמא פ"ד ה"ח	ירושלמי
רנח		סנהדרין פ"י ה"ז	ירושלמי
נב		ויחי דף רי"ט ע"ב	זוהר
ט		פרשת שמות דף ג'	זוהר
נג		תיקוני קדושים תס"ט	זוהר
ו		פרשת פנחס דף ר"ל	זוהר רעיא מהימנא
		תיקון ל"ז בהגהות הגר"א	תיקוני זוהר
		כרך ג' דף רל"ב	תיקוני זוהר להרמ"ק
קצו		פ' נח פל"א	מדרש רבה
קמה		פ' חיי שרה פי"ח אות ה'	מדרש רבה
מא		ויקרא, אבות אכלו בוסר	מדרש רבה
טז		ויקרא פט"ו אות ה'	מדרש רבה
כ		קהלת פ"ד ספ"ט	מדרש רבה
ו		איסורי ביאה פט"ו ה"א	רמב"ם
ו		איסורי ביאה פי"ח ה"א	רמב"ם
כט		איסורי ביאה פכ"א ה"ב	רמב"ם
מב		איסורי ביאה פכ"א הי"ג	רמב"ם

שכא	קהילות	מפתח	ישראל
רמב"ם	איסורי ביאה פכ"א		סא
רמב"ם	איסורי ביאה פכ"א הי"ח ובה"ה		סז
רמב"ם	אישות פ"ה ה"א		קלו
רמב"ם	אישות פ"ה ה"ח		קצג
רמב"ם	אישות פ"י		ו
רמב"ם	אישות פי"ב		קיה
רמב"ם	אישות פכ"א		קפ
רמב"ם	ביאת מקדש פ"ג במשל"מ		צד
רמב"ם	גניבה פ"א		קפז
רמב"ם	גניבה פ"ב ה"ח		רמד
רמב"ם	גניבה פ"ג ה"ו במשל"מ		קמב
רמב"ם	דעות פ"ה ה"ד וה'		כז
רמב"ם	חמץ ומצה פ"ד ה"ב		ריז
רמב"ם	מאכלות אסורות פט"ז ה"ו		רמה
רמב"ם	מחוסרי כפרה פ"א ה"ז		רמד
רמב"ם	מלכים פ"ט ה"ח		קמה
רמב"ם	מלכים פ"ט ה"ט וברדב"ז		קצב
רמב"ם	מעילה פ"ז		קמב
רמב"ם	מעילה פ"ז בכ"מ		ריח
רמב"ם	מעשר שני פ"ה ה"ד		קכט
רמב"ם	נדרים פ"ה הי"ד		ריט
רמב"ם	נזירות פ"ה הכ"א		צג
רמב"ם	נזירות פ"ו ה"ח		צג
רמב"ם	נזקי ממון פי"א ה"ט		רנז
רמב"ם	עכרים פ"ב ה"ב		ב
רמב"ם	ערכין פ"ז ה"י ובלח"מ		רז
רמב"ם	פי"ט הי"ד בה"ה		קיה
רמב"ם	רוצח פ"י		רלג
רמב"ם	רוצח פ"י ה"ו וח'		רכז
רמב"ם	שאר אבות הטומאה פ"ב ה"י בהשגות		קח
רמב"ם	שבועות פי"ב ה"ט ברדב"ז		לג,לט,עז
רמב"ם	שבת פי"ד ה"א ובכ"מ		קנב
רמב"ם	שבת פי"ז		קנז
רמב"ם	שחיטה פ"ב ה"ב		רמד
רמב"ם	שליחות ושותפין פ"ט ה"ה		קיד
רמב"ם	תלמוד תורה פ"ה		לז
רמב"ם	תרומות פ"ד הי"ז		ריב
רמב"ם	תרומות פט"ו הכ"ב		קפג
רמב"ם	שמונה פרקים		יג

קהילות

מפתח

ישראל

שכב

קלו	פסחים ריש פ' כל שעה	רמב"ם בפיהמ"ש
	סנהדרין פ"י	רמב"ם בפיהמ"ש
קמג	חולין י"ד	רמב"ם בפיהמ"ש
קפג	אהלות פ' י"ח משנה ד'	רמב"ם בפיהמ"ש
קפג	מצוה פ"ט	רמב"ם ספר המצות
מ	אור"ח סימן נ"ה בב"י בשם ס' המנהיג	שלחן ערוך
קז	אור"ח סימן קנ"ט בב"י בשם המנהיג ובמור"ק	שלחן ערוך
קמט	אור"ח סימן קע"ג במג"א	שלחן ערוך
קמג	אור"ח סימן קפ"ט במג"א	שלחן ערוך
כח	אור"ח סימן ר"א בב"י	שלחן ערוך
מב	אור"ח סימן רכ"ה בלבוש	שלחן ערוך
קכא	אור"ח סימן שס"ו	שלחן ערוך
קסד	אור"ח סימן שפ"ו בבאה"ט סק"ג	שלחן ערוך
קסד	אור"ח סימן שצ"א בשע"ת סק"א	שלחן ערוך
קלו	אור"ח סימן תמ"ג בב"י	שלחן ערוך
רנו	אור"ח סימן תמ"ה מג"א סק"ד	שלחן ערוך
לה	אור"ח סימן תקל"א בב"י	שלחן ערוך
רס	אור"ח סימן תרמ"ט במג"א ס"ק כ'	שלחן ערוך
קכ	אור"ח סימן תרנ"ח	שלחן ערוך
פד	אור"ח סימן תרע"א בפר"ח ובביה"ג	שלחן ערוך
פח	אור"ח סימן תרע"א מג"א ס"ק א'	שלחן ערוך
פד	אור"ח סימן תרע"ב מג"א ס"ק ג'	שלחן ערוך
פח	אור"ח סימן תרע"ה ס"ג ברמ"א	שלחן ערוך
פה	אור"ח סימן תרע"ו בלבוש	שלחן ערוך
פח	אור"ח סימן תרע"ז בדין קטן	שלחן ערוך
פט	אור"ח סימן תרע"ח אליהו רבא אות י"ב	שלחן ערוך
רכ	יור"ד סימן ס"ט בט"ז בשם הרש"ל	שלחן ערוך
ז	יור"ד סימן קצ"ו בט"ז ס"ק י"א	שלחן ערוך
רס	יור"ד סימן רכ"ז בש"ך ס"ק ה'	שלחן ערוך
קמז	יור"ד סימן רמ"ב סעיף ב'	שלחן ערוך
קסה	יור"ד סימן רמ"ב סעיף ג' ברמ"א	שלחן ערוך
קכב	יור"ד סימן רנ"ג ברמ"א ובביאור"ג אות ד'	שלחן ערוך
עט	יור"ד סימן רנ"ח סעיף ל"ב	שלחן ערוך
קיח	יור"ד סימן רנ"ט סעיף י"ב	שלחן ערוך
קמז	יור"ד סימן רס"ג בביאור הגר"א סק"א	שלחן ערוך
קל	יור"ד סימן רצ"ד בביאור"ג אות כ'	שלחן ערוך
רנג	יור"ד סוס"י רצ"ד בב"י	שלחן ערוך

שכג

קהילות

מפתח

ישראל

שלחן ערוך	י"ד סימן ש"א סעיף ו' ברמ"א	צח
שלחן ערוך	י"ד סימן של"ד סעיף כ"ז	כג
שלחן ערוך	י"ד סימן של"ד ס"ז וש"ך ס"ק נ"ז	לג
שלחן ערוך	י"ד סימן של"ד ש"ך ס"ק פ"ב	לז
שלחן ערוך	י"ד סימן של"ד סעיף כ"ד ובבאה"ג סק"א	נז
שלחן ערוך	י"ד סימן של"ד	סא
שלחן ערוך	י"ד סימן של"ד סעיף י"ט	עח
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ב' סעיף ז'	יז
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ד' סעיף י"ג	ו
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ד' ח"מ ס"ק י"ד	יח
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ד' ב"ש ס"ק ט"ו	ח
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ד' סעיף ט"ו	יח
שלחן ערוך	אהע"ז סימן כ"ג	כב
שלחן ערוך	אהע"ז סימן כ"ג ס"ק ב' בפרישה	לז
שלחן ערוך	אהע"ז סימן כ"ח וב"ש ס"ק נ"ב ובאב"מ	קלו
שלחן ערוך	אהע"ז סימן מ"ד ובבאה"ט	ו
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ס"ט בחכ"ש	קיט
שלחן ערוך	אהע"ז סימן ע"א בב"ח וב"י	קיט
שלחן ערוך	אהע"ז סימן קמ"א בב"ש ס"ק מ"ז	קמג
שלחן ערוך	אהע"ז סימן קנ"ו סע' ד'	קמט
שלחן ערוך	חור"מ סימן ל"ב בש"ד סק"ג	קמג
שלחן ערוך	חור"מ סימן צ"ג בב"י	קיג, קיד
שלחן ערוך	חור"מ סימן רמ"א ברמ"א	קצו
שלחן ערוך	חור"מ סימן רנ"ה ש"ך ס"ק ו'	רי
שלחן ערוך	חור"מ סימן ע"ר ס"ב ברמ"א	קכא
שלחן ערוך	חור"מ סימן רצ"ב בש"ד	קלח
שלחן ערוך	חור"מ סימן ש"נ	קמב
שלחן ערוך	חור"מ סימן שמ"ח ביאורה"ג אות א'	קצב

אבן עזרא	פ' יתרו לא תבנה אתהן גזית	
אבני מילואים	אהע"ז סימן כ"ח בב"ש ס"ק נ"ב	קלו
אור החיים	פ' תרומה	
אור זרוע	אלפא ביתא אות למ"ד מ"ם נר"ן	קנח
אור זרוע	שור"ת סימן תשמ"ח	קיט
אור שמח	הלכות שגגות פ"א הלכה ו'	יח
אור שמח	רמב"ם הלכות רוצח פרק י'	רלה
אות חיים ושלום	סימן ר"ס ס"ג אות ט"ק	
אות חיים ושלום	סימן רס"ג אות א'	קמח
אפי זוטרי	סימן ד אות ט"ו	ח

שכר	ישראל	מפתח	קהילות
רמ		כלל מ'	אתוון ראורייתא
קצח		הל' יוהכ"פ מאן ראכיל כיו"כ וכו'	כה"ג
קל		סוף הלכות ערלה	כה"ג
		כ"י פרק י"ג	בית הלוי
קסה		יו"ד סימן רמ"ב סק"ט	בית לחם יהודה
		סוכה פ"ד ר"ה ה"ג	בעל המאור
פט		ח"ב בית ועד דף רצ"ג י"ד	בתי כהונה
קסג, קסד		כלל ג' סימן כ"ב	גינת וורדים
צה		כלל כ"ב ר"ה וראיתי	גינת וורדים
		מ"ע מילה חלק המחשבה אות י'	דרך פקודין
רסב		דרוש לח' טבת	דרשות חתם סופר
יד			הארמו"ר מקלויזנבורג זצוק"ל
			הגה"ק בעל הרברי חיים מצאנז
הספר רסב		הגה"ק מרן רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצוק"ל	הגהות מוהרצ"ח
צח		גדרים ט"ו	העמק שאלה
קכח		קדושים שאילתא ק' אות ח'	הרה"צ רבי יהודה אריה אלטר זצוק"ל
ריב			זוכר הברית
		סימן י"א אות ט"ז	זכר דוד
		מאמר א' זכ"א	חוברת הפרס
קסו		שנה ל"ג חוברת ט'	חידושי הרי"מ
קצו		חומ"מ סימן שמ"ח	חכמת שלמה
קיט		אהע"ז סימן ס"ט	חכמת שלמה
קלז		אוי"ח סימן תמ"ג	חמר משה
פט		חנוכה אות ב'	חמדה גנוזה
קעז		סימן ע'	טורי אבן
צז		חגיגה	טורי אבן
קכח		מגילה כ"ג ע"ב בדין פריית הקדשן	טורי אבן
צח		ראש השנה דף כ"ח	ילקוט
קיא		חוקת קמז תשס"א	ים של שלמה
ז		יבמות סופ"ג אות כ"ב	יעב"ץ
		סוד ענין הציפורן מלא	יראים
קצד		מצוה רנ"ז	יראים
קז		סימן ש"א	ישועות ישראל (קוטנא)
רנח		חומ"מ סימן כ"ה אות א'	כורת הברית
		הל' מילה סימן רס"ד	כפות תמרים
קצג		ראש השנה כ"ח	כרתי ופלתי
יח		סימן ס"ג	לבושי שרד
עח		יו"ד חידושי דינים אות קכ"ב	

שכה	קהילות	מפתח	ישראל
לימודי השם	מגן אבות להתשב"ץ	פ' בראשית	קמה
מהרי"ל		גדרי הפקר בשבת	רנו
מוצל מאש		סוף הל' לולב	פח
מחנה אפרים		ערכין כ"ז ע"ב	רב
מחנה אפרים		הל' גזילה סימן א'	קצג
מחנה אפרים		הל' זכיה מהפקר סימן ר'	רס
מחנה אפרים		הל' זכיה מהפקר סימן ז'	רס
מכילתא		משפטים פ' י"ג קל"ו	רס
מל ולא פרע		נתיב נ"ו	
מנחת קנאות		סוטה מ"ז	רכז
מצודות דוד להרדב"ז		מצוה קכ"ב	מה
מרדכי		ב"מ פ"ק סימן רמ"א	קכא
מרדכי		שבועות ריש פ"ג	מ
משכן בצלאל		על הריקאנטי סימן תקצ"ה	
משנה ברורה		סימן תרע"א בביאור הלכה ד"ה בלילה	פא
נתיבות המשפט		חור"מ סימן רס"ב סק"ג	רנו
סמ"ג		לאוין מצוה קמ"ו	קל
סמ"ג		לאוין קנ"ז	קצ
סמ"ג		עשין פ"ב	קיג
סמ"ה לרס"ג		ל"ת ס"ה	קצח
ספר החינוך		מ"ע תק"ל	רכז
ספר החינוך		מצוה תקס"ד	כא
ספר החינוך		קדושים מצוה רל"ז	קצ
ספר הישר לר"ת		סימן תרכ"ג	קנח
ספר הישר לר"ת		שער העשירי	מו
ספר העיתים		עמוד ש"ו	קעז
ספר הראבי"ה		סימן רט"ז דף ש"ז	קנט
ספר הראבי"ה		סימן שצ"א דף תמ"ד	קנט
ספר חסידים		סימן קנו	כ
עבודת הקודש להרשב"א		נתיבות ש"ג א'	קס
עצי ארזים		אה"ע סימן ד' אות כ"א	ו
ערוך השלחן		חור"מ סימן תכ"ה סק"פ	רלה
ערוך השלחן		יו"ד סימן רס"ד סט"ז	
פני יהושע		פסחים כ"ה	צז
פני יהושע		קידושין י"ג ע"ב	קמד
פסקי הרי"א"ז		דף קפ"ז פ"ג	עו
פסקי מהרא"י		סימן רל"ח	קסה
פרי האדמה		על הרמב"ם הל' מילה	
פרי חדש		או"ח סימן תרע"א	

קהילות

מפתח

ישראל

שכו

פרי מגדים	פתיחה להלי' שבת	קמג
ציונים לתורה	כלל ל"ט	רס
צל"ח	ביצה י"ט אכילת תרומה אי הוה מצות עשה	קפג
צל"ח	ברכות כ"ב רש"י ד"ה את האשה	קמה
צפנת פענח	הלכות מגילה פרק א' הלכה ג'	פז
קדושת לוי	פ' לך לך מילה	
קהלות יעקב	כריתות סימן י"ג	רנ
קהלות יעקב	ליקוטים ח"ד סימן כג	ב
קהלות יעקב	ליקוטים חלק ב' סימן י"ז	קפז
קהלות יעקב	לקוטים ח"ד סימן א'	רמ
קהלות יעקב	לקוטים חלק ב' סימן ה'	קיח
קהלות יעקב	לקוטים חלק ג' סימן י"ז אות ד'	צ
קהלות יעקב	לקוטים חלק ה' סימן ט"ז	רכד
קהלות יעקב	מכות	קג
קהלות יעקב	נזיר סימן י"א	קג
קהלות יעקב	עבודה זרה סימן ח'	קלח
קהלות יעקב	ראש השנה לקוטים סימן ד'	קמר
קהלות יעקב	ראש השנה לקוטים סימן ח'	קמו
קובץ הערות יבמות	ביאורי אגדה סימן ב'	קיח
קובץ שיעורים	יבמות ס"ד אות ח'	
קונטרס התשובות	סימן א' אות ר'	קעא
קצות החושן	סימן קצ"ד בשם השטמ"ק	קלב
קצות החושן	סימן שנ"א אות ג'	קצג
קצות החושן	סימן ת"ו	רנ
קרית ספר להמב"ט	הלכות מע"ב פ"ו	ריט
קרן אורה	זבחים דף ע'	רלה
קרן אורה	נזיר י"ז	צד
קרנות המזבח	סימן כב, כ"ג	רכ
רא"ש	בזה"ז מקיימין מצות כתיבת ס"ת ספרים	
ראשית חכמה	שער הקדושה פרק י"ז	כג
רבינו בחיי	פ' שופטים בדין עגלי ערופה	רלו
רבינו יעקב הגדול	עמוד י"ט	
רדב"ז	הלכות שבועות פרק י"ב ה"ט	לט
רוקח	הלכות נדה סימן שיח	יז
רוקח	הלכות נדה סימן שיח	מא
רוקח	פרשת לך שער הנעלם	ח
רי"ט אלגאזי	בכורות פ"ק אות ח'	רכב
ריב"א עה"ת	פ' כי תצא	קצ

ריב	נדרים פ"ג	ריטב"א
ק"ט	פ' משפטים ויצאה אשתו עמו	רמב"ן עה"ת
רכז	פ' שופטים במצות עגלה ערופה	רמב"ן עה"ת
רלז	פ' שופטים בענין עגלה ערופה	רמב"ן עה"ת
צה	סימן ל"ב	שאגת אריה
קג	סימן ס'	שאגת אריה
קל	קדושים שאלתא ק'	שאלתות
ריח	כללים אות מ' ופאה"ש אות ד'	שדי חמד
קג	סימן ט"ו	שו"ת אבני מלואים
קסו	ח"ד סימן פ"ט	שו"ת אגרות משה
	סימן נ"ח	שו"ת אור המאיר
	ח"ג סימן ס"ה	שו"ת אחיעזר
	סימן רע"ו ורע"ז	שו"ת בית אם חמישאה
רנח	ח"א סימן מ"ח	שו"ת בית הלוי
קמז	יו"ד ח"ב סימן צ"א אות ו'	שו"ת בית יצחק
קמג	סימן ה'	שו"ת בית מאיר
קמג	או"ח סימן ע"א	שו"ת בית שערים
רט	או"ח סימן רכ"ז	שו"ת בית שערים
קמ	או"ח סימן רפ"ה	שו"ת בית שערים
יח	יו"ד	שו"ת בית שערים
רמז	יו"ד סימן כ"ו	שו"ת בית שערים
רכט	יו"ד סימן קי"א	שו"ת בית שערים
קמה	יו"ד סימן רכ"ז	שו"ת בית שערים
	סימן פ"ה	שו"ת בנין ציון
קסד	ח"ג סימן ט"ז	שו"ת דברי מלכיאל
רלה	חלק ב' סימן י"ב	שו"ת דובב מישורים
	סימן ס'	שו"ת הגרצ"ח
עח	סימן ס"ה	שו"ת הר"ן
ג	כלל י"ז	שו"ת הרא"ש
ח	כלל ל"ב	שו"ת הרא"ש
מז	כלל ל"ה סימן א	שו"ת הרא"ש
קסה	סימן תצ"ה	שו"ת הרדב"ז
עט	סימן תשמ"ד	שו"ת הרדב"ז
לח	תשו' אלף תקנ"א (קע"ז)	שו"ת הרדב"ז
עח	סימן ס"ב	שו"ת הריב"ש
מ	סימן קע"ב	שו"ת הריב"ש
קנו	סימן ר"פ	שו"ת הריב"ש
קפ	סימן רצ"ה	שו"ת הריב"ש
לד	סימן קלב ס"ד	שו"ת הרמ"א

שכח	ישראל	מפתח	קהילות
סד		חלק ג' סימן שכ"א	שו"ת הרשב"א
רכז		חלק ה' סימן ט"ז	שו"ת הרשב"א
קיד		סימן תתק"כ	שו"ת הרשב"א
מח		סימן ס"ה	שו"ת זקן אהרן
		יו"ד סימן קל"ב ורס"ד	שו"ת זרע אמת
קסג		סימן קל"ה	שו"ת חוות יאיר
		סימן ט'	שו"ת חכם צבי
		ח"ג סימן פ"א	שו"ת חלקת יעקב
קצד		אהע"ז סימן פ"ה	שו"ת חתם סופר
מח		אהע"ז סימן קי"ג	שו"ת חתם סופר
ד		חלק ו' סימן קצה	שו"ת חתם סופר
צח		יו"ד סימן ס"ט	שו"ת חתם סופר
קמט		יו"ד סימן ק"א	שו"ת חתם סופר
ריא		יו"ד סימן רמ"ג	שו"ת חתם סופר
קמז		סימן ר"כ	שו"ת טוב טעם ודעת
קנ		יו"ד סימן מ"ז	שו"ת יד הלוי (במברג)
מח		אהע"ז סימן ק"ד	שו"ת כתב סופר
קפר		יו"ד שנ"ב	שו"ת מהר"י אסאד
קטז		סימן של"ה	שו"ת מהר"ם בר ברוך
ב		סימן תתקכ"ה	שו"ת מהר"ם בר ברוך
קפר		סימן ה'	שו"ת מהר"ם מינץ
ב		סימן תתר"כ	שו"ת מהר"ם מרוטנבורג
		יו"ד סימן רמ"ה	שו"ת מהר"ם שי"ק
		יו"ד סימן ס"ט	שו"ת מהרי"ד (דאנציג)
צו		חלק א' סימן נ"ג	שו"ת מהרי"ט
רסא		שורש ג'	שו"ת מהרי"ק
קיט		פ"ב סימן ב'	שו"ת מהריב"ל
קיט		סימן ע"ט	שו"ת מהרמ"ל
ה		אהע"ז סימן יא	שו"ת מהרשד"ם
ריט		סימן י"ט	שו"ת מוצל מאש
קצד		חלק א' סימן ס"ז	שו"ת מחנה חיים
קיד		חלק ב' סימן ר"א	שו"ת מרש"ך
קנב		סימן קכ"ב	שו"ת משכנות יעקב
קסג		ח"ד סימנים נ"ד, ג"ח, ג"ט, ס"ט, ס"א	שו"ת משנה הלכות
קז		ח"ה סימן קפ"ב	שו"ת משנה הלכות
		ח"ה סימן קפ"ח	שו"ת משנה הלכות
צט		ח"ה סימן רנ"ו	שו"ת משנה הלכות
רנז		ח"ה סימן רצ"א	שו"ת משנה הלכות

שכט	קהילות	מפתח	ישראל
שו"ת משנה הלכות	ח"ו סימן קע"ט	קמט	
שו"ת משנה הלכות	ח"ז סימן ל"ו	קז	
שו"ת נודע ביהודה	יו"ד סימן ס"ט	מז	
שו"ת נודע ביהודה	מהד"ק יו"ד סימן פא	קצג	
שו"ת נודע ביהודה	מהד"ק סימן ל"ה	קסה	
שו"ת נודע ביהודה	מהד"ת אהע"ז סימן ק"נ	צז	
שו"ת נודע ביהודה	מהד"ת סימן קמ"א	צה	
שו"ת נודע ביהודה	מהד"ת סימן קנ"ד י'	ריב	
שו"ת נודע ביהודה	מהד"ת סימן קס"ה	קמח	
שו"ת נודע ביהודה	סימן נ"ט	קצד	
שו"ת עבודת הגרשוני	ריש סימן י"ז		
שו"ת עמק יהושע	סימן ה'	קצז	
שו"ת פנים מאירות	ח"ג סימן כ"ט	רמה	
שו"ת רבינו בצלאל	סימן ט"ו	ריא	
שו"ת ריב"ש	סימן ד'	ג	
שו"ת ריב"ש	סימן י"א	ד	
שו"ת ריב"ש	סימן תמ"ז	קמט	
שו"ת רמ"ע מפאנו	סימן נ"ג	קיד	
שו"ת רמ"ע מפאנו	סימן ס"ב	ריד	
שו"ת רע"א	בהקדמה	עט	
שו"ת רע"א	סימן ק"ז	יח	
שו"ת רש"ל	סימן ו'	ו	
שו"ת שכות יעקב	ח"ג סימן כ"ט	קסג	
שו"ת שבט הלוי	יו"ד סימן קל"ב		
שו"ת שואל ומשיב	מהדורא תניינא ח"ג סימן מ"ה	קצ	
שו"ת שערי ציון	סימן ג'	קסד	
שו"ת תרומת הרשן	סימן רכ"ג	ד	
שו"ת תשב"ץ	ח"א סימן ב'	קצז	
שו"ת תשב"ץ	ח"ב סימן כ"ג	ה	
שו"ת תשב"ץ	סימן כ"ג	קצג	
שו"ת תשב"ץ	ח"ב סימן ע"ב	עה	
שיטה מקובצת	ב"מ דף ו'	יח	
שיטה מקובצת	בבא מציעא נ"ג ע"ב דר"י ועוד	קכט	
שיטה מקובצת	בבא מציעא נ"ז בערוך כתיב	רכ	
שיטה מקובצת	בבא מציעא נ"ז ע"ב ד"ה מר סבר	רכג	
שיטה מקובצת	זבחים ע' ע"ב אות ג'	רמז	
שיטה מקובצת	כתובות נ"ט ע"ב בשם הרשב"א	קעז	
שלטי הגבורים	מ"ק פ"ג ה"ב אות כ'	לה	
שלטי הגבורים	סוף פרק שבעת העדות	סד	

קהילות	מפתח	ישראל	של
שלטי הגבורים	פ"ק דע"ז בסוגיא דנשאל לחכם	קנב	
שלטי הגבורים	שבועות ריש הל' נדה	ז	
שער המלך	אישות פ"ה ה"א	רכב	
שערי שבועות לרבי יצחק	סוף שבועות שער י"ח	קיז	
שערי תשובה	סימן ר"ט	קעז	
שפת אמת	פ' כי תצא תרנ"ו		
תוס' רי"ד	רפ"ב דקידושין ברין אשלד"ע	קלח	
תוספתא	ב"ק פ"ג ה"ז	רס	
תורת הבית להרשב"א	דף ק"ג ברין פריית מע"ש	ריט	
תמים דעים	סימן קע"א	קמז	
תנא דבי אליהו	פרק ו'	י	
תרגום יב"ע	פרשת ויחי אסנת היתה בת דינה	נר	
תשובות הגאונים	שערי צדק סימן כ"ד ב' וס"ט	קז	

[illegible]